BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
12
17 P
19

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE ROMA
55
5 C
15

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

SANCTORII SANCTORII IVSTINOPOLITANI.

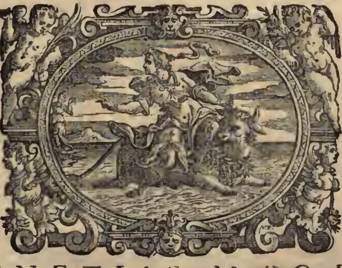
Olim in Patauino Gymnaſio Medicinæ Theoricam Ordinariam primo loco profitentis.

COMMENTARIA IN PRIMAM SECTIONEM Aphoriſmorum Hippocratis, &c.

CVM INDICE RERVM NOTABILIVM, & Quæſtionum, & cum Indice Capitum.

ET

De Remediorum Inuentione.

VENETIIS, M. DC. LX.

Apud Franciſcum Brogiollum.

SVPERIORVM PERMISSV, ET PRIVILEGIIS.

INDEX QVÆSTIONVM.

DE inſcriptione. Quæſt. 1 n. 2
An Aphoriſmi aliquo ordini traditi ſint. Quæſt. 2. 4
De intentione Hippocratis, & medicinæ diuiſione. Quæſt. 3. 5
An hic liber Aphoriſmorum ſit iſagogicus. Quæſt. 4. 5
De ſubiecto. Quæſt. 5. 6
De medicinæ præſtantia. Quæſt. 6. 6
Quid intelligat Hippocrates per vitam. Quæſt. 7. 8
An medicina ſit ars, & quæ ars: & de eius genere proximo. Quæſt. 8. 9
Qua ratione ars medica ſit coniecturalis. Quæſt. 9. 11
Qua ratione ars medica vocetur longa. Quæſt. 10. 13
Cur experimentum ſit fallax. Quæſt. 11. 16
De medicorum ſectis. Quæſt 12. 17
Confidentia ægri in medicum cur iuuet. Quæſt. 13 19
Qua methodo dignoſcantur peccantes humores. Quæſt. 14. 31
In quot pericula ſolent incidere Athletæ. Quæſt. 15. 37
Cur Athletæ fameſcant, & auidè comedant. Quæſt 16. 38
Quodnam ſit illud quod indicat primo, & per ſe venæ ſectionem. Quæſt. 17. 42
Quomodo in principio morborum acutorum poſſit præuideri quo die morbus ſit terminaturus. Quæſt. 18. 50
An cibus multus tenuis ſit plenus, & an paucus plenus dici poſſit tenuis. Quæſt. 19. 53
De conditionibus acutorum morborum. Quæſt. 20. 54
De conditionibus corporum quæ ſunt accomodata ad ieiunium. Quæſt. 21. 59
De ieiunij detrimentis. Quæſt. 22. 65
Quomodo contraria vt morbi, & remedia ſint duo extrema. Quæſt. 23. 70
An vnum contrarium vni tantum ſit contrarium. Quæſt. 24. 71
An in omnibus peracutis conueniat ieiunium. Quæſt. 25. 80
A quibus cauſis fiant morbi peracuti. Quæſt. 26. 81
An febres ſemper adnexæ ſint morbis acutis. Quæſt. 27. 82
An quatuor tempora morborum differant à quatuor temporibus ſymptomatum. Quæſt. 28. 82
An morbus in principio ſit maior, quam in ſtatu. Quæſt. 29. 86
An vt ægri ſanentur debeant tranſire per quatuor morborũ tempora. Quæſt. 30. 87
Cur in principio morbi robuſta virtus non vincat morbum; in vigore languida vincat. Quæſt. 31. 92
An in vigore omnium acutorum nihil cibi dandum ſit, vt iubeat aphoriſmus. Quæſtio 32. 93
An in vigore fiat perfecta coctio. Quæſt. 33. 94
Ex quibus ſignis colligitur, an vires poſſint perdurare ad finem ſtatus. Quæſt. 34. 100
Quomodo fiant paroxyſmi febriles. Quæſt. 35. 107
Oſtenditur, nec cibos, nec alia remedia conuenire in paroxyſmis. Quæſt. 36. 108
Oſtenditur, & quæ ſint, & quot ſint tempora vniuerſaria, & particularia febrium. Quæſt. 37. 109
Oſtenditur quando, & quomodo cibus ſit ægris nocuus. Quæſt. 38. 110
An Hippocrates doctrinam de pulſibus caluerit. Quæſt. 39. 116
Quomodo ſucceſſiua circuitum incrementa prænuncient paroxyſmos, & morbos longos, vel breues. Quæſt. 40. 117
De cauſa immediata periodicationis. Quæſtio 41 118
De methodo præcognoſcendi paroxiſmos, & vigores tardos, ſeu longos, vel breues.

b 2 Quæ-

Quæſt.42. 121
De ſignis aſſidentibus. Quæſt.43. 123
Cur Hippocrates ſolum octauo die ſecauerit venam in Anaxione pleuritico. Quæſtio 44. 125
De ſignis coctionis. Quæſt.45. 126
De ſignis criticis. Quæſt.46. 126
De ſignis mortis. Quæſt.47. 127
De ſputo,& ſputamine.Queſt.48. 130
De vrinis. Quæſt.49. 132
De alui excrementis,& ſudoribus. Quæſt. 50. 137
Oſtenditur,quæ corpora ſint magis vel minus diſpoſita ad ieiunium. Quæſt.51. 141
De Æſtatibus. Quæſt.52. 142
De Calidi innati principijs.Quæſt.52. 151
An calidum innatum ſit ſolus calor temperamenti. Quæſt.53. 152
An calidũ innatũ ſit cæleſte.Quæſt.54. 155
Quod calidum innatum ſit temperamentũ, & non calor tẽperamenti. Quæſt.55 160
Quotuplex ſit calidum innatum, ſeu temperamentum innatum. Quæſt. 56. 167
An calor innatus differat ſpetie, vel gradu ab aſcititio. Quæſt.57. 169
Quodnam ſit ſubiectum caloris febrilis, & naturalis. Quæſt.58. 171
De calore influente ſeu de ſpiritibus.Quæſt. 59. 173
Quomodo calor natiuus perducat nos ad ſenectutem, & mortem. Quæſt.60. 176
An ver ſit medium inter hyemem, & æſtatem per negationem,vel per participationem extremorum. Quæſt.61. 181
De ſomno in quibus Galenus conueniat & differat ab Ariſtotele. 62. 181
In quo anni tempore cibus debeat eſſe copioſior. Quæſt.63. 183
Quomodo hyeme ſit plus calidi innati, quam alijs temporibus.Quæſt.64. 185
An ſolus victus humidus ſit medicinalis. Quæſt.65. 187
Quid intelligat per victum humidum.Quæſtio.66. 187
Methodus curandi affectus complicatos. Quæſt.67. 189
De ſerie omniũ indicantium.Quæſt.68. 190
An contraria contrarijs curentur. Quæſtio 69. 194
An ſimilia ſimilibus conſeruentur. Quæſt. 70. 195
De quatuor regulis pro cibandis ægris. Quæſt.71. 200
Quomodo interpretandus ſit aphoriſmus decimus ſecundæ ſectionis, Impura corpora quanto magis nutries & Queſt.72. 200
Quando conueniant epichieraſtica, & quæ ſint & quomodo multum & ſæpe illis vti liceat. Quæſt.73. 202
Vnde morbi autumnales, & malignę febres oriantur. Quæſt.74. 204
De conditionibus perfectiſſimæ criſis.Quæſtio 75. 213
Quid agendum in die decretoria, ſi natura nihil operetur.Quæſt.76. 215
An motus ſymptomatici ſint adiuuandi. Quæſt.77. 216
An critici dies pendeant à menſe medicinali.Quæſt.78. 217
De cauſis citæ, & tardę apparitionis lunæ. Quæſt.79. 218
Oſtenditur quemlibet diem eſſe poſſe indicatorium & iudicatorium.Queſt.80. 221
A quibus cauſis proueniant dies critici. Quæſt.71. 222
Quando topica applicantur corpori non purgato. Quæſt.82. 225
Sex conditiones requiruntur, vt loca ſint conferentia. Quæſt.83. 225
Quænam ſint conditiones, quæ reddunt loca magis & minus conferentia.Quæſt.84 227
De reuulſione. Quæſt.85. 228
An reuulſio indicetur non ſolum à materia fluente,ſed à fluxa,& fluxura. Quæſ.86 230
In quibus reuulſio & deriuatio conueniant, & differant. Quæſt.87. 231
De ſpeciebus coctionis. Quæſt. 88. 232
Quid intelligat per non cruda.Queſ.89. 235
An materia tenuis ſit incraſſanda. Quæſt. 90. 238
De minoratiuis. Quæſt.91. 239
An euacuatio ſanguinis vſque ad animi deliquum fieri poſſit.Quæſt.92. 246
In quib. caſibus cõueniat ſanguinis euacuatio vſq; ad animi deliquium.Queſ.93. 247
An in magnis dolorib. ante phlebotomiam conueniant anodyna.Quæſt.94. 249
Antequam materia turgens purgetur quæ ſint præmeditanda.Queſt.95. 250

Finis Index Quæſtionum.

INDEX RERVM,

Et ſententiarum.

IN HOC OPERE CONTENTARVM.

A

ACtio in philoſophia eſt vincens: in medicina eſt contemperans. n.74
Actiones à temperamento oriantur. 167
Actiones naturales ſunt conatæ. 174
Acuti morbi vide morbos acutos.
Acuti morbi cur interimant ob cibum. 67
Acutorum morborũ differentiæ quæ ſint. 55
Acutorum morborum differentiæ victus quatuor. 89
Adagia vt differant ab aphoriſmi natura. 5
Aegiptij cur ante tertium diem non cibabant ægros. 61
Aegiptij cur alebantur columbis, ne peſte corriperentur. 81
Ægar ſi obediat medico duo ſunt contra morbum. 20
Aegri qui ſanati ſunt cruda exiſtente materia. 216
Aeger continet duos ſcopos. 97
Aegri cur in vigore non ſunt nutriendi. 97
Aegri à morbo, & à ieiunio quomodo lædantur. 60
Aegri ſunt reducendi ad temperamentum aduentitium & non primigenium. 198
Ægri debiles quomodo magis nutriẽdi. 205
Ægri conditiones quatuor ſunt conſiderandæ. 250
Æquinecis cur vſus ſit Hipp. 80
Æruginoſa an per vomitũ debeat educi. 225
Ætates quot ſint. 142
Ætas decrepita duplex. 242
Alchimiſtorum remedia cur noceant. 67
Alimentum minuens vires in acutis: in chronicis conſeruans. 97.98
Alui excrementa quæ ſint ſalubria. 137
Andreas Laurentius vt errat in definiendo calidum innatum. 165
Angina deplorata quomodo ſectione aſperæ, arteriæ curcitur. 79
Anni diuiſio varia. 178
Anguſtiæ ſpecierum ſex. 39.40
Anni, tempora reſpondent quatuor regionib. quatuor ætatibus, quatuor temperamentis quatuor humoribus, quatuor elementis, & quatuor diei partibus. 203
Appetitus vide ſamem.
Appetitus in omni morbo vt prænunciet ſalutem. 177
Aphoriſmi nomen & natura declaratur. 2
Aphoriſmi diffinitiones variæ. 2
Aphoriſmi vnde ſelecti. 3
Aphoriſmorum ordo eſt accidentalis non eſſentialis. 5
Aphoriſmorum liber an ſit iſagozicus. 5
Aphoriſmi Hippocratis non ordinati à Galeni methodo vt plurimum falſi. 207
Apophtegmata vt differant à natura aphoriſmi. 3
Apoplexia ex ſanguine in ipſa acceſſione ſanguis mittendus. 37
Apoplexia quibus calidis tollitur. 37
Aqua non humectat, neque intus, neque extra ex Galeno. 169
Aqua frigida quomodo iuuet. 180
Argenterij error dum nutat ſolos acutos eſſe morbos magnos. 42
Argenterij error quod vnus ſit ſpiritus, & non plures. 175
Arme quibus medici plebei nocent ægros,

quæ ſint. 92
Ars medica quomodo eſt coniecturalis. 23. 96
Ars medica ſi curaret indiuidua vt indiuidua eſſet vana. 12
Articulus τὸ vt differat ab ἐπ, & quid ſignificat. 58
Articulus ἐπ' & articulis τῶ quid ſignificet. 36
ἀρτίως cur vſus ſit Hippocrates hoc aduerbio. 211
Aſſatio naturalis quæ nam ſit. 232
Aſtantis conditiones quæ ſint. 20
Athletarum exercitium eſt minima pars gymnaſtice. 35
Athletæ omnes cur ſameſcant. 38
Athletarum conditiones, & mores. 35
Athleti pleni ad ſummum, & in extremo vt differant. 35.36
Athletæ in quot pericula incidant. 37
Athletarum appetitum non fuiſſe voluptuoſum. 39
Athletæ ἐν τῷ ἐσχάτῳ & ἐπ' ἄκρον. 39
Athletæ qui derepente moriuntur qui ſint ibidem.
Atra bilis vt per vomitum debeat educi. 225
Atra à cibo per vomitum mouenda. 226
Auenzoar vixit annos 135. 8
Augumento exiſtente in febricitante cur non ſit dandus cibus. 112
Autumnus cur facit languidas vires. 204

B

Balbus Stoicus fauet opinioni Cremonini de calido innato. 163
Balneum proprium remedium hecticæ febris. 76
Baſia mortuorum quomodo curentur. 225
Bilis æruginoſa à cibo per vomitum educenda vel cum oleo. 226
Bionis lien tumefactus per vrinam liberatur. 226

C

Cacochymia quotuplex ſit. 33
Cacochymia à qua cauſa fiat. 32
Calidum innatum ſi augeretur, animal conſeruari poſſet, æternum. 180.185
Calidum innatum duplex. 178
Calidum natiuum non differt ſpetie ab aſcititio. 169.170
Calidum natiuum à ſua ſede non dimouetur. 172.185
Calidi natiui motus intus & foris. ib.
Calidum influens etiam ſi augeretur animal eſſet æternum. 180
Calidum influens eſt ſubiectum febris, & non natiuum. 172
Calidum natiuum eſt membrorum omnium formatrix. 173
Calidum innatum eſt primum efficiens operationum non influens. 124
Calidum innatum triplex. 167
Calidum innatum eſſe temperamentum probatur. 166
Calidum innatum eſſe immortale, præſcire futura eſſe attributa ridicula. 165
Calidum innatum eſſe auctorem operationum probatur ex Galeno. 165
Calidum innatum non eſſe ſubſtantiam oleoſam & pinguem probatur. 164
Calidũ innatum, & temperamentum habet vim calefaciendi,& refrigerãdi. 163.153
Calidum innatum efficit operationes vt temperamentum. 163
Calidum archigonum continet in ſe ad alteratricem & formatricem. 168
Calidum innatum ſignificat ſubſtantiam & qualitatem. 152
Calidũ innatum ex Auicenna continet in ſe virtutẽ immutatiuam,& formatiuã. 152
Calidum innatum archigonum & non archigonum. 153
Calidum innatum eſſe quoddam mixtum ex Galeno. ibid.
Calidum corpus duplex eſſe poteſt vel copia calidorum, vel qualitate ex Galeno. 44
Calor dupliciter conſideratur, vel quo ad ſubiectum, hoc ſemper minuitur, vel quo ad qualitatem hæc poteſt augeri. 56.57
Calor in ſenibus cur paucas. 149
Calor quinque modis poteſt deſtrui. 149
Calor aſcititius quomodo differat a naturali. 147
Caloris gradus quo inſtrumento cognoſcantur. 66
Caloris motus duplex. 148
Caloris natiui defectus ex Ariſtot. eſt frigus. 31
Calor cordis cur ſit materia reſpectu innati. col. 151
Calor augetur ob quinque cauſas. 179
Calor natiuus qua ratione hyeme plus ſit. 185
Caloris extinctio ob quatuor cauſas ſit. 246
Canicula ſtella, & ante canicula quando oriantur. 29
Cardialgia cur aqua frigida tollatur. 280
Caro cur mala febricitantibus. 207

Cataſtaſis quid ſignificet. 115
Catarrhus crudus dicitur ab Ariſtotele omotis & fit a defectu caloris interni, vel externi. ....
Catheſtichia quid ſignificet. 66
Cauſarum morborum tres conditiones in medendo conſideranda. 192
Celſi ſententia homo ſanus, &c. 60.68
Chalybs cur iuuet ſplenericos. 39
Cheros quid ſignificet. 14
Colericorum ebbulitio an prohibeat ſanguinis euacuationem. 244
κωφὸιτα quid ſignificet. 245
Chymicorũ remedia cur ſemper noceant. 67
Cibandi tempus in febribus à ſex conditionibus colligitur. 228
Cibus intempeſtiuus quos ægros necauit. ib.
Cibus debet proportionari difflationi. 140
Cibus quando multum, quando parum ante proximum dendus ſit. 111
Cibus facit quod calor febrilis maneat contractus. 111
Cibus triplex minuens conſeruans & augens vires. 103
Cibus medicinalis habet duas qualitates 186
Cibi grati qui ſint ægris concedendi. 18
Cibus exiguus dandus in valde euacuatis. 35
Cibus vt cibus cur ægros ſemper lædat. 57
Cibus importunus quos ægros necauit. 57
Cibus an conueniat ratione morbi, vel ratione virium. 61
Cibus cur febricitantibus morbus ſit. 83
Cibus cur ſubtrahẽdus in principio morbi 89
Cibus in ſtatu cur malus. 102
Cibus quando dandus eſt in paroxyſmis. 105. 106.108
Cibi pro ægris colliguntur ex conſuetudine & cur. 198
Cibus medicinalis quilibet eſt ſi habeat duas virtutes videlicet nutrientem & medicinalem. 205
Cibus quando magis dandus, hyeme an æſtate. 206
Cibandi tempus colligitur ex parte affecta ex affectu, ex natura ægrorum ex natura principij paroxiſmi, ex quantitate & qualitate cibi. 207
Cicero cur damnet linguam græcam. 80
Circuitus in febribus quid. 207
Coctio ventriculi non iuuare calidos. 170
Coctionis ſpecies ſunt tres, & non quatuor vt dicit capiuaceus. 233
Coctio ſec. quæ fit in hepate, velocitur fit. ib.
Coctio quiete fit ex Ariſtotele, & Hippocr. 193.240
Coctio in acutis vnica ſalus. 67
Coctio in hepate, & ventriculo dicitur elixatio. 232
Coctiones ab Ariſtotele diuiduntur in tres ſpecies. 232
Cælum agere in hæc inferiora ex Ariſtotele lumine, & motu. 220
Cælum vnde dicatur. 178. & 234
Cælum eſſe quintam eſſentiam probatur. 71
Coitus minus nocet in plenis, quam in omnino vacuis. 66
Coitus abſtinentia quomodo noceat. 197
Colores ſynceri humorum cur mali. 83
Comparationes omnium iudicantium decem ſunt. 191
Conferentia & tolerantia tuta, & non tuta. 28
Confidẽtia ægri in medicum cur iuuet. 19.20
Conſenſus mirabilis inter vterum, & proceſſus mamillares. 226
Conſenſus cum renibus. 226
Conſtipatio ἀποτες σύφειν, ideſt condenſare. 40
conſuetudo in ægris obſeruanda. 58
corroborans cor eſt puluis griſeus cæſaris. 34
contrarium vni eſt contrarium, eſt principium methodi. 44
continuæ febres à Galeno diuiduntur in tres differentias. 113
contrarietas quid ſit, ſecundum varios auctores. 70
contrarium non agit in contrarium ſed in ſubiectum. 92
corpora robuſta per errata tendunt ad morbum debilia ad mortem. 130
corpus coloratius ex Galeno indicat ſanitatem ſuſpectam. 35
cremoninus in quibus laudet, & in quibus damnet Hippocratem. 158
criſis lege iudicium.
criſis futura ſciri poteſt qua die, & qua hora. 18
criſis à quibus cauſis externis impediatur. 20
criſis quomodo à medicis ignaris impediatur. 20
criſis bona ſit quoq; con difficili tolerãtia. 28
criſim impediri à medicamento oſtenditur exemplo ægrorum Hippocratis. 27
criſis cur ſecum ferat varia ſymptomata & quæ ſint. 80
criſis dum ſit non datur cibus. 91

criſis bona tres conditiones. 94
criſis optimæ ſeptem conditiones. 120
criſis duplex videlicet fiens, & facta. 211
criſis optimi ſex conditiones. 212.213
criſis tres modi ad ſalutem tres ad mortem. 313
criſis conditiones ex Auerroe. 219
criticos dies fieri per lunam, ridiculum & cur. 219
cruda exiſtente materia ſeroſa, licet vti pharmaco, & quomodo. 243
crudi humores cur à medicamento non poſſint euacuari. 26.228
cruda dum euacuantur, quæ mala ſuccedant. 27.240.241.
cruditatis gradus in plenitudine. 126
crudorum detectio quot mala efficiat ex Galeno. 226
cruditas duplex eſt, videlicet aquoſa & craſſa. 228
cruditas vrinę, catarrhi, fęcum, apoſtematis, puris, ex Ariſtotele 5. meteorum fit à defectu caliditatis externæ vel internæ. 232
cruda oppoſita maturationi cur non purganda ex Hipp. & Gal. 234.193
crudæ materiæ portio, ſi cocta eſt, pharmaco ex Gal. vtimur. 239
crudi humores ſunt ſtabiles, & infixi. 241
crudi in toto, & cocti in parte quid indicent. 242
cocti humores quomodo poſſint inueniri in principio morbi. 242
cynanchem eſſe rabiam caninam. 240

D

Debiles vires ob defectum alimenti, vel ob morbi vehementiam. 42.65.92.99
Decrepita ætas duplex. 144
Decrepiti cur dum febricitant moriãtur. 139
Decretoria vt cauſæ, & vt ſigna. 126
Decubitus in latus deſtrum, vel ſiniſtrum cur facilis vel difficilis. 124
Definitio mala tribus modis poteſt eſſe mala. 26
Deſperati ex Hipp. & Gal. relinquendi prognoſtico. 71.75
Dieta inſolita cur lædat. 65
Diaiheſis quid ex Gal. 55
Dies critici omnium peracutorum, & acutorum qui ſint 214
Dies indicatoria quælibet eſſe poteſt, quomodo probetur. 221
Dies quilibet poteſt eſſe criticus quomodo probetur. 221
Dies criticus à quibus cauſis fiat. 222
Difflatio proportionatur cibo. 140.149
Digerentia quando conueniant. 193
Digeſtio quomodo differat à coctione. 147
Diſpoſitiones malæ noſcuntur per antecedentia, & conſequentia. 31
Diſputantes de nominibus venia indigni. 1
Diſtinctiones, communiter & propriè in Hipp. non habent locum. 36
Diuites cur difficilius ſanantur pauperib. 20
Diuretica non danda in nephritica paſſione. 226
Dolor coxendicus ne claudicationem faciat comburatur. 195
Dolor cur dolorem ſedet. 195
Dolores colici, & nephritici cur frigidæ perfuſiones ſanantur. 180
Dolores mitigandi ante reuulſionem & cur. 125
Dolores vehementes indicant faciendũ euacuationem vſq; ad animi deliquium. 153
Dolore vehementiſſimo exiſtente an conueniant anodyna ante euacuationem ſanguinis. 249
Dyſentheria in principio maior ſit dieta quam in ſtatu & augmento. 103

E

Eclyſis quid ſit. col.246
Epichieraſtica quæ ſint. 200.201
Epicraſis duplex. 200
Epilepſiæ curatio cur ſubitanea. 117
Epilepſia cur ob ieiunium interdum fiat. 65
Epilogum numquam fecit Hippocrates in ſuis operibus. 102.164
Errata leuiſſima cur præparant interdum ad mortem. 93
Erratum in ægris exemplo nauigantis declaratur. 64
Erratum in ſanis eſt via ad morbum in ægris eſt via ad mortem. 64
Error primæ coctionis ſapè corrigitur in ſecunda ex Galeno. 60
Error in augmento communicatur vigori, & non declinationi. 208
Euacuatio reſeruata ad vnicam expulſionem in acutis. 86
Euacuatio hepatis quando per aluum, quando per vrinam ſit facienda. 227
Euacuatio ſymptomatica an ſit vtilis. 216.217
Euacuatio ex Galeno aduerſus Iulianum eſt ma-

maxima medicinæ pars. 21
Euacuatio cum tollerantia cur non ſemper bona. 22
Euacuatio ſpontanea a tribus cauſis. 24
Euacuationis bonę quinque conditiones, videlicet, quid, quantum, quando, quomodo, vbi. 26
Euacuationis quantitas vnde ſumenda. 26. 246
Euacuationis indebitę quantitas tribus modis fit. 26
Euacuationem pręcedunt ex Galeno ſeparatio, & concoctio. 215
Euforbium purgat phlegma. 252
Euſcrotata cur ſit aduerbium. 138
Exercitium a cibo fugiendum & cur. 60
Exercitium ex Galeno tria beneficia facit. 386
Exercitium cur augeat calorem. 186
Exſiccantię vlceribus quando conueniant. 193
Experientię non eſt fidandum. 16
Experimentum quomodo fiat. 16
Experimentum duplex in fieri, & in facto eſſe. 17
Experimentum cur infallax. 17
Experimentum fallax ſed non ſemper periculoſam. 17
Experimentatorę ſunt fortunę imitatores ex Galeno. 17
Extremę partes frigidę ſi non incaleſcant mortale. 108
Extrema euacuatio periculoſa, quia, & peccantes, & non peccantes humores euacuatur. 34.35
Extrema refectio cur periculoſa. 35
Extremis morbis, extrema remedia aphoriſmus ampliatur ad res politicas. 70

F

FAcies coloratior ex Galeno cur mala. 35
Facilia cur ſemper ſpernantur licet ſint admiranda. 180
Facultatis naturalis quies ex philoteo eſt mors. 35
Fallax vt differat a periculoſo. 55
Fames fit a quinque accidentib. ex Gal. 38
Fames excitatur a melancolia ex Galeno contra Fuchſium. 38
Famen excitantia ad tria capitare ducuntur. 39
Febris eſſentia an ſit ſiccitas. 188
Febris putrida quomodo eſt in calefieri, & calefacto eſſe. 17
Febris ſubiectum quodnam ſit. 171
Febris non attinet ad ſubſtantiam calidi natiui, ſed ad qualitatem. 150
Febres intermittentes quomodo fiant, varię opiniones. 111
Febres intermittentes quomodo fiant continuę & mortales. 110.111
Febris maligna vide malignam febrem.
Febres malignę cur videntur paruę. 84
Febris definitio quod ſit conuerſio ac igneam naturam, an ſit vniuerſaliter vera. 189
Febres quintana ſeptimana ex ipſo Hippocrate non dantur. 109
Febri putridę iunguntur ſex affectus ex Galeno. 190
Febris putrida quomodo fiat. 107
Febrem putridam non eſſe calorem accenſum in corde vt Altimarus. 107
Febris putrida non fit niſi coinquinetur cur. 107
Febris peſtilens ex Galeno quomodo fiat. 107
Febris periodica de tertio in tertium ſine putredine quę. 107
Febrium omnium intermittentium differentię. 108
Febris exquiſitę, abſoluta, prroducta, & enormis quę ſint. 108
Febres elodes quę ſint. 113
Febris tertiana exquiſita cur non ſit peior hemitriteo. 132
Febris quomodo eſt conuerſio natiui caloris ad igneum. 172
Fluxus à tribus cauſis fit. 24.27
Fœtus quando incipit vita propria. columna 164
Frigida potio robuſtis conuenit. columna 71

G

GAlneus non conoguit ecentricos vel epiciclos. 173
Gallicus morbus an iter acutos ſit. columna 56
Gallicus morbus confirmatus cur decocto non ſanetur. 83
Gelidę partes ne in gangrenam cedant quid agendum. 61
Glacies quomodo uollat omnes dolores. 180
Græcum idioma caret interdum abundantia verborum. 215

H

Habitus Athleticus nec affatim, nec tarde ſoluendus eſt, & cur. 34
Habitus bonus ſine euexia duplex, abſolute bonus, & bonus in ſuo genere. 35
Hectica febris quomodo habeat quatuor tempora. 85
Hectica quomodo curetur. 179
Hectica febris an ſit magis refrigeranda, quam humectanda. 188
Hecticæ febres non omnes ſunt ſiccæ. 189
Hemitriteus cur peior ſit quam tertiana exquiſita. 132
Hemitritei differentiæ omnes. col.114
Hemitriteus an ſit horificus. col.114
Hemorragia narium tollitur euacuando ex eodem latere in cubito. 226
Hepar totum æqualiter læſum non poteſt ſanari. 124
Hepar pulli cur noceat febricitantibus. 188
Hepatis concaua pars per aluum, gibba per vrinam. 130
Hippocratis ſtirpes, origo, & mores. col.3
Hippocrates fuit annis 500. ante Chriſtum 3
Hippocratis libri legitimi vt diſtinguantur a ſpurijs. 5
Hippocratis Commentatores antiqui, columna. 4
Hippocrates cur tradiderit aphoriſmos ſine ordine. 4
Hippocratis aphoriſmi non ſunt ordinum incapaces, vt quidam putant. 4
Hiſpani cur in Italia nimium comedant. 59
Hemetona febre affectus quando nutriendus. 112
Humidum triplex, aqueam, vitale, & alimentale. 164
Humores in principio morbi poſſunt eſſe cocti, & quomodo. 242
Humores diſtincti a ſanguine quinque modis vitiantur. 32
Humores in parte cocti, & in toto crudi interimunt aliquando. 241
Humorum turgentium conditio. col.32
Humorum pecantium ſigna vnde deſumantur. 30 32
Humores boni poſſunt ſtare cum virtute debili. 204
Humores turgentes a ſe ipſis mouentur. 224
Humores in corpore a facultatibus naturalibus mouentur, ſecus omnis fluxio ad inferiora fieret. 224
Humores vt tenues incraſſandi, ex Hippocrate, & Auic. & cur. 238
Humores tenues quib. remedijs ſint incraſſandi. 238
Humores crudi ſunt infixi, & impacti. 240
Humores crudi ſeroſi pharmaco poſſunt purgari. 240
Hydromel duplo magis nutrit quam vinum oligoforum ex Hipp. 20
Hidrops Thoracis quomodo curetur. 74
Hidrops quo inſtrumento curetur ibid.
Hidrops vnde fiat, & quo remedio tollatur. 37
Hidropici cur moriantur dum tota aqua ſimul euacuatur. 41
Hidropicos habere intemperiem ſiccam ſolidarum partium. 168
Hidropici quomodo habeant hepar frigidum, & calidum. 170
Hidrops cum ferre qua methodo curetur. 190
Hidrops quando tollitur pillolis de balicacabo. 189
Hidropicis rabarbarum ex Auicenna eſt venenum. 213

I

Iecoris abſceſſus a Gal. non curatur. 74
Iecoris abſceſſus quomodo ſanari poſſit. 74
Ieiunium cum eſu piſcium cur probetur. 197
Ieiunium in prima parte vigoris obſeruandum. 78
Ieiunium theſalicorum quæ mala faciebat. 60
Ieiunantis hominis conditiones. 58
Ieiunium cur hecticis non conueniat. 78
Ieiunium nocere bilioſis probatur. 59.65
Ieiunium an conueniat peſte correptis. 80. 81
Ieiunio in acutis quando vtendum. 93
Ieiunium in ægris in tribus caſib. obſeruandum. 95
Ieiunium non eſſe obſeruandum in ægris in octo caſibus. 95
Ignis ſi non ſanat nullum remedium ſanat. 74

Im-

Impedimenta ſanationis quę ſint. 192
Impetigines quomodo ſanentur. 225
Indicans phlebotomiam eſse innominatum probatur. 46
Inflammatio dupliciter recedit a ſtatu naturali. 190
Influens calor quid ſit. 179
Influens calor ſequitur anni tempora. 179
Inſtrumentum quo curari poſſit iecoris abſceſsus. 74
Inteſtina habent retentricem priuatam non communem. 24
Inteſtina carere attratrice communi, contra Saxoniam. 24
In temperies alia eſt ſolidarum alia humorum. 168
Iudicium difficile duplex. 17
Iudicium ex Ariſtotele, & Galeno eſt magis adnexum arti quam experientia. 8

L

L*Actis copia quam dabat Hippocrates.* 202
Lapis veſicę vel renum non poteſt communi electuario ex vitro Montagnanę. 36
Laſſitudo tenſiua quando indicat ſanguinem euacuandum vſque ad lipothimiam. 249
Lenientia maiora, minora & minima. 73
Lethalia ſigna quę ſint. 127
Lethales morbi qui ſint, qui prognoſtico relinquuntur. 75.76.90
Lien malè affectus cur aſtringentibus curetur. 40 192
Lien quomodo euacuetur per vrinam. 135
Lipothimię beneficia ex Galeno. 225
Lipothimia quomodo differat a ſincope. 246
Lipothimia duplex vel ab morſum vel ob nimiam euacuationem. 246
Loca conferentia quę ſint ex Gal. 225
Loci affecti quomodo mutent formam morbi. 132
Loci affecti cognoſcuntur per quinque loca ex Galeno 1. de locis affectis c.5.
Localia in ſeptem caſibus applicanda ante euacuationem. 249
Longęui qui fuerunt. 8
Lunę apparitio tarda aut velox vnde fiat. 218. *ibid.*

M

M*Aginus errat dum defendit Gal. de menſe medicinali.* 219
Magnitudo morbi quotuplex dicatur. 72.44
Magna febris a motibus appoſitis ſit. 204
Maris pars ſeparata a toto cur citius putreſcat. 196
Marſilij Ficini exemplum de duobus dolijs. 57
Maturatio ex Ariſtotele triplex. 234
Medicamentum cur Hippocrates non dedit Periclbi, Metoni, mulieri moroſę, & virgini Lariſsę. 253
Medicamentum ob ſex cauſas aluum non mouet. 252
Medicamenti doſis conditiones. 256
Medicamenti conditiones quatuor conſiderandę. 225
Medicamentum, dum multum euacuat quando magis alendum. 93
Medicamentum ſapè impedire criſim probatur exemplis ęgrorum Hippocratis. 27
Medicina declaratur exemplo duorum doliorum. 195
Medicina ſine vſu; neſcitur. 197
Medici qui replent ęgros cur ſint Carnifices. 192
Medici qui remedia oppoſita ſimul faciunt interimunt. 204
Medicamenta non agunt in morbos; ſed in ſubiectum ex Ariſtotele. 92
Medicinam non eſse docendam vſu exempli ex Gal. 15
Medicinę pręſtantia ex ſacra ſcriptura. 6
Medicinę pręſtantia ex magno queſtu. 7
Medicinę diuiſio. 5
Medicinę ſubiectum. 6
Medicinę tota non poteſt capi, ſi vita in triplum ex Galeno prorogaretur. 7
Medicina an ſit ars, vel ſcientia. 9
Medicum verſari circa vniuerſalia. 9.10
Medicum non ſemper imitari naturam. 246
Medici conditiones. 18
Medici quomodo errent dum dant in omni morbo medicamenta. 26.27
Melancolia ex Gal. excitat famem. 38
Memoria quomodo differt a reminiſcentia. 16
Menſes fluunt ob quatuor cauſas. 44.226
Menſis medicinalis quomodo fiat. 218
Menſis medicinalis non format dies criticos. 218
Menſis medicinalis quomodo eſt chimericus. 218
Menſis medicinalis ex ipſo Galeno eſt chimericus. 223

Men-

Menſtrua non ſequantur motum lunæ. 222
Meton cruda exiſtente materia ſanatur; & quomodo. 243
Mitridatis temperamentum aduentitium ſimile veneno. 198
Molynſis eſt defectus coctionis ventriculi, & hepatis. 232
Morbi tempus triplex, vel ratione materię vel ratione gradus caloris, vel ratione ſymptomatis. 84
Morbi augmentum quibus ſignis cognoſcitur 83
Morbi facti non tolluntur ad ablationem cauſæ. 83
Morbi definitio ex Galeno. 164
Morbus antequam curetur tria tollenda ſunt ex Galeno. 190
Morbi principium per accidens indicat cibum, & euacuationem. 102
Morbi non fiunt ſine præcedenti diſpoſitione. 31
Morbus vehemens, & non magnus indicat phlebotomiam. 54
Morbus magnus quinque modis ſumitur. 43
Morbi omnes curabiles ſi occaſio agendorum non omittatur. 16
Morbi ob quatuor cauſas ante ſtatum hebeſcunt. 98
Morbi qui hebeſcunt ob quatuor cauſas interimunt. 98
Morbus vt morbus prohibet cibum. 186
Morbi non fiunt ob vnicum erratum. 92
Morbi lethales leuiſſimis remedijs ab Hippocrate tractantur 87
Morbi qui ſint qui diuiduntur in quatuor tempora. 84
Morbi quomodo fiant declaratur quatuor exemplis ab Ariſtotele. 92
Morbus acutus ſine febre ſua natura eſt cronicus. 82
Morbi acuti, an poſſint eſſe ſine febre. 82
Morbi acuti, a quibus cauſis fiant. 81
Morbi perperacuti ſine ieiunio vt plurimum occidant. 129
Morbi tempus duplex vniuerſale, & particulare. 84
Morbi perperacuti quo die iudicantur. 77
Morbus lędens actionem naturalem ſemper eſt per eſſentiam. 167
Morbi conditiones duæ conſiderandæ. 251
Mortem non accidere in vigore, & curr. 99
Mortis ſigna. 127
Mortui ob cibum intempeſtiuum. 111
Mors nunquam accidit in poſtrema parte vigoris. 97
Motus velox morbi in principio quomodo cognoſcitur. 121
Motus velox præcognoſcitur per 8 locos ibidem.
Motus oppoſiti faciunt febres lethales. 204
Motus vel eſt criticus vel ſymptomaticus. 216
Motus ſymptomatici protrahunt iudicium. 216
Mulier trimeſtri fœtu grauida cum cruda materia ſanatur. 243
Mulieres quomodo cibis interimãt ęgros. 60

N

Naturalis facultas in morbis materialibus eſt principalior. 101
Natura ſi non mouet, moue tu, quomodo intelligat Auicennas. 215
Natura ſi diminute moueat quid agendum. 216
Nautæ vel nauigantibus aſſimilatur medicina. 64
Neruos oriri a corde reprobatur experientia. 183
Neutra adiectiua in numero plurali ſine articulo apud Græcos ſumuntur aduerbialiter. 21.22
Nocumenta principij communicantur augmento, & vigori, ſed non è contra. 111
νόσος νόσησις & νόσημα quid ſignificet, apud Hipp. 66.67

O

Obſeruationes ægrorum Hippocratis non reſpondent diebus criticis a Galeno conſideratis. 223
Occaſio cur ſit præceps. 14.15
Occaſionem quomodo pingebant veteres. 15
Oĩa ſine articulo ſignificat qualiter, & non qualia. 21.23.245
Ordo duplex vniuerſalis, & particularis, vel accidentalis. 4
Oſſa in infantibus deficiunt 115. 175
Ouum quomodo conueniat acutis non exacte. 61
Oua cur mala febricitantibus. 202
Oxymellis maleficia. 212

P

Palpitatio tollitur vino de ſaſſafras. 187
Panis, caro, oua, cur febricitantibus aduerſa. 202

Paroxiſmi accidentia. 208
Paroxiſmi tempore cur nil dandum. 208. 109.209
Paroxiſmi habent ſex tempora. 109
Paroxiſmis in quibus remedia facienda ſunt. 113
Paroxiſmi non habent declinationem. 109
Paroxiſmi febriles aliquando vſq; ad finem morbi ante ponunt. 115
Pauſaniæ caſus. 174
Pedes congelati in gangrænam cedunt niſi in aquam immergantur frigidam. 71
Pepona quid ſignificat ex Hippocrate. 234
Periculoſum, & fallax quomodo differant. 42
Periodicatio a qua cauſa fiat. 118
Perperacutorum vltimus terminus eſt quintus. 79
Perperacuti morbi quo die iudicentur. 77
Perperacuto morbo laboranti, cur dederit vitellos ouorum. 76
Perperacuti cur rarò terminentur in. 4.79
Perſpiratio in robuſtis maior hyeme quam æſtate. 184
Perſpiratio vide difflatio.
Perſpiratio in puero cur maior quam in adoleſcente. 198
Perſpiratio in æſtate fit maior materiæ inutilis. 184
Peſte affecti cur multum debent nutriri. 209 88
Peſtilentię character. 81
Pharmaca omnia calida ex Galeno. 241
Pharmaci euacuatio non eſt vtilis niſi precedat ſeparatio, & ante ſeparationem concoctio. 22
Pharmacum an ſit dandum in die critica ſi natura nihil moueat. 215
Pharmaco quando cruda exiſtente materia ſeroſa licet vti. 243
Pharmacum vide medicamentum.
Pharmacum nō operatur ob tres cauſas. 253
Phlebotomia a quo indicetur varię opiniones. 43
Phlebotomiam non indicari a morbo magno probatur. 44
Phlebotomiam indicari ab innominato. 46
Phthiſica præſeruata annis 23. 76
Piſces in acutis a Gal. conceduntur. 18
Piſces ſaxatiles pertinent ad tenuē victū. 61
Pituita quomodo in robuſto hyeme oriatur, & quomodo in debili. 180
pituita in robuſtis hyeme dominatur in parte externa, in debilib. in interna, & exte. 185
Plenitudo ad vaſa & ad vires quæ ſit. 35.38
Pleno corpori mortes repentinæ accidunt. 37
Pleura ſignificat latus, & non membranam 4 124
Pleuritici quando circa vigorem nutriendi 78.93
Pleuritici cur pleniorem cibum exigeant verſus ſtatum. 87
Pleuritici ſigna pathognomica. 120
Pleuritici cur in partem læſam habent decubitum facilem & aliquando non. 123
Pleuritidis differentiæ quatuor. 123
Pleuritis non ſit ſolum a vena ſine pari vt veſalius. 124
Pleuritidis cruditatis quatuor gradus qui ſint. 126. 131
πόνος habet ſex ſignificata arti accommodata. 79.211.234
Prædicendo mortem medicus magis exiſtimatur. 19
Præludia ex Auerroe ſunt octo. 1
Principiū morbi ſumitur tripliciter. 236.25
Procraſtinatio cur periculoſa. 14.15
Profaſis quid ſignificet. 14
Prognoſticū medicū debet eſſe hypoteticū. 8
Prognoſticum de euentu ægri fugiendum. 8
Prognoſticum notatu dignum. 76
Pſora, & vlcera capitis cur ſanentur oleo de cherua. 194
Ptiſſana quomodo cum iuſculo piſcium parabatur. 173
Pueri carent 115. *oſſibus.* 173
Pueri cur magis concoquant. 146
Pueris cur non conueniant pharmaca, & miſſio ſanguinis. 148.138
Pueri cur magis reſoluant. 146
Pueros eſſe calidiores quomodo probetur. 146
Pulſus humilis quomodo diſtinguatur ab inualido. 66.101
Pulſus inæqualis quomodo cognoſcatur. 100
Pulſus inæquales quot ſint. 100
Pulſus doctrinam calebat Hippocrates. 116
Purgantia non conuenire in principio, & augmento probatur. 235
Purgantia pituitam, melancoliam, & bilem quę ſint. 235
Purgatos ſub cane ex Galen. ſæpè incidere in malam febrem. 29
Purgati ſub cane quando iuuantur. 29
Purgari nec pueros nec ſenes par eſt. 30
Purgantia efficaciora, & minus efficacia quę. 68

purgandũ nunquam eſt per partem læsã. 226
purgationem infra terminum debere ſubſiſtere ex Hipp. Galeno, & Meſue. 239
putredo duplex in fieri, & in facto eſſe. 200
putridus humor duobus modis præparatur. 234

Q

QVadrageſimam cum eſu piſcium eſſe faciendam ratione deſumpta à Galeno probatur. 197
Qualitates elementorum nõ eſſe formas ſubſtantiales probatur ex Ariſtotele. 153
Qualia oportet (ait Hippocrates) ſi euacuentur: niſi per qualia intelligamus qualiter aphoriſmus falſus eſt. 28
Quartanæ vtile remedium. 209
Quartana quo remedio ſanetur. 89
Quintanas obſcuras ex Gal. dari; ſed ob errata in inuictu euenire. 115
Quintanas, & ſeptimanas febres nec a Galeno, nec ab Hipp. reuera admitti. 115

R

RAbiem caninam eſſe Cynachem. 239
Remedia omnia non impune adminiſtrari. 212
Remediorum actio eſt contemperatiua, non corruptiua. 73
Remedia medica non vincere; ſed attemperare. 76
Remedia æqualia duplicia in numero vel in gradu. 75
Remedia grauiora in grauiſſimis morbis non habent locum. 74
Remedia æqualia in gradu. c. 89. artis paruæ. 70
Remedium quodnam ex multis applicatis iuuerit vel nocuerit eſt difficile inuentu ex Galeno. 17
Remedia omnia aliquid mali efficere. 78
Remedia nec maiora, nec minora debere eſſe. 12
Reminiſcentia quid ſit. 16
Renibus vitiatis quando nocent diuretica. 26
Repletio valde damnatur ab Hipp. & cur. 61
Replere repletos eſt minus malum quam euacuare exinanitos probatur. 65
Retentrix non retinet vel a frigido condenſante, vel a calido liquefaciente, vel ob leuitatem. 25
Reuulſionis definitio. 230
Reuulſio quomodo fiat ſecundum rectitudinem. 230
Reuulſio an a fluentibus, fluxis, & fluxuris indicetur. 230. 231
Reuulſio an fiat per diſtantiſſima. 229
Reuulſionis quatuor conditiones. 228
Reuulſio quando per proxima, quando per remota. 429
Reuulſio, & deriuatio in quibus conueniant, & differant. 231

S

SAna pars vicina ſanat partem læſam. 171
Sanguis niger, & craſſus permittendus, vt exeat, & non floridus. 244
Sanguis non eſt coctionis capax.
Sanguis non mittendus ſi cibus incoctus eſt in ventriculo. 76
Sanguinis euacuantia remedia maxima, minora, & minima. 73
Sanguinis euacuatio vſque ad lypothimiam in quatuor caſibus fit. 248
Sanguis an poſſit euacuari vſque ad animi deliquium. 41
Sanguinis multitudo ex Galeno apoplexiam hydropem, & ſyncopem efficere poteſt 37
Sanguis quot modis mutet propriam formam. 32
Sanguis quomodo diſtinguitur ab alijs humoribus. 32
Sanguis cur mittatur in omni febre quatuor reſponſiones. 27
Sanguinis miſſio in quibus morbis non conueniat. 36
Sanguinis euacuatio vſque ad animi deliquium quando facienda. 247
Sanguinis euacuatio vſque ad lipothimiam in tribus caſibus facienda. 247
Sanguinis euacuatio an ſit facienda in cauſone. 247
Sanguinis euacuatio vſque ad lipothimiam in principio morbi facienda. 249
Sanitas non eſt finis in medicina, ſed ſcopus. 6
Sanitas cur a medicinis lædantur. 25
Sarcotica quando applicantur cauo vlceri. 193
Saxonia damnatur dum iubet euacuationem ſymptomaticam fouendam eſſe in principio morbi, deceptus a praua intelligentia ſecundi aphoriſmi. 22. 245
Scamonium cum lacte pro matrona Romana vulceribus pedum correpta. 252
Scopus duplex in omni morbo conſiderandus. 88
Secta medicorum quæ ſint, & quomodo differant. 17

Se-

Semina parentum corrumpi in fœtu generatione. 163
Semina conſeruari eadem numero vſque ad ſenectutem ridiculum. 211
Semen perdurare vſque ad obitum idem ſpecie non idem numero. 168
Senes decrepiti; vide decrepiti.
Senum calidum natiuum eſſe exiguum declaratur duobus pulcherrimis exemplis. 149
Senes cur cibum conuertant, & non pituitam. 198
Seroſitates coqui poſſe ex Galeno. 243
Seroſitas ob quatuor cauſas in corpore cumulatur. 24
Seroſitas lactis continet duplicem naturam aqueam videlicet, & igneam. 202
σφαλεραὶ quod ſignificet apud Hipp. 55
Siccitas eſt etiam in butiro. 189
Signa mortalia. 126.109
Signa mox apparentia quæ ſint. 123
Signa communia, antecedentia, & conſequentia quæ ſint. 31
Signa humorum peccantium vnde deſumantur. 30.31
Simile triplex, maius, minus, & æquale. 195
Similia ſimilibus quomodo conſeruentur. 195.196
Similaritatis communia principia ex Galeno. 131.154
Simonis hiſtoria de latis puſtulis. 216
Somni definitio quæ ſit. 182
Somnus quid, in quo conueniant, & differant Gal. & Ariſtoteles. 181
Somnus vbi fiat, & a qua cauſa diſſentiunt Ariſtoteles, & Galenus. 182
Somnifera vera quæ ſint. 182
Somnifera vera quæ ſint ibidem.
Spagiricorum error. 176
Spagirici cur lædant ſemper patientes. 92
Spagirici volunt vincere, & non moderari ideo occidunt. 70
Splen cur ſanetur aſtringentibus. 40
Splenecitis vide lien.
Spiritus vitrioli cur lædat ægros. 71
Spiritus quot ſint. 173
Sputum ſanguinolentum quomodo curandum. 68
Sputa quæ bona quæ mala ſint. 131
Sputum quomodo differat a ſputamine. 131
Status morbi vide vigorem.
Statica artis fundamenta ex Gal. 34
Subiectum medicinæ eſt innominatum. 11
Subiectum in medicina non eſſe corpus humanum probatur. 6
Subſidentia vaſorum cur efficiat ſincopē. 34
Subſidentia ex Gal. a tribus cauſis fit. 40
Sudores qui ſint optimi & quando. 137
Suppurantia quando conueniant. 199
Symptomatica euacuatio an ſit vtilis. 217
Symptomatica euacuatio non fouenda contra ſaxoniam. 22
Symptoma morbi eſt accidens, & vocatur ſymuemchos ideſt ſimulveniens cum morbo. 85
Symptoma ex ſe nec augmentum vel decrementum habet. 85
Syncope duplex a ſuffocatione, & reſolutione quomodo curanda. 77
Syncope quomodo differat a lipothimia. 40. 246
Synocha non putrida indicat euacuationem ſanguinis vſque ad deliquium. 247
Synocha inter ardentes collocatur. 247
Synocha, homotona qua hora cibandum ſit. 112
Synochæ febres an habeant quatuor tempora. 88
Synocha perperacuta cur tractetur a Galeno cremone ptiſanæ. 76
Synochus non iudicatur per criſim. 209
Synochæ omnes quomodo fiant. 107
Synochus vſque ad animi deliquium tollitur phlebotomia. 209

T

Temperaturam eſſe conſtitutionem, & conſtitutionem eſſe calidum natiuum a quo actiones dependent. 162
Temperatura eſſentialis triplex. 167
Temperaturam eſſe cauſam intellectus. 162
Temperaturæ accidere vnitates, & cum poſitiones. 162
Temperatura eſſentialis eſt omnium mixtorum forma. 168
Temperatura influens quæ ſit 168
Temperatura hepatis ægrorum non cognoſcitur per latitudinem venarum. 198
Tempora morborum nec cibum nec euacuationem indicant. 102
Tempus anni an indicet ſimilia, vel contraria. 196
Tetanum aquæ perfuſione ſanari, & cur. 195
Tō articulus ſignificat rem perfectum. 36.79
Tolerantia, & conferentia quæ indicent ſalutem. 23

Tolerantia, & conferentia duplex ſalubris, & non ſalubris. 245. 246
Topica in ſeptem caſibus applicanda ante euacuationem. 249
Tranſumptio humorum in viuente admiranda. 229
Turpere vnde deſumptum eſt. 237
Turgentes humores a ſe ipſis mouentur, & non a facultate naturali. 225
Turgentes humores quando ſint purgandi. 231. 252
Turgentes in acutis an raro turgeant. ibid.
Turgentes humores in Critone Lariſſa, & Horoſonte, cur pharmaco ab Hippocrate non ſint purgati. 237
Turgentes humores an ſolum tenues ſint, & non craſſi. 238
Turgentes humores cur ſint purgandi quatuor cauſæ. 238
Turgentes humores numquam ſunt in morbis chronicis. 250

V

Vacuum non attrahit. 25
Valeſius quomodo erret dum negat coctionem ventriculi eſſe ſolum elixationem. 233
Variolæ cur aqua noſturtij curentur. 194
Vaſorum inanitio fit ab ſex cauſas. 99
Venæ anguſtæ ob quas cauſas fiant. 140
Venas latas qui habent poſſunt commode ferre ieiunium. 140
Venæ thoracis iecoris, & pulmonis, cur vbi eſt plenitudo facile rumpantur. 37
Venæ ſectio in qua regione comodè fiant, & quibus ventis ſpirantibus commodè fieri poſſit. 29
Venter quid ſignificat. 24
Ventriculus ex Gal. eſt tamquam olla. 185
Ver in tres partes diuiditur. 181
Veris, & autumni differentia. 206
Veritatis prærogatiua ex Galeno. 223
Vetulæ athenienſis cicuta altæ hiſtoria. 198
Victus tenuis vt differat a victu attenuante. 56
Victus a vigore deſumitur. 61
Victus qui plus eſt facit noxas inemendabiles. 60
Vigore exiſtente datur victus tenuiſſimus ob tres cauſas. 91
Vigor cur ſit forma diætandi. 61
Vigor morbi diuiditur in tres partes. 78. 91
Vigoris pars poſtrema non eſt periculoſa, ib.
Vigor morbi an tardus vel breuis quibus ſignis cognoſcitur. 117. 121
Vinolenti cur morbis calidis non laborent cum vinum calidum ſit ex Ariſtotele. 29
Vinum cum pane ex alexandro Apr. cur iuuet febricitantes. 69
Vinum Hipocraticum ad quid iuuet. 187
Vinum de ſaſſafras tollit palpitationem. 187
Vires debiles, vel ob morbum, vel ob cibi carentiam. 43
Virtus debilis vel fortis quomodo per ſtaticam dignoſcatur. 66
Virtus in acutis minuenda, & non conſeruanda, & cur. 88
Virtus in ægris quo robuſtior, eo tenuius alendum. 95
Virtus naturalis robuſta quomodo cognoſcatur. 101
Virtus ſuffocata quibus ſignis cognoſcitur. 100
Virtus vitalis quomodo cognoſcatur, an poſſit perdurare. 100
Virtus quæ debet conſeruari, eſt vitalis. 100
Vires cur minuendæ in acutis. 98
Virtus in quibus caſibus indicet, & in quibus contraindicet. 95
Vitam qui longam habuerunt. 8
Vita diuturna quomodo reddi poſſit. 60. 100
Vitiligo quomodo ſanetur. 225
Vlcera quomodo a plebeis chirurgis malè tractentur. 193
Vlcera ob 11. *cauſas non ſanantur.* 193
Vomitus qua cautione mouendus. 226
Vomitus maleficia. 227
Vomitus in hyeme cur periculoſus. 30
Vomitus fit, vel a natura, vel a læſa retentrice, vel expultrice, vel attratrice. 25
Vrgentium quatuor claſſes quæ ſint. 190. 191
Vrina cruditas dicitur omotis ex Ariſtotele & a qua cauſa fiat. 232
Vrinæ quæ indicant recidiuam. 136
Vrinæ rubeæ quæ malæ, quæ bonæ. 134. 135
Vrinæ nigræ quando bonæ quando malæ. 134
Vrinarum turbidarum dubitatio in Galen. 134
Vrinis exacta tractatio. 132. 133
Vrinis crudis duo ægri Hippocratis ſanantur. 24
Vrinæ nubecula quando ſtatum, vel augmentum indicent. 101
Vulnera ob 11. *cauſas ex Galeno non ſanantur.* 193

F I N I S.

SANCTORII SANCTORII

Olim

IN PATAVINO GYMNASIO MEDICINÆ THEORICAM ORDINARIAM PRIMO LOCO PROFITENTIS.

Commentaria.

IN PRIMAM SECTIONEM

APHORISMORVM HIPPOCRATIS.

VITA breuis,& ars longa nobis perſuadent,vt in explicatione aphoriſmorum omittamus ſuperflua, ac ſolú quę ſunt apprimè neceſſaria ad aphoriſmos, & artem medicam addiſcendam proſequamur. Cęterum, ne omnino illotis manibus ad horum interpretationem accedamus, hæc, ſed paucis quidem, conſiderabimus. Primum de inſcriptione. Secundum, an aphoriſmi aliquo ordine traditi ſint. Tertium de intentione Hippocratis in hoc libello. Quartum an hic liber ſit Iſagogicus. Quintum de ſubiecto huius libri,& totius medicinæ. Poſtremò nonnulla pauca de artis præſtantia,

Græci tamen, vt Simplicius, & Amonius in antepręedicamentis ante textus interpretationem decem faciunt pręludia. Auerroes uero in primo text. primi Phyſicorum proponit octo. Nos tamen pauciora. Sed antequam ad huiuſmodi intentionem accedamus, hæc tria in his commentarijs pollicemur.

Primum in ijs,quæ parum utilitatis afferunt,non immorabimur: neq; illos,qui fuſè diſputant de nominibus imitabimur, Contra quos Galenus lib. 3. de differentijs pulſuum cap. primo his ferè verbis inuehitur: Iſti, qui in hac facultate diſputant de nominibus, ſunt venia indigni; quia tot,ac tanta ſunt in hac arte,vt ſi vita noſtra in triplum prorogaretur, adhuc illa exactè conſequi non poſſemus.

Secundum,ſi in aphoriſmis latinis ſenſus fuerit clarus,ſyncerus ac fidelis. Nos verba Gręca nec allaturos, nec nominaturos quidē: ſi vero in aphoriſmis Latinis Hippocratis arcana non fuerint omnino

expreſſa,quod ſæpè accidit,nos nonnulla è Græca eruditione eruta aurea fortaſſe ab alijs non viſa,quæ nouum ſenſum,nouãq; adferẽt intelligentiã, proponemus.

Tertium ſi à principijs huius Theoricæ, tamquam è Cælo aliqua colligi poterunt medicamenta,vel inſtrumenta nobis inſeruientia pro conſeruanda, vel recuperanda ſanitate, illa in mediũ afferemus: neque iniuria quidem: quia ſicuti Practici munus eſt comprobare propria theoremata per ipſam theoricam, quæ comprobatio eſt à priori, & per demonſtrationem propter quid: ſic Theorici munus eſt propria theoromata per ipſam practicam confirmare, videlicet à poſteriori,ſeu per demonſtrationem quia.

QVÆSTIO I.

De Inſcriptione.

QVoad inſcriptionem, quæ eſt, Hippocr. Coi aphoriſmor.ſect.1. Circa hanc inſcriptionẽ tria ſunt conſideranda.

Primum,quid nomen aphoriſmi ſignificet. Secundum,quænam ſit aphoriſmi natura. Tertium verò de perſona Hippo.

Quòad nomen aphoriſmi,id deducitur à verbo Græco ἀφορίζω,quod verbum tria ſignificat.

Primò ſignificat ſeparo: ſic Galen. in commento primi aphor. vocat aphoriſmos ſententias ſeparatas: ſimiliter Diuus Matth. c.15. inquit, quòd pœna, qua Rei afficiebantur, erat, quod ab alijs ſepararentur, illamq; ſeparationem vocabant aphoriſmum.

Secundò ἀφορίζω ſignificat conſtituo, ſeu definio: ſic Ariſtot. 3. & 4. Ethic. per ἀφορίζω intelligit conſtituo, ſeu definio: ὁρίζω enim ſignificat definio.

Tertiò ἀφορίζω ſignificat eligo: ſimiliter Ariſtot.4. politic. dicit,ciues boni eligunguntur, ideſt ἀφορίζονται: ſic Diuus Paulus electos vocat ἀφωρισμένους:quare aphorizo ſignificat ſeparo, conſtituo, & eligo ſiue expurgo, hæc de nomine.

Quo ad naturam aphoriſmi: aphoriſmus continet in ſe tres conditiones.

Primo quod ſit ſententia ſeparata, diſtincta, & ſine ordine prolata; quæ conditio re vera magis ſe tenet ex parte nominis, quam ex parte rei: quia potius ethimologiam, quam intimum ſenſum patefacit.

Secunda conditio eſt, vt aphoriſmus ſit ſententia conſtituta,definita,rata, & certa rerum explicatio.

Tertia,quod aphoriſmus ſit ſententia ſelecta continens in ſe magnam vim.

Hæ duæ poſtremæ conditiones magis explicant intrinſecam aphoriſmi naturam: aphoriſmi enim ſunt ſententiæ ex alijs libris ſelectæ,ita vt nullus ſit aphoriſmus in hoc libro,qui non reperiatur in alijs Hippocrat. libris: ſicuti enim apes colligunt mel ex præſtantioribus floribus: Sic Hippocrates ex his,quę dixit in alijs libris colligit has diuinas ſententias, tamquam ſuauiſſimum mel, eaſque diſtribuit in ſeptam ſectiones.

Hinc varij Auctores reſpicientes modo ad primam conditionem,modo ad ſecundam & tertiam vario modo deſcripſerunt aphoriſmos.

Auerroes in coll.& Meſues in l.de conſolatione medicamentorum, dum citant aphoriſmos,dicunt,ſicuti dixit Hippocrates in libris ſeparatorum ſermonum.

Græci, Latini, & ipſe Galenus reſpicientes ad ſecundam & tertiam conditionem,quæ magis explicãt eſſentiam aphoriſmi, varijs conceptibus deſcripſerunt naturam aphoriſmi.

Philotheus antiquus interpres,& commentator aphoriſmorum Hippocratis dixit, aphoriſmum eſſe ſententiam quo ad verba inopem; ſed quo ad ſenſum locupletem,quia paucis exprimit ea, quę ſunt magni momenti.

Hinc Suidas definiens aphoriſmum vult, eſſe ſententiam tanti momenti, vt ſuperet humanum captum: additq; Hipp. illos compoſuiſſe potius Diuino, quam humano afflatum lumine.

Budeus definit aphoriſ.duob. verbis dicens, aphoriſ. eſſe dictum ſententioſum.

Galenus in Comm.1.aphoriſmi inquit, aphoriſ. eſse ſententiam,quæ breuiſſimis verbis rerum proprietates maximè ad vſum accommodatas circumſcribit.Immo Gal. dum Hippocrates 4. de ratione vic. 19.protulit illam diuinam ſententiã, quæ his breuiſſimis verbis docet quando ſit mittendus ſanguis, *ſi morbus fuerit vehe-*

mens,

mens, ætaſque floruerit, & virium robur affuerit, ſanguinem detrahes, miratur in illo Comm. Hipp. dictam ſententiam in aphoriſmorum numero non collocauerit: quia paucis exprimit ſententiam, quę habet magnam vim, cum paucis doceat, quando ſit mittendus ſanguis: medici enim maximè exiſtimantur, dum tempus opportunum mittendi ſanguinem rectè percipiunt.

Ex his colligimus, aphoriſmum eſſe orationem inopem quo ad verba, locupletem vero quo ad ſenſum, eſſeque ſententiam electam, & expurgatam, atq; in ſe magnam vim continentem.

Sed inde oritur dubitatio, quia, ſi de ratione aphoriſ. eſſet oratio breuis & electa continens magnam vim, ſequeretur, quod adagia & apophtegmata eſſent Aphoriſmi, quod non eſt dicendum.

Reſpondent nonnulli, aphoriſ. eſſe ſolum inuentos ad vſum medicum, atque aphoriſmos in alijs facultatibus non habere locum. Cæterum falluntur, quia dãtur aphoriſmi politici, de quibus Iuſtus Lipſius, Ioannes Cokierius, & alij ſcripſerunt.

Quare dicimus, Aphoriſmos eſſe ſententias breues continẽtes magnam vim, ſiue ad vſum medicum, ſiue ad vſum politicum, vel aliarum facultatum, ſed ſelectas ex eadem facultate. Quando vero non ſunt ex eadem facultate ſelectæ: ſed per omnes vagantur: tunc apophtegmata, ſeu adagia vocari poſſunt.

Aphoriſmi enim Hipp. præcipuè ſelecti ſunt ex prorrheticis, ex lib. prognoſ. ex lib. de aere, aquis & locis, ex lib. de ratione vic. ex Epidemicis, & ex alijs libris, itaut nullus Aphoriſmus inueniatur in hoc libello Hipp. qui in dictis libris non reperiatur: quaſi quod Aphoriſmi ſint tamquam flores ſententiarum alibi propoſitarũ: quare, & ex Medicina, & Morali Philoſophia, & ex qualibet alia facultate aphoriſmi colligi poſſunt.

Quo ad perſonam Hippocrat. Hic fuit Princeps Coacæ academiæ. Hic fuit nobilis vtroque parente. Fuit filius Heraclidis ex familia Aſclepiadorum, quæ à Ioue, Apolline, & Eſculapio originem duxit. A Ioue fuit vigeſimus: ab Apolline decimus nonus: ab Eſculapio decimus octauus: teſtis enim eſt Plato in Protagora, & Phædro, vbi inquit, Hippoc. natum eſſe ex progenie Eſculapij. Apollo fuit inuentor medicinæ: vnde ars medica vocata eſt Apollinea, & Phœbea, diciturque Apollo: quaſi ἀπολύων, ideſt abluens à malis, vt dicit Plato in Cratilo, vbi agit de recta nominum impoſitione. Euſeb. dicit, quod Apollo dicatur ἄπο τῦ ἀπαλλάτεσθαι τὰς, νόσους, quia à morbis liberat.

Mater Hippocratis fuit Praxitea, quæ ab Hercule traxit ortum.

Hippocrates fuit ſapiẽtiſſimus, & doctiſſimus: Gal. n. 1. meth. cap. 2. vult Platonem & Ariſtotelem ab Hippocr. philoſophiam deſumpſiſſe. Fuit doctiſſimus: habuitque præceptores inſignes. In Rhetorica habuit Gorgiam Leõtinum. In Philoſophia Democritum, in cuius gratiam doricè ſcripſit aphoriſmos. In medicina habuit eius patrem, & Herodiacum illum famoſum.

Habuit duos filios, Theſalum & Draconem, qui ſoliti erãt à comicis irrideri; fortaſſe ob eorum inſcitiam, quamuis re vera Theſalus apud Archelaum Regem Macedoniæ fuerit in maximo honore. Habuit quoque filiam, quam dum eſſet in Macedonia collocauit auo Ariſtotelis, vnde natus eſt Nicomacus.

Floruit Hippoc. Pater annis quingentis ante Chriſti aduentum. Poſt Homerũ annis quadringẽtis; ante Ariſtotel. verò mortuus eſt annis centum & vndecim. Ætatis annorum 104. vt refert Suidas: obijtque in Lariſſa Theſſaliæ, quæ eſt inſula in Arcipelago, atque nunc eius domus aduenis ibidem oſtendi ſolet.

Hic fuit ille magnus Hippocrates, qui compoſuit aphoriſmos, vt refert Gal. in hoc commẽto, quod quidem poteſt quoque comprobari auctoritate, & ratione: auctoritate non ſolum Galeni, ſed omnium Græcorum, Arabum, & Latinorũ, ad differẽtiam Hippocrat. Aui, qui ſecundum opinionem nonnullorum, vt refert Gal. 1 de ratione victus comm. 18. compoſuit libros de fracturis & de articulis, ad differentiam Hippocratis nepotis, qui ſecundum opinionem Dioſcoridis, referente Galen. 1. in 6. epid. com. 28. compoſuit libros de morbis. Idem probatur ratione: quia libri legitimi Hippocratis di-

A 2 ſtin-

diſtinguuntur à ſpurijs: nam in legitimis obſeruatur ſumma breuitas, ſumma veritas, & ſumma dicendi grauitas: ſed ſic eſt, quod in aphoriſmis Hippoc. obſeruatur ſumma breuitas, quia nulla dictio eſt ſuperflua: ſumma veritas: quia ex Galen. 1. de V. P. 9. dictio Hippocrat. voci Dei æquiparatur; obſeruatur ſumma grauitas: quare aphoriſmi inter legitimos Hippocratis libros ſunt collocandi.

Hic fuit ille magnus Hipp. qui fuit & probus, ſyncerus, & magno ingenio: agens enim de futuris capitis patefecit proprios errores: vnde factum eſt, quod Quintilianus lib. 3. c 8. de Hippocrat. iſta dixerit, *Hippocrates clarus in arte medicinæ videtur honeſtiſſimè feciſſe, dum proprios quoſdam errores confeſſus eſt, hoc fine, ne poſteri peccarent. Celſus lib. 8. c. 4. laudans Hippocratem ob confeſſionem proprij erroris, habet hæc verba.* Leuia ingenia, quia nihil habent, nihil ſibi detrahunt: at magno ingenio, magnaque nihilominus habituro, cõuenit etiam ſimplex proprij erroris confeſſio, præcipuè ne poſteri decipiantur.

Poſt Hippocr. ante Galenum duodecim famoſi aphoriſmorum interpretes numerantur, nempe Attalus, Bacchius, Donus, Erophilus, Eraclides, Lycus, Marinus, Pelops Galeni præceptor, Quintus Ruffus, cuius adhuc extant monuměta, Soranus Epheſius, & Zeuſis. Poſt Galen. innumerabiles fuerunt, ſed inter recentiores, iſti præcipuè ſunt legendi, nempè Trinerius, Oddo, Saluus Selanus, Montanus, Cardanus, Capiuaceus, Zechius, quamplurimi alij qui eandem doctrinam ſecuti ſunt.

QVÆSTIO II.

An aphoriſmi aliquo ordine traditi ſint.

OMnes ferè dicunt, & ipſe Gal. aph. eſſe ſententias ſeparatas, & ſine ordine prolatas. Sed quomodo defendi poterit Hippocrat. quod tradiderit medicinam ſine ordine? hoc ſane videtur Hippocrate indignum: non ne poterat Hippocrates illud efficere, quod deinde fecit Euclides, qui omnia theoremata geometrica diſpoſuit ſecundum ordinẽ compoſitiuum? Similiter non ne Hippocrates poterat efficere quod deinde effecit Ariſt. in analyticis, & moralibus, qui miro ordine reſolutiuo omnia præcepta diſpoſuit? in primo enim Poſt. in princip. propoſuit definitionem ſcire, quod eſt finis demonſtrationis: deinde ex illa collegit omnia præcepta pro formanda demonſtratione.

Parimodo in libris ethicorũ ex notione finis, ideſt felicitatis præcepta collegit, quibus obſeruatis reddi poſſumus (ſi velimus) felices, & beati. Sic Hippocr. poterat in 1. aphoriſm. vel in 2. proponere finem medicinæ, deinde ex fine colligere aph. potiores pertinentes ad partem phyſiologicam, deinde pertinentes ad ſimioticam, & pathologicam, demum omnes illos recitare, qui inſeruiunt pro conſeruanda, vel introducenda ſanitate, quem ordinem obſeruauit Auicennas in 1. lib. Canonis, & Auerroes in libris colliget.

Reſpondent nonnulli pro Hippocrat. aphoriſm. eſſe ordinum incapaces. Hæc reſpõſio eſt alijs deterior: quomodo ſunt ordinum incapaces? non ne Auicennas propoſuit in Cantica 757. aphoriſm. miro ordine diſpoſitos? Præterea nõ ſolum aphoriſmi, ſed fabellæ, & nugæ poſſent ſecundum ordinem reſolutiuum, vel compoſitiuum diſponi.

Reſpondet Gal. ad inſtantiam 2. de ratione victus 36. & 3. aphoriſmorum 16. his verbis. Non eſt mirum, ſi Hippocrat. ijs quæ dixerit non dederit ordinem, quia fuit primus inuentor: primi verò inuentores non poſſunt dare complementum rebus. Quare non eſt mirum, ſi aphoriſmi legantur ſine ordine.

Sed augetur dubitatio, quia videntur aphoriſmi miro ordine contexti; quoniã à 4. aphoriſmo vſque ad 20. agit de ratione victus, ita vt, neque ſyllaba ſine miro ordine prolata ſit.

Nos reſpondemus, ordinem duplicem eſſe, aliũ vniuerſalem, qui dat eſſe & formam libris, & eſt ordo reſolutiuus, & cõpoſitiuus. Datur quoque ordo particularis, vel accidentalis, qui non eſt reſolutiuus, vel cõpoſitiuus: ſed inſeruit pro aliqua occaſione, vel ad memoriã: ſicuti dũ practicantes agẽtes de morbis incipiũt à morbis capitis: deinde deſcẽdũt ad morbos

bos thoracis: iſte ordo neque eſt reſolutiuus, neque compoſitiuus:ſed ſolum inſeruit ad memoriam; ſimili ordine vſus eſt Hippocr.in aphoriſmis.

Quidam dicunt,librum aphoriſmorũ, & artem paruam habere illam proportionem ad vniuerſam medicinam in tot Gal. lib. expoſitam, quam habent pueri infantes ad viros, quia dicunt: ſicuti in infantibus multa deficiunt pertinẽtia ad ſolidas partes: ſic in libris aphoriſmor. multa deficiunt pertinentia ad ſingulas medicinæ partes. Addunt in pueris infantibus deficiunt centum,& quindecim oſſa,nempe duo oſſa bregmatis, quæ adhuc ſunt cartilagines, os ithmoyde,duo oſſa ſtylloides,quattuor oſſa coccygis, 32 dentes,49. oſſa ſeſamoidea, 16. oſſa carporum,8.tarſorum,& 2.patellæ.

Nos reſpondemus,non eſſe parem rationẽ de arte parua, & de aphoriſm.quia in arte illa multa deficiunt: ſed in aphor. omnia ſolida artis præcepta inueniũtur: ideo aphoriſmi non habẽt illam proportionem ad vniuerſam medicinam,quam pueri ad viros: ſed potius oppoſitum dicemus, totam videlicet medicinam, quæ multis, & ſuperfluis verbis declaratur, habere illam proportionem ad aphoriſ. quam habent pueri ad viros, quia paucis in ipſis omnia amplectuntur.

QVÆSTIO III.

De intentione Hippocratis & medicinæ diuiſione.

QVo ad intentionem ſeu inſtitutum Hippo. in hoc libello, dicimus eſſe ex vniuerſa medicina ſeligere ſententias magis purgatas, ac ad vſum medicum accõmodatas,dicimus ex vniuerſa medicina, & ex qualibet eius parte.

Diuiditur medicina in quinque partes: quarũ prima dicitur phyſiologica,quę agit de ſeptem rebus naturalibus,quę ſunt elementa,temperamenta, humores,mẽbra,facultates,ſpiritus,& operationes.

Secunda pars medicinę dicitur pathologica,quæ agit de morbis,ſymptomatis, & cauſis morborum.

Tertia dicitur ſimiotica, quæ agit de ſignis.

Quarta dicitur ygini,ideſt ſalubris,quę de tuen.ſanitate.

Quinta verò dicitur therapeutica,ideſt pars curatrix, quæ agit de recuperand. ſanitate. Ab omnib.iſtis medicinę partib, Hippocrates deſumpſit ſententias magis purgatas, ac magis ad vſum accommodatas, quæ ſunt ipſi aphoriſmi.

In hac prima particula Hipp. nixus illo fundamento,quod medicina (vt docet lib.de flatib.c.6.) ſit additio, & ablatio,agit de additione, & ablatione:de additione agit à 4. aphoriſ.vſque ad 20. quæ additio fit per victus rationem:de ablatione vero à 20.aphoriſm.vſque ad finem iſtius particulæ,in qua agit de loco, tempore, quantitate, & qualitate euacuationis, vt fusè in illorum aphoriſmorum declaratione explicabitur.

QVÆSTIO IV.

An hic liber aphoriſmorũ ſit Iſagogicus.

QVæritur an hic aphoriſm. libellus ſit Iſagogicus, videlicet an ſit legendus ante alios,vel poſt alios. Ex vna parte videtur eſſe Iſagogicus; quia Galen.in comm.ait, aphoriſ. eſſe vtiles ad acquirẽdam primã diſciplinam: ergo ante alios legendus eſt. Ex alia parte Galen.1.de aliment.c.1.vult,compendioſas tractationes conuenire prouectis, & non tyronibus: ſed ſic eſt quod aphoriſmi pertinent ad compendioſam tractationem, ergò conuenient prouectis,& non tyronibus.

Præterea ſectione 4. aphoriſm.comm. 71.Galen.habet hanc ſententiam; *Nemo audeat aggredi aphoriſmorum interpretationem, niſi prius totam medicinam addiſcat:ergo liber aphoriſmorum poſt alios erit legendus.*

Reſpondet Oribaſius,aphoriſmos legi poſſe ante alios, & poſt alios: ante alios cum interprete in arte medica verſato; poſt alios ſine boni interpretis auxilio:ratio eſt, quia in aphoriſ. continentur præcepta pertinẽtia ad quamlibet medicinæ partem,nempe ad phyſiologicam,pathologicã,ſimioticã,ygini, & therapeuticã. Si igitur tyrones inciderent in aphoriſ. ad therapeuticam pertinentem,non prę cognita pathologia,illũ non intelligerẽt,

niſi ope boni interpretis. Dum verò dixit Gal. compendioſas tractationes conuenire prouectis, diximus intellexiſſe ſine Præceptoris auxilio.

QVÆSTIO V.

De ſubiecto.

QVæſtio eſt de ſubiecto: ſed quia fuſius in commentar. Auicennæ egimus de hac re: ideo paucis in hoc loco. Dicimus igitur, illud eſſe in hoc aphoriſ. libello ſubiectum, quod eſt in tota arte medica; ſolum differt, quia ſubiectum in hoc libello traditum eſt doctrina aphoriſtica: in tota verò arte medica traditũ eſt ordine reſolutiuo, ſed fuſiſſima oratione.

Subiectum igitur medicinę duplex eſt, aliud circa quod verſatur ars medica, atque hoc eſt corpus humanũ, quod à Gal. lib. de partibus artis medicæ c. 8. vocatur ſecunda materia: per hoc ſubiectum ars medica non diſtinguitur à philoſophia naturali; quia philoſophia naturalis conſiderat & corpus humanũ, & ſanitatem.

Aliud vero eſt ſubiectum artem conſtituens, atq; hoc ſubiectum eſt ratio formalis, per quam medicina diſtinguitur à philoſophia naturali, & ab alijs artibus: hæcq; ratio formalis ex Ariſt. 1. Rhetor. in princip. & ex Gal. lib. ad Trabyb. 28. eſt finis, per quem artes conſtituuntur, & ab alijs diſtinguuntur.

Finis verus & proximus in medicina, per quem medicina cõſtituitur, & diſtinguitur ab alijs facultatibus, ſi credendũ eſt Gal. Ariſto. Auerroi, & probis Auctoribus non eſt ſanitas, ſanitas enim eſt ſcopus, ſeu finis poſtremus.

Galen. lib. de ſectis in principio habet hęc verba, τῆς ἰατρικῆς σκοπὸς μὲν ὑγιεία; τέλος δὲ ἡ κτῆσις αὐτῆς, ideſt ſanitas eſt medicinæ ſcopus: finis vero eſt comparatio ſanitatis.

Ariſt. 1. Rhetoricorum ad Theodectẽ c. 1. habet hæc verba: non eſt finis medicinæ ſanitatem introducere, ſed quouſq; poſſibile eſt bene curare, quia rectè curamus etiam inſanabiles. Neque Rhetoris finis eſt perſuadere, ſed aptè dicere ad perſuadendum. Neque nautæ finis eſt portus: ſed inuenire modum, quo poſſimus portum adipiſci.

Auerroes 1. colliget c. 1. habet hæc verba: Finis medicinę non eſt ad ſanandum, ſed ad faciẽdũ quod poſſibile eſt ex arte.

Hinc Gal. 2. meth. c. 7. & 9. meth. 7. loquens de parte curatiua non dixit finem eſſe ſanitatem: habet enim hæc verba: Finis propoſitæ tractationis eſt inuenire remedia, vt bene curemus. Primo vero de tuen. ſanit. in princip. habet: Finem medici conſeruantis eſſe modum inuenire, quo ſanitas poſſit conſeruari, prout poſſibile eſt: ita vt artifices omnes fabricent ſuum ſubiectum.

Hinc Ariſt. 2. poſt. cap. ult. & 6. Eth. c. 4. aſſerit, artes uerſari circa generationem ſui finis, ſeu ſui ſubiecti formalis, ad differentiam philoſophiæ naturalis, metaphyſicæ, & mathematicæ, quarum ſubiecta non fiunt, ſed facta ſunt ab æterno.

Quare concludimus cum Ariſtot. quod benè, & quouſq; poſsibile eſt curare humanum corpus, quod conſiſtit in remediorum inuentione, ſit finis, & ratio formalis partis curatricis.

Bene uerò, & quouſq; poſsibile eſt conſeruare, ſit finis, & ratio formalis ſubiecti medicinæ conſeruatricis.

Bene, & quouſq; poſsibile eſt reſtaurare ſit finis analepticæ.

Ideo ſubiectum in tota medicina dicimus eſſe corpus humanum, quod ex arte, ideſt per rectam inuentionem remediorum quouſque poſsibile eſt, curetur, conſeruetur, præſeruetur, & reſtauretur, traditum doctrina reſolutiua fuſiſsima oratione: ſubiectum verò in hoc libello idem eſſe, ſed traditum doctrina aphoriſtica.

QVÆSTIO VI.

De Medicinæ præſtantia.

QVo ad medicinæ præſtantiam ſpectat, omiſſis alijs auctorib. teſtes de ipſa ſunt ſacra Scriptura, Plato, Ariſt. & Hiſtoriæ. Quòad ſacram Scripturam in Eccleſiaſtico legitur illud tritum, & uulgatum: Honora medicum propter neceſsitatem: creauit .n. illum Altiſsimus: ſubdit, diſciplina medici exaltabit illũ, & in cõſpectu magnatũ collaudabitur. Altiſſimus creauit de terra medicinã, &

uir

vir prudens non abhorrebit illam.

Præterea medicina fuit in tali exiſtimatione, vt Ezechias ſcripſerit librum de medicamentis. Eſaias verò c. 3. dum loquitur de medico, ſumit illum pro homine, qui ſemper affluat diuitijs: profertque hæc verba: non ſum medicus, & in domo mea non eſt panis, neque veſtimentum; quaſi dicat non ſum diues, quia ſupponit non inueniri medicum, qui diuitijs, & alijs fortunæ bonis non affluat.

Chriſtus Saluator Noſter in ſanando paralytico ſe medicum oſtendit. Diuus Paulus ad Timotheum oſtendit, ſe verſatiſſimum in medicina, dum dicit; noli adhuc aquam bibere, ſed modico vino vtere propter ſtomachũ, & frequẽtes tuas infirmitates, ſimiliter Diuus Lucas Euãgeliſta teſte Paulo exercuit medicinam.

Petrus Hiſpanus, qui deinde fuit Pontifex Romanæ Eccleſiæ, medicinã exercuit: extat enim eius liber de re medica, qui vocatur theſaurus pauperum.

Si verò inſpiciamus Platonẽ in Timęo, vbi agit de morbis: de febriũ, & humorũ peccantium differentijs, arbitratus eſt, nihil felicius humanis corporib. contingere poſſe, quam bene valere. Immo proponit quamdam cantilenam cõuiualem in Gorgia ſolitam celebrari à diſcumbẽtibus dicens: optimum eſt bene valere; ſecundo loco eſſe formoſum: Tertio habere diuitias nulla fraude acquiſitas.

Si vero inſpiciamus Ariſtotelem, ipſe fuit medicus, egitq; de ſanitate & morbo.

Poſtremò ſi ex quęſtu, & mercede huius artis præſtantiam colligere velimus (licet Hipp. ſcribens ad Abderitas dicat pro eius vſu mercedem nunquam accepiſſe) nulla eſſet iſta præſtantior (omiſſis alijs textibus) quam refert Philip. Comineus lib. 6. cap. 7. ſuæ hiſtorię, nempè Lodouicum XI. Galliæ Regem ſuo medico dono dediſſe ſingulis menſibus decem millia aureorum, & vltra, itaut ſpatio quinque menſium (ut refert) receperit aureorum 54. millia.

Eraſiſtrat. ob ſanitatem Antiocho Regi reſtitutam mercede dono habuit centum talenta, quæ ſunt noſtrorum aureorum 60. millia.

Plinius mẽtionem facit de medicorũ muneribus, inter cæteros nominat Caſſium, Arantium, Carpintaccium & alios, qui pro annua mercede habebant ducẽta, & quinquaginta ſextertia, quæ ex Budeo ſunt ſex millia ducenta, & quinquaginta aureorum. Cæterum mittamus lucrum, ſeu mercedes, quæ ſanè non declarant medicinæ præſtantiam: quia nõ deſunt Principes, qui plus dant nebulonib. quam medicis, & philoſophis: dignitas enim, & medicinæ præſtantia inde eſt colligenda; quia vitam protrahit, & ſanitatem reſtituit, quod magis valet, quam infinitus theſaurorum numerus. Demũ dignitas confirmatur, vt dictum eſt, quia illam Sacra Scriptura, illã Plato, Ariſtot. & omnes ſapientes ad ſydera extollunt.

APHORISMVS PRIMVS.

VITA breuis, ars longa, occaſio præceps: experimentum periculoſum, iudicium difficile. Nec ſolum ſeipſum præſtare oportet opportuna facientem: ſed & ægrum, aſſidentes, & exteriora.

In explicatione omnium aphoriſ. tria conſiderabimus. Primo ſcopum, & ſenſũ aphoriſm. Secundo ſingula verba perpẽdemus: quia nulla eſt dictio, immo nullus eſt articulus in aphoriſmis Hippocr. qui aliquod myſterium in ſe non contineat. Tertio difficultates, quæ cõtingẽt in verborũ explicatione pro uiribus diluemus.

Quantum attinet ad ſcopũ, ſeu intentionem Hipp. in hoc 1. aphoriſ. dicimus, quod eius intentio ſit tradere proœmiũ, quo reddat nos attentos, dociles, & beneuolos, quod eſt adeo genericum, vt dici poſſit proœmium vniuerſæ medicinæ.

Dũ dicit, *Vita breuis*, duo cõprehẽdit. Primo reddit auditores attentos: nihil .n. poteſt magis, quam vitę breuitas reddere nos attentos, attonitos, & ſtupefactos.

Secundo adijt rationem ſui inſtituti, cur ſcilicet aphoriſticè ſcripſerit.

Vel dicimus reſpõdere cuidam tacitæ obiectioni; quia aliquis potuiſſet dicere, ò Hippocrates, cur tractaſti artem medicam difficilem quidem, & abſtruſam doctrina aphoriſtica, quæ eſt breuiſſima?

Reſpõdet, quia vita eſt breuis, ideo no-

bis in hac vitæ anguſtia videtur maximè difficilis;immo Galenus 3.de diff.pulſuum cap. 1. ait, ſi vita noſtra in triplum protogaretur adhuc non ſufficeret pro arte medica exactiſſimè conſequenda.

Dum vero dicit,*experientia periculoſa; & iudicium difficile*,reddit auditorem docilem,quia docet duas vias,quibus in arte medica ſit incedendum;nempè iudicium, & experientiam. Hæ duæ viæ vocantur à Galeno in comm.duo crura, dicendo iudicium eſſe crus dextrum, experientiam vero ſiniſtrum.

Quod verò iudicium ſiue ratio ſit crus dextrum, & per conſequens ſit magis adnexum artibus,quam experientia probari poteſt ex Ariſt.& Gal.ex Ariſt.in proœm. metaph.vbi dicit,ſcire & cognoſcere magis ineſſe arti,quam ipſam experientiã:ex Gal.1.mct.c.3.& 3.met.3.vbi inquit,meth. in arte longè præſtare experientiæ.

Dum uerò dicit,*non ſolum oportet*; reddit auditores beneuolos; quia oſtendit ad ſananda corpora non ſolum conſpirare medicos,ſed ægros,aſtantes,& exteriora; itaut ſi ęgrotantes non conſequantur exoptatam ſanitatẽ, fortaſſe à medicis promiſſam, non propterea medicos ſemper eſſe inculpandos;quia ægrotantes, ſi non conſequantur finem, id accidere poteſt, vel ob ægrorum,vel aſtantium, uel ob externarum rerum errata, quæ reuera non ſunt in poteſtate noſtra.

Ideo medici prudentes, dum pollicentur ſalutem,procedant oportet hac hypotetica conditione,dũ modo ægri,& aſtantes obediant,& exteriora non impediant; qui uerò aliter incedunt,primo nõ obſeruant Hippocratis aphoriſmũ;deinde ſæpè accidit,ut imprudentes,& artis ignari reputentur. O quoties medici alioqui doctiſſimi abſolutè pollicẽtur ſanitatem, tamen ægri ob propria, uel aſtantium errata corruunt in malignum morbum, & intereunt; unde fit, ut medici docti reputentur imprudentes, & artis ignari; quare meritò Hippocrates efficaciter nobis commendat, ut in prædicendo ſalutẽ hac cautione procedamus,dummodo non cõmittantur errata ab ægris, & aſtantibus, & exteriora rite comparata ſint.

Neque alia Hippocratis, & Auic. præcepta in prædicendo tradenda ſunt obliuioni; Hipp. 3. prædictionis, ubi dicit conſulo vt raro medici prædicant, quia ſi errauerint, erunt exoſi & inſanire exiſtimabuntur: Auicennæ, qui canticorum par.1.tract.2.tex. 489.ait,ſi apparuerint ſigna debilia de exitu, ſta tunc & prolonga iudicium.

Diuiditur hic aphoriſmus in duas partes,in 1. tradit tres cauſas, cur ars medica ſit longa, & difficilis. Prima eſt,quia occaſio agendorum ſit ita velox,vt facilè effugiat. Secunda, quia experimentum ſit fallax. Tertia, quia iudicium ſit difficile.

In ſecunda parte tradit cauſas tres quę augent difficultatem, quarum prima eſt, dum ægri non obediunt. Secunda dum aſtantes non applicant remedia,vt par eſt. Tertia,ſunt accidentia exteriora, quæ interdum omnia euertunt.

QVÆST. 7. Quid intelligat Hippocrates per vitam.

MVlti diſputant quid intelligat per vitam.

Conciliator differentia 21.per vitam intelligit motum cordis corpori communicatum. Reijcitur,quia hæc vita conuenit etiam brutis, neque eſt hominis propria.

Montanus per vitam intelligit manſionem animæ noſtræ in corpore motus auctoritate Ariſtotelis lib. de reſpiratione c. 13. ubi definit vitam eſſe manſionem animæ in corpore.

Primo fallitur Montanus, quia per uitam debemus intelligere illam, quæ arti medicæ comparatur: manet enim anima in attonitis,in mulierib. yſtericis,in phreneticis:tamen illa uita arti non comparatur.

Secundo, ſi per uitam intelligeremus manſionem animæ in corpore eſſet longa, & non breuis.

Auerr. 4. colliget cap.40. refert, Auenzoarem medicũ perueniſſe ad annos 135. anniſque centum exercuiſſe medicinam.

Montanus in ſuis commentarijs in primam fen. refert,Nicolaum Leonicenum medicum præſtantiſſimum, qui fuit eius pręceptor perueniſſe ad annum 106. illumque in vltimo ſenio audiuiſſe legentem in Patauino Gymnaſio ſine ſpecillis.

Nauarrus,& Sauonerola referunt,Nicolaum

colaum de Palauicinis habuiſſe filium reputatum legitimum in anno 100.ſuæ ętatis. Horum vita certè non fuit breuis.

Sabelicus refert, Muſicanos Indiæ populos peruenire ad annum 130.

Strabo ait, ſeres Indos vt plurimũ accedere ad annum ducenteſimum.

Sed quicquam ſit de hac re,non poteſt negari communis experientia,& Diuini Dauidis Prophetæ determinatio in Pſalmis, quod vitæ noſtræ tempus ſit vt plurimum annus ſeptuageſimus, & in potentatibus octuageſimus, quæ manſio animæ in corpore neque eſt breuis.

Nos dicimus, per vitam Hippocratem intelligere intellectiuam: quia hæc ſola arti comparari poteſt: dicimus intellectiuam, non quo ad actum primum, ſed quatenus eſt in actu ſecundo, nempè in actu ſpeculationis, quæ vita reſpectu artis eſt breuis, ſed non breuiſſima: quia actus ſpeculatiuus, & in infantibus, & dormientibus viget: imo in ſomnijs interdum aliquid reconditi percipitur, quod vigilantibus nobis caligine quadam erat obuolutum.

Vel dicimus intelligere vitam eſſe breuẽ reſpectu actus diſcurrendi de re medica: quia interdum menſis ſpatio ſunt medium res medicas vix ſpeculantur.

QVAEST. 8. *An medicina ſit ars, & quæ ars & de eius genere proximo.*

TRia hìc ſunt ad examen reuocanda. Primum,an medicina ſit ars,& quę ars. Secundum,quod nam ſit genus proximum artis medicę. Tertium,an ſit coniecturalis.

Quo ad primum, an medicina ſit ars, & quæ ars. Auctores perceleberes ſunt diſcordes. Eraſiſtratus, vt refert Introductorius, & Pluſquãcommentator dicũt, medicinam eſſe ſcientiam,quatenus verſatur circa vniuerſalia: eſſe vero artem quatenus verſatur circa particularia.

Montanus vult,medicinam, vt eſt in animo, eſſe ſcientiam: vt dirigitur ad operationem eſſe artem.

Conciliator putat,medicinã, quatenus eſt in inuẽtione eſſe artem: quatenus vero eſt inuenta, eſſe ſcientiam, motus auctoritate Ariſt.2.Poſt.tex.27.& l.6. Ethicorum cap.4. vbi dicit, artes verſari circa ea quæ fiunt: ſcientias verò circa ea,quæ ſunt:quare infert Conciliator,quando ab Hippocr.ars fiebat, tunc ab illo fuiſſe vocatam artem,cum vero modo ſit facta,& non amplius fiat,eſſe vocandã ſcientiam, & non artem. Cæterum hoc eſt miſerrimum, quod in diſputationibus, & in humanis conſultationibus ſint ferè ſemper tot opiniones, quot imaginandi modi.

Argenterius tenet, medicinam neque eſſe ſcientiam,neque artem: ſed eſſe quid medium,motus auctoritate.Ariſt.3.Cæli text. 61. vbi Philoſophus nominat quaſdã ſcientias effectiuas: dicit Argenterius, iſtas ſcientias effectiuas non eſſe veras ſcientias, neque veras artes, ſed medium locum tenere.

Auicennas in prima primi cap.2. vult, medicinam theoricam, & practicam eſſe ſcientiam proprio modo ſumptam.

Quo ad Eraſiſtratum, & Pluſquamcõmentatorem,qui dicunt,artẽ verſari circa particularia, & non circa vniuerſalia, aſſerimus iſtos reluctari Hippocrati, Ariſtoteli,Galeno,Auicennæ,& rationi.

Hippocrati, qui primo de natura humana in principio proponit multas demonſtrationes,ibique loquens nõ vt Philoſophus, ſed vt medicus artifex habet hęc verba „Qui altius de natura vult cõſiderare,quam pertineat ad medicũ,non audiat hos ſermones; ſed ſic eſt, quod ibi demõſtrat vt medicus artifex omninò diſtinctus à Philoſopho. Neque verum eſt, quod quidam dicunt, medicum ſemper habere minorem propoſitionem particularẽ: quomodo minorem particularem? non ne aliquando Hipp. loquens de natura humana facit concluſiones vniuerſales, vt patet legentibus illum libellum? ergo minorem propoſitionem habet vniuerſalem:quia concluſio ſemper ſequitur deteriorem partem: non enim poteſt eſſe concluſio vniuerſalis,niſi ambæ propoſitiones ſint vniuerſales. Pręterea non datur concluſio affirmatiua particularis, quæ non ſit ſuffulta dicto de omni.

Ariſtoteli deinde reluctantur, quia in proœmio Metaph. dicit artem verſari circa vniuerſalia, & quærere propter quid: experientiam vero circa particularia.

Galeno reluctantur qui 1. & 2. meth.

cap.

cap.7.aſſerit, medicum verſari circa naturas ſpecificas contentas in particularibus: particularia uerò ſicuti ſunt materiæ remediorum, & affectus particulares, non ingrediuntur methodum. Hinc 9.metho. cap. 12. 1. ad Glauc.cap.1.& 3.Meth.cap. 7. vult, indicationem ſolum deſumi à natura, & ab effectu ſpecifico.

Auicennæ aduerſantur, qui in fine 1.c. in 1. fen. dicit particularia, ut particularia eſſe incomprehenſibilia, & ut talia non pertinere ad artem.

Rationi deniq; aduerſantur: primo quia non datur proceſſus rationalis à particulari ad particulare, omnis enim diſcurſus, & progreſſus rationalis eſt à continente ad contenta, quia nulla methodo, & nulla ratione particularia ut particularia ſcientiam uel artem faciunt.

Secundo illa ratio eſt monſtruoſa, quando ſubiectum quæſiti non continetur ſub medio; ſed ſic eſt, quod ſi ratio eſt particularis, nihil poteſt ſub ipſa contineri, & ſic concluſio non erit neceſſaria: quia ſubiectũ concluſionis non erit concluſum, omnis enim diſcurſus & medicorum, & omnium artificum debet eſſe ſuffultus dicto de omni.

Poſtremò experientia eſt contra Eraſiſtratum, & Pluſquamcomm. quia, dum ſanamus Socratem laborantem, exempli cauſa, hæmicranea, illam poſſumus diaolibano auferre, uel laborantem ſanguineo fluxu, Philonio Perſico, uel trifera Perſica ſanare. Dicimus iiſdem remedijs poſſe ſanari infinita alia indiuidua Socrati ſimillima, iiſdem tamen affectibus laborantia: quare non ſanantur particularia, ut particularia, ſed affectus ſpecifici in particularibus contenti.

Ad Montanum, qui dicebat medicinam in animo eſſe ſcientiam, eſſe uerò artem, quatenus dirigitur ad operationem. Reſpondemus, quod ſi eſſet uerum, medicinã quatenus eſt in animo, eſſe ſcientiam, ſequeretur, ut optimè tenet Auerr. 1. coll. cap. 1. nullam eſſe differentiam inter Philoſophiam, & Medicinam in animo exiſtentes, quia etiam Philoſophia eſt ſcientia ſalubrium, inſalubrium, & neutrorum diſtinguitur uerò medicina à Philoſophia quia medicina eſt ars ſalubrium, inſalubrium, & neutrorum: Philoſophia uerò eſt ſcientia ſalubrium inſalubrium, & neutrorum.

Præterea etiam modus conſiderandi in medicina, quatenus eſt in animo, differt à Philoſophia: quia ſcientia ſalubrium, inſalubrium, & neutrorum in Philoſophia traditur ordine compoſitiuo: in medicina vero ordine reſolutiuo, vel definitiuo, iſti ordines vocantur vniuerſales & eſſentiales, quia dant artibus, & ſcientijs ipſam eſſentiam, & formam, à qua dependent.

Ad Conciliatorem, qui dicebat medicinam, quatenus eſt inuenta, eſſe ſcientiam. Reſpondemus ſi hoc eſſet verum, ſequeretur, quod quælibet ars viliſſima eſſet ſcientia, ſequereturq; quod ars fullonum, quatenus eſt inuenta, eſſet ſcientia, quod eſt ridiculum.

Deinde ſequeretur, quod omnes ſcientiæ, vt Philoſophia, Metaphyſica, quando inueniebantur, fuiſſent artes.

Poſtremò fallitur Cõciliator, quia Ariſt. locis citatis per ea, quæ fiunt (vt interpretatur Philoponus) intelligit contingentia, & per ea, quæ ſunt, intelligit neceſſaria. Quod verò per ea quæ fiunt Ariſt. intelligat cõtingẽtia, colligitur ex Ariſt. 6. Ethicorum citato, vbi habetur, circa eadẽ verſatur quodammodo ars, & fortuna, ſed fortuna verſatur circa contingẽtia: ergo & ars verſabitur circa contingentia, quatenus verſatur circa affectus contentos in particularibus, particularia enim contingentia ſunt: dicit quodammodo, quia fortuna verſatur circa particularia, vt particularia ſunt; ars verò circa particularia quatenus in ipſis continentur affectus vniuerſales & ſpecifici.

Ad Argenterium reſpondemus cum Simplicio: Ariſto. 3. Cæli tex. 61. per ſcientias effectiuas intelligere artes proprio modo ſumptas: ibi enim Simplicius exemplificat de arte ædificatoria, quæ eſt vera ars, ibique nomen ſcientiæ dicemus ab Ariſtotele eſſe acceptum communiter, & non propriè.

Neque probatur Auicennæ ſententia, dum tenet, medicinam practicam eſſe ſcientiam proprio modo ſumptam: quia Ariſtoteles 6. Metaphyſ. cap. 1. & 6. Ethicorum citato dicit, principia ſcientiæ eſſe ſolum in re: principia verò artis eſſe quoque in Artifice. Hac ratione medicina

na non poteſt eſſe ſcientia: quia eſt in poteſtate medici ſanitatem introducere, & impedire, ne introducatur.

Deinde Galenus in Traſyb.cap.14. inquit, finem medicinæ eſſe in faciēte: quia poteſt eſſe in poteſtate facientis, ideſt medici, vt introducat, & impediat ſanitatē. Poſtremò medicina ab Hippocrate, & Galeno plurimis in locis vocatur ars: quando verò Galenus in arte medica illam appellat ſcientiam, dicit communiter ſumere nomen ſcientiæ, & non propriè, diſputatio eſt an medicina propriè ſit ſcientia, & non communiter.

QVo ad ſecundum, quodnam videlicet ſit genus proximum, & immediatum medicinæ. Galen. in Traſyb. cap. 30. probat medicinam nō eſſe ſcientiam; quia non eſt propter ſcire tantum. Deinde probat non eſſe facultatem factiuam, quia eius finis non conſiſtit in actione: neque eſſe artem acquiſitiuam, quia nō verſatur circa facta: neque eſſe effectiuā, quia de nouo aliquid nō facit, vt ædificatoria, & ſutoria: ſed concludit, artem medicam corrigere collapſa; vel reſarcire, ſicuti eſt illa ars, quæ laceratas veſtes conſuit. immò negat, medicinā eſſe reſarcitiuā, dicens adhuc inferiorē locū tenere: quia eſt miniſtra reſarcientis naturæ: natura.n. eſt illa, quæ corrigit, & reſarcit.

Sed quomodo medicina non eſt reſarcitiua? immo quomodo medicina nō eſt effectiua? non ne medicina quæ reponit luxata eſt effectiua? Sicuti eſt ædificatoria, & ſutoria: nō ne artifex, qui deponit catarrhactā, qui extrahit calculū veſicæ, qui abſcindit, & vrit mēbra ſphacelo correpta, & aperit apoſtemata, eſt effectiua? Non ne medicus qui extrahit aquā hydropicorum per vterum, vel vmbelicum, qui interdum ſanare poteſt; nō ne id preſtat aliquid de nouo efficiendo? quare medica ars eſt effectiua: immo ipſe Gale. interdum illam appellat effectiuam.

Reſpondemus ad obiecta, medicinam duplicem eſſe, aliam effectiuam, & aliam reſarcitiuam, ſiue miniſtram & ancillam naturæ reſarcientis; ita vt genus proximum medicinæ, neque ſit ars effectiua, neque reſarcitiua.

Quodnam ſit genus proximum medicinæ, intelligi non poteſt, niſi reuocentur ad memoriam quæ dicta ſunt ab Ariſt. 1. Poſt. c. 5. de tribus erratis circa vniuerſale: Quorum primum eſt, dum attribuimus paſſionem ſpeciei indiuiduo: Secundum, dum applicamus paſſionem generis ſpeciebus: Tertium dum paſſionem generis innominati applicamus generi nominato; hocque poſtremum facit ad rem noſtram: quia genus proximum medicinæ eſt innominatum: quoniam medicinæ genus proximū neque eſt ars effectiua, neque reſarcitiua, neque ancilla reſarcientis naturæ, ſed quid commune, quod de his prædicatur: quod reuera caret nomine: ideo genus proximum medicinæ dici poteſt innominatum.

QVAEST. 9. Qua ratione ars medica ſit conіecturalis.

QVo ad tertium propoſitum, nempe qua ratione medicina ſit coniecturalis. Primo ſciendum, medicinam non eſſe coniecturalem ratione theorematum, quia theoremata ſunt certiſſima: ideo Galenus lib. de opt. ſec. ad Traſyb. c. 4. reprehendit illos medicos, qui dicebāt, artem medicam eſſe coniecturalem, eo quia habet præcepta coniecturalia, cum medicina vniuerſalia præcepta habeat certiſſima, ac æternæ veritatis.

Dicimus igitur, artem medicam eſſe coniecturalem ratione quantitatis morborum, remediorum, virtutis, ratione proprietatis ideſt idioſyncriſiæ, & ratione conditionum indiuiduantium.

Ratione quantitatis, medicina eſt cōiecturalis: quia Gal. 1. ad Glauc. c. 1. & 3. meth 3. dicit, quod nec ſcribi, nec dici poteſt de vnoquoque illud eſſe quantum.

Ratione quantitatis morborum, quia Galenus 9. meth. cap. 15. habet hæc verba „ Vt verum exhibentur remedium, non ſolum opus eſt cognoſcere morbi ſpeciē, ſed etiam eius quantitatem, quę quātitas ex Galeno 9. meth. 14. eſt certa menſura quantitatis receſſus à naturali ſtatu, quē receſſum ſolum coiectura aſſequi poſſumus. Nos diu cogitauimus, quomodo illud quantum morborum interdum percipi poſſit: excogitauimus quatuor inſtrumēta, quibus illud dimetimur. Primū eſt noſtrum pulſilogium, quo per certitu-

dinem

dinem mathematicam, & non per coniecturã poſſumus dimetiri vltimus gradus receſſus quo ad frequẽtiam, & raritatem: ſecundum eſt vas quoddam vitreum, quo facilimè poſſumus ſingulis horis intellige re quantum recedat temperatura calida, vel frigida à ſtatu naturali. Tertium cõſiſtit in quatuor modis dimetiendi ſiccitatẽ & humiditatem recedentem à ſtatu natu. rali,quos propoſuimus in 4. aphoriſmo 2. ſect.ſtaticæ noſtræ. Quarum conſiſtit in ſtatica arte, qua mẽſuram certam perſpirationis colligere poſſumus, quæ experimenta in aphoriſmorũ modum digeſta in lucem edidimus. Horum inſtrumẽtorum icones poſuimus, & declarauimus in cõmentarijs noſtris primæ ſen. Auicennæ.

Ratione quantitatis remediorum medicina eſt ars coniecturalis: quia Gal. lib. de curandi ratione per ſang. miſ. inquit, remedij quantitatem facere artem coniecturalem.

Ratio deſumitur à Gal. in 3. parte artis med. vbi dicit, morbum calidum vt duo indicare frigidum vt duo: Gal. vero 7. met. vlt. vult, remedium reducens ad ſtatum naturalem eſſe æquale: quia ſi remedium fuerit minus non ſanabit: ſi maius introducet contrarium morbum: ſimiliter 3. de ſimplici medicina cap. 12. inquit, ſi remedium fuerit minus, iuuabit, ſed tamen non ſanabit: ſi maius contrarium morbum efficiet: quare eſt admodũ difficile inuenire remedium æquale, & proportionatum, vt ſcilicet neque ſit minus, neque maius, non maius, quia medici munus non eſt vincere, ſed moderari, & attemperare: Vtinam medici officium eſſet vincere, medicina ſanè eſſet valde facilis: neq; remedium debet eſſe minus, quia hoc non compeſcit, & moderatur, vt par eſt.

Ratione virtutis eſt coniecturalis: quia niſi ſciamus quanta ſit, neſcire poſſumus quantum debeat eſſe remedium: virtus enim eſt permittens, & indicans vitale, quod neceſſariò conſpiret pro eligẽda determinata remedij quantitate: dum enim Hippoc. 4. de ratione vic. 19. dicit, quod tria conſpirent ad ſanguinem mittendum, nempe vehemens morbus, virium robur, & ætas florens, ſupponit illa tria, & præcipuè virium robur in omni medica operatione eſſe conſiderandum, an permittat, nec ne, ideſt quando ſeu qua hora ſit permittens.

Ratione ideo ſyncriſiæ ideſt proprietatis naturæ eſt coniecturalis: quia Gale. 2. de ratione vic. acutorum com. 11. tertio meth. 7. & alibi habet hanc ſententiam; ſi naturam propriam, quam idioſyncriſiam vocant, exquiſitè cognoſcerem, talem me putarem, qualem fuiſſe ferunt Eſculapium.

Naturæ proprietates variæ ſunt, prout varia ſunt indiuidua: proprietas eſt, veluti ſi quis valde ab odore roſarum pateretur: hic, ſi illi propinaretur Serapium roſatum, facile incideret in Lipothimiam: ſimiles proprietates inueniuntur inumerabiles, quæ medico vt plurimum ſunt occultæ.

Demum ratione conditionum indiuiduantium medicina eſt coniecturalis: quia indiuidua vt indiuidua ſunt incõprehenſibilia: hac ratione eſſet quoq; ars medica imperceptibilis, ſi in indiuiduis vt indiuidua ſunt, verſaretur.

Cæterum notandum eſt, artem medicam nòn ſanare indiuidua vt indiuidua, ſed tollere morbos ſpecificos contentos in indiuiduis. Quod hoc ſit veriſſimum; probatur ratione, auctoritate, & experientia.

Ratione, quia ars medica ſi curaret indiuidua vt indiuidua eſſet vana: quando quidem de indiuiduis neque ars, neque ſcientia datur.

Præterea, ſi indiuidua curarentur, illorum indicationes non oſtenderent nobis remedia: quia non datur proceſſus ab indiuiduo ad indiuiduum: indicatio enim habet vim ſyllogiſticam, quæ ſuffulta eſt dicto de omni, vel de nullo

Inſuper adeſt auctoritas Galeni lib. de opt. ſec. vbi dicit morborum expulſionem indicari à ſpecifico affectu, & nõ à ſingulari. Similiter 1. meth. 1. & 2. meth. 7. habet, methodum eſſe applicandam ſpecificis Ideis in particularibus contentis.

Demum confirmatur experientia: quoniam quodlibet remedium, quod poteſt ſanare aliquem particularem hominem, ſanare quoq; poterit infinitos alios eadem ægritudine correptos: ergo & illud remedium, vel illa ægritudo erit ſpecifica, & non particularis.

QVÆST.

QVÆST. 10. Qua ratione ars medica vocetur longa.

CVr ars medica vocetur longa, an reſpectu habitus, vel vſus, an reſpectu exercitij; variæ ſunt opiniones.

Montanus dicit longam eſſe quo ad exercitium, non quo ad habitũ. Confirmat ſuam opinionem auctoritate Gale. 9. de placitis c. 2. vbi ait „ Artem quo ad habitum vnius anni ſpatio comprehendi poſſe: longam verò eſſe quo ad exercitium.

Primo fallitur Montanus: quia exercitium nõ pertinet ad artem: exercitium. n. verſatur circa particularia, ſed de particularibus neque ars, neq; ſcientia datur: quia artes, & ſcientię ſunt æternorum, & vniuerſalium. Deinde ea, quæ dicuntur longa, & breuia ſeruant inter ſe proportionem: ſed inter artem, & exercitium nulla ſeruatur proportio: ergo non dicetur longa reſpectu exercitij; Minor probatur, quia ars verſatur circa vniuerſalia & finita: exercitium verò circa particularia infinita: ſed ſic eſt quod ex Ariſtotele 8. Phyſi. non datur proportio finiti ad infinitum, quare ars non dicetur longa reſpectu exercitij.

Poſtremo fallitur Montanus, dum putat, Galenum. 9. de plac. 2. loqui de arte medica: ibi enim loquitur de muſica, & de Rhetorica, quæ facultates anni ſpatio comprehendi poſſunt.

Quod vero ita ſit: patet ex Gal. lib. de plenit. cap. 3. vbi habet hæc ferè verba „ ſi ſpatio vnius anni ars medica poſſet comprehendi Hippocrates non dixiſſet ars longa, & vita breuis.

Cæterum, eſto quod nono de placitis citato intelligat quoq; de arte medica, dico quod poſset ſtare Gal. ſententia, intelligendo de habitu artis in vniuerſali, & in communi quippe qui anni ſpatio addiſci poteſt. Sed addimus ad habitum medicinę non ſolum pertinere meth. vniuerſalem; ſed præcipuè ſpecificam rationem, cuius ars medica, & longa, & admodum difficilis, ne dicam imperceptibilis, eſt; quia ab Hippocrate ad hæc vſque tempora medici adhuc non intellexerunt omnia ſpecifica indicantia, & indicata: immo in paucis, ad inſectiles ſpecies ad medicinam pertinentes medici peruenere.

Nonnulli alij credentes Galenum 9. de plac. cit. intellexiſse de arte medica, quod ſcilicet anni ſpatio comprehendi poſſit quo ad habitum, dicunt artem medicam dupliciter conſiderari, vel reſpectu inuẽtionis, atq; hac ratione fuiſſe longam ipſi Hipp. qui fuit eius inuentor: vel conſiderari reſpectu habitus medicinæ inuentæ; atq; hac ratione eſse breuem, & anni ſpatio comprehendi poſse.

Nos tamen putamus eſſe longam, & immenſam: non ſolum ratione inuentionis, ſed etiam ratione habitus medicinæ inuentæ: primo, quia Galenus lib. de plenit. dicit „ ſi ars eſſet breuis ratione habitus, Hippocrates non dixiſſet ars longa. Deinde eſt longa quo ad habitum, quia, vt acquiratur huiuſmodi habitus, oportet ſaltem legere totum Gal. Hippocratem Auicenn. & obſeruationes anatomicas, ſine quibus medicina non intelligitur: neq; ſatis eſt, vt intelligamus, niſi omnia mandentur memoriæ: an igitur iſte habitus ſit breuis, cæteri iudicent: certè nec anni ſpatio, nec centum annorum ſpatio omnino poteſt comprehendi.

Accedit, quod Hipp. in hoc aphoriſmo per artem longam intelligat habitum, & vſum: quia de illa arte loquitur, quæ incedit duobus cruribus, nempe iudicio, & experimento, quod iudicium eſt difficile, & experimẽtum eſt fallax: eſt fallax, quia ex ſe nihil concludit, niſi rationi ſit coniunctum: ratio verò, vel iudicium eſt illud, quod expurgat contingentiam, quæ contingit in indiuiduis, dum obſeruamus experimenta.

Claudicant ſanè in facienda medicina qui altero de duobus cruribus ſunt deſtituti, nempe ratione, vel experientia, ſiue dicas habitu, vel vſu. Auerroes, qui habebat habitum artis, & non vſum in faciẽda medicina parum aptus erat: atq; ineptiſſimi ſunt noſtrates empirici, qui habitu medicinæ carent.

Prima Dubitatio oritur, quia non videtur, quod ars ſit longa; Galenus „ lib. 1. de dignoſcendis pulſibus cap. 2. inuehitur contra quoſdam Sophiſtas his verbis „ Deſinite aliquando artem per Deos immortales ineptis nugis accumulare, quæ per ſe longa non eſt.

Reſpondemus, quod quamuis Aldinus

nus codex legat οὐκ οὖσαν καθ' ἑαυτὴν μακρὰν, ideſt nō exiſtentem per ſeipſam lōgam: in alijs tamen codicibus eſſe οὖσαν καθ' ἑαυτὴν μακρὰν, ideſt exiſtentem per ſeipſam longam. Sed data etiam prima lectione. Reſpondemus Galenum locutū eſſe comparatiuè, & non abſolutè, quaſi diceret, ars certè eſſet minus lōga, ſi ineptis nugis, & falſis opinionibus purgaretur. Tutior tamen eſt prima reſponſio.

Occaſio Preceps. Hippocr. in aphoriſmo affert tres rationes, cur ars medica ſit longa. Prima ratio, quia occaſio eſt præceps. Secunda quia experimentum eſt fallax. Tertia quia iudicium eſt difficile.

Secunda dubitatio exoritur; quia non videtur, quod ars ſit longa ob tres rationes; Ariſt. enim 1. metaph. vult, artem eſſe longam ob duas rationes tantum, nempè ob experimentum, & iudicium difficile; de occaſione verò precipiti ne verbum quidem.

Reſponſio facilis eſt, quia occaſio reducitur ad experimentum. Ariſt. nihil dicit de occaſione: quia occaſio agendorum non pertinet ad Philoſophiam, ſed ad Artifices, quorum munus eſt operari.

„ *Occaſio Praeceps*. Greca dictio eſt καιρὸς: per cheros melius interpretamur tēpus opportunū agendorum, quam occaſionem: Primo, quia cheros apud Grecos communiter accipitur pro tempore opportuno agendorum: ſimiliter Cicero 1. de officijs per occaſionem interpretatur tempus opportunum agendorum.

Deinde cauſa, cur per cheros non debeamus interpretari occaſionem, eſt, vt euitemus illorū errorē, qui putant, occaſionem eſſe quid diuerſum à debita quātitate, & qualitate agendorum: quia debita quātitas, & debita qualitas eſt ipſummet tempus opportunum, ut docet Galenus cap. 55. artis paruæ, 1. ad Glauc. cap. 1. & 3. de temperamentis tertio.

Demum per cheros non debemus interpretari occaſionē; quia occaſio eſt vox æquiuoca: ab Hippocrate enim, & Gal. primo in primum Epid. 11. occaſio ſumitur in ſenſu lōgè diuerſo à noſtro propoſito, quia ibi ſumitur pro externo errore, quatenus eſſe poſſit morborum occaſio, & non cauſa: hecque occaſio non dicitur καιρὸς, ſed πρόφασις.

Declaro quid ſit profaſis: error exempli cauſa in victu nō dicitur cauſa morbi, ſed occaſio, quæ vocatur profaſis: error enim in victu neque eſt cauſa proxima, neque remota morbi: non proxima, vt omnes admittunt: non remota, quia ſi eſſet remota daret ipſum quod, nempe effectum ſimilem, ſed non dat: aliqui enim ob vſum maluatici fieri poſſunt hydropici: cauſæ, quæ ſunt remotæ conſpirant in effectum ſimilem: maluaticum eſt res calida, hydrops eſt affectus frigidus. Quare cum occaſio multipliciter ſumatur, vt euitemus æquiuocationem, meritò per cheros interpretamur tempus opportunum, & non occaſionem:

Inſuper καιρὸς ex Galeno lib. de morborum temporibus cap. 1. ſignificat tempora morborū, & opportunitatem agendorum: quare, & καιρὸς, occaſio continent æquiuocationem; ideo melius eſt, vt interpretemur per cheros tempus opportunum agendorum, quam occaſionem Auctores omnes dicūt, quod καιρὸς, καιρὸς τῶν πραγμάτων ſignificet tempus rerum bene gerendarum, quod facilè amitti poſſit, quia ſit breue.

Poſtremò Hippocrates lib. de preceptis in primis uerbis definit quid ſit cheros, dicens eſſe tempus opportunū, in quo non multum eſt, ideſt tempus anguſtum exhibendi præſidia, hec ſunt verba χρόνος ἐστὶν ἐν ᾧ καιρὸς καὶ καιρὸς ἐν ᾧ χρόνος οὐ πολὺς, ideſt tempus eſt, in quo cheros eſt, chæros eſt, in quo tempus non multū eſt.

Quod verò tempus opportunum agēdorum, de quo intelligit Hippocrates in hoc loco, ſit valde breue, & valde anguſtum. Primo patet, quia Hippocrates lib. de locis in homine per cheriam intelligit temporis breuitatem. Deinde in hoc loco addita eſt particula ὀξὺς, quę ſignificat acutum, ſeu tempus anguſtiſſimum: quare per chæros oxys debemus intelligere quam maximam temporis breuitatē. Ecce quam efficaciter Hippocrates nobis commendat in remediis exhibendis non eſſe procraſtinandum; quia ob delationē ægri facilè mori poſſunt.

Hinc Hippoc. ſcribens ad Crateuā habet hec uerba, „In omni arte procraſtinationē eſſe mala, ſed potiſſimū in arte medica, in qua delatio eſt animę periculum.

Ratio,

Ratio, cur delatio ſeu procraſtinatio ſit periculoſa, eſt, quia ægrorum corpora ob externas, & internas cauſas ita alterãtur, vt poſt horam interdũ ita mutentur, ut tempus opportunum agendorum omnino effugiat: dicimus tẽpus opportunũ; quia chęros ſine alia additione ſignificat tempus opportunum breue; addita vero dictione oxys ſignificat nõ ſolum breue, ſed etiam acutũ, ideſt quamquod breuiſſimũ; ideo Antiquus Interpres diminutè vertit per chæros oxys tempus acutum, cum potius acutiſſimum, & quamquod breuiſſimũ debeamus interpretari; quia reuera opportunitas agendi cõſiſtit ferè in puncto; cum corpus noſtrum ita ſit in perpetua alteratione, & mutatione, vt interdum remedium, quod horis matutinis ægrum ſanitati poſſet reſtituere, illum veſperi interimeret.

Oribaſius loquẽs de occaſione agẽdorum inquit: ſicuti qui digitum in fluuiũ deponit, & ſtatim eleuat, & iterum deponat, non tangit eandem aquam; parimodo ſingulis horarum momentis corpus variatur, & occaſio agendorum effugit.

Hac ratione Damaſcenus rectè dixit, non eſſe eandem ſanitatem mane, & in ſero; ſic nec idẽ morbus, qui eſt mane, in ſero conſeruatur; ideo rectè Philotheus dicit medicinæ difficultatem nõ eſſe ſolũ in remedij inuentione, ſed quo morbi tẽpore, & qua hora ſit remediũ applicãdũ.

Hinc Veteres pingebant occaſionem cum nouacula, quam dextræ inſertam gerebat: quia eſt (vt aiunt) ἀκμῆς πάσης ὀξύτερος, ideſt omni acie acutior.

Hinc Practicantes in illa ardua quęſt. à quo ſcilicet tempus opportunum exhibendi remedia indicetur, determinãt indicari à præſentia indicantis: quæ præſẽtia (vt dictum eſt) facile effugere poteſt.

Quare illi medici, qui remittunt in craſtinum eſſe phlebotomandum, vel purgandum, ſæpè non ſine maxima ægrotãtium iactura id efficiunt: quia ob procraſtinationem ægri ſæpè intereunt: idcirco, dum adeſt occaſio agendi, ſit noctu, vel interdiu, & præſertim in acutis, non eſt procraſtinandum.

Galen. loquens de his primo prognoſ. habet hanc ſententiam: „ Ita volat occaſio, vt aliqui moriãtur, priuſquã vocetur medicus: aliqui acito medico illico moriuntur, ſicuti Meritus Lecus ictericus, qui moritur die octaua, cum ſolum ſeptima die uocauerit Hippoc. quia neq; urinam, neq; deiectionem emittebat: ſi antea fuiſſet uocatus Hippocrates, opportunè uſus fuiſſet deiectorijs, & diureticis, & fuiſſet liberatus.

Hinc Hippocr. lib. de arte habet hanc ſententiam „ Omnem morbum curari poſſe, ſi medicus occaſionem opportunam agendorum non omittat.

Experimentũ fallax: ſed non eſt credẽdum, quod medicamentũ ſemel exhibitum efficiat experimentum: quia ſemel exhibitum facit unicam ſenſationem, atque ex illa fit memoria: deinde ex multis memorijs fit unum experimẽtum, ſicuti docet Aſtriſtot. 2. Poſt. in fine, & 1. metaphy. Hinc Gal. 3. meth. c. 11 habet hæc uerba „ ſi quis fuerit expertus ſex uel ſeptẽ homines aliqua medicina purgatos, dicere certò nõ poterit, quod omnes homines poſt hac illa medicina purgabuntur. Inſuper 4. meth. c. 3. habet hęc uerba „ eſſet ſanè felicitatis munus, ſi quis uel inſpecto lytargiro, uel caſtoreo, uel cantharide protinus intelligeret eorũ uires. Exempli cauſa, litargirus pro ambuſtis, prima uel ſecunda die ualde iuuat: attamen tertia die & ſequentibus diebus eſt fallax, ſeu nihil facit.

Hinc Galen. 1. epid. 1. com. 1. maximè damnat Quintum medicum dicentem, experimentum ſufficere ſine cauſarum cognitione. Itidem Gal. 3. aphor. comm. 11. dicit, non eſſe experientiæ fidendum; addit, quamuis ſæpè idem uidimus, non poſſumus dicere ſic ſemper erit. Gal. libr. aduerſus Iulianum cap. 1. uocat medicos qui experientia ſine ratione incedunt, fortunæ imitatores, quibus, ſi aliquid boni ſuccedat, caſu ex fortuito contingat.

Parimodo Galenus 2. de officina med. 22. ſimiliter, & 3. de officina med. 42. negat medicinam docẽdam eſſe uſu exempli: negat, quia nihil magis nos decipit, quam exempla, & experimenta ſine ratione.

Mutatur enim occaſio agendorũ, quia indicantia mutãtur, quib. mutatis remedium, quod hodie ſanauit Sociatem, cras interficere poterit Platonem eodẽ mor-

morbo

morbo laborantẽ. Hinc cantharides, quę mouent vrinã, excitantq; penis tẽtiginẽ; in aliquo qui patitur carũculam in collo veſsicæ, excitãt inflammationem, & illũ interimunt. Hac ratione experimentũ eſt periculoſum, & fallax; vt igitur non fallat debet colligi ex multis memorijs, quia inde ratio, ſeu iudicium: quod eſt dextrum crus in facienda medicina, reſurgit.

Præterea pro rei intelligentia ſciendũ memoriam, experimentum, rationem, & reminiſcẽtiam non parum differre inter ſe: memoria reaſſumit ſpecies obiectorũ ſine ſyllogiſmo, ac ex multis iſtis memorijs fit experimentũ; reminiſcentia verò reaſſumit ſpecies per ſyllogiſmum, & per ſyllogiſmũ inuenit illas, quæ è memoria exciderunt; ideo Ariſt. lib. de memoria & remini. c. 2. dicit, reminiſcentiam neq; de nouo inuenire, neque de nouo addiſcere: ratio eſt, quia illi qui de nouo addiſcũt & de nouo inueniũt, quærunt principia, & cõcluſiones: reminiſcẽtia verò quærit tantũ cõcluſiones: quia principia in memoria conſeruantur, ita vt reminiſcẽtia differat à ratione, quia ratio quærit quæ antea non fuerunt nota: reminiſcentia vero quærit antea nota, quæ exciderunt: experimentum verò caret virtute Syllogiſtica: ideo dicitur ab Hippocrate fallax.

Experimentum vocatur quoque periculoſum ob ſubiecti humani nobilitatẽ; quia impendet periculũ, ne dum facimus experimentum, noceamus: omne enim σφαλερὸν eſt fallax, ſed non omne fallax eſt periculoſum; experimentum poteſt eſſe fallax in ſanandis pernionibus; ſed non periculoſum, quia licet importunis remedijs perniones tractentur, non propterea morbus erit periculoſus.

Tertia dubitatio occurrit, quia non uidetur, quod experimentum ſit fallax, ſed certum, & firmum; exempli gratia, lignũ ſanctum per certam experientiã depellit luem gallicam, & theriaca uenena ſuperat. Idem dicemus de infinitis alijs per experientiam inuentis: ergo experimentum non eſt fallax.

Reſpondetur experimentũ dupliciter ſumi, uidelicet in fieri, uel in facto eſſe; in fieri eſt fallax: in fieri eſt uelut, dũ periculũ facimus de nouo, an aliquod medicamentum non antea expertum iuuet, & tale eſt fallax: experimentum vero in facto eſſe antea centies expertum, vt de ligno ſancto, quod depellat luem gallicam, de theriaca, quæ ſuperet venena, tale experimẽtum medico ſapienti, & prudenti non eſt fallax: Eſt tamen fallax ijs qui neſciunt actiua paſſiuis applicare.

QVÆST. 11. Cur experimentum ſit fallax.

SEd cur argumentũ deſumptũ ab experimento ſit fallax, non omnes intelligũt. Primo dicimus, quod ſit fallax, quia experimentum efficit formam arguendi fallacẽ: ratio eſt, quia ſubiectum quæſiti quod eſt minor terminus non ſubijcitur medio: medius enim in experimento eſt particularis, & particulare nõ poteſt continere aliud particulare, vnde concluſio infertur vana: eatenus enim cõcluſio eſt concluſio, quatenus eius ſubiectum ſub medio continetur, eſtque concluſa.

Secundo, experimentũ eſt fallax: quia caret dicto de omni, ſine quo nihil inferri poteſt: quia dictum de omni eſt baſis & fundamentum humanæ ratiocinationis: omnia enim argumenta, quorum medius terminus eſt particularis, carent dicto de omni, vel de nullo.

Tertio, eſt fallax, quia argumentũ deſumptum ab experimento nõ tribus, ſed duobus conſtat terminis. Exempli cauſa: qui probaret cichoream eſſe iuuaturam Platonem, quia iuuit Socratem, faceret argumentationẽ fallacem: quia in argumentatione eſſent tantum duo termini: Socrates enim & Plato formaliter conueniunt: Socrates tamen eſt medius terminus, Plato vero in argumento eſt minus extremum. Pręterea quando termini nõ differunt formaliter fit principij petitio: ſicuti ſi quis probaret, lunam pati eclypſim, quia patitur priuationẽ luminis ſolis: argumentum eſſet cũ petitione principij: quia idem formaliter eſt luminis priuatio & eclypſis: quare cum argumentum ab experientia careat tribus terminis, pertinebit potius ad ſecundam operationem intellectus, quam ad tertiam, nempè ad ratiocinationem.

Quarto, experimentum eſt fallax; quia in experimento numquam termini ſunt

con-

congeniti,& contemporanei, quod Ariſtoteli reluctatur;qui 2.Paſt.oſtendit terminos in demonſtratione eſſe contemporaneos: non enim valet, fuit interpoſitio terræ,ergo erit eclypſis,ſimiliter dicimus, non valere hoc argumentum: medicamentum iuuit Platonem ergo iuuabit Socratem eodem morbo quoque laborantem.

Poſtremò experimentum eſt fallax (vt dicit Oribaſius in ijs, quos ſæpè ſanauimus: ratio eſt: quia quantitates,& menſuræ affectuum ſemper mutantur, ſimileſque non conſeruātur receſſus à naturali ſtatu: veh igitur illis;qui ſubijciuntur illis medicis,qui ſolis experimentis, ſpreta methodo in facienda medicina, incedunt: iſti ſanè, vt dicit Plinius lib.29.ſuæ hiſtoriæ, negociantur animas noſtras, & experimenta per mortes agunt.

Iudicium difficile. Dictio Græca, quæ ſignificat iudicium eſt κρίσις criſis propriè ſignificat iudicationem,& non iudicium: iudicium explicatur per verbum κριτήριον,& non per dictionem criſim:differt iudicium à iudicatione: iudicatio difficilis ſignificat difficultatem reſpectu rei,& reſpectu noſtri: iudicium verò difficile indicat difficultatem reſpectu noſtri. Diſtinctio eſt Ariſtotelis 2. metaph. vbi dicit, difficultatem duplicem eſſe, aliam reſpectu rei, & aliam reſpectu noſtri. Deus eſt cognitu difficilis reſpectu noſtri, non reſpectu rei: materia prima eſt difficilis reſpectu rei, & reſpectu noſtri.

Oribaſius perperam interpretatus eſt per criſim illud iudicium, quod pertinet ad illam præcognitionem, an criſis ſit terminatura ad bonum, vel ad malum, & per quas corporis regiones, & quo tempore ſit euentura. Quæ interpretatio eſt nimis anguſta, & recedit à Galeni mente, qui dat expoſitionem omnino diuerſam;quia Gal. per criſim primariò intelligit iudicationem naturæ, ſecundariò medici,qui tamē ratione,& experientia incedit:& iſte medicus vocatur dogmaticus ad differentiam Empirici, qui ſola experientia, & ad differentiam methodicorum,qui ſola ratione communi incedebant.

QVÆST. 12. De medicorum ſectis.

DE his medicorum ſectis Galenus lib. de ſectis, & lib.de opt.ſecta ad Traſyb.fusè agit: ſed quia has ſectas ſępè nominabimus par eſt,vt illarum procedendi modum in remedijs inueniendis paucis declaremus.

Empirici non quærebant cauſas, quia putabant eſſe imperceptibiles,ſed ex ſimptomatum ſyndrome eligebant remedia, ac pro inueniendis remedijs ad tria confugiebant; nempe ad αὐτοψίαν, ad hiſtoriam,& ad analogiſmum,quod eſt argumentum à ſimili: ſimilitudinemque deſumebant ab his tribus, à materijs auxiliorum à ſimilitudine affectuum, & à ſimilitudine locorum affectorum.

Methodici vero omnes morbos referebant ad duo communiſſima principia,videlicet ad laxum, & denſum, & ex his mixtum,& in his quieſcebant. Sed quàm vana ſit hæc ſecta Empirica, & multo magis methodica, ſatis ſuper declarauimus lib. 12. noſtræ methodi vitandorum errorum, vbi de analogiſmo, & falſa experientia fusè egimus.

Dogmatica ſecta incedit ratione & experientia,habetque iudicationē difficilem: quia non quieſcit tantum in communiſſimis, ſed tranſit ad ſubalterna, & inde ad ſpecifica,quod quantum ſit difficile,alibi oſtendimus: immo Galenus l.1. de dignoſcendis pulſibus c. 1.oſtendens medicinæ dogmaticæ difficultatem aſſerit, per totam vitam ſuam laboraſſe in pulſuum dignotione, & adhuc non perueniſſe ad omnimodam abſolutionem: ſed addimus quamplurima tractari in arte medica, ad quorū omnium omnimodam abſolutionem Galenus & alij Auctores non peruenerunt: iure merito igitur iudicatio eſt valde difficilis.

Quod verò iudicium ſit difficile: Galenus in comm. hac ratione oſtendit „ ſi veritas eſſet inuentu facilis, tot ac tanti viri, illam quæſiuerunt in tam repugnantes ſententias non deueniſſent.

Quodvero iudicatio per experimēta ſit difficilis, oſtēdit Gal.in hoc cōm. his verbis,„ Vt verū fateamur nō exploratu facilis eſt iudicatio: quia dum ęget poſt multa adhi-

ta adhibita remedia, melius, vel deterius habet, certò percipi nō poteſt, quodnam illorum remediorum, quibus vſus eſt, iuuerit, vel nocuerit. Verumtamē ſi aliqua fides danda eſt medico, illi erit dāda, qui ſit natura prudens, qui habeat vegetum ingenium, qui ſit in medicina & omnib. ſpeculatiuis ſcientijs verſatiſſimus & in experientijs exercitatiſſimus qui non ſit iactabūdus & qui ab alijs addiſcere poſſe exiſtimet, ſecus ille medicus caſu, & fortuitu incedit, & omnis adempta eſt ſpes quod certò iuuet.

Non ſolum oportet. Hæc eſt ſecūda pars aphoriſmi. Duæ artificioſiſſimæ connexiones cū parte ſuperiori tradi poſſunt.

Prima quod hęc quattuor propoſita in hac ſecunda parte, nempè, medicus, æger aſtantes, & exteriora reſpondeant quattuor propoſitis, in prima parte, videlicet, arti longæ, tempori opportuno agendorum, velociſſimo quidem, experimento fallaci, & iudicationi difficili: quaſi dicat, cum ars ſit longa, medicus debet ſolum opportuna facere: cum tempus opportunum agendorum ſit velociſſimum, ægri debent eſſe admodū obedientes, ne effugiat agendorū opportunitas: cum experimentum ſit fallax aſtantes ſolum debent adminiſtrare opportuna, neq; debent alia experiri, quia experimenta ſunt fallacia: cum iudicatio ſit difficilis medicus debet curare, ne ægri ab exteriorib. accidentib. lædantur: quia errata externa ſolent impedire criſim, quæ difficilis eſt.

Secunda connexio eſt, quod ex prima parte colligi poſſunt quattuor conditiones optimi medici: in ſecunda vero docet quæ requirantur præter medicum. Prima medici conditio eſt, quod cum ars ſit longa, & vita breuis, medicus debeat eſſe ſtudioſiſſimus. Secunda cum tempus opportunum ſit velociſſimum, medicus debeat eſſe vigilantiſſimus. Tertia cum experimentum ſit fallax, medicus in experimentis debeat eſſe verſatiſſimus. Quarta cum iudicatio ſit difficilis, debeat eſſe doctiſſimus & prudentiſſimus.

In hac ſecunda parte igitur vult Hipp. præter medicum conſpirare ęgros, aſtantes, & exteriora, in quib. ſi contingat error, impediatur criſis. Hinc Gal. 1. de diebus decret. c. 11. inquit „ medicum poſſe precognoſcere criſim quo die, & qua hora ſit futura, dummodo non contingat error in his, quæ dicta ſunt ab Hippo. in hac ſecunda parte huius aphoriſmi: cum igitur hæc quattuor ſint propoſita, quattuor quoq; occurrunt conſideranda pro intelligentia aphoriſmi. Primum de medici conditionib. Secundo de ægro. Tertium de aſtantibus. Quartum de erratis externis.

Quo ad medici conditiones pręter alias propoſitas, plurimæ afferuntur ab Hipp. libro de præceptis, de decenti ornatu, & lib. de officio medici: ſimiliter Gal. 4. in 6. epid. com. 8. & 9. vbi inquit, medicum debere eſſe modeſtum, cautum, hilarem, facetum, grauem tamen, ne mimus videatur: gratum nempè ægrotantibus, interdum (ait) concedendo valde exoptata, dummodo non ſint allatura aliquod notabile detrimentum: quia omnia ſuauius aſſumpta ex Galeno loco citato melius coquuntur.

Parimodo Hippo. 2. aphoriſ. 38. habet hunc aphoriſmum „ Paulo deterior potus, & cibus, ſed ſuauior præferendus eſt melioribus, inſuauioribuſq;. Nos propterea febricitantib. ſæpiſſimè grata, & ſuauia concedimus ſicuti ſunt acetaria è floribus boraginis, è lactuca, & boragine cocto, & cum ſacchari pauxillo: concedimuſque pyra, poma, pruna, & perſica cocta, auiculas cyprias, condimenta varia, ſicut muretum, ſalſa communiter vocatum; ſed quod fiat ex acetoſa, & medulla panis cum pauxillo aceti, & ſacchari: vtimurq; ono recenti cum lacte ſemmelonum, vel amygd. cum ſaccharo, & aquæ roſarum pauxillo in modo pulmenti teſtacei igne condenſati. Similimodo piſces ſaxatiles Gal. comm. 27. prima de ratione vic. propoſiti ex aqua, porro, aceto, ſale, & oleo parati, quod in acutis febribus Gal. facilè concedit: Nos interdum auratam, mullum in alto mari altum, & ſimiles piſces admittimus: neq; abhorremus à vino, vel oligoforo, vel cocto cum æquali aquæ portione, donec aqua vitæ exhalet. Hæc & ſimilia ægrotantib. poſſunt concedi: quia inde ægri & iuuantur & redduntur in alijs rebus maioris momenti magis obſequentes, & quammaximè confidentes.

Ga-

Gal.4.in 6.epid.8. loquens de confidẽtia ægrorum in medicum ait, ægrorum, confidentiam valde iuuare: immo refert, nonnullos præſtigiatores Pergami ſanaſſe aliquos deploratos à ſeipſo, & ab alijs medicis ob maiorem confidentiam, & maiorem obtemperantiam illis præſtitam, quam ſibi, & alijs.

Similiter conciliator differentia 135. inquit, multos deploratos ab alijs medicis à ſeipſo fuiſſe ſanatos, iiſdẽ remedijs, quibus alij vtebantur: quia in ipſo, & magis ſperabant, & magis confidebant.

Quo ad ęgrum, debet & ipſe obedire, & habere confidentiam in medicum, ſecus vix aliquid boni ſequi poteſt.

QVÆST.13. Confidentia ægri in medicum cur iuuet.

DIſputant in hoc loco expoſitores ob quas cauſas ægrorum confidentia in medicum iuuet ægros.

Opinio communis eſt, quod confidentia iuuet; quia confidentes maximè obtemperant, & morem gerunt pręceptis.

Auicennas lib.4.de animalibus cap.4. ait, cõfidentiam iuuare non ſolum, quia reddat ægros magis diſpoſitos ad ſumẽda remedia: ſed quia imaginatio imperat cauſis naturalibus, hac lege, vt potẽtiæ inferiores ex ordine vniuerſi inſeruiant potentijs ſuperioribus: addit quod potentiæ naturales ſunt magis inferiores, quam ſit imaginatio: ideo debet imaginationi præconceptæ ſalutis obedire.

Hæc ſunt nimis communia. Neque Auicennas tradit modum, quo imaginatio faciat caſum: ideo alia eſt quærenda cauſa, cur confidentia iuuet.

Plurimi alij dicunt, imaginationem interdum efficere caſum, confidentiamque ægrorum iuuare, quia confidentia eſt quidam animi affectus: at ſic eſt, quod animi affectus collocantur inter ſex res non naturales corpus alterantes; ideo dicunt confidentiam iuuare.

Cæterum falluntur, quia animi affectus poſſunt quoque nocere: cauſæ enim non naturales habent hanc conditionem, vt poſſint iuuare, & nocere: hacque ratione dicuntur non naturales: confidentia verò numquam nocet, ſed ſemper iuuat.

Credimus, nos confidentiam iuuare, quia imaginatio mouet ſpiritus in illam partem, quam medicus ſanare vult: quibus adiuta neceſſariò imaginatio iuuat partem læſam.

Quod verò imaginatio moueat ſpiritum in illam partem, quam ægri efficaciter imaginantur; ſciunt hoc perbellè, qui imaginationibus venereis tentantur: dum ſc. imaginantur partem, quam exercere deſiderant.

Vt igitur ęgrorum confidentia in medicum conſeruetur, duo ſunt præcipuè obſeruanda. Primum Galeni præceptum traditum ſecundo in ſextum epid.42. vbi inquit, „ medicum non debere ſpem ægrotantibus augere, quia ſub fiducia peccant: mox videntes aliter ſuccedere, & morbum protrahi, duo mala ſequuntur. Primum fidem, & obedientiam in medicum omnino amittunt. Secundum incidunt in longè maiorem triſtitiam, quæ in ægrotantibus eſt multorum malorum radix. Galenus loquens de hac re loco proximè citato habet hęc verba „ Prudenti ægro veritatem dicito: imprudenti & timido illa ſolum dicito, quibus melior animo ſit, ita tamen, vt non magnoperè mentiaris, hac conditione, dummodo præceptis obtemperet: deinde egreſſus, his qui curam illius gerunt, veritatem dicito.

Secundum pręceptum eſt illud Galeni 2.de diebus decretorijs ſecundo, quod medicus in prognoſtico valde ambiguo non loquatur firmiter, hæc ſunt verba „ ſi nihil firmiter pręſagire poſſumus, ſatius eſt tacere, quam temerè pronũtiare.

Præterea medicus nullò pacto debet domeſticos conſolari, veritatem occultãdo: quia illi fidem, & medicus exiſtimationem amittet: quamuis non minus neceſſaria ſit ęgrotantium, quam domeſticorum, qui ægris aſſiſtunt, confidentia.

Accedit quod maiorem confidentiam medicus acquiret in domeſticis ex mortis, quam ex ſalutis prędictione; hinc rectè Valeſius 2. epid. ait „ ad medici honorem, & artis admirationem magis refert prędicere mortem in morituris, *quam ſalutem in conualituris*.

QVantum attinet ad *Aſtantes*. Hippocr. lib. de decẽti ornatu iuxta finem proponit has conditiones his verbis,, oportet, vt eligatur vnus è diſcipulis, qui diu ſit exercitatus, & profecerit, & pariter ægro ſeruiat. Preterea ſciat recitare medico, quę contigerit circa egrum. Galenus vero loquens de aſtantibus 1. de diebus decret. c. 11. inquit,, oportet, vt aſtantes ſint prudentes, periti, patientes, diligentes, hilares: & ægrorantibus grati.

Quarta dubitatio, ſed quomodo in ſanandis ægris requiruntur aſtantes, & exteriora: non ne Galenus 9. meth. 1. & Hippocrates 2. in primum epid. tex. 51. dicunt, artem conſtare his tribus, morbo, ægro, & medico; ibi tantum nihil dicit de Aſtantibus, & exterioribus.

Reſponſio eſt, Aſtantes, & exteriora ſe tenere ex parte medici.

Quintò dubitatio augetur, quia Hippocrates 6. epid. 5. tex. 1. ait, naturam eſſe morborum medicatricem: ergo præter medicum erit quoque natura, de qua in hoc aphoriſmo nihil dicit, quare Auctor videtur diminutus.

Reſponſio eſt, naturam ſe tenere ex parte medici: quia medicus eſt naturæ miniſter.

Quantum attinet ad exteriora, Galenus 1. de diebus decret. 11. & in hoc cõm. habet,, Exteriora quæ impediunt criſim eſſe vicinorum tumultus, ſtrepitum curruum, canum latratus, habitationem turbarum plenam, nimis calidam, vel nimis frigidam, incendia, domorum ruinam, rixas, quantitatem vel qualitatem indebitam ciborum, & aliarum cauſarum non naturalium. Addimus nos ſonum campanæ, & indebitum vſum aliarum rerum non naturalium.

Sed quæ maximè impediunt criſim ſunt noſtrorum medicorum plurimi, qui importunè medicinis quotidiè vexant ægrotos, eoſque lacerant, & ad necem vſque deuerberant. Contra quos Hippocrates lib. de alimentis inuehitur, & Galenus 1. de diebus decretorijs 11. & 11. methodi 15. his ferè verbis,, Nõnulli medici (ait) quorum numerus his temporibus eſt maximus, quoties ad ęgrum accedunt, aliquid ſine ratione faciunt, modo vtuntur cataplaſmate, modo perfuſionibus, modo aduſtionibus, nunc clyſteres iniiciunt, venam ſecant, fricant, aut cucurbitulas affigunt, aut aliud quidpiam factitant. Addo etiam ego his temporibus medicos ferè omnes eadem crudelitate miſeros ægros lacerare. Subdit Gal., hi quoties ad ægrum accedunt, toties peccant: quia iudicium criſes, & naturæ opera impediunt.

Hinc (ait Gal.) diuites, qui multos tales habent, multo deterius pauperib. curantur: quia ſemper noua remedia ab his efflagitant: tales non medici, ſed non adſimiles ſunt ex triuio pharmacopæis. Tales non obſeruarunt aphoriſmum 29. ſecundæ ſec. vbi præcipit Hippocrates, in augmento, & ſtatu nihil agendum, dicens,, Si quid tibi videtur mouendum moue in principio, in augmẽto vero & ſtatu quieſcendũ: iſti vero præcipuè in augmẽto, & ſtatu ægros importunis remedijs lacerãt impediunt criſim, & naturæ opera. An inueniantur tales his temporib. medici, vel potius carnifices, cæteri iudicent.

Relinquitur igitur, vt ſolum medicus dogmaticus non impediat naturæ opera, & iudicium, præcipuè in ægro obtemperante: Galenus enim in 6. epid. 9. & 2. in 1. comm. 51. ait, ſi æger obtemperauerit medico, erunt duo contra vnum, id eſt æger, & medicus contra morbum, & ſic morbus facile ſuperabitur: Galenus enim 2. Prognoſt. 43. & 6. epid. 5. ait, paucos morbos eſſe mortiferos, ſi neque medici errent, neque ægri, neque miniſtri, neque aliquod noxium extrinſecus accidat.

APHORISMVS SECVNDVS.

IN turbationibus alui, & vomitionibus, quæ ſponte fiunt, ſi qualia oportet purgentur, confert, & facile ferunt: ſin minus, contra fit: ſic, & vaſorum inanitio, ſi talis fiat, qualis fieri debeat, confert, & bene tolerant: ſin minus, contra. Inſpicere itaque oportet, & regionem, & tempus, & ætatem, & morbos, in quibus conueniat, aut non.

In

Intentio Hippocratis in hoc lib. aphoriſmorum eſt tradere artem medicam ad vſum accommodatam doctrina aphoriſtica, ideſt per quædam ſemina, & quaſdam communes ſententias, quę ſunt tamquam cardines, quibus nititur vniuerſa medicina.

Sed quia medicina ad vſum accommodata definitur ab Hipp.lib.de flat.cap. 6. quod ſit additio eorum quæ deficiunt, & ablatio eorum quæ excedunt: Ideo Hippocrat.in hac 1.ſect.reſpiciens ad redundantiam, & defectum humoris agit & de euacuatione, & de victus ratione: de euacuatione, quatenus euacuatio reſpicit redundantiam; de victus ratione, quatenus victus ratio reſpicit defectum: agitque de qualitate, quantitate, & modo vtendi euacuatione, & de quantitate, qualitate, & modo vtendi victus ratione.

In hoc aphoriſmo incipit ab euacuatione, quatenus eſt euacuatio, qualiter eſſe debeat; & merito, tum quia à communioribus eſt exordiendum, tum quia ex Gal.lib.aduerſus Iulianum euacuatio eſt maxima medicinæ pars. Hinc decepti ſunt, qui putarunt, intentionem Hippoc. in hoc aphoriſmo eſſe de euacuatione, quæ fit in febribus: iſtique à Galeno merito reprehenduntur.

Deinde ſunt, qui putant, Hippocrat. in hoc aphoriſmo loqui de quantitate euacuationis.

Reijciuntur: quia ne verbum quidem facit Hipp.de quantitate. Deinde Hipp. in aphoriſmo ſequenti agit de quantitate nempè de habitu pleniori, ſeu de habitu Athletarum.

Alij ſunt qui dicunt, Hippocratem hìc loqui de euacuatione humorum qualitate peccantium: probantq; quia dicit ἢν ὁποῖα δεῖ καθαίρεσθαι ideſt ſi qualia oportet purgari: ergo dicunt Hippoc.agere de purgatione; quæ reſpicit humores qualitate, & non quantitate peccantes: immo iſti in hoc loco ſumunt occaſionem agendi de minoratiuis.

Hallucinantur quidem, quia Hippocr. loquitur in hoc aphoriſmo etiam de vaſorum inanitione, quæ per ieiunium fit: vbi dicit „ ſi talis fiat qualis fieri debeat vaſorum inanitio. Præterea vitium in qualitate non tollitur euacuantibus, ſed alterantibus.

Communis opinio eſt, quod Hippocr. loquatur de euacuatione humorum qualitate, vel quantitate peccantium.

Sed hæc opinio videtur à veritate omnino aliena; quia aphoriſmus dicit: ſi talia qualia, &c. quare loquitur de qualitate, & non de quantitate: Sed de qualitate euacuationis, & non de qualitate humorum euacuandorum, vt oſtendemus.

Prima dubitatio exoritur, quia vitium in qualitate, vt dictum eſt, non tollitur euacuantibus, ſed alterantibus: ergo Hippocrat. non rectè facit agens de euacuatione, & purgatione, dum profert illa verba talia qualia.

Reſponſio deſumitur à Galeno 3. de temperamentis cap. 5. vbi inquit, animal fieri calidum biffariam, vel quod plus calidorum ſuccorum ſit ſortitum; vel quod calidiores habeat humores, quam antea. Eandem rationem de frigidis humoribus, & de alijs qualitatibus eſt dicẽdum: Videlicet vel quod plures ſint, vel quod non ſint plures: ſed ſolum qualitas facta ſit intenſa. Poſita hac diſtinctione, dicimus, dum animal plus calidorum ſuccorum ſit ſortitum, indigere euacuatione, ſeu purgatione: ſi vero ſolum qualitas ſit facta intenſa indigere alteratione, & non purgatione.

Nos putamus Hippocrat.in hoc aphoriſmo primo intelligere de euacuatione in communi, ideſt qualiter fieri debeat euacuatio, & non de euacuatione humorum qualitate, vel quantitate peccantiũ. Primo confirmatur ex Gal. 4. aphoriſm. comm. 2. vbi ait, Hippocratem in hoc aphoriſmo fuiſſe locutum de euacuatione in communi, ideſt de modo euacuationis, ſeu de requiſitis bonæ euacuationis, non de euacuatione qualium: „ hæc veritas ex Græco Cod. colligitur, quia dicit οἷα: hæc vox οἷα ſignificat in hoc loco (oſtendemus) qualiter, & non qualia, itaut intelligat Hipp.de requiſitis, ſeu de conditionibus bonæ euacuationis: quæ animaduerſio ante nos (quod ſciam) non fuit edita.

Quod quidem hæc ſit vera, & germana interpretatio aphoriſmi, quod ſcilicet per οἷα intelligat qualiter, & non qualia:

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Primo patet, quia οἷα eſt nomen neutrũ adiectiuum, propoſitumque ſine articulo: at ſic eſt, quod omnia neutra adiectiua in numero plurari ſine articulo apud Græcos ſumuntur aduerbialiter, & præcipuè apud Hippocratem; ergo οἷα ſignificabit qualiter, & non qualia.

Parimodo Hippocrates 13. aphoriſ. huius ſect. vbi dicit, ſenes facillimè ieiuniũ ferunt, per facillimè, legimus εὐφορώτατα quod verbum eſt neutrum adiectiuum in numero plurali ſine articulo, quod non ſignificat facillima, ſed facillimè; ſecus ille aphoriſm. nullum haberet ſenſum. Similiter in aphoriſmo 18. dicit, δυσφορώτατα, ideſt difficillimè, & non difficillima.

Præterea apud Græcos hæc neutra adiectiua ſine articulis, & in numero plurali iuncta cum verbo ſimiliter plurali tranſeunt in naturã aduerbiorum, quod infinitis exemplis oſtendi poſſet: neque de hoc eſt dubitandum; præcipuè in lingua Attica, quam Hippocr. vt plurimum ſecutus eſt, ſicuti animaduertit Gal. 1. de humoribus comm. 2. his uerbis ,, Attici quoque quorum lingua Hippocrates aliqua ex parte vtitur, numerum multitudinis pro numero ſingulari ponere conſueuerunt.

Inſuper οἷα ab Herodoto, & Tucidide ſumitur aduerbaliter pro qualiter: ſicuti etiam patet in annotationibus apud Ioannem Scapulam. Quare ſi Hippocrat. per οἷα, intellexiſſet qualia non dixiſſet καθαίρονται in plurali, ſed dixiſſet καθαίρεται in ſingulari: ideo per οἷα in hoc loco intelligit qualiter fieri debeat euacuatio, ideſt de conditionibus bonæ euacuationis: & nõ de euacuatione qualium: conditio verò bonæ euacuationis eſt, vt fiat qualiter fieri debeat, ideſt in die critico, materia concocta, ſeu tempore opportuno.

Præterea Hippocrates primo de ratione vict. 23. dicit ,, ſi quæ à pulmone excernantur, ſint qualia oportet, augenda eſt ſorbitio. Galenus in comm. per qualia interpretatur qualiter: quia inquit, Hippocratem per qualia intelligere quod ad ſint concoctionis notæ, quæ excretio non eſt qualium ſolum, ſed qualiter fieri debeat.

Addimus, quod ſi per οἷα intelligeret qualia, aphoriſmus eſſet falſus: in febrib. enim malignis, & lethalibus ſępè euacuantur qualia oportet cum cõferentia, & tolerantia, itaut mitigentur, & ſedentur calores febriles, melius dormiant, & quieſcant: itaut tunc medici praua aphoriſmi intelligentia decepti lætentur cum ægris, & domeſticis de ſigno futuræ ſalutis: attamen ægri poſt biduum ex humanis decedũt non ſine magna illorum medicorum ignorantiæ nota: cur hoc euenit? quia euacuatio non eſt facta qualiter, ideſt cum ſignis coctionis.

Saxonia alioqui vir doctiſſimus communis huius expoſitionis impetu abreptus in capite de diarrhæa diſputãs, an in euacuatione ſymptomatica media, quæ fit in morbi principio, & cum tolerantia, & quæ reſpondeat morbo, ideſt, quod in morbo bilioſo bilioſa euacuentur, tenet euacuationem non eſſe ſupprimendam, ſed fouendam, licet ſit in principio, & ſit ſymptomatica, ſuffultus praua aphoriſmi intelligentia, quod ſcilicet, ſi qualia oportet purgari purgentur conferat & leuiter ferant: cum vera aphor. interpretatio ſit, ſi qualiter oportet purgari, & non qualia: quoniam in diarrhææ principio bilis euacuatio non poteſt fieri qualiter oportet: ideo neque eſt fouenda, neque ſupprimenda, ſed vtendum eſt alterantibus in contrarium, auferentibus cauſam diarrhææ, inter quæ ſerum lactis videtur tenere primas.

Hinc Gal. 4. aphoriſmorum comm. 22. dat nobis hoc præceptum diuinum, quod ante vtilem euacuationem præcedere debeat ſeparatio, & ante ſeparationem, concoctio: ſed ſic eſt, quod in principio morbi non poteſt eſſe cõcoctio: quare licet in principio morbi obſeruetur aliqua euacuatio cum tolerantia, cauſa eſt, quia ex Hippocrate 2. aphoriſmorũ 30. in principio, & fine omnia apparent remiſſiora; ideo tolerantia euacuationis in principio morbi pertinet ad naturam principij, & non ad conditionem bonæ euacuationis, quia ſola illa euacuatio bona eſt, quæ fit qualiter oportet, ideſt concocta materia, ſeu in tempore opportuno facta.

Hinc Vegha, licet per οἷα non inter-

pre-

pretetur qualiter tamen veritate coactus protulit hæc verba in expoſitione huius aphoriſmi, per qualia non ſolum eſſe intelligendam ſpeciem humoris euacuandi, ſed etiam omnes alias conditiones, quæ requiruntur ad optimam euacuationem, nempe ad euacuationẽ qualiter fieri debeat, ideſt in die critico, concocta materia, & in morbi declinatione.

Poſtremò ſi Hippocrates per οἷα intelligeret qualia, vt omnes expoſitores dicunt, præceptum eſſet vanum: Hippocr. enim vult admonere in aphoriſmo, medicum in euacuatione deberi imitari naturam, quæ ſi euacuat, vt par eſt, confert, & ægri facilè tolerant. idem debet quoq; medicus in euacuatione præſtare.

Hoc poſito; ſi per οἷα intelligeret qualia, præceptum eſſet vanum: quia ſciunt omnes practicantes paulo ante obitum euacuari excrementa praua, qualia quidem debent euacuari: dum vero dicunt, euacuationem illorum humorum, quæ eſt cum tolerantia, & conferentia eſſe imitandam, præceptum eſt inutile: quia turpe eſt, ſolum poſt factam euacuationem ſcire, quod multo ante erat ſciendum; quoniam tolerantia, & conferentia ſequuntur euacuationem, & ſolum poſt factum animaduertunt; de iſtis poteſt dici, ſero ſapiunt phryges; ſi vero per οἷα interpretabimur qualiter, & non qualia, præceptum nō erit vanum, ſed diuinum quidẽ, quo animaduertimus, illam euacuationem eſſe bonam, quæ fit qualiter oportet, quę fit, vt dictum eſt, in die critico, concocta materia, ſeruata debita quantitate, & qualitate; poſt iſtam ſolum ſequitur vera, & non apparens conferentia, & tolerantia.

„ *Sic, & vaſorũ inanitio*; inanitio explicatur per dictionem κενεαγγείη quæ inanitio, vel ſponte fit à natura, uel à cibi nimia abſtinentia, ſecundum quem ſignificatum ſumitur ab Hippocr. 2. acutorum 47. vbi oſtendit Galenus, κενεαγγείαν ſignificare ἀσιτίαν, ideſt, cibi abſtinentiam.

Senſus igitur aphoriſ. iſte eſt: in perturbationibus ventris, & vomitibus ſpõtaneis ſi fiat purgatio qualiter oportet, confert, & ægri leuiter ferunt: ſin minus è contra. Idem dicit de vaſorum inanitione. Quare medicus, qui eſt imitator naturæ euacuabit qualiter oportet, ſi inſpexerit regionem, ætatem, tempus, & morbos.

Diuiditur aphoriſmus in tres partes. In prima vult admonere, medicum debere eſſe imitatorem naturæ non ſolum in purgatione, ſed in quacumq; euacuatione, dummodo euacuatio ſit qualiter oportet, nempè cum conferentia, & tolerantia ſtabili, & firma, ad differentiam conferentiæ & tolerantiæ, quæ interdũ poſt ſymptomaticam euacuationem cõtigit, quæ non eſt ſtabilis, & firma, ſed breui tempore durat.

In prima parte igitur exemplificat qualiter fieri debeat euacuatio per medicamenta purgatiua.

In ſecunda parte vbi dicit „ ſic & vaſorum innanitio: exemplificat qualiter fieri debeat euacuatio per innanitionem faciendam per ſanguinis miſſionem.

In tertia parte docet modum, quomodo fiat euacuatio qualiter oportet, qui modus percipitur inſpiciendo regionem tempus, ætatem, & morbos: ex quibus facilè colligere poſſumus non ſolum qualiter, ſed etiam qualium fieri debeat euacuatio.

Quo ad verborũ explicationem. Per uentris turbationes Hipp. intelligit fluxus repentinos, qui ſolent torminibus aluum perturbare. Similiter Galenus 4. aphoriſ. 78. accipit illud aduerbium ſponte pro repente.

Per uentrem intelligit uẽtriculum, & inteſtina: quamuis, κοιλίη ſignificet omnem cauitatem: deducitur enim ἀπὸ τοῦ κοίλου, ideſt à cauitate. Varo dicit cælum quaſi κοῖλον, ideſt cauum uocari.

Quando Hippocr. per uentrem intelligit uentriculum, nominat uentrem abſolutè ſine limitatione, ſicuti 6. aphoriſm. 14. dum dicit „ Hydrope detento, ſi aqua è uenis in uentrem defluxerit, ſoluitur morbus; ideſt ſi defluxerit in uentriculũ, & inteſtina. Dum uero per uentrem intelligit thoracem, uel alias cauitates, coarctat uentrem cum alia dictione, ſicuti in aphoriſ. 38. 7. ſectionis, ubi dicit „ deſtillationes in uentrem ſuperiorem ſuppurantur intra dies 20.

Quod ſpontaneas euacuationes, Galenus

declarat,quid intelligat Gal.per ſpõte eua cuari;dicitq;ſpontè euacuantur quæcunque ſine aliqua medici opera excernuntur,vel à natura,vel ab aliquo irritamento, vel quia vaſa humores continere nõ poſſunt.Parimodo Gal.lib. de diff.ſympt. 6. loquens de ſpontaneo fluxu menſium inquit, fieri vel à materia, vel ob diæreſim,vel ob acrimoniã, vel ob ſeroſitatẽ, ſeroſitatemq; ſanguineam fieri,vel quia renes non attrahunt vel ob diminutam ſanguificatricem,uel ob retentricem deprauatam, itaut ex his Gal.locis, euacuationes ſpontaneę ſint duum generũ, alię naturales, & alię ſymptomaticæ:naturales ſiunt tempore opportuno à natura dominante,& per has (dicit Gal.)iuuatur animal;ſymptomaticæ verò, ut ſymptomaticæ fiunt à vi morbi,ac ſemper malæ ſunt. Idem dicit Gal.in Philiſci hiſtoria, his uerbis,, Decretoria non iudicantia, aut lethalia, aut difficilis iudicij: lethalia, ſi iungantur cum ſignis lethalibus.

Dictum eſt, euacuationes ſymptomaticas, ut ſymptomaticas ſemper eſſe malas, ad differentiam euacuationum, quæ ſunt ſymptomaticę mixtæ ex naturali,& ſymptomatica, quę reuera non ſunt omnino malę;obſeruauit enim Hipp.in muliere trimeſtri fœtu grauida,& in Pericle per ſudorem ſymptomaticum mixtũ uidelicet ex critica, & ſymptomatica euacuatione illos duos ægrotantes fuiſſe ſanatos,urina adhuc exiſtente cruda: ratio eſt quia humores magna ex parte erant cocti;crudi uero,qui fuerũt, partim euacuati,partim reſoluti, ac paucorum dierum ſpatio in corpore relicti à natura cocti,& domiti fuere: quare omnis euacuatio ſymptomatica mixta iuuat,ſed nõ quatenus eſt ſymptomatica, ſed ut naturalis,& coctæ materiæ particeps.

Spontaneæ euacuationes ex Galeno 4. aphoriſm.comm.2.à tribus cauſis fiũt, uidelicet à natura,uel ab irritamento,uel à uaſis non ualentibus continere. Si conſideremus irritamentum expultricis, uel uaſa quę non poſſunt cõtinere; dicimus fieri uel à copia grauante, uel a qualitate irritante,uel à frigore denſante,uel à calido liquefaciente,uel ab imbecilitate retentricis partis mandantis, uel ab imbecilitate expultricis partis recipiẽtis: quæ omnia colliguntur ex Gal.ut infra.

De euacuationibus, quæ fiunt à copia grauante, & à qualitate irritante mentionem facit Gal.3.de ſymp.cauſis cap.4. & pluribus in locis.

De euacuatione quæ fit à frigore denſante mentionem facit Galenus 3.aphoriſm.12. ubi inquit frigus externum exprimere cerebri excrementa, perinde ac eſſet manus extrinſeca, quæ ſpongiam aqua imbutam exprimat: ſic hyberno tẽpore fiunt fluxiones,& interdum pleuritides nothæ.

Langius reprehendit medicos noſtri temporis, qui putant, frigus externũ cerebrum comprimere poſſe: neque uidit hunc conceptum fuiſſe Gal. loco citato.

De euacuatione,quę fit à calido liquefaciente: ſermonem habet Gal.loquens de febribus hecticis, & ardentib. in quibus apparent colliquationes in urinis, & in fæcibus craſſis, quorum fęcũ pinguedo obſeruatur, ſi aqua calida permiſceatur,& in ipſa ſupernatet,ſimiliter Gal.de euacuatione quæ fit à calido liquefaciente loquitur 5. methodi 13. ubi proponit caſum Matronę Romanæ affectæ catarrho tenui,ac corrodente.

De euacuatione,quæ fit ob imbecilitatem retentricis partis mandantis mentionem faciunt Auctores, dum agunt de lienteria,& de cœliaco affectu,qui affectus fiũt propter ablatam, uel diminutam retentricem uentriculi, & inteſtinorum: Gal.enim 4.aphoriſm.comm.12.ait læuitatem inteſtinorum fieri ob tres cauſas, uidelicet ob debilitatem retentricis ſtomachi, ob intemperiem inteſtinorum, uel ob ipſorum exulcerationem.

Ex his colligimus, quod inteſtina habeant retentricem quidem,ſed priuatam inſertam, uidelicet proprijs fibris gratia nutritionis; negamus tamẽ quod habeãt retentricem communem:quia pro communi ſufficiunt inteſtinorum circumuolutiones, quę totum chylum commodè retinent, quæ dum euadunt laxiores fit cœliacus,& deinde lienteria.

Dicimus quoque cum Laurẽtio lib.1. controu.c.18. & cum Rudio contra ipſum Saxoniam,inteſtina nõ ſolum carere retentrice communi, ſed etiam attractrice communi. De priuata uero attra-

ctrice

ctrice fibris rectis inſerta gratia attrahẽdi alimentum nemo dubitat. Saxonia vero vult inteſtina habere quoq; attractricem communem: idq; probat: quia ratione doloris, vel caloris poſſũt ab alijs partibus attahere humores: Nec vidit attractricem ratione caloris, & doloris fieri virtute vacui, talemque attractricem factam virtute vacui eſſe tranſmiſſionem, & non attractionem: quia vacuum, quod nihil eſt, aliquid efficere non poteſt: ſed ſolum poteſt recipere quod expulſum eſt, ſicuti oſtendimus in commentarijs Auic. & in li. de inſtrumentis huic contemplationi dicatis: ſed ſatis ſuperq; idem oſtendimus in decimo lib. meth. vitandorum errorum cap. 1.

De euacuatione, quę fit ab imbecillitate expultricis partis recipientis aliquid dicit Galenus 3. de facul. naturalib. c. 13. dum aſſerit,,, Quamlibet partem expellere excrementa in aliam imbecillem, & illam adhuc in aliam imbecilliorem, donec omnium imbecillimam inueniat. Iſti ſex modi propoſiti ſunt valde vtiles, quia aliud remedium requiritur, dum expultrix irritatur à copia grauante, aliud à qualitate irritante: aliud verò in euacuatione facta à frigido condenſante, & aliud omninò diuerſum ſi fiat à calido liquefaciente.

Sed notatu dignum eſt, quod euacuatio facta à copia grauante, & à qualitate pertineat ad irritamentum: illa vero quæ facta eſt ab imbecillitate retentricis facta à frigido condenſante, & à calido liquefaciẽte reducatur ad vaſa, quæ non poſſunt humores continere. Illa autem quæ fit ab imbecillitate expultricis recipientis ad nullum illorum trium modorum reducitur: ideo diuiſio illa Gal. propoſita 4. aphoriſmorum com. 2. quod omnis ſpontanea euacuatio fiat vel à natura, vel ab irritamento, vel quia vaſa continere non poſſunt non complectitur hunc poſtremum modum euacuationis.

Redeuntes igitur vnde digreſſi ſumus, dicimus, Hippocratẽ per ſpontaneas euacuationes nõ intelligere ſymptomaticas per ſex modos declaratos, ſed illas euacuationes, quæ fiunt a natura dominante, quæ ſemper fit qualiter oportet, & quam ſequitur ex neceſſitate firma & ſtabilis conferentia & tolerantia.

In vomitibus. Quærendum eſt, de quo vomitu intelligat Hippocrates. Sciẽdum igitur, vomitum vel fieri à vi morbi: vel à natura cum tolerantia, & conferentia. A vi morbi fit vel ob læſam expultricem, vel retentricem, uel attractricem. Quod fiat ob læſam expultricem omnes intelligunt. Quod vero fiat ob læſam retentricem, animaduertit Auicenn. lib. 3. fen. 13. tract. 5. vbi ait de cauſis vomitus, aitque fieri ob læſam retentricem, vel quia os ventriculi ſupernum, ſit laxũ vel quia os inferius ſit nimis validum, vel ob callum circa initium pylori, vel propter obſtructiones, & conſtipationes, ob quas aliquantulum impeditur chyli deſcenſus: vnde vomitus.

Quod vero vomitus fiat ob deprauatam attractionem, Gal. 3. de ſymptomatũ cauſis ca. 2. aduertit, dum dicit, ventriculum aliquando attrahere clyſteres, illoſq; reijcere per vomitum; quod ego interdum in praxi obſeruaui.

His poſitis dicimus, Hippocratem in aphoriſmo per vomitus non intelligere iſtos ſymptomaticos, qui fiunt à vi morbi ſine legitima conferentia & tolerantia ſed intelligere illos qui fiunt à natura, qui fiunt qualiter fieri oportet cum conferẽtia, & tolerantia perſeuerante, quæ ſola critica eſt.

Sed conferamus hanc theoricam Hippocratis ad ipſam practicam: inquit, tunc nos obſeruare euacuationem per vomitum, vel per alias vias eſſe naturalem, quando ſequitur tolerantia & conferentia, quæ videlicet perſeueret. Quærimus nos quænam ſint illæ conditiones, quib. admonitus medicus, qui eſt naturæ miniſter & imitator, non erret in faciẽda euacuatione: conferentia & tolerantia admonet poſt factam euacuationem, qualiter euacuatio facta ſit, ſed non ante: Medicus, ſi uult mederi, & ſanare debet antequam euacuet præſcire conditiones optimæ euacuationis.

Quinque igitur loci proponuntur ab Hippocrate & Galeno 2. in 6. epid. 3. & 33. à quibus ſumuntur conditiones optimæ euacuationis, quæ ſunt, ut antequam medicus operetur euacuando, uel alterãdo ſciat quid, quantum, quando, quomodo, &

do,& vbi; ſi de hac prima conditione loquamur ex Gal. loc.cit. *Quid* ab eſſentia indicatur, an videlicet ſint euacuandi, vel alterandi humores frigidi, vel calidi.

Quantum euacuandum deſumitur ab euacuatione euacuandorum humorum. Dicimus tantam eſſe faciendam euacuationem, quanta eſt actiuitas malorũ humorum; dummodo virtus permittat: quia illa exiſtente debili parum & per epicraſim: ſi robuſta, multum euacuamus.

Circa quantum, tria ſunt aduertenda. Primum ne diminutè euacuemus. Secũdum ne ſuperfluè: Tertium ne tranſcendẽter, veluti ſi in hydropico quis ſanguinem mitteret, vel bilem rhabarbaro euacuaret, euacuatio eſſet tranſcendens, & vitioſa: quia in hydropico ſanguis & bilis deſiderantur.

Idem Ariſtotel.2.Poſt.tex.4.docet eſſe obſeruandum in tradenda diuiſione, & definitione ne erremus. Primum ne addamus in definitione verbum ſuperfluũ: Secundum ne diminutum. Tertium ne ponamus aliquod verbum tranſcendens pertinens ad illud genus. Simili modò in euacuationibus tribus modis errare poſſumus, vel euacuando ſuperfluè, vel diminutè, vel tranſcendenter, ideſt humorem non peccantem.

Quando verò deſumitur à præſentia humorum euacuandorum, & à virtute permittente, & ab abſentia prohibentium. In quando obſeruantur duo errata: tranſcendens videlicet, & ſuperfluum: tranſcendens, & ſuperfluum ſimul obſeruãtur, dum homines ſani tractantur medicinis: Galenus enim 3.aphoriſ.14. inquit,, ſi quis ſanus voluerit bis in menſe, aut ſemel vti medicamento, veritus ne aggregentur ſuperfluitates, nocebit, & trahet corpus in malam conſuetudinem. In ſanis medicamentũ euacuans eſt trãſcendẽs, quia euacuat humores vtiles. Eſt ſuperfluum, quia non ſolum euacuat alui excrementa, ſed etiam excrementa euacuanda à natura per alias regiones.

Quomodo verò deſumitur à paſſione euacuandorum humorum; tunc enim ſunt humores euacuandi, quãdo poſſunt pati, ſeu vinci à medicamento: dum vero ſunt crudi, non poſſunt pati, quia nõ ſunt fluidi: corpora enim ex Hippocrate 2. apho.9. cum quis purgare voluerit oportet fluida facere.

Similiter Hippocrates 2.de humoribus comm.15.dicit,, Incoctos humores eſſe ita infixos, & ſtabiles in ipſo corpore, vt à medicamento dimoueri non poſſint, niſi coquantur.

Circa quomodo duo committi poſſunt errata. Primum dum triuiales medici vtuntur remedio ſuperfluo. Secundum dum vtuntur remedio extraneo, vel tranſcendente.

Exemplum ſuperflui eſt, ſi in vitiatis renibus, & ueſica, quis ſemper vtatur diureticis: tunc renibus, & ueſicæ adderentur quod addi non deberet: ideo Gal. 2.in 6.epid.comm.7.ait, vitiata veſica, aut renibus melius eſt per aluum deriuare, quam per vrinam euacuare: diximus (ſemper) quia Galen. 6. meth. vltimo inquit,, Dum renes multo vitioſo ſucco abundant per cathartica purgandum: ſi mediocri ſucco, per vrinam: Sed vt plurimum corpora ſcatent crudis ſuccis ideo præſtat prius per aluum deriuare.

Exemplum extranei, ſeu tranſcendentis remedij eſt, ſi in calculo ueſicæ vteremur electuario vitri Montagnanæ, pro corrodendo, & comminuendo ueſicæ calculo, quo vſus eſt vir quidam Illuſtris, medico quodam iubente; inde ab eodem electuario trium menſium ſpatio fuerant eroſa inteſtina, ac miſer ante diem dyſentericus perijt.

Vbi ſumitur ab inhærentia humorum Galenus lib.ad poſthumum cap. 3 & alibi inquit, eſſe multas vias, per quas excrementa expellũtur, ideſt per ſanguinis eruptionem, per vomitum, per urinam, & per ſudorem. Quare, dum ad prędictas vias excrementa habent inclinationem, purgantia euadũt extranea, & tranſcendentia, & criſim prohibentia.

Exempli cauſa; Horophons, qui in decimaſeptima die eſt iudicatus ſudore, ſi in decimaſexta ſumpſiſſet pharmacum, non ſudaſſet, & fortaſſe ob ſumptum pharmacum ex humanis deceſſiſſet.

Si Cherionas, qui liberatur die vigeſima multitudine vrinarum bilioſarum, pharmacum paulo ante ſumpſiſſet, ſine dubio fuiſſet ſaltem magna ex parte non ſine periculo impedita illa criſis.

Si

Si Meton, & virgo Lariſſæ, qui ægrotantes liberantur febre acuta hemorrhagia è naribus, ſumpſiſſent medicamentum ante criſim, fuiſſet impedita hemorrhagia. Sed de his ampla rationum ſerie egimus libr. 13. meth. vitandorum errorum. Cæterum explicata prima parte aphoriſmi occurrunt nonnulla dubia.

Secunda dubitatio, dum euacuantur humores peccantes, euacuantur qualia oportet cum conferentia, & tolerantia: è contra verò dum euacuantur humores qui non peccant. Contra hoc dictum ſic arguitur: ſanguis in febribus bilioſis vel melancholicis non peccat, tamen euacuatur cum conferentia, & tolerantia: quia Galenus 11. meth. 15. aſſerit „ ſaluberrimum eſſe in omnibus febribus putridis mittere ſanguinem.

Reſponſio eſt ſanguinem peccare copia, & non qualitate.

Vel reſpōdemus, ſanguinem euacuari gratia præſeruationis, & non curationis.

Vel reſpondemus Hippocr. in aphoriſmo intelligere de purgatione, & non de ſanguinis euacuatione.

Reſponſio quoque communis eſt, ſanguinem peccare non principaliter, ſed vt cauſam, ſine qua non.

Tertia dubitatio dum euacuātur crudi humores, nō euacuantur cum conferentia, & tolerantia, quia ex Galen. 1. de humoribus 15. humores crudi, & incocti ſūt adeo infixi, & ſtabiles, vt à medicamento dimoueri non poſſint ſine magno corporis detrimento: ſed crudi humores ſunt humores peccantes: ergo non euacuabūtur cum conferentia, & tolerantia. Præterea tantum abeſt, quod cruda euacuentur cum conferentia quod Galenus 4. de tuenda ſanit. cap. 5. dicat „ deiectio crudorum facit tormina, roſiones: & obſtruit anguſtas vias: ergo nullo pacto cruda debent euacuari.

Reſponſio pendet ex recta intelligētia aphoriſmi, quia (vt oſtendimus ſuperius) per οἷα nō debemus intelligere qualia, ſed qualiter fieri debeat purgatio: illud enim qualiter ſupponit naturam eſſe euacuandam in tempore opportuno, nēpe in die critico, quo caſu humores ſunt cocti, & non crudi, & purgantur cum vera conferentia, & tolerantia.

Quarta dubitatio, dū euacuatur atra bilis, euacuatur humor peccans, & qualia oportet: ſed ſic eſt quod euacuatio atræ bilis nunquam eſt cum conferentia, & tolerantia: quia ex Hippocrate 4 aphoriſmorum 22. „ atra bilis ſi ſupra, vel infra exierit lethale.

Reſpondetur, atræ bilis euacuationem eſſe malam non ratione bilis atræ euacuatæ: ſed ratione cauſæ ipſius atræ bilis, quæ cauſa eſt relicta in corpore, quæ eſt iecoris incendium.

Deinde reſpondetur, dum Hippocrates 4. aphoriſmorum 22. proponit prædictam ſententiam, inquit „ Incipientibus morbis, ſi atra bilis ſupra, vel infra exierit, lethale; quare non euacuatur qualiter oportet, dum in morbi principio mouetur: quia incipientibus morbis materia eſt cruda, & acris, & habet vim exedendi, & exulcerandi inteſtina: ſi verò in tempore opportuno, ideſt dum ſuperata eſt atra bilis ab ipſa natura euacuetur, tunc euacuatio eſt qualiter fieri debeat, & ideo ſalutaris.

Hinc Hippocrates 7. aphoriſm. 5. dum dicit ab inſania difficultas inteſtinorum, bonum licet inſania fiat ab atra bile: quia illa atra bilis ſpatio multorum dierum à natura ſuperata, & victa non lædit, ſeu corrodit inteſtina, ſicuti incipientibus morbis.

Quinta dubitatio: non videtur, quod qualia oportet ſint purgāda, ſed quanta, quia id purgatur, cui reſpondet euacuatio: ſed euacuatio reſpondet quantitati, & non qualitati: ergo Hippocrates debebat dicere, ſi quanta oportet purgari, purgentur, & non ſi qualia; quia qualitates prauorum humorum alterantibus, & non purgantibus tolluntur.

Reſpondetur per qualia nos debere interpretari qualiter oportet purgari: hocque aduerbium qualiter amplecti quoque quantitatem.

Ariſtoteles enim 5. metap. cap. de quali dicit, qualitatem amplam habere ſignificationem; quia inquit, ſumi tribus modis, nempe, vel pro qualitate de prædicamento qualitatis, vel pro qualitate ſubſtantifica ſecūdum quem modum rationalitas dicitur hominis qualitas, quia de homine prę dicatur in quale quid: vel per

quali-

qualitatem intelligit differētiā omnium aliorum prædicamentorum: quia quælibet differētia prædicatur in quale de ſuo ſubiecto: atque ſecundum hanc ſignificationem quælibet differentia cuiuslibet prædicamenti ſit quantitas, ſit relatio dicitur qualitas, ſecundum quam ſubiectum dicitur quale: ſic dicemus homines magnos dici à magnitudine, longos à longitudine, & ſic de alijs.

Sic & vaſorum inanitio: ſi talis fiat, qualis fieri debet; Hæc eſt ſecunda pars, quæ docet qualiter fieri debeat euacuatio facienda per inanitionem, videlicet per ſanguinis miſſionem. Sed oritur.

Sexta dubitatio, quia Hippocrates: qui eſt omnium auctorum breuiſſimus, videtur ſuperfluus, quia bis repetit eadē verba: in principio aphoriſmi habet hęc verba „ Si qualia oportet purgari purgentur confert & facile ferunt: deinde iterum repetit eandem ſententiam his verbis „ Si inanitio fiat qualis fieri debet.

Reſpondemus, intentionem Hippocratis in hoc aphoriſmo eſſe de qualitate euacuationis, vt eſt euacuatio, dicēdo tūc eſſe bonam euacuationem, quādo ſequitur tolerantia, & conferentia. Hoc poſito dicimus cum Oribaſio in principio aphoriſmi exemplificare de euacuatione qualiter fieri debeat per medicamēta cathartica. Hic vero de euacuatione per ſanguinis miſſionem: explicando per inanitionem ipſam phlebotomiam.

Nec valet, quod dicit Triuerius contra Oribaſium, quod Hippocrates non intelligat de euacuatione per phlebotomiam: quia qualitas euacuationis non pertinet ad ſanguinis miſſionem: quoniā qualitas euacuationis, ideſt qualiter fieri debeat, pertinet ad euacuationem vt eſt euacuatio, quæ prædicatur de purgatione & ſanguinis miſſione, & (vt probatum eſt ſuperius) de quantitate, & quacumque alia conditione optimæ euacuationis.

Septima dubitatio; proponit Hippocrates duas conditiones optimæ euacuationis, quæ ſunt conferentia, & tolerātia: quæ duæ conditiones aliquando obſeruantur ante obitum poſt prauorum ſuccorum euacuationem: ob quam mireſcūt omnia, dormiūt, meliuſque ſe habent ad oblata: attamen poſt tres vel quattuor dies ex humanis decedunt: ergo duę conditiones nō ſufficient in declaranda optima euacuatione; quare Hippocrates videtur diminutus.

Reſpondetur, conferentiā, & tolerantiam duplicem eſſe: aliam perſeuerantem: aliam vero non perſeuerantem, quę interdum in euacuatione ſymptomatica contingit: poſita diſtinctione dicimus, Hippocratem intelligere de conferentia & tolerantia perſeuerāte, & de illa, quæ ſit poſt euacuationem factam qualiter fieri debeat, quæ fit in die critico, concocta materia, & in fine ſtatus, vt docet Galenus 3. de criſibus 6.

Octaua dubitatio: non videtur, quod in euacuatione qualiter fieri debeat, ſit facilis tolerantia: multæ enim euacuationes criticæ & ſalutares conferunt quidē, ſed ægri non facile ferunt: quia ex Galeno 3. de criſibus cap. 9. criſes nō ſine certamine fiunt: immo ſæpè in optima euacuatione excitantur dolores capitis, anhelitus, difficultates, & varia ſymptomata, vt docet Galen. 3. de criſibus, quæ ægri non facile ferunt; immo Galen. aphoriſ. 23. huius primæ ſect. vult, in vehementiſſimis doloribus, in ardētiſſimis febribus, & in maximis inflāmationibus ſanguinem eſſe euacuandum vſque ad animi deliquium, quam euacuationem certè ægri non facile ferunt; ergo in optima euacuatione non eſt facilis tolerantia, vt admonet Hippocrates.

Reſpōdetur, quod criſis facta per euacuationem duplex ſit, alia eſt facta per euacuationem optimā, & perfectiſſimam, & hæc ſemper eſt cum conferentia, & tolerantia: de hac intelligit Hippocrates. Vel reſpondetur quod euacuatio critica conſideretur vel dum fit, vel poſtquam facta eſt: primo modo non eſt ſine certamine: Secundo modo ſumpta non ſolum eſt cum conferentia, ſed etiam cum facili tolerantia.

Inſpicere autem oportet. Hæc eſt tertia pars aphoriſmi. Sicuti in prima parte Hippocrates docuit purgationem eſſe optimam, dum fit qualiter oportet. Et in ſecunda docuit inanitionem vaſorum eſſe ſimiliter optimam, ſi fiat qualiter oportet, ideſt in tempore opportuno, fa-

cta

cta concoctione in die critico, & in ſtatu morbi, vt docet Galenus 3. de criſibus 6. & viribus ipſis permittentibus. Sic in hac tertia parte docet modum, quo obſeruato intelligimus non ſolum qualiter: ſed etiam qualium ſit facienda euacuatio: quia proponit quatuor fontes, ex quibus hæc omnia facilè colligere poſſumus, nempè regionem, ætatem, tempus, & morbos.

Dicit Hippocrates, eſſe inſpiciendam regionem: quia ex regione colligimus qualiter humores ſint euacuandi, & qualium ſit facienda euacuatio, quoniam in regione calida, & ſicca dominatur bilis: in calida, & humida dominatur ſanguis, in frigida & humida pituita: in frigida & ſicca melancholia: taleſque debent euacuari.

Præterea ex regione colligimus qualiter ſit facienda euacuatio, videlicet an multum, vel paucum, vel affatim, uel per epicraſim: quia ex Galeno libr. de ſectis cap. 8. habetur, in Regione valde calida & valde frigida nec multam euacuationem, nec affatim factam conuenire: ibidem enim habet hæc verba „ Neque ijs qui incolunt Septentrionem, vel Ægyptum, & totam meridianam plagam conuenit multa ſanguinis euacuatio, & affatim facta: non multa: quia in his Regionibus non abundat ſanguis; non affatim facta, quia ibi homines non polent robore: ſubdit Gal. euacuationem multam, & affatim factam conuenire ijs, qui inter hos ſunt interiecti, dummodo non ſint expoſiti ventis auſtralibus: auſtrales enim venti auferunt robur, & laxant membra.

Hinc Galenus & ipſe Aſclepiades, vt colligitur 3. epid. obſeruarũt venæ ſectionem confeſtim factam Romæ, & Athenis in pleuriticis non valde conuenire: quia vtraque ciuitas ventis auſtralibus maximè eſt expoſita. Addit Gal. in Heleſponto venæ ſectionem affatim factam benè iuuare: quia ibi non auſtrales, ſed ſeptemtrionales venti ſpirãt. Helleſpontus enim eſt interiectus inter ſeptemtrionalem, & meridionalem plagam, cuius maior pars eſt ſub quinto climate. Hinc colligimus quantum errent illi medici, & qui ventis auſtralibus prædominantibus plenam faciunt euacuationem, & qui ventis ſeptemtrionalibus dominantibus omittunt pleniorem euacuationem.

Præter Regionem. Hippocrates addit tempus, ex quo colligimus qualium, qualiter, & quãdo ſit facienda euacuatio. Dicimus qualium, quia in tẽpore calido & æſtiuo humores calidi, & bilioſi dominãtur, & talium facienda eſt euacuatio: in tempore frigido, frigidi, & pituitoſi: in temperato, ſicuti eſt ver, ſanguis eſt educẽdus: in tempore inæquali, ſicuti eſt Autumnus, melancholia eſt purganda. Similiter Hippocrates 1 de natura humana tex. 34. 35. inquit hyberno tempore pituitam abundare: vere ſanguinem: æſtate bilem flauam: Autumno vero melancholiam; quare tempus anni indicat qualium humorum ſit facienda euacuatio.

Colligimus quoque ex tempore qualiter & quantum ſit euacuandum: Galen. 10. meth. vltimo inquit, tempore æſtiuo, aut parum, aut nihil eſſe euacuandum: quia fieret notabilis virium reſolutio. Parimodo Hippocr. 4. aphoriſmorum 5. ait, ſub cane, & ante canẽ difficiles eſſe purgationes. Galen. vero in comm. dicit plures ſub cane purgatos incidere in malas febres. Canis oritur 20. Iunij, terminaturque 10 die Auguſti, licet non vbique gentiũ habeat 50. dies, in aliquibus enim locis habet plures: in aliquibus verò pauciores; ſed notandum per ante canem intelligi illam ſtellã, quę dicitur procyon, & eſt canis minor, quę oritur per decem dies ante canem, atque hi dies vocantur prodromi, ideſt præcurrentes, in quibus non euacuatur ſanguis, neque fiunt purgationes, intelligendo de purgationibus electiuis, non de lenientibus.

Cæterum tria notanda circa hoc præceptum. Primũ ſub cane, & ante canem ſpirantibus ventis ſeptemtrionalibus, & vrgẽte neceſſitate, & pharmaca, & phlebotomiam conuenire. Secundum notandum eſt: aphoriſmum eſſe intelligendum de multa, & affatim facta euacuatione, non de pauca, quæ fit per cucurbitulas, vel hyrudines. Tertium notandum, aphoriſmum eſſe intelligendum de pharmacis, non de lenientibus, quia hæc omni tempore conueniunt.

Similiter neque in tẽpore valde frigido conueniunt purgationes: tũ quia corpora

pora eo tempore non ſunt fluida: tum, quia ex Hippocrate 1. de natura humana hyeme dominatur pituita: de cuius ratione eſt conſtipare, & prohibere, ne corpora ſint fluida.

Demum colligimus ex tempore, locũ per quẽ ſit facienda euacuatio: quia Hippocrates 4. aphoriſmorum 4. dicit æſtate potius per ſuperiora, ideſt per vomitum: hyeme verò potius per inferiora euacuãdum: quia hyeme propter impetũ, qui fit in ipſo vomitu, interdum rumpuntur venæ, quia propter frigus non ſunt ita laxę, & ita molles, vt in æſtate, deinde æſtate dominatur bilis, quæ per vaſa cholidoca ad Pylorum tranſmittitur; deinde ad ventriculum, vnde vomitus promptior fit.

Poſt regionem ponit ętatẽ, ex qua colligimus qualiter, & qualium humorũ ſit facienda euacuatio. Colligimus qualiter quia Hippocr. & Galenus 4. de ratione vic. in ac. 19. ponitur inter ſcopos mittẽdi ſanguinem ipſam ętatẽ: excluduntur tantum duæ ætates, videlicet ſenilis, quia in hac virtus eſt languida, & multo magis excluditur puerilis: dicimus multo magis puerilis: quia in ſenibus robuſtis cõuenit euacuatio & purgatio, quę non ita cõueniunt in pueris robuſtis: quoniam ex Galeno 9. meth. 17. „ Puerorum corpora ita facile difflantur, vt aliquando contingat poſt euacuationem in pueris corpora adeo exhalare, vt paulò poſt euacuationem exhalent animam ipſam.

Deinde ex ætate colligimus qualium humorum. Ex Galeno enim lib. de ſalubri diæta habetur, ætates indicare dominiũ peccantium humorum: ſenes enim propter debilitatem, & ipſi pueri propter ingluuiem indicant pituitam: Adoleſcentes ſanguinem: Iuuenes bilem: viri qui ſunt in ætate conſiſtentiæ melancholiam eſſe euacuandam.

Poſt ætatem proponit morbos, ex quibus colligimus, an ſit euacuandum, quid ſit euacuandum, & quando. An ſit: ſicuti tabidi, hectici, hydropici, ſyncope, vel cardialgia, vel fluxu correpti indicant ſanguinem non eſſe euacuandum: dicitur vel fluxu correpti: quia Galen. 2. ad Glauc. 34. in fluxu cum febre, quamuis fluxus non ſit præ multitudinis ratione, nec purgandum, nec phlebotomãndum, iubet: febres vero putridæ, & omnes intemperies cum materia, & omnes morbi, ſi vires permittant, indicant ſanguinem eſſe euacuandum, & humorem purgandum. Similiter dicimus, omnes morbos magnos viribus permittentibus indicare ſanguinem eſſe mittendum.

Morborum verò typos dicimus indicare varios humores eſſe euacuandos: quia typus vel eſt de tertio in tertium diem, & indicat bilem eſſe euacuandam: vel de quarto in quartum & indicat melancholiam, vel quotidie inuadit, & indicat pituitam euacuandam.

Quo ad quando, Tempora morborum indicant quando: quia principium morbi indicat ſanguinem eſſe mittendum: augmentum & ſtatum eſſe quieſcẽdum: Hippocrates enim 29. aph. 2. ſec. ait „ Si quid tibi videtur mouẽdũ moue in principio: in augmẽto vero & ſtatu quieſcendum: finis ſtatus, & declaratio indicant eſſe purgandum; hinc Hippocrates 22. aphor. huius 1. ſec. ait „ concocta medicari: quę igitur perfectè concocta ſunt in fine ſtatus, & in declinatione habent locum. Ecce quam artificiosè Hippocrates ex his quatuor verbis, nempe regione, tempore, ætate, & morbis nos facillimè docet & qualiter, & qualium humorum, & quomodo ſit facienda euacuatio.

Nona dubitatio ex dictis ſuboritur: Hippocrates videtur diminutus: quia præter regionem, tempus, ætatem, & morbos alia dantur ſigna indicantia humores prædominantes Galen. in comm. conſiderat colores. Similiter libr. 1. de humoribus Hippocrates & Galenus tex. & comm. 1. dicunt ex coloribus colligi poſſe humores prædominantes: alibi ex actione læſa, ex qualitate mutata, & exeuntibus mutatis humores peccantes facilè colligi poſſe affirmat. Præterea Galen. 4. aphoriſmorum 2. proponit Cęli ſtatum particularem, naturam ægrotantis, conſuetudinem, vitę ſtudium, & præcedẽtem victus rationem, ex quibus colligere poſſumus qualiter & qualium humorum debeat eſſe euacuatio. Inſuper ſecundo ad Glauc. 2. proponit robur, pręſentem conſtitutionem, conſuetudinem, & naturam ægrotantis: de quibus Hippocr. in aphoriſmis nihil dicit; ergo eſt diminutus.

Reſpon-

Reſpõſio eſt, quod hæc omnia virtute contineantur in quattuor propoſitis ab Hippocrate in aphoriſmo, ideſt in regione, tempore, ætate, & morbis: Vel dicimus, illa quatuor fuiſſe propoſita, vt exẽplis quatuor pręcipuis illuſtraret modum dignoſcendi peccãtes humores. Immo ab Auicenna 4. primi proponuntur loca, ex quibus qualiter, & qualium debent eſſe euacuatio: itaut Auicennas videatur facere omnium locorum Hippoc. & Galeni veluti faſciculum, vt inde exactiſſimè intelligatur qualiter, & qualium debeat eſſe euacuatio: quæ loca his trib. carminibus declarantur. Ars, Ætas, Regio, virtus, cõplexio, forma. Mos, & ſymptoma, repletio, tempus, & vſus. Et bene ſi numeres, figuram addere debes. Alia tria carmina continentia omnia loca propoſita, & nõnulla alia circumferũtur per ſcholas, quæ ſunt, Temperies, ætas; cæli ſtatus, ærs ſolita, morbus, vſus, cauſa, locus, ſymptomata, innata facultas: Conſimiles morbi, mos, motus, pharmaca geſtus.

QVAEST. 14. *Qua methodo dignoſcantur peccantes humores.*

CÆterum, niſi omnia propoſita ſigna reducantur ad aliquam certam methodum, potius confuſionem, quam doctrinam parient. Dicimus igitur humores peccantes, qui debent euacuari, vel dignoſci per ſigna propria, vel per ſyndromem ſignorum communium, quæ communia ſigna in vnum collecta non ſunt minoris efficaciæ, quam demonſtratio quia, quæ ex proprijſſimo ſigno conſtat.

Quo ad ſigna, quæ ſingula ſeorſum ſumpta indicant certum aliquem humorem prædominari ſunt hæc tria, ſapores, colores, & typi. Dulcis ſapor inſipidus indicat pituitam euacuandam: dulcis manifeſtus ex Gal. 2. de facul. nat. cap. 9. indicat ſanguinem: ſapor amarus bilem: ſalſus pituitam: acidus melancholiam, & ſecundario pituitam: ſed de his fuſius egimus lib. 5. meth. vitandorum, & in comm. noſtris Auicennæ.

Si verò de coloribus loquamur Galen. in hoc comm. huius aphoriſmi inquit, colores indicare humores peccãtes, niſi ad intra regurgitauerint: regurgitãt vero ex Galen. 4. de tuen. ſan. 4. ob tres cauſas, vel ob frigus aeris ambientis, vel ob libidinem, vel ob animi paſſiones, nempe ob iram, timorem, vel mæſtitiam.

Colores verò humorũ ſunt decem videlicet, albus, qui indicat pituitam, pallidus pallidam bilem, citrinus flauam, luteus vitellinam, ruber ſanguinẽ, vel ſanguinis ichorẽ, vridis porraceam, æruginoſus praſſinam, ceruleus iſatidem, color niger turbidus indicat melancholiam naturalem ex Galen. 3. de loc. aff. 7. color niger ſplendidus atram bilem aduſtam ex Galeno 4. aphoriſmorum 23. de quibus coloribus fusè egimus in comm. noſtris artis paruæ quæſt. 49.

Si vero de typis loquamur, dicimus motum de tertio in tertium indicare bilem: de quarto in quartum melancholiam; & quotidianum pituitam.

Quãdo vero hęc ſigna humorum propria non habentur: tunc accedendum eſt ad ſymdromen ſignorum communium, quę eſt paris efficacię cum ſigno proprio, quod docere poteſt, an peccet vnus, vel alius humor.

Notandum igitur ſignorum communium aliqua eſſe neceſſario antecedentia: aliqua vero neceſſario conſequentia.

Neceſſario antecedentia deſumuntur à duobus fontibus: quorum primus continet ſex res nõ naturales. Secundus corporis diſpoſitiones.

Cauſæ non naturales ſunt ſex: Prima eſt aer: Secunda cibus & potus. Tertia ſomnus & vigilia. Quarta motus & quies: Quinta animi paſſiones: Sexta quæ excernuntur & retinentur.

Hæ cauſæ non naturales nõ valdè alterant corpus, niſi ſit diſpoſitum: immo Galenus libr. de cauſis morborum capit. 2. inquit: ſine ſubiecti diſpoſitione nec ignis combureret, nec gladius inciderer. Similiter Ariſtoteles 2. de anima text. 24. inquit, actum actiuorum eſſe in patiente benè diſpoſito. Hinc aer feruidus, & potus calidiſſimus: ſicuti eſt vinum maluaticum, poſſunt hydropem efficere, qui eſt affectus frigidiſſimus, ſi ad hydropem corpora ſunt diſpoſita: immo ſi non ſint diſpoſita diſponuntur: qnia calidiſſima ſenſim ſuperant calorem naturalem, vnde corpus frigeſcit.

Hinc

Hinc Ariſtoteles 3.ſec.probl.1.loquens de varia ſubiectorum diſpoſitione quærit, cur vinolenti non calent, cùm vinum calidum ſit.

Reſpondet,quia valde calida ſuperant naturam,& ſuffocant calorem naturalem::ideo (ait)vinolentos morbis frigidis vexari.Similiter ſenes ſua natura frigidi interdum poſt vſum frigidorum hyberno tempore incidunt in cauſonem,cur? quia illa corpora,vel propter abſtructiones,vel alias cauſas diſpoſita ſunt ad cumulandam bilem,& non pituitam.

Quo ad malas diſpoſitiones dicimus, dignoſci poſſe per loca antecedentia, & conſequentia. Loca antecedentia ſunt quinque,ideſt,ætas,habitus corporis,affectio hæreditaria, ſuppreſſa euacuatio, & loci affecti,ſiue afficiendi.

Sicuti in mala valetudine lienis indicatur melancholia: in mala valetudine cerebri, glandularum, & ventriculi vt plurimum pituita: dum vero afficiuntur membranæ,& ipſum hepar,bilis peccare ſolet:diximus membranas:quia membranæ ſua natura denſæ non penetrantur, niſi ab humore tenui, & acri, cuiuſmodi eſt bilis:vnde Hippocrates 6. aphoriſmorum 33. qui acidum eructant, non fiunt pleuritici: quia ructus acidi indicant pituitam,quæ ob ſuam craſſitiem,& lentorem non penetrat membranas, quæ ſua natura ſunt denſæ.

Loci uerò affecti cognoſcuntur per quinque loca propoſita à Galeno primo de loc. aff.5.& lib.2.cap.9. quę ſunt,actio læſa, ſitus excrementa, doloris proprietas, & propria accidentia. Sextus verò locus colligitur ex Hippocrate 4.aphoriſmorum 33.vbi dicit „ſi qua ante morbum pars laborauerit,ibi morbi ſedes.

Loca uero conſequentia, quæ indicãt uiſcerũ diſpoſitiones, ſunt quinque. Primo ſunt ſubſtantialiter inhærentia, quæ ſunt illa,quæ tactu dignoſcũtur. Secundo ſunt neceſſario accidentia,quæ pertinent ad cõpoſitionem,ſub qua ſunt, magnitudo,ſitus,numerus,& figura. Tertio ſunt operationes. Quartò quæ conſequuntur operationes, ſicuti ſunt qualitates mutatæ, exeuntia, uel retenta immodicè. Quinto ſunt iuuantia & lædentia. Si igitur ex quolibet iſtorum locorum unum ſignũ colligemus, componemus ſyndromen ſufficientiſſimam,quæ nos illicò docebit,an peccet vnus,vel alius humor.

Pręcognitis humorib. corpus noſtrum lædentib. Sciendum iſtos peccare poſſe, vel plenitudine,vel qualitate:ſi plenitudine,ſecanda eſt vena: ſi qualitate alterandum,& deinde purgandum corpus.

Galen. in comm. ſic definit purgationem „ Purgatio eſt humorum, qui ſua qualitate moleſtant. Vnde reſultant duo affectus videlicet plenitudo præter naturam,& cacochymia. Plenitudo fit à ſanguine ex Galeno lib. de plenit.c.2. cacochymia ab alijs humoribus.

Diſtinguitur ſanguis ab alijs humoribus: quia ſolus ſanguis ex Galeno lib. de atra bile cap. 2. extra corpus concreſcit: quæ igitur euacuantur per venam ſectam,niſi concreſcant, non pertinent ad naturam ſanguinis, ſed potius ad cacochymiam,ſi vitiati ſint humores:quia cacos ſignificat malum,chymos verò ſignificat ſuccum.

Humores igitur diſtincti à ſanguine quinque modis vitiari poſſunt.

Primo vel ob immoderatam agitationem,ſicuti quando ſunt turgentes,de ratione quorum humorum turgentium eſt, quod moueantur à ſeipſis, & non ab aliqua facultate expultrice, vel attractrice.

Secundo vel quia ſint vitiati humores quando mouentur ad aliquam præcipuam corporis partem,vt ad cerebrum, iecur,vel ad alias partes,efficiũtq; tumores, nempe eryſipelas,ædema, vel ſcirrhos.

Tertio vel quando mutant naturam, ſicuti dum putreſiunt,& corrumpuntur.

Quarto dum mutant ſpeciem, ſicuti dum bilis flaua fit vitelina:vel dum vitelina fit porracea, & porracea ęruginoſa, & ſic dę alijs.

Quinto quando adaugetur quantitas, veluti quando bilis flaua præter naturam augetur.

Quæritur, an ex ſanguine fieri poſſit cacochymia. Reſpondemus, quod ſanguis dum conſeruat propriam formam nullomodo efficere poſſit cacochymiam: ſed ſolum quando mutat formam.

Mutare poteſt ſanguis propriam formam his duobus modis, vel dum pars tenuior ſanguinis ob putredinem vertitur

in bilem, & craſſior in melancholiam vt docet Galenus 2.de diff.feb.9.& 1.de criſibus 12. & Auicennas prima primi. Vel mutat propriam formam, dum corrumpitur: corrumpitur verò duobus modis vel dum humor in pus faceſſit, vel dum ob putredinem conuertitur in cinerem.

Diſtinguitur cacochymia: quia alia ſumitur à loco: alia ab affectu: A loco, vel eſt in venis, vel extra: vel in toto corpore, vel in vnica parte. Hinc Galenus lib. de curandi ratione per ſim. c.4. dicit cacochymiam vel eſſe vniuerſale, nempe in toto, vel particularem, ideſt in aliqua parte, vt in iecore, liene vel alijs partibus

Ab affectu ſumuntur differentiæ cacochymię, quia vel cacochymia eſt ſimplex, vel mixta cum plenitudine: hæc mixta vel eſt vincente plenitudine, vel vincente cacochymia: ſi fiat vincẽte cacochymia dicitur cacochymia plethorica: ſi fiat vincente plenitudine dicitur plenitudo cacochyma: ſi verò æqualis ſit, dicitur cacochyma æqualis.

Notandum non ſolum plethoram tolli euacuatione, ſed etiam cacochymiam: Galenus enim lib. de ſimp. medic. cap. 5. habet, duos affectus poſtulare euacuationem, nempè cacochymiam, & plenitudinem: quam plenitudinem diſtinguit in vniuerſalem, & particularem: ſubdit iſtos affectus poſtulare euacuationem, ſed nõ protinus ſanguinis miſſionem: quia aliquando eſt purgandũ, vt in cacochymia: at in pleuritide ſolum eſt phlebotomandum: itaut Galenus non neget in cacochymia interdum eſſe venam ſecandam.

APHORISMVS TERTIVS.

Habitus Athletarum, qui ad ſummum bonitatis attingunt, periculoſi, ſi in extremo conſtiterint: neque enim poſſunt in eodem permanere, neque quieſcere. Cùm verò non quieſcant, neq; poſſint proficere in melius, reliquum eſt igitur, vt decidant in deterius. His de cauſis bonum habitum ſtatim ſoluere expedit, vt corpus rurſus nutriri incipiat. Neq; compreſſiones ad extremum ducendæ: periculoſum enim. Sed qualis natura fuerit eius, qui debet perferre, ad hoc ducere conuenit. Sic, & euacuationes, quæ ad extremum deducunt, periculoſæ, & rurſus refectiones, cùm extremæ fuerint, periculoſæ.

Omiſſis altercationibus, quæ fiunt ab Expoſitoribus circa continuationem huius aphoriſmi cum ſuperiori, quatuor faciemus. Primo paucis aphoriſmum cum ſuperiori concćtemus. Secundo ſenſum & diuiſionem aphoriſmi proponemus. Tertio verba perpendemus & ex illis nouum ſenſum, & nouam intelligentiam colligemus. Quarto quæſtionem famoſam circa aphoriſmum examinabimus, quę eſt, à quo indicetur per ſe primo miſſio ſanguinis.

Quo ad primum, continuatio hæc eſt: cum dixerit Hippocrates in prima parte ſuperioris aphoriſmi, quod ſi purgatio, & euacuatio fiat qualiter oporteat, cõferat, & ægri facilè ferant: atque in ſecunda parte propoſuerit quatuor fontes videlicet regionem, tempus, ætatẽ & morbos, ex quibus nos facilè colligere poſſumus non ſolum qualiter, ſed etiam qualiũ humorũ, & quãdo debeat eſſe optima euacuatio: meritò agit in hoc aphoriſmo de quantitate euacuationis: quia cognita rei natura & qualitate eſſentiali, ſtatim ſe offert conſideratio quantitatis.

Prima dubitatio occurrit circa hac cõtiuationem quia Galenus in comm. 23. aphoriſmi huius ſect. inquit, Hippocratem in hoc 2. aphoriſmo egiſſe de indicijs qualitatis euacationis: de indicijs vero quantitatis in illo 23. quare ſi ageret hic de quantitate euacuationis, Hippocrates eſſet ſuperfluus.

Reſpondetur, Hippocratem in hoc 3. aphoriſmo agere de quãtitate euacuationis, vt eſt euacuatio: in 23. vero de quantitate humorum euacuandorum, dum dicit, quæ euacuantur multitudine metienda non ſunt.

In hoc aphoriſmo agens de quantitate euacuationis, vt eſt euacuatio, duo facit: primo dat normam circa nimias euacuationes, & nimias repletiones.

Secundo oſtendt, nimias euacuationes, & nimias repletiones eſſe fallaces.

Id probat argumento à minori, quod à Cicerone vocatur in Topicis à minoris

comparatione, efficaciſſimum quidem, taleque eſſe „ Si nimiæ repletiones, & nimię euacuationes ſunt fallaces, & periculoſæ in Athletis, quorũ corpora ſunt robuſta, quanto magis erunt fallaces, & periculoſæ in debilibus & ægris: Probat Hippocrates antecedens, videlicet quod nimiæ repletiones in Athletis ſint periculoſæ: hoc modo: Athletæ non poſſunt in eodem ſtatu permanere; neque in melius proficere, ergo reliquum eſt, vt in deterius decidant. Non poſſunt in eodem ſtatu permanere: quia ex Gal. in comm. & lib. de bono corporis habitu in Athletis ſemper fit maior ſanguinis augmẽtatio: ideo tandem erit neceſſarium, vt decidant in deterius: non enim poteſt ſemper fieri noua ſanguinis additio, quia venæ non ſunt infiniti ſanguinis capaces: quare alterum de duobus neceſſario ſequitur, vel, vt rumpantur venæ, vel vt calor à nimia ſanguinis copia ſuffocetur. Neque poterant in eodem ſtatu quieſcere: quia, vt optimè animaduertit Philotheus, facultates naturales nunquã quieſcunt; ipſorum enim quies eſt mors.

Præterea non poſſunt in melius proficere, quia ſunt in ſummo gradu bonitatis; talis enim erat illorum ſtatus, vt ſemper fieret maior ſanguinis additio, quam reſolutio: vnde ex neceſſitate ſequebantur, vel rupturæ venarum, vel ſuffocationes, & mortes repentinæ.

Cęterum, quomodo cognoſcatur, quãdo maior fiat additio ſanguinis, quã euacuatio, vel maior fiat euacuatio, quã additio, vel an additio ſit æqualis euacuationi, non omnes ita facilè intelligunt: quo non intellecto nunquam cognoſcemus qui ſint Athletæ, qui temperati, qui ad taben vergeant: hæc ſanè dignoſci non poſſunt, niſi perpendamus ea, quæ eduntur ac bibuntur, & præterea excrementa ſenſibilia, & inſenſibilia, & præcipuè inſenſibilia, quæ ſunt maioris põderis (vt nos probauimus in ſtaticis experimentis) quam omnia excrementa ſenſibilia ſimul vnita. Quod vero pro tam neceſſaria cognitione requiratur ponderatio; Nos docet Galen. 6. de tuen ſanit. 6. non longè à principio, vbi habet hęc verba „ Vbi quod è corpore exhalat minus eſt ijs quæ eduntur ac bibuntur, redundantiæ morbi oriri ſolent; ergo proſpiciendum eſt, vt eorum quæ eduntur, & bibuntur reſpectu eorum quæ excernuntur, conueniens mediocritas ſeruetur: conueniens mediocritas ſeruabitur ſi in vtriſque ponderabitur quantitas. Hæc ſanè ſine ſtatica noſtra ſunt imperceptibilia.

Suffulta eſt ſtatica tribus fundamẽtis; primum deffinitione medicinę tradita ab Hippocrate libr. de flat. cap. 6. dum dicit „ medicina eſt additio eorum quæ deficiunt, & ablatio eorum quæ excedũt. Secundum ſuffulta eſt experimentis ſtaticis, quæ curſu multorum annorũ obſeruauimus, quæ adeo certa ſunt, vt contineant certitudinem mathematicam. Tertium fundamentum artis ſtaticæ colligitur ex Galeno 6. de tuen. ſanit. cap. 6. citato, & ex alijs locis, vt fuſius oſtendimus in comm. noſtris Auicennæ.

Diuiditur aphoriſm. in duas partes. In prima Hippocr. probat, habitum athleticum eſſe euacuandum, quia in eodem ſtatu non poteſt permanere, nec melius proficere. In ſecunda vbi dicit (neque compreſſiones) tradit tres cauſas, cur habitus Athleticus neque affatim, neque tardè ſit ſoluendus: dicit enim μὴ βραδέως, ideſt non cunctanter, ideſt per epicraſim, ideſt per partem poſt partem, ſeu parum pro vice.

Prima cauſa, cur non affatim ſit ſoluẽdus habitus Athleticus, eſt ne vaſa ducãtur ad ſubſidentiam: nimia enim ſubſidentia efficit ſyncopem: quia impedit tranſitum alimenti ad cor.

Quod verò ita ſit, patet per ipſam practicam, quia & remedia curatoria, quæ repellunt alimentum, & ſpiritus ad cor, ſicuti eſt aqua frigida in faciem iniecta, iuuant ſyncope affectos, & remedia præſeruatoria, quæ roborant cor, quæ impediunt, ne ſpiritus vaneſcant, cuiuſmodi eſt puluis griſeus cęſaris ad vnciam ſemis ſuperbibendo vini albi generoſi vncias quatuor circiter: quod remedium in hoc propoſito tenet primas.

Secunda cauſa, cur nõ ſtatim ſit habitus ex toto ſoluẽdus, eſt, quia omnes euacuationes extremæ ſunt periculoſæ: in extrema enim euacuatione euacuatur humor peccans, & non peccans: nõ enim

totus

totus ſanguis peccat: nititur Hippocrates aphoriſmo 51. ſecundæ ſectionis vbi dicit, omne nimium eſſe naturę inimicum.

Tertia cauſa, cur non omnino ſit ſoluendus habitus plethoricus eſt, quia refectiones extremæ ſunt fallaces, tum quia natura debilitata ob nimiam euacuationem cibum non poteſt coquere: tum quia non poteſt ob debilitatem concoctum cibum diſtribuere. Accedit quoque ſubſidentia quæ fit poſt nimiam euacuationem, quæ maximè impedit alimenti tranſitum ad cor, & ad alias partes. Hæc eſt diuiſio, & ſenſus aphoriſmi.

Quo ad verba ἐν τοῖσι γυμναστικοῖσιν, ideſt in gymnaſtis, ideſt in exercitantibus. Galenus lib. ad Traſyb. cap. 41. dicit, illã eſſe artem gymnaſticã, quæ agit de omni exercitio. Athletarum exercitium eſt minima artis gymnaſticæ pars: quare Hippocr. non intelligit in hoc aphoriſmo de Athletis, vt nonnulli putant: ſed de gymnaſtis, qui implectãtur omnia exercitia. Galen. tamen in hoc comm. & libr. ad Traſyb. cap. 3. & Philotheus antiquus Hippocratis interpres per gymnaſtas exponunt Athletas; quia Athletæ ſunt illi, qui habent has duas conditiones, de quibus Hippocrates mentionem facit: quarum prima eſt, quod tales gymnaſtæ ad ſummum bonitatis perueniant. Secunda quod iſtorum habitus ſit fallax. Sed cur Hippocrates vſus eſt nomine generis ideſt in gymnaſticis, & non dixit in Athletis? ratio eſt, quia poſſunt inueniri gymnaſtę, qui non ſunt Athletæ, qui habeant illas duas conditiones, nempè quod acquirant habitum ſummæ bonitatis, & habitus illorum ſit fallax. Credimus tamen; Hippocratem præcipuè intellexiſſe de Athletis, quia tunc magnum erat Athletarum numerus.

Athletæ nudi in Theatris ad luctam, & ad alias validas exercitationes ſe populo oſtendebãt. Hi ſe totos ſaginabãt multis ac bonis alimẽtis, eo fine, vt multa caro generaretur, & corpus ſplendidum, ſpecioſum, bene coloratum, & robuſtum redderetur: quamuis corpus factum ſpecioſius, & coloratius, quam ante, ex Celſo lib. 2. cap. 2. indicet ſanitatem ſuſpectam conceptus verus & notata dignus: Hi omninò coitum fugiebant, eo fine, vt pulcherrimi, & fortiſſimi conſeruarentur. Cæterum in illis talis in dies fiebat ſanguinis augmentatio, vt facilè inciderent aut in caloris ſuffocationem aut venarum rupturam. Hoc hominum genus Galenus vocat miſerrimum, vocatque Athletas quaſi ἀθλίους, ideſt miſeros.

Secũda dubitatio dixit εὐεξίαι ἐπ' ἄκρον ideſt boni habitus ad ſummum: non vno in loco iſte habitus Athleticus vocatur ab Hipp. bonus habitus ad ſummum: nihilominus bonus habitus ad ſummum eſt ille, qui conſiſtit in quatuor humorum ſymetria, & optima partium commenſuratione: ſed ſic eſt, quod in Athletis neque quatuor humorum ſymetria, neque optima ſeruabatur commenſuratio: non ſymetria, quia in ipſis tres humores non proportionabantur ſanguini, ſanguis enim debitam excedebat proportionem. Neque obſeruabatur optima partium commenſuratio, quia in ipſis pars carnoſa debitam ſuperabat proportionem: quare habitus athleticus non erat bonus ad ſummum: immo Athletæ ob vaſorum plenitudinem facile incidebant in plenitudinem quo ad vires.

Galen. 2. de natura humana comm. 1. dicit, duas eſſe plenitudines, vnam quo ad vaſa nimis repleta, aliam quo ad vires, quæ fit ab humorum corruptela, quæ fermè in opprimendis viribus tenet primum locum.

Pręterea Plato 3. de Republica, Galen. in hoc comm. & lib. de conſt. artis dicunt, habitum athleticũ neque ad actiones ciuiles, neque ad alias artes eſſe idoneum.

Reſpondetur, euexiam ideſt bonã habitudinem aliam eſſe abſolutè bonã, quæ inuenitur in corporibus quadratis; & ſæpiſſimè (vt ait Galenus) in foſſoribus: aliam vero eſſe euexiã cum hac additione Athleticã, quæ ęuexia eſt bona in ſuo genere, & non abſolutè: ſic dicimus, medicinam bonam, venenum bonũ, & Ethiopem pulchrum: ſic dicimus, habitum athleticum eſſe bonum in ſuo genere.

Tertia dubitatio oritur ex tex. Græco; quia Hippocrat. videtur incidere in manifeſtiſſimam tafologiam, ideſt in ſuperfluam verborum repetitionem; quia dicit ἐπ' ἄκρον εὐεξίαι, ideſt bonæ habitudines ad ſummum; tamen ſtatim ſubdit ἢν ἐν τῷ

ἐγχάτῳ ἴωσιν, ideſt ſi extremo ſint: ſed ſic eſt quod idem videntur eſſe bonæ habitudines ad ſummum, & bonæ in extremo. Sine intelligentia horum verborum Græcorum certè aphoriſmus intelligi non poteſt.

Reſpondemus differentiam eſſe inter ἐπ' ἄκρον & ἐν τῷ ἐσχάτῳ: quia quando ἐπὶ conſtruitur cum accuſatiuo indicat motum, & rem eſſe in fieri, & in via, & formam adhuc non eſſe acquiſitam. Præpoſitio vero ἐν cum articulo τῷ ſignificat quietem, & rem definitam, & quæ iam deuenerit ad terminum ad quem, vltra quem ad terminum non datur alius terminus.

Quod verò præpoſitio ἐν cum articulo τῷ ſignificat vltimum terminum, ſupra quem aſcendi non poteſt, confirmatur ex Ariſtot. 1. Cœli tex. 100. vbi appellat Deum τὸ πρῶτον cum articulo, ideſt illud ens omnino primum & τὸ ἀκρότατον ideſt, illud ſummum, ſupra quod non dantur alia entia.

Ecce quod Hippocrates in aphoriſmo duo reſpicit, primo illos qui non poſſunt in eodem ſtatu permanere: ſecundo illos qui ad melius non poſſunt proficere.

Qui ſunt illi, qui nō poſſunt in eodem ſtatu permanere? ſine dubio ſunt illi qui habent plenitudinem ἐπ' ἄκρον, quæ plenitudo adhuc eſt in fieri.

Qui ſunt illi, qui ad melius nō poſſunt proficere? ſunt qui habent plenitudinem ἐν τῷ ἐσχάτῳ, ideſt in vltimo termino. Hinc ſi diceremus eucxiæ, ideſt bonę habitudines peruenerunt ἐπ' ἄκρον, ideſt ad ſummum: ergo in melius non poſſunt proficere, falſa eſſet conſequentia: ratio eſt, quia inter plenitudinem, quæ adhuc eſt in fieri, & plenitudinem, quæ eſt in vltimo termino non parua reperitur latitudo: Athletæ enim qui habebant plenitudinem: ἐπ' ἄκρον erant fortiſſimi, & robuſtiſſimi, & permultos annos in Theatris ſe exercebant: dū verò perueniebant ad illā plenitudinē: quę erat ἐν τῷ ἐσχάτῳ ideſt in vltimo termino, ſtatim rumpebātur venæ, vel calor ſuffocabatur, & de repentè ex humanis decedebant.

Hinc ſi Hippocrates in aphoriſmo nō addidiſſet ἐν τῷ ἐσχάτῳ, eius argumentum ſuiſſet vaniſſimū: quia plenitudo ad ſummū poteſt adhuc in melius proficere: ſola enim plenitudo, quæ eſt ἐν τῷ ἐσχάτῳ ideſt in extremo, & in vltimo termino plenitudinis non poteſt in melius proficere, & de hac intellexit Hippocrates.

Quarta dubitatio: Hippocr. in aphoriſmo videtur ſibi contradicere: quia vocat habitum Athleticum, & ex alia parte dicit eſſe lubricum: non ne de ratione habitus ex Ariſtotele in prædicamento qualitatis eſt vt ſit ſtabilis, & difficilis mutationis, & non lubricus?

Reſpondēt omnes ex Galeno lib. de alimentis, habitum Athleticum vocari diſpoſitionem Athleticam, & non habitū: ita vt ab Hippocrate ſumatur nomen habitus communiter, & non propriè.

Non eſt admittenda hæc reſponſio. Primo: quia diſpoſitio nullo modo poteſt vocari habitus: habitus tamen poteſt vocari diſpoſitio.

Deinde iſtę diſtinctiones communiter & propriè, lato modo, & ſtricto modo nō conueniunt in explicatione aphoriſmorum Hippocratis, qui propriiſſimè locutus eſt, qui neque articulum propoſuit ſine myſterio: iſtæ diſtinctiones reuera potius inſeruiunt ad fugam, & eſt cibus potius logicorum, vel quorundam monachorum, quam conueniant doctrinæ aphoriſticæ, & medicinæ, in qua agitur de vita conſeruanda, vel recuperanda.

Reſpondemus igitur nos, habitum Athleticum, vel conſiderari, vt eſt habitus ἐν τῷ ἐσχάτῳ, & ſic eſt fallax & lubricus: quia Athletæ incipiunt amittere habitum. Quid ſignificat lubricus habitus? ſignificat habitum amiſſum & conuerſum in diſpoſitionem facilè mobilem: vel conſideratur habitus Athleticus, qui peruenerit ad ſummum, ideſt ἐπ' ἄκρον, & talis habitus in Athleticis erat ſtabilis, ſpatioque 10. annorum, & vltra perdurabat.

Reſtant duo de Athletis conſideranda. Primum in quot pericula habitus Athleticus, qui eſt ἐν τῷ ἐσχάτῳ ſolitus erat prolabi; quia Hippocrates inquit, nimias repletiones eſſe periculoſas. Secundum cur Athletæ, cum ſint ſanguine refertiſſimi, fameſcant & auidè comedant.

QVÆST.

QVÆST. 15. In quot pericula ſolent incidere Athletæ.

QVo ad primum ex Hipp.4. de ratione victus, Athletæ in quatuor pericula magni momenti incidere ſolebant primum in venarum rupturam. Hipp.enim 4. de ratione vic. & Galenus in hoc comm. & lib. de bono corporis habitu aſſerunt, habitum Athlet.cum incidere in rupturam venarum pulmonis, thoracis, vel iecoris. Oribaſius hic loquens de Athletis habet hæc verba „ in his, aut venæ diſrumpuntur, aut arteriæ, aut ſpiritus vitalis, vel calor naturalis, ex nimia conſtipatione extinguitur: ſæpius in apoplexiam vidimus iſtos incidiſſe, & derepentè præfocatos defeciſſe.

Cur verò præcipuè venę thoracis, pulmonis vel iecoris rumpantur ob nimiam repletionem: tres ſunt rationes.

Quarum prima eſt, quia dictę venę habent iunicas tenuiores.

Secunda quia citius, & magis implentur, quam aliæ.

Tertia ratio eſt, quia in illis venis eſt maior copia calidi innati, vnde maiori quoque indigent euentatione: ſed quia contingit, quod in continua euẽtatione venarum fibræ fiant magis tenues: ideo ſunt magis obnoxiæ rupturæ.

Secundum periculum Athletæ eſt, quia facilè incidunt in vaſorum interceptiones: vnde apneæ, aphoniæ, apoplexiæ, & mortes repentinæ ſequuntur: cauſa vero horum accidentium eſt, quia ſpiritus vitalis ob maximam ſanguinis plenitudinem non excurrit ad plexum mirabilem: vnde ceſſat ſpirituum animalium generatio: vnde apoplexia, & mors.

Quod vero ob ſanguinis plenitudinem fieri poſſint apoplexiæ, & reliqua accidentia patet per ipſam practicam, quia in ipſa acceſſione apoplexiæ à copia ſanguinis, ſecta vena cubiti, apopletici, vt vidimus, ſtatim ſanantur.

Aetius, & Celſus ſecant venã in acceſſione apoplexiæ: immo Gentilis non ſolum in acceſſione apoplexię factæ à ſanguinis copia, ſed etiam in acceſſione vertiginis, ſi ſanguis copia peccet, vult eſſe ſecandam venam. Veh igitur his ægris, dum eorum medicus eligit poſt acceſſionem, ſanguinem mittendum quia in ipſa acceſſione ſæpè moriuntur: interdum enim remittunt phlebotomandum in craſtinum, & in acceſſione intereunt.

Poſtremò ipſe Hippocrates 4. acutorum com. 24. animaduertit propter venarum interceptiones quaſdam fieri ſuffocationes ex ſanguine: quo caſu præcipit Hippocrates loco citat. venam in cubito dextro eſſe ſecandam. Valeant igitur, qui in acceſſione apoplexię vel apoplexię ex ſanguinis copia non admittunt venæ ſectionem.

Tertium periculum Athletarum eſt, dum incidunt in ſuffocationes, quia calor innatus ſuffocatur eo modo, quo lucerna ab olei nimietate, & quo flãma in cucurbita, quæ quãto maior eſt, eo citius extinguitur. Parimodo sãguis quo copioſior eſt, eo citius calorem ſuffocat, & ſuffocãdo cor, iecur, & cerebrũ refrigerat.

Quod probatur ex Gal. & ex ipſa practica: ex Gal. 4. de ratione vic. com. 23. vbi ait, dum præ nimia multitudine ſanguinis calor ſuffocatur, fiunt apoplexię, ſyncopes cardiacæ, & aqua inter cutem: idq; ſæpè accidit ob menſes, vel hæmorrhoidas ſuppreſſas.

Probatur ex ipſa practica: quia remedia auferentia dictos affectus poſt factã euacuationem ſunt calida. Hinc pro hac apoplexia iuuant peonia, grana paradiſi, quæ calida ſunt: ipſum vero craneum à quadam proprietate iuuare videtur: pro hac ſyncope poſt euacuationem iuuant oleum de corticib. citri, & lignum ſaſſafras: Pro hydrope aqua centauri maioris quæ videtur habere primas.

Quartum periculum eſt: dum Athletæ incidunt in totius maſſæ ſanguineæ putrefactionem ob prohibitam perſpirationẽ factam à ſanguinis multitudine: quo caſu ob duas plenitudines laceratur corpus, nempe plenitudine quo ad vaſa, & plenitudine quo ad vires; quæ diſtinctio eſt Galeni lib. de plenit. cap. 3. & 2. de natura humana comm. 1. & alibi.

Plenitudo quo ad uaſa eſt reſpectu vaſorum: hæcque facilè intelligitur.

Plenitudo quo ad vires non ſupponit humorum multitudinem, ſed humorum corruptellam, & cacochymiã, quæ plenitudo dicitur quo ad vires, quia vires fer-

re nõ poſſunt illos prauos humores, licet eſſent in pauca quantitate: ab iſtis virib. corpus perſentitur maximè onerosum & maximè plenum: ideo dicũtur pleni quo ad vires, ſeu reſpectu virium. De hac plenitudine Hippoc. in hoc aphoriſmo non intellexit, ſed de illa quo ad vaſa.

QVÆST. 16. Cur Athletæ fameſcant & auidè comedant.

QVo ad ſecundum nempè, cur Athletæ, quorum venæ ſunt ſanguine refertiſſimæ, fameſcant, & auidè comedant. Pro intelligentia ſciendum ex Gal. 1. de ſymp. cauſis cap. 7. ad excitandam famem naturalem quinque conſpirare accidentia.

Quorum primum eſt priuatio alimenti partium exiſtentium ſub cute: loquens ibidem Gal. de hoc primo accidente habet hanc ſententiam „ Vnumquodque animal in ambientem aerem digeritur per inſenſibilem perſpirationem, quæ euacuatio, vt oſtendimus in ſtatica noſtra ſolet eſſe longè plenior, quam omnes euacuationes ſenſibiles ſimul vnitæ.

Secundum accidens pro excitanda fame eſt ſuctus ſiue tractus: quia membra, quæ cuti ſubſternuntur alimento priuata trahunt illud à vicinis venis, & hæ ab alijs quadam continuatione, donec tractio perueniat ad ventriculi orificium, quod eſt vltimum.

Inde ſtatim oritur tertium accidens, quod eſt quædã oris ventriculi diuulſio.

Quartum ex diuulſione ſenſus oris ventriculi ſuboritur, merito neruorum ambientum os, qui procedunt à ſexto pari neruorum cerebri.

Inde ſtatim oritur quintum accidens, ideſt appetitus qui fit in cerebro: ſi enim mens ægrotaret, animal non fameſceret nec doleret, licet alia quatuor adeſſent accidentia.

In fame vero morboſa, ſicuti in boulimo, ideſt in fame bouina, & in fame canina non ſeruatur iſte ordo: in boulimo omnes partes corporis ſunt priuatæ alimento, trahunt à vicinis, & diuellunt os ventriculi; tamen deficit ſenſus oris ventriculi, vel ob refrigerationem, vel ob ſemiparalyſim.

In fame canina è contra fit; quia ibi nulla eſt priuatio alimenti, nullus ſuctus: ſed propter humorem frigidum, & acidum, & propter ſenſum exquiſitiſſimum neruorum ambientum ſtomachum fames inſignis excitatur: ideo eleganter dicunt medici in boulino eſſe famem ſine appetitu: in fame verò canina eſſe appetitum ſine fame.

His ſuppoſitis quærendum eſt, qua ratione Athletę fameſcant, & auidè comedant, cum ſint alimẽto refertiſſimi, quod ſua præſentia ceſſare facit ſuctum, diuulſionem, & reliqua accidentia famem efficientia iam ſuperius propoſita.

Reſpondet Breſaulus in Athletis non fieri famem ratione iſtorum accidentiũ: ſed ratione melancholiæ à ſplene tranſmiſſæ ad ventriculum: citat Auic. dicentem in prima primi melancholiam excitare famem, ſed eſto melancholiam habere hunc vſum, non propterea arbitramur hanc eſſe dubij ſolutionem. Deinde dicemus, appetitum Athletarum eſſe naturalem, & nõ caninum, & Athletas non eſſe melancholicos.

Leonardus Fuchſius reprehendit Auic. dicendo non inueniri in Gal. quod dicat, melancholiam excitare famem.

Fallitur quia, & Oddus, & Valeſius colligit ex Gale. melancholiam naturalem excitare famẽ: primo enim de ſymp. cauſis cap. 7. habet hæc verba „ Immoderatio ſucci frigidi excitat famẽ vitioſam: inferunt ex his verbis, ergo moderatio ſucci frigidi excitabit famem naturalem: addunt, ſed melancholia naturalis eſt ſuccus frigidus.

Præterea addimus nos alium Galeni locum clariorem lib. videlicet de plenit. c. 11. ubi habet hanc ſententiam „ Quando lien ob imbecillitatem non attrahit humorem melancholicum, ille per vomitum interdum expellitur: addit: nonnulli ob hanc euacuationem ſuppreſſam mæſtitia melancholica vexantur; nonnulli cibos auidiſſimè concupiſcunt, idq; præcipuè ſi excrementa melancholica ſint valde acida. Ex hoc loco colligimus melancholiam ſecundum Galenum habere vſum excitandi appetitum.

Poſtremò Galenus 5. de V. P. cap 4. loquens de melancholia naturali dicit, habe-

be-

bere hunc vſum, vt promoueat actionem ventriculi, & valde iuuet coctioné: addimus, ſed ſic eſt quod inter actioné vẽtriculi eſt etiam appetitus, ergo per ipſum Galenum melancholia excitabit famem.

Demum patet per ipſam practicam, melancholiam excitare appetitum: ſiquidem illa quæ ſolent excitare famẽ ad tria capita reducuntur, videlicet ad ea quę ſopitum excitant appetitum, vt ſunt acida, agreſta, allium, ſynapi, diaſynapi, ſalita, naſturtium, & quæ ex his componuntur: vel ad ea, quæ roborant, vt ſunt vinum abſynthite, piper garyophylli: vel ad ea, quæ cogunt in arctum os ventriculi, vt ſunt adſtringentia, & aqua frigida, vt docet Hippocrates 4. in ſextum epid. tex. 20. vbi dicit „ Aqua vorax: tunc ſic, ſed ſic eſt, quod melancholia eſt acida, & vt acida ſopitum excitat appetitum, vt aſtringens roborat, & cogit in arctum: & vt frigida reddit homines voraces.

Sed quidquid ſit de his, quæ excitant famem naturalem conſtanter aſſerimus in Athletis, appetitum eſſe naturalem, & non vitioſum à melancholia videlicet: ideo dicimus, dubium propoſitũ de Athletis adhuc eſſe in ſuo robore: quia & appetitus illorum erat naturalis, & in ipſis nullus erat alimentis defectus.

Marſilius inquit Athletas habuiſſe appetitum voluptoſum, qui ſequitur ciborum recordationem.

Neque rectè ſanè reſpondet: quia requiritur cauſa excitans ipſam recordationem, qua deficiente, recordatio ciborum potius nauſeam, quam appetitum mouet.

Alteratio verò iſtorum eſt veluti cęcorum pugna: non enim intellexerunt vim verborum græcorum aphoriſmi. Nos igitur reſpondemus, Athletas eſſe poſſe in duplici ſtatu, vel ἐν τῷ ἐσχάτῳ, vel ſolum perueniſſe ἐπ' ἄκρον: qua poſita diſtinctione dicemus Athletas ἐν τῷ ἐσχάτῳ non fameſcere: ſed ſolum illos, qui peruenerunt ἐπ' ἄκρον qui ſunt fortiſſimi: ſuntque calidi, & humidi, vt ſues: quo fit vt in ipſis validiſſimè omnia coquantur, & inde valde fameſcant.

Non parua enim eſt latitudo inter ἐπ' ἄκρον, & ἐν τῷ ἐσχάτῳ: quia illi qui perueniunt ad ἐπ' ἄκρον adhuc ſunt in motu: illi verò qui ſunt ἐν τῷ ἐσχάτῳ incipiunt eſſe in quiete: quare niſi illicò euacuentur, omnino quieſcunt ideſt moriuntur: quia dum anima vegetatiua, ſeu diſtributio alimenti, & nutritio quieſcit, animal de repente moritur: hæc anima ſemper eſt in actu ſecundo, quo ablato ceſſat eius eſſe.

Hinc rectè aſſerit Philotheus, animæ vegetatiuæ quietem mortem eſſe: animę tamen ſenſitiuæ quietem eſſe ipſam vitã: quia facultates animales per ſomnum & quietem roborantur. Hinc Galenus 4. de V.P. non ſine ratione aſſimilauit animam vegetatiuam beluæ, quę ſine cognitione operatur, ſed ſemper operatur.

Neque eſt dicendum, vt quidã dicunt, diſtributioné alimẽti in Athletis ceſſare, quia mẽbra nõ poſſunt extendi: ſi quidem eſtò, quod non poſſent amplius extendi; dicimus, quod nutritio, & alimenti diſtributio perſeuerare poteſt, dũmodo ita cõſeruetur inſenſibilis perſpiratio, vt proportionetur additioni: dum verò non proportionatur, & membra amplius non poſſunt extendi, ex neceſſitate vel calor natiuus ab alimento ſuffocatur, vel ab ipſo venæ rumpuntur, & ſequitur mors.

Dicimus igitur, vt redeamus vnde digreſſi ſumus, quod de ratione famis naturalis ſit defectus alimenti: quãdo verò Athletæ ſunt in extremo plenitudinis, licet in eorum ventriculo eſſent decem libræ melancholiæ dicimus, ſtomachum tunc non poſſe cogi in arctum: & niſi præcedat ſuctus, appetitum naturalem fieri nullo modo poſſe.

Neque compreſſiones ad extremum ducendæ; ideſt, non eſſe euacuandum vſque ad ξυμπτώσιας.

Leonicenus per ſymptoſias interpretatur compreſſiones. Quæ interpretatio eſt aliena, & à Græca dictione, & à veris medicinæ fundamentis. A Græca dictione quia ξυμπτώσια, eſt à verbo Græco συμπίπτω quod ſignificat conſidero, vel ſubſideo, & non comprimo.

Interpretatio quoque Leoniceni eſt aliena à veris medicinæ fundamentis: quia ſymptoſia eſt quædam ſpecies anguſtiæ, quæ dicitur ſubſidentia, & non compreſſio.

Anguſtia verò ex Gal. lib. de diff. morborum & alibi ſub ſe cõtinet ſex ſpecies,

nempè obſtructionem, compreſſionem, ſubſidentiam, coaleſcentiam, occluſionem, (quę non ab humoribus, ſed à re ſolida fit), & conſtipationem, quæ ex Galeno 2. in primum epid. 7. eſt anguſtia meatuum inſenſibilium, atque ex Galeno 11. meth. 4. fit à frigore externo, & vocatur denſitas (vt ait) meatuum inſenſibilium: ſtipatio dicitur ἀπὸ τοῦ στύφειν quod ſignificat cōdenſare: ideo dum meatus inſenſibiles occluduntur dicuntur conſtipati; compreſſio ergo differt à ſubſidētia; quia compreſſio fieri ſolet à tumore, & interdum à nimia pinguedine comprimente.

Subſidētia verò ab his cauſis nullomodo fieri poteſt: ſed fit, dum vaſa ſubſident, & flacceſcunt; ſubſident vero ex Galeno 3. de ſymp. cauſis ſecundo, vel quia contrahuntur ora vaſorum propter atrophiam, vel contrahuntur propter refrigerationem, uel propter mollitiem, ut accidit in crumena ære uacua.

Præterea probatur per ipſam practicam, compreſſionem differre à ſubſidentia: quia remedia quæ iuuant pro auferenda compreſſione, non iuuant, ſed potius nocent pro auferenda ſubſidentia. Exempli cauſa chalybs præparatus in lienis tumoribus cōprimentibus meatus ipſius lienis valde iuuat; habet tamen vim adſtringendi, vt obſeruatur in alui fluxibus, & vt adſtringens tollit fluxiones; quibus ademptis facilè humor fluxus abſumitur. Hinc Galenus 11. meth. 16. animaduertit in remedijs pro auferendis tumoribus ſplenis eſſe permiſcenda aſtringētia, ut auferatur fluxionis occaſio: qua adempta, quod reliquum eſt facilè reſoluitur; Hoc remedium aſtringens certè non ſanaret ſubſidētiam, ſed potius prohiberet, ne uaſa iterum implerentur: quare maxima, & notabilis differentia eſt inter compreſſionem, & ſubſidentiam.

Periculoſum enim: ſupple euacuare uſque ad omnimodam ſubſidentiam; quia omnimoda ſubſidentia aditum alimenti ad cor intercludit, unde ſyncope, & apoplexia. Hinc Galenus 12. meth. cap. 1. reprehendit medicum quendam quinquagenarium dolore capitis inſigniter affectum, qui ſibi ipſi uenam incidens uſque ad ſubſidentiam, uiribus non ualentibus dolore ſanatur: ſed impoſterum manſit decolor & imbecillis, inciditque in quamdam atrophiam, ut uix ad priſtinum ſtatum rediret.

Ideo ſubdit Hippocrates eſſe euacuandum *Quatenus natura fert:* Galenus, per naturam 11. meth. 1. & lib. de curandi ratione per ſ. m. cap. 22. interpretatur uirtutem uitalem; quæ ex ipſis pulſibus præcipuè dignoſcitur.

Sexta dubitatio exoritur, quia quando Hippocrates inquit, eſſe euacuandū quatenus natura fert, videtur deſumere quātitatem euacuationis à uiribus; quod reluctatur principijs meth. medendi; idque probatur hoc argumento. Quod non poteſt indicare genus auxilij euacuatorij non poteſt indicare quātitatem, uel qualitatem auxilij; ſed virtus non poteſt indicare genus auxilij; ergo non indicabit quantitatem, uel qualitatem auxilij; Maior eſt Galeni lib. de opt. ſec. cap. 45. ubi probat contra methodicos, quod tempus morbi non poteſt indicare quantitatem uel qualitatem auxilij; quia tempus non poteſt indicare genus auxilij. Similiter robur nō indicat genus auxilij euacuatorij, ergo nec quantitatem auxilij indicabit; ſic genus euacuationis indicabitur à genere repletionis, & ſpecies euacuationis à ſpecie repletionis, & quātitas, & qualitas euacuationis indicabitur à quātitate, & qualitate repletionis; minor eſt clariſſima; quia ſi robur indicaret euacuationem, ut dicit Galenus libr. de opt. ſect. 42. & in hoc loco, idem indicaret quoque in ſanis.

Reſpondemus cum Galeno lib. de opt. ſect. cap. 22. robur non indicare remedium, ſed contra indicare, ideſt permittere quod eſt utile, definiens enim contra, indicans dicit eſſe illud quod indicat vtile permittendo. Hinc Galenus 9. meth. cap. 12. & 13. & libr. de curandi ratione per ſang. miſ. 14. inquit tantum eſſe euacuandum quantum uires permittunt; & non quantū indicant, quia nihil indicāt.

Hinc quoque Gal. 7. meth. 6. ubi loquitur de intemperie ſicca uentriculi, dicit, hanc intemperiem ſemper eſſe iunctam cum uirtute debili; ideo non permittere cibaria ualde reficientia.

Septima dubitatio: Hippocrates 2. de ratione uic. text. 10. uidetur deſumere quan-

quantitatẽ euacuationis à coloris mutatione:ergo non à natura:ergo Hipp.non debebat dicere quatenus natura fert: loco citato Hippo. dicit,dum color ſanguinis mutatur ad bonum, & rubrum colorem, ſignum eſt totum malum ſanguinem eſſe euacuatum: ſiſtendamque tunc eſſe euacuationem.

Reſpondetur, colorem eſſe tamquam ſignum, & non tamquam indicans ipsã phlebotomiã. Preterea ſignum indicãtis ſanguinis euacuati, & non euacuandi, eſt ſignum fallax: quia aliquando in magnis febrib. ſanguis qui euacuatur floridus eſt, & talis vt copiosè euacuatus auferre poteſt ipſam febrẽ. Quare in omni euacuatione & refectione meta quantitatis eſt deſumenda à vitib. nõ quatenus ſunt indicantes: ſed quatenus ſunt permittentes: Quodnam vero ſit illud quod venæ ſectionem indicat, paulo infra declarabitur.

Concludit Hippocrat. in fine aphoriſmi extremas inanitiones, & extremas repletiones eſſe periculoſas. Primo hæc ſent. confirmatur ab Hipp.aphoriſ. 51.2. ſec.vbi dicit „ Plurimum atq; repente euacuare,replere,calefacere,refrigerare, vel quomodolibet corpus mouere, periculoſum: quia omne nimium eſt naturæ inimicum.Omne nimium eſt naturę inimicum: quia bona ipſius naturæ conſiſtunt in ſymetria,& quod eſt nimium ſymetriam tollit,vt in comm. præcipit Galenus.

Hinc medici officium eſt moderari,& non vincere: Hinc valeant ſpagirici,qui remedijs validiſſimis tẽtãt vincere, vincendo enim tollunt ſymetriam, & ſæpè miſeros ægrotantes ad necem vſq; conducunt. Quare optimè Hippocrates & ſumma cum ratione concludit, nimias euacuationes non ſolum eſſe fallaces,ſed etiam periculoſas.

Præterea ſi non licet repente totam aquam hydropicorum per paracenteſim euacuare, quanto minus licebit extremam ſanguinis euacuationem facere?

Similiter ſi non licet totum pus alicuius magni abſceſſus euacuare, quod pus eſt toto genere præter naturam, quanto minus licebit ſanguinem, qui eſt vitæ theſaurus,copioſiſſimè euacuare: nimia enim vacuitas & immodica purgatio vel in tabem,vel in animi deliquia deducũt.

Cauſa vero cur euacuando totum pus alicuius abſceſſus, & totam aquã hydropicorum ægri moriantur à Galeno 6. aphoriſmorum comm. 27. declaratur his ferè verbis „ Aperiuntur ora arteriarum,& ſimul cum pure,vel aqua exhalãt ſpiritus uitales magno cum naturæ incommodo. Collige multo magis ipſos ſpiritus in ſanguinis copioſi euacuatione ob conſenſum uenarum, & arteriarum euacuari & exhalare:Cur uerò liceat aliquando ex Hipp.aphoriſmo 23.huius ſec. euacuare uſque ad animi deliquium infra declarabitur.

Octaua dubitatio:inquit Hipp.& Gal. extremas euacuationes eſſe periculoſas: attamen aphoriſmo 23. huius ſec. laudat euacuationem uſq; ad animi deliquium: Gal. quoque in comm. aſſerit, in calidiſſimis febribus, & in maximis inflammationibus, & uehementiſſimis dolorib. euacuationem ſanguinis uſque ad animi deliquium conuenire.

Reſpondet Breſauolus, Hippocratem & Galenum laudaſſe euacuationem ſanguinis vſque ad animi deliquium excluſiuè,& non incluſiuè.

Fallitur: quia Galenus 1. aphoriſ. 23. 9. meth. 4. & lib. de curandi ratione per ſang.miſſ.iubet eſſe euacuandum ſanguinem vſq; ad animi deliquium incluſiuè: ibidem enim deſcribit animi linquentis accidentia: Similiter 9. meth. 4. citato proponit beneficia, quæ febricitãtes colligunt ex animi deliquio: habetque hæc uerba„ Celerrimè ex animi deliquio refrigeratur totum corpus febricitantis: nemo inuenire poteſt ipſis ęgris,& naturæ iucundius, & utilius remedium iſto. Deinde ſubdit, ſuperuenit alui deiectio, aliquando bilis vomitio,ſudores, & madores totius corporis: ſed ſic eſt quod iſtę ſunt conditiones lipothymiæ, ideſt animi deliquij incluſiuè & non excluſiuè.

Reſpondemus nos ad dubium: quando dixit Hippocrates, extremas euacuationes eſſe periculoſas, nõ intellexiſſe de corporibus quadratis, & abſolutè robuſtis,ſed de Athletis,quorum corpora non erant abſolutè boni habitus,quia ſanguis ſuperabat aliorum humorum proportio-

nem:

nem: uirtus uitalis reuera ſolum in illis hominibus eſt robuſta, in quibus reperitur quatuor humorum ſymetria, & optima partium commenſuratio, quæ omnia in Athletis deficiebant: pars enim ſanguinea, & pars carnoſa ſuperabant aliorum humorum, & aliarum partium proportionem.

Vel reſpondemus: in hoc aphoriſmo per extremas euacuationes intelligere illas, quæ deueniunt ad omnimodam uaſorum ſubſidentiam, unde ut plurimum ſyncopes, & mortes repentinæ ſequuntur: in aphoriſmo uerò 23. Hippocrates & Galenus in comm. intelligunt de euacuatione uſque ad lipothymiam, ſed non uſque ad ſyncopem: de qua euacuatione intelligit hoc aphoriſmo.

Maxima enim eſt differentia inter ſyncopem, & lipothymiam, ut colligitur ex 12. meth. cap. 12. ubi definit ſyncopem, quod ſit præceps omnium uirium lapſus: lypothymia uerò eſt caſus uirium, ſed nõ omniũ, pulſus enim non amittuntur, neque ſenſus omninò auferũtur: à ſyncope nunquam natura colligit aliquod beneficium, à lypothimia uerò quamplurima.

Vel reſpondemus Hippocratem dicere in aphoriſmo, quod extremæ euacuationes ſint σφαλεραὶ, ideſt fallaces, ideſt quod aliquando ſint malæ, & aliquando bonæ; dum uerò Hippocrates uult intelligere aliquid eſſe periculoſum, non dicit σφαλερὸν, ſed ἐπικίνδυνον: maxima eſt differentia inter fallax, & periculoſum, ut dictum eſt in primo aphoriſmo.

Poſtremò Hippocrates colligit in fine aphoriſmi, repletiones nimias eſſe quoque periculoſas, quod probatum eſt ſuperius, quia omne nimiũ eſt naturæ inimicum. Idem confirmatur ex Hippocrate 2. acutorum tex. 13. ubi habentur hæc uerba „ Efficax argumentum eſt, quod maximę mutationes eorum, quæ circa naturam & habitum noſtrum cõtingunt, maximè morbos pariant: quare, & maximæ euacuationes, & maximæ repletiones erunt fugiendæ.

QVÆST. 17. Quodnam ſit illud, quod indicat primo, & per ſe venæ ſectionem.

QVæritur in fine aphoriſmi, quodnam ſit illud indicans, quod primo & per ſe indicet venæ ſectionem.

Dum dixit Hippocrates in Athletis eò vſque eſſe euacuãdum, donec natura fert propoſuit permittens, videlicet virtutem vitalem validam, quæ ſola permittit validã sãguinis euacuationem, ſicuti mediocris mediocrem, & debilis debilem: quod diſtinctè docet Galenus 9. meth. cap. 12. & 13. idem affirmat lib. de cur. ratione per ſang. miſſ. cap. 14. Parimodo Galenus 7. meth. cap. 6. loquens de reficientibus inquit, intemperiem ſiccam, quæ ſemper iuncta eſt cum virtute debili, permittere debilia reficientia: quia virtus valida indicat valida reficientia, mediocris mediocria, & debilis debilia.

Hic notatur error medicorũ triuialiũ qui in ægris debilibus ſolẽt confugere ad reficientia valida, nempe ad contuſa caponis, & alia id genus: quibus perinde ac veneno ipſos ægros iugulant: nec viderunt Hippocratem & Galenum 2. de ratione vic. tex. comm. 48. dicentes „ Qui ſunt debiles ob inanitionẽ vaſorũ egent alimento: qui verò ſunt debiles ob morbi vehementiam, vel dolores prægreſſos nõ egent alimento, ſed potius euacuatione.

Nec legerunt Galenum 1. aphoriſmorum comm. 17. dicentem „ Si vires ſint debiles ob morbum, & non ob alimenti defectum parum, & ſæpè alendum.

Quod verò vires debiles à valido alimento lædantur confirmat Galenus 7. meth. cap. 6. loquens de vino pro debilibus, ait vinum generoſum lædere vires debiles: quia ſicuti virtus valida poſtulat valida reficientia, ſic debilis ſolum debilia permittit.

Hic obiter damnãtur plurimi medici, qui vires ægrorum valde debiles maluatico refici poſſe arbitrantur. Hactenus de permittente.

Cæterum, quia Hippocrates nihil dixit de indicante venæ ſec. ſed ſolum aliquid dixit de permittente: meritò ab Expoſitoribus in hoc loco tractatur, quodnã ſit illud indicãs, quod primò & per ſe indicet ſan-

ſanguinis euacuationem. Nos igitur paucis aliorum opiniones explicabimus, eaſque ex vna parte confutabimus: ex alia ſpero fore, quod ex omnibus opinionib. aliquem fructũ colligamus: quia ex illis; intelligemus requiſita inſeruientia pro faciẽda ſanguinis euacuatione. Demum noſtram opinionem ſubnectemus.

Prima eſt opinio communis: defenditurque à Maſſaria lib. de ſcopis, mittendi ſanguinem, & à multis alijs ante illum, quod videlicet indicans proprium, & adæquatum ſit magnitudo morbi.

Primum fundamentum pro hac opinione deſumitur ab Hippocrate 4. de ratione vic. in ac. tex. 19. vbi protulit hanc ſententiam,, In acutis morbis ſanguinem detrahes, ſi vehemens morbus videatur, ætasq; floruerit, & virium robur adfuerit. Miratur Galenus in comm. & 7. meth. 7. cur Hippocrates non collocauerit hanc ſententiam in aphoriſmorum numero, quia paucis verbis continet magnam vim.

Secundum fundamentum pro hac opinione deſumunt à Galeno 4. meth. 6. vbi dicit, quod magnitudo morbi aut præsẽs aut imminens, ætas florens, ac virium robur indicent venæ ſectionem.

Quid verò intelligat Hippocrates per morbum magnum explicat Galenus 4. meth. 6. dicens, morbum magnum ſumi tripliciter.

Primò dicitur morbus magnus ob afflictæ partis pręſtantiam, veluti dum cor iecur, cerebrum, & alia viſera principalia afflicta ſunt, quæ licet leui affectu vexentur, affectus dicitur magnus, quo caſu ſa nguis mittendus eſt.

Secũdò dicitur magnus Morbus ob cacoethiam ideſt ob malum morem, ſicuti ſunt febres malignæ: itaut ſi eſſet hæc malignitas in paruo vlcere, aut vulnere, morbus eſſet vocandus magnus, & ſanguis eſſet mittendus.

Tertiò dicitur morbus magnus ob magnitudinem affectus, ſicuti ſunt magna apoſtemata, magna vlcera, & magna vulnera, licet occupent partes ignobiles, & à viſceribus diſtantes.

Præterea datur quoque morbus magnus ratione dignitatis, de quo nihil dixit Galenus loco citato; ſicuti dum paſſio yſterica fit à ſemine corrupto, dicitur magnus ratione dignitatis, vt animaduertit Galenus lib. 6. de loc. af. cap. 5. ad differentiam paſſionis yſtericæ, quæ à menſtruo corrupto fit, quæ non eſt magna ratione dignitatis.

Quint. datur morbus magnus ratione imbecillitatis virtutis non valentis vincere morbum, licet ex ſe morbus non ſit magnus: de hac magnitudine locutus eſt Galenus lib. de totius morbi temporibus cap. 4. itaut morbus magnus ſumatur quinque modis. Tres ſunt explicati à Galeno 4. meth. 6. quartus verò morbus magnus explicatur à Galeno 6. de loc. aff. 5. Quintus morbus magnus libro de totius morbi temporibus cap. 4.

Hic notatur Argenterij error, dum pntat, Hippocratem per morbum magnum ſolum intellexiſſe morbos acutos.

Recedit à Galeni doctrina atq; experiẽtiæ aduerſatur: recedit à Galeno quia 6. aphoriſmorum comm. 47. explicans aphoriſmum Hippocratis, qui eſt,, Quibus venæ ſectio prodeſt, his verè uena ſecanda: mentionem facit de arthritide, cui morbo ſæpè prodeſt uenæ ſectio, ſed ſic eſt, quod arthritis eſt morbus chronicus, & non acutus.

Aduerſatur experientiæ, quia uenę ſectio iuuat in quartanis, in deſtillationib. & alijs morbis longis: quare per morbũ magnum qui indicare poteſt uenę ſectionem non intellexit ſolũ morbos acutos.

Opinio cõmunis, quod morb. magnus cum uiriũ robore indicet uenæ ſectionẽ non poteſt omninò infringi, quãuis reuera ſit aliena à quæſtione: quia quæſtio eſt, quodnam ſit proprium & adęquatum indicans uenæ ſectionem.

Nos admittimus, magnitudinem morbi cum uirium robore ſemper indicare uenæ ſectionẽ: ſed negamus, quod uenæ ſectio primò, & per ſe à morbo magno ſemper indicetur: quia multa ſunt in phlebotomia, quæ non sũt remedia morbi magni, ſicuti præbere motum ſanguini, dum quiete peccat, eo tempore, quo nullus imminet morbus magnus. Parimodo, dum volumus auferre faciei ſerpiginem, quando nullus morbus magnus imminet. Similiter per phlebotomiam auferuntur faciei maculæ, quæ uocãtur ba-

baſia mortuorum vel faciei rubor intenſus,quæ pertinent ad decorationem, & non ad morbum magnum.

Audio in Gallia,fœminas pallidas exiſtimari pulchriores: ibi vt fiant pallidæ, iubent ipſæ,vt illis mittatur ſanguis: quare multa facit phlebotomia, quæ à morbo magno non indicantur:concedimus igitur ualere hanc: eſt morb. magnus cum uirium robore, ergo ſanguis mittendus; negamus tamen ualere uice uerſa, nempe ſanguis eſt mittendus: ergo eſt morb. magnus.

Hęc igitur communis opinio reijcitur à Trincauellio, qui fuit ante Maſſariam & à multis alijs.Nos uerò illam his quatuor argumentis efficaciſſimis explodimus.

Primum argumeutum eſt tale. Morbus magnus per ſe indicat magnum remedium,ſed nõ omnia magna remedia; ſed;magnum remedium curatorium, & non præſeruatorium.

Præterea eſto, quod morbus magnus indicet magnum remediũ abſolutè,quid tum? Non ne magnum remedium æquè dicitur de purgatione, de venę ſectione, de veſicantibus, de vſtionib. & de multis aliis? ergo morbus magnus neque indicabit per ſe primo venæ ſectionem, neq; remedia,quæ in ipſa venæ ſectione continentur.

Inſuper,ſi quis diceret, eſt morb. magnus,ergo ſanguis eſt mittẽdus, efficeret argumentum à genere ad ſpeciem,vitioſum quidem, quia faceret trãſitum à poſitione conſequentis nõ conuertibilis ad poſitionem antecedentis,procederetque ex medio termino communiori quam ſit quæſitum,ſeu prædicatum concluſionis, quod in humana ratiocinatione non habet locum.

Demum morb. magnus indicat remedium magnum curatorium, & non præſeruatorium: venæ ſectio eſt remedium præſeruatorium,quia tollit cauſam.

Secundum argumentum:ſi morb.magnus indicaret per ſe primo venę ſectionem, ſequeretur quod vnum vt vnum indicaret duo, ideſt quod magnus morb. indicaret magnum remedium, & ſanguinis miſſionem,quod quidem reluctatur rationi,Galeno & Ariſtoteli.

Rationi, quia vnum contrarium vni tantum aduerſatur.

Galeno,quia 11.met.cap. 13.inquit: vnum vt vnum indicare vnum, & nõ plura:Immo ſuffultus hoc principio compoſuit totam medendi methodum:ac qui illud deſtrueret,deſtrueret met. ſeu totam medicinam therapeuticam: quæ nititur hoc principio, quod contraria contrarijs curentur: hac lege, quia vnum contrarium vni aduerſatur,& non pluribus.

Ariſtoteli quoque reluctantur,qui nixus hoc principio quod vnum vni aduerſetur, inuenit Cœlum eſſe quintã eſſentiam,vt colligitur ex tex.10.primi de Cęlo,ubi inquit, ſi motus circularis conueniret per ſe, & propriè igni, ſequeretur quod duo vni aduerſarentur, ideſt quod motus circularis ignis, & motus rectus ſurſum aduerſarentur motui recto grauium deorſum:inde concludit motũ circularem per ſe primo conuenire Cęlo: addit, cum motus immediatè proueniat à natura rei intrinſeca motuſq;circularis ſit natura & ſpecie diuerſus à motu recto infert Ariſt. ergo natura Cęli erit quoq; diuerſa ſecundum eſſentiam à quatuor elementis: ideo dabitur quinta eſſentia. Ecce igitur quod qui negaret hoc principium, quod vnum tãtum vni aduerſetur deſtrueret quintam eſſentiam,& per cõſequens totam fabricã librorũ de Cœlo.

Tertium argumentum deſumptum eſt à Galeno 9.met.c.14.vbi dicit in diuiſione indicantium,& indicatorum non eſſe tranſeundum de genere morborum in genus cauſarum:addimus,ſed qui dicunt morbum magnum indicare miſſionem ſanguinis tranſeunt de genere morborũ in genus cauſarum,quod eſt vitium non ferendum: miſſio enim ſanguinis reſpicit cauſam,quæ genere differt à morbo, ſicut morbus calidus indicat remedium curatorium, & non præſeruatorium;remedia enim curatoria deſumuntur à morbo,præſeruatoria uero à cauſa.

Ecce igitur quod remedia ſunt perquirenda in eodem genere: quia contrariũ vnius generis nõ poteſt eſſe contrarium alterius: hac ratione contrariũ pro morbis calidis inuenitur in genere primarũ qualitatum: contrarium ſapori ſalſo inuenitur in genere ſaporum, & nõ in genere

nere primarum qualitatum: contrarium nigredini inuenitur ſolum in genere colorum: quia genera ſunt impermiſcibilia immo etiam illorũ differentiæ ſubalternæ. Hinc Ariſtoteles 2. Poſt. texr. 19. vult in perquirendo quod quid eſt faciendam eſſe diuiſionem in eodem genere, diuidendo per contrarias differentias vſque ad proprijſſimas.

Quartum argumentum, morb. magnus eſt differentia ſubalterna: miſſio ſanguinis eſt quoddam aggregatum differẽtiarũ ſpecificarum: ſed ſic eſt, quod ex Galeno 1. ad Glauc. cap. 1. in remedijs inueniendis, & in affectibus præter naturam procedendum eſt a generaliſſimis differentiis ad ſubalternas, ac deinde a ſubalternis ad ſpecificas: quia illi qui perſiſtũt in ſubalternis, neutiquam ſciunt mederi.

Præterea comittunt erratũ circa vniuerſale attribuẽdo ſuperiori quod cõuenire debet inferiori, & ſpecifico. Hinc qui dicũt, morb. eſt calidus, ergo frigiditas lactucæ iuuabit, peccant: nõ enim valet, quia calidum adhuc ſubdiuiditur in quatuor gradus; ideo Galen. 7. meth. vlt. habet: remedium tantum eſſe, quãtus eſt receſſus à ſtatu naturali: quia ſi eſſet maius introduceret contrarium morbum: ſi vero minus non ſufficeret. Hinc tertio de ſimp. medicina cap. 12. habet hæc verba „ ſi remedium eſt plus ſtatim nocebit ſi uero minus iuuabit quidem, non tamen ſanabit: quare debet eſſe æquale.

His argumẽtis infringitur opinio multorum, qui torrente opinionis communis abrepti in hanc ſententiã lapſi ſunt.

Nos enim fatemur, morbum magnum cum viriũ robore ſemper indicare venæ ſectionem, ſed non primo, & per ſe, ſeu conuertibiliter, & adæquatè, quia iam oſtenſum eſt fieri poſſe venæ ſectionem quando morbus magnus neque eſt præſens, neque imminens.

Secunda opinio eſt Trincauelli, Salui Sclani, & multorum dicentiũ plenitudinẽ, quæ excitat, vel excitare poteſt morbum magnũ primo & per ſe indicare venæ ſectionem. Confirmant ſuam ſententiam ratione, & auctoritate: ratione quia plenitudo eſt contraria euacuationi ſanguinis. Auctoritate, quia Hipp. 2. ſec. aph. 22. habet hunc aphoriſmum „ morbi qui ex repletione fiunt, euacuatione curantur; ergo plenitudo indicabit ſanguinis euacuationem.

Reijciuntur ſic: concedimus plenitudinem indicare ſanguinis euacuationem ſed negamus, quod plenitudo indicet primo & per ſe. Primò probatur quia Gal. 9. meth. cap. 11. habet hæc verba „ Venę ſectio vtilis eſt, vel quando sãguis non ſeruat ſuam qualitatem: vel quia nimia creſcit multitudine: ecce quod præter plenitudinem, etiam mala qualitas indicat venæ ſectionem: ergo plenitudo non indicabit ſanguinis euacuationem primo & per ſe.

Secundò Auic. 4. 1. doc. 5. ca. 20. habet hæc verba „ vnuſquiſque phlebotometur, aut propter ſanguinis multitudinem aut propter malitiam, aut propter vtrũque: ergo non ſola plenitudo indicabit venæ ſectionem.

Tertiò Gal. lib. de ratione curandi per ſang. miſſionem cap. 9. inquit in morbo magno, quamuis nulla ſit plenitudinis nota, venam eſſe ſecandam.

Quartò Gal. 5. meth. 14. proponit hos duos caſus: Socratem, qui paucum, & Platonem qui multum ſanguinem habent: ſubdit ſi Socrates, & Plato morbo magno vexarentur, vtrique eſſet mittendus ſanguis: ergo ſecanda eſt etiam vena quando non eſt plenitudo.

Nec valet, dum dicunt, plenitudinem duplicem eſſe, aliam totius, & aliam partis: quia hæc plenitudo partis in corporibus ſanguine deſtitutis eſt nimis metaphorica, ne dicam chimerica, & ridicula, quia hac diſtinctione poſſet quoque defendi opinio Menodoti, qui dicebat, ſyndromen phlethoricam indicare venæ ſectionem: Quoniam pro Menodoto poſſemus dicere, ſyndromen plethoricam duplicem eſſe, aliam totius, & aliam partis: quia dum ſanguis euacuatur, ſaltem in aliqua parte debet eſſe iuſto copioſior, ſed hæc reluctantur Galeno.

Quo ad Trincauellium, concedimus & nos, plenitudinem indicare miſſionem ſanguinis, ſed nõ per ſe primo, itaut ſanguis mitti nõ poſſit, niſi adſit plenitudo.

Quo ad rationem, dum dicebat, plenitudinem ſanguinis eſſe contrariam miſſioni ſanguinis.

Re-

Reſpondemus hæc duo videlicet plenitudinem,& miſſionem ſanguinis nō eſſe propria contraria : quia latius ſe habet miſſio ſanguinis, quam plenitudo; quoniam per miſſionem ſanguinis non ſolum euacuamus,ſed refrigeramus reuellimus deriuamus,de obſtruimus, & multa alia facimus,quę omnia indicata ideſt remedia delitescūt in illa ſanguinis miſſione à chirurgo facta, quæ reuera non eſt remedium, ſed materia multorum remediorum , vel aggregatum multorum indicatorum .

Tertia opinio fuit Horatij Eugenij pręceſſoris mei viri alioquin doctiſſimi, qui dicebat,morbum magnum factum à ſanguinis plenitudine , vel à fluore indicare ſanguinis miſſionem.

Hæc opinio eſt valde diminuta, quia in phlebotomia præter plenitudinem & fluorem ſunt alia plura,vt diximus:quare hæc opinio tamquam diminuta relinquitur.

Quarta opinio fuit Hieronymi Capiuacei præceptoris noſtri,qui dicebat, vehemens peccatum ſanguinis indicare primo & per ſe ſanguinis miſſionem:ſed vehemens peccatum ſanguinis (ait)conſiderari poſſe tribus modis uidelicet, aut vehemens peccatum ſecūdum formam aut ſecundum quantitatem , aut ſecundum motum. Addebat quod peccatum ſanguinis ſecundum formā indicet euacuationem ſanguinis eradicantem: peccatum ſecundum quantitatem euacuationem minorantem: ſecundum motum indicet euacuationem reuellentem.

Primò, hæc ſententia non accipitur, quia ſanguis dum peccat ſecundum formam vires deſtruuntur, quo caſu purgandum potius eſſet , quam phlebotomandum.

Secundò dum ſanguis peccat ſecundum formam ex ſent.Gal.2.de criſib. ca. 12.& alibi:atq;ex Auic.vbi agit de humorib.in prima primi,à putredine corrumpitur : parſque tenuior uertitur in bilem & craſſa in melancholiam:ideo dum peccat ſecundum formam eſt purganda bilis,uel melancholia,& non phlebtomandum.

Tertiò fallitur , quia ſanguis, dum quantitate peccat, non ſemper eſt minuendus;non ne ſanguis peccat quantitate etiam quando eſt iuſtò parcior?Quis eſſet tam fatuus, qui tunc ſanguinem euacuaret ?

Colligimus tamen ex Capiuacei opinione hunc fructum,quod ſanguis copia peccans ſit minuendus, peccās motu reuellendus quamuis hæc non indicent per ſe primò.

Verior opinio eſt Valleſij libro 7.controuerſiarum ca.2.ubi dicit uenæ ſectionem non eſſe unum remedium, ſed eſſe multorum remediorum aggregatum , quod debet indicari ab aggregato multorum indicantium : Concludit,& rectè quidem non dari unicum affectum, qui per ſe indicet uenæ ſectionem.

Nos uerò dicimus, indicans uenæ ſectionem eſſe innominatum quia & illud quod prædicatur immediatè de plenitudine de fluore de qualitate calida,de ſanguine obſtruente,de quiete peccante, & de alijs qualitatib.dicimus,hoc aggregatum carere nomine: octo nos enumeramus indicata, quæ continentur in venæ ſectione.

Primum eſt eradicans.

Secundum eſt tollens plenitudinem.

Tertium eſt tollens malignam qualitatem.

Quartum eſt tollens calorem.

Quintum reuellens.

Sextum eſt deriuans.

Septimum eſt prębens motum ſanguini quiete peccanti.

Octauum eſt de obſtruens,niſi immediatè ſaltem mediatè.

Quare aggregatum horum indicatorum,ſiue remediorum, quæ colliguntur ex ipſa ſanguinis euacuatione, non habet nomen:dum enim euacuatur ſāguis, corpus refrigeratur.Preterea poteſt fieri humorum eradicatio, reuulſio, uel deriuatio, meatuum apertio, uel dari poteſt motus ſanguini, uel auferri aliqua mala qualitas in ſanguine exiſtens: quopacto uerò nominetur hoc aggregatum,neſcitur.

Quod uerò in philoſophia & medicina ſępiſſimè in hęc innominata incidamus, nos admonet Ariſt.1.poſt.c.4.ubi animaduertit, pręcipuum erratum circa uniuerſale accidere,quando genus, de quo ali-

aliquid quæritur, eſt innominatum. Quis eſt illc, qui poſſet nominare genus proximum, quod ſolum conuenit equo, & aſino? Quis eſt ille, qui ſciret nominare obiectum adæquatum uiſus, quod conuenit luci, & colori? idem de alijs propemodum infinitis dici poteſt.

APHORISMVS QVARTVS.

VICTVS tenuis atque exquiſitus in morbis quidem longis ſemper, in acutis vero, in quibus non conuenit, periculoſus. Et rurſus qui ad extremum deuenit tenuitatis, grauis eſt. Nam, & repletiones, quæ ad extremum deueniunt, graues ſunt.

Vario modo connectitur hic aphoriſmus cum ſuperiori.

Montanus connectit hoc modo: cum medicina curatrix triplici inſtrumento perficiatur, uidelicet chirurgico, pharmaceutico, & diætetico, ut docet Celſus, & Galen. 1. de ratione uic. in ac. com. 6. Cum igitur Hippocr. egerit in 2. aphoriſmo de pharmacia, ideſt de euacuatione, quæ habetur per pharmacum: & in 3. de chirurgia, ideſt de euacuatione pertinente ad chirurgiā; meritò in hoc 4. aph. incipit agere de diæta uſque ad aphoriſmum uigeſimum excluſiuè.

Hæc connexio non reſpondet ijs, quæ dicta ſunt ab Hippoc. in aphoriſmis declaratis: quia in 2. aphoriſmo locutus eſt de qualitate euacuationis in communi, nempè qualiter eſſe debeat, non ſolum in pharmacia, ſed in chirurgia: & diæta dicimus & diæta, quia dicit „ ſic & uaſorum innanitio, quæ per diætam quoque fit. In tertio uero aphoriſmo dat normā circa nimias euacuationes ſimiliter pertinentes ad pharmaciam, & chirurgiam: atque circa nimias refectiones, quæ certè ſolum pertinent ad diætam, & non ad chirurgiam, uel pharmaciam; quare non incipit Hippocrates ſolum in hoc 4. aphoriſmo agere de diæta: cum egerit quoque in ſecundo & tertio: incipit tamen de diæta, ſed magis particulatim faciens de ipſa tractatum ita completum, ut nihil deſiderari poſſit ab hoc aphoriſmo uſque ad uigeſimum excluſiuè: quia agit de quantitate, qualitate, de modo & tempore cibandi. Incipit diſtinctius à diæta, tum quia ex Galen. lib. de medicamentis paratu facilibus in arte medica tenet primum locum: tum quia acturus in fine iſtius particulæ de modo utendi ipſa euacuatione non poterat ignorata uictus ratione de hac re aliquid dicere.

In hoc aphoriſmo agens de quantitate & qualitate uictus incipit damnare tria errata, quæ committuntur in cibandis ægris, qui acuto morbo uexantur: quorum primum eſt, dum exhibent uictum exquiſitè tenuem, ubi non conuenit. Secundum dum exhibent uictum extremè tenuiſſimum, vbi non conuenit. Tertium dum exhibet uictum craſſum in acutis: itaut Hippoc. damnet in acutis uniformem uiuendi normam.

Similimodo Hippocrates 1. de ratione vic. in ac. tex. 13. damnat & reijcit illos, qui in omni morbo vtebantur vnica uiuendi norma, ptiſana videlicet uel alio cibo: ſicuti & nos valde damnamus noſtratum plurimos, qui in omnibus febribus acutis, ſint peracutæ exactè uel non exactè, vel acutæ exactè, uel non exactè, prębent ouum & panem excoctum, contuſa caponis, vel illud ſtillatitium pullorum craſſum & uiſcoſum, quod uix in chronicis morbis conueniret: quę errata quomodo, & quot interimant infra declarabitur. Oſtendemus quod victus, qui in acutis non exactè conuenit, in perperacutis ſit tamquam uenenum.

Diuiditur hic aphoriſmus in tres particulas. In prima damnat illos, qui vtuntur victu tenui & exquiſito ſicuti eſt cremor ptiſanæ, quem damnat in morbis longis, & in illis acutis, in quibus non conuenit: quia ex Hippocrate & Galeno cremor ptiſanæ cōuenit in acutis exactè qui terminantur circa decimumquartū diem. Non conuenit ucrò in acutis ex decidētia, quorum terminus eſt quadrageſimus, vt docet Hippocrates 1. Prognoſt. 28. Neq; conuenit in alijs morbis longis, neq; in peracutis exactè, qui terminantur in primo quaternione: quia in his ægri tractantur ieiunio: Neque in peracutis non exactè, qui terminātur in

prima ſeptimana ? quia pro iſtis cremor ptiſanæ eſſet cibus nimis plenus: Demum non conuent in acutis non exactè, qui terminantur 20. die, quia pro his eſſet cibus nimis tenuis: his enim conuenit tota ptiſana.

In ſecunda parte damnat victum extremè tenuem, vbi videlicet non conuenit: per extremè tenuem intelligit ieiunium, vt infra patebit.

In tertia parte damnat victum exactè craſſum, qui in nullo morbo conuenit: itaut Hippocrates ſemper abſtinuerit ab extremis vicelicet ab immodica repletione, & immodica inanitione.

Ex his colligimus quentum errauerint Theſalus, & Eraſiſtratus, dum reprehendebant Hippocratem (vt refert Galenus 1. de ratione vic. in ac. comm. 25.) Theſalus dicebat, Hippocratem nimium repleuiſſe ægros: ſed ſi Theſalus fuiſſet ab Hipprocrate ad cænam inuitatus, & illas epulas præparaſſet, quas laudat in morbis peracutis exactè videlicet cibum extremè tenuem ideſt ieiunium, certè inſalutato hoſpite diſceſſiſſet.

Eraſiſtratus dicebat Hippocratẽ ægros necaſſe fame: ſed Eraſiſtratus oſtendebat ſe Hippocratem non legiſſe: quia Hippocrates, prout morbi erant magis uel minus acuti, maiorem, uel minorem inediam obſeruandam docebat, licet inclinaret in ieiunium: unde Galenus 1. acutorum comm. 25. citato inquit, potius ignoſcendum eſſe Eraſiſtrato, utpote qui uerisimilia dicat, quam Theſalo dicenti, Hippocratem ægros nimium repleuiſſe.

Præterea Galenus maximè damnauit Petronam medicum, qui vt patet primo de ratione vic. ac. 17. in febribus acutis concedebat carnem aſſatam, vinum nigrum, & alios cibos, qui ſolum hominibus benè ſanis conueniunt.

Parimodo eodem comm. 17. reprehendit illos medicos, qui ęgros alliciunt victu ſuaui, & agunt (vt ait) malo dolo. Similiter noſtratum plurimi digni ſunt reprehenſione, dum maximè recedunt à præceptis Hippocr. in hoc aphoriſmo traditis allicientes ægrotantes victu ſuaui, qui non conuenit: ſicuti dum concedunt hepar pullorum aſſatum febricitantibus: perinde ac eſſent Petronæ ſectatores.

Quoad verborum intelligentiam, dicit *victus* vox græca eſt διαίτα, nomen diætæ apud Hippocratem, & Galenum ſumitur duobus modis, vel pro fonte diætetico, in quo continentur ſex cauſæ nõ naturales: quarum prima eſt Aer, ſecunda cibus & potus, tertia ſomnus & vigilia, quarta motus & quies, quinta quæ excernuntur & retinentur, ſexta animi paſſiones, atq; in hoc ſenſu diæta ſumitur à Galeno 3. in tertium epid. 9. & in tertia parte artis med. lib. ad Traſyb. 35. primo de ratione vic. in ac. & alijs in locis. Vel ſumitur nomen diætæ, provt ſignificat cibũ, ſicuti in hoc loco ſumitur ab Hippocrate quẽ cibum Galenus in comm. diuidit in ſuas differentias, ſine quarum diſtincta cognitione ægri acuto morbo laborantes regi, & ſanari non poſſunt.

Sed ante diuiſionem cibi, ſciendum eſt cibum minui plus, minusve prout morbi ſunt magis, vel minus acuti: quia ex Gal. 1. acutorum 44. morbus vt morbus non indicat cibum: Immo ex Hippocrate 7. aphor. 65. cibus febricitantibus morbus fit: & primo ad Glauc. 10. inquit Galenus quod, virtus quanto validior, tanto maius ſit adhibendũ remedium, & tanto minus cibandũ: ſed quia ſine cibo ægri nõ poſsũt ſuſtineri: ideo de differentijs ciborum, qui omnibus ægris conueniant, agendum eſt.

Galenus in com. diuidit victũ, ſiue cibum in tres differẽtias, in plenum mediocrem, & tenuem: deindè tenuem in quatuor differentias, nempè in exactè tenuiſſimum, in tenuiſſimum, in exactè tenuẽ, & in tenuem non exactè. Plenus eſt victus vulgaris, qui conſiſtit in carne, ouis, piſcibus, & cæteris cibis, qui ſanis conueniunt, hic ſanorum cibus vocatur a Galeno in comm. augens vires; exhibetur magis, vel minus plenus, prout vires ſunt magis, vel minus robuſtæ.

Mediocris victus conſiſtit in cibis liquidis, & facilis concoctionis, vt ſunt oua recentia, panis tritus excoctus, atque hic cibus mediocris à Galeno vocatur cibus æquans, id eſt vires cõſeruãs, tales quales erant prius, cõuenitq; corporib. neutris ut ſunt ſenes, & conualeſcentes, in morbis chronicis, & in acutis ex decidentia, qui ex Gal. 2. de dieb. decret. 12. vel ſunt exactè ex decidentia, (Hi non excedunt

qua-

quadrageſimum) vel non exactè ex decidentia, qui perueniunt ad ſexageſimum His omnibus conuenit victus mediocris.

Hinc irridendi ſunt illi medici, qui cõſulũt viris benè ſanis ſolum uictum mediocrem, utpote auiculas, oua recentia, panem tritum excoctum, paruos pullos, & alia id genus, quæ debilib. ſolum ſunt proportionata: tandem per hunc victum natura uileſcit, & uires quoq; fatiſcunt.

Tenuis uerò cib. conuenit acutis morbis, & vocatur à Gal. victus minuens vires: in com. habet hæc verba,, In morbis longis ſtudemus vires cõſeruare: in acutis vero ſatis eſt illas moderatè debilitatas conſeruare: addit, quia ſi illas voluerimus cõſeruare, quales in principio accepimus, fieret additio ad morbum. Idem teſtatur Gal. 4. meth. cap. 6. Cauſæ uerò, cur per alimentum fiat additio ad morbum, duæ ſunt: Prima quia natura per cibum à certamine diuertitur: Secũda quia excrementa cibi augent morbum.

Prima dubitatio Gal. in comm. inquit in acutis morbis alimentum debet eſſe minuens uires: ſi minuens, quomodo uires ſuperabunt morbum? non ne uires ſunt illę, quę certant cum morbo, & morbum depellunt?

Reſpondemus alimentum minuens uires nõ eſſe minuẽs reſpectu morbi: quia minuendo uires cum pauco cibo, morb. citius ſuperatur: dicitur uerò minuens uires reſpectu uirium.

Quod vero vires diminutę per cibum poſſint eſſe validę in relatione ad morbũ patet ex Galeno 9. meth. cap. 4. dum in curatione febris ſynochæ laudat venę ſectionem vſq; ad animi deliquium, quia poſt animi deliquium excitantur vomitus, alui deiectio, ſudores & madores, & inde natura ſe extollit, & quamcitiſſimè morbum depellit: quo depulſo temporis momento uires recuperari incipiũt: ideo alimentum minuens uires non eſt minuens reſpectu morbi.

Gal. in comm. diuidit victum tenuem in quattuor differentias. Prima eſt uictus extremè tenuiſſimus, & eſt ieiunium, quod conuenit morbis qui indicantur ad ſalutẽ primis quattuor dieb. ſi uires validæ ſint. Idem dicit ſecundo de diebus decretorijs, c. 12. atq; iſti morbi uocantur exactè peracuti, & à Barbaris Latinis perperacuti: tales ſunt anginę acutiſſimę, febres malignißimę & peſtilentes quę tractãtur victu extremè tenuiſſimo ieiunio videlicet: ieiunium uocabant uictum extremè tenuiſſimum, quia in ieiunio uiuens nutritur pituita, quæ dicitur uictus extremè tenuiſſimus.

His temporibus neq; audemus ſpatio quatuor dierum ægros robuſtos tractare ieiunio, ut tractabat Hippoc. tanto minus debiles: quia ſi debiles ſpatio trium vel quatuor dierum tractarẽtur ieiunio, antequam morbus in vigore conſiſteret obirent: ideo non ſemper obſeruanda eſt tam rigida viuendi ratio, ut ægrotantes morbo perperacuto correpti ſine ullo cibo & potu ſpatio trium uel quatuor dierum relinquantur; facienda enim eſt diſtinctio temporis, ætatis, regionis, & cõſuetudinis, ut bene uideamus quinã ſint illi, qui ferre, uel non ferre ieiunium poſſunt; quod præceptum reliquit Hippocrat. 17. aphoriſmo huius ſectionis, dum præcipit, condonandum eſſe aliquid tempori, regioni, ætati, & conſuetudini.

Non parua ſanè eſt differẽtia inter hęc & Hippocratis tempora. Dum Hippoc. 6. aphoriſmorum 28. ait, Eunuchos non laborare podagra, Galenus in comm. reddit hanc rationem; quia tempore Hippocratis Eunuchi erant temperatiores noſtris, & Galeni temporibus, in quibus homines magna ex parte erant, & ſunt intemperatiores, & debiliores; ideo nos loco ieiunij concedimus iuſculum paruæ pullę ad duos uel tres cyathos diei ſpatio, uel tantundem mulſæ.

In peracutis uerò, qui terminantur in fine primæ ſeptimanæ, concedimus cremorem ptiſſanę. In acutis exactè, qui terminari ſolent in fine ſecundæ ſeptimanæ, totam ptiſſanam.

In acutis non exactè, quorũ terminus eſt uigeſimus concedimus ouum uel auiculam montanam, uel pulpam parui puli cum ptiſſanæ cremore bis in die, Gali uerò qui quater in die edunt, quater quoque alendi, niſi morbus ualde prohibeat; Seruandæ enim ſunt, quãtum poſſumus, conſuetudines; ideo Hippocrat. & Galenus 2. de ratione u.c. 23. dicunt,, Ter in die repleri nihil mali, ſi fuerint aſſueti.

D Pa-

Parimodo inſpiciendæ ſunt ætates, tēpora, & conſuetudines particulares: quidam enim ieiunio ſunt aſſueti, quidam omnino inſoliti ſunt: atque ut ſummatim dicam, quidam ieiunium ferre, & quidam ferre non poſſunt.

Secunda differentia eſt uictus tenuiſſimus, ſed non extremè tenuiſſimus, atque ex Hippoc. hic uictus eſt ipſa mulſa, quæ uocatur melliceraton, conuenitque morbis peracutis non exactè, qui terminantur in ſecundo quaternione, uidelicet in fine primæ ſeptimanę. Admonet Galenus in comm. ſi in his morbis peracutis, viribus, fidamus ſucco ptiſſanæ loco mulſæ utendum: quare inſpicere oportet ipſas uires, quia in ægris robuſtis poſita pręcepta obſeruantur: in debilibus nequaquam.

Tertia differentia eſt uictus exquiſitè tenuis, & eſt cremor ptiſſanę, qui conuenit acutis exactè, quorum terminus eſt decimuſquartus dies, ut docet Hippocrates 2. aphoriſmorum 23. ſed hac lege, & ut uires ſint validæ, & vt benè uideamus, an in exactè acutis ſit aliquis affectus qui prohibeat ipſum cibum, ſicuti animaduertit Hippoc. & Galenus 1. de ratione uict. 33. in pleuritide, ubi dicit „ Si ptiſſanam dederis pleuritico, antequam ſoluatur dolor, ægrum ſanguinis euacuatione, uel alui ſubductione iugulabis: quia dolor, & deinde inflammatio augebitur, unde mors.

Quarta differentia eſt uictus tenuis non exquiſitè, ſicut eſt tota ptiſſana, quæ conuenit morbis acutis non exactè; quorum terminus eſt uigeſimus, ut docet Gal. 2. de dieb. decret. ult. & alibi. Morbis uerò chronicis conuenit panis tritus excoctus & alia fercula mediocria.

QVÆST. 18. Quomodo in principio morborum acutorum poſſit præuideri quo die morbus ſit terminaturus.

Sed antequā alia uerba aphoriſmi declaremus, tria concurrunt conſiderāda. Primum quomodo in principio morborum acutorum poſſit præcognoſci, an morbus ſit terminaturus in primo vel ſecundo quaternione, uel in ſecunda ſeptimana. Hoc certè niſi præcognoſcatur, ſuperflua redditur hęc de ciborum differētijs cognitio. Hinc Galenus 3. de criſibus cap. 5. tenet, in nulla re adeo eſſe medicū exercendum, quam in uigoris, uel ſtatus morbi præcognitione: quia uigor ſeu ſtatus morbi eſt norma diætandi: non præcognito ſtatu, uel uigore futuro, quo. pacto ſint cibādi ægri, omninò neſcitur.

Secundum, quod eſt conſiderandū pro intelligētia aphoriſmi, eſt, an cib. tenuiſſimus copioſus, poſſit dici plenus, uel paucitas pleni poſſit dici tenuiſſimus. Occaſio iſtius quæſtionis eſt Galen. in comm. qui inquit, „ Ptiſſana hordeacea ſua natura nō eſt exquiſitè tenuis, niſi caſu quo pauca ſumatur.

Tertiū erit de conditionibus morborum acutorum: quia & Galenus uidetur uarius, & Auctores inter ſe ſunt diſcordes.

Quantum attinet ad primum, quomodo ſcilicet primis dieb. poſſit præcognoſci, an morbi ſint perperacuti, uel peracuti, uel acuti exactè, uel acuti non exactè, ſeu quo tēpore, & quo die ſint terminaturi, Nos non inuenimus Auctores, qui diſtinctè ſcripſerint de hac re tanti momenti: dicimus tanti momenti: quia hac re nō intellecta, Hippocratis doctrina redditur omninò ſuperflua. Dicimus tamen hæc omnia colligi poſſe ex hiſtorijs ęgrorum Hippocratis.

Primo ex hiſtoria Philiſci colligitur quando morbus eſt terminatutus in fine primę ſeptimanæ: Galen. enim in cōm. protulit hanc ſententiam „ Quando ſymptomata grauiſſima apparent tertio uel quarto die, morbum illum terminaturū ad ſalutem, uel mortem in ſecundo quaternione, ideſt circa ſeptimum diem.

Philiſcus in 3. & 4. die habuit ſymptomata grauiſſima & lethalia, nempe urinas nigras, quæ mortem protendebant. Nō erat uerendum de morte in quarto, quia ſigna lethalia cæperant apparere in quarto: neque erat uerendum de morte in 5.: quia exacerbationes in die pari obſeruabātur: acceptum enim eſt in medicina ab omnibus, quod ægrotantes ſēper iudicentur in die maioris exacerbationis. Neque vſque ad octauum Philiſcus poterat excurrere, quia octauus eſt ultra ſecundum quaternionem: ergo de-

be-

debat mori in ſexta die:quia obſeruatum eſt à Galeno (ut refert in hac hiſtoria) quod ubi tertius uel quartus dies habet grauiſſima ſymptomata iudicio ad ſalutem, uel mortem expectãdum eſſe in ſecundo quaternione.

Ex hoc caſu Philiſci duo colligimus præcepta: alterum quod ubi tertius, uel quartus dies habet ſymptomata grauiſſima, morbum eſſe peracutum non exactè & terminatum iri circa finem primæ ſeptimanæ, uel ad mortẽ, uel ad ſalutem.

Alterum præceptum, ſi exacerbationes fiant maiores in die pari: iudicium in die pari expectandum eſſe: ſi maiores fiãt in die impari; in impari. In Philiſco quartus dies fuit maioris afflictionis, quã tertius: ideo obijt in ſexto, & nõ in ſeptimo.

Eraſinus in ſecũdo, & tertio die apparentibus urinis nigris ualde delirauit: ob hanc rationem debebat iudicari in quarto: quia lethales exacerbationes ſecunda die apparuerunt: obijt tamen in quinta: Galenus reddit rationem, cur obierit in quinta die, dicens, quia primum diem habuit quietum.

Ex hoc caſu Eraſini duo notanda ſunt: primũ exacerbationes grauiſſimas in ſecunda die indicare morbum perperacutũ, ideſt peracutum exactè, ideſt terminatum iri in quarta, vel quinta; quia talis eſt perperacutorũ terminus, ſicuti oſtenſum eſt ex Hippocrate & Galeno; ſecundum eſt notandum; ſi prima dies ſit quieta, vel non enumerari, vel iudicium deferendum eſſe ad diem ſequentẽ, videlicet ad quintum, in quo mortuus eſt.

In vxore Dromedæ grauia ſymptomata, videlicet ſudores frigidi apparuerunt in tertio; ergo mors circa finem primæ ſeptimanæ; cur? quia ſudores frigdi in tertio non indicant morbum perperacutũ, cuius terminus eſt quartus, vel quintus dies: ergo non erat mors expectanda in fine primi quaternionis: quia non in ſecundo die apparuerunt lethalia ſymptomata, ſed in tertio die, qui eſt index ſecundi quaternionis: ergo iudicium erat expectandum vel in quinta, vel ſexta, vel ſeptima. Non in quinta, quia quinta pertinet ad perperacutos. Non in ſeptima, quia exacerbationes grauiores fuerũt in quarto, videlidet ſtillæ meri præter alia ſymptomata: ergo in ſexto, in quo moritur, erat expectandum iudicium ad mortem.

In adoleſcente decumbente in foro mendacium ait in tertio & quarto die fuiſſe grauia ſymptomata: ergo morbus peracutus: ergo circa finem primæ ſeptimanæ iudicium; ſed quia in tertio partes extremæ apparuerũt liuidæ, & urina nigra: ideo mors uel in quinto, uel in ſeptimo, uel in ſexto; non in quinto, tum quia erat adoleſcens robuſtus: tum quia dies quintus eſt terminus perperacutorum, & non peracutorum: non in ſexto, quia ſigna mortalia apparuerũt in tertio: ergo in ſeptimo. Nõ euaſit, quia liuiditas partium extremarum, ut docet Galenus in hac hiſtoria, alterum de duobus ſignificat, uel emori natiuum, calore, uel uiſcerũ apoſtema, quæ ſunt inſuperabilia.

In Sileno die tertio apparuerunt exacerbationes, & urinæ nigræ: ergo Sileni morbus eſt peracutus non exactè: ergo iudicium expectandum in fine primæ ſeptimanæ: non in ſexto die: ſed in ſeptimo, quia in tertio fuerunt exacerbationes lethales: ſed quia in quinto die habuit multas deiectiones meras, protractum fuit iudicium ad nonum: ſed quia in octaua die eruperunt papulæ. ideſt peticulæ, iudicium delatum eſt ad diem undecimum, quo die deceſſit.

Collige ex hoc caſu, & uires robuſtas, & motus ſymptomaticos protrahere in longum iudicium, ſicuti in hoc caſu animaduertit Galen., qui præterea obſeruauit motus ſymptomaticos interdũ iuuare, quatenus participant imperfectam criſim. Notandum illos motus ſymptomaticos aliqua ex parte iuuare, qui uocantur ſymptomatici ratione temporis, & non ratione exeuntis: ratione temporis ſunt, quando in principio morbi billioſi, fluor bilioſus obſeruatur: ſi uero in morbo bilioſo fluxio eſſet pituitoſa, uel melãcholica, eſſet excretio ſymptomatica ratione exeũtis, quæ ſemper nocet, & nunquam iuvat.

In Horophonte adoleſcente robuſtiſſimo in quarto apparuerunt urinæ nigræ, & extrema frigida. & in quinto fæces nigræ, atque in eodem die omnia fuerunt exacerbata cũ ſignis lethalibus, quę rene-

ra oſtendebát moriturum in ſeptima: ſed quia in quinto lien cœpit intumeſcere,& magnã partem prauorum humorũ recipere: ideo neq; in ſeptimo, neq; in nono obijt:quia(ut animaduertit Galenus)praui humores in octaua die in utrãque tibiá confluxi ſunt: non in undecima,quia in nona die ſudauit, & ſudores in die impari ſemper boni:ergo debebat terminari, & iudicari ad ſalutẽ quarta decima die: ſed quia una pars prauorum humorum confluxa erat in utramque tibiã, & alia pars relicta fuit in uenis: ideo totidẽ relinquebantur dies pro abſoluẽda illorũ coctione: ergo uel in decimaſexta,uel decimaſeptima,uel decimaoctaua uel decima nona,uel uigeſima erat iudicãdus: non erat expectandũ iudicium in decimaſexta uel decimaoctaua, uel uigeſima, quia exacerbationes maiores fuerunt in die impari:non in decimanona: quia nunquam aliquis ex putrida febre mortuus eſt, uel ſanatus in decima nona vt Hippocr.& Gal.obſeruarũt in filia Eurianactis,quę licet mortua ſit decimanona,inquit Galenus in comm. illius hiſtoriæ non obijſſe ob illum morbum, ſed ob deſtillationẽ,& tabem, qui duo affectus, vt ait ordinem criticorum dierum peruertunt:quare Horophons fuit iudicatus ad ſalutem die decimaſeptima.

Quem casũ miratus Galenus dicit Horophontem fuiſſe ſanatum præter rationem,& ob maximum robur:habuit enim varia ſigna lethalia,nẽpè extrema frigida,vrinas,& fęces nigras, & ſurditatem poſt quã ſucci bilioſiſſimi fuerũt repreſſi.

Ex hoc caſu colligimus,morbos ſua natura peracutos ob robur paulatim ſubire formam acutorum non exactè: tuncque hoc fieri,quando adſunt hæc duo,nempe robur viriũ, & motus ſymptomatici ratione temporis mixti cum criticis: quæ duæ conditiones ſunt in cauſa,vt non ſolum iudiciũ ad mortẽ, vel in aliud tempus protrahatur,vt dictum eſt de Sileno, ſed etiam vt morbi ſua natura mortales terminentur ad ſalutem, vt in Horophonte.

Hinc experien. patet,quod ſigna mortalia tum ob robur, tum ob motus ſymptomaticos mixtos cũ criticis poſſint eſſe fallacia,& nihil mali indicent.

Colligimus tamen ex propoſitis hiſtorijs, & ex alijs ab Hippocrate narratis,vt plurimum in morbi initio,qui ſint morbi perperacuti, qui peracuti, qui acuti exactè, & inde quis victus cõuenire debeat in principio morbi,quo non præcognito de norma dictãdi in acutis iacta eſt alea.

Primum colligimus, morbũ fore perperacutum, & ægrũ ieiunio tractãdum, ſi grauiſſima ſymptomata in primo, vel ſecundo die appareãt,vt in caſu Phrenetici, qui tertio die mortuus eſt.Idem colligimus in caſu Eraſini, qui mortuus eſt die quinta,& nõ quarta:quia inquit Galenus primum diem fuiſſe quietum: in hoc caſu in ſecundo die tutius præuidere poſſumus terminũ perperacutorũ,quam in primo: ſicuti confirmat Gal. 8. meth. cap. 3. his verbis „ Ego verò nec in omnibus ægrotãtibus fateor exactè me ſcire in primo die affectum: ergo in ſecundo die tutius præuidebimus & affectum,& vigorem.

Secũdum præceptũ,quod ex propoſitis hiſtor. colligi poteſt, eſt quod grauiſſima ſymptomata in tertio & quarto indicent morbum eſſe peracutum non exactè: illumque iri iudicatũ in fine primæ ſeptimanæ, vt cõtingit Philiſco,Vxori Dromedæ, & Adoleſcẽti decumbenti in foro mendaciũ:hoſque morbos tractari mellicrato,vel iuſculo paruę pullę quia ægris noſtratibus ſolum mellicratum reuera ſufficere non poteſt.

Tertium,ſi exacerbationes ſint maiores in die pari: in pari ægrum iudicatum iri ex Hippoc. dicendum eſt;quare ex his non ſolum colligimus in qua ſeptimana ſit terminaturus morbus,ſed etiã quo die.

Quartum præceptum eſt, quòd robur, & motus ſymptomatici poſſint in longum protrahere morbum,qui ſua natura ſit breuis, atq; ob robur morbus mutet formam, videlicet, vt ex peracuto fiat acutus, ut contingit Horophonti, qui morbo peracuto correptus ob robur incidit in acutum ad ſalutem tandem terminatum.

Quintum, ſi tertio die appareant ſigna lethalia, corpore exiſtente robuſto, nullo modo ſequitur mors die quinta, ſed iudicium protrahi poteſt ad ſeptimum, vt contigit Adoleſcenti decumbenti in foro

ro mendacium, qui in tertio habuit extrema liuida, quod eſt ſignum omninò exitioſum, & indicans moriturum in quinta: tamen ob robur mortuus eſt in ſeptima.

Sextum præceptum eſt, quod nemo indicetur ad mortem, vel ad ſalutẽ die decimanona: ac licet filia Eurianactis decima nona fuerit iudicata, id eueniſſe (Gal. docet) propter deſtillationem & tabem, qui affectus peruertere ſolẽt criticorum diem ordinem.

Deinde habemus decem ſigna indicantia morbos longos, uel breues, quæ deſumuntur ab ipſo Gal. 2. de differentijs feb. 11. ſecundo de criſib. 11. & 2. præſag. comm. 28.

Primum ſignum morbi longi deſumitur ab humorum copia.

Secundum à lentore.

Tertium à craſſitie.

Quartum à uirtutis imbecillitate.

Quintum ab anguſtia meatuum.

Sextum à loco affecto: ſicuti ſi lien eſt affectus, morbus longus erit.

Septimum ab erratis commiſſis.

Octauum à temperatura, quia frigida longum: calida breuem indicat morbum.

Nonum ab ætate; ſenes enim longum, iuuenes breuem.

Decimum ab anni tempore, autumnus & hiems longum pollicentur morbum: æſtas uero & uer breuem, quia oppoſitorum eadem eſt diſciplina. Ex aliquorum ſignorum ſyndrome poſſumus colligere lõgitudinem, vel breuitatem morbi.

Deinde morbi breuitatem, vel longitudinem colligimus à ſex rebus nõ naturalibus, vtpote ab aere craſſo, vel frigido longus morbus fit: à tenui breuis: à cibis multis, craſſis, & frigidis oritur morbus longus à tenuibus breuis: ſomnus longus morbum longum, vigilia verò breuem facit: motus breuem, quies nimia longũ, animi paſſiones, vt mæror & mœſtitia longum, ira breuem præoſtendunt.

Præterea, vt diſtinctius omnia declaretur Galenus 2. pręſag. comm. 28. dicit febrem eſſe lõgam ob tres cauſas, videlicet uel ob particulam aliquam corporis malè affectam, uel ob errores comiſſos: uel ob humores craſſos, & uiſcidos.

Lib. uero 2. de criſib. 11. dicit, fieri longos, uel breues ob quatuor cauſas, quæ dependẽt, uel à loco, uel à materia, uel ab affectu pręter naturam, à facultate. Secundo uero de differentijs febr. undecimo dicit fieri longos ob quatuor cauſas, nempe uel ob materiæ multitudinem, uel ob craſſitiem, uel ob imbecillitatem, uel ob anguſtiam.

QVÆST. 19. An cibus multus tenuis ſit plenus, & an paucus plenus dici poſsit tenuis.

QVæritur, an cibus tenuiſſimus copioſè ſumptus videlicet cum appetitu ſit victus plenus, & an paucitas pleni poſſit dici tenuiſſimus, veluti ſi quis drachmam tãtũ modo porcinę carnis in cęna ſumeret & nihil aliud; quæri ſolet an dici poſſit victus tenuiſſimus.

Ex vna parte Galenus in cõm. huius aphoriſmi vult, quod tota ptiſſana hordeacea, ſi pauca ſumatur, ſit cibus tenuis exquiſitè. Ex hac auctoritate plurimi colligunt, quantitatem ciborum mutare victus differentiam: itaut dicant, pauxillum victus pleni eſſe tenuiſſimum, & tenuiſſimum copioſum eſſe victum plenum.

Ex alia parte nos auctoritate, & experientia ſuffulti oppoſitum ſuſtinemus: auctoritate Galeni 8. meth. 2. & 3. de facul. nat. 4. aſſerentis, cibum plenum in quauis minima quantitate non gerere vicem tenuis cibi: quia 8. met. citato habet hæc verba „ In pane, ouo, & carne eſſe duas partes, videlicet vtilem, & inutilem: vtilem (inquit) plurimum nutrire, & in ventriculo febricitantium cum difficultate concoqui: atq; dum coquitur, deinde in venis coctionem non abſolui: reddit rationem, quia pars vtilis panis, oui, & carnis in febricitantibus inflammatur, & aduritur: inutilem verò excrementoſam, ait, nõ eſſe frigidam, & humidam, ſed acren, mordacem medicamentoſam, & exitioſam: quare inquit pro febricitantibus eſſe eligendum alimentum frigidum, & humidum, vt eſt ptiſſana, & nonoleoſum, & pingue.

Valeant igitur qui in febribus acutis prębent oua, carnes, & panem.

Pręterea cõcludimus, quod nec ounm, nec quarta oui pars aſsũpta ſit victus ita

tenuis, ſicuti ſunt quatuor libræ ptiſanæ collatę. Immo ex ipiſo Galeno 3. de facul. nat. 4. colligimus, difficilius concoqui in ventriculo febricitantium quartam partem oui, quam integrum ouum: quia victus non coquitur, niſi ventriculus illum amplectatur: ſed ſic eſt, quod ventriculus non poteſt amplecti minimam oui portionem, quo fit vt relinquãtur ſpatia inania inter cibum, & ventriculum: quibus relictis, cibus in vẽtriculo manet crudus. Quod verò citius concoquatur ptiſana ad duas vel tres libras, quam ouum, & citius digeratur quarta pars oui, quam integrum ouum, confirmatur experientia: quia ſi in alembico eſſent duæ libræ cremoris ptiſanæ facillimè inſtillari poſsẽt: ſi verò in eodẽ vaſe pro inſtillatione poneretur ouum, difficilis eſſet inſtillatio, & ſi quarta pars oui difficilior; quia antequam in vapores eſſet conuerſa, combureretur. Quando verò Galen. dixit, ptiſanam eſſe victũ exquiſitè tenuẽ, ſi pauca ſumatur, dicimus Galenum nõ feciſſe tranſitum ab vna in aliam alimenti ſpeciem: ſed permanſiſſe in conſideratione eiuſem hordei, dicendo eius cremorem eſſe victum tenuem exquiſitè, & ptiſanam totam eſſe victum tenuem quidem, ſed non exquiſitè: ſi verò pauca ptiſana ſumatur, dicemus tantum valere, quantum valet maior cremoris copia, quæ tamen talis ſit, vt commodè poſſit à ventriculo amplecti.

Quare fallũtur illi medici, qui dicunt, ita eſſe cibum tenuem ouum, vel duas auiculas mõtanas, vel quartam puli partem, vel panen excoctum, ſicuti eſt libra cremoris hordei, qui in acutis morbis eſt proprius cibus, & non panis excoctus, quo vtuntur noſtrates: quod etiam maximè Hippocrates reprehendit primo de ratione vic. in ac. tex. 25. ubi habet hæc uerba „ In acutis panis non datur, ſed ſolum ptiſana: ſed facto iudicio panis dari poteſt. Paulo infra Hippocrates loquens de pane, cur in acutis non conueniat dicit tex. 27. „ Pan's neque humectat, neque ſecat: addimus, ſed in acutis, & humectare, & ſecare ſeu incidere, uel detergere eſt operæprecium: ergo panis in acutis non conueniet, quod à paucis obſeruatur.

QVÆST. 20. De conditionibus acutorum morborum.

QVo ad conditiones acutorum morborum Galenus videtur varius: quia ſecundo de diebus decetor. 12. & 3. de diebus decret. cap. ultimo proponit tres conditiones acutorum, quas deſumpſit ab Archigine. Prima, quod omnes acuti ſint celeres. Secunda, quod agant cum impetu. Tertia, quod ſint periculoſi: per hanc poſtremam cõditionem excluduntur ephimeræ, & febres intermittentes.

Secunda dubitatio: ex alia parte Galenus 1. de criſibus cap. 16. & 1. de diebus decret. cap. vlt. inquit, dari febres acutas, in quibus non ſubeſt periculũ: ergo tertia conditio non videtur neceſſaria: ideo Altimarus motus his auctoritatibus negat, quod omnes acuti ſint periculoſi.

Nos autem reſpondemus acutos per ſe, & ratione ſui eſſe periculoſos: ratione virium robuſtarum non eſſe periculoſos.

Tertia dubitatio exoritur: quia Galenus 2. aphoriſmorum 19. proponit duas conditiones acutorum morborum. Prima quod celeriter iudicentur. Secunda quod acuti ſtatim magnitudinẽ habeãt. Quare præter tres erit quarta conditio, quod ſc. acuti ſint morbi magni. Ex altera parte nõ videtur, quod omnes acuti habeant magnitudinem: quia Hippocrates 4. de ratione vic. tex. 19. vult in acutis ſanguinem eſſe detrahendum, ſi morbus fuerit magnus: ergo non omnis acutus erit magnus.

Solutio deſumitur à cod. Gręco: quia dũ dicit Hippocrates loco citato: ſi morbus videatur magnus, dicit ἰσχυρὸς, .i. vehemens & non μέγας, ideſt magnus: omnis enim vehemens eſt magnus, ſed nõ viceuerſa, omnis magnus eſt vehemens. Valeant illi, qui ex hoc loco Hippocratis 4. de ratione vic. in ac. 19. colligunt magnitudinem morbi indicare venæ ſec. quia Hippocrates loquitur de morbo vehementi, qui valde differt à morbo magno.

Quarta dubitatio quo ad verborum explicationem dicit ἐν τοῖσι μακροῖσιν διαθέσεσι, ideſt in longis paſſionibus, & non

in

in lōgis morbis:ſed ſic eſt,quod, morbus acutus non eſt paſſio: quia paſſio ſignificat rem in fieri: morbus verò ſignificat rem in facto eſſe, vt docet Galenus 2. meth. 2. & 1. de loc. aff. 3. vbi vocat diſpoſitionem morboſam διάθεσιν,diatheſis eſt in facto eſſe,& non in fieri.

Reſpondet Galenus huic dubitationi 3.aphoriſ. 28.fuiſſe in vſu apud antiquos, morbos tam chronicos, quam acutos vocari paſſiones.

Per morbos longos intelligit morbos, qui excedunt quadrageſimū diem: quia licet acutorum terminus ſit vigeſimus dies,nihilominus, ſi perdurent vſque ad quadrageſimum,dicentur acuti,vel quia ſint ex decidētia acuti, vel quia ipſi acuti poſt uigeſimum paulatim ita diminuantur,ut omnino deſinant in 40.die:ſi uero ultra quadrageſimū excurrāt,uerè chronici uocantur,ſeu tēporanei, qui uidelicet temporis curſu longiori terminātur: chronicus enim ſignificat tēporaneum.

Et in acutis vbi non conuenit. Dicit Hippocrates in aphoriſmo uictum tenuem & exquiſitū in acutis ubi nō conuenit eſſe fallacem.

Diſcrepant auctores quid intelligat Hippocrates per morbos acutos: morbi enim acuti multiplices ſūt: dantur enim morbi acuti qui terminantur in primis quatuor diebus,qui uocantur perperacuti: dantur acuti, qui terminantur in fine primæ ſeptimanæ,qui uocantur peracuti: dantur acuti exactè qui deueniunt uſque ad decimum quartum diem:dantur acuti nō exactè, qui excurrunt uſque ad uigeſimum diem:& acuti ex decidentia, cuius terminus ſolet eſſe quadrageſimus. Quæritur de quib. acutis intelligat Hippocrates.

Capiuaccus,Paternus,Breſſaulus,& alij plures per morbos acutos, in quibus non conuenit uictus tenuis,& exquiſitus (qui eſt ſuccus ptiſſanæ) intelligunt acutos ex decidentia.

Horum interpretatio nō poteſt defendi: Galenus in comm. habet hæc uerba „ Quod adiectum eſt ſermoni de acutis, in quibus non conuenit,dicitur propter peracutos: Græca uerba hæc ſunt „ διὰ τὰ κατόξεα λέγεται; ergo per morbos acutos non intelliget acutos ex decidentia. Deinde ſi per morbos acutos intelligeret acutos ex decidentia. Hippocrates fuiſſet ſuperfluus: quia acuti ex decidentia ſunt morbi longi: ſatis enim fuiſſet Hippocrati, ſi dixiſſet in morbis longis uictum tenuem,& exquiſitum eſſe fallacem.

Cauſa erroris iſtorū fuit Leonicenus, qui uerbis Galeni addidit particulā negatiuam, hoc modo „ Non eſſe dictum propter morbos acutos,quę particula negatiua in Gręco cod. non reperitur.

Cauſa erroris Leoniceni fuit,quia Galenus ſtatim ſubdit hæc uerba „ De peracutis uerò mox dicemus: ex his inferebat: ergo non dixit propter peracutos.

Hæc mutatio uerborum Auctoris nō eſt admittenda,quando optimus ſēſus ex Auctoris uerbis colligi poteſt: quādo .n. dixit de peracutis mox dicemus,intelligere poſſumus fuſius dicemus;ideo per acutos vbi nō conuenit victus tenuis, & exquiſitus, qui eſt cremor ptiſſanæ, dicimus Hippocratē, intellexiſſe perperacutos,& peracutos,in quibus victus tenuis, & exquiſitus non conuenit: quia eſt nimis plenus.

Similiter per acutos vbi non conuenit victus tenuis,& exquiſitus dicimus Hippocratem intellexiſſe quoque acutos non exactè, qui excurrūt vſque ad vigeſimū, in quib.morbis cremor ptiſſanę eſt nimis tenuis:imo hic uictus tenuis, & exquiſitus, ſi uires ſint debiles, non conueniet morbis acutis exactè: quia ſolum conueniet morbis acutis exactè, ſuppoſita uirtutē robuſta. Hippocrates miro artificio dixit,uictum tenuem, & exquiſitum idest cremorem ptiſſanæ in acutis ubi non conuenit,eſſe fallacē:quia hęc dictio fallax indicat, & poſſe,& non poſſe conuenire:poteſt etiam in peracutis conuenire ratione uirium labentium, ut dicit Galenus in comm.non poteſt conuenire ratione morborum peracutorum:quia in peracutis cremor ptiſſanæ eſt nimis plenus: itaut ualeant hæ conſequentiæ, e ſt fallax uictus tenuis, & exquiſitus: ergo non neceſſario, & ſemper nocebit: ergo interdum poterit conuenire; quando uidelicet uires magis poſsēt ad indicandū, quàm morbus peracutus ad prohibendū. Quod uero ita ſit patet ex Galeno in

com. ubi inquit,,ſi in peracutis uirib. non fidamus,ſucco ptiſſanæ utendum.

O quã artiſiciosis uerbis uſus eſt Hippocrates & quàm inacceſſibili, & felici breuitate nobis inſinuabit per illã dictionem σφαλεραὶ uictũ tenuẽ & exquiſitum cõuenire,& non conuenire, & aliquãdo iuuare, & aliquando nocere reſpectu diuerſorum. In toto Ioanne Scapula, uel linguæ Græcæ theſauris non inuenietur dictio aliqua,quæ ſignificet poſſe,& non poſſe cõuenire reſpectu diuerſorum, niſi σφαλεραὶ, id eſt fallaces : quare per σφαλεραὶ, perperam interpretantur periculoſe,quia hæc dictio periculoſa nõ habet illam uim,qua oſtendi poſſit, uictũ tenuẽ, & exquiſitum conuenire,& non cõuenire, & iuuare, & non iuuare poſſe, ut dictum eſt.

Quinta dubitatio ex uerbis Hippocratis oritur, dum dicit, uictum tenuem, & exquiſitum non conuenire in morbis lõgis, quod uidetur reluctari experientiæ: quia morbus gallicus eſt longus; tamen uictu tenui tractatur, nempè paſſulis, amygdalis,& biſcocto, qui uictus in illo morbo eſt ſaluberrimus.

Reſpõdemus,amygdalas,& paſſulas cũ biſcocto nõ eſſe uictũ exquiſite tenuem: quia uictus tenuis ex Galeno in com. eſt minuens uires, ſed ſic eſt quod paſſulis, amygdalis, & biſcocto vires cõſeruãtur, quales erant in principio: hac ratione in morbo gallico propoſitus victus eſt ęquãs uires,& nõ minuens. Pręterea in gallico morbo concedunt offellæ ex carne vitulina,quæ pertinent ad victum plenũ. Deinde morbus gallicus non eſt longus, quia menſis ſpatio ſanari poteſt, niſi ſit omninò inueteratus. Poſtremò notandum,Hippocratem in aphor. aſſerere,victum tenuem exquiſitum in morbis longis eſſe fallacem: ergo non ex neceſſitate nociuus:quia dictio fallax ſignificat poſſe conuenire,& non poſſe conuenire habita relatione,ad diuerſa,vt dictum eſt.

Sexta dubitatio, non videtur quod victus exquiſitè tenuis conueniat in morbis longis: quia Auicennas in morbis lõgis vtitur victu tenuiſſimo: ſicuti lib. 4. fen. 1. vbi agit de cura quartanæ, in qua præcipit,victu tenuiſſimo vtendum vſque ad tres hebdomadas. Similiter lib. 3. fen. 2. vbi agit de paralyſi,in cura paralyſis vtitur victu tenuiſſimo, ſicuti eſt aqua hordei, & aqua mellis per ſpatium trium dierum: Immo ſubdit, ſi paralytici hunc victum tenuiſſimum tolerant, illo eſſe vtendum vſque ad decimum quartum diẽ. Demum Auicen. lib. 3. fen. 14. loquẽs de cura aſcitis uult, in principio eſſe utẽdũ uictu tenuiſſimo: quare ſi quartana, paralyſis,& aſcitis ſunt morbi longi, & diuturni: ergo in morbis longis laudandus erit uictus tenuiſſimus, quod eſt cõtra aphoriſmum.

Reſpondemus,eſſe magnam differentiam inter uictum tenuem,& uictum attenuantem, docet Galen. lib. de attenuantis uictus ratione cap. 1. 2. & 8. & in hoc aphoriſmo: uinum enim album attenuat,tamen inter uictum plenum connumeratur. Poſita hac diſtinctione Reſpondemus, Auicennam uſũ fuiſſe uictu attenuante propter humores craſſos, & uiſcidos,qui obſeruãtur in quartana, paralyſi,& aſcite propter obſtructiones, & eouſque Auicennã uſum fuiſſe uictu attenuante, quouſque natura ferre poteſt: quia ſubdit ipſe Auicennas „ Natura non ferẽte uictum attenuantem confugiendum eſſe ad carnes,& oua. Vel Reſpondemus Auicennam propoſuiſſe uictum tenuem, & attenuantem quatenus indicatur à morbi cauſa,& non à uirtute.

Septima dubitatio oritur ex uerbis Hippocr. quia dicit, uictum exquiſitè tenuem eſſe periculoſum: ſi periculoſus, ergo reijciendus: quia Galenus 14. meth. 13. ſemper laudat illos tres Aſclepiadis ſcopos, uidelicet cito, tuto, & iucundè eſſe medendum. Quare ſi uictus tenuis, & exquiſitus nõ eſt tutus, eſt relinquendus.

Reſpondemus eſſe periculoſum uictũ tenuem, & exquiſitum ubi nõ conuenit, nõ tamẽ erit periculoſus in morbis acutis exactè, dummodo uires non ſint debiles: quare uictus tenuis & exquiſitus poteſt dici fallax etiam in acutis exactè, dũ uires admodum languent „ ſed ſi uires perſiſtant in ſuo robore, nullus uictus in acutis exactè magis poteſt conuenire, quam uictus tenuis & exquiſitus, qui eſt cremor ptiſſanæ hordeaceæ.

Sed circa Gal. commentum hæc duo occurrunt conſideranda dubia.

Octa-

Octaua dubitatio: dicit Gal. in comm. victum plenum augere vires: mediocrē victum vires conſeruare: quod non uidetur: quia ex Gal. 1. de tuen. ſani. ca. 2. uires à principio generationis vſq; ad obitum ſemper diminuuntur: ſecus niſi hoc eſſet, eſſemus immortales: quare neq; uictus augens uires, neque conſeruans dari poteſt: ſicuti enim lumen lucernę ſemper oleum depaſcitur: ſic calor noſter naturalis virium ſubſtantiam abſumit, vnde ſenectus, & mors.

Reſpondemus, calorem naturalem dupliciter conſeruari, vel penes ſubſtantiā caloris: & hoc modo calor nec poteſt augeri, nec cōſeruari ſicuti erat prius: quia ſemper minuitur: vel penes quantitatem ex alimento ortam, & hoc modo poteſt augeri, & conſeruari: augetur enim poſt ſomnum, poſt cibum, poſt vini generoſi potionem.

Marſilius Ficinus in ſuo argumento Athlantici Platonis, proponit pulcherrimum exemplum, vnde colligimus, quomodo caloris ſubſtātia ſemper, & in dies magis diminuatur, tale fermè eſt: accipiatur dolium mero plenū: extrahaturq; quotidiè vini ephiala: deinde alia aquæ ephiala illicò infundatur: ait, in dolio etiam poſt multos dies ſeruari candē uini quantitatem, ſed nō eandem vini ſubſtantiam: ſic nos quotidie amittimus aliquid ſubſtātiæ noſtræ, conſeruatur tamē eadem quantitas, & eadem qualitas caloris ſaltem aſcititij, dum corpus nutritur, vel agitatur; non tamen eadem calidi innati ſubſtantia.

Nona dubitatio: Gal. in com. huius aph. & primo ad Glauc. cap. 10. dicit, vires validas in acutis indicare victum tenuem, & in peracutis inediam. Ex alia parte Hippocrat. aphoriſmo 14. huius ſec. vult; vires ualidas indigere copioſo alimento, vbi dicit „ Qui creſcunt.

Reſpondemus, uires dupliciter conſiderari, vel in ſanis, vel in ægris: in ſanis vires quanto ſunt ualidiores, tanto pleniorem cibum expoſtulant: In ęgris uerò totum oppoſitum, quia ægri quantò ſunt validiores, tantò tenuiorem indicant cibum. Hipp. aph. 14. conſiderauit uires in ſanis, & in his, qui creſcunt, qui habent plurimum calidi innati: ideo inquit copioſo indigere alimento: egent copioſo alimento, tum ratione virium, tum ratione fluoris continui ipſius ſubſtantiæ. Ecce quod vires validæ validum exigunt alimentum, & debiles debile: hac ratione, ſi quis poſſet digerere 50. vncias alimenti, & ſumeret ſolum 49. temporis ſpatio tabeſceret, & propter hoc erratum tandem interiret.

Præterea, quod virtus valida in ægris (de quibus Hipp. in hoc aphoriſmo intelligit) indicet victum tenuē, patet ex Gal. 1. de ratione vic. in ac. 44. vbi inquit, omnem nutritionem morbum augere, & omnem nutritionis defectum morbum minuere. Patet ſimiliter ex Gale. lib. de opt. ſec. ad Traſyb. ca. 43. vbi inquit morbum contra indicare alimentum, ideſt prohibere alimentum.

Inſuper Galenus in hoc com. dicit, cibum vires conſeruantem in acutis morbis eſſe morbi auctificum. Præterea Hippoc. lib. 7. aphoriſmorum 65. habet hunc aphor. „ Si quis febricitanti cibum præbeat, quem ſanis, valenti robur, & ægrotanti morbus fit. Ratio aphoriſmi colligitur ex eodem Hippocrate 2. ſect. aphoriſmorum 10. vbi inquit „ Impura corpora quanto magis nutries, tanto magis lædes. Parimodo Hippocrates 2. ſect. aphoriſmorum 17. habet „ Vbi alimentum præter naturam plus ingeſtum eſt, hoc morbum facit. Poſtremò quātò magis morb. vrget, tantò magis cibum prohibere oportet. Hinc Hippocrates aphoriſmo 11. huius ſect. ait, in acceſſionibus abſtinere oportet, atque Auicennas 4. 1. cap. 1. inquit, quando natura eſt occupata in maturatione humorum, cib. omninò prohibetur.

Cęterum ex tribus hiſtorijs Hippocratis præcipuè colligimus, cibum in paroxiſmis, ſeu quando vrget morb. non eſſe præbendum, ac dum prębetur ęgrum interimere.

Prima hiſtoria eſt illa, quę proponitur ab Hippocrate 1. epid. 3. 29. de ægro innominato qui deceſſit è viuis: quia cęnauit caleſcens, nempè quando vrgebat paroxiſmus, ideſt in principio augmenti, & principio ſtatus paroxiſmi. Alia hiſtoria eſt de Filia Philonis, quæ mortua eſt ob cænam nitempeſtiuam. Tertia eſt de filia

Eu-

Euryanactis (de qua Hippocrates mentionem facit 3. epid. 2.) quæ in principio paroxiſmi comedit vuæ racemum, & ob hoc erratum incidit in delirium, & inde moritur. Ecce quomodo vires in ægris in acceſſionibus, vel dum vrgent morbi nihil cibi indicent, dummodo poſſint ferre inediam.

Rurſumque qui ad extremum deuenit tenuitatis, grauis eſt. Hæc eſt ſecunda pars aphoriſmi, in qua concludit, victum extremè tenuem, ideſt ieiuniū eſſe graue, & moleſtū, ſupple, quibus nō conuenit. Capiuaceus putat per extremè tenuē intelligere exquiſitè tenuem, ſicuti eſt cremor ptiſanæ, quemadmodum Hippocrates intellexit in prima parte. Sed quantum recedat à vera intelligentia verborum Hippocr. paulò infra declarabitur.

Decima dubitatio exoritur: quia Gal. 9. meth. 13. ait virtutem in acutis & omnibus morbis omnium primam cuſtodiendam eſſe: ergo non ſolum ieiunium erit graue, & moleſtum, ſed exitioſum; quia vires per ieiunium non poſſunt conſiſtere, vnde ægri moriuntur.

Reſpondemus, Hippocratem in hoc aphoriſmo intelligere de robuſtis, in quibus ieiunium nec graue, nec moleſtū eſt: dum verò Galen. dicit virtutem omnium primam eſſe cuſtodiendam, intellexit de languida, & non de robuſta.

Vndecima exoritur dubitatio: quia diximus Hippocratem per victum extremè tenuem intelligere in hoc aphoriſmo ieiunium, quod non videtur, quia Hippocrates appellat ieiunium victum extremè tenuiſſimum, & nō extremè tenuem: magna eſt differentia inter extremè tenuem, & extremè tenuiſſimum. Vocatur ab Hippocrate ieiunium victus extremè tenuiſſimus: quia in ieiunio, licet nihil omninò ſumatur, ratione pituitæ, quæ conuertitur in bonum nutrimentum, dicitur victus.

Reſpondemus ad dubitationem (ab alijs ante me, quod ſciam non ſolutam) & reſponſio colligitur ex recta intelligētia verborum Græcorum, dum Hippocrates ieiunium vocat victum, qui ad extremū tenuitatis deuenit his verbis εἰς τὸ ἔσχατον λεπτότητος. Articulus τὸ ſignificat extremum, ſeu vltimam partem latitudinis tenuitatis: namque articulus ſemper ſignificat rem definitam, & completam: ſi dixiſſet εἰς ἔσχατον ſine articulo non ſignificaſſet vltimum terminū, qui eſt ieiuniū; extrema enim tenuitas habet latitudinē: ſicuti etiā extrema plenitudo, quę (vt diximus ſuperius) habet ἐπ' ἄκρον, & ἐν τῷ ἐσχάτῳ: extrema tenuitas habet εἰς ἔσχατον & εἰς τὸ ἔσχατον τὸ ἔσχατον, eſt ieiunium, quia eſt vltima pars tenuitatis cibi: in hoc aphoriſmo additus eſt articulus τὸ: ergo per extremè tenuem victum Hippocrates intelligit ieiunium, & non victum exquiſitè tenuem, qui eſt cremor ptiſanæ.

Hinc valde receſſit ab aphoriſmi intelligentia Capiuaceus, qui putabat, Hippocratem in hac ſecunda particula aphoriſmi non loqui de ieiunio, ſed de victu exquiſitè tenui, ideſt de cremore ptiſanæ, ſicuti eſt locutus in prima parte, itaut apud Hippocratē idem ſit victus exquiſitè tenuis, & extremè tenuis. Sed ſi Capiuaceus perpendiſſet Gręca verba in hunc errorem non fuiſſet lapſus.

Dicit victum exquiſitè tenuem ideſt ieiunium eſſe graue: vox Græca eſt χαλεπαὶ ideſt difficiles χαλεπαὶ: ſunt difficiles ægrotis, qui audientes quattuor dierum ſpatio in morbo perperacuto eſſe ieiunādum, terrentur: ſunt difficiles medico imperanti hanc extremam cibi tenuitatem, quia ſi æger moriatur, medicus trahitur in culpam, licet fortaſſe ob aſſiſtentium, vel ægroti erratum id eueniſſet: eſſet difficile, ſi præſcriberetur ieiunium, vbi nō conuenit, nempe ſi vires eſſent debiles, ſi morbi eſſent peracuti nō exactè, vel acuti exactè, vel morbi eſſent chronici, in quibus ieiunium nullomodo conuenit, licet vires ſint robuſtiſſimæ.

Cum igitur Hippocrates in hac ſecunda particula intelligat de ieiunio, videndum eſt, quænam ſint corpora apta, & quæ inepta ieiunio: namque plurima ſunt corpora alioquin robuſtiſſima: quæ in morbis exactè peracutis, ſi ieiunio tractarentur, interirent.

Galen. loquitur de corporibus ieiunio ineptis 1. de ratione vic. in ac. 44. Nos verò ex Hippocrate & Galeno colligemus omnes conditiones, ob quas corpora poſſunt, vel nō poſſunt ieiuniū ferre: decem igitur reperio in Galeno, & Hippocrate.

QVAE-

QVÆST. 21. De conditionib. corporum, quæ ſunt accommodata ad ieiunium.

PRima eſt complexio frigida, quæ facile ieiunium fert: quia in hac complexione minor alimẽti reſolutio fit. Hac ratione calidi & ſicci, vt pichrocoli, qui ſunt illi, qui abundant amara bile, nõ sũt tractandi ieiunio, ſecus in hecticam elabuntur: ſicuti Gal. 8. met. oſtendit contra medicos diatritarios, qui ſpatio trium dierum ieiunio tractabãt pichrocolos febricitantes, atque paulo poſt in hecticam incidebant, & moriebãtur. Similiter pueri, quorum temperamentum eſt calidum egent plurimo alimento, quia maxima à calore puerorum fit alimenti reſolutio. Parimodo ſenes decrepiti ſunt inepti ad ieiunium: quia vt dicit Oribaſius eorum pituita eſt vitrea, quę non poteſt ſuperari ab illorum calore; ideo ſępè cibis ſunt reficiendi: vnde fit, quod ſenes febricitantes facillimè moriantur: quia earum natura cibo frequenti diuertitur, & deinde victoria ſe tenet ex parte morbi.

Secunda conditio corporis apti ad ieiunium eſt corporis denſitas, & uirtus aliqua ex parte valida. De corporis denſitate Gale. lib. de cibis boni, & mali ſucci cap. 10. & Hippocrates lib. de ſalubri diæta tex. 29. inquit, corpora denſa non ita reſolui ut rara.

Tertia conditio eſt cõſuetudo pauci cibi, ſicuti obſeruauimus in Aloyſ. Cornel. qui lib. de propr. ſalubr. refert, ſe diutiſſimè ſanum conſeruaſſe ſumendo vnius diei ſpatio 12. vncias cibi, & 14. vncias vini. Immo refert ſe conſilio amicorum, & medicorum, qui tam rigoroſam diætam damnabant, ſumpſiſſe quatuordecim vncias cibi & 16. potus, ob quam mutationem refert paulo poſt in maximam febrem incidiſſe, qua depulſa reuerſum ad conſuetam alimenti quantitatem ſalubcrimè uixiſſe uſque ad annum fere 100.

Quantum poſſit conſuetudo oſtendit Hippocrates & Galenus 2. acutorum 20. vbi dicunt „ melius eſſe in uictus ratione ſolita, licet ſit vitioſa, perſiſtere, quam ſubito ad meliorem victus ratioñe tranſire. Galenus in comm. inquit, ſi tranſitus ad inſolitos cibos nocet ſanis, quãtò magis ægris. Valeant igitur medici dum in ęgris utuntur cibi ualde inſolitis, quia inde maximum illis nocumentum inferre poſſunt.

Quarta conditio corporum facilè ieiunium ferentium, eſt regio frigida & humida.

Quinta, ut os ventriculi ſit ualidum & non ita facile diſſolubile, ſicuti erat illud Diodori Grammatici, qui ex Galeno lib. de venæ ſec. uentriculo exiſtente uacuo, bilis vellicabat os ventriculi & ſtatim in epipleſiam incidebat; ſumptus vero cibus omne malum, ſummouebat. Quod vero corroborato ore ventriculi ceſſet uertigo, ſeu epipleſia, poteſt probari per ipſam practicam: quia ſumpto diacitonij pauxillo parati cum cinamomo, & ſacharo, ceſſat prædictus affectus. Parimodo ſolet interdum reddi os ventriculi inualidum ob flatus, ob quos in lipothymiam incidunt. Quod vero flatus hoc malum efficiat, confirmatur quoque per ipſam practicam: quia in hoc caſu vſus triphetæ ſaracenicæ præſtantiſſimo eſt remedio.

Sexta conditio, qua dignoſcitur corpus diſpoſitum ad ieiunium, eſt, ſi alimenta, quibus vtuntur, ſint coctu difficilia, quia iſtorũ vſu diu manere poſſunt ſine cibo. Referunt de Hiſpanis, qui in propria regione parum comedunt, quia eorum alimenta nõ breui ſpatio coquuntur, & reſoluuntur. dum vero in Italiam, vel Germaniã ſe conferunt nonnulli à mane ad veſperas comedentes vix famem amouere poſſunt: cauſa eſt alimenti varietas. Triticum Hiſpanicum ob terrę ariditatem eſt adeo denſum, & durum, vt præbeat alimẽtum, & validum, & coctu valde difficile: noſtrum verò coctu facile. Idem referũt de vino Hiſpanico, de fructibus, & de oleribus. Idem quoque dici poteſt de Græcia, & de his, qui incolunt meridianam plagã, qui (vt aiunt) ob eandem cauſam poſſunt facilè ieiunium ferre: quod non accidit apud nos, vbi & triticum, & vinum, & olera, & fructus, & carnes ſunt magis molles, & magis reſolubiles ob regionem molliorem, & temperatiorem.

Septima conditio, quod ſint ſenes in primo ſenio: quia ex Hipp. in hac prima

ſec.

ſec.aphoriſmo decimotertio habetur,, Senes facillimè ieiunium ferunt: per ſenes intelligit ſenes in primo ſenio: quia Græca dictio eſt γέροντες, per gerendos Græci omnes intelligunt ſenes in primo ſenio: ferunt enim facilè ieiunium, quia abundant pituita naturali, illamque commodè conuertunt in bonum alimentum: ſenes verò in vltimo ſenio abundant pituita uitrea, quæ non poteſt conuerti in alimentum: ideo ſæpè nutriendi ſunt.

Octaua, quod uenæ ſint latæ, & ſanguine refertæ.

Nona, quod virtus ſit ualida, & non facile reſolubilis.

Decima, quod corpora nō utantur pluribus laboribus, & exercitijs: quia alimētum facilè per immoderata exercitia abſumitur: Galenus enim lib. de alimentis c.2. loquens de ruſticis, qui poſt paucum cibum ingeſtum illicò laborāt, habet hæc uerba „ Carnes exinanitæ rapiunt ex uentre ſuccum non ſolum ſemicoctū, ſed aliquādo omninò crudum, cum à cibo ſe fatigauerint, & ob hanc cauſam morbis grauiſſimis corripiuntur: interdū tamen minus læduntur, quia poſt laborē (ait Galen. lib. de cibis ut infra) incidunt in ſomnum profundum, qui maximè iuuat coctionem crudi ſucci paulo ante attracti, itaut in ipſo hepate, & in ipſis uenis corrigatur erratum primæ coctionis, quod in robuſtis ſæpè fit, ut animaduertit Gal. lib. de cibis boni, & mali ſucci cap. 3. itaut non ſit ſemper uera illa communis ſententia, quod error primæ coctionis non corrigatur in ſecunda.

Vndecima addi poteſt in his, qui creſcunt ieiuniū nō couenire, ſed eſſe graue, & moleſtū; quia calor, ſi cibo priuentur, humidum proprium radicale depaſcitur.

Nam & repletiones quæ ad extremum deueniunt graues ſunt. Hæc eſt tertia particula aphoriſmi, quæ docet, victū extremè craſſum eſse grauem, & moleſtum.

Duodecima dubitatio exoritur, quia Hippocrates in hoc tex. uidetur uarius: in aphoriſmo præcedenti dixit, repletiones extremas eſſe periculoſas; in hoc uero aphoriſmo non dicit eſſe periculoſas, ſed eſse graues. Hæ duæ uoces nēpe eſſe periculoſum, & eſse graue ualde differūt: quia non omne graue eſt periculoſum.

Reſpōdemus, Hippocratem in præcedenti aphoriſmo locutum fuiſse de ſanis, & dixiſse eſse fallacem, & non periculoſam; fallax ſanè non ſemper eſt graue; oſtenſum eſt in explicatione primi aphor. fallax maximè differre à periculoſo.

Præterea in hoc aphoriſmo loquitur de ægris, in quibus cibus extremus ſemper eſt grauis, & ſemper lædit; ideo dum locutus eſt de ſanis dixit, repletiones extremas eſse fallaces, quia modò iuuant, modò nocent: in hoc aphoriſmo loquitur de ægris, in quibus victus extremè craſſus ſemper eſt grauis. Læſio in ægris à duplici cauſa dependet, vel à morbo debilitante uires, uel à ieiunio diminuente uires, quæ bene ſanis non ita conueniūt, quia licet, & nimium comedant, & ſeuerè obſeruent ieiunium, ſemper ſimili gaudent ſanitate.

De bene ſanis loquens Celſus lib. 5. c. 1. habet hanc ſententiam „ Homo ſanus, qui bene ualet, & ſui iuris eſt, nullis obligare ſe legibus debet; uarium debet habere uitæ genus; modò ruri eſſe, modò in urbe, modò nauigare, uenari, quieſcere interdum, ſed frequentius exerceri: ſubdit; nullū cibi genus, quo populus uescatur, fugere debet; interdum in conuiuio eſſe, interdum ab eo ſe retrahere, modò plus iuſto, modò minus aſsumere. Demum nec medicum, nec pharmacopolā conſulere; quare homo ſanus uictus uarietate roboratur, & minus obnoxius redditur ægritudinibus. Addit quoque Celſus; reliquis uerò qui ſanitatem quærulam habent in exquiſito eouſque permanendum, quouſque ad robuſtam peruenerint; hactenus Celſus.

Sed longè meliori doctrina ſuffultus Galenus, quam Celſus, qui 8. meth. cap. ult. loquens de corporibus ſalubertimis nempè de ijs, qui ſanitate fruūtur inculpata dicit, ſi uitam diuturnam ducere cupiant, extremas, & frequentes mutationes prorſus timere debent, quia tēporis curſu corpora bene ſana diſponuntur ad ægritudines, & inde ad mortes.

Colligimus, extremas repletiones, & extremas euacuationes eſse graues, & moleſtas, nō ſolum in ęgris, ſed etiam in bene ſanis; quia ſymmetriam tollunt.

Addimus, extremas repletiones maius

malum efficere poſſe, quam extremas euacuationes: Id colligimus ex Gal. 2. de ratione vic. in ac. com. 40. vbi habet hanc Diuinam ſententiam,„ Minus malum eſt euacuare illos, qui indigent repletione quam replere illos, qui indigent euacuatione: quia extrema repletio ſuffocat calorem, & omninò aufert vires inſeruientes vitæ inſtrumentis; extrema verò euacuatio reſoluit ſpiritus, & humores, ſed non tollit aptitudinem inſtrumentorum inſeruientium ſpirituum generationi.

Ex quo præcepto colligimus, quantùm noſtratum medicorũ plurimi recedant à ueris medicinæ fundamentis: dum nimium replent ipſos ægros: dum ſcilicet in peracutis, quãdò ſolum cremor ptiſſanæ ſufficeret concedunt oua, contuſa caponis, ſtillatiriumq; illud craſſum, quod vix in chronicis morbis eſſet admittendum.

Decimatertia dubitatio occurrit circa Galeni com. in quo habetur, uictum plenum eſſe oua, alicam, & piſces: victũ uero tenuem eſſe ptiſſanam. Hæc non reſpondent ijs quæ alibi dicta ſunt ab ipſo Galeno: quia 1. de ratione uic. com. 27. in morbis acutis laudat piſces, ergo piſces pertinebunt ad uictum tenuem, & non craſſum: quia in acutis tenuis dumtaxat conceditur: loco enim citato habet hæc verba „ Si ptiſſana faſtidierit, dandi ſunt piſces ſaxatiles, ex aqua, porro, aceto, oleo, & ſale cocti.

Præterea ex ipſo Gal. lib. cit. ptiſſana non fit ſine piſcib. quia ptiſſana fit ex iure albo, in quo piſces maritimi fuerint cocti: in hoc iure albo piſcium diſſoluebãt antiqui ptiſſanam, quam dabant in febre acuta, & in pleuritide: parumq; ſalis adijciebant, vt conſeruarent appetitum (Valeant Noſtrates, qui victum omninò inſipidum præbent) ergo ſi cum ptiſſana dantur piſces, uictus erit plenus: ergo malè Galenus in comm. dum dicit, ptiſſanam eſſe victum tenuem.

Reſpõdemus piſces ſaxatiles pertinere ad victum tenuem, non ſaxatiles ad uictum plenum. Præterea ius album piſcium, ex quo diſſoluebãt ptiſſanam, fuiſſe ſine piſcium ſubſtantia, ſolamque piſcium qualitatem continebat, hoc ſine vt alteraret, & refrigeraret febricitãtes: piſces verò reijciebant.

Decimaquarta dubitatio: in hoc com. Galenus inquit, oua conſtituere uictum plenum, tamen Galenus 1. ad Glauc. cap. 10. & 10. met. 3. in tertiana exquiſita dabat ouorum vitellos: ſed ſic eſt, quod in tertiana exquiſita cõuenit uictus tenuis, & exquiſitus: ergo oua pertinebunt ad victum tenuem, quod negat Galenus in hoc comm.

Reſpond. ouum tremulum in aqua coctum ad tenuem uictum pertinere: ouumque tremulum conſeruare temperamentum ſymmetrum, habereque vim refrigerandi; hac ratione eſſe cibum epichieraſticum, quod dici non poteſt de ouo cocto in ſartagine vel indurato, quod certè ad victũ tenuem nullo modo pertinere videtur: dicimus tamen non conuenire in peracutis, neque in acutis exactè, ſed ad acutos non exactè eſſe accomodatum.

APHORISMVS QVINTVS.

IN tenui victu ægri delinquunt, quo fit, vt magis lædantur: quicunq; enim error committitur maior in hoc fit, quam in paulo pleniori victu. Præterea etiam ſanis periculoſus exiſtit valde exquiſitus victus, & conſtitutus: quoniam errores grauius ferunt: ob hoc igitur tenuis victus, atque admodum exquiſitus, eo qui ſit paulo pleniori magis periculoſus.

Intentio Hipp. in hoc aphor. eſt difficillima: illa tamen præcognita facile ſenſum apho. intelligemus. Nos in medium proponemus aliorum ſententias, illaſq; examinabimus, quæ cum reuera de medio non tollant omnia dubia, nouam in mediũ proponemus, quę (niſi me fallat) aperiet verum Hippocratis ſenſum, & omnia dubia de medio tollet.

Vulgaris expoſitio eſt, quod Hipp. in hoc aphoriſmo admoneat ſemper eſſe inclinandum potius ad uictum pleniorem, quam ad tenuiorem: quia Hipp. dicit, ægros magis lædi à victu tenuiori, quam à paulo pleniori.

Hæc expoſitio eſt omninò aliena à mẽte Hipp. Gal. & veritate ipſa. Eſt aliena à mente Hipp. quia 2. de ratione vic. 37. habet

bet hęc verba „ In acutis ſemper ſtudendum eſt ciborum detractioni, & non adictioni, donec morbus matureſcat. A Gal. eſt aliena, quia in eodem comm. 37. habet hanc ſententiam „ uictus, qui plus eſt in acutis efficit noxas inemendabiles qui verò minus eſt emendari poteſt, cibi pauxillum præbendo: quare non ſolum melius eſt inclinare ad paulo tenuiorem cibum: ſed eſt omninò neceſſarium hoc efficere pro ſalute ægrotantis.

Quod verò errata, quę fiunt in victu tenuiori longè facilius corrigantur, quã errata, quæ fiunt in victu pleniori, colligi poteſt ex illa hiſtoria à Gal. propoſita 10. meth. c. 13. vbi refert, quendam ægrotum ob nimiam inediam præſcriptam à medicis Theſalicis ad tantam imbecillitatem deueniſſe, vt vix oculos attolleret, qui deinde pauco cibo cum vino tenui diluto à Gale. exhibito ſuſtulit oculos, & ſtatim vires fuerunt reſtitutæ. Errata verò quæ fiunt in victu pleniori non illicò emendantur ſed longa inedia & euacuatione. Quare victus tenuis non videtur fallacior pauco pleniori.

Præterea Hipp. & Galenus 2. de ratione vic. 19. dicunt „ In acutis morbis illos minus lædi, qui accipiunt potum ſolum, quam qui ptiſſanam collatam: & multo magis illos lædi, qui integram ptiſſanam accipiunt.

Inſuper cib. paulo plenior in acutis febribus non nutrit, quia non coquitur: calor enim febrilis impedit: deinde obſeruandum eſt, quod admonet Galenus 11. meth. cap. 15. quod videlicet cibus, qui nõ coquitur, excitat corruptellas, in quibus (ait) aliquid etiam prioris cibi bene cocti euacuatur: vel niſi excitentur corruptellæ, cib. crudus non coctus in ventriculo, vel in hepate maximè auget febrem. Accedit, quod ſicuti cibus ſemper diſtrahit naturam à certamine cũ morbo, ſic morb. ſit febris, vel alius quemuis diſtrahit naturam à cibi concoctione.

Demum inclinare ad victus plenitudinem eſt ingredi in peſſimam mulierum opinionem, quę ſemper dicunt, ſatius eſſe pugnandum cum imbecillitate, quam cum ipſo morbo: ob quam opinionem quotidie pereunt innumeri; mulieres .n. hac diabolica opinione percitæ interimunt ſuos parentes, ſuos viros, ſuos filios & tandem luunt pœnas peccati interimendo ſemetipſas: atque in hoc ſunt adeo peruicaces, & irrationales, vt à medicis perſuaderi non poſſint.

Cæterum par eſt, vt videamus quid dicãt alij de intẽtione & ſenſu ipſius aphoriſmi: quod quidem erit valde vtile, quia ex omnibus aliquem fructũ colligemus: quamuis ſcopũ, ni fallor, nõ tetigerunt.

Antonius Muſa vocatus Breſauola ait, Hippocratem in aphoriſmo non facere comparationem inter unum uictum, & alium victum: ſed inter errata, quæ fiunt in tenui victu, & in paulò pleniori: itaut dicat Hippocrat. maiora eſſe illa errata, quę fiũt in tenuiori, quã in paulò pleniori. Fallitur quidem: quia Hippoc. aphoriſ. eſt in poſtremis verbis, vbi dicit „ ob hoc igitur victus tenuis, & exquiſitus paulò pleniori eſt fallacior. Ecce quod Hippocrates comparationem facit inter vnum & alterum victũ, & nõ inter errata. Deinde adhuc perſiſteret contradictio in Hippocr. qui conſtanter ſuſtinet 2. de ratione vic. in ac. 37. ſtudendum eſſe ciborũ detractioni: ergo in paulò pleniori victu erunt maiora errata, quam in tenuiori.

Saluus Sclanus, & ante illum Fuchſius dicunt, Hippocr. in ſuperiori aphoriſmo damnaſſe tres malas viuendi normas, quibus imperiti medici vtebãtur. In hoc verò aphoriſmo dicunt, Hippocr. alium tangere errorem, in quẽ incidebant medici diatritarij, qui in principio morbi ægros inedia, ſeu ieiunio macerabãt: atque ſolũ quarto, vel quinto die ægros cibare incipiebant, ſemper magis in diebus ſequentibus augendo ipſum victum.

De his medicis Ariſtoteles 3. Polit. c. 11. mentionem faciens dicit, quod in Ægypto medici aliquo ſupplicio afficiebãtur, ſi ante tertium diem ægros cibarent, vel alijs auxilijs vterentur. Contra iſtos diſputat Hippoc. 2. de ratione vic. tex. 15. & Galenus 1. ad Glauc. cap. 8.

Sed, quod contra iſtos in hoc aphoriſmo loquatur, neque ſomniauit Hippocr. quia in hoc loco non intelligit de victu tenui exhibendo in principio, vel augmento, vel ſtatu morbi: quia de his aget in ſequentibus aphoriſmis, vt oſtendemus.

Dein-

Deinde non tollunt apparentem contradictionem, dum hic dicit Hippocrat. victum tenuem eſſe fallaciorem, & 2.de ratione vic.in ac.37.ſemper ſtudendum eſſe ciborum detractioni.

Triuerius videns in Hippocrate hanc cõtradictioné, quod ſcilicet dicat in hoc loco, victum tenuioré in acutis eſſe magis fallacé, & 2.de ratione vic. ſtudédum eſſe detractioni; Reſpódet uictum tenuiorem eſſe magis fallacé pleniori intelligi debere, uel in chronicis, uel in acutis.

Poſita hac diſtinctione uult Triuerius, Hippocratem 2.de ratione vic. citato intellexiſſe de acutis: in hoc uerò aphoriſmo de Chronicis. Sed ualde fallitur, quia in hoc aphoriſmo loquitur de illis morbis, quibus conuenit uictus tenuis: ſed ſic eſt quod uictus tenuis cõuenit acutis, & non chronicis; ergo de acutis intelligit.

Thadæus Florentinus, & Capiuaccus pro ſolutione dicunt, uictum tenuioré, & pleniorem biffariam cõſiderari poſſe, uel reſpectu totius morbi, uel reſpectu ſtatus morbi; reſpectu totius morbi dicunt, tenuiorem eſse fallaciorem; Hippocratem uerò in hoc aphoriſmo intellexiſse eſse fallaciorem reſpectu totius morbi; reſpectu uerò ſtatus ſeu uigoris uictũ pleniorem eſse periculoſioré; & hoc modo dicunt Hipp. intellexiſse 2.de ratione uic. 37.quod .ſ. in acutis ſemper ſtudédum ſit detractioni, habita relatione ad ſtatum morbi. *Hæc Reſponſio* nullo modo poteſt defendi, quia dum loquimur de uictu, debemus ſemper intelligere de uictu reſpectu ſtatus, ſeu uigoris morbi; quia uigor, uel ſtatus morbi (quod in idé recidit) eſt norma dietãdi; quare propoſita diſtinctio doctrinæ Hippoc. non reſpõdet. Prætcrea uultis uidere, uictum omnium acutorum deſumi à uigore; nõne morbi, qui terminãtur in ſecundo quaternione tractãtur ab Hippoc. ſola mulſa reſpectu cuius? reſpectu uigoris, qui proximus eſt. Idé dicendũ eſt de omnibus alijs morbis.

Nos autem dicimus in præbendo cibo in omni morbo duo eſse cõſiderãda. Primum, an cibus conueniat ratione morbi: deinde an conueniat ratione uiriũ; quæ conſideratio niſi fiat à medico, actum eſt de norma cibandi. Quo poſito dicimus Hippocratem in ſuperiori aphoriſmo oſtendiſſe, in quibus non cõueniat victus tenuis & exquiſitus ratione morbi, dum dixit neque in morbis longis, neque in omnibus acutis conuenire, idest nó conuenire in perperacutis, peracutis, & acutis non exactè: conuenire tamen in acutis exactè, qui terminantur 14.die.

In hoc verò aphoriſmo, Hippocratem oſtendere eundem victum tenuem exquiſitè non conuenire ratione viriũ debilium morbis acutis exactè: quia in victu tenuiori ægrotantes debiliores magis peccant, quam in paulo pleniori.

Hoc præceptum Hippocr. non ſolum eſt verũ de tenui, & exquiſito victu, ſed ampliari poteſt ad omnes morbos: hoc modo: ſi ęgrotãtes debiles in perperacutis ieiunio quatuor dierum curſu, tractarentur & in peracutis per integrã hebdomadam ſola mulſa, peccatũ eſſet grauius, in victu tenuiori, quam in paulo pleniori ac ſæpè ob huiuſmodi erratum ægri interirent. Hinc Gal.8.meth.vlt. aſſerit, ſi vires ſint debiles, magis eſse attendendum uirib. quam morbis: quia tunc magis poſſunt vires ad indicandum cibum, quam morbi ad illum prohibendum.

Sed vultis uidere quod Hippo. in hoc aphoriſmo conſideret uictum reſpectu uirium debilium, & non reſpectu morbi, patebit ex Galeni comm. in quo dicit, iſta errata eſse maiora in tenui uictu, quia ægri cum hoc uictu ob debilitatem non peruenirent ad ſtatũ, quod non accideret in ægris robuſtis: deinde patebit ex cõm. ſuperiori, quod Hippoc. intelligat de debilibus: quia ipſe Galen. habet hæc uerba „ Si uires ſint debiles in peracutis loco mulſæ dandus eſt cremor ptiſſanæ, ne in tenui uictu peccent ęgroti. Poſtremò patet hanc eſſe ueram intentionem Hippocratis in hoc aphoriſmo: quia tollit omnia dubia: quoniam dum dixit Hippocr. 2.acutorum 37.ſemper ſtudendũ eſse detractioni ciborum conſiderauit morbos: dũ uerò dixit in hoc aphoriſmo in tenui uictu magis peccare ęgros, quam in paulo pleniori, conſiderauit uires debiles.

Manardus libr. 4. epiſt. 2. tractat fusè hanc rem, & plurimos reprehendit: concludit (& rectè) eſse intelligendum Hippocratem hoc modo: ſi ex æquali errore peccent in tenui, & paulo pleniori, quod

magis

magis errent in tenui: quare ſuppoſito, quod ſint debiles, dum committuntur errata in tenui non poteſt reprehendi, quia maius peccatū eſt in paulo tenuiori ratione uirium debilium,& non ratione morbi,ut diximus.

Diuiditur aphoriſmus in tres partes,in prima ponit rationem aphoriſmi,cur uictus tenuis,& exquiſitus ſit magis fallax, quam paulo plenior eſt, quia in tenuiori uictu magis læduntur ſupplè debiles, quam in paulo pleniori.

In ſecunda parte confirmat argumento à minori,quòd tale eſt,ſi uictus tenuis, & exquiſitus lædit ſanos, uidelicet debiles,multo magis lædet ægros debiles: error enim in ſanis, (ut dicit Oribaſius) eſt uia ad morbum: in ægris uerò eſt uia ad mortem. Parimodo Hippoc.lib.de ueteri medicina exemplo nauigantium declarat errata commiſsa in morbis magnis eſse longè grauiora, quam in morbis leuioribus: ait, ſicuti error nauigantium in maris tranquillitate non ualde lædit, & in magna procella paruus error nauem perdit: eadem ratione error in morbis leuioribus non ualde lædit; in acutis uerò, & magnis paſſionibus error leuis poteſt interimere.

In tertia parte ponit aphoriſmum, qui eſt, quod tenuis, & exquiſitus uictus ſit fallacior, quā ſit paulo plenior, ſupplè in debilibus;quia in hoc aphoriſmo reſpicit uires ægrotantis,& non morbum.

Quo ad verba primæ partis dicit *in tenui victu*; per tenuem intelligit tenuē victum ratione qualitatis,& quātitatis; tenuiſſimus enim, utpote mulſa in maxima quantitate, poſſet etiā ſtrangulare. Quo pactoverò cognoſcatur quęnā quātitas conueniat,id ſolum cōiectura aſsequi poteſt;ex Galeno enim lib.de ratione curandi per ſang. miſ. 12.remedij quantitas efficit artem coniecturalem, ſed ſatis fusè oſtendimus ſuperius, non ſolum remedij quantitatem,ſed morbi,& uirtutis quantitatem, idioſyncriſiam, & conditiones indiuiduantes efficere artem coniecturalem.

Quidam per tenuē uictum intelligunt tenuem in genere,& rectè quidem. Eugenius reijciebat hāc opinionem hoc argumento.Id in præmiſſis debet intelligi, quod infertur in concluſione;ſed in concluſione infert Hipp. de tenui exquiſito victu,quod ſit fallacior, quam paulo plenior in debilibus: ergo in prima parte, vbi proponit pręmiſſas,intelligit de tenui exquiſito. Errat Eugenius:immo oſtendit ſe eſſe logicæ oblitum; quia argumentum à genere ad ſpeciem affirmatiuum videlicet eſt efficaciſſimum: & eſt tale in aphoriſmo. Si in victu tenui in genere peccant ægroti, ergo tanto magis peccabunt in victu tenui exquiſito: quare per tenuem in prima parte intelligit tenuem in genere: deinde concludit de tenui in ſpecie,ſecus argumentum nullam haberet efficaciam.

Per paulo pleniorem intelligit victum tenuem, ſed dicit pleniorem, facta comparatione inter victus tenues: ſic dicimus, ſuccum hordei eſſe pleniorem victum,quam ſit mulſa, & mulſam pleniorem,quam ſit victus exactè tenuiſſimus: qui ieiunio perficitur: Quare Hippocrates in aphoriſmo de tenui victu, & non de pleno locutus eſt.

Galenus in comm. tradit duas cauſas, cur errata, quæ fiūt in ægris in victu tenuiori ſint grauiora, quam in paulo pleniori: Prima,quia natura ægrorū ob victum tenuiorem fit debilior:deinde ęger non poteſt peruenire ad ſtatum.Secunda cauſa eſt, quia dū ægri vtuntur victu tenuiori faciunt mutationem ad inſolita, quæ mutatio debilibus eſt maximè moleſta: Hinc Philotheus inquit,ægros offendi ex cibi nouitate: ſed addimus tātò magis offendi, quantò magis ægri debiles ſunt. Hippocrates lib de ueteri medicina inquit,ſi quis conſuetam cęnam omittat, os valde amarum fieri,iracundiā,vel triſtitiam excitari: quare ægri qui omittunt horas conſuetas cibādi, cibiſque vtuntur inſolitis,& inſulſis,& tenuiſſimis in nauſeam incidunt,& valde læduntur. Hipp. 2.ſec.aphoriſm.50.ita damnat inſolita, ut dicat, conſueta deteriora eſſe nimis moleſta inſuetis melioribus; ideo Galen. 8. meth.9.ait, naturam gaudere conſuetis: tertio verò de ſimp. med. cap. 18. refert, quandam vetulam ſolitam cicuta veſci, ex ipſa tandem nō noxā, ſed beneficium collegiſſe. Cur verò natura gaudeat aſſuetis, & qua de cauſa uetula ex longo

cicutæ uſu colligeret beneficium, nos ampla rationum ſerie oſtendimus lib. 4. meth. noſtræ uitandorum errorum.

QVÆST. 22. De Ieiunij detrimentis.

HIppocrates 2. de rat. uic. 44. proponit ieiunij damna, aitq; biliosorum uentrem ob ieiunium repleri cruditatib. ex quibus eleuātur uapores ad caput, & inde tempora pulſare. Parimodo tex. 30. 2. acutorum ait, ob inediam bilem reddi amariorem: Galenus uerò 2. aphoriſmorum comm. 22. inquit inediam intempeſtinam in biliosis febrem excitare.

Poſtremò biliosi facilè ob inediam incidunt in febrem hecticā, ut animaduertit Gal. 8. meth. ubi agit de pichrocolis, quare medici, qui in acutis morbis debent ſtudere detractoni ciborum, debent quoque diſtinguere corpora apta ad ieiunium ab illis corporibus, quæ sūt ieiunio omninò inepta. Preterea Galenus lib. aduerſus Eraſiſtratum cap. 9 ait ex ieiunio epilepſiam oriri poſſe, ut contingit Diodoro Grammatico: ſubdit in eodem capite, ieiunium caput replere, & tenſionem uehementem circa brachia efficere: ideo quænam ſint corpora apta, & quæ inepta ieiunio eſt dignoſcendum. Idque facilè non ſolum ex dictis colligetur, ſed etiam ex ipſa practica, nempè ex iuuātibus, & lædentibus, ualeat hæc: uictus tenuiſſimus debiles ægrotantes lædit; ergo utendum pleniori: quamuis etiam uictus paulò plenior in acutis noceat: quia inter duo mala ſemper minus eſt eligēdū. in robuſtis perperacuto morbo correptis ieiunium magis iuuat, quam nocet: ideo illo utendum: in debilibus uerò, & in Prichocolis longè magis nocet, quam iuuet: ideo pleniori utendum: ita ut ieiunium interdum maximè iuuet, interdum maximè noceat.

Neque eſt contra hos, illud quod refert Ariſtoteles 3. Polit. cap. 11. de AEgyptijs, qui medicos aliquo ſupplicio afficiebāt, ſi ante tertium diem ægros cibarent, uel alio auxilio uterētur: quia AEgyptij erāt pituita referti, ſolitique erant uti cibis multi nutrimenti, taleſque ieiunio facilè ſanantur, licet uires ſint debiles: quia Hippocrates, & Galenus 2. de rat. uic. 48. habent hanc ſententiam, Qui ſunt debiles ob inanitionem uaſorum egent alimento; qui uero ſunt debiles ob morbos prægreſſos, & morbi vehementiam non egent alimento, ſed potius euacuatione. AEgyptij in morbis peracutis non poterant eſſe debiles ob inanitionem vaſorum, quia erant refertiſſimi pituita: ideo in perperacutis ſummo cum beneficio ab omni cibo, & potu abſtinebant.

Prima dubitatio: contra hanc ſententiam Hippocratis eſt dubitandum: quia Hippocrates 2. de ratione vic. tex. 40. inquit, eſſe minus malum euacuare illos, qui indigent repletione, quam replere illos qui indigent euacuatione. In hoc aphoriſmo verò totum oppoſitum dicit: in quo habet, quod maior error fiat, dum ægri in victu tenui delinquunt, quā dum peccant, in victu paulò pleniori: ergo vel malè in aphoriſmo, vel loco ſuperius citato.

Prima reſponſio eſt, quod loquatur Hippocr. in hoc aphoriſmo de debilibus, in quibus vtendum eſt victu paulò pleniori: in robuſtis verò paulò tenuiori, ſi morbo peracuto vexentur. Hinc Gal. 2. de ratione vic. 44. proponit duos ægros, debilem videlicet cum magno morbo, quem nutrire conuenit, & robuſtum cū eodem morbo, quē (ait,) ſi nō nutries rectè ages: ſi verò contrarium in vtroque egeris, videlicet non nutries debilem cū magno morbo, & nutries robuſtum, eodem modo vterque peribit.

Deinde reſpondemus, Hippoc. 2. de ratione vic. conſideraſſe morbos, ſed nō vires: ratione morbi vult victum debere eſſe tenniorē, & ſtudendum ſemper eſſe ciborum detractioni: negat tamen ratione virium, quia dum langnent, vult victum debere eſſe paulò pleniorem.

Demum poſſumus reſpondere cum Cardano, & alijs, Hippocr. 2. de ratione vic. conſideraſſe quantitatem cibi exhibendam in vigore: in hoc verò aphoriſmo qualitatem: quando enim laudat victum paulò pleniorem, in hoc aphoriſmo non intelligit quantitatē, ſed qualitatem: ſic cremor ptiſſanę eſt cibus plenior, quā muliæ quātitas decuplo maior. Quod uerò Hipp. 2. de ratione uic. conſideret quantitatem cibi habita relatione

ad vigorem,ſiue ad ſtatũ morbi,patet ex tex.15.ſecundi acut.citati, vbi leguntur hęc verba, ſi quinta die ſit futurus morbi ſtatus & ęger ſolo potu ſit vſus,ſufficere nõ poteſt: melius eſt (ait Hippocr.) ſi protinus ab initio des priſſanã, & neque tertia neque quarta die dare incipias,niſi morbus ſit iudicatus. Ex his verbis colligimus quod æger quãtò magis accedit ad ſtatum,tantò cibus debeat eſſe tenuior: itaut ſtatus morbi ſit vera cibandi norma.

Vt igitur perfectè cognoſcamus, quęnã cibi tenuitas in acutis conueniat, duo ſunt præſcienda,alterum, quando ſtatus futurus ſit, quod præcognoſcas in morbi initio oportet:quo pacto verò pręcognoſcatur,oſtendimus in explicatione ſuperioris aphoriſmi: alterum quanta ſit ægrotantis virtus, quam ſola coniectura aſſequi poſſumus.

Nos tamẽ diu inſudauimus, vt virtutis vitalis quantitatẽ certa cognitione aſſequi poſſimus: inuenimusque tria inſtrumenta: quorum icones propoſuimus in commentarijs noſtris ſupra Auicennam.

Primum eſt pulſilogium noſtrum,quo diſtinguimus pulſum humilẽ à pulſu inualido,hoc modo,ſi pulſus, qui antea fuit vehemens & frequens remittat vehemẽtiam & frequentiam,dicitur humilis:inualidus verò vt plurimum caret hac conditione,quo d. ſ. fiat quietior: hęc maior vel minor frequentia ſi perexigua ſit, à medicis ſine pulſilogio dignoſci non poteſt.

Secundum eſt inſtumentum vitreum, quo quiſque manu propria dimetiri poterit ſingulos caloris gradus: dum enim magnum caloris augmentum paucorũ dierũ ſpatio fit,virtutis conſtantia ſignificatur

Tertium per ſtaticam perpendĩ poteſt perſpiratio inſẽſibilis, quãta ſingulis horis fiat: vnde virtutis firmitas & conſtãtia ſignificatur: inde pręcognoſcitur vſque ad quod tempus poſſit illa virtus perducere ægrotantes: quo præcognito ſcimus præſcribere victum, an ſcilicet ſolo ieiunio vel ſola mulſa, vel priſſanæ cremore ſit incedendum.

Praterea etiã ſanis periculoſus exiſtit.

In hac ſecunda parte Hippoc. proponit argumentũ tale:ſi victus valde tenuis nocet ſanis:ergo multò magis nocebit ęgris argumentũ non videtur cõcludere: quia ex ipſo Hippoc.4. aphoriſ. veratrum nigrum,ſi ſanis exhibitum efficit colliquationes, & maximè nocet:ergo & ægris: non valet, quia in quibuſdã ægris veratrum eſt pręſtantiſſimũ medicamentũ.

Reſpondemus,quod quando fit cõparatio inter duo,illa duo debent conuenire tertio: ſed ſic eſt, quod victus tenuis poteſt nocere ſanis & ægris: veratrum uerò ſanis ſemper nocet, & nunquam iuuat: quare comparatio non tenet, & argumentum ut u num relinquitur.

In tex. dicit καθεστηκυῖαι ἀκριβέες διαιταί .i.ſtatæ,ſeu conſtitutæ exquiſitæ diętę ſanis ſunt σφαλεραί,i.fallaces:catheſtichia ſignificat diætam ſtatam & continuã, & meritò, quia niſi eſſet ſtata, ſed ſolum unius diei,in ſanis nõ eſſet fallax: immo maximè iuuare poſſet.Ex his colligimus quantũ errauerint, qui dixerunt dictionem catheſtichiam nõ eſſe neceſſariam, ſed ab aliquo fuiſſe aditam.

Secundum obſeruandum eſt quorundam erratum, qui dũ Hippocrates dicit ſanos grauius ferre errata in victu tenuĩ putant textum eſſe mendoſum,& legũt, quia errata grauiora ferunt,& non grauius ferunt.Primò errant,quia non ſunt mutanda verba Auctoris. Deinde argumentum Hippocratis eſſet cõtrariũ:quia ſi ſani poſsẽt ferre grauiora errata in victu tenui,ergo & ęgri ferre poterũt grauiora errata in uictu tenuiori, quàm in paulò pleniori.

Poſtremò quod ſani grauius ferãt errata in uictu tenuiori patet, quia Gal. c. 86.artis med.aſſerit, Qui utuntur coitu minus peccant,dum ſunt cibo pleni, quã omninò uacui. Similiter omnes animi paſſiones minus nocent plenis, quam uacuis:quare falſum eſt,quod ægri in uictu tenui ferant grauiora errata.

Ob hoc igitur tenuis victus, atque admodum exquiſitus.

In hac tertia particula cõtinetur aphoriſmus,qui infertur ex prima & ſecunda parte,ubi dicit,uictũ magis tenuẽ lędere ægros,quia nocet ſanis. Confirmatur ex Hippocrat.2.de ratione uic.in ac.10 ubi habetur:quæ lędunt ſanos magis lædere

ægros:

ægros:verum eſt hoc Hippocratis aſſumptũ,hoc ſuppoſito,quod dięta lędat ſanos, & ægros:ideo valet argumentũ,dięta exquiſita lædit ſanos, ergo multò magis ægros,qui ſunt imbecilles: quamuis multa ſint,quæ ſanos lędant,& non ægros,veluti medicamenta purgantia, quæ maximè lædunt ſanos: attamen maximè iuuant ægros, vt paulò infra declarabitur. Cæterum, qui non animaduertunt Hippocratem dicentem tenuem & exquiſitum victum eſſe periculoſiorem intelligere de ægris debilibus, & non de robuſtis, de quibus reuera totum oppoſitũ eſt dicendum, in robuſtis videlicet victum pleniorem eſſe periculoſiorem paulò tenuiori, nec aphoriſmum nec practicam medicinæ percipient.

Dum ſe offerũt curandi morbo acuto laborãtes,ſtatim medicus debet prouidere,vt quàm citiſſimè fiat prauorũ humorum cõcoctio: quia in acutis vnica ſalus cõſiſtit in celeritate coctionis, quę à nulla re magis impeditur, quã ab ipſo cibo: ideo in acutis cauſa mortis eſt,quia cibus nõ nutrit:nõ nutrit,quia nõ cõcoquitur: nõ cõcoquitur:quia febris impedit: vnde duo mala protinus oriũtur: primum per cibum vires nõ reſtaurãtur: ſecundũ per cibum natura maximè diuertitur à morbi concoctione. In morbis verò lõgis ratio eſt diuerſa : quia in longis impendet periculũ de viriũ caſu: quia ſtatus,qui eſt norma diætandi, maximè diſtat à principio.In acutis nõ vires debiles angũt nos, ſed morbi magnitudo: hac ratione,in acutis minus in chronicis plus cibis indulgendum:Gal.reddit rationem,cur minus cibi in acutis, dicens quod in acutis prõptius ſit addere, quam demere: addere enim illico poſſumus nutrimentũ:demere verò excremẽta ſolum tẽporis ſpacio valemus:intra quod æger poteſt mortem obire: quod de chronicis dici non poteſt: quia ſpacio multorum dierum tuto demere poſſumus excrementa.

Dixit in fine aphoriſmi Hippocr. *magna ex parte*; hoc artificio, quod fortaſſe alij non animaduertunt (licet multa dicant circa hãc dictionem magna ex parte) quia aliquando debiles, de quibus hic conſiderauit Hippocr. inueniuntur, qui in morbo acutiſſimo nẽpe duorum dierum: ſicuti ſunt quædam anginæ pernicioſæ,poſſunt ſufferre ieiunium:in quibus non eſt verum,quod victus tenuis ſit paulo pleniori fallacior: ideo dicit magna ex parte in debilibus victum tenuem, & exquiſitum eſſe periculoſiorem paulo tenuiori.

Poſtremò notãdum eſt,hoc pręceptum ampliari poſſe ad victũ tenuiſſimũ, quod ſcilicet in debilibus victus tenuiſſimus ſit periculoſior, ſeu fallacior victu pleniori, quamuis Hippocrat. in aphoriſmo ſolum intelligat de victu tenui & exquiſito.

Tertia dubitatio occurrit dum Hippoc. dixit, peccatũ grauius eſſe in victu tenui, quam in paulo pleniori: contra hoc tale eſt argumentum: ille victus in morbis acutis eſt periculoſior,qui eſt magis cõtrarius, & magis nocet; ſed victus plenior eſt magis contrarius;ergo victus plenior periculoſior; minor probatur ex Hippocrate 2. de ratione vic. 37. vbi habetur in acutis potius eſſe ſtudendum ciborum detractioni,quam adiectioni.

Reſpondemus, Hippocr.in hoc aphoriſmo conſideraſſe vires debiles; ſecundo verò de ratione vic. conſideraſſe morbum,ſupponendo,vires eſſe robuſtas.Deinde reſpondetur,Hippocratem in hoc aphoriſmo conſideraſſe diætam ſtatam idest perſeuerantem,quæ diætæ ab Hippocrate in aphoriſmo dicuntur cateſtichiæ, quæ fiunt à principio morbi vſque ad finem ſtatus, quæ non conueniunt, niſi in peracutis.

Quarta dubitatio; Hippocrates aphoriſmo 7.inquit, in peracutis extremè tenuiſſimo victu vtendum; per victum extremè tenuiſſimum intelligit ieiunium; ergo ſi ieiunium non eſt periculoſum in peracutis, tantò minus erit periculoſus uictus tenuis,& exquiſitus,de quo in hoc aphoriſmo.

Reſpond. in hoc aphoriſmo ſimiliter conſideraſſe morbos acutos cum uirtute debili; in ſeptimo verò aphoriſ. conſideraſse peracutos cum uirtute robuſta.Hoc vnica reſponſione tolli poſſunt aliæ quãplurimę inſtantiæ contra hunc aphoriſm.

Quinta dubitatio: ille uictus, qui minus grauat uires,minus lædit: ſed uictus tenuior minus grauat uires; ergo minus lædet,quam plenior.

Reſpondemus eadem diſtinctione, nempè Hippocratem conſideraſſe in hoc aphoriſmo vires debiles, quæ requirunt victum paulo pleniorem. Quando verò laudat Hippocr. magis ieiunium, ideſt victum extremè tenuem, dicimus tunc reſpicere morbum, & non vires. De ratione enim morbi eſt cibum prohibere, vt ſuperius ex Hippoc. & Galeno oſtendimus.

Sexta dubitatio: peccatum poſitiuum magis nocet, quam priuatiuum: ſed peccatum ob victum pleniorem eſt poſitiuum, & ob victum tenuiorem eſt priuatiuum, ergo in victu paulo pleniori erit maius peccatum.

Reſpondemus, argumentum procedes reſpectu morbi: ſed non reſpectu virium: quia ſicuti per cibum morbus augetur, ſic per cibum augentur vires, quæ morbum depellunt.

Septima dubitatio: ille victus, qui magis auget morbum, eſt periculoſior: ſed victus plenus magis auget morbum, quam victus tenuis, ergo plenior eſt periculoſior.

Reſpondemus, argumentum eſſe verum ratione morbi, ſed Hippocratem in hoc aphoriſmo dixiſſe eſſe maius peccatum in paulo tenuiori reſpiciendo ad vires: quia ſicuti inedia eſt uiribus inimica, ſic cibus eſt inimicus morbo.

Octaua dubitatio, in qua probatur maius malum eſſe in uictu pleniori: illud malum, quod citius interimit, maius eſt: ſed victus plenior citius interimit: ergo maius peccatum erit in pleniori, quam tenuiori. Maior eſt clara: quia victus plenior in acutis vnica hora poteſt ſuffocare: cibus verò tenuiſſimus non reſoluet vires, niſi poſt multum ſpatium. Præterea eadem reſponſione tollunt argumẽtum quo tolluntur argumenta ſuperiora, dicendo quòd Hippocrates conſiderauerit morbum acutum cũ uirtute ualde debili, quam in omnibus morbis medicus inſpicere debet.

Nona dubitatio, qua probamus, non eſſe maius peccatum in victu tenuiori, quam pleniori: ſed peccatum eſſe ęquale. Extrema mala quæ poſſent euenire in uictu tenuiori & pleniori ſunt æqualia, ergo non erit maius malum in tenuiori, quam in pleniori; patet antecedens: quia in uictu tenuiori poteſt ſequi mors cum reſolutione: in pleniori uerò per ſuffocationem.

Reſpondemus aphoriſmum non eſſe de extremis malis, ſed de morbis acutis, vbi eſt ſuſpicio de uirium caſu: qua occaſione maius malum eſt inclinare in tenuiorem uictum, quàm in pleniorem; quia medicus in quolibet ægrotante magis debet conſiderare uires, quam morbum; ideo dum medicus ſuſpicatur, quod vires non poſſint ægrum perducere ad finem uigoris, ut tutius progrediatur, cibo paulo pleniori vti debet.

Decima dubitatio; argumentum Hippocratis eſt, quod uictus tenuis noceat ſanis; ergo multò magis ægris, non uidetur concludere; quia ex Hippocr. & Galeno 4. aphoriſ. habetur, elleborum in ſanis exhibitum efficere colliquationes, & maximè nocere, ergo & in ægris non ualet conſequentia; quia elleborus aliquando in ægris quammaximè iuuat.

Reſpondemus non ualere conſequentiam, quia non eſt par ratio de elleboro, & victu tenui; quia dum fit comparatio inter duo debent illa cõuenire in tertio; tertium eſſet quod elleborus poſſet iuuare ſanos, & ægros, quod non admittitur: quia ſanis, & elleborus, & omnia medicamenta nocent: uictus uerò tenuis nocere poteſt ſanis & ægris importunè exhibitus, & iuuare poteſt ſi opportunè exhibeatur.

Vndecima dubitatio: Hippocrates inquit in aphoriſmo, quod uictus ratio ualde tenuis, & ſtata hominibus ſanis ſit parum tuta. Hęc ſententia aduerſatur Celſo lib. 1. cap. 1. ubi proponit ſententiã his temporibus ab omnibus receptam, quæ eſt, quod ſanus homo, qui & benè ualet, & ſuæ ſpontis eſt, nullis obligare ſe legibus debet; ergo homo ſanus tutò poterit uti quacumque uictus ratione, ſit plena, ſit ſtata, uel tenuis, dummodo illi placeat: ergo uel fallitur Hippocrates, uel Celſi ſententia communiter recepta non eſt probanda.

Reſpondemus duplicem eſſe modum cibandi ſanos; alterum conſiſtere in diminuendis uiribus pauco cibo, hoc fine, ut natura diſtracta à cibo lapſum aliquẽ corporis nõ perfectè ſani poſſet uincere,

& ſu-

& ſuperare: alterum modum cibandi conſiſtere in conſeruando, & augēdo ipſas vires. Celſi ſententia non eſt de primo modo, quia loquitur de omninò ſanis. Hippocratis verò aphoriſmus eſt de primo modo, nempè de modo, quo natura non diſtracta à cibo morbum facilius uincere poſſit.

Duodecima dubitatio nō uidetur quod magis peccent in paulò pleniori: quia ſi natura cibum concoqueret, vires augerentur, quibus adauctis æger citius ſanaretur.

Reſpōdemus quod ſicuti cibus diuertit naturam pugnantem cū febre, ſic febris diuertit à cibi cōcoctione: ideo cibus debet eſſe tenuiſſimus, ne diuertat naturā à certamine cum morbo: quia huius coctionis celeritas in acutis eſt vera ſalus: quoniam ob humorum prauorū tardiorem concoctionem æger moritur. Hinc Galenus primo de ratione vic. in ac. 44. proponit duos ægros, videlicet debilem, & robuſtum cum morbo magno: deinde dicit, ſi non nutries robuſtum, debilē verò nutries rectè facies, ſi verò cōtrariū in vtroque egeris, vterque peribit, & robuſtus ſi ipſum nutries, & debilis ſi ſine cibo relinques.

Decimatertia dubitatio: non videtur quod peccent ægroti in victu paulò pleniori ob rationes allatas ab Alexandro aphor. 2. ſec. probl. 67. vbi ait, vinum cum pane à proprietate iuuare febricitantes: quia membra recreātur, & firmiora redduntur ad concoquendam materiam morbi: ſed ſic eſt, quod vinum cum pane pertinet ad victum plenum: ergo cum victu pleniori ægri non peccabunt.

Reſpōdemus, Alexādrum loqui de febricitantibus debilibus: atque intelligere de vino tenuiſſimo, & in pauca quantitate, vt reficiantur vires debiles ne cadant.

APHORISMVS SEXTVS.

Extremis morbis, extrema exquiſitè remedia optima ſunt.

Egit in duobus ſuperioribus aphoriſmis de victu tenui exquiſitè, qui eſt medius inter tenuem, & extremè tenuiſſimum. Concludit in ſuperiori aphoriſmo, hunc victum tenuem exquiſitū eſſe fallaciorem, quàm ſit uictus paulò plenior: qui quidem aphoriſmus eſt veriſſimus, & falſiſſimus: veriſſimus in debilibus, quia in debilibus ſemper debemus inclinare in uictum paulò pleniorem: falſiſſimus in robuſtis: quia ſecundo de ratione vic. in ac. 37. loquens de robuſtis dixit, in acutis ſemper eſſe ſtudendū ciborum detractioni.

In hoc verò, & ſequēti aphoriſmo agit de victu tenuiſſimo, qui cōuenit morbis extremis, qui ſūt perperacuti, qui terminantur in primo quaternione, & peracuti, qui terminantur in ſecundo quaternione, qui parimodo vocātur morbi extremi. ἐς δὲ τὰ ἔσχατα. Particula δὲ eſt coniunctiua, non inuenitur tamen in cod. Galeni: ſed ferè in omnibus alijs.

Continuatur aphoriſmus hoc modo. Poſtquā egit ſuperius de uictu tenui exquiſitè: modo ſe conuertit ad victum tenuiſſimū, qui eſt vel ieiunium, vel mulſa: ieiunium dicitur victus extremè tenuiſſimus: mulſa verò dicitur tenuiſſimus non extremè.

Hic aphoriſmus propoſitus eſt ab Hippocrate propter victū morborum peracutorum: tamen poteſt applicari morbis longis, remedijs magnis, chirurgicis, pharmaceuticis, & rebus politicis. Applicatur morbis longis, quia ipſe Galenus 5. meth. cap. 15. illum applicat ſputo ſanguineo, quod fit ex eroſione, qui affectus eſt diuturnus. Ibi enim reijciens Eraſiſtratum, qui putabat in omni morbo curā à leuioribus incipiendā, inquit, Vbi impedet vitæ periculum, ſicuti in ſputo sāguineo ex eroſione, eſt a ratione alienum à leuioribus remedijs exordiri: quia extremis morbis extrema remedia conueniūt: ibi .n. proponit Gal. tria remedia extrema in ſputo sāguineo conuenire: quorum primum ſunt purgātia medicamenta. Secundum medicamē quod dicitur diſpermatō, quod præcipuè fit ex ſem. papaueris: Nos verò, & obiter huius loco utimur pillulis de cynogloſſa ſcrupulum unū alternis diebus poſt cænam. Tertium sūt cerata ex thapſia, quæ bregmati applicātur: nos uerò huius loco

utimur ſinapiſmo ex duabus partibus caricarum pinguium,& ex vna parte ſemſinapis cum aceto acerrimo, quo excitatur in pericraneo,& rubor, & pruritus.

Applicatur aphoriſm. extremis remedijs chirurgicis,& pharmaceuticis: inter quæ numerantur à Gal.2.aphor.29.phlebotomia,& purgatio. Sed præcipuè per extrema remedia pertinentia ad extremos morbos intelligit hæc tria, nempè ſanguinis euacuationem vſque ad animi deliquium. Secundum, potum frigidæ. Tertium ieiunium.

Poteſt quoque applicari aphoriſ.rebus Politicis, ſicuti applicatur à Cicerone primo de officijs,vbi citat hunc Hippocr. aphoriſmum, his verbis „ ſicuti medici extremis morbis extrema inſtituunt remedia: ita & nos in maximis rebus maxima adire pericula nõ debemus timere.

Præterea notandum, hunc aphoriſm. tribus principijs eſſe ſuffultum. Primum quod contraria contrarijs curentur. Secundum quod contraria inter ſe ſint extrema. Tertium quod illud,quod vni extremo aduerſetur,ſit vnum & non plura quia extremis morbis remedia extrema, & non media exquiſitè aduerſantur.

Quo ad primum,quod contraria contrariis tollantur eſt in arte medica tamquam axioma. Quod aliquo modo confirmatur ab Hipp. lib. de flatibus. cap.6. dum tradit medicinæ definitionẽ, quod ſcilicet ſit additio,& ablatio, vbi ait „ ſicuti cibus tollit famem, & potus ſitim: ſic euacuatio tollit repletionem, quæ omninò inter ſe ſunt contraria.

QVÆST. XXIII.

Quomodo contraria vt morbi, & remedia ſint duo extrema.

QVod verò contraria ſint inter ſe extrema, & morbi, & remedia ſint duo extrema, omnes intelligunt: ſed quomodo ſint extrema,non omnes percipiunt.

Ariſt.10. metaph.tex.13. dicit contrarietatem eſſe maximã differentiã eorum quæ ſunt ſub eodem genere: neque Ariſtot. diſtinctè per hanc definitionem declarat contrarietatẽ: quia per contrarietatem poteſt intelligere oppoſitionẽ priuatiuam, ſicuti intellexit 1. Phyſic. dum dixit:in omni genere vno dari vnam primam contrarietatem, ſumendo videlic. contrarietatẽ pro oppoſitione priuatiua.

Themiſt.1.Phiſ.circa tex.47.diſtinctius definit cõtraria, q. ſcilicet contraria ſint illa, quæ extremos margines obtinent.

Diuus Tomas in meteorologicis adhuc clarius dicit,contraria eſſe duas formas in eodem genere diſtãtiſſimas: ideo contrarium,quod ſanat,debet eſſe extremum reſpectu morbi, & non medium.

Demum Gal.in arte med.c.89. magis ad propoſitum noſtrum de his loquens ait, remedia morbis debere eſſe quidem extrema,ſed æqualia in gradu (per hanc definitionem oſtenditur differẽtia inter Empiricos Alchimiſtas, & dogmaticos) itaut ſi affectus præter naturam ſit calidus in tertio gradu, remedium debeat eſſe frigidũ in tertio gradu: quia medici officiũ nõ eſt vincere,ſed moderari,& attemperare, quod Alchymiſtæ nõ intelligunt;qui a volunt vincere remedio potẽtiori,& nõ æquali. Quod vero ex Gal.remedium debeat eſſe æquale: ibid.ſubdit,„ ſi affectus ſit in parte corporis profunda, tantò frigidius eligendum eſt remediũ, quantum, poſtquam peruenerit ad locum affectum, ſit æquale in gradu.

Hinc Gal.lib. de conſt.artis medicæ c. 12. inquit, ſi receſſus a ſtatu naturali ſit maximus, maximus quoque debeat eſſe retroceſſus,qui fiat per eãdem viam, ſed progrediendo modo oppoſito verſus mediocre,& nequaquam verſus extremum: quia ſi progrederemur verſus extremũ introduceremus cõtrariã ægritudinem. Hinc actio,quę fit à bonis remedijs,non fit a maiori,ſed ab æquali oppoſito: quia ſic reducit ægrum ad ſymmetriã ſiue ad ſanitatem: quia ſanitas nihil aliud eſt, quam ſymmetria: ſi affectus eſt calidus in ſecundo gradu, remedium debet eſſe frigidum in ſecundo gradu, ſed non vt reducat ad ſecundum gradum frigiditatis;ſed vt ex ſecundo gradu caliditatis,& ſecundo frigiditatis fiat ſymmetria, & æqualitas; ideo valde errant Chymici; dum putant malas temperaturas frigidas auferri poſſe ſpiritibus calidiſſimis, qui vincunt morbum,& naturam: intemperies contrarias introducentes.

Quod verò remedium debeat eſſe æquale, patet quoq; ex tertio de ſimp. medicina c. 12. vbi habet Galen. hanc ſentẽtiam,, ſi remedium eſt plus, protinus nocet: ſi minus non ſanat, niſi longo temporis curſu. Quare colligimus in facienda medicina hæc duo eſſe obſeruãda, primum, vt remedium conueniat ratione morbi: quod certè conueniet, ſi fuerit cõtrarium æquale progrediens ad mediũ, & non ad extremum: ſecundum vt conueniat ratione virium totius, & partiũ.

Hinc valde errant illi empirici, qui vtramque conditionem tranſcurrũt. At, vt aliqua exemplorum luce hoc innoteſcat, libeat aliquod illorum erratum proponere. Dum volũt ſanare pedes gelidos eorum, qui per niues iter fecerũt, ijs quę actu calefaciunt, errant: quia illud pedũ frigus volunt vincere: quibus calefactis deinceps (proh dolor) pedes faceſſunt in gangrænam; cur hoc? quia per actu calida reſoluunt calidum natiuum pedum, nec vident remedium per experientiam cognitum, quod eſt, pedes immergere in aquam è profundo putei recenter hauſtam: quæ hæc duo afferunt beneficia: primum reducit ad mediocre pedem cõgelatum: deinde conſeruat vires partis, quibus peractis, ſi bidui ſpatio vino nigro pedes abluantur, liberantur.

Parimodo quidam pro febre ardente importunè præbẽt frigidam: videlicet in debilibus: nec vident, frigidam calorem naturalẽ vincere, & debiles interimere, quod nõ accidit in robuſtis: quia vt frigida, niſi aliquid aliud impediat, illos maximè iuuat. Similiter dum Chymici vtuntur oleo, vel ſpiritu vitrioli vincunt calorem: & introducunt frigiditatẽ immoderatã. Quod verò hic ſpiritus ſit valde frigidus experientia patet, proijciendo ipsũ ſuper carbonem accenſum, quem adeo illum extinguit, vt vix iterum igneſcat.

QVÆST. XXIV.

An vnum contrarium vni tantum ſit contrarium.

QVod vnum contrarium vni ſoli ſit contrarium primo patet ex Gal. 9. meth. 12. vbi habet hęc verba,, Conferentis indicatum ſemper eſſe vnum: deinde 11. meth. 13. ait, vnã ſemper dari ex quaque re indicationem: lib. de opt. ſect. ad Traſyb. 45. dicit vnum indicare vnum: quia vnum vni aduerſatur, intelligendo reſpectu vnius, & eiuſdem, ad idem, ſecundum idem, eodem modo & eodem tempore: quia vnum reſpectu diuerſorũ poteſt indicare centum indicata: vnica enim eſt febris putrida, tamen Galen. 11. meth. 13. in ea curanda proponit plures indicationes reſpectu diuerſorum, quæ deſumuntur, vel ab humorum copia, vel craſſitie, lentore, prohibita perſpiratione, putredine, & febre.

Demum Ariſtoteles primo Cæli hoc principio ſuffultus, quod vnum cõtrariũ vni ſit cõtrarium, inuenit motum circularem per ſe primo conuenire Cęlo, Cęlumq; eſſe quintam eſſentiam, & perpetuo motu circulariter moueri, ita vt non ſit timendum, vt dicit Ariſtot 9. metaph. tex. 17. quod Cęlum aliquando ſtet.

Quoad verba aphoriſm. Nonnulli per extremos morbos intelligunt lethales 1. fallũtur: quia Gal. 2. aph. 29. aſſerit, deſperatos nõ eſſe curandos, ſed ſolo prognoſticos relinguẽdos. Deinde Gal. 11. met 9. habet hęc verba; In quo omninò deſperata ſalus eſt, imprudentis conſilij fuerit infamare pręſidia, quę multis alijs fuere ſal. Præterea Hipp. primo præſag. 4. protulit hanc ſententiã,, morituros prænoſcens: pręnuncianſque culpa vacabit. Poſtremò lib. de conſt. artis medicæ c. 16. habet hæc verba,, Inſontem fore medicum, & ab omni mortis culpa fore immunem, ſi morituros ægros prænunciauerit. Quare ſi vera ſunt hæc præcepta, non eſt credẽdum per extremos morbos Hippocr. intelligere lethales: quia morbis lethalibus neque remedia extrema, neque leuia conueniunt.

Dicimus nos per morbum extremum intelligere morbum magnum, & vehementem, & præcipuè perperacutum, & peracutum; quibus morbis conuenit victus tenuiſſimus, quia victus tenuiſſimus eſt remedium extremum, de quo intelligit Hippocr.

Præterea per extremũ morbũ intelligere poſſumus morbum magnum & vehemẽtẽ: magnus verò morbus, vel ratio-

ne dignitatis, vel ratione propriæ eſſentiæ, vel ratione cacoethiæ, vel ratione læſionis partium præſtantium, quæ omnia indigent declaratione.

Morbus magnus ratione dignitatis ſolet exemplis illuſtrari in vteri ſuffocatione, dum efficitur à ſemine corrupto: ex Galen.l.6.de loc.aff.5.vocatur præfocatio vteri facta à ſemine corrupto morb. magnus ratione dignitatis, quia ſemē eſt dignius ſanguine menſtruo: Præfocatio verò à ſanguine menſtruo nō vocatur à Gal. magna ratione dignitatis: ſymptomata ſanè longè ſæuiora fiunt in vteri præfocatione facta à ſemine corrupto, quam à ſanguine menſtruo ſuppreſſo, & corrupto: ideo remedia magis extrema cōueniēt in præfocatione ex ſemine: quā ex ſanguine, quia in præfocatione ex ſāguine, euacuatio ſanguinis ex ſaphæna ſæpè tollit ſymptomata illius effectus: in præfocatione verò ex ſemine, ſanguinis euacuatio parū vel nihil iuuat; ſed confugiēdum eſt (omiſſo verò remedio, quod omnes norunt) ad mitridaticā confectionē, & in ſæuiſſima prēfocatione ad ceratum mercuriale applicādū parti hippogaſtricæ, quo nos interdū fæliciter vti mur, & ad alia maiora ex mercurio cōpoſita.

Parimodo Galen. loquens de morbo magno ratione dignitatis 3. de tuen. ſanit.cap.9.hoc exemplo illum declarat,, ſi aliqua pars eſſet contuſa, ac materia excremētitia confluerct in illam partē, apoſtemaque efficeret, dicit,, ſi vtraque affectio pari interuallo à naturali ſtatu recederet, curā eſſe exordiendā à phlegmone quia phlegmō eſt magis dignitate pollēs.

Similiter febris peſtilens, quæ fit à ſanguine corrupto dicitur morbus magnus, & vehemens ratione dignitatis: quia eſt magis vehemens, quā febris ardens, quæ fit à bile: morbus maior eſt, qui fit à ſanguine corrupto, quam qui fit à bile: quoniam quod amicum eſt, dum corrumpitur, magis naturæ aduerſatur: quia quod amicum eſt, dū corrūpitur, vertitur in contrarium poſitiuum: quod eſt venenum verè contrarium naturæ noſtræ, quod de alijs humoribus dici non poteſt. Quādo igitur morbi ſunt magni ratione dignitatis, tunc remedia debēt eſſe extrema exquiſitè, vt dictum eſt ſuperius.

Quo ad morbum magnū, & extremū ratione propriæ eſſentiæ, dicimus illum eſſe, qui eſt multi lapſus, ſicuti eſt magna aliqua inflāmatio, vbicūque ſit; vel magnum aliquod vulnus, vel vlcus, ſit in pedibus, vel coxis à viſceribus diſtātibus, vel in quauis alia parte non præſtanti.

Inſuper datur morbus magnus, vehemēs, & extremus ratione cacoethię ideſt mali moris: ſicuti eſt febris maligna, quæ ex omnium opinione inter acutos collocatur: cuius cacoethię ſigna à Gal. proponuntur l.3.de præſag.ex pul. c.4. quorum primum eſt, quod pulſus à naturali ſtatu recedere nō videatur. Secūdum quòd ægri fateantur febrem nō percipere. Tertium quod vrina reddatur ſimilis naturali. Quartum additur ab Hippoc.& Gal.3. de ratione vic. in ac. 14. quod eſt, ſi poſt deiectiones biliosas calor vehementior reddatur, dicūt eſſe ſignū malignę febris. Sed in explicatione 12.aphor. quamplurima malignæ febris ſigna proponemus.

Demum datur morbus magnus, ſiue extremus ratione partium principum, ſicuti eſt vlcus pulmonis, aut ventriculi, licēt pètexiguum ſit, quod ſi in coxis, uel brachijs eſſet, vix morbus dici poſſet; tamen in pulmone, in corde vel hepate mortem prēnuntiat. Hanc diſtinctionem morbi magni in tres differentias proponit Galen.4.meth. 6. Nos igitur per morbos extremos ab Hippocr. propoſitos intelligimus peracutos; dicimus tamen aphoriſm. poſſe ampliari ad morbum magnum aliquem ex his quattuor modis declaratis, quib.magnis morbis, magna, & extrema remedia conuenire poſſunt.

,, αἱ ἔσχαται θεραπεῖαι, ideſt extremæ curationes.

In tex.Gręco nō leguntur extrema remedia; ſed extremę curationes; quia Gręca dictio eſt therapiæ, quæ ſignificat curationes, & nō remedia: remedia tamen ſunt inſtrumenta curationis.

Curatio ſumitur tribus modis. Primò pro depulſione omnium affectuū præter naturā: ſint morbi cauſæ, vel ſymptomata: ſecundum hanc ſignificationem lib.9. meth.15.dicit, affectū pręter naturā indicare curationē. Secundò ſumitur curatio pro depulſione morbi habentis cauſam, qui partim fit, & partim factus eſt; ſicuti

eſt

eſt febris putrida, & omnes morbi, qui dependent ab aliqua cauſa antecedenti. Tertiò ſumitur curatio pro depulſione morbi facti, qui non amplius fit nec à cauſa depēdet: ſicuti eſt febris ephimera, & hectica. In hoc loco Hippocrates per Therapias, ideſt per curationes intelligit curationes in communi, quæ fiunt per contraria, ut colligitur ex Gal. 9. meth. 15. ubi dicit primam indicationem ſumi ab effectu præter naturam, qui indicat contrarium: ſubdit contrarietatem eſſe illam diſtantiam, quæ eſt ab affectu naturali ad affectum præter naturam.

Sed addit Hippocrates, ἐς ἀκρίβειαν, ideſt exquiſitè: quia ſi morbus eſt calidus in ſecundo gradu exquiſitum remedium debet eſſe frigidum in ſecundo gradu; & ſic de alijs; ſi morb. eſt extremus & magnus, magnum & extremum debet eſſe remedium.

Capiuaceus in hoc loco diuidit remedium magnum in abſolutum, & reſpectiuum: quę diuiſio non eſt ex natura rei: quia magnum, & paruum ex Ariſtotele ſunt relatiua uera, quę dicuntur ſecundum eſſe, & non ſecundū dici: dicitur enim formica magna, & mōs paruus, vt dicit Ariſtoteles in prędicamēto relationis: imò dici poteſt formica maxima, & totius terræ globus minimus, & tamquā pūctū impartibile reſpectu primi mobilis: quare implicat dicere, remedia eſſe abſolutè magna, quia sēper dicētur magna reſpectu remediorū leuiorum.

Si de magnis remedijs loquamur, Galen. 2. aphoriſ. 29. proponit duo remedia, quæ appellat magna, uidelicet purgationem, et phlebotomiam: in hoc loco ieiunium uocatur remedium magnum. Purgantia magna quæ ſunt magis uehementia, & quæ collocantur in primo ordine ſunt ueluti antimonium, coloquintide, catapucia, elaterium, eſula, gumigutæ, ſcamoneum, & elleborus.

Medicus uerò rationalis, cuius officium eſt reducere ad ſymmetriam, admodum rarò his magnis, & efficaciſſimis utitur.

Deinde dantur remedia minora, quæ ſūt magis in uſu, ſicuti ſūt agaricus, hermodactilus, turbit, rhabarbarum, gratiola, & alia id genus. Sub his adhuc ſunt minora, quæ licet alicui poſſint eſſe magna, & extrema, alteri tamen poſſunt eſſe leuia; quia nullum poteſt eſſe remedium magnum, quod alicui non ſit leue.

Sub his adhuc dantur minora, ut infuſio roſarum, ſena, manna electa, quæ partim ſunt purgantia, partim lenientia: immo tam varia inueniuntur corpora, vt alicui hæc ſint magna, & vehementia, atque alicui leuia, & blanda lenientia.

Sub his adhuc ſunt leuiora, vt caſſia, tamarindi, cremor tartari. Deinde adhuc magis leuia inueniūtur, vt oleum amyg. dulce, Lac coctum cū ſaccaro, quod Itali vocant panellam, vel cum iure pulli.

Demum leuiſſima proponuntur lenientia à Gal. 5. de tuen. ſanit. cap. 9. ſicuti ſunt pruna damaſcena cum melle macerata, vel cum mulſo: inter herbas, mercurialis, marina braſſica, cnicus in ptiſſana: & reſina therebentina, quæ omnia citra noxam aluum leniūnt.

Phlebotomia eſt remedium magnū, ſi fiat per ſec. venę cubiti: deinde eſt ſaluatellæ ſectio, cucurbitulæ, vel hirrudines, quæ hemorrhoidibus, vel alijs venis applicantur. Sub his ſunt pili ſuiles, qui immiſſi inter narium pinas leniter cōprimendo ſanguinis pauxillum euacuant. Sub his ſūt illa, per quę euacuatur ſāguis per hęmorrhoidas leniter illas cōprimēdo ſicuti ſūt ſquatinę, vel piſcis canis coriū uel tella aliqua aſperá, uel applicādo folia ficuū, uel leniter ea cōprimēdo, uel idem faciendo cum folijs boraginis, quorum uſu ſanguinis commodè egreditur.

Remedia tamen magna ſunt hęc tria, purgatio electiua, phlebotomia, & ieiunium, de quo pręcipuè intelligit Hip. in aphor. Sed pręter hęc tria propoſita aphor. poteſt ampliari ad alia remedia lōgè maiora, quæ uarijs affectibus præter naturam conueniunt: ſicuti eſt illud propoſitum ab Hippocr. 7. aphoriſ. 45. dum loquitur de hepatis abſceſſu his uerbis „ Quibus perdurū iecur aduritur; ſi purū pus effluat, & album, ſalui fiunt: ſi uerò qualis amurca profluat, intereunt. Omnia remedia, quibus utūtur noſtrates in hoc abſceſſu hepatis ſunt minora, & nana quidē, quia ſolum hoc propoſitum ab Hippoc. in aphor. inter extrema iuuare poteſt. Noſtrates relinquunt hunc caſum tāquā deſperatum: atq; reuera eius cu-

cura neque in Galen. neque in alijs Auctoribus(quod ſciam)inuenitur. Nos autem pro extrahendo hoc pure propoſuimus inſtrumentum commodum, & tutũ in noſtris comm. Auic. ſumenda tamen eſt cura cum proteſtatione,ne ſi pereant in medicum culpam trahant: pereunt enim,ſi pus appareat vt amurca.

Similiter dantur alia remedia extrema quæ non excluduntur ab aph. ſicuti eſt aduſtio, & ſectio, quæ fit inter tertiam, & quartam coſtam pro extrahendo pure in empyemate, quod magnum remedium proponitur ab Hipp.lib. 3.de internis affectibus, vbi loquitur quoque de hydrope thoracis. Nos verò tutius tertiam coſtam terebella perforando aquã euacuamus: in coſtæ enim perforatione nerui, venæ, & arteriæ muſculorum intercoſtalium non ſunt.Vel vtimur inſtruméto ex noſtra inuentione pro euacuãda aqua hydropicorum faciendo paracẽteſim inter tertiam & quartam coſtã. Vel ſi aqua eſt in abdomine per vmbilicum, de quo etiam inſtrumento in com. noſtris Auic. egimus,eiuſq;iconem propoſuimus.Plurima alia, quæ ſunt remedia extrema, quæ tutò,& fæliciter adminiſtrantur per inſtrumenta, ipſorum icones in eodem libro deſcripſimus.

Sed vt paucis progrediamur remedium magnum, & extremum in morbis maximis,& extremis ex Hipp. eſt ignis 7.n.aphoriſ. vltimo dicit „Quæ medicamenta non ſanant ferrum ſanat, quæ ferrum non ſanat,ignis ſanat, quę ignis nõ ſanat ſunt immedicabilia. Vſtiones ſunt remedia extrema,vt in ſphacelo,gangræna, & in demorſis à cane rabido.

Per extrema exquiſitè intelligit illa cõtraria,quæ ſunt æqualia in gradu,hiſq;vtimur,vbi impendet vitę periculum,quia tunc morbus eſt exquiſitè extremus:quo caſu medicus dogmaticus non debet imitari Eraſiſtratum, qui incipiebat à paruis remedijs,contra quem Gal.5. meth.c.15. his verbis inuehitur „ Si parua nihil profecerint, aggredienda ſunt maiora: nam in morbis, in quibus periculum non impendet,vera ea opinio eſt:at vbi moriendum ægro prorſus eſt: ſi phthoe ſemel æger detineatur, alieniſſimum à ratione eſt à minorib. remedijs inchoaſſe. Maiora igitur remedia debent eſſe exquiſitè oppoſita, ideſt æqualia in gradu, & non in numero:ſicuti affectui calido in tertio remedium ęquale in gradu debet eſſe frigidum in tertio, ſi exquiſitè oppoſita eſſe debent:in numero verò dici poteſt frigidum in ſecundo, quod multoties exhibitum in morbis leuioribus temporis curſu ſanare poteſt, quamuis hæc non ſint exquiſitè extrema. Ex alia parte aphor. non videtur omninò verus ob dubia, quæ occurrunt.

Prima dubitatio:in Hipp. videtur contradictio manifeſta: quia in aphoriſmo ſuperiori in acutis laudat victum paulò pleniorem:in hoc verò aphoriſ.in quo ſimiliter agit de acutis, dicit, extrema eſſe applicanda remedia: per morbos intelligit acutos, & per remedia ex omnium conſenſu, intelligit ieiunium: ergo contradictio videtur manifeſta.

Reſpondetur in aphoriſmo ſuperiori cõſideraſſe ęgros acuto morbo correptos cum virtute languida & debili:in quo caſu in tenui victu peccant ægroti: in hoc verò aphoriſ. conſideraſſe morbum cum virtute ualida, & robuſta, quæ in morbo acutiſſimo non indiget cibo: quia morb. vt morbus ſemper cibum prohibet.

Secunda dubitatio: non uidetur quod uictus tenuiſſimus conueniat extremis morbis: quia dantur morbi extremi, qui non tractantur victu tenuiſſimo: Gal. enim.5.meth. c.15. uult ſputum ſanguinis cum imminente pulmonis eroſione eſſe morbum extremum, tamẽ non tractatur uictu tenuiſſimo: ergo non omnes morbi extremi, extremis remedijs ſanantur.

Reſpondetur,morbum extremum duplicem eſſe,uel eſſe ſimpliciter extremũ, uel eſſe extremum in ſuo genere: Hipp. in hoc aphor. intelligit de morbis perperacutis, qui ſimpliciter ſunt extremi, & non de extremis in ſuo genere:omnis enim morbus diuturnus, ſi deploratus ſit extremus eſt in ſuo genere, ut deplorata phthiſis, deplorata pleuritis, hectica deplorata,& ſimiles ſunt, qui dicuntur extremi in ſuo genere.

Tertia dubitatio:Hippocrates in tertio aphoriſmo huius ſec.dicit, eſſe euacuandum quatenus natura fert. Idem confirmat aphoriſmo 23.ergo non ſemper conve-

uenient remedia extrema, quamuis mor. bi eſſent extremi.

Auicennas 4. primi cap. 1. ſic determinat hãc dubitationem: ſi uires tolerãt, ſẽper conuenire remedia extrema: ſi non tolerant conuenire leuiora. Gal. verò 5. meth. 15. ſic reſpondet: in morbis in quibus periculum non imminet à leuiorib. eſſe exordiendum: vbi verò imminet vitæ periculum, ait, alieniſſimum eſſe à ratione, à leuioribus inchoaſſe.

Quarta dubitatio: aphoriſmus Hippocratis videtur reluctari experiẽtiæ: quia in febribus ardentibus, quæ pertinent ad extremos morbos, vtimur leuiſſimis refrigerãtibus: ſicuti sũt iuſcula cichoreæ, boraginis, acetoſæ: ſed hæc non ſunt extrema, nec æqualia febri ardenti.

Reſpõdetur, quod remedium eſt æquale morbo extremo dupliciter, vel quia ſit oppoſitum æquale in gradu, vt eſt aqua frigida oppoſita æqualis in gradu febri ardẽti: vel balneum frigidæ, quo Gal. 10. meth. vlt. ſanauit hecticam tertij gradus, ſeu, vt melius dicã, ſuſtulit ſolum calorẽ, relicta ſiccitate: ita vt remedium extremum, quod cõuenire poſſit extremo calori, ſit aqua frigida, quæ æqualiter in gradu oppoſito reſpicit extremum calorem: vel dicimus remedium eſſe æquale oppoſitum in numero, quod non ſemel, ſed multoties exhibitũ reddatur æquale in gradu, quod probatur hoc exemplo: vnico ictu mallei excauari poteſt lapis, eadem tamen perexigua excauatio fieri poteſt à mille aquarum guttis cadẽtibus, & percutiẽtibus ipſum lapidẽ: dicimus omnes illas guttas eſſe ęquales in virtute vnico ictui mallei: pari modo leuiora remedia multoties exhibita erunt æqualia ijs remedijs, quæ ſunt æqualia in gradu, quæ ſemel exhibita ſanare poſſunt, ſicuti eſt potio frigidæ quãta vno hauſtu ſumi poteſt, febrem ardentem ſanare poteſt.

Quinta dubitatio ex Gal. 5. meth. 15. habetur, vbi imminet vitæ periculum, cõueniunt remedia extrema, vbi nõ imminet, leuiora: ergo nõ ſemper extremis morbis extrema remedia conuenient, quia in morbis peracutis, in quibus non imminet periculum, conuenient quoque remedia leuiora.

Reſpõdetur, quod in peracutis ſemper imminet periculũ: deinde dicimus Hippocratẽ per extremum remedium præcipuè intelligere ieiunium, quod ſolũ in exactè peracutis (dum modo vires perſiſtant) eſt extremum remedium. Pręterea extremis morbis vnum remediũ extremum, & æquale ſolum proportionatur: ſed hoc extremum eſt æquale vel in gradu, vel in numero: quod in numero multoties exhibitum poteſt dici æquale in gradu: quia non differt ſpecie ab æquali in gradu; ambo enim vnum faciunt remedium. Hinc rectè Galenus 9. meth. 12. conferentis indicatum ſemper eſſe vnũ; 11. meth. 13., & lib. de opt. ſecta ſimiliter dicit vnum indicare vnum, & non plura: ideo extremis morbis extrema cõueniẽt remedia, quæ extrema ſubdiuiduntur in extrema in gradu, & extrema in numero.

Sexta dubitatio: extremis morbis lethalibus neque remedia extrema, neque leuiora cõueniunt, quia ex Galeno 2. aphoriſmorum 29. deſperati ſolo prognoſtico ſunt relinquendi, ne infamentur præſidia: ergo aphoriſmus Hippocratis non eſt abſolutè verus, quod extremis morbis, extrema remedia conueniant. Præterea videtur eſſe in Galeno quædã contractio: quia 10. meth. cap. 10. etiam auctoritate Tucididis habet hæc „ Quãto ſatius eſt aliquid nonnulla fiducia, vel cum periculo facere, quam ſpe adempta certo perire: tanto profectò ſatius eſt potentibus auxilijs pugnare, quam nihil agere: ergo deſperati non ſunt relinquendi. Inſuper Celſus ait, melius eſt anceps experiri remedium, quã nullum: aggredimur tamẽ curam cum proteſtatione pręnunciãdo videlicet aſtãtibus futurum periculum: eadem nõadmonet Galenus 12. meth. 3. ergo deſperati non erũt relinquendi.

Reſpondemus pro Hippocrate, aphoriſmum habere locum, vbi ſpes non eſt omninò adempta. Pro Galeno vero nõnulli reſpondent, dum prohibuit, deſperatos eſſe curandos non abſolutè voluiſſe eſſe relinquendos: ſed tantum prohibuiſſe magnorum remediorũ vsũ, ne infametur ars, ſolũ leuiora remedia eſſe adhibenda: quia ſi deinde æger ex humanis decedat, propter leuiora remedia nõ

in-

infamabitur medicus.

Hæc reſponſio primo reijcitur: quia Gal.2. aphoriſmorum 29. abſolutè dixit, deſperatos eſſe relinquendos. Deinde Galen.10. meth. 4. proponit curationem hecticæ tertij gradus, quæ eſt morbus omninò deſperatus: uſus eſt in illa febre balneo aquę frigidę, quod ſanè eſt remedium maximum,& non leue.

Reſpōdemus Nos, morbos deſperatos eſſe duum generum, alios ita deſperatos, vt nullus vnquam euaſerit, & tales abſolutè relinquuntur ſolo prognoſtico: alios verò eſſe ferè ſēper deploratos, itaut interdum aliquis euaſerit: ſicuti ſunt hectici tertij gradus, qui hoc vnico remedio, nempè balneo frigidæ, licet rariſſimè ad aliquā lubricam ſanitatē redacti ſunt: Auicennas tamen vbi agit de phthiſi dicit, mulierem quandā fuiſſe remedijs præſeruatam ab hoc morbo per ſpatium 23.annorum: ideo tales non ſunt relinquendi, ſed cum proteſtatione curādi, vt executus eſt Galen. (vt refert) 10.meth.

Sed in prognoſticādo non eſt hoc præceptum obliuioni tradendum: quod ad medici honorem, & artis admirationem magis referat prædicere mortem in morituris, quam ſalutem in conualituris.

Septima dubitatio: non videtur, quod extremis morbis extrema conueniant remedia quia ab agente æquali in gradu oppoſito nulla poteſt actio pronenire, quia agens, vt vincat, debet ſuperare virtutem paſſi, vt in phyſicis ab Ariſtotele probatum eſt.

Reſpondetur: extrema remedia non vincere morbum extremum: quia ſi vincerent introducerent contrarium morbum: ſed extrema remedia attemperare, & moderari: ſic remedium frigidum in ſecundo gradu nō ſolum tollet morbum calidum in primo gradu: ſed introducet morbum frigidum: quare actio remediorum non debet eſſe correptiua, ſed contemperatiua. Quando Ariſtoteles dixit ab agente æquali non prouenire actionem, intellexit de actione vincēte ipſum paſſum nouamque formam in ipſum paſſum introducente: nos verò medici intelligimus de actione contemperatiua, vel reducente ægrum ad æqualitatem, & ad ſymetriam: quo peracto natura ipſa, & non medicus eſt ille, qui immediatè morbum propellit.

Octaua dubitatio, hectica febris eſt morbus extremus, tamen extremum remedium ideſt ieiunium, de quo intelligit Hippocr. in hoc aphoriſmo non conuenit hecticæ febri: quia Galenus vult, vt hectici parum & ſæpè nutriantur.

Reſpondetur: Hippocratem in hoc aphoriſmo præcipuè intelligere de morbis extremis, qui ſtatim habent extremos labores, & tales ſunt perperacuti, de quibus loquitur etiam in 7. aphoriſ. hectica verò non eſt huiuſmodi.

Cæterum, quia hic aphoriſmus poteſt ampliari ad morbos longos, vt patet ex Galen.15.meth.15. ideo hecticæ febri cōuenient aliqua remedia extrema, ſed nō omnia: illud verò remedium extremum quod conuenit hecticæ febri ex Galeno 10.meth.10.eſt balneum frigidæ, quo reduxit quendam patientem hectica tertij gradus laborantem ad meliorem ſtatum: atque licet remedium hoc ſit valde periculoſum, maluit Galenus (vt loco citato refert) potentiſſimis pręſidijs aliquid facere, quam ſpe adempta permittere, vt æger certò pereat.

Nona dubitatio: nō videtur, quod extremis morbis conueniat remedium extremum, quia Galen.9.meth.3. proponit caſum cuiuſdam iuuenis paleſtrici, qui patiebatur ſynochum putridam, quæ iudicata eſt quarta die. Galenus in illo caſu vſus eſt cremore ptiſſanę, qui pertinet ad victum exquiſitè tenuem, qui conuenit acutis exactè, & non perperacutis: ergo morbo extremo non conueniet remedium extremum, quod eſt ieiunium: febris illius iuuenis fuit morbus perperacutus, quia quarta die fuit iudicatus.

Reſpondetur, caſum illius iuuenis, vt ibidem refert Galenus, fuiſſe ſynochum putridam perperacutam quidem; cui noluit Galenus 1. die mittere ſanguinem, quia fortaſſe cibus non erat illa die in ventriculo concoctus: euacuauit tamen octaua hora noctis ante tertium diē ſanguinem vſque ad animi deliquium: facta euacuatione ſudauit, & dormiuit vſq; ad meridiem: deinde tranſacta die tertia exhibuit ptiſanæ cremorem, quia erat ſanatus, quo tempore poterat quoque dare

cibum

cibum pleniorem, & ſic nulla eſt dubitatio.

Decima dubitatio: Galenus 12. meth. 6. in febre acuta cum ſyncope, quę eſt morbus extremus, & perperacutus exhibet victum plenum videlicet vitellos ouorum deinde galorum teſticulos, alicam, & panem cum fructibus acerbis, demum cerebella porcellorum cocta cum porro, & anetho, & carnes ipſas, ergo extremis morbis non conueniet extremum remedium, ideſt ieiunium.

Reſpondemus, aphoriſm. eſſe verum ſuppoſita virtute robuſta: Galenum verò loco citato locutum fuiſſe de febre acuta cum ſyncope, quæ eſt præceps omnium virium lapſus.

Præterea ſyncope duplex eſt, alia fit à ſuffocatione, in qua ſtatim facienda eſt euacuatio per epicraſim, & pro hac proponitur uictus tenuiſſimus: alia verò fit per reſolutionem, in qua meatus ſunt conſtipandi, ne ſpiritus omninò diſſoluantur, quod fit victu craſſo: nempe vitellis ouorum, alica, cerebellis porcorum, quæ generant alimentum craſſum, viſcidum, & frigidum.

Demum pane cum ſuccis acerbis vtimur, vt melius meatus conſtipentur, ne ſpiritus omninò exhalent: de hac ſyncope intellexit Galenus loco citato, cui ratione virium debilium nullo modo poteſt conuenire remedium extremum, ideſt ieiunium.

Vndecima dubitatio: Hippocrates in 3. aphoriſmo declarato damnat extremam ſanguinis euacuationem: quia vaſa reducerentur ad ſubſidentiam, & æger interiret: ergo ſi hæc extrema euacuatio nõ debet fieri in Athletis, qui & ſunt robuſti, & indigent hac euacuatione, tantò minus extremis morbis conuenient.

Reſpondetur, Hippocr. in hoc aphoriſmo per extrema remedia intelligere extrema proportionata ratione morbi, & ratione viriũ: ideo in propoſito aphoriſ. inquit, eouſque eſſe euacuãdũ, quouſque natura fert: 4. vero de ratione vic. 19. vult Hippoc. morbum vehementem indicare ſanguinẽ eſſe mittendum, hac lege, ut uires permittãt: Si vires ſunt robuſtiſſimæ conuenit ieiunium, ac illa extrema ſanguinis euacuatio, quã vires ferre poſſunt.

Duodecima dubitatio: Galen. in cõm. dicit, terminum morborum peracutorũ exactè eſſe tertium diem: Hippoc. tamen 5. aphoriſmorum 6. loquens de quodam morbo peracuto exactè ideſt de conuulſione dicit, terminum eſſe quartum diem his verbis „ Quicunque diſtentione, ſeu conuulſione corripiuntur, in quattuor diebus pereunt: ſi verò hos effugerint, ſani fiũt: ergo peracuti exactè poſſunt terminari quarta die: & non tertia, vt dicit Galen in comm. Immo Eraſinus correptus morbo peracuto exactè iudicatus fuit quinto die: ergo ſciri non poterit, quiſnam ſit extremus morbus, & per cõſequens quænam debeant eſſe extrema remedia ergo aphoriſmus imperfectus.

Reſpondetur ex Galeno 4. aphoriſmorum 59. illum eſſe morbum exactè peracutum, qui poteſt iudicari tertio, quarto, uel quinto die, qui eſt ultimus terminus omnium peracutorũ exactè, & omnium extremorum morborum, de quibus intel. ligit Hippocrates in hoc aphoriſmo.

Decimatertia dubitatio; Hipp. 2. de ratione uic. tex. 1. agens de pleuritide, quæ eſt morbus extremus, exorditur à fomẽto, ſed ſic eſt quod fomentum eſt remedium leue, & pleuritis eſt extremus morbus; ergo extremis morbis non conuenient extrema remedia.

Reſpondetur, plenitudinem eſſe duum generum; aliam leuem: aliam uerò magnam; leuis fuit in Anaxione; ideo in ipſa primò uſus eſt fomentationibus, deinde ſanguinem euacuauit. In pleuritide uerò magna, & extrema ſemper exordiuntur Hippoc. & Galenus à ſanguinis euacuatione, uel à purgatione, quæ ſunt duo magna, ſeu extrema remedia.

APHORISMVS SEPTIMVS.

VBI igitur morbus peracutus eſt, ſtatim extremos habet labores, & extremè tenuiſſimo victu vtendum eſt. Vbi verò non, ſed pleniorem victum contigit adhibere; tantum cibi indulgendum eſt, quanto morbus ſextremis eſt melior.

Diuiditur hic aphoriſmus in duas partes. Prima infertur ex ſuperiori aphoriſmo,

mo, fitque hic perfectiſſimus ſyllogiſmus: extremis morbis extrema conueniũt remedia: ſed morbus peracutus eſt extremus, ergo morbo peracuto conueniẽt extrema remedia. Maior propoſitio eſt aphoriſmus præcedens. Minor probatur ab Hippocr. in prima parte huius aphoriſmi hoc modo: ille eſt extremus morbus, qui habet extremos labores, ſed morbus peracutus habet extremos labores: ergo eſt extremus.

Per extremos labores Galenus in comment. intelligit ſymptomata vehementia, & vehementes acceſſiones, quæ fieri ſolent in morbi vigore. Syllogiſmus eſt in ſecunda figura ex duabus affirmatiuis: ſed valet, quia maior eſt conuertibilis, & reducitur ad primam.

Vbi verò non. Hæc eſt ſecunda pars, quæ cõtinet aliam concluſionem, quæ eſt hæc: vbi verò nõ conuenit victum extremè tenuiſſimus, ſed plenior (ait) tantum cibi eſſe indulgendum, quanrum morbus recedit ab extremis morbis: de qua ſecunda parte paulò infra.

Quantum attinet ad primam partem, dum dicit quod victus extremè tenuiſſimus conueniat illis morbis, qui habẽt extremos lebores, probari poteſt auctoritate, & ratione; auctoritate videlicet aphoriſmi ſequentis, vbi dicit „ Quando morbus in ſuo vigore cõſtiterit, victu tenuiſſimo vtendum: ſed ſic eſt, quod morbi pe racuti ſemper ſunt in ſuo vigore: ergo in ipſis ſemper victu tenuiſſimo vtendum.

Ratione quoque probatur: quia Galenus in comm. inquit „ tum propter magnas febres: tum propter magnas phlegmaſias ideſt inflammationes, & ardores natura in vigore eſt maximè occupata coctione: ideo cibis nõ eſt diſtrahenda: vel ex verbis Hippocr. loquar, victu extremè tenuiſſimo eſt vtendum, ideſt ieiunio. Accedit, quod in vigore cibus facile corrũpitur, inde corruptella auget morbũ: quo aucto virtus fit debilior, & minus concoquit, vt colligitur ex Hippoc. 2. acut. 48.

Prima dubitatio occurrit, quia non videtur, quod morbi, dum ſunt in vigore, ſint tractandi ieiunio, quod ſic probatur: dantur acuti non exactè, quorum vigor perdurat per tres dies: quo caſu æger eſt valde debilis, & ieiunium ferre nõ poteſt: ergo non eſt verum, quod in vigore acutorum conueniat ieiunium per tres dies.

Reſpondetur, vigorem diuidi in tres partes, nẽpè in anteriorem, in qua ſolum, vigor eſt in fieri: in poſteriorem, quæ eſt vigor in facto eſſe, in qua ægri ſunt reficiendi: quia morbus eſt victus & ſuperatus à natura: quo tempore cibus commodè dari poteſt: In mediam, in qua vigor partim eſt in fieri, partim in facto eſſe. Per vigorem Hippoc. intelligit vigorẽ in fieri, cuius tempus eſt breuiſſimũ, vt vix in non exactè acutis contineat vnius diei ſpatium: quo caſu ſi vires non ſint admodum debiles, ferre poſſunt ieiunium: Dicimus admodum debiles: quia vbi vires non ferunt: cibi pauxillum omni tempore ægrotantibus dari poteſt.

Secunda dubitatio: Hippocrat. & Galenus in comm. tenent, non eſſe cibandum in peracutis ob magnas febres, quod præceptum non videtur tutum, & verũ: quia febres magnæ exſiccant humidum ſubſtantificum, quod debet abſque dubio refocilari. Præterea ſi febris vt febris prohibet alimentum: ergo omnis febris: ergo & hectica: ſed ſic eſt, quod hectici ſæpè ſunt reficiendi.

Reſpondetur, Hippocratem loqui de peracutis putridis, in quibus abũdat ſanguis, & in quibus vires permittunt ieiunium. Præterea eſto, quod ieiunium aliquod detrimẽtum afferat, nos tractamus, ac maius ex ieiunio colligatur beneficiũ, quam maleficium: Nos cum Hippocrate & Galeno admittimus (licet ieiuniũ nocuum ſit) longè maius afferre beneficiũ, quam maleficium: ſupponẽdum enim eſt in arte medica, quod dictũ eſt à Galeno lib. de opt. ſecta ad Traſyb. circa finem, & 11. meth. cap. 11. nullum remedium poſſe impunè adminiſtrari, cum omnia adferant aliquid mali: ſed quia maius ſperatur beneficium, quam maleficium; idcirco tunc remedia eſſe proponenda.

Tertia dubitatio: inquit Galenus in comm. magnas phlegamaſias, ideſt inflãmationes prohibere cibum, quod non videtur, quia ex Hippocrate 2. de ratione vic. 47. in pleuritide verſus vigorem eſt augenda ſorbitio: ſed verſus vigorem phlegmaſiæ ſint maiores: ergo phlegmaſiæ non prohibent cibum.

Reſpon-

Reſpōdetur, inflāmationes eſſe duum generū: aliquæ tales, vt reſeruētur materiæ, ſeu peccantia excremēta ad vnicam expulſionem: ſicuti dum apoſtemata ſuppurantur: facta enim ſuppuratione tota euacuatur materia; iſtæ phlegmaſiæ verſus vigorem cibum omninò prohibēt; vel materiæ euacuātur per multiplices expulſiones; ſicuti in illa pleuritide, in qua ſpotamina à morbi principio vſque ad vigorem euacuantur, itaut verſus vigorem ferè tota materia peccans ſit expulſa: tūc phlegmaſiæ verſus vigorem non prohibent cibum; immo cum corpus ſit excrementis vacuum, cibus aliqua ex parte augendus eſt. Hinc dum medici plus iuſto perturbant ægros multis medicinis, & multis modis corpus euacuando à principio morbi uſque ad vigorem, importunè quidē (licet in vigore ſit ominò abſtinēdū à cibis ob rationē propoſitā) ſumus coacti aliqua ex parte ægros prēter rationem euacuatos nutrire; quamuis ſatius eſſet in principio morbi & non in vigore omnia efficere iuxta aphoriſ.29.ſecundæ.ſec. „ ſi quid tibi videtur mouēdū moue in principio; in augmento, & ſtatu quieſcēdum, quod noſtratum non plurimi obſeruant.

Quo ad verba Hippocratis; ſingula ad examen ſunt reuocanda. Primum, quid intelligat Hippoctates per morbum peracutum; quid per ſtatim, & quid per extremos labores.

Breſaulus, & plurimi alij putant, Hippocratem intelligere per morbū peracutum nō ſolum morbū exactè peracutum, qui à Barbaris vocatur perperacutus, ſed etiam morbum peracutum non exactè.

Primò falluntur, quia Hippocr. in hoc aphoriſmo intelligit de illis peracutis, qui extremos habent labores; ſed tales ſunt perperacuti, ideſt peracuti exactè, qui terminantur in primo quaternione, & non peracuti non exactè, qui terminantur in ſecundo quaternione.

Secundò Hippocr. in hac prima parte loquitur de illis peracutis, quibus conuenit ieiunium in toto morbo; ſed tales terminantur in primo quaternione: ergo intelligit de peracutis exactè.

Tertiò dicit in aphoriſmo, hos morbos indigere τῇ ἐσχάτως λεπτοτάτῃ: articulus τῇ indicat vltimum terminū tenuitatis, & talis eſt ieiunium; ergo intelligit Hippoc. de perperacutis, ſicuti ſunt illę anginæ, de quibus Hippocrates 3. Progno. ait plurimum dolorem efficere in faucibus nullo apparente tumore, quæ aliquando prima die ſtrangulant.

In his anginis ſuffocantibus, omnes alijs remedijs prius expertis; Galen. in introductorio cap.13. Holerius, & ante ipſum Rhaſis, Auenzoar, & Auicēnas ſecāt tracheam arteriā inter ſecundum & tertium anulum, quod non ſine periculo fit. Nos verò tutius, & fælicius vtimur inſtrumento, illud immittendo intra tertiū & quartum anulum: ibique detinetur donec inflammatio ſuperatur: deinde illud extrahitur nullo vulneris relicto veſtigio, atque à periculo ſtrangulatus liberatur, dummodo præter anginam pulmo nō ſit læſus; huius inſtrumenti iconem in commentarijs Auicennæ poſuimus.

Quartò Gal. in hoc comm. per morbos peracutos exponit vltra quos nō ſunt alij, ſupplè acutiores morbi; ergo Hippocrates in hoc aphoriſmo per morbum peracutum intelligit peracutum exactè, qui à Barbaris vocatur perperacutus.

Quo ad dictionem illam (ſtatim) Galenus per ſtatim vult Hippocratem intelligere quatuor dierum ſpatium; ergo intelligit de perperacutis, qui terminantur in primo quaternione.

Breſauolus inquit, Galenum per ſtatim Hpipocratem intelligere ſpatiū quatuor dierum, vel paulo ulterius. Addit Breſauolus Galenum per paulo ulterius intelligere uſque ad ſeptimum diem.

Decipitur; quia ſeptimus dies non eſt paulo ulterius, ſed multo ulterius. Dicimus; Nos per paulo ulterius intelligere quintū diē, qui pertinet ad perperacutos, quod probatur; quia Gal.3. de criſib.c.4. inquit, morbos peracutos exactè terminari in tertio die, & aliquando quinto die.

Addit rarò terminari in quarto; quia acuti fiunt à bile, & bilis mouetur in die impari; Immo Galenus ibidem dicit, ſemel tātum uidiſſe peracutum exactè terminaſſe in quarto. Refert Archagenem bis tantum uidiſſe perperacutum terminatum in quarto: ideo ferè ſemper uel in tertio, uel in quinto. In quinto quando motus eſt tardior, ut fuit in

Eraſino

Eraſino: In tertio quando motus eſt uelocior, ut fuit in Phrenetico, qui in tertio die receſſit.

Quid uerò intelligat Hipp. per extremos labores colligimus ex Codice Græco: quia dicit πόνος. Latini non habent uocem, quæ contineat tam multa ſignificata, vt hæc uox ponos, quæ ſignificat labores, & omnia mala, quæ oriuntur à morbis perperacutis.

Primo πόνος ſignificat laborem: ideo Hippocrates 2. ſec. aphoriſmorum primo dicit, Vbi ſomnus laborem facit, lethale dicit πόνον ποιέει.

Secundò ponos ſignificat cauſam doloris. Hinc Hippocrates in Cranone vocat dolores calidos & frigidos, vtiturque hac uoce πόνος.

Tertiò ponos ſignificat triſtem ſenſum ex Hippocrate 2. aphoriſmorum 6. dum dicit, quicumque dolentes dolores non ſentiunt mens ægrotat, per dolentes legitur πονέοντες.

Quartò ponos ſignificat exercitium, defatigationem, & laborem: ſic Hippocrates 2. aphoriſmorum 16. dicit, Vbi fames, laborandum non eſt.

Quintò ex Hippocrate per ponos 2. aphoriſmorum 48. intelligitur laſſitudo, & motus corporis.

Sextò ex Gal. 8. meth. 3. ubi mētio fit de hoc aphoriſ. inquit, per extremos labores Hipp. intelligere maximas acceſſiones, maximos caſus, & maximas irritationes. Quare Hippo. miro artificio vſus eſt hac dictione ponos, vt comprehenderet omnia propoſita ſignificata, & præcipuè maximas inuaſiones, comprehēderetque illa, quę obſeruantur in ipſis inuaſionibus, qualia ſunt calor inſignis, dolores, defatigationes, laſsitudines, uigiliæ, cōuulſiones, animi deliquia, caſus uiriū, uomitus, difficultas reſpirandi, & omnia illa, quæ poſſunt explicari per hāc dictionē ponos, quæ dictio cum tā multa comprehendat, maximè inſeruit aphoriſticæ doctrinæ.

Inde colligimus magna verborū Hipp. myſteria; dum per plura ſignificata uerbi æquiuoci ſtrictim ſæpè explicat, aphoriſmor. arcana; ſic aphoriſm. 20. dum dicit, quæ iudicātur, & iudicata ſunt ἀρτίως quod aduerbium habet tria ſignificata. Primū ἀρτίως ſignificat integrè; Secundū ſignificat dies pares; Tertium ſignificat nuper; inde patet aphoriſ. ampliari ſecundum tria ſignificata. Primū quòd in criſi integra non ſit mouendum, uel nouandum; Secundūm, quod in diebus paribus non ſit mouendum, uel nouandum. Tertium, quod in criſi nuper facta, imperfecta tamen non ſit mouendum, uel nouandum; quia Gal. 3. de criſib. c. 4. dicit, criſim in idem tempus incidere cum acceſsione; ſed ſic eſt quod in acceſſione abſtinere oportet à remedijs & à cibis; ratio traditur à Galeno 3. de criſib. c. 2. ubi ait; in criſi ſunt difficiles anhelitus, uarij dolores, & plura alia mala, quæ debilitāt, ideo parumper expectare oportet, ut aliqua ex parte uires recreentur; maximè propterea miramur Hippocr. ingenium, quo inuenerit uocem explicantem tam multa ſymptomata, quæ ſuperueniunt morbis perperacutis.

Cicero tamen 2. queſt. Tuſc. reprehendit linguam Græcam, quod unica dictione multa declaret, proponit exemplum iſtius uocis (ponos) Hippoc. tamen ad ſydera laudibus extollendus eſt; quia paucis deſiderans explicare omnium ſymptomatum uarietatem, inuenit hanc uocem, quam ſi in theſauris linguæ Græcæ, quæſiuiſset, aliam tam mirabilem uocem preter hanc certè non inueniſset.

Plura relinquuntur quærenda pro intelligentia primæ partis; primum an in omnibus morbis perperacutis conueniat uictus extremè tenuiſſimus, id eſt ieiunium. Secundum à quib. cauſis fiant acuti morbi. Tertium an febres sēper annexæ ſint morbis acutis. Quartum an vigor morbi differat à vigore ſymptomatum.

QVÆST. XXV.

An in omnibus peracutis conueniat ieiunium.

PRima facie nō videtur, quòd in omnibus peracutis conueniat ieiunium; quia peſte correpti benè nutriūtur; tamē peſtis eſt morbus perperacutus; ergo in perperacutis uictus extremè tenuiſsimus id eſt ieiunium non conueniet. Præterea Gal. 3. epid. 3. 58. mentionem faciens de famoſa quadā peſtilentia teſtatur, ſolū in

illos

illos euaſiſſe, qui ſibi ipſis vim inferentes cibum ſumebant. Idem quoque mutuatus Auicennas 1. quarti tract. 4. cap. 4. dixit, quod in febribus peſtilentibus, dũ cadit appetitus, cogantur ad comeſtionem, quia ſolum illi, qui ſumunt cibum in morbo illo ſęuiſſimo, & acutiſſimo ſanãtur. In iſtis reuera appetitus adeo cadit ob aurã peſtilentem os ventriculi feriẽtẽ, vt potius mortem, quam cibũ eligant.

Reſpondent nonnulli, peſtilentiã non eſſe collocandã in numero perperacutorũ: ideo ieiuniũ peſtilẽtiæ nõ conuenire.

Primò falluntur: quia & peſtilentia & febres peſtilentes interdum terminãtur tertia vel quinta die: quare ſi natura nõ eſt ãuocanda à certamine cũ morbo, ieiunium conueniet; deinde Galen. in febribus peſtilentibus præſcribit cibũ longè pleniorem, quam ſit mulſa: ergo ieiunium non conueniet.

Reſpõdemus ad difficultatem indicationem cibandi principaliſſimã eſſe deſumendam à viribus; ideo cũ in peſtilentia vires cadant, illis ex animo eſt attendendum. Quod verò in peſtilentia vires ſubito cadant, animaduertit Galen. 3. de præſag. expul. vbi inquit, quod caracter febrium peſtilentium ſit vitiũ caſus. Horum vires reficiuntur columborũ iuſculo, & carne. immo erat in Ægiptiorũ arcanis, quod qui colũbis cõtinuo veſci ſolebãt, peſtiferis morbis nõ corriperẽtur. Concludimus ergo; quod Hippocr. dum vult in perperacutis eſſe vtẽdũ victu extremè tenuiſſimo locutus ſit de perperacutis, ubi uirtus eſt ualida & robuſta, quæ poſſit ieiunium uſque ad uigorẽ perferre, & non de perperacutis, cũ uiriũ caſu.

Quinta dubitatio; Hipp. 2. de ratione uic. 20. vult, mutationẽ in uictus ratione acutorum morborum eſſe cauendã: quare tranſitus ad omnimodam inediam in perperacutis ut docet Hipp. in aphoriſm. erit cauẽdus: quia nõ poteſt niſi nocere.

Reſpõdetur omnimodam inediã, ſiue ieiuniũ triũ dierũ abſque dubio aliquod detrimentũ afferre in perperacutis: ſed maleficium compenſari lõgè maiori beneficio: quia ſine ieiunio ęgri ferè ſẽper moriuntur, dũ acutiſſimis morbis corripiuntur, ſicuti ſunt anginoſi, qui ſpatio duorum vel trium dierum obire poſſunt ieiunio verò obſeruato natura nõ diuertitur à certamine: ideo vincit morbũ, ne licet in vltima parte vigoris æger relinquatur admodum debilis: refici tamen poteſt ſine aliquo vitæ periculo.

Præterea omnia remedia ſunt naturæ importuna, vt animaduertit Galen. lib. de opt. ſecta ad Traſyb. c. 41. ſed præbenda ſunt, dum afferunt plus beneficij, quam maleficij. Hinc Galenus 4. aphoriſ. comm. 67. habet hæc., Admittenda ſunt illa, quæ plus vtilitatis afferunt, quam damnum.

QVÆST. XXVI.

A quibus cauſis fiant morbi peracuti.

CVm ex Hippocrate in peracutis vtẽdum ſit victu extremè tenuiſſimo, videndũ eſt à quibus cauſis fiant morbi peracuti, hoc fine, vt illicò, & bene intelligamus quando victu tenuiſſimo ſit vtendum. De hac re multa dixerunt Iacobus de Partibus. Cardanus in comm. & multi alij: attamen nos morborum peracutorum acutiem reducemus ad quinque cauſas: quibus præcognitis facilè intelligi poterit, quando victu tenuiſsimo, ſeu ieiunio erit vtendum.

Prima morborum acuties fieri poteſt à febre intenſa, cuius internæ cauſæ ſint in venis valde proximis cordi.

Secunda affectuum præter naturam acuties fit à magnitudine affectus: ſicuti à dolore colico ſæuiſsimo: vel à dolore aurium, vel à quocumque affectu pręter naturam habente magnitudinẽ ratione propriæ eſſentiæ, vt colligitur ex Galeno 3. progno. Addimus quoque à quocumque affectu habente magnitudinem ratione dignitatis.

Tertia fit acuties ab impetu materiæ de membro ad membrum: vel quando materia turget, vel quando materia in thorace tranſmittitur ad cor: vel quãdo materia delapſa in pectus occupat lenes arterias, vel aliquo alio modo excremẽta mittuntur ad patrem principatum obſidentem.

Quarta fit acuties à copia, vt in peripneumonia, quę deberet eſſe morbus lõgus: quia fit à pituita: attamen ratione

copiæ eſt morbus ita acutus, vt vel breui ſuffocare poſſit: ideo in ipſa victu tenuiſſimo vtendum.

Quinta acuties fit à maligna qualitate de qua mentionem facit Galenus 3. in 3. epid.25. & 26. quæ malignitas quomodo fiat, & cuius naturæ ſit, nos ampla rationum ſerie libr. 8. methodi noſtræ vitandorum errorum declarauimus.

QVÆST. XXVII.

An febres ſemper adnexæ ſint morbis acutis.

QVæritur pro intelligentia peracutorum, an febres ſemper adnexæ ſint morbis acutis. Ex vna parte videtur quod de ratione omnium acutorum morborum ſit febris continua: quia Galenus in hoc comm.2.aphoriſ.19. & 1.de ratione vic. 18. inquit,, Natura acutorum morborum eſt, vt eorum febres ſint continuæ.

Sexta dubitatio circa hunc aphor.ex alia parte ſūt auctoritates, & experimēta, quæ indicant, febrem non eſſe adnexam omnibus morbis acutis. Primò colligitur ex Hippoc. 6. aphor.51. vbi habetur hic aphoriſ. „Quicunque ſani dolore capitis repente capiūtur, & ſtatim muti fiūt, & ſtertunt, in ſeptē diebus pereunt, niſi febris apprehēderit: ex hoc aphoriſ. colligimus, dari poſſe morbos acutiſſimos ſine febre. Deinde Galen. exponens aphoriſmum 30.quintæ ſect. qui eſt, mulierē grauidam capi morbo acuto, perniciosum. Gal.in comm.dicit, ſententiā Hippocrat.eſſe verā, ſiue intelligatur de acutis cum febre, ſiue de acutis ſine febre, vt eſt apoplexia, & conuulſio. Idem quoque affirmat Galenus 1. Prognoſticorum 25. Quare dari poſſunt acuti ſinè febre.

Præterea patet experientia, dari acutos ſine febre, ſicuti ſunt apoplexiæ, conuulſiones, & ſpecies quędam carcinatis, quæ vocatur ignis Sācti Antonij, qui affectus ſolent eſſe ſine febre. Hinc Gal.2. aphoriſm.19. dicit rarò ſunt morbi acuti, quibus nō adſint febres, vt in apoplexia: ergo acuti ſtare poſſunt ſine febre.

Pro ſolutione apparentis cōtradictionis quidam dicunt, ſententias Hippocrat. & Galeni, licet vniuerſaliter, & ſine limitatione proferantur, eſſe veras vt plurimum, & non ſemper. Cæterum iſti reijciuntur, quia Hippocr. & Galen. nos deciperent proponendo propoſitiones vniuerſales, quæ nō ſemper ſint veræ. Deinde licet ſigna lethalia propoſita ab Hippocr.6.aphoriſ.18. Galen. dicat in comm. vt plurimū eſſe vera, dicimus id accidere ratione virium robuſtarum non eſſe lethalia: ſed propoſitiones vniuerſaliter prolatas nulla habita relatione ad materiam contingentem circa quam verſantur indiuidua, ſemper eſſe veras. Praterea ſæpiſſimè obſeruamus, morbos acutos ſine febre: quia, vt dictum eſt, apoplectici, epileptici, vel conuulſione correpti ſine febre interdum inueniuntur.

Quidā alij reſpondent acutos ſine febre eſſe ex ſe, & ſua natura morbos chronicos, & non verè acutos: ſicuti eſt epilepſia, & peripneumonia, vt colligitur ex Galeno 6.aphor.cōm.47. vbi inquit, conuulſionem, peripneumoniam, & omnes morbos acutos ſine febre ſua natura eſſe chronicos: dicuntque ex accidenti eſſe breues, quatenus natura non poſſit eorum vehementiam diu ſufferre. Quæ reſponſio non eſt improbanda.

Nos tamen dicimus, Galen. nunquam dixiſſe febrem eſſe de natura acutorū, & licet Galenus in hoc comm. faciat mentionem de febribus, quæ à morbis acutis ſunt inſeparabiles: dicimus loqui de illis acutis, qui ſunt cum febre, quæ haud dubiè ab illis ſunt inſeparabiles: non tamen per dicta verba apparet, quòd omnibus acutis ſit adnexa febris: quemadmodum perpendendo non ſolum verba Latina, ſed etiam Græca colligi poteſt.

QVÆST. XXVIII.

An quatuor tempora morborum differant à quatuor temporibus ſymptomatum.

RElinquebatur conſiderandū, an quatuor tempora morborum differant à quatuor temporibus ſymptomatū: ſeu an vigor morbi differat à vigore ſymptomatum. Occaſio iſtius quęſtionis eſt Galenus, qui in comm. huius aphoriſmi definit vigorē morbi eſſe ſummitatē ſymptomatum, quaſi quod velit Galen. principium

cipium morbi eſſe principiū ſymptomatum, augmentum morbi augmentum ſymptomatum, & vigorem morbi eſſe vigorem ſymptomatum.

Pluſquamcommentator diſputat de hac re in arte medicinali, & tenet, dari quatuor tempora morborum ratione eſſentiæ morbi,& quatuor tempora ratione ſymptomatum omninò diuerſa: quod probat quatuor argumentis.

Primum argumentum Pluſquācommentatoris eſt tale. Principiū morbi non eſt principium ſymptomatū: neque augmentum morbi augmentum ſymptomatum, nec ſtatus morbi ſtatus ſymptomatum; ſed principium ſymptomatum eſt in augmento morbi, & augmentum ſymptomatum in ſtatu morbi: ergo quatuor erunt tempora morborum, & quatuor ſymptomatum.

Secundum argumentum: morbus, qui eſt ſalutaris in principio, ratione eſſētiæ eſt acerbiſſimus,& in peiori ſtatu, quam eſſe poſſit: ratione verò ſymptomatū eſt mitiſsimus: E contra euenit in ſtatu, videlicet, morbū in ſtatu eſſe mitiorem, & ſymptomata ſæuiora. Hinc Hippocr. loquens de ſymptomatis 2. aphoriſmorum aphoriſmo 30. dicit „Circa initia & finē morbi omnia remiſſiora, in ſtatu uero ſæuiora. Similiter Galen. 3. de ratione vic. comm. vlt loquēs de morbis ſalutaribus dicit, morbum ſalutarem in ſtatu eſſe mitiorem, quam in principio, nō tamen eſſe mitiorem quo ad ſymptomata.

Tertium dantur febres maligniſsimę, quę in principio uidētur eſſe adeo paruę ratione ſymptomatum, ut ſępiſsimè decipiāt medicos uerſatiſsimos: qui eas parui faciunt: tamen in augmento, uel ſtatu ſymptomata incipiunt adeo grauia,& ſæua, ut improuiſo æger propter illa ex humanis decedat, quare tempora morborum, & ſymptomatum erunt diuerſa.

Quartum argumentum: Galen. primo de criſib. 13.& Auicēnas 1. quarti trac. 1. c. 4. diſtinguūt ſymptomata, quod aliqua ſint quę inſequuntur morborum tēpora, vt umbra corpus: aliqua verò nō inſequi morborum tēpora. Symptomata, quę inſequūtur morborū tēpora, ſunt, ſicuti in principio morbi urinæ crudæ, ſputa cruda. Symptomata verò, quæ inſequuntur augmētū, ſunt quędā coctionis rudimēta, quę, ſi de vrinis loquamur, obſeruātur in vrinæ ſubſtātia, in cōtentis, & coloribus. Symptomata verò quę inſequuntur ſtatum, ſunt ſigna perfectæ coctionis, vt puta, ſi de vrina loquamur, quod eius nubecula ſit alba, vnita,& æqualis: ſi de ſubſtātia, quod neque craſſa, neq; tenuis ſit; ſi de colore, quod ſit citrina. Eadē ſigna maioris vel minoris coctionis obſeruantur in pleuriticorum ſputis. Inſuper dantur alia ſymptomata, quę non inſequuntur quatuor tempora morborum: de his loquens pluſquamcommentator dicit, illa pertinere ad quatuor tempora ſymptomatum: infertque dari quatuor tempora morborū, & quatuor tēpora ſymptomatū, quę non inſequūtur morbum.

Pro deciſione iſtius difficultatis primò dicimus cum Gale. 3. de criſib. 4. in morbis quatuor eſſe conſideranda, nempè ideam, magnitudinem, motum & morē: itaut ex vna ex his quatuor conditionibus non ſit de ratione alterius: quia vna poteſt ſtare ſine alia.

Secūdò dicimus, quatuor tēpora morborum, quæ à motu ſenſibili menſurantur, nō conuenire ideę morbi, vt eſt idea: quia omnibus ideis conueniret, quod dici non poteſt: quia quatuor tēpora morborum nō conueniunt hecticę, vel ephimeræ febri: nec morbis, qui ſunt immateriales, qui videlicet carēt cauſa humorali: Immo hæc quatuor tempora neque conuenient morbis materialibus quādo facti ſunt, & nō amplius fiunt, ſicuti sūt gummi, podagra nodoſa, condylomata, carnis excreſcentia, catarrhacta perfecta, polypus, pterygium, fiſtulæ confirmatæ,& infiniti alij affectus, qui nō amplius ſunt in fieri, ſed ſolum in facto eſſe.

Hinc irridendi ſunt illi medici, qui putāt decocto guaiaci, vel ſalſæ auferri poſſe gūmos capitis cōfirmatos, fiſtulas cōfirmatas, cōdylommata,& reliquos affectus in facto eſſe, qui non amplius fiunt, quippe qui non tolluntur ad ablationem cauſæ antecedētis. Idem cōfirmatur per ipſam practicā, quia cū factus eſt morb. ſicuti ſunt gummi, & alij propoſiti affectus non cauſam auferendo ſanātur, ſed aperiēdo ferro, vel cauſtico, vel phænigmate: Si verò oſſis corruptella adeſſet te-

medijs auferentibus ipſum affectum, & non ipſam cauſam, in curatione progredimur.

Tertiò nõ ſolum idea morbi quatenus eſt Idea diuidi poteſt in quatuor tẽpora, ſed neque magnitudo, neque mox diuiſibilia ſunt in quatuor tempora. Patet de morbi magnitudine ob afflictæ partis pręſtantiam, veluti ſi de corde, & pulmone loquamur, tabidus affectus nõ diuiditur in quatuor tempora. Patet de magnitudine morbi ob cacoethiã: quia dantur vlcera maligna, quæ non amplius fiunt, quę non habent quatuor tempora. Patet de magnitudine ratione propriæ eſſentiæ: quia febris hectica eſt magna ratione propriæ eſſentiæ, tamẽ nõ habet quatuor tempora: ideo ſolus motus humorũ eſt diuiſibilis in quatuor tẽpora, quę ſola coctionem humorũ reſpiciunt, non idea non magnitudo; vel mox ad coctionem pertinet. Hinc quando Galenus 3. de ratione vic. vlt. dixit morbum ſalutarem in ſtatu eſſe mitiorem, & ſymptomata eſſe ſæuiora, dicendum eſt eſſe mitiorem ratione Ideæ, vel moris, ſed non ratione motus: ſic quando Hippocrates 2. aphoriſmorum 30. dixit circa initia, & finem omnia læuiora, intellexit ratione motus, non ratione ideæ, magnitudinis, & moris. Parimodo febres maligniſsimæ in principio ſunt paruæ ratione motus: sũt tamen in exceſsu ratione moris, & Ideæ: ideo medici prudenter nõ debent ſolum ſymptomata ad motum pertinentia perpendere: ſed etiã illa quæ non inſequuntur motum, ſicuti ſunt illa, quæ pertinẽt ad ideã, magnitudinẽ, & malignitatem.

Sed vera ratio, cur idea, mos, & magnitudo morbi non diuidantur in quatuor tẽpora, eſt, quia idea, magnitudo, & mos pertinẽt ad prædicamentum qualitatis, nempè ad habitũ, & diſpoſitionem: tempora verò morborum nõ ad qualitatem, ſed ad prædicamẽtum quãtitatis, in quo eſt motus cõtinuus, & motus augmẽti, & decrementi. Cõtinuus eſt in quantitate ratione fluxus: quia ex Ariſtotele 3. Phyſ. c. 1. motus eſt de genere continuorum.

Præterea cum tempus ſit in prædicamento quantitatis, & nõ qualitatis: ideaque morbi, magnitudo, & mos pertineãt ad prædicamentum qualitatis videlicet ad habitũ & diſpoſitionẽ, ſequetur quod qui diuidẽt ideã morbi, magnitudinem, & morem in quatuor tempora facient tranſitum de genere in genus, videlicet à Prædicamento qualitatis ad prædicamentum quantitatis, quod non eſt admittendum, quia & prædicamenta ſunt impermiſcibilia, & illorum differentiæ multo magis: quia ex Ariſtotele in antepraedicamentis,, Diuerſorum generum nõ ſubalternatim poſitorum diuerſæ sũt ſpecies, & differentiæ: quare qui dicunt, dari quatuor tempora ſymptomatum prodeuntium ab idea, magnitudine, uel more attribuunt proprietatem quantitatis ipſi qualitati, quod in Philoſophia eſt erratum non ferendum: Tẽpus enim eſt menſura motus: hæc menſura eſt in quantitate, & non in qualitate. Tempus morbi ex Gale. lib. de totius morbi temp. c. 1 dicitur morbi ætas: quare ſicut ætates ſunt quatuor: ſic morborum tempora ſunt quatuor, videlicet principium, augmentum, ſtatus, & declinatio.

Inſuper tẽpus morbi tripliciter conſideratur: vel penes motus materiæ, videlicet bilis, pituitæ, vel melancholiæ putridæ: motus efficit quatuor tempora maniſeſtiſsima, de quibus modo loquimur: vel conſideratur tempus morbi penes motus eſsentię, ſeu gradus caloris pręter naturã, vel alterius qualitatis: vel tertiò conſiderantur quatuor tempora ratione ſymptomatum: ſi verò conſiderentur quatuor tempora penes motus materiæ videlicet bilis pituitę, vel melãcholię putridę: hoc tempus morbi eſt manifeſtiſsimum, & ſenſibus valde apertum: hocque duplex eſt, aliud vniuerſale, & aliud particulare: uniuerſale totam morbi latitudinẽ complectitur, à principio, uidelicet uſque ad finem: diuiditurque in quatuor tempora, nempè in principiũ, augmentum, ſtatum & declinationem.

Tẽpus uerò particulare ipſius eſt illud quod conſideratur in unico paroxyſmo, quod ſimiliter habet principium, augmentum, ſtatum, & declinationem: hæcque tempora tam vniuerſalia, quam particularia, quę sũt omnibus manifeſta cõueniunt ſolum illis morbis, qui partim ſunt in fieri, & partim in facto eſſe, qui morbi vocantur materiales, à cauſis ſcili-

cet

cet antecedentibus prodeuntes: ſicuti sũt febres putridę.

Si uerò conſideretur tempus morbi penes motũ eſſentiæ,ſeu gradus caloris; uel alterius qualitatis præter naturã, negari non poteſt, quod quatuor morborum tempora aliquo modo, & per quandã ſimilitudinem conuenire poſſint omnibus morbis in facto eſſe: ſic dicimus febrem hecticam primi gradus habere hæc quatuor tempora principium erit quando calor naturalis ita incipiet abſumere humiditatem roridam, ut efferueſcat, ſed non exſiccetur, de qua effetueſcentia loquitur Galenus 1. de diff. feb. cap. 9. Augmentum uerò hecticæ primi gradus erit quando humiditas rorida incipiet exſiccari; ſtatus erit, quando humiditas rorida erit magna ex parte exſiccata; declinatio uerò ad ſalutem erit quando iſta humiditas rorida incipiat inſtaurari.

Similiter dantur quatuor tempora ſecundi uel tertij gradus hecticæ febris, ſed non ſunt ita ſenſibilia, & manifeſta; quia non dependent à cauſa antecedẽtete, ſed ab actione eiuſdem caloris, qui formaliter non differt à febre hectica: ideo hæc quatuor tempora dicuntur ſecundum eſſentiam, & non ſecundum materiam.

Idem dicimus de quolibet ſubiecto alterabili, ſit animatum, uel inanimatum, quod poſſit menſurari, per quatuor tempora uidelicet per principium, augmentum, ſtatum, & declinationem.

Demum dantur quatuor tempora ratione ſymptomatum, quæ incipiunt, & deſinunt cum morbo; ſicuti ſunt ſymptomata morbi pathognomonica, quæ indicant cruditatem, uel coctionem, ſed hæc quatuor tempora ſymptomatum coincidunt cum quatuor morbi temporibus: quia hæc ſymptomata inſequuntur morbum ut umbra corpus.

Dantur quoque alia ſymptomata, quæ ſimiliter inſequuntur morbum aliquem ſuperuenientem, & umbra corpus: quia ualet hæc; eſt ſymptoma; ergo eſt morbus; ſymptoma dicitur accidens morbi; accidens uocatur συμβεβηκός, quod ſignificat ſimul ueniens cum morbo: atque licet Galenus 3. de ratione uic. ult. dicat, morbum in ſtatu eſſe mitiorem, & ſymptomata uehementia, dicimus morbum eſſe mitiorem: quia uel breui ſanitatem prænunciat: ſymptomata uerò ſiunt uehementia, quia etiam morbus in ſtatu eſt uehemens, ſiquidem ſymptoma, vt ſymptoma ſemper ſequitur morbum, vt vmbra corpus; hacque reſpõſione facilè tolluntur argumenta propoſita. Idẽ patet ex Galeni exemplo ibidem propoſito de inflammatione, dum pus cõficitur, inflammatio eſt mitior; ſymptomata tamen ſæua fiunt; quia augetur febris; ſæua ſunt, quia ſequuntur febrem, quæ ſæuior eſt, & non inflammationẽ, quæ mitior eſt; ſymptoma ſæuum ſequitur morbum ſæuum, mite ſequitur mitem.

Ad argumẽta Pluſquamcommẽtatoris, ex dictis facilè ſolui poſſunt. Ad primum quod ſcilicet principiũ morbi nõ ſit principium ſymptomatum; neque augmẽtum morbi ſit augmentum ſymptomatum; ergo quatuor erunt tempora morborũ, & quatuor ſymptomatum; conſequentia eſt falſa; quia ſymptomata variantur non ex ſe; ſed quia ipſi morbi variantur ob materiam; ſiue ob humores magis vel minus grauãtes; ſymptoma ex ſe, neque habet augmẽtum, neque decrementũ quia eius eſſe conſiſtit in hoc, vt ſemper inſequatur morbum, vmbra corpus.

Ad ſecundum argumentum parimodo reſpõdetur, ſymptomata mitiora, vel ſæuiora eſſe, quia morbus, & eius cauſæ sũt ſæuiores, vel mitiores. Neque admittimus morbum in principio ratione eſſentiæ eſſe in peiori ſtatu, Galenus enim lib. de totius morbi temporibus cap. 3. & 4. dicit, „ incipit morbus cum exigua humoris quantitate, & tandem ad ſumum venit, quia ipſe cibus ex Hipp. ſectione apho. riſmo 65. ęgrotanti morbus fit. Similiter in morbi principio, dum incipit putredo, illa exigua eſt, tamen tanquã ſcintilla auget putredinẽ; quare ratione eſſentię febris putridę non eſt acerba in principio, ſed ſẽper magis fit acerba, donec natura ipſam diſcutit, quod fit in fine ſtatus, ſeu in principio declinationis.

Ad tertium reſpondemus, licet in febrib. malignis ſymptomata ſint parua in principio, & ſæua in augmẽto, & ſtatu; nõ propterea ſequitur, quod illa tẽpora ſint ſymptomatũ, quia sũt tẽpora morbi ma-

ligni, à quo ſymptomata prodeunt, quæ inſequuntur morbi conditiones, vt vmbra inſequitur corpus: itaut ſi magis ſęua fiat malignitas in augmẽto,& ſtatu, magis ſæua fiãt ſymptomata: quia ipſi morbi ſunt illi, qui variantur,& dum variantur variantur ſymptomata: quare non dantur quatuor tempora ſymptomatum ſed omnia tempora reſpiciunt ipſum morbum.

Ad quartum negamus, dari ſymptomata, quæ non inſequantur morbum: ſed omnia dicimus illum inſequi, qui dum variatur, varia quoque obſeruãtur ſymptomata, quæ ſemper inſequuntur morbum, vt vmbra inſequitur corpus: quare non dantur quatuor tempora ſymptomatum diuerſa à quatuor morborum temporibus.

QVÆST. XXIX.

An morbus in principio ſit maior, quam in ſtatu.

HIppocrates in aphoriſmo dicit, vbi eſt morb. peracutus, ſtatim habet extremos labores. Quęrunt Expoſitores, an morb. in principio ſit maior, quam in ſtatu. Pluſquamcõmentator in arte med. conſiderans hunc aphoriſmum probat morbum in principio eſſe maiorem, quam in ſtatu.

Primum argumentum eſt tale: Hipp. in hoc aphoriſmo ait quod morb. in principio ſtatim habeat ſummos labores: ergo morb. erit maior in principio, quam in ſtatu. Argumentum eſt vaniſſimum: quia Hippocrates intelligit de perperacutis, qui parum durant, & in toto morbo habẽt ſummos labores: itaut perperacutus morbus ſit, quaſi vnus paroxyſmus trium dierum, vel paulo vlterius, vt dicit Galenus in hoc comm.

Secundum argumentum; quo probat Pluſquamcommentator, morbum eſſe maiorem in principio, tale eſt. Morbus eo tempore eſt maior, quo materia eſt magis copioſa, & magis cruda: ſed in principio materia eſt magis copioſa, & magis cruda: ergo in principio morbi erit maior.

Reſpondetur, falſam eſſe maiorem, & minorem propoſitionem maior eſt falſa: quia morbus magnus nõ ſumitur à quãtitate humoris: In plethoricis, qui optima gaudent ſanitate, multa eſt humoris quantitas: tamen non vexantur morbis; neque in principio morbi eſt maior cruditas; Galen. enim lib. de totius morbi tẽporibus c. 3. & 4. inquit „ incipit morbus cum exigua quantitate ſupple humoris, & tandem ad ſummum venit; cur? quia ipſe cibus, vt docet Hippocrates 7. ſec. aphoriſmorum aphoriſmo 65. febricitanti morbus fit; quia propter morbum, vel propter febrem natura diuertitur à concoctione, vnde cibus malè concoctus degenerat in cauſam morbificam.

Sic dũ incipit putredo in morbi principio, exigua quidẽ eſt; mox ita exigua, tã quã ſcintilla auget putredinẽ in augmẽto, & ſtatu; ratio proponitur à Gal. 1. de diff. feb. 4. vbi dicit, quod tãgitur à putrido putreſcit; ſic Galen. 2. de diff. feb. vltimo inquit, in omnium putridarũ febriũ principijs confluere calorem naturalem cum ſpiritibus ad fomitem putredinis; & inde in ſanguinẽ putredinẽ augeri. Hinc morbi principio interdum maioris putredinis occaſio aufertur, quod non poteſt fieri in augmento, & ſtatu; quemadmodum obſeruatur in vinis; dum incipiunt corrumpi, quæ ſi cito euententur, uina in aliud doliũ cõmutando, redeunt; ſi verò putredo, vel corruptella ſit progreſſa, ut uina in acetum, uel uapam cedant, non amplius fient bona; quare nullo modo concedimus in principio morbi eſſe maiorem cruditatem & peiorẽ qualitatem. Pręterea eſto, qued in principio eſſet maior cruditas, dicimus illam eſſe adeo paucæ malitiæ, vt reſpectu materię, quæ reperitur in augmento non ſit cõparanda: quare minor propoſitio quoq; falſa eſt, quòd ſcilicet materia in principio ſit magis copioſa, & peioris qualitatis.

Tertium argumentum; tunc morbus eſt minor, quãdo à natura vincitur, ſed in ſtatu uincitur, ergo tunc eſt minor. Reſpõdetur vinci morbum in declinatione, vel in poſtrema parte ſtatus. Præterea negamus vinci morbum in ſtatu, quia in ſtatu eſt finis victorię: dicimus vinci in principio & augmento, quia tunc virtus eſt fortior, & magis diſponit paſſum, quã in ſtatu; ſic centũ guttę cadentes non ex-

cauant

cauant ſaxū,vnica tamen guttula minor omnibus alijs excauat:quia ab alijs guttis materia eſt diſpoſita:dicere nō poſſumus, guttulam poſtremam minimā quæ vincere,& excauare,ſed alias diſponēdo ſenſim vincere. Hinc in principio & augmēto magis vincitur morbus, quā in ſtatu.

Quartum argumentum; tūc maior eſt morbus, quando ſymptomata ſunt ſumma: ſed in apoſtematis principio,& augmento, dum fit pus, ſymptomata ſunt ſumma: ergo in principio,& augmento maior erit morbus,quam in ſtatu.

Reſpondetur, morbos materiales eſſe duum generū; aliquos eſſe in quibus reſeruatur materia peccans ad vnicam expulſionem criticam, & tūc morbus maior eſt in ſtatu: aliquos verò eſſe in quibus materia peccans in morbi principio incipit expelli: itaut circa finē augmenti euacuatio ceſſare incipiat, ſicut in pleuritidis principio per tuſſim, ſputamina euacuantur, & in fine augmenti expulſio ſeu euacuatio ceſſare incipit, itaut in uigore pleuritidis ferè tota materia peccās ſit expulſa; in his ſummitas ſymptomatum eſt in principio, & nō in uigore.

Idem dicimus de omnibus morbis, in quibus natura,uel medicus in principio, uel augmēto maximè euacuat;in his certè expulſio nō omninò ſeruatur ad unicam expulſionē criticam. De his loquēs Hippocr. 1. de ratione vic. dicit; in pleuritide, in qua non ſeruatur expulſio humoris peccātis ad unicam expulſionem; dandam eſſe totam ptiſſanam;in principio verò,dū natura eſt grauata,& in expulſione occupata, nō totam ptiſſanam, ſed tantum eius cremorem dādum eſſe.

Dātur quoque alij morbi, qui leniter, & molliter incipiunt ſine euacuatione; deinde augentur,reſeruāturq; excremēta uerſus ſtatum ad unicam expulſionē; de his loquens Hippoc. 1. epid. ſec. tex. 10. habet hæc uerba „ Quidam morbi leniter, & morbi incipiunt, & poſtea adaugentur, & tandem ſummi ſunt: dicimus in iſtis materiam peccantē reſeruari ad unicam criticam expulſionem, & in his, morbi ſummitatem eſſe ſummitatē ſymptomaticam;de his Galen. in hoc comm. intelligit, & Hippoc. in aphoriſ. dum dicit,„Vbi morbus peracutus eſt,extremos habet labores toto morbo perſeuerātes; quia de perperacutis loquitur, in quibus materia peccans reſeruatur ad unicam criticam expulſionem.

Quæritur;an Hippocrates loquatur in hoc aphoriſmo tā de morbis ſalubribus, quam de lethalibus. In quæſtione ſequenti conſiderabimus, an in omnibus ſalubribus morbis ægri ſolū ſanentur in morbi declinatione, itavt ſit neceſſariū ad ſanitatem recuperandam ægros tranſire per quatuor morborum tempora. Quantum attinet ad primum dicimus Hippocratem intelligere de morbis ſalubribus; quia proponit remedium, quo morbi peracuti ſanētur, quod eſt uictus extremè tenuiſsimus, nempè ieiunium.

In morbis, in quibus omninò eſt adēpta ſpes, neque Hippocr. neque Galenus aliquod proponunt remedium; Hippocrates enim 1. præſag. tex. 4. habet hanc ſententiam,„Morituros prænoſcens prænuncianſque culpa vacabit.

Galen. 2. aphoriſmorum 29. aſſerit, deſperatos non eſſe curandos,ſed ſolo prognoſtico relinquendos. Immo 11. meth. cap. 9. habet hæc uerba „ In quo omninò deſperata ſalus eſt imprudentis conſilij fuerit apud vulgum infamare remedia, quæ multis alijs fuere ſaluti. Quare cum Hippocrates in hoc aphoriſmo proponat remedium peracutorum morborum, dicendum eſt,Hippocratem loqui de ægris ſalubribus, qui uidelicet remedio ab eo propoſito in aphoriſmo poſſint reſtitui ſanitati.

QVÆST. XXX.

An vt ægri ſanentur debeant tranſire per quatuor morborum tempora.

QVæritur,an ſit neceſſarium,quod,vt ægri ſanentur,pertranſeāt per quatuor morborum tempora;itaut non poſſint ſanari,niſi in morbi declinatione,in quo tempore nemo unquam moritur; niſi caſu quo in ipſa declinatione nouus alius morbus ſuperueniat, qui poſſit ægrum interimere.

Nos probare poſſumus auctoritate, & expe i entia,quod ægri poſſint ſanari, nō ſolum in declinatione, vt omnes putāt,

ſed in principio & augmēto. Gal. 9. meth. 4. refert ſe venæ ſectione vſque ad animi deliquium facta in principio morbi iugulaſſe febrem: ergo non eſt neceſſarium, vt in omnibus morbis ſalubribus ægri percurrant quatuor tempora.

Parimodo Galenus 13. meth. cap. 11. dicit in principio ophtalmiæ per medicamentum purgans ophtalmiam ſanaſſe: ideſt poteſt contingere, ſi in toto corpore materia eſſet cocta, & in parte tantum eſſet cruda: quo caſu facta coctæ materiæ euacuatione fluxio ad oculos ceſſet, & confluxa cito euaneſcat.

Dubium eſt de febre ſynocha: quia nō videtur, quod poſt principium ſequatur augmentum, & ſtatus: quia paracmaſtica, quę eſt illa febris ſynocha, quę ſemper declinat, carere videtur augmēto, & ſtatu. Similiter homotona febris eſt illa, quæ caret augmento, & declinatione: quia ſemper manet in eodem ſtatu: quare non videtur, quod morbi materiales, qui partim fiunt, & partim facti ſunt, ſemper habeant quatuor tempora.

Reſpondēt nonnulli, paracmaſticam, & homotonam habere augmentū, & ſtatum, ſed inſenſibilem. Nos dicimus quatuor tempora eſſe ſenſibilia: ſed non cōſiderari reſpectu noſtri tactus: quo non diſtinguimus in pulſu, vel calore differētiam ſenſibilem: ſed conſiderari reſpectu concoctionis, quæ in vrina apparet, ex qua ſenſibiliter colligimus principium, augmentum, ſtatum, & declinationem, intelligēdo de ſynocha putrida quæ partim eſt in fieri, & in partim in facto eſſe. De hac quoque credimus, ſanguinis miſſione, & alijs remedijs poſſe ſanari non ſolum in ſtatu, & declinatione, ſed etiam in principio, vel augmento.

VBi vero nō. Hæc eſt ſecunda pars aphoriſmi, in qua proponit hāc concluſionem: quod quanto morbus magis recedat à morbo extremo, ſeu à vigore, tantò plenior debeat eſſe cibus: quantò verò minus recedat, tantò tenuior: ita vt ſicuti vigor eſt norma diætandi, ſic virtus ſit norma permittendi remedia, hac lege, vt virtus quantò validior ſit, tantò validius admittat remedium, & quanto debilior, tantò leuius, & mitius.

Septima dubitatio Breſaulus, & nonnulli alij dicunt, hanc concluſionē Hippocratis propoſitam in ſecunda particula i ſtius aphoriſmi non eſſe verā in omnibus peracutis, tum quia in illa peſtilētia, de qua mentionem fecit Hippocr. 3. epid. 3. 58. peſte affecti magis nutriebātur in vigore, quam alijs temporibus: nihilominus ſanabantur: tum quia ex Galen. 8. meth. pichrocoli nutriuntur in principio paroxyſmi, & in ipſo vigore, alioquin in febrem hecticam labuntur.

Breſaulus, & alij non poſſunt defendi: quia Gale. in comm. 11. aphoriſmi huius ſectionis inquit, ſententiam Hippocratis in hoc loco propoſitam non ſolū eſſe veram in peracutis, ſed in omnib. morbis; per omnes morbos intelligit acutos, tum quia Hippocrates hìc loquitur de acutis: tum quia in chronicis non conuenit victus tenuis, ſed mediocris, de quo mediocri victu nō agitur in his aphoriſmis.

Ad inſtantias reſpondemus, quod peſte coinquinati, & pichrocoli debēt magis nutriri in vigore: quia magis poteſt virtus cum ſiccitate coniuncta ad indicandum cibum, quam morbus ad prohibendum: virtus enim in peſte facilè cadit: immo Galen. 3. de præſag. ex pul. 3. ait, quod caracter peſtis ſit virium caſus: dum vires cadunt, iacta eſt alea, niſi ſtatim reficiantur.

Quo ad pichrocolos dicimus, quod magis poſſit periculum, ne pichrocoli in hecticam labantur, quam vigor paroxyſmi, & morbi ad prohibendum cibum: quia niſi illo tempore nutriantur, in hecticam cadunt.

Quare in omni morbo expedit videre, quiſnam ſcopus præualeat, an ille qui eſt deſumptus à viribus: an ille qui eſt deſumptus à morbo. Notandum tamen, tunc præualere ſcopum deſumptū à viribus, quando cum illis viribus æger non poteſt perdurare vſque ad finē vigoris: quia licet vires ſint debiles, dummodo poſſint durare vſque ad finem vigoris, non indicant refìcientia. Hinc Galenus comm. 4. huius ſectionis habet hæc verba „ Si conſeruaremus vires in acutis, quales accepimus in principio morbi, fieret additio ad morbū: ideo Medicus, vt Hippocratis præceptis obſequens ſit, in

acutis

acutis ita tenui victu vti debet, vt vires quoque languidæ conſeruentur, hac lege tamen, ut poſſint durare ad finem ſtatus: quia tūc facillimè panis, & uini pauxillo poſſunt reſtaurari.

Valeant igitur illi medici, qui volunt conſeruare uires, quales erant in principio morbi, & qui in ipſo augmento, & in principio uigoris reficiūt ægros ouis, cōtuſo caponis, & ſimilibus: quia faciunt additionem ad morbum: vnde pernities, & mortes magna ex parte ſequuntur.

Octaua dubitatio occurrit, dum dicit Hippocrates in ſecunda parte aphoriſmi tantum cibi eſſe intelligendum, quātum morbus recedit à vigore, quod uidetur eſſe contra communem uſum: quia dum labimur in ægritudinem, ſtatim prima & ſecunda die, quę maximè diſtant à uigore per regulam Hippocratis, ægri eſſent benè nutriendi, tamen minus nutrimur, hocque maximè iuuat.

Reſpōdemus, in principio morbi ſubtrahi cibum, nō ratione maximi receſſus à uigore: ſed ratione cruditatum, & ratione plenitudinis uentriculi ob cibos præcedentes paulo ante ingeſtos; quare præceptum Hipp. erit uerum poſt exhibitū leniens medicamētum, cuius auxilio excremēta, quę ſunt in primis vijs ſūt euacuata. Deinde plenior, uel tenuior debet eſſe uictus, prout morb. eſt magis, uel minus acutus, uel (quod idē eſt) prout magis, uel minus à uigore recedit.

Quatuor ſunt morborum acutorum differentię, ac quatuor ſunt uictus tenuis differentiæ. In perperacutis eligitur uictus extremè tenuiſſimus, id eſt ieiuniū, In peracutis extremè tenuis, ſicuti eſt mulſa: ſed in uigore extremè tenuiſſimus. In exactè acutis cremor ptiſſanæ: in uigore tamen extremè tenuiſſimus: in acutis non exactè tota ptiſſana. In uigore, uel extremè tenuiſſimus, uel mulſa tantummodo. Hæ uictus differentiæ obſeruantur in uirtute robuſta: ſi uerò eſt languida, ut non poſſit perdurare uſque ad finem ſtatus, tunc virtuti attendendum eſt cibis, qui uires ita reficiant, ut poſſint perdurare. Quatuor dubitationes occurrunt, quæ unica ſolutione tolli poterunt, ut infra.

Nona dubitatio Hippocrates in hoc aphoriſmo dicit in peracutis ſummè tenuiſſimo uictu utendum. In aphoriſm. 5. magis laudat uictum pleniorem: ergo ſibi contradicit.

Decima dubitatio ubi ſunt extremi labores, uires proſternuntur, ſed ubi uires proſternuntur, cibo ſunt reficiendæ: ergo in peracutis, in quibus extremi ſunt labores, non erit utendum uictu extremè tenuiſsimo: quia magis eſt attendendum viribus, quam morbo.

Vndecima dubitatio; in peſte ex Hippoc. 3. epid. 3. 58. qui magis nutriebantur liberabantur peſte: ſed peſtis eſt morbus peracutus: ergo in morbo peracuto non conueniet uictus extremè tenuiſsimus.

Decimaſecunda dubitatio: ex Galeno paſsim in methodo, ſemper magis eſt attendendum uiribus, quam morbo; ergo uictus extremè tenuiſsimus, qui uires diminuit, repehendendus.

Reſponſio ad iſtas quatuor poſtremas dubitationes unica eſt, qua multæ aliæ difficultates tolli poſſunt, quæ eſt, quod aphoriſmus ſit uerus, ubi uires poſſunt perdurare ſine cibo; ubi uerò nō poſſunt perdurare, illis cibis ſunt reficiendæ, quibus poſſunt conſeruari ita languidæ & debiles, vt ſufficiant, ac poſſint perdurare vſque ad vltimam partem vigoris, In qua parte nullum ſubeſt periculum, & in qua parte nemo moritur, niſi nouus ſuperueniat morbus.

APHORISMVS OCTAVVS.

Qvando morbus in ſuo vigore conſtiterit, tunc victu tenuiſſimo vtendum eſt.

Zechius, Criſpus, & multi alij ſic connectunt. Cum Hippocrates in ſuperiori aphoriſmo dixerit, in omnibus morbis peracutis eſſe vtendum victu extremè tenuiſſimo. In hoc aphoriſmo vult in omnibus morbis eſſe vtendum victu extremè tenuiſſimo: at non omni tempore, ſed ſolum in morbi vigore.

Hęc connexio non cōtinēt veritatem: quia in hoc aphoriſmo intelligit ſolum de peracutis, & non de omnibus morbis.

Quod

Quod ſic probatur; Galen. in hoc comm. dicit, hunc aphoriſmum non eſſe ſaparatum à præcedenti; ſed in præcedenti ex conſenſu omnium intelligit ſolũ de peracutis; ergo non intelliget de omnibus morbis. Deinde Galenus 8. meth. 3. citans hunc aphoriſmũ inquit eſſe de peracutis, & non de omnibus morbis. Poſtremò, ſi in hoc aphoriſmo intelligeret de omnibus morbis, aphoriſmus eſſet falſus; quia dantur morbi chronici, qui ſunt adeo longi, & diuturni, vt eorum vigor durare poſſit per menſem. Noui iuuenem laborantem quartana trium annorum curſu, quæ etiam fuit depulſa (vt obiter doceam materiam remedij) puluere radicis aſſari ad 3.1.& ſemis in principio acceſſionis cum uino albo generoſo ter in tribus paroxyſmis eodem modo ſumpto. Certè uigor in hoc Iuuene fuit ualde longus, atque ſine cibo in toto uigore non perduraſſet.

Capiuaceus ſic connectit. Cum Hippocrates ſuperius locutus ſit de uictu ægrotantium, quatenus uictus prohibetur à toto morbo perperacuto. Reliquũ erat, vt ageret de victu, quatenus prohibetur non à toto morbo peracuto, ſed ab aliqua eius parte. Sed quia pars quæ cibũm prohibet duplex eſt, vniuerſalis, vel particularis: vniuerſalis eſt vigor: particularis eſt paroxyſmus: in hoc aphoriſmo dicit, Hippocratem agere de ratione victus, quatenus prohibetur à parte vniuerſali ipſius morbi, videlicet à vigore. In aphoriſmo verò 11. quatenus prohibetur à parte particulari morbi, ideſt à paroxyſmo: ibi enim inquit „ In acceſſionibus abſtinere oportet, nam cibum dare nocuum eſt.

Hęc connexio, niſi eſſet diminuta, non eſſet improbanda. Quod verò ſit diminuta, patet: quia omittit quæ conſiderantur ab Hippocrate in ſecunda parte ſuperioris aphoriſmi, vbi dicit, cibum eſſe tenuiorem, vel pleniorem prout magis vel minus recedit à vigore.

Nos ſic connectimus. Cum Hippocrate in prima parte ſuperioris aphoriſmi locutus ſit de victu perperacutorum, ac dixerit, in toto morbo perperacutorum vtendum eſſe victu extremè tenuiſſimo. Atque in ſecunda parte ſuperioris aphoriſmi egerit de victu omnium acutorum qui obſeruari debet in principio, & augmento, dicendo victum debere eſſe tenuiorem, vel pleniorem, prout morbus magis, vel minus recedit à vigore. In hoc aphoriſmo uult prohibere uictum in uigore omnium acutorum, dicẽdo in uigore acutorum quando morbus habet maximam uim, non eſſe dandum cibum habetque maximam uim in uigore peracutorum, acutorum exactè, & nõ exactè.

Pro intelligentia iſtius aphoriſmi ſex occurunt conſideranda. Primum quid intelligat per morbum. Secundum quid per uigorem. Tertium quid per uictum tenuiſſimum. Quartum, cur Hippocrates iubeat in uigore nihil cibi dandum eſſe. Quintum an in uigore omnium acutorum liceat uti ieiunio. Sextum an in uigore fieri poſſit cibi concoctio.

Quo ad primum: quid per morbum Hippocrates intelligat, dicimus intelligere morbum ſalutarem, & non lethalem. Primò quia agit de morbo, qui poteſt peruenire ad uigorem, qui non eſt lethalis. Secundò quia utitur extremo remedio, nempè ieiunio, quo Hippocrates non uteretur, ſi per morbum intelligeret lethalem, quia ex Galeno 2. aphor. 29. lethales ſolo prognoſtico ſunt relinquendi, atque 11. meth. 9. ait „ In quo omnino ſalus deſperata eſt, imprudentis cõſilij fuerit apud uulgum infamare præſidia quæ multis fuere ſaluti.

Quod uero Hippocrates uſus ſit in morbis lethalibus remedijs leuiſſimis, & non extremis colligi poteſt ex hiſtorijs ægrorum Hippocratis in epidemicis propoſitis: ibi in Philiſco, qui mortuus eſt ſexto die, non uſus eſt pharmaco, uel phlebotomia, ſed ſolum 2. die uſus eſt clyſtere, & in 5. die glande.

Similiter in Eraſino, Hermocrate, uel alijs morbo lethali correptis non uidemus, quod Hippocrates aliquo remedio extremo uſus ſit.

Quo ad ſecundũ nempè, quid intelligat Hippocrates per uigorem, an totum uigorem, uel aliquam uigoris partem. ſciendum pro intelligentia, uigorem eſſe tempus morbi diuiſibile in tres partes, in priorem, poſteriorem, & mediam: prior pars adnectitur fini augmẽti, & hęc pars eſt

eſt vigor in fieri tantum : poſterior pars adnectitur principio declinationis,& eſt ſolum in facto eſſe . Pars verò media partim eſt in facto eſſe,& partim in fieri: de hac parte media Hippocrates intelligit in aphoriſmo.

Quod verò Hippocrates per vigorem intelligat partem mediam vigoris,patet, quia vtitur dictione νόσημα, & non νόσος: νόσημα ſignificat morbum nō ſolum factum ſed etiam fientem: quia νόσημα eſt nomen verbale dependens à prima perſona præteriti paſſiui,& omnia huiuſmodi verbalia ſignificant rē partim eſſe in fieri, & partim in facto eſſe , νόσος uerò ſignificat ſolum partem factam ipſius morbi: quia νόσος formaliter eſt mala conſtitutio : at ſic eſt quod de ratione malæ conſtitutionis eſt res facta.

Hæc tria nomina sūt inter ſe diſtincta νόσησις, νόσος, νόσημα; νόσησις ſignificat ægrotationem, ideſt morbum in abſtracto: νόσος ſignificat ideam morbi, quæ eſt facta , & completa ; νόσημα ſignificat morbum in concreto, ideſt formam morbi iunctam cum materia ; ſed quia de ratione materiæ eſt alteratio; ideo νόσημα eſt pars morbi partim facta , & partim in fieri;quia eſt idea adhuc in materia. Quare cum Hippocrates in aphoriſmo utatur dictione νόσημα, intelligit per uigorem morbi partem mediam,quę partim eſt facta,& partim fit.

Pręterea ſi per uigorem intelligeret ultimam partem uigoris, aphoriſmus eſſet falſus; quia æger in ultima parte uigoris eſt in tuto, & tunc eſt reficiendus; eſt in tuto; quia morbus tunc eſt uictus, & ſuperatus; eſt reficiendus, quia uicto morbo,uires ſunt augendæ.

Quo ad tertium; quid intelligat Hippocrates per uictum tenuiſſimum , qui explicatur per illas dictiones τῇ λεπτοτάτῃ διαίτῃ χρῆσθαι.

Prima dubitatio occurrit circa propoſita uerba; quia Hippocrates uidetur ſibi contradicere; ſuperius enim dixit,in uigore eſſe utendum uictu extremè tenuiſſimo. Hic uerò dicit ſolum tenuiſſimo ſine illa dictione extremè ; ideo nonnulli dicunt Hippocratem in hoc aphoriſmo non intelligere de ieiunio .

Reſpondetur Hippocratē in hoc aphoriſmo intelligere de uictu extremè tenuiſſimo, ideſt de ieiunio; quod colligitur ex Gręca uoce τῇ λεπτοτάτῃ; quia articulus τῇ, ſignificat ultimum terminum tenuitatis, qui eſt ieiunium ; articulus enim ſignificat rem completam ; ſicuti expoſuimus in 3. aphoriſmo ἐν τῷ ἰχάτῳ, nempe articulum τῷ, ibi ſignificare ultimum terminum plenitudinis.

Plurimi tenent Hippocratem in hoc aphoriſmo intelligere de potione , ſicuti eſt mulſa , quia non nominauit uictum extremè tenuiſſimum, qui eſt ieiunium . Sed aduerſantur Galeno , qui in comm. inquit , in uigore illorum peracutorum , qui dicuntur peracuti non exactè, conuenire uictum extremè tenuiſſimum, at in hoc aphor.loquitur de uigore.Deinde ut patet ex ſolutione dubitationis per τῇ λεπτοτάτῃ, intelligit ultimum terminum tenuitatis, & hic terminus eſt ieiunium. Pręterea Galenus 19. aphor. huius ſect. dicit,nihil dandū eſſe ante iudicationē; ergo tantò minus in iudicatione ; ſed ſic eſt , quod in uigore fit iudicatio ; ergo in uigore nihil omninò dandū , neque ipſa mulſa , contra multos , qui per tenuiſſimum uictum intelligebant mulſam .

Nonnulli alij , ut Criſpus dicunt Hippocratem in hoc aphoriſ. intelligere de uigore omnium morborum tam acutorum, quam chronicorū , dicūtque quod habita relatione ad alia tēpora , in uigore utendum ſit uictu tenuiori , quam in principio , & augmento . Primò falluntur , quia Hippocrates loquitur in his aphoriſmis de acutis, & nō de chronicis morbis . Deinde , ſi per tenuiſſimum intellexiſſet cibum tenuiorem eſſe præbendum in uigore , quam in principio, & augmento,nō eſſet locutus modo ſuperlatiuo,ſed comparatiuè,dixiſſetque tenuiori,& non tenuiſſimo utendum .

Quo ad quartū ; cur ſcilicet dicat Hippocrates , in uigore eſſe utendum uictu tenuiſſimo , tres ſunt cauſæ . Prima proponitur à Gal. in hoc comm. his uerbis ,,In uigore non oportet diſtrahere naturam ad alteram nouam coctionem ; cum eo tempore natura humorum morbos facientium coctioni fortiter uacet .

Secunda cauſa, cur in uigore nullus cibus conueniat , eſt , quia tunc natura eſt

adeo

adeo occupata morbo, ut cibus non coquatur, ſed corrumpatur; deinde cibi corruptella maximè auget morbum.

Tertia cauſa proponitur ab Hippocrate 2.acutorum tex.48.ubi dicit, quod natura in uigore effecta debilis minus concoquat: ideo uictu extremè tenuiſſimo uiendum: poſſuntque ſine cibo perſiſtere, quia quando ſunt in uigore, ſunt ferè in fine: ideo poſsunt per paucas horas ſine cibo perdurare.

Hinc illi medici, qui copioſius nutriunt uigoris tempore à Dogmaticis Medicis iure merito uocantur carnifices: quia tot in ſæuiſſimo bello non occiduntur, quot ægrotantes à cibo exhibito in uigore ſuffocantur. Arma hoſtilia, quibus interimunt ægros in ipſo uigore, ſunt caponis contuſa, uel expreſſa, uel ſtillatitia illa uiſcida, iuſcula craſſa, oua, & quamplurima, quæ ad plenum, & non ad tenuem uictum pertinent: facileſque ſunt medici imperiti, ut incidant in hunc errorem, quia uident mulieres hac uia incedere nempè ad miſerrimi ægrotantis perniciem. Nec ualet, dum dicunt, ægros in uigore eſse admodum debiles, quia ex Gal. precepto comm. 4. huius aphoriſmi habentur hæc uerba ,, Ægri ſunt conſeruandi debiles uſque ad finem uigoris, ſecus fieret additio ad morbum.

Deinde non diſtinguunt, quinam ſint illi debiles, qui indigent cibo, quemadmodum Hippocrates, & Galenus 2. de ratione uic.48.diſtinguunt, his ferè uerbis, quæ aureis litteris in cordibus noſtris eſſent inſcribenda ,, Qui ſunt debiles ob innanitionem uaſorum egent alimento: qui uerò ſunt debiles ob dolores prægreſſos, & morbi uehementiam, non egent alimento, ſed potius euacuatione.

QVÆST. XXXI.

Cur in principio morbi robuſta virtus non vincat morbum: in vigore languida vincat.

AVerroes 4. coll.cap. 33. quærit, cur natura in uigore, in quo eſt ualde debilis, poſſit morbum uincere, cum non potuerit illum uincere in principio, uel augmento morbi, quando ipſa uirtus erat robuſtiſſima.

Reſpondet Auerroes hoc accidere, quia actus actiuorum fiunt in patiente bene diſpoſito, quæ ſententia eſt Ariſtotelis 2.de anima 24.

Humores in principio morbi ſunt rebelles, in augmento uerò minus rebelles: ſed in media parte uigoris ſunt ita diſpoſiti, ut à uirtute debil iſſima, & languidiſſima, niſi cibis diſtrahatur, poſſint uinci, & ſuperari.

De diſpoſitione, ob quam introducuntur formæ ſubſtantiales, & accidentales locutus eſt Ariſtoteles primo Phyſicorũ tex.67. ubi cõcludit, agentia nõ agere in contrarium, ſed in ſubiectum contrarij. Ibi enim habet hæc uerba ,, à ſe inuicem contraria pati eſt impoſſibile: inde colligimus, noſtras medicinas non agere in morbos, ſed in ſubiecta uiſcera: inde quoque colligimus, ſpagiricos, qui putant ſuis medicinis uincere morbos, à ueris medicinæ ſcopis lõge abeſſe, & quod deterrimũ eſt ſuperãdo morbos lædere uiſcera, & introducere affectum contrariũ, qui eſt primo deterior: dirigenda eſt igitur actio medica in materiam: ſeu in ſubiecta viſcera ea diſponendo, & non in formas morbificas, alioqui actũ eſſet de re medica. Hinc Ariſtotetes 8.Phyſi.tex. 23. diſputans contra Heraclitum dicentem omnia ſẽper moueri, dicit ante augmentationem, & dminutionem prius fieri diſpoſitiones, quibus effectis ſolum fieri augmentationem, & diminutionem: quod principium ſummè neceſſarium pro efficienda mutatione ſubſtantiali, & quauis alia accidentali: Ariſtoteles eodem tex. idem declarat quatuor exemplis huic contemplationi accomodatiſſimis. Primum eſt de aquarũ guttis cadẽtibus, & excauantibus lapidem: dicendo aliquas diſponere, & aliquas paucas excauare. Secundũ exẽplũ eſt de arbore, quæ ex lapide naſcitur, quippe quæ curſu tẽporis, dũ arbor augetur, diſponat lapidem ad ſciſſionẽ; & diſpoſitũ vnico momento ſcindat. Tertium eſt de aquarum congelatione quæ non fit ſine præcedenti diſpoſitione. Quartum exemplum pertinet ad noſtrum propoſitum, atque eſt de ægroto tendente in ſanitatem, ubi dicit,

prius

prius diſponi ſubiecta uiſcera, nempè in principio,& augmento,& in prima,& ſecunda parte uigoris: deinde poſt diſpoſitionem à uirtute quoque languida, & imbecilli ſanitatem introduci.

Similiter poſt diſpoſitiones in uiſceribus diu conceptas fiunt morbi, & febres curatu difficiles: dicimus curatu difficiles: quia ut colligitur ex Gal. 1. ad Glauc. cap. 2. 4. de ratione uict. comm. 115. & in hiſtoria Sileni in epidemicis propter errata externa ſine præcedenti uiſcerũ diſpoſitione: poſſunt quidem fieri febres diariæ, ſed non febres putridæ, vel hecticæ, vel morbi curatu difficiles. Hinc Hippocrates 4. de morbis ait „ morbos diu conceptos ἀθρόος ἐκλαμψειν, id eſt ſubito erumpere. Galenus verò in hiſtoria Sileni, qui propter potationes, & intempeſtiua exercitia incidit in affectum lethalem, habet hæc verba „ Vtique Silenus non incidiſſet in grauiſſimum affectum propter illa errata externa, niſi antea fuiſſent præparata viſcera. Hæ ſunt rationes, cur poſt leuiſſima errata, corpora multo ante malè diſpoſita incurrãt in morbos curatu difficiles, & interdum lethales. Hę quoque ſunt rationes, cur in ſtatu, natura exiſtente debili, ſanentur ægroti, quia ſcilicet materia tunc maximè eſt ad expulſionem diſpoſita.

QVÆST. XXXII.

An in vigore omnium acutorum nihil cibi dandum ſit, vt iubet aphoriſmus.

QVærebatur tãdẽ, an in vigore omnium peracutorum, & acutorum ſeuerè vtendum ſit ieiunio, vt dicit aphoriſmus. Reſpondemus, acutos eſſe duum generum, aliquos, in quibus reſeruatur materia peccans ad vnican expulſionem: aliquos verò in quibus natura in principio, & augmento morbi ita expellat excrementa, vt quando morbus ſit in vigore, omnia accidentia ſint remiſſa, ſicuti euenit in pleuritide, in qua nõ in uigore fit ſputaminũ expulſio, ſed in principio, & augmento Poſita hac diſtinctione dicimus aphoriſmum Hippocratis, qui docet in uigore eſſe utendum uictu tenuiſſimo, eſſe intelligendum de acutis in quibus reſeruatur materia peccans ad vnicam expulſionẽ & nõ de illis, in quibus à principio vſque ad ſtatum excernitur materia peccans. Hæc doctrina eſt Hippocratis primo de ratione vic. tex. 23 & 25. vbi loquens de pleuritide habet hæc verba „ Quoties ſputamina excernũtur qualia, & qualiter excerni debeãt, augenda eſt ſorbitionis quantitas. Addimus, ſed in ſtatu ſeu vigore, quod idem eſt, expulſa ſunt copioſa excrementa, ergo in vigore vtendo eſt pleniori cibo, quam in principio & augmento: quia in illis roborata natura in vigoris principio aliqua tenui ſorbitione, quod reliquum eſt, ab ipſa facilius vincitur.

Præceptum Hippocratis poteſt etiam ampliari ad euacuationem factã ab arte: quãdo videlicet in principio, & augmento medici importunè vexant ægros euacuantibus reiterãdo bis, & ter non ſolum ſanguinis miſſionem, ſed etiam lenientia & purgantia: tunc ſi ægri in prima parte uigoris poſt hanc importunam euacuationem ſunt admodum debiles abſque dubio augenda eſt ſorbitio.

Præterea eſt profectò prudentis conſilij in principio morbi euacuare: deinde in augmento, & ſtatu quieſcere iuxta aphoriſmum Hippocratis 29. ſecundæ ſec. „ ſi quid tibi uidetur mouendum, moue in principio: in augmento uero & ſtatu quieſcendum, quia concocta ſunt medicanda, non cruda ex Hippocrat. 22. aphoriſmo primæ ſect. nam mouẽdo cruda innumerabilia mala ſuboriũtur, ſicuti explicabimus in aphoriſmo 22. huius ſectionis.

Petrus Criſpus, & nonnulli Alij dicũt aphoriſmum Hippocratis eſſe uerum in omni morbo, & in pleuritide & alijs ſimilibus, in quibus nõ reſeruatur materia ad unicam expulſionem in morbis ex bile (dicunt) nullo excepto in uigore utendum eſſe uictu extremè tenuiſſimo.

Ad Hippocratem dicentem in uigore pleuritidis eſſe augendam ſorbitionem.

Reſpondent eſſe augendam nõ prò nutritione; ſed ut fauces madefiant hoc fine, ut facilius ſputa reijciantur. Cæterum Criſpus non tollit dubitationem: qui aliud eſt madefacere fauces, & aliud ſorbere,

bere, & deglutire. Hippocrates pro madefaciendis faucibus propoſuiſſet ἰκλείγματα, ideſt lambitiua, & gargariſmata quæ ſtatim expuuntur, & non ſorbitionem.

QVÆST. XXXIII.

An in vigore fiat perfecta coctio.

Relinquebatur conſiderandum, an in vigore fiat perfecta concoctio. Auerroes 3. coll.c. 9. inquit: quando ceſſat concoctio, ceſſat augmentũ: ergo in augmento fiet perfecta concoctio, & non in vigore: ergo in augmento erit vtẽdũ victu extremè tenuiſſimo, & nõ in vigore.

Galenus verò in hoc comm. dicit, perfectam cõcoctionẽ fieri in vigore; primo de criſib.cap.17. & 18. loquens de concoctione puris, dicit perfectum pus fieri in vigore. Similiter Hippocrates 2. de ratione vic.48.& alib', & in hoc aphoriſmo, ne diuertatur natura à concoctione, ægros non eſſe cibandos in vigore.

Nonnulli reſpondent Auerr. fuiſſe deceptum ab ethimologia huius dictionis ſtatus quaſi quod ſtatus dicatur, quia natura ſtet, & quieſcat ab omni operatione.

Nos dicimus, coctionem fieri in augmento, ſed perfici in prima parte ſtatus ſeu vigoris, quod Auerroes non negaſſet. Deinde in ſecunda parte vigoris naturam ſeparare humorem iam concoctum. In tertia naturam efficere expulſionem, & in declinatione perficere eandem excrementorum expulſionem; quare ſi natura in prima parte vigoris diſtrahatur cibis à morbi concoctione; in ſecunda parte humor noxius non ſeparabitur ab innoxio, ac inde facilè recrudeſcet; ſi uerò in tertia uigoris parte impediretur expulſio, criſis nõ fieret, & ſic æger morbo non liberaretur. Ad criſim bonam Galenus 4. aphoriſmorum 22. docet tria requiri, primo concoctionem, poſt concoctionem, ſeparationem, & poſt ſeparatiõnem euacuationem.

Dubitatio Hippocrates uidetur aſſerere in hoc aphoriſmo, uictus rationem ſumendam eſſe à morbi uigore; tamen primo de ratione uic.in ac.44. Galenus docet, morbum prohibere cibum, atque ſolam uirtutem cibum indicare: cibus enim ex Hippocrate 7. aphoriſmorum 65. ægrotanti morbus fit.

Reſpondetur uigorem morbi prohibere, & non indicare cibum, ideo Hippocrates in aphoriſmo dicit, in uigore uel tenuiſſimo eſſe utendum cibo: hæcque eſt cauſa, quod tenuior, uel plenior cibus dandus ſit, prout uidelicet tempus cibandi magis, uel minus diſtat à uigore: plenior, ſi multum diſtat: tenuior, ſi tempus cibandi à uigore paruin diſtet: quia in uigore acutorum nihil dandum eſt. Idem eſt dicere in uigore utendũ eſſe uictu extremè tenuiſſimo, ac dicere in uigore nihil cibi dandum eſſe.

APHORISMVS NONVS.

CONIECTARI autem oportet, an æger cũ victu ſufficiat perdurare, donec morbus conſiſtat; & nunquid prius ille deficiat, nec poſſit cum victu perdurare, vt morbus ante deficiat atque hebeteſcat.

Nonnulli connectunt hunc aphoriſmum cum ſuperiori hoc modo. Cum Hippocrates ſuperius locutus ſit de uictus quantitate ſumpta indicatione à morbi uigore. In hoc aphoriſmo ſimiliter loquitur de uictus quantitate, ſed ſumpta indicatione à uiribus.

Hęc connexio uidetur pulchra, facilis, & breuis: tamen continet falſitatem, & reluctatur ipſi Galeno. Continet falſitatem: quia Hippocrates in hoc aphoriſmo intelligit de maiori, uel minori tenuitate uictus: ſed ſic eſt, quod maior uel minor tenuitas pertinet ad qualitatem, & non ad quantitatem uictus, ergo agit de qualitate uictus, & non de quantitate.

Reluctatur Galeno, quia lib. de opt. ſecta, ad Traſyb.cap.39. inquit „ Quando Hippocr. dixit in 8.aphoriſmo, in uigore vtendũ eſſe uictu tenuiſſimo, locutus eſt de qualitate, & non de quantitate victus. Decepti fuerunt: quia uiderunt Galenum in comm. 16. aphoriſmi huius ſectionis, qui eſt victus humidus febricitantibus confert, dixiſſe Hippocratem in pręcedẽtibus aphoriſmis egiſſe de quantitate uictus,

ctus, inde putarunt, omnes præcedentes fuiſſe de quantitate victus: tamen ſolum aphoriſmi, qui ſunt poſt duodecimum vſque ad decimum ſextũ excluſiuè, ſunt de quãtitate victus, & non iſti præcedentes, quos expoſuimus.

Dicimus igitur nos, Hippocratem ſuperius egiſſe de ratione victus ſumpta indicatione à toto morbo perperacuto, & à vigore peracuti. In hoc aphoriſmo verò agere de ratione victus ſũpta indicatione morbo acuto, & ab ipſa virtute: à morbo quatenus prohibet cibum: quia morbus quantò maior eſt, tantò magis prohibet victũ, atque quantò minor, tantò minus illum prohibet: à virtute non vt indicante cibum, ſed vt coindicante, & non contraindicante: virtus verò coindicans poteſt comparari dupliciter ad morbũ acutum: vel ad morbum acutum, in quo reſeruatur materia peccans ad vnicam expulſionem criticam, de quo morbo egit ſuperius: vel comparari poteſt ad morbum acutum, in quo non reſeruatur materia peccans ad vnicam expulſionem: atque de his acutis in hoc aphoriſmo intelligit in ſecunda parte: ſicque tractatus de ratione victus erit completus.

Sed pro intelligentia aphoriſmi tria ſunt conſideranda. Primum quid ſit indicans, quid coindicans, & quid contraindicans.

Secundum in quibus caſibus virtus coindicet.

Tertium in quibus caſibus virtus contraindicet.

Quo ad primum dicimus, quod indicans, vel conſideratur ratione morbi, vel ratione virtutis; ſi conſideretur ratione morbi, dicimus morbũ magnum indicare remedium magnum: morbũ paruum remedium paruum: morbum calidum remedium frigidum, & ſic de alijs; ſi verò conſideretur indicans ratione uirtutis; tũc virtus, uel cõſideratur in ſanis, uel in ęgris; ſi in ſanis uirtus robuſta ſemper indicat cibum plenum quo ad qualitatẽ, & quo ad quantitatem, quæ tamen non excedat uires; uirtus debilis indicat uictum tenuem quo ad qualitatem, & quo ad quantitatem.

Si uerò conſideretur uirtus in ægris, tunc uirtus non amplius indicat, ſed uel coindicat, uel contraindicat; coindicat, dum permittit quod indicatur à morbo; permittit, dum poteſt perdurare uſque ad uigorẽ, tunc in ægris uirtus uel eſt robuſta, uel debilis, ſi robuſta, quanto eſt robuſtior, tantò tenuiorem uictum indicat; ſi debilis, uel poteſt perdurare uſque ad uigorem, uel non ſi poteſt perdurare, ita debilis uirtus eſt conſeruanda; ſi non poteſt perdurare non coindicat, ſed contraindicat, & tunc pleniori cibo eſt utendũ; quia magis poteſt illa uirtus ad indicandum cibum, quam morbus ad prohibendum. Hinc Galenus 11. meth. cap. 5. loquens de uirtute quatenus eſt coindicãs, & contraindicans protulit hæc uerba „ Quoties uires ferunt, exhibendus eſt cibus conueniens ratione morbi; quoties uerò non ferunt, augendus eſt uictus, qualis eſſe poteſt cõueniẽs ratione uiriũ robuſtarum; in morbis acutis cibus eſt propoſitus à Galeno comm. 4. & 7. huius ſectionis, ubi dicit, in perperacutis proponendum eſſe ieiunium; in peracutis mulſam; in exactè acutis cremorem ptiſſanæ; in acutis non exactè totam ptiſſanam.

Quo ad ſecundum quod erat conſiderandũ, in quibus caſibus uidelicet uirtus coindicet. Sciẽdum in tribus caſibus uirtutem coindicare. In primo dũ uirtus eſt robuſta, quæ ſemper coindicat, ideſt permittit quod indicatur à morbo. In ſecũdo dum uirtus eſt debilis, quia ſit ſuffocata, quo caſu melius coindicat, quam uirtus robuſta; quia ita ſuffocata melius ſuffert ieiunium, quam robuſta. In tertio caſu, dũ uirtus eſt debilis, poſſit tamen ita debilis perdurare uſque ad uigorem; Galenus.n. in comm. 4. huius ſec. habet hæc uerba „ ſufficit, ut uirtus cõſeruetur debilis uſque ad uigorem; quia in poſtrema parte vigoris æger eſt in tuto, & tuto refici poteſt: ſi verò nõ poteſt perdurare, contraindicat, indicando videlicet victum contrarium morbo, & ſic ſpernitur etiam in perperacutis ieiunium, quo caſu præberi poteſt ptiſſanæ cremor.

Quo ad tertium, quod erat conſiderãdum, nempè in quibus caſibus virtus cõtraindicet, ſciendum eſt, uirtutẽ in octo caſibus præcipuè cõtraindicare, ideſt nõ poſſe perdurare vſque ad vigorem ſine alimento. Primus, in alimenti defectu, ſicu-

ſicuti in valde ſenibus, in lienteria, in cæliaca paſſione, & in aliqua maxima hemorrhagia. Secundus in aſſuetis copioſis cibis. Tertius, in æſtiuis temporibus, ſeu in locis calidis. Quartus, ieiuninm nō eſt obſeruandum in illis, qui patiuntur lumbricos: docet enim Galenus lib. de Theriaca ad Piſonem cap. 13. vbi ſunt lumbrici, corpus extenuari: quia ingeſtum alimentū depaſcuntur, ipſoſque lumbricos mordere, & terebrare inteſtina illorum, quorū ventriculus cibis vacuus eſt. Quintus, in ætate puerili, vel decrepita: in puerili, quia eorum corpora facilè reſoluuntur: in decrepita, quia cibus magna ex parte conuertitur in pituitam vitreā, quæ illos non nutrit. Sextus eſt imbecillitas oris ventriculi, ob quam facili de cauſa ob inediam fit morſus, vt accidere ſolebat Diodoro Grāmatico (de quo Gal. 5. de loc. aff. 9.) qui ob ieiunium ſæpè in grauia accidētia epileſiæ incidebat. Septimus, in peſte coinquinatis; Galenus enim 3. de præſag. expul. 3. habet, Quod caracter peſtis, & febris peſtilentis, vel malignę ſit virium caſus, ideo cibo reficiēdi. Octauus in picrocholis, qui ob ieiunium incidūt in hecticam, & niſi opportunè nutriantur, moriūtur: ideo Galenus 10. meth. admonet, picrocholos in principio paroxyſmi quoque eſſe nutriendos, tum ne incidant in febrem hecticam: tum vt humectentur cibo: quia hoc modo hecticæ periculo facilius liberantur. De his caſibus mentionem facit Gale. 1. de ratione victus 44. ſecūdo de ratione vic. 45. & alijs in locis.

Diuiditur hic aphoriſmus in duas partes. In prima dicit, habendam eſſe coniecturam de viribus ægrotantis, an poſſit cum victu tenuiſſimo perdurare vſque ad uigorem: intelligitque de uictu ſumpta indicatione à uirtute cōparata ad illos acutos, de quibus egit ſuperius, in quibus reſeruatur materia peccans ad unicam expulſionem. In ſecunda parte dicit habendam eſſe coniecturam de ægro, an ſcilicet cum uictu tenuiſſimo ſanari poſſit, intelligit de uictu ſumpta indicatione à uirtute cōparata ad illos acutos, de quibus egit 1. de ratione uic. 23. & 25. ubi dicit, „ tales acutos ante uigorem deficere, & hebeſcere, ubi Hippocrates ait tales eſſe interdum pleuritides, in quarū vigore dari poteſt tota ptiſana. Parimodo dum fiunt plurimæ euacuationes à natura vel à medico in principio, & augmento, itaut morbus hebeſcat, ægri tunc erunt magis nutriendi in vigore, quam in principio.

Quo ad uerba: dicit Hippocrates, habendam eſſe coniecturam ſupple de quātitate uirtutis ægrotantis, an poſſit cum præſcripto uictu perdurare uſque ad uigorem, quod certè ſolum coniectura aſſequi poteſt, ſicuti animaduertit Galenus 1. ad Glauc. in principio, & 3. meth. cap. 3. dicens quantitatem aſſequi cōiectura, illamque nec ſcribi, nec dici poſſe.

Quantitates igitur, quæ faciunt artem coniecturalem, ſunt quātitates remediorum, inter quæ remedia cibi quantitas etiam collocatur, quā nos coniectura aſſequimur, illamque utimur in præſcribēdo uictu: ſimiliter quantitas uirtutis, & quantitas morborum concurrunt ad faciendam artem coniecturalem. Pręterea ſunt etiam aliæ duæ quantitates, quæ faciunt eandem coniecturam, quæ ad propoſitum noſtrum non faciunt in explicatione iſtius aphoriſmi, quæ ſunt conditiones indiuiduantes, & idioſyncriſia; de qua Galeñ. 3. meth. 7. habet hæc uerba „ ſi naturam propriam, quam idioſyncriſiam uocant, exquiſitè cognoſcerem, talem me putarem, qualem mēte concipio fuiſſe Æſculapium.

Sed Hippocrates in aphoriſmo dicit, habendam eſſe coniecturam quantitatis uirtutis, & morborum, & per conſequens remediorum. Primo habenda eſt coniectura de quantitate uirtutis: quia niſi ſciamus quanta ſit uirtus, ſcire nō poſſumus quantum debeat eſſe remediū diæteticum, chirurgicum, & pharmacæuticum. Dum Hippocrates 4. de ratione uic. 19. uult, in mittendo ſanguine tres ſcopos concurrere, nempè morbum uehementem, uirium robur, & ætatem florentem, dicimus dictos ſcopos conſpirare quoque in præſcribendo uictu tenuiſſimo.

Similiter ex Hippocrate quantitas morbi facit artem coniecturalem, quæ morbi quantitas nihil aliud eſt, ut docet Galenus 9. meth. 14. niſi illa certa menſura quantitatis receſſus, à quo medici de-

debent colligere remedij quantitatem : inde Galenus lib. de curandi ratione per ſang. miſſ. cap. 12. inquit, quantitatem remedij efficere artem coniecturalem. Hippocrates igitur in aphoriſmo dicit, habendam eſſe cōiecturam ſupple quantitatis virtutis, & per conſequens quantitatis receſſus à ſtatu naturali factus in ægro, & remediorum : quia reuera iſtæ quantitates ſolum coniectura, & non certa ſcientia dignoſci poſsunt:quopacto verò per artificioſam coniecturam prædictæ quantitates dignoſci poſſint, paulo infra declarabimus.

In codice Græco legitur *συντεκμαίρεσθαι*, ideſt ſimul eſſe faciendam coniecturam de viribus, & de morbis : quia duo ſunt ſcopi: alter qui deſumitur à viribus : alter, qui deſumitur à morbo tamquam prohibente ipſum cibum : ideo ſemper videndum eſt, quis ex duobus ſcopis præualeat, ne incidamus in erratum methodicorum, qui à morborum temporibus cibandi indicationem deſumebant, decepit, vt ait Galenus lib. de opt. ſec. ad Traſyb. 39. à praua intelligētia ſuperioris aphoriſmi, qui eſt : quando morbus in ſuo vigore conſtiterit vel tenuiſſimo victu vtendum : qui aphoriſmus eſt de prohibente cibum, & non de indicante: ſi eſſet faciēda coniectura ſolum de viribus, dixiſſet *τεκμαίρεσθαι*, & non *συντεκμαίρεσθαι*. Deinde aphoriſmus nō explicaſſet hoc eximium pręceptum, quod ſcilicet ſimul, & eodem tempore ſit neceſſarium vires, & morbū perpendere : quia non valet, vires ſunt debiles, ergo cibis ſunt augendæ: quia ſi eſſet aliqua angina acutiſſima, & breuiſſima: licet vires eſſent debiles, non eſſent augendę, nec corroborandæ cibis : quia ita debiles poſſent ſufficere vſque ad vigorem, qui poſt primam, vel ſecundam diem ſuccederet: quo adepto, vel incipiente declinatione ægri ad libitum nutriri poſſunt, quia ex Galeno 3. de criſib. 5. & 9. in poſtrema parte vigoris, & in declinatione, nemo moritur.

Dicit ,, *an æger cum præſcripto victus perduret ad vigorem :* dicit, an æger: quia in ægro duo continetur ſcopi, alter deſumendus à viribus : alter à morbo : ideo non dixit, an virtus, ſed an æger perduret : quando virtus poteſt perdurare vſque ad vigorem præualet ſcopus deſumptus à morbo : quando verò non poteſt perdurare, præualet ſcopus deſumptus à viribus, & meritò quidem : quia indicatio deſumpta à uiribus obſcurat omnes alias indicationes : ideo dixit coniectari oportet, nempè qualis videlicet ſcopus præualeat : quare vires vel poſſunt durare ſine cibo vſque ad vigorem peracutorum, vel non poſſunt: ſi poſſunt, nihil cibi dandum : ſi non poſſunt, in principio, & augmento nutriendum, hac lege, vt quo magis morbus approximetur vigori, eo magis de cibo aliquid detrahatur: dum verò morbus eſt in vigore, ſumma inedia eſt obſeruanda : si verò accidat, vt ante vigorem æger non ſit nutritus, & cogatur in ipſo vigore nutriri, inquit Hippocrates 2. de ratione vic. eſſe valde malum coactè ægros nutrire in ſummo morbi vigore : tamen ſi vires non ſufficiant, & illo tempore cadere videantur, cibi ita pauxillum dandum eſt, vt non diuertat naturam ab opere ſuo : quia dum vigor eſt in poſtrema parte, itaut non amplius poſſit creſcere, cibus tutius exhibetur : quia tunc morbus victus eſt.

,, *An ne prius deficiat, & cum tali victu non poſſit perdurare.*

Prima dubitatio: hæc eſt ſecunda pars, in qua videtur Hippocrates ponere uerba ſuperflua : immo Triuerius non intelligens uerborum Hippocratis myſteria dicit, Hippocratem eſſe ſuperfluum incidereque in manifeſtiſſimam taſtologiam : quia Triuerius aſſerit idem eſſe deficere, & non poſſe perdurare.

Reſpondemus deficere, & non poſſe perdurare eſſe uerba diuerſa : non enim ualet conſequentia, uires deficiunt, ergo non poſſunt perdurare : quia uires quoque deficientes interdum poſſunt perdurare uſque ad uigorem : ſicuti in illis, qui detinentur angina, quippe qui non poſſunt deglutire per tres dies : deficiunt quidem uires, ſed tamen perdurant, & ſanantur.

Pręterea deficere indicat defectum; non omnimodam extinctionem. Inſupet Hippocrates non ſine aliquo myſterio abdit ,, an prius deficiant : uoluit

G enim

enim admonere in morbis peracutis ſufficere virtutem debilem, talemque eſſe conſeruandam vſque ad vigorem: quæ doctrina eſt Galeni comm. 4. huius ſectionis, vbi alimentum acutorum morborum appellat minuens uires, non conſeruans, neque augens ipſas uires. Quod certè non animaduertũt Medici Plebei, qui non ſolum uires in acutis uolunt cõſeruare, ſed etiam augere, nõ ſine magna ægrotantium pernicie. Idem confirmat Galen. experiẽtia 10. meth. cap. 13. quod ſcilicet uires ualdè deficientes cibi pauxillo illico reſtaurentur, ſi tempore opportuno nutriantur: ibi oſtendit exemplo cuiuſdam iuuenis febricitantis, cuius uires ieiunio importuno à daitritarijs præſcripto erant ferè extinctæ: ibi dicit Galenus, panis pauxillum cum uino tenui iuuenem ſumendo ſtatim oculos ſuſtuliſſe, aſtantes cognouiſſe, & uires illicò fuiſſe reſtitutas.

Vel morbus ante deficiat, & hebeſcat, ideſt ante uigorem: Hippocrates 1. epid. 3. tex. 10. inquit, dari morbos, qui in principio augentur, & deinde ſub iudicio morbi mites fiunt.

Secunda dubitatio: ſed quomodo morbus ante uigorem poterit deficere, & hebeſcere; hoc certè non conuenit augmento, quod eſt ante uigorem, ſed ſolum declinationi, in qua morbi deficere, & hebeſcere ſolent.

Reſpondetur Hippocratem addidiſſe hæc poſtrema uerba propter illos morbos, in quibus natura non conſeruat totam materiam peccantem ad unicam expulſionem: ſicuti obſeruatur in pleuritide, in cuius principio, & augmento per tuſſim expellitur materia peccans. Idem obſeruatur ab Hippocrate 1. de ratione uictus 23 & 25. in morbis acutis. Hique ſunt, qui ante uigorem deficiunt, & hebeſcunt: quo caſu in ſtatu ſeu uigore plenius nutriri oportet, quam in augmento.

Hinc obſeruamus ob tres cauſas ante ſtatum, ſeu antè vigorẽ, morbũ deficere, & hebeſcere poſſe. Prima ob euacuationem à medico factã in morbi principio, & augmento ſatis copioſam. Eadẽ ratione Galen. 1. ad Glauc. refert, ſe in principio iugulaſſe febrem ſanguinis miſſione vſque ad animi deliquium. Secunda cauſa, dum natura expellit materiam à parte nobili ad ignobilem. Tertia, quando materia peccans non reſeruatur ad vnicam expulſionem: quando videlicet præceſſerũt euacuationes per criſes imperfectas, per vrinam, ſudorem, per aluum, vomitum, vel per inſenſibilem euacuationẽ, quæ maior eſt (vt probauimus in ſtaticis) quam omnes ſenſibiles euacuationes ſimul unitæ. Inde fit quod Galenus 3. de criſib. cap. 6. dicit in fine augmenti interdum expelli materiam coctam: deinde morbum mitiorem reddi, ideſt deficere, & hebeſcere.

Tertia dubitatio occurrit: quia interdum morbi ante uigorem ob multas euacuationes deficiunt, & hebeſcunt, tamen in principio uigoris interimunt: ergo non ualet: deficiunt, & hebeſcunt morbi, ergo ſunt ſalutares.

Reſpondemus, morbum poſt multas euacuationes criticas imperfectas deficere, & hebeſcere poſſe: deinde eundem morbum interimere: idque ob quatuor cauſas. Prima: quia materia peccans, licet pauca ſit, trãſferatur ad partem nobiliorem. Secunda, quia ſit delata ad locum anguſtiorẽ, in quo fiat inuincibilis. Tertia, quia uires redditæ propter præcedentes euacuationes debiles minus poſſint reſiſtere. Quarta, quia humor occultet arma hoſtilia: quia non ſit adhuc benè fermentatus: nulla enim putredo, uel malignitas ante fermentationem ſe oſtendit.

Cæterum pro intelligentia aphoriſmi tria adhuc occurrunt conſideranda. Primũ, dũ dicit Hippocrates an æger cum præſcripto uictu perduret uſque ad uigorem, ſupponit, neminem mori poſſe in uigore, tamen infiniti moriuntur in uigore: Galenus enim 3. de criſib. 5. & 9. dicit hanc eſſe prærogatiuam ſolius declinationis, ut in ipſa nemo moriatur. Secundum quod eſt conſiderandum, inquit Gal. ſi uires ſint imbecilles, & non poſſint perdurare, eſſe reficiendas. Quæritur de qua uiriũ imbecillitate intelligat, an de illa, quæ prouenit à labore, & uehementia morbi: uel de illa imbecillitate, quæ prouenit à uaſorum inanitione, quæ ſine dubio ante uigorem eſt cibis reficienda. Tertium quomodo præcognoſci, & ex qui-

quibus fontibus colligi poſſit, quando vires ualeant, uel nō ualeant perdurare uſque ad uigorem: quæ cōſideratio eſt magni momenti: quia ſi in hac re committitur error, id in ægrotantis perniciem ſuccedit.

Quo ad primum, dum ſupponit Hippocrates in hoc aphoriſmo, neminē mori poſſe in uigore: ſciendum eſt, ſolutionem difficultatis à Græca dictione deſumi: quia dicit in aphoriſmo πρὸς τῆς ἀκμῆν particula τῆν ſignificat ultimam partem uigoris, quæ eſt in facto eſſe, & non amplius fit, in qua parte morbus eſt ſuperatus: & uictus: tres ſunt partes uigoris, ut dictum eſt: ſi dixiſſet πρὸς ἀκμὴν ſine articulo, ſententia eſſet falſa: quia infiniti poſſunt in prima parte uigoris, & in media ex humanis decedere: in poſtrema uerò quæ adnectitur declinatio. ni nemo moritur: quia æger adeptus eſt uictoriam, & lata eſt ſen tentia de bona ſalute ęgrotantis. Ratio quoque eſt: quia in poſtrema parte uigoris amplius nō fit motus, nec morbus ultra progreditur depaſcendo, uel putrefaciendo: ubi non fit modus, ibi non poteſt fieri mutatio, ubi non poteſt fieri mutatio, non poteſt fieri corruptio; ubi non poteſt fieri corruptio, non poteſt fieri mors: quia mors eſt mutatio, & corruptio: immo mors ſupponit mutatum & corruptum eſſe.

Quarta dubitatio ex dictis ſuboritur, quia nō uidetur valere hæc conſequētia: morbus eſt factus, & non amplius fit: ergo eſt victus, & ſuperatus: quare licet poſtrema pars vigoris ſit in facto eſſe, & nō amplius fiat, non proptcrea morbus erit ſuperatus, & victus: quod confirmatur experientia, quia febris hectica eſt in facto eſſe, & non amplius fit: ergo morbus eſt victus, & ſuperatus, non valet, quia hectica primi vel ſecundi gradus poteſt humidum naturale depaſcere, & vlterius progredi.

Reſpondetur in vltima parte vigoris non ſolum morbum eſſe victum, & ſuperatum, ſed non amplius coinquinare, vel depaſcere: quia illa pars poſtrema immediatè adnectitur declinationi, quæ mutatio eſt in melius, & nō in peius: ideo ęgri tunc ſunt in tuto: hectici verò non ſic, quoniam hectica tabes depaſcit exſiccādo in dies magis, niſi arte infrænetur humectantibus, & refrigerantibus.

Quo ad ſecundum: cū dicat Hippocrates: ſi vires ſint ita imbecilles, vt non poſſint perdurare, quæritur de qua imbecillitate intelligat. Reſpondet Galenus 2. de ratione vic. 48. vires deficere ob duas cauſas, nempe uel ob defectum alimenti, quo caſu, niſi reficiantur, nō perdurant, ſed breui ſpacio exoluuntur, & ægri moriuntur: vel ob laborem, & vehementiam morbi nulla tamen exiſtente uaſorū inanitione, hoc caſu non exhibetur cibus. Hinc Hippocrates 2. de ratione uic. citato habet hæc uerba,, ingens malum eſt, dare potum, & ſorbitionem corpori debilitato ob laborem, & acumen morbi. Ecce nō ualere conſequentiā, uires ſunt debiles ob laborem, & uim morbi, ergo reficiendæ ſunt cibis: Galenus in prædicto comm. 48. habet hæc uerba,, ſæpè ęgri ob dolorem ſine pulſu redduntur, & animi defectione urgentur ob morbi uehementiam, in his nō eſt danda ſorbitio, niſi accidat, quod illa imbecillitas pēdeat à vaſorum inanitione: hæc accidentia, vt asfixia, quę eſt pulſus amiſſio, & animi defectus fieri poſſunt, vel ex repletione, vel ex veneficis qualitatibus prodeuntibus ab utero, vel ab alijs partibus: quare hæc corpora propter hæc accidentia reddita imbecillia, & admodum languida, cibis non ſunt reficienda, niſi caſu, quo vaſa ſint inanita. Valeāt igitur noſtratū plurimi, qui non diſtinguunt imbecllitatem prodeuntem à vaſorum inanitione ab illa quæ pendet à dolore, vel morbi vehementia.

Notandum, vaſorum inanitionem (ut perfectè illam dignoſcamus) à ſex cauſis fieri poſſe. Prima ab euacuatione ſenſibili facta à medico, uel à natura, cuiuſmodi eſt aliqua inſignis hemorrhagia uel fluxus, uel nimij ſudores.

Secunda ab euacuatione inſenſibili, quæ præcipuè fit in corporibus rari habitus, qui facillimè reſolnuntur. Hæc inſenſibilis euacuatio ſolet eſſe longè plenior, quàm omnes ſenſibiles ſimul vnitæ, vt declarauimus in aphoriſ. 4. 1. ſect. ſtaticæ noſtræ.

Tertia à longa inedia fit vaſorum inanitio.

Quarta à laboribus præcedentibus.

Quinta à præcedentib. vigilijs,cui iuncta ſit inedia.

Sexta à maximo, & diuturno morbi labore,cui unita ſit parimodo aliqua inedia:in his caſibus cibis uirtus eſt reficienda.

Inſuper reficienda eſt,dum adſunt contraindicantia, quæ ſatis ſuperq; declarauimus,cuiuſmodi ſunt alimenti defectus, conſuetudo multorum ciborum: æſtiua tempora,ætas puerilis,uel ſenilis,lumbrici, morſus oris uentriculi, qualis erat in in Diodoro Grammatico: picrocholi, & peſte affecti.

QVÆST. XXXIV.

Ex quib. ſignis colligitur, an vires poſſint perdurare ad finem ſtatus.

QVomodo uerò precognoſcatur, atque ex quibus ſignorum fontibus colligi poſſit, an uires poſſint uel nō poſſint perdurare uſq;ad finem ſtatum:paucis explicabimus.

Primo ſciendum,tres eſſe uirtutes corporis noſtris cuſtodiēdas, nempè animales,naturales,& vitales,& præcipuè vitales, quia in hoc aphoriſmo de his intelligit: Galenus enim 1. de ratione vic. 44. dixit, vitalem facultatem eſſe reſpiciendam,dum cibamus, & purgamus; ſubdit „ ope facultatis vitalis ſani edimus, bibimus, cætera omnia uitæ munia exercemus: propter hanc nos ægros nutrimus.

Quo ad animales virtutes, dicimus facilè perdurare poſſe quod cognoſcitur ex commoda inſpiratione, quę maximè ad vitalem virtutem confert; non enim vt cognoſcatur virtus animalis imperamus ægrotantibus vt ambulent, vel eant ſaltatum,quia(vt dixi)commoda, & quieta inſpiratio eſt ſignum ſufficiens, quod facultas animalis perdurare poſſit. Deinde animales ſunt iſtius conditionis, vt morbo depulſo facilè reficiantur.

Parimodo naturales uirtutes facilè perdurant, niſi cibis multis opprimantur: ideo Hippocrates in hoc aphoriſmo præcipuè intelligit de uirtute uitali, ſine qua neque animales,neque naturales reſici poſſunt.

Quo ad vitales, ex quibus ſignis videlicet poſſint præcognoſci, an poſſint perdurare cum victu tenuiſſimo vſque ad vigorem. Nos confugimus ad quinque ſignorum fontes.

Quorum primus deſumitur à reſiſtentia arteriæ; reſiſtentia verò cognoſcitur, dum quatuor digitis comprimitur, & compreſſa reſiſtit; in plurimis ægrotis pulſus videtur debilis, tamen illum comprimendo reſiſtit, ille certè non eſt debilis.

Secundus fons deſumitur à pulſus æqualitate,itaut valeat conſequentia, pulſus eſt æqualis,ergo non eſt debilis, quia omnis pulſus factus iuſto debilior eſt inęqualis.

Deinde inæqualitas pulſus diſtinguitur hoc modo; uel conſideratur in vnica pulſatione,uel in pluribus, quæ dicitur ſiſtematica,ideſt collectiua:inæqualitas in vnica pulſatione ſolet efficere tres pulſus inæquales; quorum primus eſt interciſus ideſt inæqualiter excurrens. Secundus eſt dicrotus ideſt bis feriens. Tertius eſt tranſiens à celeritate ad tarditatem, vel vice verſa. Si verò conſideretur inęqualitas in ſiſtematica, ideſt in pluribus pulſationibus; tunc arteriæ occurſatio non eſt ſimilis; quia oriuntur decem tales differentiæ inæqualitatis pulſus,quæ ſunt iſtæ,nempe in magnitudine, paruitate, duritie,mollitie,vehementia,humilitate, crebritate,raritate, tarditate,& frequentia.

Tertius fons deſumitur à differentia inter pulſum humilem, & debilem, quam differentiam nos ex pulſilogio ſic comprehendimus: ſi pulſus ægrotantis tactui noſtro occurrēs videatur debilior, quam fuerit die antecedenti; inueniatur tamen cum aliqua minori frequentia, perceptibili per noſtrum pulſilogium: ille pulſus nullo modo erit debilis, ſed humilis: fitque humilis, quia vehementia cauſarum morbificarum remiſſa ſit, qua remiſſa, virtus vitalis commodè poteſt perdurare vſque ad uigorem.

Quartus fons,ſiue quartum ſignum indicans virtutem poſſe perdurare deſumitur à pulſu reſiſtente. Cognoſcitur reſi-

reſiſtentia,ſi ſaltem ſemel ipſum tangendo uehementius feriat digitos.

Quintum ſignum,ſi pulſus modo eleuetur, modo vix eleuetur ſignificat oppreſſionem, & ſuffocationem virtutis: hæc virtus ita oppreſſa eſt illa, quæ magis poteſt cum ieiunio perdurare,quã robuſta: quia robuſta per ieiunium minuitur: ſuffocata verò per ieiunium augetur.

Quo ad naturalem virtutem, hæc eſt apprimè neceſſaria, ſed non in omni morbo,ſed ſolum in morbis materialibus, qui concoctione ſuperantur. Hinc Galenus 4. de præſag.ex pul.cap. 12. vult, facultatem naturalem in morbis materialibus eſſe principalem; ſequi deinde vitalem; & deinceps animalem: vult eſſe principalem habita relatione ad concoctionem,ſed non ad vitam protrahendam,quod non naturali,non animali,ſed principaliter debetur vitali.

Colligimus ex tribus fontibus ſignorum, an naturalis cum victu tenuiſſimo poſſit perdurare vſque ad vigorem.

Primus fons colligitur ex concoctione,& humorum malorum ſeparatione, quæ omnia obſeruãtur præcipuè in vrinæ nubecula, hoc modo: ſi verſus fundum vergat, indicat magna ex parte ipſum ſtatum: ſi verò in ſuperiori parte perſiſtat, indicat principium augmenti: ſi in medio, finem augmenti: ſi verſus fundum detineatur, ipſum ſtatum ſignificat. In alijs quoque euacuationibus, quæ per aluum, & per tuſſim fiunt:idem quoque,ſi alia ſigna conſentiant,indicare poſſunt; habemus enim ex Galeno 4. aphoriſ.comm. 22. ad criſim tria eſſe neceſſaria,nempè concoctionẽ, ſeparationem, & expulſionem.

Secundus fons ſignorum indicantiũ vires naturales robuſtas deſumitur ex appetentia: quia Gal. 3. epid. 3. comm. 72. habet, facultatem naturalem imbecillam cognoſci ex inappetentia: robuſtam verò ex appetentia naturali; ibi loquitur Galenus de Pario, qui mortuus eſt die 120. præcognouit Hippocrates ex Parij inappetentia facultates naturales vſque ad uigorem nõ duraturas, & propterea moriturum.

Tertius fons deſumitur à perſpiratione inſenſibili, eſtq; præcipuus, quia perſpiratio,ſi debita,& ſolita quantitate, & ſolito tempore fiat,certè indicat facultatem naturalem eſſe robuſtam. Quopacto uero facillimè in ſanis, & ægris poſſimus dimetiri perſpirationem, in ſtaticis noſtris, & in commentarijs ſupra Auicennam docuimus.

APHORISMVS DECIMVS.

Quibus igitur ſtatim morbus conſiſtit, his ſtatim tenuis victus adhibendus eſt: quibus verò poſterius debet conſiſtere, his, & ipſo conſiſtendi tempore, & parum ante illud, cibus ſubtrahendus, prius vero vberius agendum, vt æger ſufficiat.

Hic aphoriſmus adeo facilis uiſus eſt, ut à multis non fuerit indicatus dignus expoſitione: nihilominus nonnulla pauca in ipſo ſcitu digna obſeruari poſſunt.

Nonnulli dicunt, Hippocratem in hoc aphoriſmo colligere per epilogum, quæ hactenus dicta ſunt de uictus ratione: itaut hic aphoriſmus ſit præcedentium epilogus. Hocque probant ratione, & auctoritate Hippocratis, & Galeni. Ratione, quia in hoc aphoriſmo proponit uictum tenuem, & tenuiſſimum; ſed de victu tenui, & tenuiſſimo ſuperius egit: ergo eſt epilogus. Confirmant quoque auctoritate Hippocratis, quia vtitur his vocibus (quibus igitur) bis repetens hàs voces: quare inferunt eſſe epilogum. Idem confirmant auctoritate Galeni. quia in comm. habet hæc verba, „ In hoc phoriſmo Hippocrates habet eundem ſermonem cum ſermone, quem habuit ſuperius.

Ex alia parte nos defendimus,non eſſe epilogum,quia Hippocratis grauitas, & dicendi breuitas non admittunt epilogum. Præterea epilogus in aphoriſtica doctrina non eſt neceſſarius, ac quando eſſet neceſſarius,eſſet ponẽdus in fine huius ſectionis,& non paulo poſt principiũ. Demum nunquam inuenietis epilogũ in operibus Hippocratis, neque in fine huius ſec.neque in fine ſeptimæ ſectionis,neque in fine aliorum librorum: pe-

pigit enim hoc ab initio, dum dixit (vita breuis,) nullam proferre ſyllabam ſine ſummo artificio: quare adduci non poſſum, vt credam, hunc aphoriſmum eſſe epilogum.

Ad inſtantias, dum dicebant, Hippocratem loqui in hoc aphoriſmo de victu tenui, & tenuiſſimo, de quo egit ſuperius. Reſpondemus, Hippocratem in hoc aphoriſmo, nec victum tenuem, vel tenuiſſimum nominaſſe, ſed ſolum dixiſſe λεπτῶς, ideſt tenuiter eſſe alendum.

Ad argumentum deſumptum à verbis Hippocratis qui bis repetit (quibus igitur) ex qua repetitione colligunt, aphor. eſſe illatum ex ſuperioribus, & propterea eſſe epilogum. Reſpondemus, quod hac ratione ſequeretur, omnes libros Euclidis eſſe epilogum primi libri, quia demõſtrationes omnium librorum tandem inferuntur ex primis principijs, de quibus egit in primo libro. Præterea epilogus non infertur ex ſuperioribus, ſed breuiter repetit quæ dicta ſunt in toto libro.

Ad Galenum dicentem Hippocratem habere eũdem ſermonem cum ſermone ſuperiori, reſpondemus eſſe eundem ſermonem, ſed ſermonem ſuperiorem eſſe magis particularem, hunc verò eſſe magis vniuerſalem: ſuperius intellexit ſolũ de peracutis exactè, & nõ exactè; hic uerò aphoriſmus poteſt ampliari ad acutos exactè, & non exactè, ad acutos ex decidentia, & ad chronicos, quod ſcilicet in ipſo vigore omnium morborum tenuiter ſit alendum. Demum mirandum eſt, quomodo multi dicant, hunc aphoriſmũ eſſe repetitionem ſeptimi & octaui quod nullo modo defendi poteſt. Non eſt repetitio ſeptimi: quid in ſeptimo vult eſſe utendum in toto morbo victu extremè tenuiſſimo: in hoc verò aphoriſmo de hoc uictu ne uerbum quidem non eſt repetitio octaui, quia in octauo vult eſſe vtendum uictu extremè tenuiſſimo in uigore peracuti: in hoc uerò aphoriſ. vult in uigore omnium morborum tenuiter eſſe alendum.

Intentio igitur Hippocratis in hoc aphoriſmo eſt docere modum ordinem, & progreſſum, qui obſeruari debet in omni morbo circa rationem uictus, itaut iſte aphoriſmus ſit omnium aphoriſmorum regula de uictus ratione in quolibet morbo obſeruanda.

Diuiditur aphoriſmus in tres partes, In prima docet ordinem cibandi, qui debet obſeruari in morbis, qui ſtatim uigẽt: dicitque tenuiter in his eſſe alendum. In ſecunda docet ordinem obſeruandum in morbis, qui non ſtatim vigent, dicitque in ipſo uigore, & paulo ante eſſe demendum cibum. In tertia dicit (antea) ideſt in principio & augmento morbi plenius eſſe alendum.

Quo ad primam partem ait „ *Quibus vigor ſtatim futurus eſt tenuiter eſſe alendum*: ergo non intelligit de perperacutis; quia in perperacutis nihil dandum eſt; non intelligit de peracutis, ut multi putant, quia in peracutis non tenuiter, ſed tenuiſſimè eſt alendum: ergo intelligit de acutis exactè, & de acutis non exactè, in quibus utimur uictu tenui, uel tenuiter nutrimus, quod idem eſt.

Quo ad ſecundam partem „ *Quibus vero poſterius*; nõ dicit parum poſterius, ut præceptum poſſit ampliari ad acutos ex decidentia, & ad chronicos, in quorũ uigore paulo ante eſt demendus cibus; quę quidẽ ſententia nõ conuenit acutis quia in acutis in uigore ipſo non parum, ſed multum cibi eſt demendum.

Quo ad tertiam partem per ſe eſt clariſſima. Declarauit Galenus in 5. comm. huius ſectionis, cibum diuidi in tres differentias, uidelicet in tenuem, qui dicitur minuens, in mediocrem, & in plenum. Tenuis conuenit acutis; mediocris acutis ex decidentia, & chronicis; plenus uerò conuenit ſanis robuſtis; in hoc aphoriſmo intelligit de tenui, & mediocri.

Dicit *in principio plenius eſſe alendum*: quia Hippoc. 2. de ratione uic. tex. 15. habet „ melius eſt ſorbere in principio, quã inanitis uenis, quia tunc eſt tempus iudicij, quod per cibum impeditur.

Prima dubitatio occurrit nõ ſpernenda: quia Hippocrates uidetur deſumere indicationẽ cibandi, & euacuãdi à morborum temporibus, quod in arte medica nõ admittitur; cibandi, quia in hoc aphoriſmo inquit, in uigore tenuiter eſſe alẽdum. Paulo ante uigorẽ cibũ eſſe demendum; in principio & augmento plenius eſſe alendum; ergo indicationem cibãdi deſu-

deſumit à morborum temporibus. Euacuandi,quia 2.ſect.aphoriſmorum 29.dicit Hippocrates „ Si quid tibi uidetur mouendum moue; cum uerò conſiſtit,& uiget morbus ab euacuatione quieſcendum. Hæc doctrina aduerſatur Gal.l. de optima ſecta ad Traſyb.vbi oſtēdit, nullam indicationem cibādi, uel euacuandi eſſe deſumendam à morborum temporibus. Non cibandi:quia ex Gal 5.aphoriſmorum 64.& 1.de ratione uic.44.indicatio cibandi deſumitur à uiribus. Non euacuandi: quia indicatio euacuandi deſumitur ab humoribus præter naturam.

Reſpōdemus tempora morborum ſecundario,& per accidens indicare,& cibum,& euacuationem.Sic dicimus principium morbi per accidens indicare cibum pleniorem; quia natura tunc non certat cum morbo. Similiter principium morbi indicat eſſe euacuandum; quia in principio natura non eſt occupata morbo.

Sed pro intelligentia aphoriſ. duo occurrunt cōſideranda. Primum an ſit uera Hippocr.ſentētia, quod uerſus ſtatum cibus ſit ſubtrahendus. Secundum cum dicat Hippocrat. ante ſtatum cibum eſſe demendum, cur non dicat etiam ſtatim poſt ſtatum, ideſt in declinationē parum cibi eſſe dādum; quemadmodum, & ipſe Hippocr.& Galen.1.de ratione uic.25.de nutriendo ægro in declinatione obſeruant; quia natura ualde abhoret ſaltum ab extremo ad extremum,ideo ſi nihil in vigore dandum ſit, in declinatione non multum, ſed parum cibi exhibendum.

Secunda dubitatio: quo ad primum, non videtur ante ſtatum cibum ſubtrahendum eſſe: quia Hippocrates 1. de ratione vic.23.in quibuſdam acutis in principio dat cremorem ptiſſanæ: in ſtatu totam ptiſſanam: ergo verſus ſtatum, & in ſtatu ipſo non ſolum cibus eſt ſubtrahendus,ſed augendum. Deinde Auicennas lib.3.fen.16.tract. 2. cap. 7. agens de dyſenteria iubet primis duobus diebus à cibo abſtinendum,deinde eſſe alendum: ſimiliter in angina Auicennas primo dat oxymel, & aquam hordei: deinde auget cibum præbendo oui vitellum. Demum ſecundum communē vſum in acutis prima & ſecunda die ferè nihil damus:deinde ſummo cum beneficio tenuiter nutrimus, quod valde iuuat: ergo verſus ſtatum in acutis cibus nō eſt ſubtrahendus.

Ad Hippocratem reſpondemus, ipſum dediſſe verſus ſtatum integram ptiſſanā in pleuritide: quia pleuritis verſus ſtatū incipit deficere,& hebeſcere: quia materia peccans vt plurimum in pleuritide non reſeruatur ad vnicam expulſionem; ideo pleuritici verſus ſtatum, & in principio ſtatus ſunt minus grauati, quam in principio, & augmento morbi. Aphoriſmi verò Hippocratis ſunt de acutis, in quibus reſeruatur materia peccās ad vnicam expulſionem. Ipſe Gal.3.de ratione vic. vlt. proponit hanc diſtinctionem de acutis, quod aliqui ſint, in quibus tota materia morbifica ad vnicam expulſionem reſeruatur, de quibus locutus eſt Hippocrat.in aphoriſmis præcedentibus: aliqui verò ſunt, in quibus non reſeruatur materia morbifica ad vnicam expulſionem, ſed in principio, & augmento ſemper euacuatur: itaut morbi in ſtatu incipiant deficere, & hebeſcere: ſicuti ſunt pleuritides multæ,anginę,& febres, in quibus natura: vel medicus plus debito,& importunè euacuat in principio,& augmento:ideo in ſtatu ægri minus grauati morbo pleniori tractantur cibo.

Ad Auicennam reſpondemus multis modis. Primo dicimus in dyſenteria,angina & alijs inflammationibus parcius eſſe alendum in principio non ratione morbi,ſed vt prohibeatur fluxio:iſti enim morbi in principio propter fluxionem maximè augentur, niſi paucis cibis tractentur: ideo fluxio magis poteſt ad prohibendum cibum, quam ad permittendum.

Secundò reſpondemus in dyſenteria, angina, & phrenitide primis diebus eſſe cibos amouendos gratia pręſeruationis: quia iſti morbi primis diebus valde augentur. Tertiò in principio vtimur omnimoda inedia in his affectibus: quia vētriculus, & venæ meſeraicæ ſunt refertæ pituita alimentali, quæ ſupplet vices alimenti:ideo à cibo abſtinendum.Quartò in dyſenteria à cibis abſtinemus: quia remedia pro dyſenteria magna ex parte habēnt vim nutriendi. In dyſenterico affectu vtimur loticantibus, ſicuti

eſt iuſculum pedum uituli, quod habet vim loricandi, & nutriendi: deinde vtimur euacuãtibus, & refrigerantibus humores mordaces, quæ aliquomodo nutriunt, ſicuti ſunt tamarindi, diapruna ſine ſcamoneo ad drachmas quatuor cum ſero lactis chalibeato, quod medicamentum euacuat, refrigerat, corroborat, & aliquomodo nutrit.

Præterea diuertimus fluxionem ab inteſtinis diureticis, cuiuimodi ſunt lac amygd. dulc. ſeminum melonum cum aqua vilenſi conuerſa in iuſculum paruę pulæ. Demum vtimur aſtringentibus, & corroborantibus, ſicuti ſunt diaſorbon, diameſpillum cum pauxillo ſeminum acaciæ, diacitonium, offa panis in ſucco citoniorum, vinum ex prunis ſilueſtribus, & in caſu difficili caſeus antiquus dulcis lotus & decoctus in miua citoniorum, eſt Auicennæ præſtantiſſimum quidem: itaut ipſa remedia dyſenteriæ ferè omnia nutriant: clyſteres ipſi loricantes ex iuſculo inteſtinorum cum ſæuo hyrcino cum oui vitello & albumine cum vncia litargirj, quippe qui tollunt teneſmum, ſanant vlcera, & aliqua ex parte nutrire poſſunt. Propter has cauſas in principio, & toto morbo in dyſenteria cibus ſubtrahendus eſt.

Ad experientiam deſumptam ab vſu communi, quod ſcilicet prima & ſecunda die maximè iuuet, ſi cibus non ſumatur. Reſpondemus non ratione morbi iuuare, ſed quia primis diebus corpora ſunt repleta cruditatibus, quæ per ieiunium in nutrimentum conuerti poſſunt.

Poſtremò reſpondemus ad omnes difficultates: regulas Hippocratis non verificari, quando virtus contraindicat; dum enim dicit, in perperacutis nihil dandum regula non tenet, ſi virtus vt debilis cõtraindicat. Similiter dum dicit, in vigore peracutotum nihil cibi dandum, non debet obſeruari, ſi virtus contraindicet: contraindicat vero in octo caſibus, quos ſuperius diſtinctè recitauimus.

Tertia dubitatio: quo ad ſecundum cur Hippocrates nihil dicat quid ſit agẽdum ſtatim poſt ſtatum, videlicet in ipſa declinatione, ſicuti docuit primo de ratione vic. 25. Reſpondent multi Hippocratem dum dicit (ſub vigore) compræhendere quoque declinationem: quia præpoſitio (ſub) ſignificat paulò ante, & paulo poſt vigorem.

Hæc interpretatio eſt nimis violenta: quia in Græco legitur πρὸ ἐκείνης μικρὸν ἀφαιρετέον, ideſt ante ipſum parum auferendum, & non ſub ipſo; apud Gręcos nunquam præpoſitio πρὸ ſignificat ſub, quare dum interpretantur ſub ipſo, efficiunt textum mendoſum, legendum enim eſt ante ipſum.

Dicimus igitur nos, Hippocratem in hoc loco nõ agere de ratione victus obſeruanda in declinatione, ſed de ratione vic. habita relatione ad vigorem: quia dum morbi ſunt in declinatione, nemo moritur, vt animaduertit Galenus 3. de criſibus c. 5. & 9. ideo conſideratio declinationis ad hos aphoriſmos nõ pertinet.

APHORISMVS VNDECIMVS.

IN acceſſionibus abſtinere oportet. nam cibum dare nocuum eſt & quibus per circuitum fiunt ceſſiones, in ipſa acceſſione abſtinere oportet.

In illis aphoriſmis Græcis, in quibus inuenitur dictio δὲ, ideſt autem: continuatur hic aphoriſmus cũ poſtremis verbis præcedentis aphoriſmi hoc modo: poſtrema verba ſunt ,, antea verò plenius alendum videlicet in principio, & augmento; ne quis igitur crederet in omni tempore principij, & omni tempore augmenti ægros eſſe alendos, Hippocrates ſtatim in hoc aphoriſmo excludit tempus paroxyſmi, quod in principio, augmento, & ſtatu morbi fieri ſolet: hæc continuatio eſt Philothei; habet enim hæc formalia verba ,, Cum docuerit Hippocrates in ſuperiori aphoriſmo, quando oportet nutrire; nunc docet quando non oportet.

Sed quia dictio δὲ ideſt autem non eſt in cod. Galeni. ideo conectemus aphoriſmum non cum vltimis verbis præcedentis aphoriſmi, ſed cum alijs aphoriſmis ſuperioribus, hoc modo. Cum Hippocrates ſuperius egerit de victu ægrotantium quatenus à toto morbo peracuto prohibetur. Reliquum erat vt ageret

de

de victu ęgrotantium, quatenus prohibetur a parte morbi; ſed quia pars morbi cibum prohibens duplex eſt, alia vniuerſalis, & alia particularis: de vniuerſali ideſt de vigore egit quoque in aphoriſ. ſuperiori, dum dixit in vigore tenuiter eſſe alendos ægros; relinquebatur, ut ageret de uictu ægrotantium, quatenus prohibetur à parte particulari, quæ eſt paroxyſmus: ideo inquit in hoc aphoriſmo, in ipſis paroxyſmis, ideſt in ipſis acceſſionibus cibum adimere oportet.

Cardanus ſic connectit, & rectè; cibus prohibetur ſolum ab his trib. nempè à morbi genere, à tempore, & ab acceſſione: de morbi genere intellexit, dum dixit, in toto morbo perperacuto nihil cibi dandum: de tempore prohibente cibum intellexit, dum dixit in uigore peracutorum, uel tenuiſſimo cibo utendum: de acceſſione in hoc aphoriſmo, dum dixit, in ipſis acceſſionibus cibum adimere oportet.

Eandem doctrinam Hippocrates manifeſtius, & clarius docet 1. de ratione uic. 46. & 4. de ratione uic. 39. dicimus manifeſtius, & clarius: quia non ſolum docet cibum eſſe adimēdum in acceſſionibus, ſed docet, quando ægri ſint cibandi his uerbis „ Cum pedes fuerint frigidi, non ſolum à ſorbitione, ſed etiam à potu eſſe maximè temperandum, ſed cum caliditas ad pedes deſcenderit, & reliquerit cor, & thoracem, dandum eſſe cibum.

Hic aphoriſmus ad purgationem, uenæ ſectionem, & ad quoduis aliud præſidium ampliari poteſt: immo concluditur argumento à minori efficaciſſimo, quod in acceſſionibus, uel paroxyſmis non conueniant remedia chirurgica, nec pharmaceutica: argumentum enim ſic deducitur: ſi de quo minus uidetur ineſſe, & ineſt, ergo de quo magis, nempè ſi cibus non eſt dandus in acceſſionibus, tanto minus erunt adminiſtranda remedia chirurgica, uel pharmaceutica: quia hæc, naturam à certamine cum morbo magis diſtrahunt, quam cibus. O quoties noſtratum plurimi non animaduertentes an pedes ſint calidi, uel frigidi, dant cibum, dantque medicamenta, uenam ſecant, quando adhuc extremæ partes frigeſcunt: unde fit, quod ſæpiſſimè ægrotantes intereunt.

Diuiditur aphoriſmus in duas partes. In prima docet, non eſſe dandum cibum in paroxyſmis; quia cibum dare noxium eſt. In ſecunda non eſſe dandum cibum in paroxyſmis, ſeu in acceſſionibus, quod idem eſt, illorum morborum qui habent circuitus.

Ex hoc aphoriſmo colligi ſolet hæc demonſtratio. Abſtinendum eſt ab omnibus his, quæ nocent ægroto: ſed cibum dare in acceſſionibus nocet ægroto: ergo in acceſſionibus à cibo abſtinendum. Parimodo Gal. lib. 12. meth. in principio, & lib. 14. eiuſdem inquit, officium medici eſſe cito, tutò, & iucundè ſanare. Hi tres ſcopi propoſiti fuerunt ante Galenum ab ipſo Aſclepiade. Similiter Hippocrates lib. 1. epid. ſec. 2. tex. 50. inquit his verbis „ te ita exercito in morbis vt proſis, aut ne quid noceas.

Sed quia idem videtur eſſe quod dicit in prima parte, & in ſecunda: in prima dicit „ in acceſſionibus abſtinere oportet. In ſecunda in acceſſionibus, quæ redeunt per circuitus: ſed ſic eſt, quod morbi qui habent paroxyſmos ſunt illi, qui redeunt per circuitus: ergo ſuperfluus eſt Hippocrates. Auctores valde laborarunt in declarando quid intelligat Hippocrates in prima, & quid in ſecunda parte.

Philotheus aſſerit, Hippocratem in prima parte intelligere de paroxyſmis omnium febrium. In ſecunda de paroxyſmis omnium morborum, qui redeunt per circuitus.

Oribaſius vult, Hippocratē in prima parte intelligere de paroxyſmis febriū, & omnium morborum. In ſecunda addit aphoriſmo Hippocratis dictionem paulò ante, dicens, aphoriſmum eſſe legendum hoc modo, non eſſe nutriendū paulò ante paroxyſmos, itaut Hippocrates faciat mentionem de morbis, qui habent certos circuitus, in quib. facilè cognoſci poteſt, quando ſit cibandum paulo ante acceſſionem.

Ambo aduerſantur Galeno: quia in comm. vult in prima parte Hippocratem intelligere de paroxyſmis omniū febriū continuarum. In ſecunda de paroxyſmis ſe-

febrium intermittentium, & omnium morborũ,qui redeunt per circuitus,ſicuti ſunt apoplexiæ, aſtma, collicus dolor, catarrhus,hęmicranea,hęmorrhagia,lienoſus affectus,mania, melãcholia hypocondriaca, nephritis, podagra, vertigo: Demũ omnes affectus hæreditarios, qui redeunt per circuitus,amplexus eſt.

Quod verò Galen. in prima parte intelligat de paroxyſmis continuarum febrium, & in ſecũda de paroxyſmis intermittentium,& aliorum morborũ,qui redeũt per circuitus, patet, quia habet hæc verba „ In acceſſionibus licet dare cibũ, vel quando declinãt, vel quando ceſſant paroxyſmi. Dum dicit,vel quando declinant intelligit de paroxyſmis continuarum febrium: dum dicit,vel quando ceſſant,intelligit de paroxyſmis intermittẽtium,qui redeunt per circuitus. Deinde confirmatur,quia in ſuperioribus egit de continuis febribus, ideo prius de ipſis intelligere debet. Quare reijciendi ſunt Oribaſius, & Saluus Sclanus,qui addunt verba aphoriſmo Hippocratis dicentes, legendum eſſe paulo ante acceſſionem, cum nihil dicat.

Quo ad verba dicit in acceſſionibus abſtinere oportet. Per acceſſiones intelligit quatuor tempora acceſſionis ſiue paroxyſmi,videlicet principium, inæqualitatem, augmentum & ſtatum acceſſionis, in quibus temporibus à cibo abſtinẽdum eſt: declinatio verò propriè non eſt pars acceſſionis:idem enim ſignificat acceſſio,& paroxyſmus,ſed eſt reuera pars circuitus.

Deinde notandum ex Galeni cõm. 19. per acceſſiones in quibus non eſt dandus cibus,eſſe intelligendas acceſſiones ordinatas,& non inordinatas: quia in acceſſionibus inordinatis non habemus regulam de victu exhibendo.

Prætεrea notandũ eſt præceptũ Hippocratis, dum dicit, non eſſe cibandũ in paroxyſmis, limitandum eſſe, quod non habeat locum in contraindicãtibus,ſicuti in picrocholis, qui ex Galeno 10.meth. 3.niſi in principio paroxyſmi cibo humectentur,incidunt in hecticã febrem. Parimodo pręceptũ Hippocratis non habet locum in his octo caſibus, de quibus etiã ſuperius, videlicet in alimenti defectu, in corporibus qui multis,& copioſiſſimis cibis ſunt aſſueti, in ætate puerili, uel ſenili,in morſu oris ventriculi, in peſte affectis,in locis calidiſſimis,in quibus facilè corpora reſoluuntur, & in habitu bilioſo, ſicuti ſunt picrocholi, qui etiam in acceſſionibus ſunt cibandi.

Inſuper ægri non ſunt cibandi in paroxyſmis aliorum morborum, vt in dolore collico, nephritico, & alijs doloribus,ſecus dolores fierent ſæuiſsimi: cauſa verò, cur neque in acceſsionibus, neque in ipſis doloribus, neque paulo ante ægri ſint cibandi, colligitur ex Galeno 3. de diebus decret. cap. 8. dicente paroxyſmos eſſe quaſi ſtimulos incitantes naturam ad pugnam: additque in paroxyſmis fieri criſim: ideo cibis naturam non eſſe diuertendam à certamine cum morbo.

Notandum quoque eſt Hippocratem per cibum intelligere cibum ſolidum ad differentiam potus, quia potus alterantes, vt ſyrupi, uel iuſcula tenuiſſima in ſtatu morbi, quando calor ad pedes deſcenderit, non prohibentur.

Et quibus per circuitũ. Circuitus Græcè dicitur periodus: circuitus differt à typo: quia periodus (vt exemplis illuſtremus) quotidianæ febris eſt 24. horarum, tertianæ 48. quartanæ 72. typus verò ſignificat ordinem ipſum: hinc dicitur typus quotidianus,tertianus,& quartanus: vltra hos ordines medici in praxi non cognoſcunt alios typos: quamuis Hippocrates 1.epid.3.text.2. clarè dicat, dari quintanam, ſeptimanam, & nonam febrem: Galenus verò in illo comm.ſolum fatetur, ſe obſeruaſſe obſcuras quaſdam quintanas. Ibidem Galenus laudat Dioclem: quia contradixit Hippocrati de ſeptimanis, & nonanis febribus. Quare ego ſuſpicor hanc opinionem de ſeptimanis & nonanis febribus non fuiſſe Hippocratis: ſed fuiſſe additam ab aliquo antiquiſsimo Auctore: ratio quæ me mouet eſt, quia Hippocrates in alijs ſuis operibus nunquam facit mentionem de alijs febribus intermittentibus, quam de tertianis & quartanis.

Sed uaria occurrunt conſiderãda pro intelligentia iſtius aphoriſmi. Primum quomodo fiant paroxyſmi febriles: quia

illi

illi ſunt euidentiores, quã ſint paroxyſmi aliorum morborum; hoc cognito facilius intelligemus, cur in acceſſionibus abſtinendum ſit à cibis. Secundum quot ſint tempora vniuerſalia morborum, & quæ ſint, & quomodo cognoſcantur, & quot ſint tempora particularia, quæ conueniuut circuitibus, de quibus loquitur in aphoriſmo. Tertium quando, & quomodo cibus ſit ægris nociuus. Quartum quando ægris ſit dandus cibus.

QVÆSTIO XXXV.

Quomodo ſiant paroxyſmi febriles.

QVomodo uerò fiant paroxyſmi febriles. Primò ſciendum ex Galeno 1. de diff. feb. cap. 1. febrilem paroxyſmum conſiſtere in accenſſione cordis: deinde, calorem febrilem diffundi, vel in omnes partes, vel ſolùm in nobiliores, vt inquit Galenus 1. in 6. epid. 28. dicit: vel ſolum in nobiliores: quia febris interdum non diffunditur ad cutim: itaut febris non ſemper ſit morbus totius.

Secundò, ſciendum, aliud eſſe principium acceſſionis, & aliud principium febris: principium acceſſionis non eſt principium febris: quia in principio acceſſionis calor in corde nõ eſt adhuc accenſus: Ideo errauit Altimarus, qui dixit, primum calorem eſſe accenſum in corde. Aliud enim eſt calor accenſus in fonte putredinis: & aliud in corde, ob cuius accenſſionẽ ſolũ fit febris: neque vlla febris fit, niſi calor putredinis coinquinet cor, & conſtituat cor in calefacto eſſe.

Tertiò ſciendum, ſi partes ſolidæ cordis ſint accenſæ, fieri febrem hecticã: ſi humores, putridam; ſi ſpiritus, diariam. Preterea ſi ſolidæ ſint accenſæ, non neceſſario eo vſque accendũtur humores, vel ſpiritus, quouſque fiat febris putrida, vel diaria: hoc docet Galenus 8. meth. cap. 1. exemplo lignorum igni appoſitorum, quę prius incaleſcunt, deinde accẽduntur: Accedit, quod partes ſolidæ cordis, licet eſſent frigidæ, poſsũt incaleſcere: cognoſcitur caliditas cordis ex Galeno 4. de præſag. ex pul. 5. ex pulſu paruo, languido, & tardo. Exemplũ eſt opium, ſi igni apponatur, poteſt incaleſcere, manente eius ſubſtantia adhuc frigida: ſic ſolidæ cordis partes quo ad ſubſtantiam poſſunt incaleſcere, frigidaſque conſeruari, humores tamen, vel ſpiritus eſſe accenſos.

Sed ſumamus pro exemplo illa, quæ inſeruiunt propoſito noſtro. Putredo, ſiue accenſio, vel fit in humoribus cordis vel in humoribus extra cor: ſi in humoribus cordis, fit accẽſio ex putredine, fit febris peſtilens, vt docet Galenus 3. de præſag. ex pul. 3. & 2. de diff. feb. cap. 4. & in hac febre non fiunt paroxyſmi: quia ipſa febris eſt vnicus paroxyſmus. Vel accenſio fit ab humoribus extra cor, quo caſu accendutur humores cordis per fuligines, quæ vt efficiant febres, oportet, vt coinquinent cor, & vincant, ſecus non fit febris: quia quando cor ſolum incaleſcit, & non ſit coinquinatum, & ſecundum aliquam partem victum, ſeu poſitum in calefacto eſſe, febris nullo modo fieri poteſt.

Deinde fuligines, vel eleuantur à ſanguinis efferueſcentia ſine putredine, vel ab aduſta bile ſine putredine, vel à putredine bilis, pituitæ, vel melancoliæ: ſi à sãguinis efferueſcentia ſine putredine eleuentur, fit ſynochus, quæ poteſt eſſe vel homotona, vel epacmaſtica, vel parcmaſtica: Homotona fit quando tanta eſt perſpiratio, quæ euaporat, quanta eſt illa, quæ retinetur: epacmaſtica quando plus eſt quod remanet, quam illud quod exhalat, proceditque augendo: paracmaſtica quando plus eſt quod exhalat, quam illud quod retinetur, quia ſemper procedit decreſcendo.

Si uerò fuligines eleuẽtur ex bile aduſta ſine putredine, fit quædam periodus de tertio in tertium, de qua Galenus agit lib. 10. meth. 6. & uocatur ſynochus. Idem ſentit Valeſius quinto contro. 19. quod detur ſynochus ex bile aduſta ſine putredine, quæ efficit periodum de tertio in tertium, quod non admittit Iulius Alexãdrinus, qui de hac re loquens, impugnat Nicolaum Florentinum, & ipſum Valeſium.

Si uerò eleuentur fuligines ex bile, melancholia, & pituita putrida, uarij

fiunt

fiunt circuitus; quoniam ille qui fit à pituita eſt 24. horarum ad ſummum: Circuitus, qui fit à bile eſt 48. horarum, à melancholia 72. horarum.

Præterea, ſicuti ex Galeno 3. in epid. 5. dantur tres differentiæ tertianarum intermittentium, videlicet exquiſita, cuius paroxyſmus non excedit duodecim horas. Abſoluta, cuius paroxyſmus non excedit 24. & producta, cuius paroxyſmus non excedit 36. additur quarta differentia ideſt enormis, quæ normam videlicet excedit, cuius paroxyſmus excedit 36. quæ tamen adhuc eſt intermittens: ſic dari poſſunt quatuor differentiæ febris quartanæ intermittentis, & quatuor quotidianæ intermittentis: eadem tamen ſeruata proportione, hoc modo: ſi paroxyſmus exquiſitæ tertianæ non excedit duodecim horas, ſic paroxyſmus exquiſitæ quartanæ non excedet 18. horas. Parimodo ſi abſoluta tertiana non excedit 24. horas, ſic paroxyſmus abſolutæ quartanæ non excedet 36. horas: ſi paroxyſmus productæ tertianæ non excedit 36. horas, ſic paroxyſmus productę quartanæ non excedet 54. horas. Similiter ſi enormis tertiana excedit 35. horas: ſic enormis quartana excedet 54. horas. Ad eundem modum, ſi quotidiana exquiſita non excedit ſex horas, abſoluta non excedet 12. producta non excedet 18. Enormis verò excedet.

Qui igitur non præcognoſcit, an intermittentes ſint exquiſitæ, abſolutæ, productæ, vel enormes, vt dictum eſt, neſcient certè, qua hora ſit cibandus æger, nec quando ſint purgandi, vel alterandi humores, & vt ſummatim dicam, his non præcognitis, medicus fortuitò, & caſu incedet non ſine magno ægrotātis diſcrimine: ideo dum Hippocrates in aphoriſmo dicit, in ipſis acceſſionibus cibum dare nocuum eſt, & abſtinere oportet, ſupponit, nos diſtinctè intelligere longitudinem, vel breuitatem paroxyſmorum omnium febrium.

QVÆST. XXXVI.

Oſtenditur, nec cibos, nec alia remedia conuenire in paroxyſmis.

QVare vt aphoriſmus rectè obſeruetur, quando videlicet dandus ſit cibus: primum præceptum obſeruandum colligitur ex Hippocrate lib. 1. de ratione vic. in ac. 46. & 4. de ratione vic. 39. vbi admonet, cibum dandum non eſſe, niſi calor febrilis reliquerit cor, & ad pedes deſcenderit, ſubdit, „ cum pedes fuerint frigidi non ſolum à ſorbitione, ſed etiam à potu maximè eſſe tempe randum: Prohiber etiam omnem potionem, quæ habeat vim alterandi: quia habet hæc verba quarto de ratione uic. citato „ niſi calor ad pedes deſcenderit, & reliquerit cor, nec ſorbitionem, ne aliud quidquam dato, itaut excludat non ſolum iuſcula, ſed & ſerum lactis, aquam hordei, & quid leuius iſtis inueniri poſſit: quoniam aliquid etiam tenuiſſimum exhibendo, natura à certamine cum morbo diuertitur.

Inſuper cibandi ſunt ægri hac lege, vt in principio paroxyſmi facta ſit in ventriculo prima concoctio: de ſecunda nihil dicitur, quia ita cito fit, vt in ipſa celebranda à certamine cum morbo natura non diuertatur. Si verò paroxyſmi ſint ita continui, vt nulla appareat declinatio, tunc parum pro vice ægri ſunt nutriendi. Si verò vires ſint imbecilles, & pedes maneant ſemper frigidi, & morbus longior ſit, quam peracutus, ferè ſemper moriuntur, iſti parum, & ſępè nutriuntur, ne vires omninò cadant.

DEmum notandum circa hunc aphoriſmum, non ſolum à cibo in paroxyſmis abſtinendum: ſed à purgatione, venæ ſectione, & alijs remedijs chirurgicis, vel pharmaceuticis, quæ certè in paroxyſmis non habent locum, quod poteſt probari argumento à minori, quia ſi in paroxyſmis cibus aliquis tenuis quoque nocet, quia diuertit naturam à certamine cum morbo: quantò magis remedia, quæ ſunt omnia præter naturam diuertent ipſam à certamine cum ipſo morbo? Hic notatur error multorum, qui ſæpiſſimè dant cibum ægrotantibus, licet pedes ſint adhuc frigidi, & quod peius eſt, vtuntur phlebotomia, purgationibus, & alijs remedijs eo tempore, quo natura eſt maximè occupata morbo, vnde & febres malignæ, & mortes ob medicorum inſcitiam facilè ſuccedunt.

QVÆ-

QVÆST. XXXVII.

Oſtenditur,& quæ ſint & quot ſint tẽpora vniuerſalia,& particularia febrium.

QVantum attinet ad ſecundum: quot ſcilicet ſint tempora vniuerſalia, & quæ ſint. Cum igitur morborum tempora alia ſint vniuerſalia & alia particularia loquens Gal.lib. de morborum temporib. ca.1. de temporibus vniuerſalibus,inquit eſſe certas morborum ætates, ſicuti ſunt ætates in animalibus: hæc verò tempora vniuerſalia ex Galeno lib. de opt. ſec. ad Traſyb. cap.37. diſtinguuntur ex morione cauſarum morbificarum,& ex ſymptomatum vehementia: ſunt hæc quatuor: principium,augmentum, ſtatus,& declinatio. Principium morbi habet duas conditiones: prima vt ſymptomata habeat leuiora,quæ conditio proponitur ab Hipp. 2.aphoriſmorum 30.vbi dicit „ In principio,& fine omnia leuiora: Secunda conditio eſt, vt in vrinis nullum appareat ſignum coctionis.

Augmentum ſimiliter habet duas conditiones: prima vt ſymptomata notabiliter incipiant ægrum vexare; Secunda vt appareat in vrinis ſignum coctionis, ita vt natura incipiat ſeparare contenta ab ipſa ſubſtantia efficiendo vel nubeculam, vel hypoſtaſim ſaltem imperfectam.

Obiter tamen notandum eſt hoc,quod maximè cõfert ad prognoſticum,quod ſi ſymptomata incipiant notabiliter vexare & ex alia parte nullum appareat ſignum coctionis,vt plurimum moriuntur.

Status habet duas conditiones: prima vt ſymptomata ſint ad ſummum aucta: ſecunda vt appareant ſigna perfectę coctionis,quæ ſi non appareant, quando ad ſummum aucta ſunt ſymptomata, ſignũ eſt victoriam ſe tenere ex parte morbi,& inde ęgrum non amplius conualiturum.

Declinatio parimodo habet duas conditiones: prima, vt ſymptomata ſint facta leuiora: ſecunda,vt natura incipiat expellere,niſi verò incipiat expellere, quando ſymptomata facta ſunt leuiora, impendet periculum recidiuæ, quod ſignum nunquam nos decebit.

Quo ad tẽpora particularia,quę conueniunt circuitibus ex Galeno lib. de morb. temp.cap.3.ſunt ſex: videlicet principium paroxyſmi,inæqualitas,augmentum, ſtatus,declinatio,& interuallum, quod dicitur integritas ſeu infebricitatio.

Principium circuitus eſt donec perdurat rigor, vel extremarum partium frigiditas: quo tempore ex Gale. 4. de ratione vic.3. calor recurrit ad cor.

Inæqualitas eſt poſt rigorem,ſed antequam augeatur caliditas, quod eſt inter finem rigoris,& principium acceſſionis.

Augmentum eſt,dum calor diffunditur ad partes extremas, quo tempore partes extremæ non ſunt amplius frigidæ, ſed incipiunt incaleſcere.

Status eſt quando caliditas extremarum partium ſit æqualis caliditati thoracis.

Declinatio eſt,dum calor incipit relinquere cor,vt admonet Gal.loco citato.

Interuallum ſeu integritas eſt omnimoda infebricitato. Hæc ſunt illa tempora; quæ conueniunt circuitibus omnium febrium interminentium.

Notandum tamen eſt,febres continuas habere ſolum quinq; tempora, quia carẽt interuallo,ſeu integritate,id eſt in febricitatione.

COgnitis temporib.particularib.colligimus non eſſe cibandos ęgros in paroxyſmis, intelligendo per paroxyſmos hęc quatuor tempora,nempè principium inæqualitatem, augmentum, & ſtatum: nihil dicimus de declinatione: quia declinatio non eſt pars paroxyſmi.

Prima dubitatio oritur circa aphoriſmum Hippocratis: quia Galenus lib. de morborum temp. cap.5. & 6.& primo de criſib.3.vult,paroxyſmos habere declinationem: ergo ſi in acceſſionibus cibum dare nocuum eſt, per hunc aphoriſmum neque in declinatione ægri erunt cibandi: ergo nunquam.

Reſponderi poteſt huic inſtantiæ: paroxyſmum reuera non habere declinationem: quia Gal.lib.de morb.temporibus ca. 6.diuidit circuitum in acceſſionem, & remiſſionem: deinde diuidit acceſſionem in quatuor tempora, videlicet in principium,inæqualitatem,augmentum,& ſtatum: remiſſionem verò in declinationem, & interuallum: ideo Galenus lib. de morb. temp. & Auicennas cap. de horis

ris febrium definiunt paroxyſmũ, quod ſit deterior pars periodi: ergo declinatio non pertinebit ad paroxyſmum. Deinde reſpondemus, ſtatum paroxyſmi diuidi in partem anteriorem, mediam, & poſteriorem: quæ pars poſterior eſt pars facta; ad quam, ſi ægri perueniunt extra lutum pedes habent: quia non amplius impendet vitæ periculum: ſicuti aſſerit Hippocrates dum vult, vt ægri perdurent cum cibo tenui vſque ad vigorem, ideſt vſque ad vltimam partem vigoris, in qua nemo moritur: quia in illa parte, ſi cibis reficiantur, non propterea natura diuertitur à certamine: ſiquidem morbus tunc eſt victus, & ſuperatus.

QVÆST. XXXVIII.

Oſtenditur quando, & quomodo cibus ſit ægris nocuus.

QVoad cibum quando, & quomodo ſit nocuus ægris. Primò dicimus, cibum eſſe nocuum ægris quatenus ſunt ægri. Secundò quatenus ſunt in vigore morbi. Tertiò quatenus ſunt in principio acceſſionis, in inæqualitate, augmento, & quatenus ſunt in vigore acceſſionis: Quartò eſt nocuus ægris, quatenus ſunt propè acceſſiones.

Quod cibus ſit nocuus ægris, quatenus ſunt ægri, confirmatur ratione, & auctoritate Hippocratis, & Galeni. Ratione: quia ægri nullo vtuntur exercitio. Quod verò ob hanc rationem ſit nocuus ægris, probatur argumento à minori hoc modo: ſi cibus eſt nocuus ęgris, quando nullo vtuntur exercitio, quantò magis erit nocuus ægris in lecto iacentibus? Secundò eſt nocuus: quia cibus ſemper diſtrahit naturam à certamine: ideo Galenus in comm. 8. huius ſec. habet hæc verba,, non oportet naturam cibo diſtrahere ad alteram coctionem, quando vacat coctioni humorum morbum efficientium. Deinde morbus vt morbus contraindicat cibum, vt probatum eſt ſuperius. Præterea auctoritate Hippocratis 2. aphoriſm. 9. idem confirmatur, dum dicit,, impura corpora, quantò magis nutries, tantò magis lædes: ergo cibus ægris, quorum corpora ſunt impura, nocuus erit. Smiliter 7. aphoriſmorum 65. Hippocrat. habet nunc aphoriſmum,, cibus febricitantibus morbus fit. Galenus 1. ad Glauc. 10. videns cibum eſſe adeo nocuum ægris, vult in tertiana notha, ægros non quotidie, ſed ſolum alternis diebus nutriendos eſſe.

Inſuper dicimus, cibum eſſe nocuum ægris quatenus ſunt in ſtatu vniuerſali, ſeu in vigore morbi, eſſeque magis nocuum in ſtatu, quam in principio & augmento. Primò quia Hippocr. in aphor. 8. huius, loquens de peracutis non exactè ait, peracuti nõ exactè dicuntur qui terminantur in ſecundo quaternione dicendo,, quando morbus eſt in vigore, vel tenuiſſimo victu, ideſt ieiunio vtendum, & in 10. aphoriſmo nuper declarato loquens de acutis ex decidentia, & de chronicis vult in ſtatu tenuiter eſſe alendum: antea verò ideſt in principio, & augmento plenius alendum, quam in ſtatu: ideo cibus præcipuè in ſtatu ægris eſt maximè contrarius.

Secũda dubitatio ex dictis conſurgit, quia videtur, quod cibus ſit magis nocuus in principio, quam in ſtatu: contra id quod dictum eſt: idque probatur duobus rationibus. Prima ratio eſt, quia in principio corpora ſunt magis impura, quam in ſtatu: ergo magis nutriendum in ſtatu. Secunda ratio: ſicuti ſe habet æger in temporibus particularibus morbi: ſic ſe debet habere in vniuerſalibus: ſed in tempore particulari ideſt in paroxyſmi vigore plus cibi dandum eſt, quam in principio, & augmento paroxyſmi: ergo etiam in vigore vniuerſali morbi plus cibi dandum erit, quam in principio, & augmento particulari.

Reſpondetur ad primam rationem negando, quod in principio morbi corpora ſint magis impura: tunc enim ſunt magis impura, quãdo putredo eſt magis fermẽtata: ſed in ſtatu eſt magis fermentata, quam in principio, vel augmento.

Ad ſecundam rationem reſpondemus non valere ſimilitudinem inter tempora vniuerſalia, & particularia: quia in principio vniuerſali materia quieſcit, atque eſt omninò incocta: in

prin-

principio particulari paroxyſmi materia eſt in motu, & concoquitur: in principio vniuerſali omnia accidentia ſunt remiſſa, vt docet Hippocrates 2.aphoriſm. 30. In particulari verò omnia ſunt in ſumma agitatione. In principio vniuerſali conueniunt lenientia, & phlebotomia: in particulari verò nec lenientia, nec phlebotomia: ſola enim quies eſt illa, quæ in principio paroxyſmi conuenire poteſt.

Demum dicimus, cibum eſſe nocuum ægris, quatenus ſunt in principio paroxyſmi. Quod confirmatur ratione, & auctoritate Galeni,& Hippocratis. Ratione,quia in principio paroxyſmi cibus; impedit,ne fiat tranſmiſſio humoris peccantis à venis maioribus ad minores, & à minoribus ad extra venas: modò febres, quæ ſunt intermittentes ob hanc impeditam tranſmiſſionem fiunt continuæ,& continuæ fiunt malignæ,& malignæ mortales, ſicuti contigit filiæ Philonis, & ægro inominato, qui ægrotantes ob cænam intempeſtiuam, vt dicit Hippocrates, mortui ſunt. Intermittentes fiunt continuæ, dum à cibo impeditur tranſmiſſio, quia humor peccans non tranſmittitur extra venas, & ſtatim putreſcit in venis.

Gentilis tenet, intermittentes fieri, dum humor peccans actu putridus in venis expellitur ad extra venas.

Communis opinio eſt, quod dum expellitur ad extra venas adhuc non ſit actu putridus: quia coinquinaret ſanguinem,& febris fieret continua.

Fernelius rectius ſentit in hoc, dum tenet,continuas fieri ex humoribus ſanguini permixtis: intermittentes verò ex humoribus ſine ſanguine.Sed quid quid ſit, cibus in principio paroxyſmi ſemper impedit, ne à venis ad extra venas fiat tranſmiſſio. Cauſa eſt,quia in principio paroxyſmi calor eſt contractus ad ima: inde propter cibum perſeuerat multò magis contractus: quo caſu febris non ſe oſtendit,& tales ſunt malignæ.

Cæterum, quia dictum eſt, probari poſſe auctoritate Hippocratis & Galeni cibum eſſe nocuū ægris, quatenus ſunt in principio acceſſionis: ideo confugiēdum eſt primo ad Hippocratem qui 1.de ratione vic.46.& 4.de ratione vic.39. loquens de ſtatu ægrorum exiſtentium in principio acceſſionis, & de nocumento cibi(ſi tunc exhibeatur,) habet hæc verba,, Venter de neceſsitate calet, faſtiditque cibū, intenditur hypocondrium; ſubdit,dolor æger,lancinatur,vellicatur, & vomere affectar. Subdit expedit dare ſorbitionem, dum calor ad pedes deſcēderit, ſecus ſorbitio euadit perniciosa.

Idem confirmatur auctoritate Galen. quod ſcilicet cibus ſit valde noxius in principio acceſsionis: quia libr.de morborum temp cap.3. & 3.de præſag. 3.inquit; virtus in principio eſt ſuffocata, & à cibo multò magis ſuffocatur.

Præterea cibus eſt nocuus ęgris, quatenus ſunt in augmento; quia tūc augetur calor febrilis, & cibus redditur acris, & tandem corrumpitur,ob quam corruptellam febris multò magis intenditur.

Diximus quoque cibum eſſe nocuum ægris,quatenus ſunt in ſtatu paroxyſmi, quia calor adhuc non reliquit cor; non tamen eſt ita nocuus,ſicuti eſt in principio, & augmento paroxyſmi; tum quia in principio & augmento calor febrilis non eſt adhuc diffuſus; tum quia (& hęc eſt propria cauſa) nocumēta principij,& augmenti communicantur vigori, ſed non vice verſa; quia præſens malum non poteſt communicari præterito, ſed ſolum futuro, & futura declinatio non eſt capax nocumenti præteriti; ideo nocumenta vigoris non communicantur alijs; quia ſtatim ſequitur declinatio, in qua ægri ſunt in tuto, & in ipſa nemo moritur.

QVo ad tempus cibandi ægros, Hippocrates docuit in acceſsionibus non eſſe dādum cibum. Relinquitur ergo, vt cibus exhibeatur, vel in declinatione, vel interuallo, vel multo ante principium paroxyſmi, vel paulò ante. Gal.11.meth.c.vltimo omnia docet. Primò docet quando multo ante paroxyſmum ſit dandus cibus, his verbis,, ſi iecur,aut ventriculus patiatur inflammationem; vel in corpore ſit adeo magna humorum redundantia, ut pedes diu cōſeruētur frigidi, vel ſomnus in principio paroxyſmi ſit profundus,cauenda eſt cibatio

paulò ante paroxyſmũ,vt res pernicioſiſſima: tunc enim adeo ante paroxyſmum eſt æger cibandus , vt cibus in principio paroxyſmi ſit omninò conuerſus in chylum. Secundò Galenus docet loco citato quando paulò ante paroxyſmum ſit dandus cibus,his verbis „ Si verò non fuerit inflammatio, vel ſuccorum redundãtia, vel ſomnus profundus,corpuſque ſit ſiccum,paulò ante: immò in ipſo paroxyſmo corpora ſicca , vt picrochola cibo ſunt humectanda, ne in hecticã cadant: quia in his cibus ſiccitatem corrigit.

Sex igitur ſunt conſideranda,vt rectè intelligamus,quãdo ſit dandus cibus, videlicet pars affecta:affectus:natura principij paroxyſmi: natura ægrotantis: quantitas , & qualitas cibi.

Pars affecta , quia Galen.11.meth. citato inquit „ ſi iecur,vel ventriculus ſit valde læſus , multo ante paroxyſmũ nutriendum eſt. Affectus eſt conſiderãdus: quia in omni graui affectu:niſi ſint contraindicantia multò ante paroxyſmum æger nutriendus eſt. Dum verò morbus eſt vniformis , vt in homotona , ex Galeno 11.meth.cap.5. ad duo confugimus, videlicet ad conſuetudinem , & ad faciliorem tolerantiam: quia ſi æger ſolet cibari hora decimaoctaua vel alia, illa eſt eligenda.

Inſuper natura principij paroxyſmi eſt conſiderãda: quia ſi duo partes extremæ conſeruẽtur frigidæ, ſomnuſque ſit profundus in principio ipſius paroxyſm.tũc multò ante paroxyſmũ eſt cibãdum.i. in fine ſtatus præteriti paroxyſmi : immo , & in ſtatu ipſo potius,quam paulò ante.

Porrò natura ęgrotãtis eſt cõſiderãda : pituitoſi .n. & ſanguinei multò ante bilioſi verò paulò ante, & in ipſo principio.

Demum quantitas , & qualitas cibi: quia ſi cito digeritur ratione qualitatis, & quantitatis paulò ante,ſi tardè, multo ante: ideo Auicennas prima 4. de his inquit,„ Ita eſſe ægros cibandos, vt aduentante paroxyſmo ventriculus ſit vacuus.

Tertia dubitatio occurrit,Galenus dixit aliquando ægros eſſe cibandos in principio,& aliquando in ſtatu ; tamen nihil dixit de augmento : immo ſemper prohibuit cibum in augmento , quod noſtratum plurimi non obſeruant.

Reſponſio facilis eſt,quia in augmento incipiunt praua ſymptomata : ideo ſi in augmento cibarentur ſine dubio in ſtatu fierent ſæuiora accidentia. Hinc Cornelius Celſus lib.3.cap.5. habet hæc verba „ ſi propter neceſſitatem vrgeat cibandi neceſsitas,ſatius eſt conſiſtenter febre aliquid cibi offerre , quam increſcente, & ſatius eſt inſtante , quam incipiente. Valeant igitur triuiales Medici,qui poſt quinque horas circiter à principio paroxyſmi , quando pedes nõ ſunt omninò calidi,dant ouum,vel iuſculum cum caponis ſtillatiuo craſſo, & coctu difficilis:quo nihil eſt pernicioſius.

Quarta dubitatio Hippocrates in hoc aphoriſmo dicit,in acceſsionibus nihil dare oportet ; idẽ quoque repetit aphoriſ.19.ergo eſt ſuperfluus.

Reſpondetur ; Hippocratem in hoc aphoriſmo intelligere de ciborum quantitate. In aphoriſmo verò 19. de modo vtendi ipſis cibis . Deinde in aphoriſmo 9. non ſolum de cibo prohibendo in acceſsione ; ſed etiam ante acceſsionem ; quare varia in varijs locis eſt Hippocratis intentio . Nonnulli reſpondent ad dubium, hoc loco Hippocratem in hoc aphoriſmo prohibere cibum, in 19. uerò cibum & potum ; ſed prior ſolutio magis probatur.

APHORISMVS DVODECIMVS.

ACCESSIONES verò & conſtitutiones morbi indicabunt, & anni tempora, & circuituum ſucceſſiua incrementa, ſiue quotidie, ſiue alternis diebus, ſiue per maiora interualla fiant. Sed & ex his, quæ mox apparent, indicia ſumuntur : quemadmodum in morbo laterali ſi circa initia ſtatim ſputum appareat morbum breuiat: ſi verò poſtea appareat, producit. Et vrinæ, & alui excrementa, & ſudores, quæcumque apparuerint, vel bonam morborum iudicationem, vel malam, vel breues, aut longos fore morbos oſtendunt.

Hic aphoriſmus eſt maximè utilis; quia tradit methodum præcognoſcendi futu-

futu-

futuros paroxyſmos, & conſtitutiones, ſiue futuros uigores, fine quibus victus ratio inſtitui nō poteſt. Agit de ſignis nō demonſtratiuis, ſed prognoſticis, & eſt primus aphoriſmus, qui agit de hac re.

Connectitur cum ſuperiori aphoriſmo, vt docet Galenus in comm. hoc modo: tria ſunt neceſſaria conſideranda in victu inſtituēdo, primò vires ægrotantis; ſecundò acceſſiones: tertiò conſtitutiones, ſeu vigores, an ſcilicet morbus ſit futurus longus, vel breuis.

Primò ſunt conſiderandæ vires, quia vires perſe primo indicant alimentum, vt docet Galen. 1. de ratione vic. 44. de viribus mentionem fecit Hippocrates aphoriſ. 9. dum dixit coniectari autem oportet, & in fine aphoriſ. 10. dixit „ antea verò plenius alendum, vt ægrotus perferre queat.

Secundò oportet conſiderare acceſſiones, ſeu paroxyſmos, tanquam illos, qui prohibent cibum, de quibus in aphoriſmo ſuperiori.

Demum oportet conſiderare conſtitutiones, ſeu vigores, à quibus norma diætandi dependet, non tamquam indicantes, ſed tamquam prohibentes ipſum cibum; de quibus vigoribus egit habita tamen varia conſideratione in aphoriſ. 4. 7. 8. & 10. huius ſectionis.

Cum igitur hæc tria propoſita abſoluant tractatum de inſtituendo victu. Reliquum erat, vt in aphoriſmo Hippocrates doceret, qua arte, & quo ingenio poſſint præcognoſci futuri paroxyſmi, an longi, vel breues, & qua arte poſſint præcognoſci vigores, an tardè, vel citò ſint aduentaturi, ſeu conſtitutiones, an ſcilicet morbi ſint futuri longi, vel breues. Quod vt faciat, in hoc aphoriſmo Hippocrates tradit quatuor fontes ſignorum indicantium futuros paroxyſmos, & futuros morborum vigores, quorum primus continet ſigna, quæ deſumuntur à morbis ipſis. Secundus fons continet ſigna, quæ colliguntur ex anni temporibus. Tertius continet ſucceſſiua incrementa. Quartus verò continet ſigna mox apparentia.

Quo ad diuiſionem, Philotheus diuidit hunc aphoriſmum in duos aphoriſmos, quæ diuiſio videtur eſſe Galeni, qui uolens exponere illa uerba „ & circuituum ſucceſſiua incrementa dixit. hæc uerba eſſe finem aphoriſmi: ergo ſequentia uerba pertinebunt ad alium aphoriſmum, & ſic aphoriſmus erit duplus.

In primo aphoriſmo, uel in prima parte huius aphoriſmi proponit tres fontes indicantes paroxyſmos, & futuros morbi uigores, qui ſunt morbi, anni tempora, & circuituum ſucceſſiua incrementa. In ſecundo aphoriſmo uel in ſecunda parte tradit ſigna mox apparentia indicantia futuros paroxyſmos, an longi, uel breues, & futuros morborum uigores, an ſcilicet tardè, uel citò ſint aduentaturi, quod idem eſt, ac diceret, ſi morbus eſſet longus uel an breuis, uel an conſtitutiones pertineant ad morbos acutos, uel ad chronicos.

In prima parte Hippocrates primò ponit morbos. Galenus uerò in comm. dat exemplum de febribus intermittentibus, & de continuis. De intermittentibus dicit, tertianam ſupple exquiſitam indicare bilem, & per conſequens paroxyſmos breues futuros, & vigorem cito aduentaturum: nam Hippocrates 4. aphor. 59. inquit „ ſeptem circuitibus, quod longiſſimum eſt, hanc tertianam terminari: ad differentiam tertianæ nothæ, quæ ex bile iuncta cum pituita, vel melancholia fit: hæc longos paroxyſmos, & tardos vigores prænunciat. Quartanam ait indicare melancholiam, quæ longos paroxyſmos, & tardum vigorem indicat. Quotidianam pituitam, quæ tardum morbi vigorem prænunciat.

Deinde Galenus in comm. dat exemplum de continuis: diuiditque febres continuas in tres differentias, nempè in incendentes, quas uocat cauſodes ideſt ardentes: in ſuccendentes, quas vocat typhodes, quæ vocantur etiam elodes, ideſt humidæ, quæ ſtatim prima die ſudare incipiunt abſque vllo beneficio, tales indicant morbi longitudinem, & hæmitriteos ideſt ſemitertianas. Facta diuiſione dicit Galenus, incendentes indicare paroxiſmos breues, & vigorem citò aduentaturum: hæ ſunt duum generum: quædam habent acceſſionem, ſicuti tertianæ continuæ: quædam non habent acceſſionem, vt ſunt ſynochæ febres. Suc-

H ccn-

cendentes (ait) paroxyſmos longos, & tardum vigorem: quia hæ febres fiunt, uel à pituita, uel à melancholia. Semitertianas (ait) indicare medium ſtatum ideſt nec longos paroxyſmos, nec tardos uigores: quia fiunt ex bile, & pituita.

Sed, quia Galenus in comm. mentionem facit de hæmitriteo, aliquid dicendum eſt de hæmitriteo. Dantur quatuor ſpecie hæmitritei. Quædam componitur ex tertiana continua, & quotidiana continua: hæmitriteus ſanè ex Galeno 2. de diff.feb. eſt febris compoſita ex tertiana, & quotidiana. Secunda ſpecies hæmitritei fit ex tertiana intermittente & quotidiana continua. Tertia ſpecies ex quotidiana intermittente, & tertiana continua. Quarta ex quotidiana intermittente, & tertiana intermittente.

Inſuper obiter notandum, hæmitriteum eſſe morbũ compoſitum per complicationem, & non per confuſionem: morbus verò compoſitus per confuſionem eſt quando duo humores inuicem confunduntur, atque ita miſcentur, vt fiat vnica maſſa, ſicuti euenit in tertiana notha, in qua pituita ſequitur motum bilis, bilis tamen omninò prædominatur. Morbus verò per complicationẽ eſt duũ generum: quorum primum eſt quando ſunt duo humores, qui faciunt duos morbos, ſed non per confuſionem, vt dictum eſt, quamuis in eadem parte peccent varij humores. Secundum genus morbi per complicationem eſt, quando ex vno humore putrefacto in diuerſis locis fiunt duo morbi, ſicuti ſunt duæ tertianæ, vna ſcilicet ex bile putreſcente in vna parte, & alia ex bile ſimiliter putreſcente in alia parte. Hæmitriteus igitur eſt febris compoſita per complicationem, itaut ſint duæ febres, vna quotidiana, quæ ex pituita fit, & alia tertiana, quæ ex bile.

Sed quia quatuor modis ſumitur hæmitriteus, dicimus exactũ hæmitriteum ex Hippocrate 3. in quintum epid.5. & ex Galeno 2. de diff.feb.8. & alibi eſſe febrem horificam.

Prima dubitatio: diſputant tamen plurimi, quomodo hæmitriteus ſit febris horifica: quia non videtur, quod ſit horifica tertia enim facit rigores, & non horores: ergo non erit horifica.

Reſpondemus. Nos ad hãc inſtantiam hæmitriteum fieri horificum, quãdo vna & eadem hora ſimul tertiana, & quotidiana inuadunt; ideo Galenus dicit hemitriteum eſſe febrem horificam in reduplicatione, quando vna, & eadem hora duæ acceſſiones fiunt: ſitque horor, quia bilis flaua eodem tempore agitata ita obtunditur à pituita, ut fiat horor, & non rigor.

Deinde Hippocrates proponit ſecundum fontem ſignorum, in quo cõtinẽtur anni tempora: quia morbi non ſufficiunt ad præcognoſcẽdos futuros paroxyſmos & futuros uigores; ſed requiritur ſyndrome quatuor ſignorum, uidelicet morborum, temporum, circuituum, & ſignorum mox apparentium.

Dicit, anni tempora indicare paroxyſmos futuros, & futuros morborum uigores: quia anni tempora indicant humores peccantes, & per conſequens, an futuri paroxyſmi breues, & an morborum uigores cito, uel tardè ſint aduentaturi. Hinc morbi, qui fiunt in uere ut plurimum fiunt à ſanguine, qui efficit febres ſynochas, quæ breues ſunt: immo morbi, qui fiunt in uere magna ex parte ſunt breues. Morbi uerò qui fiunt in æſtate ut plurimum fiunt à bile quæ ſimiliter prænunciat paroxyſmos breues, & uigores citiſſimè aduentaturos: immo à quacumque cauſa fient morbi, in æſtate ſemper euadunt breuiores: ideo Hippocrates ſecundo aphoriſmorum 25. loquens de quartana, quæ ſua natura longa eſt, inquit æſtiuas quartanas breues, autumnales verò longas, & maximè quæ hyemem attingunt. Morbi verò, qui fiunt in autumno, vt plurimum fiunt à melan cholia, quę indicat morbos longos: ſed à quacumq; cauſa fiant morbi in autumno ſunt longi, & periculoſi, tum quia illa temporis inæqualitas prohibet illorum morborum reſolutionem: tũ quia autumnus recipit humores tempore æſtatis ſuper aſſatos. Morbi denique, qui fiunt hyeme, vt plurimum fiunt à pituita, quæ & paroxyſmos longos, & tardum vigorem prænunciant: immo à quacumque cauſa fiant morbi, hyberno tempore ſunt longi, quia ob frigus tar da

eſt

eſt morbificarum cauſarum reſolutio.

Notat Galenus in comment.dum Hippocrates facit mentionem de anni temporibus intelligendum eſſe de ætate, de temperamento, de conſuetudine, de regione,& de cœli ſtatu; quia ſi morbi in æſtate ſunt breuiores, idem dicendum eſt, in iuuentute,morbos eſſe breuiores,in ſenectute longiores; & ſic de alijs temperaturis.

Circuituum ſucceſſiua incrementa: dicit Hippocr.indicare paroxyſmos,& vigores. Hinc periodus de tertia in tertiam indicat peccare bilem,inde paroxyſmos & vigores fore breuiores. Periodus vero de quarta in quartam indicat melancholiam, quæ longitudinem ſignificat.

Periodus quotidiana indicat pituitam, quæ parimodo paroxyſmos, & vigores tardos prænuntiat.

Sed circa hanc primam partem aphoriſ.quatuor occurrunt conſideranda. Primum examinabimus verba Hippocratis.

Secundum conſiderabimus, cur Hippocrates inter ſigna indicantia paroxyſmos, & vigores non propoſuerit in hoc aphoriſmo virtutem: non ne ex Galeno 2.de diff.feb. vlt.habetur, virtutem imbecillem pronuntiare paroxyſmos longos, & tardos vigores? & virtutis validitatem indicare breues fore paroxyſmos, & vigores cito aduentaturos?

Tertium cōſiderabimus quomodo circuituum ſucceſſiua incrementa poſſint prenunciare futuros vigores. Res ſanè non videtur ita facilis, quia dantur febres ex Galen.primo de criſibus 3. quarum paroxyſmi vſque ad finem morbi ſemper anteponunt; & dantur febres, quarum paroxyſmi uſq; ad finem poſponunt; quando igitur circuituū ſucceſſiua incrementa indicare poterunt futuros vigores?

Quartum quænam ſit cauſa immediata periodorum conſiderabimus: videlicet qua de cauſa pituita quotidie exciret paroxyſmos,bilis, alternis diebus, & melancholia de quarto in quartum.

Quo ad verba aphoriſmi, Hippocrates in hac parte vult docere, morbos, anni tempora, & ſucceſſiua circuituum incrementa, ſeu periodorum (quod idem eſt) indicare futuros paroxyſmos, & futuros morbi vigores; hęc ſunt verba „ τοὺς παροξυσμοὺς καὶ τὰς καταστάσιας: per cataſtaſias,& ipſe Galenus,& ferè omnes alij interpretantur conſtitutiones: ita vt velint apud Hippocrat. dicat, morbos indicare conſtitutiones. Cæterum hæc expoſitio mentem Hippocratis reuera non explicat: immo reddit hunc artificioſum aphoriſmum omninò inartificioſum: quia ſecundum illorum interpretationem Hippocrates diceret, quod morbi ſignificent conſtitutionem: quę conſtitutio eſt genus proximum morbi: quod artificium eſſet Hippocratis, quod morbi ſignificarent ſuum genus? veluti quod homo ſignificaret animal: ecquæ vtilitas eſt in medicina, quod morbus ſignificet ſuum genus.

Deinde conſtitutio, quæ eſt idea morbi non uocatur κατάστασις, ſed vocatur κατασκευὴ, ſeu diateſis: quis dixit hoc? ipſe Galenus 1. de diff.ſymp.capit.1. vbi ſic definit morbum „ νόσος ἐστὶ κατασκευὴ παρὰ φύσιν.

Inſuper morbi non poſſunt oſtendere conſtitutionem: quia in oſtenſione fieret petitio principij, procederetque Hippocrates per ignotiora: vniuerſalia enim ſunt nobis notiora: ideo conſtitutio eſt nobis notior,quam morbus: quare quod eſt minus notum non poteſt indicare magis notum: ideo per καταστάσιας debemus interpretari vigores, ſicuti interpretatur Cenomanus, & non conſtitutiones.

Præterea colligitur ex Græca obſernatione κατάστασιν ſignificare ſtatum, & vigorem morbi: quia apud Herodotum rerum ſtatus dicitur: κατάστα τις πραγμάτων.

Addit Hippocrates „ ſiue quotidiè ſiue alternis diebus, ſiue per maiora interualla fiant. Dicit quotidiè alludendo ad quotidianam, cuius paroxiſmus quotidiè fit. dicit alternis diebus ſignificando tertianam: addit per maiora interualla: non dixit de quarto in quartum, vt comprehenderet nō ſolum quartanam, ſed quintanam,ſeptimanam,& nonanam,de quibus interuallis Hippocrates loqui videtur 1 epid.ſec.3. tex.2.7. & 9.quamuis Galen. ibidem fateatur, ſe non vidiſſe, niſi obſcuram quandam quintanam: immo laudat loco citato Dioclem: quia contradixit Hippocr.credenti dari quintanam,

ſeptimanam, & nonanam.

Probat Galenus non dari, niſi tres circuitus, his rationibus, quarum prima hæc eſt: ſi darentur plures circuitus, quam tres propoſiti: ergo præter pituitam, bilem, & melancholiam darentur alij humores, ex quibus quintanæ, ſeptimanæ, & nonanæ febres fierent.

Secunda ratio Galeni eſt: ſi darentur alij circuitus præter tres propoſitos, obſeruarentur quotidiè ab omnibus: ſed (addit) ego nunquam obſeruaui, niſi obſcurâ quintanam, quæ ex praua viuendi ratione, & caſu acciderit: quare rectè dicit Galenus aliquem addidiſſe in epidemicis illas quintanas, ſeptimanas, & nonanas: quia nunquam Hippocrates, neque in aphoriſ. neque in prognoſticis, neque alibi de illis circuitibus mentionem fecit.

Secunda dubitatio quo ad virtutem: cur Hippocrates inter ſigna propoſita non collocauerit uirtutem, ex qua facilè præcognoſcimus, an longi, vel breues ſint futuri paroxyſmi, & morbi vigores, ut colligitur ex Galeno 2. de diff. feb. vlt. Accedit, quod à virtute principaliſſima dignandi indicatio deſumitur.

Reſpondet Galenus in comm. uires facilè dignoſci ex pulſibus, & ex ijs quæ ſcripſit Hippocrates in Prognoſticis: ideo propoſuit ſolum illos fontes, qui poterant ſatis ſuperque nobis declarare futuros paroxyſmos, & an morbi uigores breues uel longi ſint futuri.

QVÆST. XXXIX.

An Hippocrates doctrinam de pulſibus calluerit.

IN hoc loco nonnulli dicunt, Hippocratem de pulſibus nihil dixiſſe: quia doctrinam de pulſibus non callebat: referunt quoque, Hippocratem nunquam tetigiſſe pulſus ſuis ægris, quæ calumnia certè non eſt ferenda. Galenus enim primo de diff. pulſuum ca. 2. hæc uerba, „ omnium primus fuit Hippocrates, qui nomen pulſus literis prodidit, & artis de pulſibus non fuit ignarus.

Deinde Hippocrates 7. de morbis popul. in principio loquẽs de grauiſſimis accidẽtibus febris continuæ Pithodori dicit pulſus ei non defeciſſe; ideo fuiſſe liberatum, quamuis habuerit refrigerationes totius corporis, exceptis temporibus: dicit exceptis temporib.; quia quãdo tempora ſunt refrigerata, in quib. ſunt arteriæ viſceribus vicinæ, ſignum eſt, cerebrum, & cor eſſe refrigeratum, vnde cita mors.

Præterea Hippocr. 4. de morbis popul. refert, pulſus Zoili fabri fuiſſe tardos, & tremulos.

Inſuper Hippocrates lib. de alimentis circa finem vult, ſigna ſalutis, & mortis eſſe deſumenda à venarum pulſationibus id eſt à pulſibus.

Amplius lib. 2. de morbis mulierum loquens de pulſu habet hæc verba „ pulſus ad manus accelerantes, debiles, deficientes eſſe mortis indicia.

Demum in coacis prænot. tex. 25. ait, letargicos habere pulſus tepidos, tardos, & ſepultos. Valeant igitur illi, qui dicunt, Hippocratem non tetigiſſe pulſus.

Porrò in his pulſuũ differentijs propoſitis ab Hippocrate locis citatis miro artificio continentur ferè omnes differentiæ pulſuum; quia tangit illas differentias, quæ pertinent ad hæc tria capita, à quibus omnia, quę ſciri poſſunt de pulſib., deſumuntur, nempè ad motum, ad corpus arteriæ, & ad virtutem vitalem.

CAuſa verò cur Hippocrates in hoc aphoriſmo nihil dicat de pulſibus, eſt, quia ſufficienter futuri paroxyſmi, & futuri morborum vigores colligi poſſunt ex morbis, anni temporibus, ex circuitum ſucceſſiuis incrementis, & ex ſignis mox apparentibus.

Neque eſt mirandum, nihil dixiſſe de virtute, quia reliquit etiam locos affectos, qui indicant breues, vel longos morbos, ſicuti ſunt apoplexia, vel epilepſia, qui affectus fiunt à craſſis humoribus; hac ratione humorum craſſorum illi affectus eſſent longiſſimi, tardique eſſent vigores, tamen ratione loci affecti, ideſt ratione capitis, vnde facultas expultrix validiſſima prodit, affectus fiunt breuiſſimi. Hinc Galenus 2. de ſymptom. cauſis cap. vlt. dicit, epilepſiam fieri à multitudine pituitæ aceruatæ in ventriculis cerebri; ideo eius ſolutionem eſſe ſubitaneam;

quia

quia paroxyſmi epileptici nō fiunt ab intemperie,ſed à materia,quę eſt ſolutu facilis.Ecce,quod vbi malum non fit ab intemperie,diſcuſſio facilis eſt.In hoc loco Hippocrates ſolum de illis ſermonē fecit, quæ ſufficienter prænūciare poſſunt futuros paroxyſmos, & futuros vigores.

QVÆST. XL.

Quomodo ſucceſſiua circuituum incrementa prænuncient paroxyſmos, & morbos longos, vel breues.

QVomodo circuituum ſucceſſiua incrementa indicare poſſint futuros vigores, & futuros paroxyſmos. Primò ſciendum eſt,futuros vigores non ſolum indicari à ſucceſſiuis periodorum incrementis: ſed etiam ab alijs ſignis ſimul vnitis, ſeu per ſyndromen collectis.

Secundò ſciendum eſt ex Galeno 1.de criſibus 3.16.& 17. hæc tria eſſe obſeruāda pro vigoris præcognitione.Primò antepoſitionē, & poſtpoſitionē paroxyſmi antecedentis:Secundò longitudinem, & breuitatem antecedentis: Tertiò vehementiam,& debilitatem ſymptomatum: quare ſi viderimus paroxyſmum anteponi, & ſimul fieri longiorem, & ſymptomata fieri vehemētiora;inde colligemus paroxyſmos futuros lōgiores,& vigores tardius aduētaturos. Hæc tria ſimul vnita requirūtur:quia nec antepoſitio ſola, nec poſtpoſitio ſufficiūt pro cognitione futuri vigoris:nō enim valet:fit antepoſitio paroxyſmi:ergo morbus eſt in augmento:quia antepoſitio interdum fit,quando morbus eſt in ipſa declinatione: requirūtur igitur alia duo, nempè longitudo, & breuitas paroxyſmi:ac uehementia,& debilitas ſymptomatum.

Parimodo ſi uiderimus paroxyſmum poſponi,& ſimul eſſe breuiorem,ac ſymptomata eſſe debiliorá: inde colligemus paroxyſmos,& breuiores futuros, & uigores celerius aduentaturos. Pręterea ſi zeret antepoſitio paroxyſmi,& paroxyſmus eſſet breuior, & ſymptomata debiliora, dicere poterimus, uigorē quoque cito aduentaturum: ſi uerò eadem hora paroxyſmi inuadāt,tardus erit uigor, & morbus erit longus, & ſolutu difficilis, quod colligitur ex Hippocrate 4.aphori. 30.ubi habetur „ Quib. acceſſiones fiunt quacumque hora febris dimiſerit, eadem ſi cras repetat,iudicium habet difficile:Galenus interpretatur difficulter ſolubile: ideo inuaſionis, ſeu paroxyſmi æqualitas indicat, & tardum uigorem,& ſolutu difficilem: quia ex Galeni comm. ſignificat materiæ fixionem.

Cauſæ uerò,cur paroxyſmi ſiant lōgiores,& breuiores, & uigores tardiores, aut uelociores,proponuntur à Galeno 2. de dif. feb.ult.2.de criſib.11.& 2.præſag. 28.ubi habetur„ longas acceſſiones fieri propter 11.cauſas, uidelicet uel ob copiam,uel lentorem, uel craſſitiem humoris,uel ob meatuum anguſtiā,uel ob uirtutis imbecillitatem, uel ob particulam internam malè affectam, uel ob errata commiſſa, uel ob locum affectum frigidum,uel ob morbum frigidum,uel ob ætatem ſenilem, & demum ob anni tempus frigidum. Breues uerò acceſſiones fieri à contrarijs cauſis;quia contrariorū eadem eſt diſciplina; nempè ob materiæ paucitatem, uel ob materiæ tenuitatem; ob uirtutem ualidam,ob meatuum apertionem, & ob alias cauſas oppoſitas.

Addi poteſt ex Galeno 3.Prognoſt.32. & 2.de dif.feb.3.paroxyſmos celeriores, & tardiores fieri à ueluti cinere præteriti paroxyſmi; cinis enim eſt finis putredinis, & in quolibet paroxyſmo fit; hic cinis habet uim fermentatiuam putredinis;ex Galeno enim 3 prognoſt.32. & 2. de dif. feb.3. habetur, quòd hic cinis magis,uel minus copioſus in corpore detentus poſſit efficere paroxyſmos longiores & breuiores, & uigores ueloclores, & tardiores;habetq; hæc uerba „ Si natura illum ueluti cinerem humorum ſupramodum aduſtorum euacuare non anteuerterit, ille rurſus in corpore manens, & calefactus excitabit de nouo aliam febrem; & efficiet non ſolùm tardum uigorem,ſed etiam recidiuam. Cognoſcitur,hunc cinerem in corpore detineri,& non euacuari, dum in urinæ nubecula non conſpicitur. Hic cinis diſtinguitur ab arenulis;quia in nube manet, nec petit fundum, ut arenulæ.

QVÆST. XLI.

De cauſa immediata periodicationis.

PRo aphoriſmi intelligentia agendum eſt de cauſa immediata periodicationis, cur ſcilicet pituita quotidiè accendatur: bilis alternis diebus & melancholia de quarto in quartum. Primò opiniones aliorum: deinde noſtram proponemus.

Auerroes 4.coll.27.vult, periodos fieri à natura, & à calido innato. Ratio precipua eſt, quia propriū eſt naturæ, & calidi innati mouere, attrahere, coquere, & retinere amicum, & familiarē ſuccū, & expellere inimicum. Nō accipitur hæc opinio: quia pituita ex Auerroe, vt craſſa, deberet tardius moueri à calido innato, & non velocius bile: pituita enim quotidie, bilis ſolum alternis diebus mouetur.

Conciliator differentia 88. inquit, periodos à motu lunę, & ab humorum forma pendere: Primò dicit, pituitam à luna citius moueri, quā alij humores moueantur: quia luna præeſt aquæ, & alijs humiditatibus: pituita verò eſt magis humida, quam alij humores: hinc dicit fluxum, & refluxum maris fieri propter lunam. Deinde confirmat, pituitā moueri à luna: quia ſicuti in quotidiana modica quies cōprehenditur, ſeu modica pauſa, vt ipſe dicit: ſic in luna ob Epicycli paruitatem nō percipitur lunæ ſtatio, & retrogradatio: itaut pauca pauſa quotidianæ dependeat à pauca pauſa ipſius lunæ.

Refellitur Cōciliator, tum quia unius rei unica eſt cauſa, & non duæ; ipſe verò ponit lunam, & formam humorum tamquam cauſas proximas periodicationis; tum quia dicit eſſe modicam pauſam in quotidiana, eo quia in luna ob epicycli paruitatem ſit ita pauca pauſa, ut nō percipiatur lunæ ſtatio, & retrogradatio.

Valde errat Conciliator: quia ſupponit, lunam eſſe poſse retrogradam, & ſtationariam, alioquin modicam quietē pituitæ in quotidiana ex luna colligere nō potuiſſet: quod ſuppoſitū eſt falſum; quia Eccentricus lunæ ferens epicyclū mouetur 27. dicbus: Epicyclus verò 32. diebus quo poſito implicat dicere, Eccentricū eſſe velociorem, & epicyclum tardiorē, & lunam habere paucam pauſam: quia nulla eſt & nullo pacto eſſe poteſt retrograda, & ſtationaria. Soliti ſumus dare exēplum de homine ſpaciante in naui contrario motu, quando nauis velocius homine ſpaciante moueatur, tunc certè in illo nō daretur ſtatio, vel retrogradatio.

Fernelius lib.4. de febribus cap.11. dicit, cauſam periodorum eſſe naturam, & qualitatem contractæ putredinis. Non poteſt accipi hæc opinio: quia non reddit cauſam, cur pituita putrida citius, & bilis tardius moueatur. Deinde ſequeretur, quod paroxyſmi fierent poſt factam putredinem, & non quando fit putredo. Demum peto à Fernelio de cauſa primi paroxyſmi, quando adhoc non eſt contracta putredo.

Gentilis & Arculanus dicūt, periodos fieri à proprietatibus occultis. Reiicimus hanc opinionē, 8. methodi noſtræ vitand. errorum: oſtendimuſque non dari qualitates occultas, quas dicūt eſſe ſubſtantias immediatè operatrices. Deinde Galenus 3. de pręſag. ex pul. cap.5. contra Eraſiſtratum habet hanc ſententiam,,, qui nihil ſciunt ad alterum de duobus confugiunt, vel ad nomina ignota, vel ad qualitates occultas.

Nec rectè ſentit Eugenius meus Pręceſſor, dum dicebat, ſciri nō poſſe cauſam periodicationis: ſolebat enim confugere ad hæc duo carmina. Dantis Aldigeri Poetæ celeberrimi, qui in ore ſæpè habebat, *Staſſi ciò nel poter della natura: Ella el fece, ella el sà ſol da ſe ſteſſa.* Sed his carminib. omnes lites facilè dirimi poſſent: Galen. enim 1. meth. 5. inquit, nullam eſſe ſcientiam perfectiorem, quam illam, quæ habetur per cauſam. Idem admonet Ariſtoteles 1. Phyſic. tex. 1. vbi inquit,, Tunc enim putamus vnumquodque cognoſcere cū cauſas primas, principiaque prima & vſque ad elementa cognoſcimus: quare qui relinquunt difficultates inſolutas, quando cauſæ poſſunt inueniri, ſunt & illi relinquendi.

Valeſius lib.5. contro. cap. 25. & plurimi Recentiores dicunt, periodos varias fieri ab humorum maiori, vel minori copia. Sic dicunt, pituitam velocius moueri efficereque quotidianam: quia in corpore

re vil

re eſt copioſior alijs humoribus: melancholiam verò tardius: quia eſt in minori quantitate: bilem verò eſſe quidem in maiori quantitate, quàm ſit melancholia; ſed in minori quàm ſit pituita: ideo moueri de tertio in tertium.

Hæc opinio Valeſij fuit Alexandri Aphrodiſei 2. probl. deinde illam ſecutus eſt Argenter. lib. de cauſis morb. Contra iſtos eſt experientia: quia ſi copia efficeret varias periodos, ſequeretur, quod bilis in maxima copia extra venas exiſtẽs citius moueretur, quàm ſi eſſet in pauca, quod non videtur, quia tertiana ſemper ſeruat eãdem periodum de tertia in tertiam diem, ſit multa, vel pauca bilis. Præterea ex Auerroe 3. cæli 67 & ex ipſo Ariſtotele quantitas nullo modo eſſe poteſt principium actiuum: ideo actiones non ſunt in prædicamento quantitatis.

Nonnulli Recentiores, inter quos fuit Thomas Minadous, tenent, cauſam periodorum eſſe inquinamenta cinerulẽta. Fundamentum pro hac opinione deſumunt à Galeno 2. de diff. feb 4. vbi ait,, In pituitoſa febre relinqui plurimum inquinamenti: ideo pituitam celerius accendi. Addunt in tertiana non quotidiè accendi: quia in fine putredinis bilis parum inquinamenti relinquitur: in quartana verò minus.

Hæc opinio Minadoi patitur inſtantias inſolubiles: nec reſpondet quæſito? quia quærimus cauſam periodicationis in cõmuni, & nõ in febribus tantum. At ſic eſt, quod inquinamenta cinerulẽta in nephritico, in podagrico, & in lue gallica affectis, febre putrida deſtitutis dolores periodicè vexant: ergo inquinamenta cinerulenta non erunt cauſæ adequatæ periodicationis. Si loquamur de lue gallica: hæc ſolet quotidie horis veſpertinis inuadere: deinde poſt mediam noctem ceſſare: die ſequenti verò iiſdem horis veſpertinis periodicè redire: ergo inquinamenta cinerulenta, quæ ſolum in putrida febre obſeruantur, non erunt cauſæ adęquatæ periodicationis.

Præterea, ſi inquinamenta cinerulenta eſſent cauſæ periodicationis in febribus putridis: ego peterem ab illis de primo paroxyſmo febris putridæ, à quo inquinamento excitetur, cum nullum fiat cinerulentum, niſi poſt primum paroxyſmum: omnia enim cinerulenta in putridis febribus fiunt in fine paroxyſmi, & nõ antea. Nos admittimus ex Galen. hęc cinerulẽta augere acceſſiones: negamus tamẽ eſſe cauſas periodorũ immediatas.

Nos verò (vt diximus in methodo noſtra) varias membrorum diſpoſitiones eſſe cauſas periodicationis in communi. Hæc opinio videtur eſſe Galeni ſecundo de diff. feb. vlt. vbi habet hęc verba,, Quęcumque per circuitus acceſſiones fiunt, ex membrorum diſpoſitionibus ortum habent. Quod verò humores putridi non efficiant periodos patet, quia vbicumque eſſent humores putridi, ibi ſemper efficerent periodos: ſed hoc non apparet: bilis enim putrida extra venas facit tertianam: eadem bilis in venis proximis cordi non tertianam, ſed ardentem, in qua nulla periodus obſeruatur. Amplius in Gal. tertio de ſymp. cauſis ſecundo ſi bilis peccat in toto ambitu corporis facit icterum: ſi in parte peccet bilis, fit eriſypellas: ibique putreſcit ſine periodicatione. Parimodo dicimus de pituita, & melancholia, qui humores ſi erumpant in cutim pedum, & ratione putredinis efficiũt vlcuſcula, nulla inde ſequitur periodus quotidiana, vel quartana; ergo ab humoribus nõ fient periodicationes. Relinquitur ergo, quod periodicationes fiant (vt colligitur ex Galeno loc. cit.) ex membrorum diſpoſitionibus, Cęterum quænam ſint iſtæ membrorum diſpoſitiones, nõ omnes animaduertunt. Nos credimus, membra vario modo diſponi & vario modo operari ob varias membrorũ conditiones, videlicet vel ob varium ſitum partium, ob meatus, magnitudinem figuram, ſubſtantiam, temperaturam, compoſitionem, connexum, ob vaſorum progreſſum, vel ob vaſorum exordium, & officium ipſorum membrorum, meritò quarum diſpoſitionum in membris ſanitas, ægritudo, & omnes alij affectus generantur.

Quo ad febres putridas: quanto magis læſa viſcera erunt in ſitu magis diſtanti à corde, tanto periodus tardior erit: hęc eſt Galeni opinio primo ad Glauc. vbi dicit, quotidianã fieri in ventriculo, tertianam in iecore, quartanã in liene; hinc pituita

putrefacta in uentriculo quotidiè inuadit; quia eſt cordi proximior; bilis putrefacta in iecore vel circa iecur alternis diebus inuadit: quia poſt ventriculum iecur eſt cordi proximius: melancholia putrefacta in liene facit quartanã, quia magis diſtat à corde, quã iecur: quando verò humores putreſcunt in locis valde diſtãtibus à corde, vt in pedibus & brachijs, tunc nulla obſeruatur periodus febrilis.

Pręterea poſſunt ob mẽbrorum ſitum, & ob alias cõditiones alias periodos obſeruari. In nephritica paſſione ob arenulas, vel lapillum conglobatum, vt plurimum obſeruatur periodus ſex menſium, plus minusve ob uarias renum diſpoſitiones, vel quia papillæ ita occludunt vreteres, vt nõ poſſit lapillus egredi, niſi aliqua ex illis rũpatur. In hæmorrhagia è narib. vel hemorrhoidibus, vel vtero, varia obſeruatur periodicatio, prout meatus magis vel minus ſunt aperti, & prout ſunt maiores, uel minores, magiſque uel minus denſi, vel prout viſcera sũt magis, vel minus intẽperata: uariuſque ſit uaſorũ progreſſus, & prout cõnexio uaſorum ſit magis uel minus compacta, & prout pars læſa magis uel minus ſit proxima cordi. In arthritide fiunt periodi, uel annuatim ſemel, uel bis, prout articuli ad recipiẽdos humores cõfluxos ſint magis, vel minus diſpoſiti, prout partes mãdantes plus minusvè participant illis diſpoſitionib. quę cõcurrunt ad tardã, aut uelocẽ excrementorum expulſionẽ. Diſpoſitiones articulorum ſunt cauitas maior, vel minor; intemperies articulorum magis, vel minus frigida & ea vel acquiſita, vel hereditaria. Idem dicimus de parte mandante, quæ magis, vel minus prõptè propellit excremẽtum, prout magis, vel minus eſt intemperata: quare prout varia ſunt corpora, variantur periodicationes, quæ per ſe dependent à varijs membrorum diſpoſitionibus, & non ab humoribus per ſe primo.

Secũda dubitatio oritur ex dictis: quia periodi videntur primo & per ſe fieri ab humoribus, & non à varijs membrorum diſpoſitionibus: itaut in praxi valeat hæc conſequentia: in febribus obſeruatur periodus de tertio in tertium, ergo peccat bilis: de quarto in quartum, ergo melancholia: ergo cauſæ proximæ periodorum erunt humores, & non membrorum diſpoſitiones.

Reſponderi poteſt, periodos indicare humores peccantes quo ad exiſtentiam humorum, ideſt quo ad quod, ſed nõ quo ad propter quid: quia humores ſunt cauſæ remotæ periodorum, & nõ proximæ; cauſæ uerò remotæ ex Ariſtotele 1. poſt. tex. 30. dant ſolum quod, ſed nõ propter quid: ualet quidem, periodus eſt quotidiana: ergo pituita in uentriculo putreſcit: ſed propter quid fiat periodus quotidiana, dũ pituita putreſcit in uẽtriculo, & non fiat tertiana, uel quartana, hoc non deſumitur à pituita putreſcente, ſed à membrorũ diſpoſitionibus, ideſt à ſitu vẽtriculi, qui eſt cordi ualde uicinus: immo neque abſolutè ualet: ſunt periodi: ergo dantur humores putridi prædominantes: quia dantur periodi, quæ fiũt ab humoribus non putridis, vt ab arenulis, à lue gallica, à lapillis & ab alijs cauſis.

Demũ ſi humores eſſẽt cauſę proximę periodorũ, ipſa periodus nõ ſolum indicaret exiſtentiam humorum, ſed etiã intrinſecam, & eſſentialẽ humorum naturam: quia proprij affectus declarant rei naturam; humores igitur erunt cauſę remotę periodorum: at ſic eſt, quod ex cauſis remotis nihil concluditur affirmatiuè: quia ex Ariſtotele 1. poſt. citato, ex cauſa remota non poteſt fieri niſi argumentum in cameſtres, quod eſt negatiuũ, & vt tale dare non poteſt ipſum propter quid, ſed ſolum ipſum quod, ideſt exiſtẽtiam rei; ideo concedimus, bilẽ putreſcẽtem indicare poſſe febrem tertianam, pituitam putreſcentẽ quotidianam, & melancholiam putreſcentem quartanã; ſed cur ex iſtis humoribus putridis fiant iſtæ periodicationes, ex humoribus certè colligi non poteſt, ſed ſolum ex uarijs membrorum diſpoſitionibus tamquam ex cauſis proximis, vt dictum eſt.

„*SEd ex his quæ mox apparent indicia.*

Hæc eſt ſecunda pars aphoriſ. in qua Hippocrates proponit ſigna mox apparentia, quæ lõgum, uel breuem morbum prænunciant: datque exemplũ prius de ſputo, quod ſcilicet in principio pleuritidis apparẽs breuiter morbum: poſtea uerò

rò apparens producat: deinde dat exempla de vrinis, de alui excremẽtis, & ſudoribus, quæ vel bonam, vel malam criſim indicant: vel breues, vel longos morbos prænunciãt: hic eſt ſenſus ſecundę partis.

QVÆST. XLII.

De Methodo prgcognoſcendi paroxyſmos & vigores tardos, ſeu longos, vel breues.

Methodus, quam propoſuit Hippocrates in hoc aphoriſmo pro præcognoſcendis paroxyſmis, & vigoribus, an longi, vel breues ſint futuri, cõſtat ex quatuor fontibus, videlicet ex morbis, anni temporib., & circuituũ ſucceſſiuis incremẽtis, & ex ſignis mox apparentibus: de quibus fontibus in hac ſecunda parte. Hæc methodus eſt pulchra, & artificioſa, aphoriſtica tamen. Nos verò præter hanc, aliam methodum magis locupletem ab his, & ab alijs Hippocrat. & Galeni locis deſumpſimus, quæ maximè reſpondet practicæ medicinæ, conſtatq; ex octo locis.

Primus deſumitur à velocitate, vel tarditate motus principij ipſius morbi, vel à tarditate, aut velocitate ſymptomatum: valet enim conſequentia, principiũ morbi eſt velox: ergo morb. erit breuis: principium eſt tardum, ergo longus. Similiter ſymptomata grauiſſima apparẽt in primo quarternione; ergo breuis erit morb. Hic locus obſeruatur in ęgrotãtibus Hippocratis, ſicuti in Philiſco, & Anaxione & omnibus alijs: duo tamen iſti propoſiti caſus ſunt famoſi. De Philiſco Gal. quærit in com. quomodo Hippocrates poterat in principio prænoſcere morbum eſſe breuẽ, concludit id colligi poſſe ex velocitate principij, & ſymptomatum: habet enim Galenus hæc verba „ Vbi tertius & quartus dies habent grauia ſymptomata, breui exſpectabis iudicium, quia morbus breuis eſt. De Anaxione Pleuritico, Hipprocr. prænouit pleuritidem illam fore longam ex tarditate principij: in octaua enim die tuſſis adhuc erat ſicca, & omnino cruda: quia niſi incipiat concoctio, non incipit augmentum: atque in die octaua Hippocr. ſecuit cubitum, ideo fuit ſolum liberatus 34. die.

Secũdus locus deſumitur à determina-
tis horis diei; quia ſicuti ex Hippocrate lib. de nat. humana, & alibi quatuor elementa reſpõdent quatuor humoribus, & quatuor humores quatuor anni temporib., & quatuor anni tempora quatuor ætatibus, videlicet pueritiæ, adoleſcentiæ, iuuẽtuti, & ſenectuti: ſic quatuor humores reſpondent quatuor diei partib.: ideo in meridie dominatur, & mouetur bilis: horis veſpertinis vſq; ad mediam noctẽ melancholia: poſt mediam noctem pituita, ſiue catharrus, & horis matutinis ſanguis: quare ſi moueantur ſymptomata in meridie, breues erunt acceſſiones, & vigores cito erunt aduentaturi: quia in meridie indicatur bilis, quæ morbos, & acceſſiones breuiat; ſi veſperi dominatur melancholia, vnde longi paroxyſ. & morbi diuturni fiunt: ſi media nocte ſymptom. moueantur, indicatur pituita, vnde affectus longus; ſi horis matutinis ſymptomata fiant, ſanguis mouetur, & per conſequens affectus breuis; hinc omnes ſynochæ ſunt breues.

Tertius locus deſumitur ab imbecillitate loci affecti, quæ imbecillitas ſi ante morbum fuerit, morbus, qui occupat illam partem, longus erit. Hippoc. 4. apho. 33. habet hunc aphoriſmum notatu dignum, „ ſi qua ante morbum pars laborauerit, ibi morbi ſedes; hæc pars igitur debilis, dum morbo corripitur, prænunciat morbum longum; quia vt debilis non poteſt niſi longo temporis ſpacio morbum vincere; quia facultas expultrix debilis eſt. Quod verò partes, quæ ante morbũ ſint imbecilles, indicẽt morbi lõgitudinẽ, patet ex Gal. 2. de dif. feb. vlt. vbi proponit quinque cauſas longitudinis morbi, & paroxyſmi; videlicet humorũ copiã, viſcoſitatẽ, craſſitiẽ, meatuum anguſtiam, & virium imbecillitatem.

Quartus locus deſumitur à natura, & conditione paroxyſmorũ: hinc Gale. 11. meth. vlt. & 2. de dif. feb. 8. docet, ſi rigores paroxyſmorũ diu durẽt, vel diu durẽt partiũ extremarum refrigerationes, vel accidat, quod ſomnus in principio paroxyſmi ſit profundus, dicit indicari excremẽtorum redundantiã, quę, & lõgos paroxyſmos, & morbos diuturnos prænunciatẽ contra verò ubi rigores, & frigiditas extremarum partium parum durant,

nec ſomnus ſit profundus, morbus breuis,& paroxyſmi breues ſignificantur.

Inſuper Auicennas prima 4.trac.1.c.4. loquens de paroxyſmis indicantibus breuitatem, vel longitudinē proponit præceptum quoddam Diuinum, quod eſt: ſi in fine acceſſionis ſequetur aliqua euacuatio,& deinde acceſſio,quæ ſubſequitur, mitior fiat: inquit indicari morbi breuitatē:ſubdit:ſi uerò ſubſeqnēs acceſſio poſt factā euacuationē non fiat mitior, ſed ſit omninò ſimilis pręcedētibus,nihil colligi poteſt:ſi uerò ſæuior:ſignū eſt,euacuationem illam præcedentē fuiſſe merè ſymptomaticam,quæ uel mortem, uel morbi longitudinem prænunciat; quæ doctrina maximè conſentit Hippocrati,& Galeno hæc dicentibus in Philiſco „ Decretoria non iudicantia eſſe lethalia, uel difficilis iudicij, lethalia, ſi iungantur cum aliquo ſigno lethali: parimodo euacuatio ſymptomatica eſt decretorium non iudicās, & ferè ſemper malum pręnunciat: nihilominus medicus debet inſpicere alios locos,& videre an ſimul cōſentiāt: quoniam ſinguli propoſiti loci ſeorſum ſumpti nos facilè poſſunt fallere: ſed per ſyndromen vniti æquiualent demōſtrationi quia:vnum.n.tollit ſeu expurgat alterius contingentiam: ſic præceptū Auicennæ alioquin vtile interdū nos fallit, quoniā acceſſiones tēpore criſis poſt factā optimam euacuationē fieri ſolent ſæuiores, tamen ſunt omnino ſalutares.

Quintus locus deſumitur à ſitu, ſeu loco, vbi ſtabulantur humores. Hinc bilis extra venas efficit morbum longiorem, quam ſi eadē bilis peccaret in venis: nāque bilis extra venas efficit tertianā, quę ſi eſt exquiſita ex Hippocrate terminari ſolet 14.diebus, quod longiſſimum eſt. Eadem bilis in venis efficit ardentē,quæ ſeptem diebus terminatur:quia ex Galeno 3.in primum epid.comm.17.in tertiana exquiſita loco acceſſionum enumerātur dies:ſic lib. de differentijs feb. & alibi vnica dies febris ardētis proportionatur unico circuitui tertianæ; ſimiliter ex Galeno 3.de ſym. cauſis cap.2.ſi bilis in toto ambitu corporis peccat facit iterum, qui morbus longus eſt, & per cōſequens vigor tardus:ſi eadem bilis in parte peccat faciet eriſypellas,cuius vigor velox eſt;ratio diuerſitatis eſt, quia bilis effuſa in totum ambitum è capillaribus exudat: bilis vero quæ facit eriſypellas per vaſa maiora reijcitur:vnde calidior, & reſolutioni accommodatior:idem dicimus de omnibus alijs ſuccis.

Ceterum accedamus ad alia exempla, vt res melius intelligatur:Galen. 6.aphoriſmorum 53.dicit mucum mordacem in cerebro efficere maniam, cuius vigor interdum tardus eſt: attamē ſi idem ſuccus mordax eſſet in cute,efficeret non maniā ſed exiguum,pruritum, vel vlcuſculum, cuius vigor velociſſimus eſt; ſimiliter ſi catarrhus contineatur in cerebri ventriculis efficere poteſt epilepſiā, quę eſt uelox: ſi idem catarrhus in pectus decūbat efficiet aſthma, cuius vigor tardus eſt: ſi in articulos,efficiet podagram,vel alium articularem morbum, qui longiſſimus eſt. Si melancholia peccet in cerebro efficiet affectum melancholicum per eſſentiam, cuius vigor tardus, & morbus tardus, & valde longus fit. Si in ore ventriculi excitat intenſam famem, cuius vigor in propinqua cæna ſuperatur. Denique ipſe flatus ob varios ſitus, & breues, & longos morbos efficere poteſt. Hinc dum occupat cor efficit palpitationem, cuius vigor interdum tardus eſt:ſi idem flatus occupat vētriculi cauitatem, ructum;ſi inteſtinum rectū, crepitum, cuius uigor eſt uentus uelociſſimus:ſi occupat penem efficiet priapiſmum, cuius uigor ob partis denſitatem non eſt ita uelox: quare qui inquirunt humores peccantes, omiſſo aliorū locorum examine,ſępiſſimè decipiūtur.Hinc Galenus damnat imperitos medicos,qui à ſpecificis non deſumunt remedia:ſicuti lib.de opt.ſect.ad Traſyb.cap.9. ubi reijcit illos,qui oleum applicant oculis dolentibus,quib.eſt maximè inimicum:cauſa erroris eſt, quia uident oleum eſſe anodynum in alijs partibus: inde colligunt ex hoc communi conceptu, oleum quoque oculos iuuaturum.Hæc ratio communis in praxi eſt omnium errorum origo, ut docet Galenus 3. meth. 7. & 1. ad Glauc. cap.1.Hinc Galenus huius methodi nunquam oblitus, quod uidelicet ſolū remedia à ſpecifica indicatione deſumpta ſanare poſſint, 5.meth. ult. cum omnium

admi.

admiratione illico ſanauit penis cariem ſiccis remedijs proportionatis, quã medicus Theſalicus tamquam incurabilem reliquit, quam ſanationem miratus Theſalicus erupit in hæc uerba„ non tantum lætatus ſum de ſalute hominis, quam triſtatus, quod in mala ſecta fuerim educatus.: inde Gale. colligit, & loco citato & 1. ad Glauc. 1. remedia generica, & ſubalterna eſſe uaniſſima, ſolumq; illa ſanare, quæ à ſpecifico affectu deſumuntur.

Sextus locus deſumitur à ſymptomate granitatis, aut leuitatis: ualet enim ſymptoma eſt cum ſenſu grauitatis: ergo morbus longus: quia indicat humorum frigidorum redundantiam, ut obſeruatur in oedemate, in ſcyrrhis, in apoſtematib., in dolore grauatiuo, & in plurimis alijs affectibus. Similiter ualet: morbus eſt cum ſymptomate leuitatis: ergo morbus breuis.

Septimus locus deſumitur à uarietate partium læſarum, nam ſi læſus eſt lien, peccat melancholia: ergo morbus lõgus; ſi glandulæ, ergo affectus longus, tũ ratione humoris craſſi, & uiſcidi, quo facilè implentur, tum ratione imbecillitatis facultatis naturalis glandularum, & præcipuè expultricis, nulla enim eſt corporis pars, quæ obtineat facultates naturales imbecilliores, quam ipſæ glandulæ. Si læſæ ſint membranæ quo ad partem internã, ut pleura, dura mater, & aliæ omnes; ſignum eſt peccare bilem; ergo affectus breuis. Quod uerò membranæ læſæ indicent, bilẽ eſſe cauſam læſionis, patet ex Hippocrate 6. aphoriſ. 33. ubi habet „ qui acidum eructant non ualde fiunt pleuritici; Galenus in comm. redit hanc rationem, quia qui acidum eructant ſunt pituitoſi, & pituita quatenus craſſa non poteſt membranæ denſitatem penetrare; ergo membranorum morbus ut plurimum erit bilioſus, & breuis.

Octauus locus deſumitur à ſignis mox apparentibus de quibus Hippocrates in ſecunda parte huius aphoriſmi mentionem facit. Signa mox apparentia ſunt illa, quæ neque neceſſario incipiunt cum morbo; neque neceſſario deſinunt cum morbo; quia hæc ſigna mox apparẽtia nõ ſequuntur naturam, & eſſentiam morbi.

Sed, & ex ijs quæ mox apparent. Hip. in hac 2. parte aphoriſmi declarat, quænam ſint ſigna mox apparentia: ſumitque in exemplum pleuritidem, cuius ſigna mox apparentia dicit eſſe hæc tria, ſputamina, ſudores, & urinas, quæ proponuntur ab Hippocrate ad differentiã ſignorum pathognomonicorum, quæ ſunt illa, quæ ſemper comitantur morbum, ut umbra corpus. Signa pathognomonica pleuritidis proponuntur à Galeno in hoc comm. ſuntque hæc quatuor, tuſſis, difficultas reſpirandi, dolor lateris pungitiuus, & febris continua; hæc quatuor ſigna incipiunt, & deſinunt cum pleuritide; immo, ſi unicum ex quatuor propoſitis deficiat nõ eſt pleuritis; immo ſi omnia quatuor adeſſent, & dolor non eſſet pungitiuus, ſed grauatiuus non eſſet pleuræ inflammatio, ſed uinculorum hepatis, in qua tuſſis ſicca, difficultas reſpirandi, febris continua, & dolor grauatiuus obſeruantur.

Signa mox apparentia, quæ uocantur ab Hippocrate epiphenomena continẽt ſub ſe quatuor ſignorum differentias, nempè ſigna aſſidentia, ſigna coctionis, & cruditatis, ſigna critica, & ſymptomatica, & ſigna ſalutis, & mortis.

QVÆST. XLIII.

De ſignis aſſidentibus.

QVo ad ſigna aſſidentia primò ſciẽdum, interdum reduci ad mox apparentia; interdum non eſſe mox apparentia, ſed inuadere cum morbo, quod patet; quia ipſe Galenus in comm. laudat Praxagorã, qui in uno libro locutus eſt de ſignis aſſidentibus, & in alio de mox apparentibus; ſi idẽ eſſent hæc duo ſigna, nõ eſſet laudãdus Praxagoras; ideo dicimus ſigna aſſidẽtia aliquãdo mox apparere, & aliquãdo inuadere cũ ipſo morbo.

Cæterum ſigna aſſidentia ſumuntur pro illis ſignis ab Hippocrate in hoc aphoriſ quæ ſunt mox apparẽtia, & quæ non comitantur naturam morbi, ſed ſi tum partium affectarum, ideſt indicant morbum eſſe uel in parte dextra, uel ſiniſtra, uel anteriori, uel poſteriori, interiori, uel exteriori, in ſuperiori, uel inferiori;

riori: veluti in pleuritide dolor circa iugulum,quod ſignum àGaleno in comm. vocatur aſſidens: quia oſtendit partem ſuperiorem pleuræ eſſe læſam. Similiter dolor circa hypocondrium ex Gale. indicat partem inferiorem pleuræ eſſe inflammatam.Item decubitus facilis ſupra latus lęſum eſt ſignũ aſſidens:quia ſignificat pleuram eſſe læſam verſus cauitatẽ thoracis. Decubitus verò difficilis ſignificat pleuram eſſe inflãmatam verſus coſtas,& muſculos intercoſtales: quo caſu ęger in latere oppoſito melius decumbit. Hinc quatuor ortę ſunt differentię pleuritidis,pront uarius eſt ſitus ipſius pleuræ Prima pleuritis dicitur intercoſtalis, quę fit a ramo uenarum excurrentium per muſculos intercoſtales. Secunda dicitur pleuritis hypocõdriac.,quę fit à uena ſine pari. Tertia dicitur pleuritis antica quæ fit à uenis mammarijs. Quarta eſt dorſalis,quæ fit à uenis excurrentib. per pleuram dorſi,quæ nullo modo fieri poteſt à uena ſine pari: quare neſcio quopacto poſſit defẽdi Veſalius,dũ tenet, pleuritidem ſolum fieri à uena ſine pari: & quia uena ſine pari oritur à parte dextra uenę cauę, vult in omni pleuritide uenam baſilicã eſſe ſecandam in dextro cubito.Sed in methodis uitandorum errorũ ſatis ſuperq; hãc Veſalij opinionem reiecimus.

Præterea nõ ſolum inflammatio mẽbranæ,quæ cõmuniter dicitur pleura efficit pleuritidem, ſed etiam quælibet inflammatio lateris manente illæſa(ſi fieri poſſet)ipſa mẽbrana uocabitur pleuritis: quia pleura propriè non ſignificat membranam:Quis dixit hoc; Galenus 3.de articulis comm.37.ubi dicit, quod etiã coſtæ uocentur πλευραὶ: Similiter Gaza in Ariſt. per pleuram uertit coſtam; quia coſtæ efficiunt latus: ſic latus nauis ab omnibus uocatur pleura: quare, qui putant pleurã ſolũ ſignificare membranã, falluntur,quia inflammatio pleuræ propriè eſt inflammatio lateris,ſit in mẽbrana ſit in coſtis,uel in muſculis intercoſtalibus. Hinc quælibet pars lateris habebit ſigna aſſidentia, quatenus latus habet octo differentias poſitionis partium,à quarum ſitu diuerſo oriuntur ſigna aſſidentia diuerſa,quæ indicant locũ affectum.

Inſuper notandum eſt, ſigna aſſidẽtia in omni morbo eſſe conſideranda: quia quælibet corporis pars habet omnes differentias poſitionis, licet partes affectę non ſemper ſecundum omnes partes ſint læſæ: quare in omni morbo ſunt perquirenda ſigna aſſidentia, vt intelligamus vbi ſit morbus.

Hinc Gale. loquens de vario ſitu ipſius hepatis 5.de loc.aff.7.dicit hepar interdum eſſe læſum in parte concaua, interdũ in parte conuexa, atque prout in vario ſitu hepar eſt læſum, ſic varia proponuntur medicamenta;ſi verò membrum ſit æqualiter læſum,nempè ſecundũ omnes partes,læſio non poteſt auferri, affectuſque redditur inſanabilis: quia opifex ſanitatis non poteſt eſſe,niſi pars ſana ipſius membri:quare ſi nulibi eſt ſana,morbus ſanari non poterit.

Sic Gale. in arte med.in 3. parte, vbi agit de vlceribus,& 4.meth.cap. 1. habet „ nec vlcus, nec vulnus ſanari poteſt, niſi caro ſubiecta ſana ſit. Diuus Tomas loquens de hac re 2. de anima 58. habet hanc ſententiam,„ſanitas non poteſt alicui reddi, niſi aliqua pars ſana ſit: ratio eſt, quia reuera ſanitas introducitur à parte ſana vicina virtute proprij calidi innati:quia operationes formaliter pendẽt à calido innato: & non à corde, niſi materialiter:quia calor influẽs cordis eſt pabulum,& materia caloris innati.

Oppoſitum tamen tenent Peripatetici, nempè omnes operationes omnium partium corporis in virtute cordis formaliter à calore influente pendere: materialiter verò à calido innato.

Quod hæc opinio peripateticorum ab Auerroe explicata 3.coll. cap. 2. non reſpõdeat veritati,& experiẽtię:Patet:quia cor robuſtiſſimum ſanare non poteſt perexiguũ alicuius infimæ partis corporis affectum: ſed calor innatus ſingularum partium eſt ille, qui eſt ſanitatis opifex. Exemplum ſi vepres, ſeu ſpina infixa ſit alicui parti infimæ certè virtute cordis non ſeparabitur,ſed virtute calidi natiui illius partis: idem dici poteſt de quolibet alio affectu exiguo, licet ſit infimarum partium.

QVÆ-

QVÆST. XLIIII.

Cur Hippocr. ſolum octauo die ſecauerit venam in Anaxione pleuritico.

CÆterum antequam ad ſigna coctionis accedamus, Expoſitores quærũt in hoc aphoriſmo, cur Hippocrates ſecauerit venam in Anaxione octaua die, & nõ in principio, quod eſt contra aphoriſmum Hippocratis 2. ſect. aphoriſ. 29. vbi ait, ſi quid tibi videtur mouendum, moue in principio.

Caſus Anaxionis, qui eſt de pleuritide conſideratur à Galeno in hoc comm. & mirantur Expoſitores, cur Hippocrates non incæperit curationem pleuritidis à ſanguinis miſſione: ſed hoc remedium adeo neceſsarium ad octauum diem diſtulerit.

Quidam dicunt, Hippocratem in caſu Anaxionis fuiſſe ſolũ vocatum ſeptima die, ſed non tollunt dubitationem: quia Hippocrates refert illam hiſtoriam à prima die, deinde vſus fuit ſexta die fomentationibus.

Manardus lib. 12. epiſt. prima aſſerit Hippocrat. miſiſſe ſanguinem in octaua, quia fuit dubius an ſanguinis miſſio, vel potius purgatio conueniret. Addit, quando vidit Hippocrat. in ſeptima omnia appa ruiſſe deteriora, in octaua ſanguinem eſſe mittendum ſtatuiſſe.

Fallitur Manardus: quia Hippocrat. in ipſo principio pleuritidis prænouit, morbum illum eſſe magnum. Præterea Galenus 2. de ratione vic. vndecimo inquit „ In pleuritide, licet dolor ad hypocondriũ veniat, & phlebotomia illo caſu ſit auxilium minus, quam purgatio; attamẽ Galen. dicit, tutius eſſe phlebotomare, quàm purgare: addit, quia ex venæ ſection. nullũ periculũ impendet: ex pharmaco maximũ: quia periculũ eſt, vt plus, vel minus per pharmacũ euacues, quam par ſit: de phlebotom. hoc dici nõ poteſt, quia euacuamus quantũ volumus: quare Hippocrates non videtur, quod poſſit defendi.

Altimarus tenet non omnem pleuritidem poſtulare venę ſectionẽ, quia in exigua nõ fit phlebotomia: ſicut erat in Anaxione: ideo inquit, nõ fuiſſe ſectam venã, ſed quod Hippocrates errauerit, non eſt admittendum. Accedit, quod in principio illius pleuritidis erat febris, tuſſis, difficultas reſpirãdi, & dolor lateris pungitiuus: ideo ſanguis non erat omittendus.

Montanus dixit, Hippocratem, diſtuliſſe phlebotomiam ad octauum diem: quia prius voluit fomẽtationibus dolorem mitigare: ſed poterat Hippocrates primis diebus anodynis dolorem ſedare, & eodem tempore venam ſecare.

Nos credimus, Hippocrat. in Anaxione non ſolũ ſanguinem miſiſſe in octaua die, ſed etiam in ſecunda, aut tertia, ita ut bis ſanguinem euacuauerit: omiſit tamen relationẽ primæ phlebotomiæ: quia ſicut ĩ admonet Galen. nõ ſcripſit illos caſus, vt nos remedia, ſed ſolũ prognoſtica doceret, ideſt dies criticos, & ea, quæ rarò accidunt: rarò autem contingit, quod in pleuritico vena octaua die ſit ſecanda.

Ideo Hippocrates 2. de ratone uic. in principio inquit, in pleuritide ſtatim incipiendum à fomentationibus ex tex. 9. ſi fomenta non mouent, ſtatim ſanguinem eſſe euacuandum.

Cauſa verò cur in pleuritide ſit incipiẽdum à fomentis, eſt, vt mitigetur dolor: quia dolor eſt vrgẽs, & eſt cauſa fluxion. dicit ad partem dolentem tranſmitti ſanguinem: ideo ante alias reuulſiones, dolorem prius eſſe mitigandum.

Hinc Auicennas prima quarti: tract. 1. cap. 20. ait „ antequam ad contrariam partem detrahes, & reuelles, dolorem mitigato.

Nos oſtendimus ex Galeno lib. 15. met. noſtræ, qui eſt de indicantium æquilibrio ante morbum, ante impedimẽta, & ante cauſas morborum principales eſſe attendendum vrgentibus, oſtendimuſq; dolorem inter vrgentia collocari.

Demum Galen. in Anaxionis hiſtoria dicit, Hippocrat. facere mentionem de phlebotomia facta in octauo die, vt reprehenderet illos medicos, qui habent pro lege vltra quartum diem uenam non eſſe ſecandam.

Hinc Galenus 9. meth. 5. ait, non eſſe dierum numerum inſpiciendum, ſed uirium robur, quia (addit) & 6. & 7. & ſequentibus diebus ſanguis mitti poteſt, dummodo uires permittant.

Hip-

HIppocra. in aphoriſ. docuit morbos, anni tẽpora, ſucceſſiua circuituum incrementa, & ſigna mox apparẽtia indicare lõgitudinẽ, vel breuitatẽ affectus. Nos ſuperius diuiſimus ſigna mox apparentia in ſigna aſſidentia, in ſigna coctionis, & cruditatis, in critica, & ſymptomatica, & in ſigna ſalutis, & mortis. Declarauimus ſigna aſſidentia pleuritidis exemplo propoſito ab Hippocrate in aphoriſmo, & alijs quampluri-mis exemplis. Reliquum eſt, vt ad alia ſigna declaranda accedamus.

QVÆST. XLV.

De ſignis Coctionis.

QVo ad ſigna coctionis hæc ſunt ſẽper fida, & ſecura: ideo Hippocrates 1. epid. 2. tex. 45. & 3. de criſibus cap. 4. habet,, coctionem iudicationis celeritatem, & ſalutis ſecuritatem indicare: tex. verò 46. ſubdit Hippocrates,, cruda, & incocta oſtendere vel futuros abſceſſus, vel morbi longitudinem vel mortem, vel recidiuas: primo verò de criſibus cap. 15. ait,, ſigna coctionis fidã, & certam præbere ſalutis præcognitionem.

Notandum tamen ex Galeno in comm. ſigna cruditatis ſuſcipere magis, & minus: addit in comm. Maximè cruda, ſi à vi morbi expellãtur ſinẽ malum, & interdum exitioſum prẹnunciare, nõ tamẽ ratione cruditatis eſſe finem exitioſum: quia cruditas in principio morbi, ut probauimus in noſtra arte parua, eſt ſignum neutrum per negationem extremorum, ideſt neque eſſe ſignum bonũ, neque malum: ſed ratione motus ſymptomatici, dum cruda mouentur, eſſe ſignum perniencioſum: quia tunc indicat uictoriam ſe tenere ex parte morbi, & non ex parte naturæ: quia indicatur maxima humorum acrimonia, quæ non poteſt à natura uinci, & ſuperari.

Galenus in comm. loquẽs de pleuritide mentionem facit de gradib. cruditatis pleuritidis. Primus gradus (ait) eſt nihil penitus expuere: tunc eſt pleuritis in prima parte principij: quę cruditas, neque eſt bonũ, neque eſt malũ ſignum: ideo dicitur ſignum neutrum per negationem extremorum.

Secundus gradus eſt, dum expuitur ichor tenuis peccantis humoris, qui pertinet ad ſecundam partem principij: ad hunc gradum pertinẽt ſputa ſubruffa, & ſubflaua, ſi tenuia ſint.

Tertius gradus, dum expuitur humor craſſus, & crudus.

Quartus, dum expuitur craſſum coctũ quod pertinet ad augmentum.

Addit Galenus in comm. ſi expuantur flaua, uel uiridia ſyncera non permixta indicari mortem, & multò magis ſi liuida: & nigra ſint: namque ex Galeno 2. Prog. 38. omnes ſinceri colores deterrimi ſunt, quia ualidiſſimas intemperaturas indicant: permixti uerò non ſunt ita mali. Hæc ſigna non pertinent ad coctionem, nel cruditatem, ſed ad morem, ideſt ad malignitatem, & ad mortem.

QVÆST. XLVI.

De ſignis criticis.

QVo ad ſigna critica: hæc differunt à ſignis coctionis, & cruditatis: quia ſigna coctionis ſunt fida, & ſemper bona: ſigna uerò decretoria non ſemper fida: quia interdum ſalutem, interdum mortem, uel longitudinem ſignificant.

Inſuper ſigna decretoria ſunt in duplici differentia: quædam ſunt ſigna ſolum: quædam ſunt ſigna, & cauſæ; ſigna ſolum ſunt ſicuti nox ſine ratione moleſta, quod ſignum proponitur ab Hippocrate 2. ſectione aphoriſmorum 13. dicente,, Quibuſcunque criſis ideſt iudicatio fit, his nox grauis ante acceſſionem. Præterea dolor repente inuadens caput, difficultas reſpirandi præter rationem criſim præcedunt, de quibus ſignis Galenus egit 3. de criſibus 11.

Decretoria uerò, quæ ſunt ſigna, & cauſę, ſunt urinę, alui profluuia, ſudores hęmorrhagiæ, uomitus, & abſceſſus.

Hęc decretoria quæ ſunt ſigna, & cauſæ, uel ſunt cum ſignis coctionis, uel ſine ſignis coctionis: ſi cũ ſignis coctionis, ſalutẽ; Si uerò ſine ſignis coctionis uocãtur decretoria nõ iudicãtia, quę ex Gal. 1. de criſibus cap. 8. indicat lõgitudinem, uel recidiuam; ſi uerò æger debilis ſit

ſit,& cum ſigno lethali indicat mortem.

Demum decretoria uel apparent in ſtatu,uel declinatione, & hęc ſunt fida, & ſalutaria;uel apparẽt ante ſtatum, uidelicet ante coctionem; hæc non ſunt fida; quia (ut optimè docet Galenus 3. de criſib. 6.) fiunt ab aliquo irritamento; hinc Galenus 3. de criſib. cap. 6. de criſi habet hanc ſententiam,,criſis tantò deterior eſt quantò magis anticipat ſtatum.

De ratione optimæ criſis ſunt hæc tria munia à Galeno propoſita quarto aphoriſmorum comm.22.coctio,ſeparatio, & euacuatio.

Pręterea ſeptem conditiones perfectiſſimæ criſis proponuntur à Galeno: ſex enumerantur in comm. 20. aphoriſmi huius ſectionis;quarum prima eſt, vt criſis fiat per euacuationem inferiorem, ideſt per aluum,per vrinam, & per ſudorẽ partiũ extremarũ, & nõ per abſceſsũ. Secunda vt humor peccans totus, & ſolus euacuetur, ideſt non permixtus alijs humoribus non peccantibus.

Tertia vt euacuatio fiat κατ' ὀρθὴν,id eſt ſecundum rectitudinem.

Quarta vt fiat cum tolerantia.

Quinta quod humores, qui euacuantur,ſint concocti.

Sexta vt euacuatio fiat in die critica.

Septima, quæ colligitur ex Gale. 3. de cri.6. quid fiat in fine ſtatus ipſius morbi.

Vnica ex his conditionibus deficiente, criſis non erit integra. Sed vocabitur infida,obſcura,& cum periculo recidiuæ.

QVÆST. XLVII.

De ſignis mortis.

QVo ad ſigna mortis à nobis in praxi non ſemel obſeruata,& collecta ex Galeno 1. & 2. Prognoſt. & ex alijs locis reduci poſſunt ad hæc quatuor capita, nempè ad læſas partes ad vitam neceſſarias, ad excrementa, ad corporis diſpoſitiones,& ad actiones vitales,animales,& naturales.

Ad læſas partes vulneratas,ſunt partes quæ proponũtur ab Hippocrate 6. aphoriſmorum 18.quibus vulneratis,ſequitur mors: hic eſt aphoriſmus,, ſecto cerebro pulmone,corde,ſepto tranſuerſo, ventriculo,inteſtino tenui,hepate,& veſica, lethale. Sed poſſunt addi aliæ partes,vt potè ſectis renibus, liene,trachea, arterijs, & venis iugularibus,vena,& arteria magna,venis pulmonis, & ſi quę aliæ ſint ex maioribus venis,& arterijs, neruorũ ſurculis, lethale. Galenus in comm. huius aphor. per lethale intelligit nõ neceſſariò lethale,ſed vt plurimũ,& ferè ſẽper leth.

Quo ad ſigna lethalia, quæ deſumuntur ab excremẽtis, quæ vt plurimũ mortem prænunciant,hæc quindecim à nobis in praxi non ſemel fuerũt obſeruata:prius tamen inuenta in Hippocrate, & Gal.

Quorum primum eſt vrina nigra quo ad ſubſtantiam,& non quo ad contenta.

Dicimus nõ quo ad contenta, ſed quo ad ſubſtantiam,quia in paſſione nephritica,& in muliere menſtruata vrinæ contenta ſemper apparent nigra.

Nigra vrinæ ſubſtantia fuit obſeruata lethalis ab Hippocrate in Pythione, Philiſco,& multis alijs:non tamen ſemper eſt lethalis:quia in Heropito, in Horoſonte, in Melidia,in Nicodemo,& in vxore Epicratis non fuit lethalis.

Secundum ſignum lethale eſt dum in vrina apparet quædam corona nigricans craſſa in nube quadam circulari, hoc ſignificat humores eſſe combuſtos, & vt tales propter igneum ſpiritum petere partes ſuperiores nempè cor, vel cerebrum, & interimere.

Tertium ſignum eſt vrina deſtituta omni odore, & eſt Auicennæ ſecunda primi doc. 3.cap.4. ſignificat in hepate eſſe ablatam coctionem.

Notandum tamen eſt Auicennæ præceptum ſecunda primi doc. tertia cap. 3. vbi ait, tunc in vrina ſigna eſſe verè mala, ſi perſeueret mala, quod præceptum deſumpſit ab ipſo Galeno 2. præſag. 26. vbi dicit,, ſi inter coctas vrinas nulla cruda inciderit,ea optima eſt.

Præterea perſeuerantia requiritur, nõ ſolùm in ſignis,quę deſumuntur ab vrina ſed in omnib.alijs ſignis:in malis malum confirmatur: pari modo in bonis perſeuerantia confirmat ſignum eſſe ſalutare.

Quartum ſignum ſunt colliquationes in vrinis,quæ indicant liquefieri pinguedinem,& reſolui humidum radicale.

Quintum, ſputamina nigra ex Hippocra-

crate 4.aphoriſmorum aphoriſmo 22.

Sextum, vomitus atræ bilis ex Hippocrate loco citato.

Septimum, excrementa alui nigra vt pix ex quarta aphoriſmorum 21.

Octauum fęces bilioſiſſimæ,& fętidiſſimæ ex quarta aphoriſmorum 47. & 2. Prognoſt.20.addit etiam liquidiſſimas eſſe exitioſas.

Nonum,ſudores frigidi. Hinc Hippocrates 1.Prognoſt.tex 30.(ait) ſudores frigidos circa caput, collum, & vultum in acutis mortem ſignificare, in mitiori febre morbi longitudinem. Parimodo 4. aphoriſmorum 37. ſudores frigidi indicãt mortem:quia ex Galeno in comm. indicant tantam eſſe frigiditatem,vt neque à calore natiuo, neque a febrili poſſint calefieri. Idem docet Ariſtoteles in problematibus loquens de ſudoribus. Prꝛterea calidi ſudores in principio morbi,ſi continũi ſint, indicant mortem, vt obſeruauit Hippocrates in Eraſino, & hoc non ſemel in praxi obſeruauimus.

Decimum, ſtillæ meri ſanguinis, quę indicarunt mortem in vxore Dromedæ.

Vndecimum,excrementa aurium dulcia indicant humidum radicale ipſius cerebri liqueſcere,quod eſt lethale:eſt Hippocratis 6.epid.5.tex.19.

Duodecimum, lachrimæ inuoluntariæ, eſt Hippocratis 4.aphoriſmorum 52. Gal. enim primo in ſextum epid.comm. 21. habet hæc verba „ lachrimæ in acutis uoluntariæ bonæ: inuoluntariæ malæ: quia moribundis non fiunt lachrimæ: ergo dum fiunt inuoluntariæ ſunt lethales.

Decimumtertium, lentores circa dentes, vt plurimum minantur finem exitioſum ex Hippocrate 4. aphoriſmorum 53. habetur,fortes feb.in his ægrotãtib. fieri.

Decimumquartum,viſcoſitas circa cutim ſignum eſt exitioſum: quia tunc reſoluitur humidum natiuum.

Decimumquintum,excremẽta pauca, & praua ex Gale. 2. prorreth.47. ſiue per vterum, ſiue per aluum, uel alias partes excernantur: Galenus in comm. inquit, dũ praua, & pauca excernũtur alterũ de duobus indicari, uel naturam non poſſe tolerare morbi magnitudinem, uel eſſe ualde imbecillam. Similiter Hippocrates 3. coac. prælãg. ſec. 3. tex. 8. inquit, dum pauca apparent uelut ſtillæ sãguinis meri,urinæ paucæ,uomitus, & excrementa alia pauca,& praua omninò malũ eſt, & peſſimum, ſi de proximo ſe conſequãtur.

Similiter Hippocrates 1. protet. ſec. 3. tex.42.,dicit ſanguinis eruptiones uehementes ſunt peſſimæ:quia fit ἰκτερχργεις, quam dicit eſſe metuendam.

AD corporis diſpoſitiones octo lethalia ſigna reducuntur. Primum eſt facies hippocratica, quæ deſcribitur à Gale. 12. meth. 6. quod ſcilicet nares ſint acutæ,oculi concaui, & tẽpora collapſa: fit talis facies:quia flaceſcunt uenæ,& arteriæ, & exiccatur humiditas muſculorum exiguorum faciei:quare ſi in partibus iſtis remotis uaſa, & muſculi flaceſcunt, quantò magis erunt flacidæ partes internæ ipſorum viſcerum, in quibus morbus altas agit radices?

Secundum ſignum eſt florida facies,& æger triſtis ualde: hoc ſignum in acutis febribus minatur delirium, & eſt Hippocratis 2.prædict. 14.Notandum, colorem floridum non eſſe ſolum in ſummitate genarum,ut in tabidis,& peripneumonicis,ſed in tota facie.

Tertium ſignum:dormiunt ut hiantes, eſt Hippocratis 6. aphoriſmo 52. & ex Galeno indicat ægros magna indigere inſpiratione ob cordis incendium.

Quartum,durities circa cutem frontis: eſt Galeni 3.in 6. epid. 29. quod ſignificat ab incendio interno corpus exſiccari: hoc ſignum prænunciauit mortem in Adoleſcente Melibeæ die 25. hoc ſignum frequenter obſeruatur à mulieribus Vngaricis: quæ comprimunt digitis cutem frontis: ſi poſt compreſſam non redit cutis ad proprium ſitum, prænunciãt ægrũ moriturũ;quod ſanè frequẽter contingit.

Quintum, ſuſpenſa hypocondria, eſt Hippocratis ſignum obſeruatum lethale in pluribus ægrotantibus in Epidemicis: quia omnia excrementa ad viſcera retrahuntur, vnde facilè opprimuntur.

Sextum,ſunt digiti denigrati, quod ſignum erat in Adoleſcente decumbente in foro mendacium. Galenus in illo comm. dicit, digitos denigratos alterum de duob.ſignificare,uel emori natiuum calorem,

rem,uel inflammationem uiſcerum.

Septimum,maculæ uiolacæ,& nigræ, ſeu peticulæ nigræ indicant mortem ob eandem cauſam, ob quam digiti, & ungues liuidi fiunt.

Octauum,ſtertores indicant ſubſidentiam uaſorum pulmonis ob uirium caſum,ac nemo cum ſigno euadit.

AD actiones actuales rectrices, ſex lethalia ſigna, eaq; præcipua reducuntur. Primum eſt delirium cum permutatione ad peius: hoc ſignum proponitur ab Hippocrate 1. in 3. proret. 26. Galenus in com. declarans quid intelligat cũ permutatione ad peius, inquit eſſe permutationes ad peius, ſi prius delirent cum riſu, & deinde cum rixa: vel prius delirium ſit intermittens,& deinde continuum.

Secundum, dum æger non credit ſe ualde ægrotare,licet febre acuta ſit correptus.Hoc ſignum indicat interna inſtrumenta iudicij ſeu ratiocinationis facultatis eſſe uicta.

Tertium eſt,dum æger ex timido fit audax, & è contra, hoc indicat ipſum cor, naturam propriam corrumpi: hæc omnia ſigna magna ex parte deſumpſimus ab Hippocrate locis citatis.

Quartum ſignum eſt amiſſio memoriç rei notiſſimæ, vtpote nominis alicuius familiaris amici, eſt Hippocratis 2. in 1. prædic. 30. indicat calidum natiuum cerebri valde reſolui.

Quintum eſt obliuio cum rigore, quæ indicat calorem natiuum vinci, vt animaduertit Galenus in comm.2.in 1.prædic.30.

Sextum ſopor cum laſſitudine in declinatione morbi, eſt Hippocratis ſecunda aphoriſmorum primo:indicat enim futuram recidiuam,quæ erit peior radice.

AD actiones ſenſitiuas reducuntur octo ſigna:ac præcipua deſumuntur ab oculis:Hippocrates enim 4.in ſextum epid. tex.28.dicit „ Oculi,vt valent, ita, & totum corpus. Plinius lib.7. hiſtoriarum naturalium cap. 51. inquit ſigna lethalia in oculorum, & narium aſpectu eſſe indubitata.

Primum ſignum eſt dum ægri diſtrahũt palpebram inferiorem in ſupernam palpebram:ſicuti fieri ſolet, dum aliquid incidit in oculos, quod ſignũ fuit obſeruatũ abHippoc.in Cidis filio,qui apparente hoc ſigno breui ex humanis deceſſit.

Secundum, oculi ſemiaperti dum dormiunt, eſt Hippocratis 6. aphoriſmorum 52.niſi tamen id poſt alui fluxionem fiat; indicat hoc ſignum totum corpus à magno viſcerum incendio exſiccari.

Tertium venulæ oculorum ſi paleant, vel nigricent eſt lethale ex Galeno 1.præſag.10.

Quartum ſurditas ſuperueniens in acutis febribus indicat mortem: eſt Hippoc. 4. aphoriſ.49. Idem habetur 1. Prognoſt. 31. ſed clarius 4. aphoriſ. 49. ubi Hippocrates alia plura ſigna lethalia proponit: hic eſt aphoriſmus „ In febre non intermittente, ſi labium, aut ſupercilium,aut oculus,aut naſus peruertatur, ſi non uidet, non audit, imbecillo iam corpore, in propinquo mors: cauſa eſt, quia dum partes peruertuntur, id fit per conuulſionem, quæ ſuperueniens febribus acutis prænunciat mortem.

Quintum,odor cadauceroſus.

Sextum uox glangoſa ex 2. prædic. 13. eſt ex Galeno loco citato à ſiccitate orta à nimia inflammatione, & eſt principium ſtertoris.

Septimum,commeſta ut lutus, eſt malum ſignum: quia indicat abolitionem guſtus.

Octauum: dum ægri non ſitiunt cum lingua arida,ut in Hermocrate:Galen. in illa hiſtoria dicit, uel ſignificare mentis alienationem, uel emori natiuum calorem,utrunque indicat mortem.

AD actiones motrices animales reducuntur nouem ſigna. Primum reſpiratio magna, & rara, ut in Sileno; Galenus in comm.uult hoc ſignum indicare mentis alienationem.

Secundum,reſpiratio frequens ut pulſus;natura enim uſum ita auctum ſufferre non poteſt.

Tertium ſignum, ſi in reſpiratione moueantur ſcapulæ, & pinæ narium ob debilitatem moriuntur,quia indicatur talis debitas, qualis morbum uincere non poteſt.

Quartum, motus conuulſiui, qui ut plurimum mortem prænunciant.

Quintum, ſingultus ex inanitione.

Sextum ſignum malum eſt, dum æger uult ſæpè reſidere, ex 1. præſag. 2. colligitur ſignificari internum angorem.

Septimum, dum ægris omnes ſitus ſunt moleſti, eſt Galeni 1. præſag. 16. Si hoc ſignum eſt continuum, mortem ſignificat, uide Galenum 3. præſag. 13.

Octauum 1. Prognoſt. 25. „ ſtridere dentibus in febribus, quibus non eſt conſuetum, inſaniam, & mortem ſignificat.

Nonum colligitur ex 7. epid. 28. de Pherecide ult. dicit quod habebat ſignum mortale: quia in lecto decumbens uix poterat ſe conuertere.

AD operationes vitales reducuntur Septem ſigna deſumpta ab Hippocrate 2. de morbis mulierum. Primum, pulſus admodum contracti perſeuerantes ſunt exitioſi.

Secundum pulſus intercidentes.

Tertium valde debiles.

Quartum deficientes, veluti asfixia.

Quintum conuulſiui pulſus.

Sextum minimi.

Septimum ad manum maximè accelerantes. Valeant, qui putant Hippocratem non tetigiſſe pulſus.

AD operationes naturales octo ſigna lethalia reducuntur. 1. deſumitur à decretorijs non indicantibus: ideo Galenus in Philiſco, & paſſim lib. de criſibus nobis reliquit hanc ſententiam, „ Decretoria non iudicantia aut lethalia, aut difficilis iudicij: lethalia ſi iungantur, cum aliquo ſigno lethali: difficilis iudicij, ſi nullum aliud appareat ſignum exitioſũ.

Hæc decretoria non iudicantia obſeruantur, dum in acutis, & malignis febribus in morbi principio vel augmento excitantur ſudores copioſi, frigidi, vel calidi, vel alui fluxus, vel aliæ euacuationes.

Hæc decretoria non iudicantia vocantur motus ſymptomatici: qui ſunt duum generũ: aliqui ſunt ſymptomatici ratione exeuntis, veluti dum in morbo melãcholico euacuatur bilis, in bilioſo pituita, vel melãcholia, & tales motus ſunt ſymptomatici pernicioſi. Aliqui verò ſunt motus ſymptomatici ratione temporis, dum ſcilicet in morbo bilioſo euacuatur bilis, in principio morbi, & in pituitoſo pituita, & iſti non ſunt ita mali.

Secundum ſignũ exitioſum eſt, ſi in febribus fiat maximi rigores ſine vlla euacuatione per aluum, vel vrinã, vel ſudores, vel per vomitum, vel per hæmorragiam: hoc ſignum eſt Galeni 4. aphor. 46.

Tertium, rigores maximi ſine conſecutione caloris partium extremarum: hoc ſignum fuit obſeruatum in muliere decumbente in foro mendacium, quod fuit lethale.

Quartum, rigores maximi in debilibus febre non deficiente: eſt Hippocratis 4. aphoriſ. 46.

Quintum, rigores in principio febrium ardentium eſt ſignum malignitatis, vt colligitur ex Galeno 2. in 1. epid. 75. atque ex Hippocrate 2. epid. 1. ſignificat bilem velicare membranas uiſcerum, & ipſa uiſcera opprimere.

Sextum ſignũ eſt, dum concoctrix eſt ablata, ſit prima concoctio quę fit in uētriculo, uel ſecunda, quæ fit in hepate, uel tertia, quæ fit præcipuè in uiſceribus obtinentibus principatum: eſt Galeni 3. de criſibus ſexto, & tertio de ſymp. cauſis c. 1. ubi uult: ſi uentriculus nihil concoquat fieri lienteriam uel timpanitem: ſi coctio in hepate deficiat, fieri aſcitem: ſi tertia coctio eſt ablata, fieri anaſarcam, qui affectus indicat finem exitioſum.

Septimum, eſt paſſio diabetica in febre maligna, quæ eſt certum mortis indicium: quia fit à retentrice ablata (ſed non ob intemperiem frigidam, vt dicit Auicennas, vbi agit de diabete: quia in viuo non eſt tanta frigiditas) & fit vt dicit Gal. 6. de loc. aff. 3. ab attractrice renum deprauata à materia calida in ipſis febribus: addimus quoq; fieri à concoctione ferè extincta ſæpè ob gangrænam, quæ læſiones enunciant finem exitioſum.

Octauum ſignum eſt, ſi in ſtatu adſit ſummitas ſymptomatum cum vrina cruda, eſt lethale: quia de ratione ſtatus ſunt duo ſigna: quorum primum eſt ſummitas ſymptomatum, ſecundum eſt perfectiſſima coctio, ſi primum eſt ſine ſecundo, eſt lethale. Hæc de ſignis lethalibus.

QVÆST. XLVIII.

De ſputo, & ſputamine.

IN ſecunda parte aphoriſmi loquēs Galenus de ſignis mox apparentibus mētio-

tionem facit de ſputo, dicendo quod ſi ſtatim appareat circa morbi initium breuem fore morbum, intelligens per initiū, tres primos dies, vt infra declarabitur, ſi poſterius, vt in Anaxione, longum fore morbum. Concludit deinde vrinas, alui excrementa, & ſudores longum vel breuem prænunciare morbum, ſed de his diſtinctius.

Quo ad ſputum, notandum ex Galeno 1. de criſib. c. 5. ſputum differre à ſputamine: ſputum enim eſt illud naturale quod tempore ſanitatis expuitur: ſputamē verò eſt, dum cum ſputo proijcitur aliquid morbificæ ſubſtātiæ. Hip. in aph. per ſputum intelligit ſputamen. Gal. in com. de ſputamine habet hæc verba: ſi ſputamina in pleuritide apparuerint ſtatim ideſt in tertia die, pleuritis terminabitur decimaquarta: ſi ante tertiam diem apparuerint terminabitur in ſeptima, & ad ſummum vndecima eadem proportione dici poteſt, quod ſi ſputamina apparuerint in ſexta, terminaturam pleuritidem, in 27. ſi poſt octauam in 34. die, vt in Anaxione. Gal. in com. iſtius aphor. facit mentionem exemplo ſputorum de gradibus cruditatis pleuritidis, dicens primum cruditatis gradum eſſe quando nihil omninò expuitur: quod indicat pleuritidem eſſe in prima parte principij: in Anaxione non ſolum tertia dies, ſed etiam octaua ad primam partem principij pertinebat: quia tunc nihil expuebat.

Secundus gradus cruditatis pleuritidis eſt dum expuitur pituita cruda: tuncque morbus eſt in ſecunda parte principij.

Tertius gradus eſt dum expuitur tenue ſputum cum aliqua tantum obſcura coctione, & cum aliqua facilitate: tuncque morbus eſt in fine principij, quod colligitur ex Galeno primo de criſibus cap. 18 & ex hoc comm.

Quartus gradus eſt dum ſputum craſſum eſt obſcurè coctum; dicimus obſcurè; quia appareat inæquale, videlicet partim coctum, & partim crudum; tuncque pleuritis eſt in augmento.

Quintus gradus cruditatis eſt, dum ſputamina reijciuntur flaua, viridia, cruenta, & ſyncera, quæ non ſolum indicant cruditatem, ſed malignitatem.

Hinc Hippocrates, & Galenus 2. Prognoſt. 38. & 40. dicunt, colores ſynceros ſemper malos, & deterrimos; quia indicant calidiſſimas dyſcraſias; dum verò iſti colores ſunt permixti aliorum humorū caloribus non ſunt ita mali: quia non eſt à temperatura naturali tā inſignis lapſus. Cæterū, qualiſcumque ſit lapſus in pleuritide, dummodo vires ſint robuſtæ, venæ ſectio ſemper conueniet; ideo Hippocrates in Anaxione die octaua à morbi principio phlebotomiam non abhoruit.

Dubitatio; cum Galenus in hoc com. mentionem faciat de ſputis rufis, flauis, nigris, & liuidis ſynceris, quod ſcilicet ſint deteriora, quā permixta alijs humorum coloribus, videndum eſt, cur huiuſmodi excrementa ſint ita mala; quod prima facie non videtur; quia ſequeretur quod deterior eſſet tertiana exquiſita, quæ à ſyncera bile fit, quam hæmitritæus, qui ſimul fit à bile, & pituita. Nihilominus optimi ſputi conditiones ſunt ex Hippoc., & Gal. in com & alibi quod ſint cocta, ſintque alba, læuia, & æqualia; alba; quia tunc reddita ſunt partibus ſolidis ſimilia; læuia ex Gal 1. acut. 15. dicuntur læuigata, ideſt non aſpera, nec diuulſa: taliaque ſunt à natura ſuperata; æqualia ex Galeno 2 Prognoſt. 28. ſunt illa quæ ubique ſunt uniformia, neque ſunt in una parte craſſa, & in alia tenuia, neq; in alia alba, ac in alia rubra, uel alterius coloris.

Inſuper notandum ex Hippoc. 2. Prognoſt. 26. quod de ratione ſputi optimi ſit trium propoſitarum conditionum perſeuerantia: namque ſi vnica die ſputa eſſent æqualia, altera verò die inæqualia, alterum de duobus indicarent, vel humores peccātes varios eſſe, vel à patiēte eſſe commiſſum erratum in ſex rebus nō naturalibus. Addit Galenus in com. præter tres optimi ſputi cōditiones, quod ſcilicet ſint alba, læuia, æqualia, habeat præterea, quod ſputa neque nimis craſſa, nequè nimis tenuia ſint.

Tertia dubitatio: quo ad difficultatem propoſitā, cur ſcilicet ſputa ſyncera, flaua, vel alterius coloris ſynceri ſint deteriora, quā ſi eſſent alijs excremētis commixta: inſtantia erat de tertiana exquiſita quę fit à ſyncera bile, quę reuera non eſt deterior hęmitrit. à bile, & pituita facto.

Primò reſpōdemus in tertiana exqui-

ſita bilem ſynceram tranſmitti extra uenas: ibique ab alijs humoribus eius acrimoniam obtundi, ſecus in euacuatione per aluum efficeret diarrhæam,& dyſenteriam. Vel dicimus, ſi eadem bilis quæ facit tertianam exquiſitam eſſet in uenis proximis cordi efficeret ardentem, & malignam febrem.

Præterea bilis ſyncera depulſa ad uentriculum,inteſtina,& meſenterium facilè uincitur;quia in his partibus, & maxima eſt uirtus concoquendi,& maxima commoditas expellendi prauos humores: qui ſi eſſent in pleura ſtatim interimerent.

Quod uerò maxima uis tranſmutandi, & concoquendi ſit in uentriculo, inteſtinis,& meſenterio patet experientia: quia in his partibus maxima ciborum, & potuum moles breui ſpatio in aliam ſubſtantiam tranſmutatur. Hinc ſuperius diximus,humores in uarijs partibus uarios affectus producere; namque mucus mordax in cerebro ex Galeno loco citato efficit maniam:in cute pruritum, qui eſt affectus minimus reſpectu maniæ: flatus in corde palpitationem: idem flatus in uentriculo ructum; in recto inteſtino crepitum,& ſic de alijs.

Quarta dubitatio: quo ad inſtantiam de hæmitriteo quod non deberet eſſe affectus ſæuior, quam ſit tertiana exquiſita, quia non conſtat ex ſynceris humoribus,ſed ex bile,& pituita.

Reſpondemus, hæmitritæũ, ſeu ſemitertianam legitimam eſſe compoſitionẽ ex tertiana intermittente, & quotidianæ continua: ſed hanc conpoſitionem non eſſe per humorum confuſionem, ſed per complicationem:declaro per cõfuſionem eſt,quando bilis permiſcetur pituitæ, & ex hac permixt. unica maſſa putreſcens fit; quæ febris eſt ſimplex: quia prouenit à putredine unius maſſæ in qua humores inuicem ſe attemperant, licet ita mixti conſecuti ſint ferè unam formam: quia illa maſſa,neque eſt bilis, neque pituita, ſed quoddam mixtum à putredine corruptum per humorum confuſionem. Per complicationẽ uerò eſt quãdo humores nõ ſimul miſcẽtur,ſed unus humor eſt in una parte, & alius in alia itaut unus aliũ non attemperet. Parimodo componuntur morbi per confuſionẽ, ueluti de pleuritide, quę eſt tumor inflãmatorius pleuræ ſicuti in pleura eſt intemperies ſoluta vnitas ipſius pleurę, & magnitudo aucta; vel componuntur morbi per complicationẽ, veluti dum varij ſunt morbi in varijs corporis partibus:medicus igitur in morborum complicatione debet hanc diſtinctionẽ animaduertere: quia modus medendi morbis complicatis per confuſionem eſt valde diuerſus à modo medendi morbis complicatis per compoſitionem.

Sed redeamus vnde digreſſi ſumus de ſemitertiana, quæ fit per complicationẽ: quæ eſt deterior:quia pituita putreſcit in venis:ſyncera bilis extra venas. Accedit quod pituita ſeparata à bile non poteſt acrimoniam bilis retundere: ideo hæmitriteus eſt febris mali moris, non ſolum, quia ſyncera bilis non contemperatur à pituita, verum etiam, quia pituita non iuuatur à bile: dum verò bilis cum pituita confunditur inuicem ſe remittunt, & maximè iuuantur.

QVÆST. XLIX.

De vrinis.

CVm Hippocrates in aphoriſmo inter ſigna mox apparentia collocet vrinas, alui fęces,& ſudores: de his aliquid dicendum. Hippoc.6.epid.8. tex. 7. diuidit totum corpus, in continentia, contenta,& impetũ facientia:inde ad reparãdas has tres corporis partes tria ſunt neceſſaria:nempe cibus,qui eſt neceſſarius pro cõtinentibus,quæ ſunt partes ſolidæ:potus pro contentis,idcſt humoribus, & aer pro ſpiritibus, qui vocãtur impetũ facientes:ſic tria reſultant excrementa, nempè alui feces à cibo:vrinæ à potu: ſudores, & excrementa inſenſibilia ab excrementis tertiæ coctionis. Alui excrementa,quæ ſunt mox apparẽtia,primo ſignificãt ſtatũ ipſius ventriculi, & inteſtinorum:ſecundariò ſtatum ipſius hepatis, quatenus bilis,uel ſanguinis fæcibus permiſcetur,uel quatenus melãcholia, & catarrhus cũ alui excrementis excernũtur, quæ lienem uel cerebrũ indicare poſſũt.

Similiter urinæ primariò ſignificant renes,uenas,& arterias magnas,& hepatis gibbam:ſecundariò poſſunt ſignificare ſta-

ſtatum omnium læſarum partium, quatenus ab omnibus partibus poſſunt excrementa deduci ad venam cauam, & inde per emulgentes ad renas, & veſicã.

Sudores, & halitus inſenſibiles primariò indicãt excrementa tertiæ coctionis, ſecundariò conditionem aliarum partium, idque præcipuè oſtenditur per halitus; qui noſtra arte ſtatica perpendũtur.

Quantum igitur attinet ad vrinam, tria in ipſa conſiderantur nempè continentia, ſubſtantia, & contenta. Per continentia medici intelligunt vrinarum colores. Per ſubſtantiam intelligunt craſſitiem, & tenuitatem. Per contenta intelligunt, & hypoſtaſim ideſt ſedimentum, & ſuſpenſum, quod dicitur ἐναιώρημα, quod in medio firmatur, & nubeculam quæ non conſiſtit in medio, ſed tendit ad ſummitatem; ſimiliter inter contenta ponuntur omnia, quæ vrinæ ſupernatant, ſicuti ſunt ſpumæ, gutæ oleoginoſæ, corona, quæ à Græcis dicitur ἅλως, & tellæ araneæ cum circulis maioribus, & minoribus cum lineis à centro ad circumferentiam. Hæc omnia inter mox apparentia collocantur, de quibus omnibus Hippocrates intelligit in aphoriſ.

Quantum attinet ad continentia videlicet ad colores; ſciendum eſt ex Galeno primo de criſibus cap. 12. quod omnes vrinæ remiſſioris coloris, quam ſit color ſubflauus, indicant defectum caliditatis; vrinæ verò intenſioris coloris indicant exceſſum caloris.

Per vrinã ſubflauam Galenus intelligit palearem, quæ eſt modicè pallida; de hac loquens Galenus 2. de tuen. ſani. 2. habet hæc verba ,, Vrina modicè pallida eſt indicium perfectæ coctionis.

Præterea notãdum eſt, colores remiſſiores ſubflauo in ipſis vrinis eſſe albos, & valde pallidos; Intenſioris verò coloris eſſe flauos, ſubrubros, impensè rubros, oleoſos, cæruleos, virides, & nigros, quãuis dentur multi alij colores intenſiores ſubflauo, ſicuti ſunt vrinæ ſpiceæ, & croceæ; de quibus Actuarius lib. de vrinis; omnes tamẽ ad prædictos reducũtur.

Sed quomodo fiant colores albi, nigri, & medij dependentes, vel independentes, legenda eſt noſtra digreſſio quadrageſſima octaua in comm. artis paruæ, & in Auicenna quæſt. propria, licet apud nos vnica inſpectione, & hæc omnia per experimenta illico intelligantur, & quomodo fiant colores medij independentes, & quomodo fiant dependentes.

Quid verò vrinæ albæ, & valde pallidæ, quæ ſunt infra ſubflauum, indicent; primò confugimus ad Auicen. lib. 1. fen. 2. doc. 3. c. 2. vbi dicit, vrinas albas perſeuerantes cum eadem albedine indicare priuationem digeſtionis; dicit perſeuerantes; quia niſi ita albæ perſeuerẽt per plures dies nõ indicabunt priuationẽ digeſtionis; quia reddi poſſunt albæ ex tribus cauſis, nempè ex nimio potu, ex vigilia, uel ex nimio coitu.

Hinc duæ conditiones ſunt obſeruandæ, ut vrinæ albæ indicent priuationem digeſtionis. Prima vt ſint albæ, & perſeuerantes: ſecunda, vt non ſint ſplendidæ, ſeu valde lucidæ: ideo Galen. 2. pręſag. 26. habet hæc verba ,, ſi inter coctas vrinas nulla inciderit cruda, ea optima eſt (addit) ſi aliquando apparuerit cocta, aliquãdo cruda, illa indicat in varijs locis humores peccare; itavt in vna parte ſint cocti, & in alia crudi: ideo ſolùm vrinę perſeuerantes verè poſſunt indicare omnes humores eſſe coctos, uel crudos.

Deinde vrinæ albæ, & pellucidæ, ſunt ualde malæ, de quib. Hippo. 4. aph. 72. protulit hunc aphoriſ. ,, Pellucidæ, & albæ vrinæ pręſertim in phreneticis, ſi superueniant, malæ. Immo Hippoc. 3. epid. prænouit ægrum quartum moriturum quinta die ex vrinis pellucidis, & tenuib.: in hoc ęgro in ſecunda die apparuit ſuſpenſum paucũ genituræ humanæ ſimile, ſignum quidẽ perniciosum; pręnouit Hipp. ęgrũ quinta die moriturum; quia ſecunda die apparuerunt quoq; vrinæ albæ, & lucidæ, vnde factus etiã fuit ſurdus, & delirauit.

Pręnouit quoq; Hippoc. ex vrinis albis, & pellucidis, tenuibuſq; uxorem Dealcis in phrenitidem lapſuram, & tandem die uigeſima morituram.

Quinta dubitatio ex dictis exoritur, quomodo urinæ albæ, & lucidę, quæ ſunt infra colorẽ ſubflauum indicare poſſint ægros præ nimio calore febrili morituros; non ne confirmatum eſt ex Galeno, urinas albas indicare defectum caloris?

Reſpondetur, urinas albas per ſe non

indicare phrenitidem, ſed ex accidenti quatenus ſcilicet indicant vrinæ turbidum,& craſſum deleterium quidẽ, quod erat euacuãdum per vrinam, in corpore detineri, & detentum inuadere cor & præcipuè cerebrum:vnde phrenitis.

Inſuper reſpondemus,vrinas albas indicare ſummam cruditatem: lucidi tatem uerò magnum incendium, ratione cuius fieri poteſt phrenitis. Propter hanc causã in Sileno prius ſecutæ ſunt urinæ craſſæ,& ſubiugales;deinde lucidę,& tenues deinceps cantus, riſus, delirium, & inde mors.

Quod verò vrinæ lucidæ poſtquã fuerunt ſubiugales, & craſſæ prænũcient finem exitioſum,probari poteſt argumẽto à minori hoc modo:ſi illud craſſum, & turbulentum vrinæ, dum euacuatur, eſt adeo naturæ hoſtile,vt indicet perniciem quantò magis erit naturæ hoſtile, quãdo in corpore detinebitur?

Hoc argumentum cõfirmatur per experimenta Hippocratis. Primò patet per hiſtoriam vxoris Philini, quæ (vt refert Hippocrates)filiam pepererat cum vrinis ſubiugalibus;inde delirauit, & paulò poſt mortua eſt.

Deinde cõfirmatur per caſum famulæ Eualcidæ phreneticæ,quæ perijt: quia in toto morbo vrinas habuit turbatas.

Cõfirmatur quoque per caſum Polyphanti, qui cum vrinis ſubiugalib. moritur conuulſus.Quare ſi ita craſſæ & turbidæ ſunt malæ,erũt peiores quando erũt pellucidæ, & tenues: quia illud craſſum & turbulentum naturę inimicum in corpore detentum,& non euacuatum lethalia ſymptomata efficere ſolet.

Notãdum ex Galeno 1. de criſibus 12. triplcem eſſe differentiam vrinarum turbidarum. Primam ait, eſſe dum mictæ paulò poſt reſident, & has eſſe mitiores. Secũda differentia eſt dum ſemper turbidæ manent. Tertia dum puræ minguntur, & deinde turbantur.

Sexta dubitatio oritur circa vltimam differentiam: quia ſæpè in ſanis hominibus puræ minguntur, & deinde turbantur: quomodo igitur iſtæ erunt deteriores ſubiugalib.; quæ ſolum in ægris minguntur.

Reſpondetur, Galenum loco citato loqui de turbidis,& ſubiugalibus: hæc ſunt verba Galeni „ triplex eſt vrinarum turbidarum differentia: iſtæ quæ vocantur puræ à Galeno ſunt illæ puræ: quæ intus relinquunt craſſum,quod eſt deleterium ideo ſunt deteriores: hæ certè non conueniunt ſanis.

Quo ad vrinæ colores, qui ſunt intenſiores, quam ſit palearis,& ſubflauus, dicimus tantò eſſe peiores, quantò magis approximantur vrinis nigris: quia nigra excrementa omnia ex Hippoc.4. aphoriſ.12.& 22.mortem prænunciant.

Duo tamen de vrinis nigris ſunt notanda: vnum ex Galeno 1. de criſibus 12 habetur, urinam nigram ſignificare uel magnũ incẽdium, vel caloris extinctionem: atque ambo mortem portendere.

Secundum notandum eſt de urinis nigris eſſe intelligendum quo ad ſubſtantiam,& nõ quo ad ſedimẽtum, quia urina nigra quo ad ſedimẽtum in quinque caſibus nihil mali ſignificat. Primus caſus eſt dum in nephritico rumpitur aliqua renum papilla à lapillo ingrediente ureteres,quo caſu ſtatim urinę ſedimentum fit nigrum ob ſanguinis pauxillum, quamuis urinæ ſubſtantia omni nigritudine ſit deſtituta.

Secundus caſus nigredinis urinarum obſeruatur in mulieribus menſtruatis.

Tertius in ſuppreſſis menſtruis, vt notat Galenus in muliere moroſa, vbi dicit vrinam nigram in ipſa muliere non fuiſſe periculoſam,quia mẽſes erãt ſuppreſſi.

Quartus caſus poſt epotum elleborum ſuperuenire ſolet nigrum vrinę ſedimentum, vt refert Actuarius de ſeruo ſuo in lib.de iudicijs vrinarum.

Quintus dum ſplen depletur per vrinam, vrinæ apparent nigræ quo ad ſedimentum:quia euacuatur humor melancholicus.

An verò ſplen depleri poſſit per vaſa vrinaria: à multis non creditur,quia Galenus 12. meth. cap. 17. ait, nulla eſt via à liene,vt per urinam ſuperfluum poſſit euacuari. Attamen ex Hippocrate 2.epid. 2. tex.27. in hiſtoria Bionis habetur,Bionem habentem ſplenem elatum,& tumidum,urinæ profluuio fuiſſe liberatum. Inſuper Galenus 2.ad Glauc. 2. docet ſplenem interdum depleri per urinæ pro-

flu-

fluuium:ſed per quę uaſa non docet. Ego autem puto, vt in ſectione corporum obſeruaui, ſplenē euacuari poſſe per urinā per duos ſurculos arteriales prodeuntes ab artijs ſplenis, qui deinde implantantur in arterias emulgentes. Quo pacto uerò apparens contradictio in Galeno tolli poſſit, non eſt ita facile:ſed nos alibi ſatis ſupetque de hac contradictione ſcripſimus.

Colores uerò qui sūt ſupra urinas ſubflauas tēdentes ad nigrum ſunt ſubrubri, ualde rubri, oleoſi cæruleí, & uirides: urinæ ſubrubræ ex Hippocrate 2. præſag. 27 indicant ſecuritatē & morbi longitudinem, ſed eo modo, quo intelligit Gale. 4. aphoriſ. comm. 71. ubi citans Hippocratem dicentem urinam ſubrubram eſſe ſalutarem dicit, eſſe intelligendum de ſedimento rubro, quod ſcilicet indicet ſecuritatem & morbi longitudinem.

Hinc in Cleonactide in die 40. minxit urinā rubram & morbus prorogatus eſt ad 80. diem, in quo factum eſt iudicium ad ſalutem per ſudorem, urinæ ſedimēto exiſtente rubro, & læui.

Vrina uerò rubra indicat ſecuritatem, quia affectus eſt in ſanguine. Indicat longitudinem, quia indicat ſanguinem eſſe factum tenuem, & per conſequens incoctum, ut dicit Galenus in comm. longo tamē temporis ſpacio concoquitur; quia ferè tota maſſa patitur illam cruditatem, quando urinæ tales ſunt: quia urinę deplent uenam cauam, quæ eſt venarum truncus maximus.

Vrinæ verò impensè rubræ ex Galeno 1 prædic. 2. comm. 35. ſunt ualde curdæ: ideo indicant maiorem longitudinem, & unà ſecuritatem.

Si uerò rubedo ſit in ſedimento, indicatur maior longitudo, & magior iecoris imbecillitas: quia ſignificat maiorem receſſum à ſtatu naturali.

Fernelius uult, urinam impēsè rubrā non reddi ex ſola imbecillitate alteratricis iecoris, niſi renes quoque affecti ſint quia dum ſanguinolenta tranſeunt per renes nutriuntur illa portione ſanguinis quæ in ſeroſitate eſt diſperſa: quare cum vrinæ ſint ſanguinolentæ, renes non nutriuntur, & per cōſequēs ſunt malæ affecti. Valeant igitur Saxonia, & nonnulli qui cont. Fern. dicūt vrinā ſanguin. illæſis renib. reddi poſſe: id probant, quia etiā hepaticus fluxus lotius fieri poteſt, illæſis inteſtinis. Falluntur quia nō eſt par ratio de renibus & inteſtinis: quia inteſtina ſanguine lotiuo non nutriuntur.

Quod verò vrina rubra abſque ſedimento rubro indicant ſecuritatem, confirmatur per Hermocratis caſum citatū ab Hippocrate 3. epid. 1. in quo apparuit vrina rubra, quæ indicabat ſanguinem adeo crudum, & ſeroſum, vt natura non poterit illum concoquere: ideo ex humanis Hermocrates deceſſit.

Oleoſæ verò vrinę ex Galeno 1. de criſibus 12. vel ſignificāt colliquationem uel in potu fuiſſe venenum hauſtum, vt dicit Auicennas, vbi agit de vrinis: ibique addit, ſi appareat in oleoſis aliqua hypoſtaſis de vita ſperandum: ſi minus, valde timendum.

Similiter cæruleæ vrinæ ſignificant ex Auicenna lib. 1. fen. 2. doct. 3 cap. 2. & & mortificationem, & hauſtum venenum, vt de oleoſis dictum eſt.

Virides ex Galeno 1. de criſibus 12. sūt in via ad nigredinem factam, vel ab incendio, vt in febre ardente, vel à congelatione vt in valde ſenibus & mortē ſignificant. Iſti igitur ſunt colores qui collocantur inter ſigna mox apparētia, de quibus Hippocrates in aphoriſmo intelligit.

Quo ad vrinæ ſubſtantiam, quæ ſimiliter ad ſigna mox apparentia reducitur, duæ ſunt cōditiones, nempè craſſities, & tenuitas, vtraque conditio ex Galeno 1. de criſibus 12. ſignificat cruditatem; tenuitas; quia indicat naturam adhuc non incepiſſe coctionem: ſiquidem ex Ariſtot. 4. Meteo. c. de coct. coctio fit incraſſando, dum verò incipit cōcoctio, ſtatim remittitur tenuitas.

Craſſities ſimiliter ſignificat cruditatem, quia flatuoſi ſpiritus, vt ibidem docet Galenus, ſunt permixti: ſicuti permiſcentur in vinis nouis, & in vrinis ſubiugalibus: Hinc Galenus 2. prædic. comm. 40. ait, urinas craſſas, & turbidas fieri, quia agitantur craſſi humores à flatuoſo ſpiritu, qui eſt ille, quippe eleuat partes craſſas, ea rat. qua panis fermentatur, dū in maiorē molē attollitur, uel ea ratione, qua melancholia in terram conìecta eleuat

nat bullas:vel ſicuti ſpiritus in muſto,qui reddit vinum turbidum: hæc exempla à Galeno loco citato proponuntur. Similiter 4. aphoriſmorum com.40. habet hæc verba „ tales vrinæ, quales ſunt iumentorum, fiunt à materia craſſa,ac denſa à calore agitata. Hæ ſi quidem maximè,& ab extrinſeca caliditate videntur in ſpiritum ſolui,vt bitumen, pix,& reſina.

(Addit turbatæ, quæ cito ſedimẽ craſſum habent, citò morbum ſolutum iri ſignificant:ſubditquod eſt maximè notatu dignum „ vrinę quæ non reſident in robuſtis oſtendunt longum fore morbum, in debilibus mortem prænuntiant. Ecce, quam mirabile prǽſagium ex vrinis turbidis colligi poteſt, quod certè nos nunquam fefellit in prædicendo.

Quoad vrinam tenuem: ſi ægri febre liberantur cũ vrina tenui, expectãda eſt recidiua, niſi à medico prohibeatur. Accedit,quod ſi febris fuerit maligna, recidiua eſſet deterior,& vt plurimum mortalis:quia de ratione recidiuæ ex Auic. eſt hæc conditio, quod ſemper ſit ſua radice deterior:cauſa eſt,quia ſicuti corpora decidentia ſunt robuſtiora, ſic conualeſcentia ſunt debiliora:vnde fit quod ſępè recidiuæ interimant, ſicuti contigit Hermocrati qui decimaquarta die febre maligna liberatur, tamen cæpit decimaſeptima apparere urina tenuis: vnde Hipp. præuidit Hermocratem in 27. moriturum, quod non contigiſſet, ſi vires perduraſſent vſque ad vltimam partem vigoris.

Quoad craſſitiem ex Gal.2. præſ.com. 26. habetur in fine morbi, vrinam ſi debito craſſior ſit, minari recidiuam, intelligendo de craſſitie ſubſtantiæ ipſius vrinæ, non de craſſitie contẽtorũ; quia interdum vrinę ſunt admodum craſſę, quo ad ſedimentum,& ſunt bonæ, quãdo per aliquã criſim ita craſsę redditę ſint: craſſities vero vrinæ quoad ſubſtantiam nũquam poteſt eſſe per criſim:quia ſẽper ſignificat cruditatem. Dum Gal. primo de criſibus 12. dicit turbidarum vrinarum peiores ſunt quæ puræ minguntur, ac deinde turbantur; intelligit quo ad ſubſtantiam vrinę, non quo ad contenta, dũ in ſanis puræ minguntur, & deinde turbantur ſunt tales quoad contenta: non quo ad ſubſtantiam:quia in ſanis eadem ſemper manet vrinarum ſubſtantia.

Quoad contẽta mox apparentia quatuor eſſe poſſunt, nempè ſedimẽtum, ſuſpẽſum, aneorima ideſt nubecula,& quę ſupernatant. Quo ad ſedimentum ſiue hypoſtaſim, Hippocr.7.aphoriſ.31. ſi fuerit craſsũ & veluti farina craſſius morbi longitudinem ſignificat: ſed hac lege vt non ſit criticum: quia quando ſedimentum eſt craſſum,& criticum indicat morbi ſolutionem; ſciendum tamẽ quod ſedimentum in vrina ſana non inuenitur: inuenitur tamen ſuſpenſum.

Quo ad ſuſpẽſum, quod eſt illud quod iacet in medio, docet Hipp.2. prognoſt. 26. in ſanis debere eſſe album lene æquale & moderatè craſſum.

Notandum quoque eſt, quod multĩ falluntur: dum credunt, æqualitatem ſuſpenſi ſignificare æqualitatem ſubſtãtiæ ſuſpenſi, quod non eſt dicẽdum, quia quando ſuſpenſum eſt lene ex neceſſitate æquale; quare per æquale cum Hipp. & Galeno loco proximè citato intelligimus ſuſpenſum album, & lene quod æqualiter perſeueret tale, ideſt multis diebus ita vnitum, non diuulſum,& hoc dicitur ęquale:quia niſi perſeueret tale, indicatur morbi lõgitudo, quod confirmatur ab Hipp. in hiſt. Cleonact. in quo apparebat vrina modo cocta ideſt cum ſuſpẽſo albo,& leni, modo cruda ideſt ſine ſuſpenſo quod indicabat morbum Cleonactfore longum; ideo ſolum dic 80. fuit liberatus à febre, illa enim inęqualitas apparitionis ſuſpenſi indicabat plurimas eſſe materiæ crudæ portiones, quæ indigebant coctione:ſicuti admouet Gal. in comm.

Quoad nubeculam dicimus, indicare humores ſeu vapores ad caput excurrẽtes. Cæterum, ſi in vrina non appareant alię malæ conditiones, nihil mali ſignificatur, quia paulo poſt, ipſa nubecula in ſuſpenſum facilè degenerare ſolet.

Quo ad ea, quæ ſupernatant, quæ ſunt ſpumæ,& bullæ, ſi citò diſſoluantur nihil mali indicant: ſi tardè, affectum pituitoſum. Guttæ verò oleoginoſæ indicãt colliquationem. Tellæ araneæ cum circulis & corona ſignificant perfectam coctionem, & omnimodam ſeparationem.

QVÆ-

QVÆST. L.

De alui excrementis, & ſudoribus.

QVo ad alui excrementa: Galenus in commen. huius aphoriſmi proponit duas conditiones optimarum fæcum. Prima vt excernantur illa hora, qua tempore ſanitatis. Secunda quod neque duræ neq; molles ſint, habeantq; mollem conſiſtentiam, ęqualem, tam in principio, quam in fine excretionis.

Septima dubitatio Hippocrates 2 præſag. 14. videtur diuerſus à Galeno: quia dicit alui excremēta debere eſſe liquida ſine ſtrepitu exeuntia, & cum ordine. Galenus verò vult excrementa neq; dura neque mollia eſſe, ergo vel male Galenus, vel Hippocrates.

Reſpondemus, Galenū loqui de excrementis ſignificātib. alui coctionem: Hippocratem verò de excremētis ſignificantibus criſim, in qua ſemper liquida ſunt: ratio eſt, quia per criſim euacuantur excrementa, quę ab internis viſceribus prodeunt, quæ ſunt liquida.

Præterea ſciendum eſt de alui excrementis, quod admonent Hippocrates, & Galenus 2. pręſag. 23. ubi habent,, quod deiectio excrementorum uaria, & diuerſa, multas, & curatu difficiles affectiones indicet.

Quo ad ſudores criticos duæ ſunt præcipuæ conditiones: prima ut fiant cum ſignis coctionis. Secunda ut fiant diebus imparibus. Dies impares, in quibus ſudores ſunt laudandi recenſentur à Galeno 8. in ſextum epid. comm. 9. ſunt dies 3. 5. 7. 9. 11. & 14. qui eſt ſeptimus ſecundæ ſeptimanæ, 17. & 20. qui eſt 7. tertiæ ſeptimanæ 27. & 34. qui eſt poſt 20. dies 14. Cæteri dies ſunt indicia laborum.

In diebus imparibus peccat bilis, quæ facilè ſoluitur: In paribus monetur melancholia, quæ naturæ eſt magis rebellis, & difficile ſoluitur.

APHORISMVS XIII.

SEnes facillimè ieiunium ferunt: ſecundo loco qui ætatem conſiſtentem habent minus adoleſcentes: omnium minimè pueri, pręſertim qui inter ipſos ſunt viuidiores.

Cum Hippocrates à 4. aphoriſmo vſque ad hunc 13. excluſiuè egerit de ratione vic. ægrorum. In hoc aphoriſ., & in alijs ſequentibus vſque ad decimumnonum incluſiuè agit quoque de ratione vic. ſanorum: ſed in hoc aphor. de ratione victus ſumpta indicatione ab ætate: itaut hic aphoriſmus ſit regula omnium aphoriſmorū, qui ſunt de ratione victus. Quod ſic probatur: ex hoc aphoriſmo colligimus ex ætatum differentia quando parum, quando multum, quādo ſemel, & quando parum, & multum, & per plures vices ſit cibandum: ergo eſt regula omnium aphoriſmorum: vult enim Hippocr. multum, & ſemel in ſenibus primi ſenij: multum, & per plures vices in pueris uiuidioribus: parum, & ſæpè in decrepitis eſſe cibandum: in medijs ætatibus plus, minuſue, prout magis, uel minus ad pueritiam, uel ſenectutem uergunt.

Cùm igitur Hippoc. in ſuperiori aphoriſmo propoſuerit quatuor fontes ſignorum indicantium futuros paroxyſmos, & futuros morbi vigores, eo fine, ut illis cognitis facilè dignoſcamus quam uictus tenuitatem, & quod ieiunium virtus ferre poſſit vſq; ad vigorem: Ideo in hoc aphoriſmo declarat quænam ætates facillimè, & quæ difficillimè ieiunium ferant; ac merito in hoc loco de ætatibus: quia ſuperius egit de victu tenui, ſumpta indicatione à morbo: deinde de victu tenui ſumpta indicatione à virtute: reliquum erat, vt ageret de victu tenui ſumpta indicatione ab ætate; quod facit in hoc aphoriſmo.

Simili modo progreditur Hippocrates 4. de ratione vic. tex. 19. dum proponit ſcopos mittendi ſanguinem principaliſſimos, quos vocat κυριωτάτους, ubi agit de ratione curandi per ſanguinis miſſionem ſumpta indicatione à morbo, à uirtute, & ab ętate, dicens,, ſanguinem detrahes, ſi uehemens fuerit morbus, uiriumque robur affuerit, & ętas floruerit. Ecce quam artificioſè Hippocrates in hoc aphor. quoque progreditur ſumendo indicationem primò à morbo, deinde à uiribus, & tertiò ab ętate, quod non ſolum fieri debet in phlebotomia, & in ratione uictus, ſed in omnibus alijs magnis remedijs.

Hęc connexio eſt memorię conſignā-

da:quia docet quomodo ſit procedendum in actu practico, docendo ſemper eſſe hæc tria reſpicienda, morbum, virtutem, & ætatem.

Diuiditur hic aphoriſmus in quatuor particulas. In prima proponit victum ætatis ſenilis. In ſecunda victum ætatis conſiſtentiæ. In tertia victum adoleſcẽtium. In quarta victum puerorum.

Quo ad verborum explicationem, & aphoriſmi intelligentiam: per ſenes intelligit ſenes in primo ſenio, qui dicuntur γέροντες, vt animaduertit Gal. in cõm.

Per ieiunium Galenus in comm. explicat, Hippocratem intelligere omnimodam inediam, quam ſolum ſenes, qui ſunt in primo ſenio facilè ferre poſſunt. Secundum hanc interpretationem aphoriſmus non eſt verus de quacumque ætate ſenili.

Addit Galenus, vel Hippocratem per ieiunium intelligere non omnimodam inediam, ſed cibi paucitatem; atque ſecundum hanc interpretationem aphoriſmus eſſet verus de quacumque ſenectute, & precipuè de decrepitis, qui pauco, & ſæpè exhibito cibo ſunt nutriendi.

Nos tamen credimus cum Philotheo, cum Celſo, & multis alijs, Hippocratem per ieiuniũ potius intelligere omnimodam inediam, quam ſolum γέροντες qui ſunt ſenes in primo ſenio, ferre poſſunt, ad differentiam ſenum, qui ſunt in vltimo ſenio, qui vocãtur πέμπελοι quę vox ſignificat ſenes ad pompam funeralium bene diſpoſitos, & præparatos, ſicuti ſunt decrepiti.

Celſus lib. 1. cap. 3. citans hunc aphoriſmum Hippocratis habet hæc verba „ Quo ad ætates attinet, ieiunium facillimè ferunt mediæ ætates: minus iuuenes, & minimè pueri, & ſenectute confecti: quare per ſenes non intelligit in hoc aphoriſmo ſenectute confectos, ſed ſolum illos, qui ſunt in primo ſenio.

Quod uerò ſenes in primo ſenio facilimè ieiunium ferant. patet argumento à contrarijs: primo enim topicorum cap. 8. oppoſitorum eadem eſt diſciplina: quare ſi corpora puerorum, quæ ſunt calida, & humida, difficillimè ieiuniũ ferunt: corpora contraria quæ ſunt frigida, & ſicca, ſicuti illa, quæ ſunt in primo ſenio facillimè ieiunium ferent: corpora enim decrepita quo ad excremeota ſunt frigida, & humida, & non ſicca.

Præterea ſenes non decrepiti facilè ferunt ieiunium ob tres cauſas: prima quia pituita in ipſis conuertitur in alimentum, quæ in decrepitis conuerti non poteſt; quia conuertitur cibus in ipſis magna ex parte in pituitam uitream, quæ eſt omninò nutritioni inepta.

Secunda cauſa eſt calor diminutus: in lucerna enim quanto ellychnium maius eſt, tantò citius oleum abſumit: ideo diutius cum cibo aliquo determinato perdurant.

Tertia ratio eſt, quia corpus ſanum eſt rugosũ, & densũ, vnde fit quod alimentũ cum difficultate penetrat, & cum difficultate reſoluitur; unde non ita promptè appetunt, vt iuuenes. Totum appoſitum obſeruatur in pueris. Namque Gal. 9. meth. c. vlt. inquit, puerorum ſubſtantiã omnium facillimè reſolui, & difflare: quia eſt humidiſſima: Sexto uerò de tuẽ. ſan. c. 6. dicit alimentum proportionari difflationi, multque pluri alimento pueros indigere, quam iuuenes, & longè pluri, quã ſenes: quia alimentum tantum eſſe debet, quanta eſt difflatio: ideo Gal. 1. de rat. uic. 44. protulit hanc ſententiam, „ ſi nihil efflueret è corpore noſtro, nihil cibi daremus: quare cũ pueri maximã habeãt difflationem, duo debent à medico obſeruari. Primum quod non ſint tractandi inedia. ſecundum (ut docet Galenus 11. meth. 14.) quod pueri non ſint euacuandi per medicamenta, uel per uenæ ſectionem, quia facilimè reſoluerentur.

Demum Gale. in ſequenti comm. probat exemplo aquæ, olei, picis, & ferri ad ſolem appoſitorum, corpora humidiora facilius reſolui, ſicciora uerò difficilius. Inde colligimus, quod ubi eſt facilior reſolutio, & difflatio, ut obſeruatur in pueris, ibi plus cibi dãdũ ſit; ubi uerò difficilior eſt reſolutio, & difflatio, ſicuti in ſenibus, ibi minus cibi exhibẽdũ. In decrepitis uerò licet reſolutio, & difflatio minima ſit, parũ, & ſępè nutriendũ, ac magis quã in ſenibus primi ſenij: quia in decrepitis (ut dictum eſt) pituita fit uitrea, quæ eſt in ipſis omninò nutritioni inepta.

Deinde dicit Hippocrates εὐφορώτατα

ideſt facillimè,& nõ facillima: quia neutra pluralia, vt εὐφορώτατα, ſine articulis tranſeunt in naturam aduerbiorum, vt probauimus in explicatione 2. aphoriſmi huius ſect. Poterat dicere Hippoc. εὐφόρως: ideſt tolerabiliter:ſed dixit εὐφορώτατα,quod neutrum prolatum ſine articulo ab Hippocrate ſemper ſumitur aduerbialiter.

Deinde dicit,, *ſecundo loco qui ætatem conſiſtẽtẽ habẽt,minus adoleſcẽtes*. Quæritur cur Hippocrates omiſerit iuuenes. Galenus in comm. Reſpondet omiſiſſe iuuenes, quia medio modo ſe habent inter adoleſcentes, & ætate consiſtentes, ideſt medio modo ſe habent in ferendo ieiunio: namque non ita ferunt ieiunium, sicuti illi, qui ſunt in ętate consiſtentię; ferunt tamen magis ieiuniũ, quam adoleſcentes, quorum ętas maximè propinqua eſt pueritiæ.

Subdit Hippocrates,,*Omnium minimè pueri, præſertim qui inter ipſos ſunt viuidiores.* Galenus affert duas rationes,cur pueri indigeant pluri alimento; prima eſt,quia creſcunt;ſecunda eſt quia præditi ſunt maiori calore.

Sed Hippo. mira breuitate explicat,cur pueri viuidiores minimè omnium poſſint pati ieiuniũ,dum dicit προθυμότερα,quod verbum continet in ſe duas conditiones, primo comprehendit ætatis viuacitatem, & promptitudinem ad agendum: ex Gal. enim in arte parua c. 29. habetur, promptitudinem ad agendum eſſe certiſſimum caliditatis indicium; ea verò quæ ſunt prompta ad agendum, ſunt quoque prompta ad reſoluendum alimentum.

Secũdo προθυμότερα comprehendit etiam calorem; quia θυμὸς non ſolum ſignificat animum, ſed iram, & feruorem, &per conſequens calorem ad differentiam iracundiæ, quæ dicitur oxythimia, quæ non calorem, ſed frigiditatem indicat;hinc irati viri magis difflant,& reſoluunt, atque maiori indigent ciborum quantitate, quam iracundi; quare cum pueri sint maiori calore,& maiori humiditate donati, & per conſequens magis reſolubiles,erunt magis nutriendi.

Poſt pueros ſequuntur adoleſcentes; deinde iuuenes; poſt iuuenes ſunt ętate cõſiſtentes, & poſtremò ſenes in primo ſenio,qui minimè omnium ſunt nutriendi. De decrepitis nihil dicitur, quia in ſequentibus dubitationibus declarabitur.

Prima dubitatio occurrit, quia dictum eſt, ſenes decrepitos pati non poſſe ieiunium, quod videtur rationi aduerſari, quia eorum corpora tardius difflantur,& reſoluũtur,& tardius fameſcunt. Ex alia parte Galenus 5.de tuen.ſan.4.ait ſæpè cibandos decrepitos, alioqui reſoluuntur, & moriuntur.

Reſpondetur, in decrepitis difflationẽ minorem quidem eſſe: ſed quia eorum pituita fit vitrea, quæ non conuertitur in alimentum, ſicuti conuertitur in ſenibus primi ſenij, neceſſitate coacti debent parum, & ſæpè cibari:vnde fit, quod ſi decrepiti in febrem leuiſſimam incidant facillimè moriantur: quia coacti ſunt in ipſis paroxyſmis, ne reſoluantur, cibum ſumere: vnde facilè à morbo interimuntur: Eorum calor aſſimilatur lucernæ, quæ eſt propè extinctionem,quæ indiget continua,& paulatim facta olei adiectio. ne:dicimus paulatim, quia ſi affatim oleum infundatur, extinguitur: ſic in ipſis pauco vtimur cibo,ne calor ſuffocetur, ac ſæpè exhibetur,ne reſoluatur.

Secunda dubitatio:Hippo.inquit, pueros difficilius ferre ieiunium, quam adoleſcentes,& iuuenes. Contra hoc habemus in comm. ſeq. & in Auicen. prima primi, caliditatem iuuenum,& adoleſcẽtium eſſe æqualẽ caliditati puerorũ: ergo ęqualis erit difflatio;ergo iuuenes,&adoleſcentes ęquè ferent ieiunium,ac pueri.

Reſpondetur caliditatem natiuam puerorum quo ad ſubſtantiam eſſe maiorem,quam iuuenum: eſſe verò æqualem quo ad qualitatem,licet humiditas puerorum efficiat caliditatem halituoſam,itaut tactus noſter non animaduertat caliditatis acrimoniam.

Deinde reſpo ndetur,quod licet caliditas puerorum ſit æqualis caliditati iuuenum,non tamen eſt æqualis difflatio, & alimenti reſolutio: quia pueri ſunt humidiores,& vt tales longè magis difflant,& reſoluunt,quam iuuenes,qui ſunt calidi, & ſicci. Sic Galen. in com. ſequenti dat exemplum de ferro ignito,& de oleo; dicit,ferrum ignitum eſſe calidiſſimũ nihilominus ratione ſiccitatis non reſoluitur; ſi ve-

ſi verò eadem ferri caliditas eſſet in oleo, & aqua, quammaximè oleum, & aquam reſolueret, & exſiccaret; difflatio enim ſeu vapor eleuatur ab humido, & non à ſicco. Quare cum cibus ex Gale. 6. de tu-en ſan ſexto, & primo de rat. vic com 44. proportionetur difflationi, plus cibi dandum erit pueris, quam iuuenibus.

Cauſa verò cur Galenus dixerit, cibum debere proportionari difflationi, & non euacuationi ſenſibili, eſt, quia, vt probauimus in ſtaticis, euacuatio inſenſibilis ſola eſt longè plenior, quam omnes ſenſibiles ſimul vnitæ.

Tertia dubitatio. Galenus 2. de temperamentis cap. 4. inquit, quod qui habent venas latiores, facilius ferant ieiunium, quam illi, qui habent uenas ſtrictas. Totum oppoſitum aſſerit Galenus in arte parua, ubi loquens de hepate calido inquit, iſtos habere uenas latas, eſſeque calidi hepatis; ſed ſic eſt, quod calidi difficilè ferunt ieiunium; ergo Galenus ſibi contradicit. Hæc dubitatio propoſita eſt ab Argenterio in hoc loco, & à Triuerio contra ipſum Galenum.

Reſpondent tamen Triuerius, & Argenterius, locum Galeni 2. de temp. eſſe mendoſum, uel Galenum eſſe deceptum.

Reſpondent Alij, & rectè quidem, uenas eſſe latas uel ob ſanguinis copiam, ut in Athletis, quorum corpora ob ſanguinis plenitudinem habebant uenas latas, & tales facilè ferre ieiunium: uel uenas eſſe latas à natura: ac tales homines eſſe calidos, & ieiunium ferre non poſſe.

Similiter dicũt, uenas anguſtas eſſe uel ob nimias euacuationes, quo caſu ieiuniũ ferri non poteſt, uel eſſe anguſtas à natura, taleſque eſſe frigidos, propterea facilè ieiun. ferre: quia in his pauca eſt difflatio.

Quarta dubitatio: dictum eſt, ſenes ratione ſiccitatis inediam ferre: tamen Gal. 2. de rati. vic. 29. & 10. meth. 5. inquit corpora ſicca inediam ferre non poſſe.

Reſpondetur, corpora ſicca vel eſſe coniuncta cum caliditate, vel frigiditate; primo modo inediam ferre non poſſunt; ſicuti pichrocoli, qui calidi sũt, & ſicci, de quibus Galenus locis citatis intellexit; ſecundo nempè corpora ſicca iuncta cum frigiditate ieiunium facilè ferre poſſe.

Quinta dubitatio nõ videtur, quod corpora ſicca ratione frigiditatis inediam ferant; quia Galenus in arte parua cap. 62. & 63. aſſerit, ventriculum frigidiorem magis appetere, ergo minus inediã ferre.

Reſpondetur, Galenum in arte parua comparaſſe appetitum concoctioni dicentem, ventriculum frigidiorem plus appetere quam concoquere, ſed nõ abſolutè, quod ſcilicet concoctio in frigido maior ſit, quã in calido; quia vult in frigido facta comparatione inter virtutem concoquẽdi, & appetẽdi maiorẽ eſſe virtutem appetendi, quã concoquendi, quod non eſt contra Galenum; & Hippocrat.

Sexta dubitatio; dictum eſt ab Hippocrate in aphoriſmo; ſenes, qui ſunt in primo ſenio facillimè ieiunium ferre; quod videtur reluctari experientiæ; quia ſenes decrepiti tardius fameſcunt, & tardius eorum corpora difflantur, & reſoluuntur: ergo faciliores erunt in ferendo ieiunio, quam ſenes in primo ſenio.

Reſpondeo, quod ferre ieiuniũ intelligatur dupliciter, vel quod tardius fameſcant, vel quod facilius ferant cibi paucitatem. Decrepiti tardius fameſcunt, & difficilius difflantur eorum corpora: tamen non ferunt facilius ieiunium: quia niſi cibo pauco, & ſæpè exhibito ſuccurrantur, reſoluuntur, & moriuntur ob cauſas ſuperius allatas.

Septima dubitatio non videtur, quod ſemper pueri plus appetant, quam adoleſcentes, & adoleſcentes plus quam iuuenes: quia inueniuntur iuuenes qui duplo magis appetunt, & concoquunt, quam pueri: ergo aphoriſmus non erit ſemper verus.

Reſpondemus, Hippocratem in aphoriſmo feciſſe comparationem reſpectu vnius indiuidui, nempè quod Socrates puer difficilius ferat ieiunium, quam dum erat adoleſcens, vel iuuenis: quia facta comparatione ad diuerſa indiuidua, aphoriſmus eſſet falſus: poteſt enim contingere, quod Socrates puer facilius ferat ieiunium, quam Plato adoleſcens.

Deinde reſpondemus per facilè ferre ieiunium Hippocratem intelligere, quod facilè tolerent ieiunium, & ab ipſo non offendantur, non quod nõ appetant: quia corpora picrochola ob intemperiem calidam, & ſiccam, & ob bilis copiã non ap-

p tunt

petunt quidem cibum, tamen quam maximè à ieiunio offenduntur.

QVÆST. LI.

Oſtenditur, quæ corpora ſint magis vel minus diſpoſita ad ieiunium.

SEd tria occurrunt adhuc conſideranda pro intelligentia aphoriſmi, primũ quęnam ſint corpora magis, & minus diſpoſita ad ieiunium. Secundum, cur Hippocrates, & Galenus fuerunt adeo ſoliciti in dignoſcendis ætatibus. Tertium in ſequenti quæſtione: quæ ſint, & quot ſint ætates.

Quo ad primum: ad memoriam reuocandæ ſunt decem conditiones, quæ patefaciunt corpora magis vel minus diſpoſita ad ieiunium: prima conditio eſt complexio calida, & humida, quę maximè reſoluit: vnde reddit corpus ineptiſſimum ad ieiunium; ſicuti ſunt corpora puerorum ſua natura calida, & humida, quæ difficilimè ieiunium ferunt: ſed quia oppoſitorum eadem eſt diſciplina: corpora oppoſita ſunt frigida; & ſicca, hæc erunt aptiſſima ad ferendam inediam.

Secunda conditio corporis minus diſpoſiti ad ieiunium eſt corporis raritas: quia Galen. lib. de cibis boni, & mali ſucci c. 10. & lib de ſalubri dięta 29. aſſerit, corpora rara magis reſolui: denſa verò minus: ideo denſa eſſe magis diſpoſita ad ieiunium: rara verò minus: vbi enim multa eſt difflatio, ibi eſt multa reſolutio, vbi eſt multa reſolutio, ibi difficilius ieiunium ferri poteſt: quia vt dictum eſt à Gal. 6. de tuend. ſan. 6. cibus proportionatur difflationi.

Tertia conditio eſt conſuetudo multi cibi. Hinc Galenus 1. ad Glauc. cap. de tertiana concedit oua, & carnes ijs qui multis cibis ſunt aſſueti: quia ob prauam multorum ciborum conſuetudinem minus apti ſunt ad ferendum ieiunium: tantum enim poteſt conſuetudo, vt Hippocrates 2. de ratione vic. in ac. tex. 23. habeat hæc verba „ ter in die repleri, nihil mali ſi fuerint aſſueti.

Quarta conditio eſt regio calida, in qua multa fit difflatio.

Quinta os ventriculi validum, & non ita facilè diſſolubile, ſicuti erat diſſolubile illud Diodori Grammatici, qui ex Gal. lib. de venæ ſect. ventriculo cibis vacuo exiſtente, bilis os velicabat, & in epilepſiam ſtatim incidebat: ſumpto cibo, omne malum ſumouebat.

Sexta conditio eſt vſus alimenti coctu facilis. Exemplum proponitur de Hiſpanis, qui in propra regione parum comedunt: in Italia verò, & Germania, licet à mane ad veſperas cibum ſumant, vix ſatiantur: cauſa eſt, quia in Hiſpania ob terræ arriditatem, vinum, & reliqua, quibus pro alimento vtuntur, ſunt coctu difficilia: apud nos verò ob terræ humiditatem omnia ſunt coctu facilia: quare apud nos Hiſpani ferre non poſſunt ieiunium. Idẽ dicedũ eſt de alijs regionib. valde calidis.

Septima conditio eſt ætas puerilis, & decrepita, quorum corpora ad ieiunium. nõ ſunt diſpoſita, vt dictum eſt ſuperius.

Octaua: dum venę ſunt exinanitę indicant corpora non eſſe ad ieiunium apta: ideo Gal. 2. de temp. 4. inquit, qui habent venas latas, & multum ſanguinis, magis ferre poſſunt ieiunium, quam qui habent venas anguſtas; hinc Galen. 1. de rat. vic. in ac. comm. 44. & alibi dicit „ Qui habent vaſa plena, & lata minus eſſe nutriendos, ergo tales apti ſunt ad ieiunium.

Nona conditio eſt virtus facilè reſolubilis, quæ ieiunium ferre non poteſt.

Decima conditio: illi ſunt ad ieiunium inepti, qui pluribus laboribus, & exercitijs vtuntur.

QVo ad ſecundum. cur Hippocrat. & Galenus fuerint adeo diligentes in dignoſcendis ætatib. vt hìc, & alibi de hac re egerunt. Ratio eſt, quia regula cibandi deſumitur à vario tẽperamenti ſtatu. Iſti verò varij temperamenti ſtatus ſeu mutationes ſenſibiles ſunt ipſæ ętates. Temperamentum natiuum acquiſitum in vtero matris eſt calidiſſimum, & humidiſſimũ: dum verò naſcimur, quotidiè vſque ad obitum exſiccamur, & demum refrigeramur; quoties autem obſeruatur aliqua ſenſibilis temperamenti mutatio, vnica conſtituitur ętas: ſic pueri cum ſint, & calidiſſimi, & humidiſſimi conſtituunt hãc determinatam ætatem, vt ſint ita reſolu-

bi-

biles, ut nullo modo ieiunium ferre poſſint. Deinde ſequuntur aliæ ætates ſemper minus reſolubiles, tum ob defectum humiditatis, tum caliditatis, unde minor diſſlatio. Præterea Medici ab ætatibus deſumunt remediorum quantitatem: quia ex Galeno 9. meth. 14. tantum debet eſſe remedium, quantus eſt receſſus à naturali ſtatu, ſtatus uerò naturalis uarius eſt prout uariæ ſunt ætates.

QVÆST. LII.

De AEtatibus.

QVo ad ætates, nempè quæ ſint, & quot ſint. Primo ſciendum, ætates certo annorum numero deſcribi no poſſe: Galenus enim 3. præſag. comm. 28. habet hec uerba „ Non quilibet certo tempore explet dêtes, pubeſcit, floret, aut declinat. Similiter Galenus 6. de tuen. ſanit. cap. 2 inquit, unam annorum menſuram cunctis non conuenire. Immo Ariſtoteles 7. Polit. c. 17. damnat illos, qui ætates per ſeptimanas diuidunt: ac merito, quia ætates uariæ sũt prout uaria eſt actio caloris in humidum ſubſtantificum. Hinc factum eſt, quod uariæ traditæ ſint ætatum diuiſiones ab Ariſtotele, Hippocrate Galeno, & Aſtrologis habita uaria rerum conſideratione.

Ab Ariſtotele: duæ traduntur ætatum diuiſiones, prout uario modo corpora uiuentia conſiderantur. Prima ætatum diuiſio traditur 3. de anima tex. 59. ubi dicit tres eſſe ætates nempè increſcentem, côſiſtêtem, & decreſcêtem. habita hac côſiderat., quod omne genitum habeat principium, ſtatum, & declinationé, ſeu principium, medium, & finem: uel quia nutrimentum maius apponatur, uel æquetur, uel ſit minus quam oportet.

Secunda diuiſio proponitur ab Ariſtot. lib. de iuuentute, & ſenec. quæ eſt in duas ætates, uidelicet in iuuentuté, & ſenectutem: quæ diuiſio fuit Hippocratis lib. de ſalubri diæta tex. 7. habita hac conſideratione, quia ſub orbe lunæ omnia vel augentur, vel decreſcunt: non enim datur ſtatus ſeu quies. Hinc nonnulli: vt Curtius, negant dari ætatê conſiſtentiæ quo ad ſenſû, ſed ſolum dari quo ad rationê,

Aliqui tamen ſubtiles parum in philoſophia verſati dicunt, dari ætatem conſiſtentiæ, quia inter duos motus oppoſitos mediat quies.

Sed falluntur valde: quia hæc ætas conſiſtentiæ eſſet momentanea, & per conſequens chimerica. Præterea iuuentus, & ſenectus, non ſunt motus oppoſiti: quia motus exſiccationis in viuentibus eſt continuus, & in motu continuo non mediat quies.

Ab Hippocr. parimodo duæ traduntur ętatũ diuiſiones: prima legitur in hoc aphoriſmo: & primo de diæta, lib. qui inſcribitur breuis adnotatio dogmatum Hippoc. (referente Galeno) & lib. de natura humana, vbi facit quatuor ętates reſpondentes quatuor anni temporibus, quatuor humoribus, quatuor elementis, & quatuor diei partibus.

Prima ętas eſt puerilis, quæ reſpondet aeri, veri, ſanguini, & horis matutinis.

Secunda eſt iuuentus, quæ reſpondet igni, æſtati, bili, & horis meridiei.

Tertia eſt ętas conſiſtentię, quę reſpôdet autumno, melancholiæ, terrę, & horis verſpertinis: ſenectus quæ reſpondet hyemi, pituitę, aquę, & horis nocturnis.

Secũda diuiſio traditur ab Hippocrate lib. de carnibus, & lib. de ſeptimeſtri partu vbi ętates ſeptenario numero diſtiguit.

Prima ętas eſt dum dentes fiunt, quæ conſiſtit in primo ſeptenario.

Secunda eſt pueritia, quæ conſiſtit in ſecundo ſeptenario, excurritque vſque ad annum 14.

Tertia eſt adoleſcentia: quam dicit excurrere vſque ad annum 21.

Quarta eſt iuuentus, quæ continet duas ſeptimanas, producitur que vſque ad annum 35.

Quinta eſt ętas conſiſtentię, quę ſimiliter continet duas annorum ſeptimanas, & excurrit vſque ad 49. ſexta eſt primum ſenium, quod parimodo continet duas ſeptimanas, & producitur vſque ad annum 63. Septima eſt vltimum ſenium quod vſque ad obitum extenditur.

A Galeno quatuor traduntur ętatum diuiſiones.

Prima legitur lib. de ſalubri dięta, vbi diuidit ętates ſecundum diuiſionem quatuor primarum qualitatum.

Secun-

Secunda ętatum diuiſio habetur 2. de natura humana comm. 13. 14. & 15. vbi diuidit ętatem in incrementum, & decrementum. vt fecit Ariſtoteles lib. de iuuentute, & ſenectute, & Hippocrates lib. de ſalubri dięta.

Tertia diuiſio proponitur à Galeno 3. aphoriſmor. comm. 30. ubi diuidit ętatē, in increſcentem, conſiſtentem, & decreſcentem: deinde ſubdiuidit decreſcentē cum manifeſto uirium lapſu, & ſine manifeſto uirium lapſu, quam ætatum diſtinctionem deſumpſit ab Ariſtotele 3. de anima tex. 59. eādē diuiſionē Auicen. proponit in prima primi c. de ætatibus.

Demum ætatum diuiſio proponitur à Galeno in ſex ætates.

Prima eſt pueritia, quæ ex lib. 6. de tuen. ſanit. c. 2. extenditur uſque ad annum quartumdecimum.

Secunda eſt pubertas, quæ ex Gale. 3. aphoriſ. comm. 27. extenditur uſque ad annum decimumoctauum.

Tertia eſt adoleſcentia, quæ ex Galeno 5. aphoriſ. com. 9. durat uſque annum 25.

Quarta eſt iuuentus, quæ producitur, ut docet Galenus 3. aphoriſ. comm. 30. ab anno 25. uſque ad 35.

Quinta eſt ætas conſiſtentiæ, quæ dici tur ἀκμαία: dicitur quoq; καθεστηκυῖα, ideſt conſtantię potius quam conſiſtentię, ut nonnulli interpretantur: quia conſiſtere; potius pertinet ad ætatem iuuentutis, quam ad uirilem.

Quod uerò ętas conſiſtentiæ non debeat vocari conſiſtentiæ patet. quia à Gal. 3. aphor. 30. vocatur declinans: quomodo igitur erit ætas conſiſtentię, & declinans? hæc certè implicant: poteſt dici conſtantiæ: quia conſtantia reſpicit potius animi, quam corporis vires, virilis ætas profectò animi conſtantiam obſeruat: hæcque ætas extenditur vſque ad annum 49.

Sexta eſt ſenectus, quam Gal. in hoc comm. diuidit in ſenectutem crudam, quæ vocatur ſenectus viridis, & in decrepitam, qui ſenes vocantur à Græcis, σίμπαλοι, quæ vox ſignificat ſenes ad pōpam funeralium accomodatos, præparatos, & bene diſpoſitos atque orcho quamcitiſſimè demandandos.

Octaua dubitatio ex dictis oritur, quia in hoc comm. Galenus diuidit ſenectutē in viridem, & decrepitam, ita ut nihil dicat de ſecundo ſenio. Inſuper Galenus 5 de tuen. ſani. c. 1. & vltimo agens de gerocomica ideſt de illa medicinæ parte, quæ pertinet ad ſenes, ſubdiuidit ætatem decrepitam in duas partes: itaut ſenectus triplex ſit, alia quæ dicitur cruda ſeu uiridis, & dicitur primum ſenium, quod excurrit uſque ad annum 63. ſecunda ſenectus eſt media quæ continet duas ſeptimanas, & dicitur ſenium, quod excurrit vſque ad annum 77. Tertia uerò ſenectus eſt decrepita quæ à 77. uſque ad obitum producitur: ergo Gal. in hoc com. diuidens ſenectutem in uiridem, & decrepitam eſt diminutus.

Reſpondere poteſt, mediam ſenectutē ſubticuiſſe: quia hæc media modo vergit ad crudam, ſeu viridem, modo ad decrepitam: itaut ſit media, ſeu neutra per participationem extremorum: vel dicimus fuiſſe in vſu apud Galenum, & Hippocratem interdum nominare ſolum extrema: quia media ſubintelliguntur.

Galenus tamen 5. de tuen. ſanit. citato ſubdiuidit ætatem decrepitam in duas differentias, prout duplex eſt victus ratio: idque declarat exemplo Antiochi Medici ſenis 80. annorum, & Thelephi qui parum diſtabat ab anno 100. Ambo erant decrepiti: ſed quia victus ratio erat diuerſa: ideo diuerſa debet conſtitui ætas decrepita.

Diuerſa erat victus ratio in Antioco, & Thelepho: quia Antiochus (vt refert Galenus) quotidie vtebatur balneo. Telephus ſolum bis vel ter in menſe. Antiochus ante ientaculum ægros viſitando pedibus conficiebat quaſi trium ſtadiorum ſpacium. Thelephus verò longè minori exercitio vtebatur. Antiochus ſēper piſces ſaxatiles, vel illos qui in alto mari degunt, in prandio ſumebat. Telephus interdum piſces, interdum auem ex iure comedebat, itaut victus ratio erat diuerſa, ob quam diuerſitatem duplex ætas decrepita conſtituta eſt ab ipſo Gal.

Conueniebant iſti duo ſenes (ait) quia ambo ante ientaculum fricabantur, prius aluo deiecta. Ambo hora tertia ſumebāt ientaculum ex melle atico cocto, panē, vel alcam ſumendo: ambo hora ſeptima habebant prandium, prius ſumendo, quæ

red-

reddunt aluum lubricam, cuiuſmodi ſunt pruna damaſcena, Hyſpanica, vel mercurialia. Ambo (ait Galenus) in cœna non piſces, ſed auem ex iure ſumebant.

Demum ſunt Aſtrologi, qui ſimiliter faciunt ſeptem ætates, vt refert Proclus, & Plotinus in lib. de anima, & dęmone; ac vnicuique ætati attribuunt vnum planetam. Infantiæ attribuunt lunam, quia infantes, & luna ſunt corpora humida.

Pueritiæ attribuunt Mercurium magiæ inuentorem: quo tempore pueritiam multa cognoſcunt naturalia, quod ſi in alijs ætatibus tanta perciperent, facti ſenes eſſent veluti Dij terreſtres.

Pubertati, Venerem, quia membra genitalia in hac ætate incipiūt fieri robuſta. Hinc Ariſtoteles 5 de hiſtoria animalium c. 14. ait „ hanc ætatem declarari vocis mutatione, teſtium magnitudine, & ortu pilorum circa pubem; tuncque incipiunt ſæpiſſimè pudendis admouere manus.

Adoleſcentiæ perfectæ attribuunt ſolem: quia in hac ętate eſt magnanimitas, & animi ſplendor, in qua ętate, ſi pecunię eſſent in illorum poteſtate, profusè admodum impenderent.

Ætati vigoris attribuunt Martem: quia in hac ętate arma concupiſcunt.

Ætati conſiſtentię, quę ab Hippocrate vocatur καθεστηκεία, attribuunt Iouem: in hac ætate trahimur ad ſtudium veritatis.

Senectuti dicunt præeſſe Saturnum: quia hæc ætas eſt frigida, & ſicca, & per accidens humida: Ecce quod corpora noſtra uario modo conſiderata ab Auctoribus diſtinguuntur in varias ætates.

Commoda tamen, & ex rei natura inuenta eſt ab Hippocrate in hoc aphoriſmo diuiſio in quatuor ætates, nempè in ſenilem conſiſtentem, adoleſcentem, & puerilem: quia victus ratio in qualibet ex iſtis debet eſſe valde diuerſa, nutriendo ſemper magis illos, qui ſunt proximiores primæ generationi, ſicuti ſunt pueri: deinde minus Adoleſcentes, atque minimè omnium ſenes, tam ſanitatus, quam ægritudinis tempore.

APHORISMVS XIV.

QVI creſcunt plurimum habent calidi innati: plurimo igitur egent alimento, alioquin corpus abſumitur: ſenibus verò parum calidi innati ineſt, paucis propterea fomitibus egent: quia à multis extinguuntur. Hanc etiam ob cauſam febres ſenibus non ſimiliter acutæ fiunt, frigidum enim eorum corpus.

In hoc aphoriſmo Hippocrates reddit rationem, cur ſenes facillimè, & pueri difficillimè ieiunium ferant, quæ eſt: quia qui creſcunt plurimum habent calidi innati, plurimoque egent alimento: itaut ex mente Gal. & Philothei hic non ſit nouus aphoriſmus: ſed ſit ratio præcedentis.

Diuiditur aphoriſmus in duas partes. In prima reddit rationem, cur pueri difficillimè ieiunium ferant, dicendo, qui creſcunt plurimum habent calidi innati: at ſic eſt, quod qui plurimum habent calidi innati plurimum reſoluunt, & qui plurimum reſoluunt plurimo egent alimento: quia ex Galeno 6. de tuen. ſanit. 6. & alibi alimentum debet proportionari diſſlationi: quare ſi multa eſt diſſlatio, multus cibus, ſi pauca paucus conuenire debet. Plurimo egent alimento, quia plurimum reſoluunt per inſenſibilem perſpirationem, quæ perſpiratio, vt probauimus in ſtaticis longè magis euacuat, & reſoluit, quam omnes euacuationes ſenſibiles.

In ſecunda parte reddit rationem, cur ſenes facillimè ieiunium ferant, quæ eſt, quia paucum habent calidi innati. Confirmat Hippocrates quod ſenes habeant modicum calidi innati: quia non ita facilè febricitant, vt iuuenes. Suffulta eſt hęc Hippocrat. ratio hoc fundamento, nempè quod caliditas febrilis differat ab innata caliditate ſolum gradu, & non ſpecie: ſecus vaniſſima eſſet Hippoc. ratio: quia ſi caliditas febrilis à caliditate innata differret ſpecie, non valeret hæc conſequentia: ſenes habent modicum calidi innati: ergo minus febricitant; quia, ſi caliditas natiua differret ſpecie à febrili, ſenes poſſent multum febricitare, & modicum calidi innati habere, ac verſa vice, poſſet quis plurimum habere calidi innati, & nunquam febricitare.

Quo ad uerborum explicationem: dicit

qui

qui creſcunt.Notandum per incremẽtum Hippocratem intelligere illud quod in qualibet corporis parte fit ſecundum tres dimẽſiones,quod certè primò pueris,deinde Adoleſcentibus conuenit:dum enim adulti fiunt pinguiores, & craſſiores non verè augentur: quia non augentur ſecundum omnes dimenſiones, videlicet ſecundum longitudinem,latitudinem, & profunditatem: ideo illa pinguedinis, & carnium argumentatio propriè dicitur, iuxtapoſitio,& non augmentatio.

Immò ſi præter modum pinguedo creſcat euadit morboſa,atq; indicat ſui ablationem medici enim illam excedentem remedijs diminuunt, cuiuſmodi eſt lenimentum, ex oleo,auri pigmento,& melle, quo abdomine illinito ſtatim facultas generatrix ipſius pinguedinis diminuitur,ſine tamen aliarum partium iactura.

Dicit (*plurimum*) quod intelligat Hippocrates per plurimum calidi innati non conueniunt Expoſitores.

Plurimi putant,Hippocratem intelligere in pueris eſſe plurimum calidi innati quoad ſubſtantiam, ſed non quoad qualitatem & robur natiui caloris:quia vident in iuuenibus eſſe plus caliditatis, & plus roboris, quam in pueris.

Lycus (referente Galeno in comm. & libello aduerſus Lycũ) reprehendit Hippocratem, probatque triplici argumento eſſe in iuuenibus plus calidi natiui, quam in pueris,hoc modo: Hippocrates vel intelligit per plurimum calidi natiui plurimum ſecundum ſubſtantiam, vel ſecundum qualitatem,vel ſecundum robur:addit:ſed in pueris neque eſt maior ſubſtantia calidi natiui, neq; intenſior qualitas, neque maius robur quam in iuuenibus: ergo pueri nullo modo habent plurimum calidi innati,vt tenet Hippocrates.

Primum argumentum quo probat Lycus, in pueris non eſſe copioſiorem ſubſtantiam calidi innati, eſt, quia in maiori corpore calido eſt copioſior caloris ſubſtantia,quam in minori: infert: ergo in iuuenibus, quorum corpora ſunt maiora, erit plus calidi innati,quam in pueris.

Secundò probat de qualitate:ex eo quia ſenſu patet, iuuenes eſſe calidiores, ad motum vegetiores, & cibos concoquere duriores,quam pueros. Additur, Hippocratem errare in voce: quia qualitates non dicuntur plurimæ,vel paucæ, ſed intenſæ,vel remiſſæ.

Tertiò probat de robore: quia iuuẽnes ſunt robuſtiores,quam pueri.

Addit Lycus, Hippocratem ſimiliter errare in voce,quia eſto,quod puerorum robur maius ſit,non debet dici plurimum, ſed validum: & quia validum robur non conſiſtit in plurimo calido,ſed in maximè temperato. Ergo non rectè Hippocrates: dum dixit qui creſcunt plurimum habent calidi innati.

Ad primum argumentum Lyci dicentis, in pueris non eſſe copioſiorem ſubſtantiam calidi innati:quia eorum corpora ſunt minora.

Primò reſpondemus ex Galeni comm. diſtinguendam eſſe caloris ſubſtantiam, quod videlicet alia ſit ſubſtãtia natiui caloris,alia aſcititij:ſubſtantia natiui eſt aerea,& aquea:hæcque maior eſt in pueris, aſcititij verò eſt terrea & ignea, quę certè maior eſt in iuuenibus, & longè maior in febricitantibus. Hac poſita diſtinctione dicimus, Hippocratem in aphoriſmo intelligere de natiua, non de aſcititia; quare qui non diſtinguunt natiuum ab aſcititio non loquantur de calore: quia à nemine intelligentur.

Dum dicunt in maiori corpore calido eſſe copioſiorem calorem natiuum:argumentum valeret, ſi dum corpora augentur, eodẽ modo etiam natiuus calor creſceret:vtinam hoc eſſet:tãtum enim abeſt quod natiuus calor ſuſcipiat augmẽtum, vt quotidiè magis decreſcat, & magis aſcititius fiat. Hinc Galenus 2. de temp.2. ait ,, animal recenter editum eſſe calidiſſimum intelligendo de natiuo calore: deinde in dies magis natiuũ fieri acrem; & ſemper decreſcendo progredi: ideo Galenus in comm. loquens de natiuo,ait pueros habere calorem abundantiorem: iuuenes verò acriorem.

Præterea ridicula eſt hæc conſequẽtia: corpus calidum eſt maioris molis:ergo eſt calidius corpore calido minoris: quia in minori corpore poteſt eſſe calor abũdantior,quam in maiori, quod non ſolum eſt verũ in corpore mixto, ſed etiam in ſimplici:ſic in doliolo vini generoſi poteſt eſſe calor abundãtior, quam in magno do-

lio vini oligophori: parimodo natiuus in pueris eſt abundatior, quam in adultis.

Inſuper Galenus lib. aduerſus Lycũ c. 7. confirmat exemplis pulcherrimis in pueris eſſe copioſiorem calorem, quam in iuuenibus. Primum exemplum eſt de tetrapharmaco, taleque eſt: ſi aliquis medicamento tetrapharmaco, quod ex cera, adipe, pice, & reſina æqua portione conſlatur, duplum picis aliorum proportione indat, certè in tetrapharmaco erit plus picis, non ſolum quo ad ſubſtantiam, ſed quo ad qualitatem, & robur.

Secundum exemplum eſt de medicamento compoſito ex Ariſtolochia: ait Gal. ſi in medicamẽto ex Ariſtolochia facto ex thure, mirrha, farina orobi, eſſet ariſtolochia in lõgè maiori copia, certè ſine vlla hæſitatione in hoc medicamento eſſet plurimum ariſtolochiæ quo ad ſubſtantiam, qualitatem, & robur. Parimodo in pueris calidum natiuum non ſolũ ad aliarum proportionem erit plurimum quo ad ſubſtantiam, qualitatem, & robur, ſed etiam abſolutè intelligendo de aerea ſubſtantia, quam immediatè temperamentum eſſentiale inſequitur.

Ad ſecundum Lyci argumẽtum, quod erat iuuenes ſunt calidiores pueris: quia ſunt ad motum vegetiores. Reſpõdemus cõcludere de calore aſcititio acri, mordaci, & igneo; ſed nõ de natiuo ſuaui, & tẽperato: itaque non debemus confundere natiuum calorẽ cũ aſcititio, vt Lycus faciebat, ſecus cogeremur fateri febricitãtes habere abundantiorem calorem natiuũ, quam pueros inculpata ſanitate prę ditos.

Præterea ſi pueri habent calidi innati ſubſtantiam abundantiorem, vt probatũ eſt, habebunt quoque illas qualitates, quę neceſſario dependent à ſubſtantia, ipſamque neceſſario comitantur, vegetiores.

Galenus in hoc.com. fuſa oratione declarat differentiam inter calorẽ natiuũ, & aſcititium, dicẽs, natiuum habere ſuaues euaporationes ſimiles illis, quæ fiunt ex aqua tepida: aſcititium verò habere euaporationes mordaces illis ſimiles, quę eleuãtur è corpore ſicco excalefacto, ſicuti à ferro ignito, & alijs ſimilibus ignitis rebus in commento Galeni propoſitis.

Hinc calor natiuus magis cõcoquit, & magis reſoluit in pueris, quam in adultis; quia eorum corpora sũt calida, & humida, taliaque certè non habẽt iuuenes. Pro huius doctrinæ cõfirmatione pergit Galenus in commẽto dicens, de ratione euaporationis duas requiri conditiones, altera quod corpus ſit calidum: altera quod ſit humidum, & non ſiccum, quia halitus ſeu uapores non eleuantur à ſicco, quod his verbis Galenus in comm. confirmat,, ſi ad ſolem ardentem aquam, & ferrum pari pondere exponas: deinde ſequenti die perpendas aquam, & ferrum, inuenies aquam multo ſeipſa minorem affectam: ferrum verò priſtinum pondus conſeruare: inde quoque apparet, pueros eſſe calidiores, & humidiores intelligendo de calore natiuo, cuius eſſentia præcipuè conſiſtit in temperatura calida, & humida, & non in illa calida, & ſicca, quam poſſident iuuenes.

Dum dicunt, iuuenes eſſe vegetiores ad motum.

Reſpõdemus motum velocem à calore igneo, & aſcititio prouenire: ſic maniaci ſunt ad motum vegetiores ratione caloris acris, & mordacis, & non natiui, qui conſiſtit in calido, & humido temperato.

Ad Lycũ dicẽtẽ, iuuenes eſſe calidiores pueris, quia magis cõcoquũt cibos duros.

Reſpondemus Lycum, & qui illum ſequuntur, non intellexiſſe differẽtiam inter coctionem, & digeſtionem: admittimus iuuenes magis digerere cibos duros: pueros verò magis concoquere: concoctio quidem eſt mutatio vnius ſubſtantiæ in aliam, vt lactucæ in ſanguinem, & ſanguinis in oſſa: digeſtio verò non eſt mutatio, ſed eſt ſolum delatio, ſeu tranſmiſſio cibi vel alimenti ab vna ad aliã partem. Hinc Gal. 12. meth. cap. 3. tradens aliquam differentiam inter coctionẽ, & digeſtionem, inquit coctionem fieri per ſomnum, degeſtionem verò per vigiliam: dicit cõcoctionem fieri per ſomnũ: quia per ſomnum calor diſperſus per ſẽſiteria retrahitur, ad imas partes, & cum calido innato viſcerum vnitur, & geminatur, ac ita geminatus tantæ eſt virtutis, quantæ poſſit ſubſtantias tranſmutare: dicit digeſtionem fieri per vigiliam, quia in vigilia calor influẽs ſeiunctus ab innato nõ poteſt quidem conuertere, vel tranſmutare cibum in chylum, & chylum in ſanguinem:

nem:poteſt tamen digerere,ſeu transferre,vel tranſmittere alimentum ad venas, & à venis ad partes nutriendas,& excrementa foras expellere.

Quod verò pueri ſint calidiores,& magis cõcoquant, facilè colligi poteſt ex incremento,quod maximam ſupponit pręcedere concoctionem:ideo Galenus 1.de Vſu P. 7. dicit, pueros ob incrementum valde cõcoquere,quod in adultis non fit. Quomodo verò pueri magis cõcoquant, quã iuuenes, nos ſatis ſuperq; oſtẽdimus contra Conciliatorem q. 57.in comment. noſtris in primam primi Auicennæ.

Ad tertium Lyci Argument. probans, pueros quo ad robur non habere plurimum calidi innati, ex eo quia iuuenes ſint longè robuſtiores pueris.

Reſpondemus Hippocratem loqui de illo robore,quod ſolum prouenit à calido natiuo,quod maximè obſeruatur in concoctione, & augmentatione, quæ duæ actiones ſunt maximè omnium difficiles, & quæ in pueris ſunt longè calidiores,quam in iuuenibus.

Quod vero iuuenes ex Lyco ſint robuſtiores.

Reſpondemus quo ad motũ voluntarium eſſe robuſtos;tũ quia eorũ inſtrumẽta ad motũ deſtinata ſunt vndequaq; perfecta,quę in pueris adhuc non ſunt ſtabilia: tum quia motus voluntarij iuuenum nõ parũ iuuãtur à calore aſcititio,quales interdũ obſeruãtur in phreneticis, qui paulo ante obitum poſſunt efficere motus ita validos,vt vix plures homines ſani,& robuſti poſſint vnũ phreneticum ſternere, & infrenare. Ecce igitur quam vana ſit hæc conſequentia,motus ſunt validiores: ergo plurimum habent natiui caloris.

Inſuper vbi plurimum eſt ſubſtãtiæ calidi natiui,ibi certè erit plurimum qualitatis & roboris ipſius calidi natiui:Sed in pueris,vt probatum eſt ex Galeno libello citato exemplo tetrapharmaci, & medicamenti ex ariſtoiochia plurimum eſt quantitatis ſubſtantiæ: ergo erit quoque plurimum illius qualitatis,& roboris.

Pręterea,vbi actiones caloris sũt validiores, & efficaciores, ibi quoque caloris robur eſt ualidius,&efficacius:ſed in pueris actiones caloris ſunt huiuſmodi, quia in ipſis eſt vna augmentatio,quæ ſuperat omnes alias actiones: hæc certè non eſt in adultis.

Demum in pueris omnia membra sũt ſanguinea: in ſenibus verò exanguia: quare ſi oppoſitorum eadem eſt diſciplina, vt videlicet ſenes, quo magis ſunt exangues,eo magis ſunt,& calore, & robore deſtituti: ergo pueri puorum membra maximè omniũ ſunt ſanguinea, plurimum habebunt calidi innati, & quo ad ſubſtãtiam,qualitatẽ,& quo ad robur.

Accedit, quod illi ſunt calidiores, qui ſunt proximiores fonti caloris: ideo Galenus 2.de temp. 2. animal recenter editum eſt calidiſſimum: idcirco pueri omni modo ſunt calidiores iuuenibus, nempè quo ad ſubſtantiam,qualitatem,& robur. Ex his colligimus Hippocr. non erraſſe in re,vt Lycus temerè imprudenter, & ſine vlla ratione attribuit Hippocrati dicenti qui creſcunt plurimum habent calidi natiui.

Præterea Lycus in errorẽ venia indignum prolabitur,dicens, Hippocratẽ erraſſe quoque in uoce, dũ vſus eſt hoc vocabulo (plurimũ)quia nec ſubſtãtiæ calidi innati,nec qaalitati, nec robori applicari poteſt:non ſubſtantię: quia hęc uox plurimum pertinet ad quantitatem: non ad qualitatem:quia qualitas dicitur intenſa, uel remiſſa,non plurima, multa uel pauca:nõ ad robur;quia robur dicitur nalidũ, uel inualidum,& nõ plurimum, uel paucum. In ſuper robur plurimum dependet à calido maximè temperato, & non à plurimo:inquit Lycus Hippocratẽ abusũ fuiſſe uocabulo,& erraſſe in uoce.

Sed unica reſponſione hæc Lyci obiecta tolluntur à Gal.in com.dicente,quod tempore Hippocratis:ut refert Teophraſtus,in lib.de calido,& frigido fuerit maximè in uſu, quod calidum dicatur plurimum,uel multum,uel paucum, tam referendo ad quantitatem ſubſtantiæ calidi, quã ad qualitatẽ, & robur:ideo cõmunis uſus loquendi nõ erat ab Hippocr. relinquendus:quia Auctores debent uti uocibus,quæ ſunt in uſu,& quæ facilè intelliguntur: ſic & Nos loquẽtes de ægritudinibus,quæ pertinent ad qualitatem dicimus eſſe magnas,uel paruas: ſic dicimus apoplexiam eſſe magnam,uel paruam,& omnes alios morbos eſſe magnos,uel par

uos,quamuis morbi ſint qualitates & nō quantitates, ſimilimodo de robore, ſeu uirtute,dicimus eſſe magnam, uel paruā finitam, uel infinitam: quamuis omnis uirtus ſit qualitas,& non quantitas.

Præterea ut omniò reijciatur Lycus Reſpondemus quod licet (plurimum) ſignificet quantitatem, attamen applicari poteſt ſubſtantiæ,qualitati,& robori:ſubſtantiæ:quia in prædicamento ſubſtantię genus generaliſſimū eſt corpus generabile: qualitati,& robori,quia ex communi uſu loquendi uirtus poteſt dici multa, & plurima: licet uirtus ſit qualitas: ergo poteſt dici robur quoque plurimum:quare Hippocrates neque in re,neque in uoce errauit.

Cęſar Cremoninus in Patauino gymnaſio celeberrimū partim laudat Lycum partim damnat: laudat dum contradicit Hippocr. dicenti, quod in pueris ſit plurimum calidi innati ſumendo calidū pro ratione ſubſtantiæ: quia vnà cum Lyco tenet in maiori corpore eſſe maiorem calidi ſubſtantiam, colligitque in adultis & non in ijs qui creſcunt eſſe plurimum calidi innati ratione ſubſtantiæ.

Laudat quoque Lycum,quod dicat calidum ſumptum pro qualitatis intenſione eſſe maius in iuuenibus, quam in pueris, quia iuuenes ſunt ad motum vegetiores,& res duras magis concoquunt.

Damnat Lycum dicentem, Hippocratem erraſſe in re, & in voce: ſi intelligat per plurimum calidi, quod pueri quo ad robur habeant plurimum calidi innati,& ſint robuſtiores iuuenibus. In re,quia robur plurimū conſiſtit in maximè temperato calore, & non in plurimo. In voce, quia abutitur vocabulo plurimum: quia nō dicitur plurimum robur: ſed validum robur: in hoc(Cremoninus defēdit Hippocratem:& rectè quia tempore Hippocratis(vt refert Galenus in hoc com. ex Teophraſto) hic modus loquendi nimirum plurimū robur erat vocabulum vſitatum. Similiter Ariſtoteles vt dictum eſt,vocat virtutem finitam,vel infinitam quare dici poteſt plurimum robur: eadem ratione Cremoninus poterat laudare Gal. quod poſſet dici plurimū ratione qualitatis,quia,& ipſa virtus eſt qualitas.

Quod verò Hippocrat. dum dicit, qui creſcunt plurimum habent calidi intelligat ſolum de robore,ſeu de vi agēdi, & non de ſubſtātia,& qualitate calidi, probat Cremoninus hoc modo: Dicit Hippoc. qui creſcunt habent plurimum calidi: ideo egent plurimo alimento, alioquin corpus abſumitur. Addit ſed ſic eſt quod illud abſumi pertinet ad robur agēdi,non ad qualitatem,quaſi quod robur, ſeu virtus non ſit qualitas: nos quærimus ab illo,cur illud abſumi non pertinet quo que ad ſubſtantiam? Immo magis propriè ad ſubſtantiam: quia ſubſtātia eſt illa,quæ abſumitur, & ipſa qualitas quatenus neceſſariò ſubiectum comitatur.

Præterea comprobat, quod intelligat ſolum de robore agendi ex ſequentibus verbis, quæ ſunt „ *ſenibus ineſt parum calidi: ideo paucis egent ſuccendiculis: quia à multis extinguitur*; infert Cremoninus: ſed ſic eſt quod iſta extinctio nihil aliud eſt,quam actionis impedimentum.

Ego reſpondeo,quod illa extinctio nihil aliud eſt quam ſubſtantiæ, qualitatis, & tandem roboris amiſſio, itaque ex fundamentis ipſius colligimus, Hippoc. per plurimum calidi principaliter intelligere quo ad ſubſtantiam, vt dicit Gal. in comm. conſecutiuè verò intelligere quo ad qualitatem, & robur natiui caloris, quæ omnia ſatis ſuperque probauimus contra Lycum, neque eſt vt eadem in hoc loco repetamus.

Plurimo igitur egent alimento. Quatuor poſſunt eſſe cauſæ, cur pueri copioſiori egent alimento.

Prima quia eorum caliditas,quę maxima eſt,maximè quoque in humidū agit, illud reſoluendo,& exſiccando. Accedit quod calidum innatum habet duplicem motum; vnum deorſum verſus alimentū gratia cōſeruationis ſeu noui ignis generationis: alterum ſurſum ad inſtar flāmę: vterque in puero eſt velocior: ideo copioſiori eget alimento: quia in motu velociori velocius abſumitur alimentum.

Secūda cauſa eſt perpetuū alimētalis ſubſtantię effluuiū,quod in pueris maximum eſt,tum ratione caloris, tū ratione humidi aerei maximè reſolubilis: ob quā cauſam Galenus 9.meth.17.ait,pueris nō conuenire euacuationē artificialem,quę ſit per medicamēta,& per ſanguinis miſ-

ſio-

ſionem: quia eius inſenſibilis perſpiratio quam maxima eſt, vt nos quoq; in ſtaticis probauimus. Hinc Gal. in comm. proponit duas cauſas difflationis, nempe caliditatem, quæ ſola reuera non ſufficit; quia ait in commēto, ferrum ignitū habere intenſam caliditatē, tamen non efficere difflationem, vel perſpirationem inſenſibilē: quia ex ferro ignito non eleuantur vapores, ſi eleuarētur aliquid amitteret ſui pōderis, & fieret leuius: ideo proponit ſecūdam cauſam, quæ eſt humiditas, quæ maxima eſt in pueris, ob quā cauſam maiorem habent difflationē, & inde egent copioſiori alimento: Gal. enim 7. de tuend. ſan. 6. vult alimentum proportionari difflationi, ac quantitatem nutritionis à quantitate difflationis coindicari.

Tertia cauſa, cur pueri egeant copioſiori alimento, eſt, quia maximè augētur.

Quarta eſt, quia magis concoquunt, ac meritò quia concoctio eſt elixatio, & elixatio fit à calido, & humido, non à calido, & ſicco.

Alioquin corpus deſumitur: calor quinque modis conſumitur, videlicet à nimio calore: vnde Hippocrates 2. Prognoſt. 1. à febre acuta hydrops. A defectu alimenti. A frigido poſitiuo. A frigido potentiali, vt ab opio, & à ſuffocatione ob nimium alimentum: ſed ex Ariſtot. libello de vita, & morte caloris extinctio ad duos modos reducitur: primus modus eſt per reſolutionem: ſecundus per ſuffocationem: ſi pueri non tractarentur copioſo alimēto, calor ageret in adipē: deinceps in carnoſam ſubſtantiam, & tandem in membranoſam: hac ratione per reſolutionem tabeſcerent, & interirent.

Senibus verò parū calidi innati ineſt: paucis propterea fomitib. egent. Ineſt ſenibus caloris parum: quia eorum humiditas natiua, quæ eſt caloris ſubiectum, eſt ferè reſoluta ſeu exſiccata ab ipſo calore: Calor enim innatus ex Philotheo ſemper in agēdo eſt occupatus, id eſt in abſumendo humidum, ideo in ſenibus non ſolum eſt parum caloris, ſed etiam parum humiditatis propriæ, & natiuæ: ſed cum qualitas actiua non exhalet ſine paſſiua, nec paſſiua ſine actiua: ideo vtraq; magna ex parte in ſenibus exhalauit: propterea in ipſis parum ineſt caloris natiui quo ad ſubſtantiam qualitatem, & robur.

Deinde ſenes egent paucis fomitibus, ſeu alimentis: quia ſicuti exiguus lucernę ignis olei multitudine facilè extinguitur: ſic ſenū calor multis cibis facilè extingui poteſt.

Hippocrates in hoc aphoriſmo tangit duas cauſas mortis ſenum: altera quæ fit per reſolutionem humidi: dum dicit,,, alioquin corpus abſumitur: altera quæ fit per ſuffocationem caloris, dum dicit,,, quia à multis cibis extinguitur: ſenes verò ſunt proximi morti, tū ratione pauci caloris, cum ſuo exiguo humido natiuo facilè reſolubili: tum ratione ſuffocationis: imò ſi credendum eſt Ariſtoteli lib. de vita, & morte c. 14. ſenes vltimi ſenj moriūtur omnes per ſuffocationem, & non per reſolutionem; habet enim hanc ſententiam ,, ſenum inſtrumenta inſpirationi deſtinata adeo exſiccantur, vt nō poſſint eleuari: vnde fit quod ille paucus ignis per ſuffocationem marceſcat.

Quod verò in ſenibus ſit exigua ſubſtātia calidi innati, exigua qualitas, & exiguum robur, declaratur à Gal. & Marſilio Ficino pulcherrimis exemplis.

A Gal. lib. aduerſus Lycum, vbi proponit hoc exemplum. Accipiatur dolium, & cyathum aqua plenum, in vtroque ſit vncia meri, dicimus eandem eſſe quantitatem vini in dolio, & cyatho: dicunt tamen in cyatho eſſe plus ſubſtantiæ, plus qualitatis, & roboris vini, quam in Dolio; ſic in ſenibus calor natiuus eſt veluti vini vncia, quæ eſt in dolio aqua pleno; ideo exiguus eſt in ſubſtantia, qualitate, & robore. Hoc exemplum inſeruit Manardo, & Nonnullis alijs aſſerentibus, calidum implantatum totum conſeruari vſque ad obitum, eiuſque ſubſtantiam non minui, ſed reddi aquoſam, ut in ſenibus. Nos uerò credimus calidum natiuum minui, eo modo, quo oleum in lucerna.

A Marſilio Ficino in Athlantico Platonis proponitur hoc exemplum: ſi eſſet dolium mero refertum, & multoties in die uini ephiala extraheretur, & uiciſſim per foramē ſupernum alia aquæ ephiala infunderetur, certè breui ſpatio uinum redderetur pauxillum in ſubſtantia, qualitate, & robore. Id poteſt applicari calido innato puerorum, & ſenum; calidum

puerorum erit vinum merum: ſenum erit uinum dilutum. Hoc exemplum inſeruit illis, qui putant, calidum natiuum non conſeruari tale in quantitate vſque ad obitum, ſed ſemper minui.

Hanc etiam ob cauſam febres ſenibus non aquè acutæ accidunt: quia eorum corpus eſt frigidum. Circa hæc uerba Hippoc. primò eſt notāda cauſa, cur ſenes nō ita febricitent, vt iuuenes, quę eſt, quia corpus ſenum eſt frigidum: ideo dum ſenes febricitant, vt plurimum moriuntur, quia cauſæ, cur in febres incidat sūt vehemētiſſimę: at ſic eſt, quod cauſę uehementiſſimę citius ſenes, quam iuuenes extinguunt.

Secundò notandum, in pueris calorem eſſe ita copioſum, ut raro dum febricitāt, partes extremę diu frigidę conſeruētur, ut in ſenibus: quando uerò manent diu frigidę in pueris, ut plurimum moriūtur.

Tertiò notandum: Hippocratem per hoc exemplum de febribus intelligere de qualitate calidi natiui, non de ſubſtantia: quia febris non pertinet ad ſubſtantiam calidi natiui, ſed ad eius qualitatem: ſubſtantia ſanè ex ſe eſt inalterabilis uſque ad obitum: non eſt capax alterationis: minui tamen poteſt. Ad quam uerò qualitatem pertineat febris infra declarabitur. Sed circa aphoriſ. in gratiam adoleſcentium uaria dubia proponuntur.

Prima dubitatio; iuuenes ſunt calidiores pueris: ergo pueri, qui ſunt illi, qui creſcunt non habent plurimum calidi innati: probatur antecedens: quia iuuenes ſunt uegetiores ad motū: ergo calidiores.

Reſpondetur, in pueris inſtrumenta ad motū non eſſe adhuc ſtabilia, & perfecta.

Secundò, reſpondetur, plurimum calidi deſumi ab actione calorifica omnium difficillima, quę eſt augmentatio, & nō à motu, quippe qui poteſt quoque fieri ualidiſſimus ab aſcititio calore, ſicuti in maniacis, & phreneticis interdū obſeruatur.

Secunda dubitatio: adulti magis concoquunt res duras, quam pueri, qui creſcunt: ergo adulti, & non qui creſcunt, erunt calidiores.

Reſpōdemus, adultos magis digerere; pueros uerò magis concoquere; cōcoctio eſt tranſmutatio ſubſtantiæ; digeſtio eſt tranſmiſſio alimenti à uētriculo ad iecur, uel ad inteſtinā, uel ad cutim, & deinde in ambientem aerem ſine ſubſtantiæ tranſmutatione. Præterea ex Galeno lib. 1. de fac. nat. cap. 1. nonnulli citius digerūt bubulam carnem, quam piſces ſaxatiles ob bilem acrem, & mordacem in uentriculo exiſtentem, talis certè in pueris non inuenitur, ut in adultis.

Tertia dubitatio; Hippocrat. dicendo,„ qui creſcunt habent plurimum calidi, facit tranſitum de genere in genus; quia plurimum pertinet ad quantitatem; calidum uerò ad qualitatem, uel ſubſtantiam (ut dicit Galenus in comm.) ergo damnandus Hippocrates.

Reſpondetur ex Gal. in com. quod hic modus loquendi plurimum calidi erat maximè in uſu tempore Hippoc. Parimodo Gal. lib. 1. de diff. feb. c. 1. habet hęc uerba „ medici uocat febrem magnam, uel paruā non propriè nomen quanti accommodantes, hęc tamen facere ſunt aſſueti non in febribus tantum, ſed in mille alis rebus. Similiter apud Nos inualuit uſus, dum dicimus, morbus eſt magnus, uel paruus; magnus, & paruus pertinent ad quantitatē; morbus uerò ad qualitatem. Pręterea, reſpondetur, per calidū intelligere quoque ſubſtantiā, ut probatum eſt; ſubſtantia uerò ſequitur molē; ideo in prędicamento ſubſtantiæ conſtituitur corpus generabile, & corruptibile pro genere generaliſſimo; itaut omnia quę ſunt in recta linea prędicamenti ſubſtātię ſint corporea, & per conſequēs dici poſſint magna, parua, multa uel plurima.

Quarta dubitatio, ſi qui creſcunt habent plurimum calidi, uel haberent plurimū ratione ſubſtantię, uel ratione qualitatis, uel ratione roboris; ſed ſic eſt, quod nullo modo poteſt dici plurimum; quia plurimum pertinet ad quantitatem.

Reſpōſio tradita eſt ſuperius; quia hoc eſt argumētū Lyci ſatis ſuperque ſolutū.

Quinta dubitatio; non uidetur, quod pueri egeant copioſiori alimento, quam iuuenes, quia iuuenes duplo magis, quam pueri comedunt.

Reſpondetur, pueros indigere copioſiori alimento habita relatione ad ſuum corpus; ſi enim iuuenes haberent calidum natiuum puerorum, duplo magis comederent.

Sexta

Sexta dubitatio: ſi qui creſcunt haberent plurimum calidi innati,& adulti haberent minus calidi, ſequeretur quod calidum innatum, quod ex ipſo Galeno eſt ſubſtantia, ſuſciperet magis,& minus, quod eſt contra præcepta Ariſtotelis dicentis, ſubſtantiam non ſuſcipere magis & minus.

Reſpondetur dum ſubſtantia eſt plurima, non proprerea eſt magis ſubſtantia, Elephans enim non eſt magis ſubſtantia, quam formica, licet elephantis ſubſtantia plurima ſit,& formica ſit admodũ puſilla.

Septima dubitatio: iuuenes tactui calidiores occurrunt: ergo non qui creſcunt habebunt plurimum calidi, ſed adulti.

Reſpõdetur in pueris calidum eſſe plurimum reſpectu caliditatis aereę: in iuuenibus verò qualitatis igneæ, & aſcititiæ. Reſpõdet quoque Galenus: plurimũ calidi eſſe in pueris habita proportione corporis puerorum ad corpus iuuenum: ſi enim in iuuenum corpore duplo maiori, quam ſit corpus puerile, calidum natiuum eſſet duplo magis, quam in pueris, non ceſſaret corporis augmentatio, corporaq; iuuenum magis augerent. Demum ſi plus calidi innati eſſent in iuuenibus: quia habent calorem mordaciorem, ſequeretur, quod in febricitantibus eſſet plus calidi natiui quam in pueris ſanis.

Sed pro intelligentia aphoriſmi varia occurrunt conſideranda. Primum quid ſit calor innatus, nimirũ ex quibus principijs fiat, an ſit ſubſtantia, vel accidens: an ſit corpus mixtũ, an ſit cæleſtis ut Fernelius. An differat ſpecie, uel gradu ab aſcititio; de ſubiecto caloris febrilis, de influente. Poſtremò cur calor natiuus productus gratia conſeruationis nos perducat ad mortem,& de cauſis mortis.

QVÆST. LII.

De calidi innati principijs.

GAlenus 5.ſimp. cap. 8. vult confundi calidum natiuum cum ſpiritu innato, & humidum radicale cum humido ſeminali. Inſuper in hoc comm. & libello aduerſus Lycum aſſerit, hoc calidũ innatum fieri ex ſemine,& ſanguine mẽſtruo; in plantis in metallis, & alijs mixtis dicimus fieri ex illis principijs, quibus ſemen, & ſanguis menſtruus aliqua proportione, reſpondent: corrupto calido innato, mixta corrumpuntur, quia à calido innato, mixtorum eſſentia dependet.

Neque Gal. principia communia calidi innati ignorauit, vt quidam putant quia ſi loquamur de principijs ſimilaritatis, cuius eſſentia reuera eſt calidum innatum, Gal. ſatis inſuperque quarto ſimplicium c.2. intellexit: ibi enim aſſerit quod frigidi proprium ſit contrahere, & condenſare: calidi fundere, & liquare: deinde ſimilia congregare. Parimodo 17. de Vſu p. c. 14. habet hæc verba „ Frigus corpus denſat, cogit,& conſtringit, prohibetque, ſubſtantiæ defluuium: calor verò contra, corpora rarefacit, liquat, tenuat, ac digerit. Idem confirmat Hippoc, 3. epid 6. tex 24 Hæc certè ſunt principia communia, quibus fit ſimilaritas: quare neſcio qua ratione dici poſſit, Gal. ignoraſſe innati caloris, vel ſimilaritatis, principia communia.

Neque ignorauit Gal. in omni mixto eſſe calidum proprium, quo corrupto mixtum corrumpatur. Secundo enim de temp. c.6. dicit, quod omnia, quæ putreſcunt, aduentitio calore ſint calida, proprio verò calore ſint frigida. Ariſtot. verò 4. Meteor. c.2. defectum natiui caloris appellat frigus, & ſtatim concludit, putrefactionem eſſe communem paſſionem frigiditatis propriæ, & caliditatis alienæ: ex his colligimus Galenum rectè intellexiſſe, non ſolum hominem, ſed omnia mixta habere calorem innatum: illudque diſtinctum ab aduentitio. Valeant igitur, qui ſequuntur Lycum dicentem in maiori corpore calido eſſe plus calidi natiui, cum interdum ſit plus natiui interdum plus aduentitij.

Præterea Galenus non ignorauit calidum eſſe præcipuum agens: frigus verò attemperare: ac humidum eſſe tamquam gluten. Parimodo Ariſtot. 2. de generatione 49. ait, terram ſine humido non poſſe conſiſtere: ſic Auicen. qui profitetur eſſe Gal. interpretem, inquit in prima primi loquens de terra, ſiccum terreũ concurrere ad retentionem,& fixionem, vt videlicet partes mutuo ſe comprehendãt,& figuras cuſtodiant. Neque igno-

ſtauit Galenus quomo elementa veniant ad mixti compoſitionem, videlicet per mutuam actionem,& paſſionē: quomodo duæ qualitates ſint actiuę,& duæ paſſiuæ vt declarauimus ex Galeno in com. noſtris artis paruæ: quomodo in plantis, & in his,quę ex putri fiūt, ſit aliquid proportionale ſemini,& ſanguini menſtruo, & aliquid proportionale hepati, & vētriculo, quod eſt in radicibus, per quas diſpenſatur alimentum in omnes ſurculos.

Neque demum ignorauit,cor eſſe fontem caloris actualis, ſeu vitalis, qui per totum corpus diffunditur, diſcrepans tamen in hoc ab Ariſtot. vt declarat Auerroes 3.coll. cap. 2. vbi loquens ex ſententia Philoſophi de calore cordis habet hęc ferè uerba,,calor qui tranſmittitur à corde ad iecur, & ad nonnullas alias partes eſt ſicuti forma partium; calor uerò innatus iſtarum partium eſt ſicuti materia. Medici uerò totum oppoſitum cum Gal. tenēt, nimirum calorem cordis eſſe materiam, ſeu pabulum caloris innati ipſarum partium ſimilarum; calorem uerò harum partium eſſe ſicuti formam, à qua omnes operationes dependent; quare à Peripateticis ualde diſcrepāt; quia Peripatetici tenēt,omnes calores à corde prouenire;Galenus uerò negat, calidum innatum,& implantatum à corde prodire; ideo in arte parua cap. 9. dicit, partes aliquas noſtri corporis ex ſe ipſis, & non à corde habere regimen; neque indigere arterijs,& uenis, niſi pro uita diuturniori, quatenus calor cordis efficitur pabulum innati ad meliorem uitam.

Idem confirmat Galenus 1. de loc. aff. cap.ult. quod ſcilicet facultates naturales ſint connatæ,& à corde non proueniant.

Hęc Gal.opinio cōfirmatur experientia; quia in ſyncope partes corporis priuantur calore influente cordis, tamen viuunt per ſuū calidum innatum, quod à corde non venit:ſic mulieres yſtericę interdum adeo præfocantur, vt credantur mortuæ, & viuæ ſepeliantur: viuunt tamen per ſuum calidum innatum, & non per calorem cordis: quia tunc neque arteriæ pulſant, neque cor palpitat: ideo Galen. & communia, & particularia intellexit, & melius fortaſſe quā Peripatetici: quare dum præclarus Philoſophus reuerenter contra Galenum inuehitur: hæc reuerētia ſeu modeſtia eſt ſuperflua: quia in hoc propoſito non habet locum.

QVÆST. LIII.

An calidum innatum ſit ſolus calor temperamenti.

QVo ad naturam calidi innati prius ſciendum, calidum innatum aliud eſſe quod Galenus lib. aduerſus Lycum cap. 7. appellat ἀρχέγονον, ideſt principale,ideſt primo, & immediatè genitum ex ſemine, & ſanguine menſtruo, quod calidum innatum in prima conſtitutione ex Galeno in comm. ſequenti omnia membra efformat.

Parimodo Auicennas de hoc calido loquens doctrina ſexta cap.2.primæ fen.dicit in ipſo eſſe duas virtutes,vnam, quam vocat immutatiuam, in qua reſidet alteratrix,quæ eſt illa,quę omnibus membris prębet temperaturas: vocatur immutatiua, quia immutat ſemen in neruos, in membranas, & in alias partes ſimilares: aliam verò virtutem dicit eſſe ipſam formatricem: quæ non dat temperaturas, ſed compoſitionem, videlicet figuras, ſitus,meatus,& numerum.

De hac formatrice egimus quæſt. 117. in commentarijs noſtris Auicennæ, vbi propoſuimus nouē opiniones de formatrice:tandéque obſtendimus,& alteratricem, & formatricem à calido innato archigono prodire, quod viuit, & eſt vitæ principium: nec valet in vtero non eſt organicum,ergo non viuit: quia in vtero viuit vita matris effuſa per vaſa vmbelicalia:dum verò mēbra, quæ adnaſcuntur fiunt perfecta, tunc ſolum vita cordis ipſius fœtus viuere incipiunt. Qui ſunt in Anatomia viuorum brutorum fœtum geſtantium verſati, de hac re non dubitant.

Nerui,membranæ, & ceteræ partes ſimilares,quæ immediatè fiūt à ſemine, & ſanguine menſtruo,genitæ ſunt cum ſuo calido innato,quod non eſt archigonon: quia hoc caret virtute generādi, & efformandi,de nouo alias partes:cor enim robuſtiſſimum nō poteſt de nouo efformare partem,quamuis vilem, & pauxilam: differt enim hoc innatum partiū genitarum

rum ab archigono, vt filius à patre: loquens igitur Galenus in comm. ſequenti de calido innato quatenus prædicatur de innato pendente immediatè à ſemine,& innato partium ſeminalium, habet hæc verba „ Nec aliud quicquam ab initio efformauit animal, adauxit, & ad mortem vſque nutriuit, quam calor innatus, qui eſt omnium operationum opifex. Idem confirmat 8.de plac.cap.6.

Præterea Galenus primo ad Glauc. c. 2.vocat ipſum calidum innatum ſubſtantiam ipſam,his verbis „ natiuus calor,vt nonnulli Philoſophi,& ſummi medici putant,exiſtit ſubſtãtia virtutum:aut ſaltem primum,& maximè neceſſarium inſtrumentum: ac merito,quia Galenus in hoc comm. & 1. de temp. cap.6. ait „ calidum innatum ſignificare non nudã qualitatem: ſed ſubiectum, & qualitatem ſimul: ſic Ariſtoteles in prædicamẽto qualitatis dicit, albũ ſignificare qualitatem, & ſubiectum: ſic nos per calidum nõ intelligimus calorem ſolum: ergo calidum innatum non erit ſolus calor temperamenti, itaque calidum innatum non erit ſimplex qualitas calida, ſed erit mixtum ex quatuor elementis:quia ſubiectum,ex quo fit mixtum eſt: fit ex ſemine, & ſanguine menſtruo: ſanguis menſtruus ex Galeno primo de tuen. ſani. c.2. reſpectu ſeminis eſt frigidus,& humidus: ſemen vero reſpectu ſanguinis menſtrui eſt calidum,& ſiccum. Hinc dum huius mixti pars terrea abſumitur, remittitur per cibum,dum aquea per potum, dum aerea, per inſpirationem; dum ignea, per pulſum:ergo mixtum eſt,ergo non erit ſolus calor temperamenti.

Patet quoque ratione, calidũ natiuum eſſe quoddam mixtum: quia vt docet Galenus in comm. ſequẽti,& alibi, edit omnes operationes: addimus Nos minorẽ; ſed ſic eſt quod operationes ſunt ſuppoſitorum, vt docet Ariſtoteles 2. de anima tex.24. quod ſuppoſitum non eſt ſimplex ſed mixtum. Hinc Ariſtoteles 1.de anima tex.66. vult ipſum intelligere non eſſe operationem animæ, ſed hominis,ſuffultus hoc principio, quod operationes ſint compoſitorum,& non ſimplicium.

Demum idem cõfirmatur per fontem analyticum; eo quia omnes operationes definiuntur per ſubiecta, quæ ſunt compoſita ex materia, & forma ſubſtantiali, & prædicantur in ſecundo modo dicendi per ſe: dicimus definiri per ſubiecta ſubſtantialia:quia accidens ex Ariſt.4. metaphyſ. tex.14.nõ eſt accidentis accidẽs,ſed eſt accidens ſolius ſubſtantiæ.Quod verò hoc ſubiectũ, de quo prædicantur operationes,ſit cõpoſitũ,patere poteſt inductione:quia viſio prędicatur de oculo:auditus de auribus in ſecũdo modo & ſic de alijs.

Qui verò arbitrantur, calidum innatum eſſe calorem temperamenti,fortaſſe lapſi ſunt in hãc opinionem, quia tenent, quatuor primas qualitates eſſe formas ſubſtantiales elementorum,alioqui non poſſent defendere, quod calidum innatum a quo,& eſſe, & viuere, & operationes dependẽt,ſit qualitas accidentalis:eſſe enim & viuere a rei forma & ſubſtantia,& non ab accidente dependent.

Sed quam vana ſit iſtorũ opinio, quod primę qualitates ſint elementorũ formæ ſubſtantiales colligitur ex Ariſtotele pręcipuè 3.metaphyſ.tex.17.vbi ait,quatuor qualitates eſſe elemẽtorum paſſiones, & non ſubſtantias. Idem colligitur ex hoc famoſo Ariſtotelis axyomate, quod vni eſt accidens alteri non poteſt eſſe ſubſtantia:quare ſi primę qualitates ſunt paſſiones, & accidentia, non poſſunt eſſe formæ ſubſtantiales elementorum.

Reſpondent non eſſe vniuerſaliter verum axyoma: quia & figura orbicularis eſt Cœli forma & ſubſtantia: tamen in elementis eſt accidens. Quibus reſpondemus figuram orbicularem Cęli differre genere ab orbiculari elementorum: ſi eſſet eadem, certè ſi in Cęlo eſt ſubſtantia,eſſet quoque in elementis.

Demum quod calidum innatum nõ ſit calor temperamenti, ex eo patet, qua calidum hoc innatum nõ ſolum habet vim calefaciendi, ſed etiam refrigerandi, humectãdi,& exiccandi: ſi eſſet calor tẽperamenti non ſuperaret morbos calidos.

Quod verò ſuperet, & febres & calorem eryſipellatis patet euidentiſſima experientia; quia niſi haberet vim refrigerandi, ſed ſolum calefaciendi illos, qui morbis calidis vexantur,interimeret.

Nec valet dum dicunt,calorem temperamenti reſoluendo calidos humores refrige-

frigerare:quia dantur intemperies calidę ſimplices ſine vlla materia, quæ ab ipſo calido natiuo ſuperētur:ergo nullo modo calidum natiuum erit ſimplex calor temperamenti.

Præterea idem experientia, & Galeni auctoritate 3. de temp. comprobatur hoc modo:ſi in ventriculum cibi valde calidi, cuiuſmodi ſunt cępę,allium,vel aromata ingerātur,nunquam in chilum traſmutabuntur, niſi à calido innato ſuperetur actualis,& potentialis cibi caliditas,quod ſi calidum innatum eſſet calor temperamenti, certè cibus virtute calidi innati non deponeret actualem, & potētialem caliditatem.

Ideo dum afferunt, calorem temperamenti eſſe calidum innatum,quia eſſe,& viuere ſimilaritatis ab ipſo calore dependet,& ipſo alterato alterari ipſum eſſe,& viuere:nō rectè dicũt:quia dicemus Nos nō ſolum à calore pendere eſſe & viuere ſimilaritatis: ſed etiam à frigido, ab humido,& à ſicco. Addimus,quod qualibet ex his qualitatibus alterata,ſit frigida,ſicca,vel humida,eſſe,& viuere ſimilarium partium alteretur:quia vita,& eſſentia ſimilarium conſtituitur à quatuor qualitatibus,nō ab vna tantùm,nam elementa reducuntur ad vnionem,vt fiat pars ſimilaris,nō ſolum ratione caloris, ſed etiam retione frigiditatis,humiditatis, & ſiccitatis:neque ſolum eſt de ratione calidi cōtinere ſimilaritatem, ſed frigidi, humidi, & ſicci,quare ſicuti,dum calor amittēdo ſuam vim deſtruitur ſimilaritas:ſic dum frigus vel ſiccum,vel humidum,quod eſt aliarum qualitatum gluten,deſtruuntur, ſimilaritas deſtruitur:quia calidum innatū formaliter eſt quoddam mixtū reſultans ex quatuor primis qualitatibus:ergo nō eſt calor ſimplex ipſius temperamēti.

Nec valet dum dicunt, omne calidum innatum, à quo viuere, & ipſa vita immediatè dependet, eſt calor temperamēti, mediatè verò eſt influens cordis calor à quo ſolum vita dependet, & ſine ipſo cordis calore temperamenta nec viuunt, nec opera ſua obire poſſunt: ergo calidum innatum erit calor primo cordis, deinde temperamentorum.

Reſpōdetur,negādo,quod vita, & eſſe caloris innati à corde dependeant: quod probatur auctoritate Galeni & ipſa experientia. Auctoritate primo de loc.aff.vlt. & lib. de fætus formatione c. 5. vbi dicit „facultates partium naturalium eſſe connatas & ab alio non pendere: ideo calidum natiuum non pendere à corde.

Præterea Galen. lib. de arte parua cap. 9.loquens de cartilagine,& alijs partibus, quæ ex ſeipſis habent regimen, ait has partes vitam habere ſine cordis auxilio: ſic ſemen habet vitam ſine corde.

Similiter probatur experientia: nonne plantæ euulſæ à radice habent vitam antequam inſerantur? quare non omnis vita à corde dependet. Similiter in ſyncope affectis, & in yſtericis partes corporis habent vitam abſque eo quod pulſet cor.

Nec valet,dum dicunt ex Ariſtot. 2. de part.animaliũ 3 dicente,alimenti coctionem, & mutationē fieri per caloris uim.

Tertio verò de part.animalium 6.calorē obtinere vim agendi: 2.de anima tex. 41. ignem eſſe cumcauſam: quia reſpondemus Ariſtot. per calorem intelligere calidum natiuum ex quatuor qualitatibus reſultans,quod patet: quia ſecūdo de generatione animalium tertio vult,quod hoc calidū inſitum neque ſit ignis,neque ex igne: ergo nō erit calor tēperamenti: quia hic calor tēperamēti ſaltē eſt ex igne

Damum quod Ariſtot.per ſpiritum natiuum non intelligat ſolum calorem temperamēti,patet ex 5. de generatione animalium c. 2. vbi dicit, ſpiritum natiuum in alijs pulſum,in alis ſpirationem efficere:addit in aure auditum, & in oculo viſionem: tunc ſic: ſed ſic eſt quod viſio fit ratione totius temperamenti ipſius oculi: ſic auditus non fit ratione caloris ipſius aeris: ſed multò magis ratione frigiditatis,ſed adæquatè ratione totius temperamenti inſtrumenti auditus: ergo hic ſpiritus natiuus erit temperamentum, & non ſolum calor ipſius temperamenti; ſicuti ſatis ſuperque confirmabimus quęſt. paulo infra.

Admittimus tamen in faciendo calidum natiuum, calorem tenere primum locum inter qualitates; ſed in calido natiuo facto totum temperamentum eſſe totum eſſe rei, & ab ipſo operationes pendere.

QVÆ-

QVÆST. LIV.

An calidum innatum ſit cæleſte.

QVidam (ut refert Albertus Magnus lib.20.de animalibus) putabant Cęli ſubſtantiam reperiri in corporib. animalium, hancque eſſe ipſorum calidum natiuum. Contra hanc opinionem ſatis ſuperque dictum eſt ab Alberto.

Noſtrates Alchimiſtæ aſſerunt, & in animalibus, & in omnibus mixtis inueniri ſubſtantiam cæleſtem, quam ipſi uocăt Cælum, ſeu quintam eſſentiam: illam dicunt per ſublimationem ſeparari poſſe, hancq; eſſe calidum natiuum, & totum eſſe ipſorum miſtorum: Sed quam uana ſit hæc opinio ab Alberto, & ab alijs à ſcholis eſt exploſa.

Demum Fernelius 4. ſuæ phyſiologiæ, & plurimi alij ſuſtinent, calidum natiuum non eſſe elementare, ſed cæleſte. Argumenta pręcipua Fernelij & ſectatorum hæc ſunt.

Primum argumentum deſumptum eſt à viuentibus frigidiſſimis, taleque eſt: ſi calor innatus non eſſet Cęleſtis, mandragora, ſerpentes, & alia viuentia frigidiſſima non viuerent: quia in his calor eſt adeo exiguus, vt non poſſet regere ipſam mandragoram, & alia id genus viuentia: quia uita, & vitæ actio eſt prædominătis: ergo ſi hæc frigida viuunt, uiuent per calorem cæleſtem: qui licèt ſit exiguus poteſt prædominari his inferioribus quatenus conſtant ex quatuor clementis.

Secundũ argumentum: calori uitali ex Ariſtotele nõ frigus; ſed extinctio opponitur: ſicuti tenebræ opponuntur lumini: ergo calor vitalis erit cæleſtis, & non elementalis: quia elementali calori frigus opponitur.

Tertium argumentum Fernelij deſumptum eſt ab Ariſtotele 2.de generatione animalium cap.3.ubi aſſerit in ſemine eſſe calorem qui facit ſemina fæcunda, qui neque eſt ignis, neq; aliquid ex igne: ergo erit Cæleſtis.

Quartum, Ariſtoteles 2.de part.animalium 7.& 2.de generatione animalium 3. loquẽs de calore innato, dicit proportione reſpondere elemento ſtellarum: ergo erit Cęleſtis.

Demum confirmat Fernelius per Hippocratem lib.de carnib., vbi inquit, calorem innatum eſſe cęleſtem. Hęc ſunt fundamenta, quibus tuentur, calorem innatum eſſe Cæleſtem.

Cæterum hæc Fernelij opinio reluctatur Hippocrati, Platoni, Ariſtoteli, Galeno & principijs Philoſophiæ naturalis. Hippocrati, qui primo de natura humana comm.1.tenet, quod omnia, quæ fiunt, fiant ex quatuor elemẽtis: cùm igitur calidum natiuum, & fiat, & (vt probatum eſt ſuperius) ſit mixtum, non poteſt niſi ex quatuor clementis totum conſtare, eſſeq; elementale, & non Cæleſte.

Platoni aduerſatur, qui in Timæo tenet, calidum innatum eſſe quaſi igneum ideſt ignem refractũ, vt explicat Galen. lib.de decretis Hippocratis & Platonis.

Ariſtoteli, quia lib. de reſpiratione c.4. aſſerit animã operari mediante igne. Idem quoq; colligitur 2. de anima tex.41. vbi dicit poſt animã in corpore eſſe ignẽ cumcauſam augendi, & nutriendi, ergo calor innatus, qui eſt immediatum animę inſtrumentum, non erit Cæleſtis. Inſuper quarto Meteororum c.2.habet hanc ſententiã, quod generatio quæ ineſt animalibus, & ſtirpibus proueniat à quatuor virtutibus elementorum: ergo non à calore Cæleſti.

Galeno Fernelius aduerſattur, qui in hoc comm. & libello aduerſus Lycum c.7. ait calidum innatum fieri ex ſemine, & a ſanguine menſtruo. Parimodo lib.de rigore cap.6. vult, calidum innatum eſſe mixtum: ergo non Cæleſte. Præterea Galenus clariſſimè 8.de plac.cap.7.aſſerit non eſſe, ignem, ſed ex ipſomet Hippocrate fieri ex ignis commixtione, & ex alijs elementis reſultare.

Ad primum argumentum de ſerpentibus, & mandragora reſpondemus operationem mandragoræ, & aliorum viuentium frigidorum prouenire à temperamento mandragorę, & non à ſimplici calore; temperamentumque edere omnes operationes: quare qui dicunt, quòd ſit priuilegiũ caloris vincere qualitates paſſiuas, quo ad regimen, non quo ad graduum intenſionẽ, melius certè dicerent quòd vincere qualitates paſſiuas, ſit priuilegium temperamenti primigenij mandra-

dragoræ: quia totũ eſſe mandragoræ eſt temperamentum,& nõ ſolus calor:atque à temperamento adæquatè, & non à calore prouenire operationes.

Inſuper calor mandragoræ eſſet Cæleſtis, mandrogora,& Nos cum illa eſſemus immortales: quia Cæleſtia ſunt immortalia: niſi dicamus eſſe Cæleſtem effectiuè ſeu æquiuocè, vt infra probabimus. Immo addimus,quod hoc temperamentum ſeu calidum innatum nõ ſolum differat à calore cæleſti,ſed etiã aliqua ex parte à calore elementali;quia genreatur generatur per ueram elementorũ tranſmutationem, itaut reſultet virtus noua, & ab elementis formaliter diuerſa.

Deinde quod hic calor cæleſtis,qui gubernat,& regit mandragoram,& ſerpentes diminuatur,& corrumpatur, non ne negat Fernel. aſſerere verò quod aliqua cæli portio ſit corruptibilis, non ſolũ eſt falſum, ſed ridiculum.

Præterea non valet,dum dicunt, calidum innatum non eſſe factum per totalem mutationem ſeminis, & ſanguinis menſtrui: quia in infantibus ex Galeno locis citatis adhuc conſeruatur ſemen,& ſanguis menſtruus, cum ipſa oſſa infantium ſint adhuc ſanguinolenta.

Reſpondemus, materiam ſeminalem ſanguinolẽtã eſſe quidem in infantibus ſed non eandem numero cum ſanguine menſtruo matris,& ſemine patris:ſed eſſe eandem ſpecie; quia dum fit embrio, ſtatim corrumpuntur ſemen, & ſanguis mẽſtruus; deinceps ex calido innato embrionis fit ſimilis materia ſeminalis,& ſãguinolenta: ſimile enim generat ſimile.

Sic Galenus lib.1.de ſem.cap. 16. habet hanc ſententiam, quæ noſtram opinionẽ confirmat,, teſtes efficiunt ſemen: arterias quoque,& venas (ait) idem efficere, ſed non ita multum, & exquiſitè coctum ſemen, vt faciunt teſtes:in infantibus verò ſpermaticæ partes cum ſint feraciores in ſeminis generatione,& ſãguinis generatione,non eſt mirum,ſi oſſa ipſa,& alia membra ſpermatica ſint ſanguinolenta.

Quod verò ſemẽ,& ſanguis mẽſtruus, dum fit embrio, tranſmutetur, & in embrione idem numero non relinquatur: probari poteſt argumento à minori,taleque eſt:ex Galeno 3.de facul.nat.cap.7.& ex ipſa experientia: ipſe cibus qui in ore agitur manifeſtè mutatur in alteram ſpeciem eadem hora, quamuis ad perfectionem non transformet,ut iiſdem Gal.uerbis utar:quantò magis ſemina parentum, & ſanguis menſtruus aliquotum dierum ſpacio in utero in generatione embrionis tranſmutabuntur?

Ad ſecundum argumentũ de calore uitali,quod extinctio,& nõ frigus apponatur calori uitali,& per conſequẽs eſſe Cœleſtem. Reſpondemus oppoſitorum alia eſſe priuatiua,alia contraria,alia contradictoria,& alia relatiua, ut docet Ariſt.in poſt Prædicamentis: hoc poſito, dicimus, quod caloris extinctio ſit oppoſitum priuatiuum ipſi calori uitali; ſicuti tenebræ ſunt oppoſitæ lumini, de hac oppoſitione dicimus intelligere Ariſtotelem; frigus uerò calori uitali eſſe oppoſitum poſitiuum contrarium.

Præterea calor quinq; modis extingui poteſt, nempè, uel à calore, ſicuti dum à calore febris ardẽtis deſtruitur hepatis calor; vnde hydrops;eſt Hippocratis 2.Prognoſt tex.1.vbi habet,, A febre acuta hydrops. Secundò deſtruitur calor à nimia fluxione; de hoc modo Gal.mentionem facit 2.de facul.nat. Tertiò extinguitur à defectu pabuli;hic modus differt à ſecundo, quia calor extinguitur quoque à nimia puris euacuatione. Quartò à nimia ſuffocatione; de hoc Hippoc.6.aphor. 12. Quinto à nimio frigido actuali,vt à niue, vel à potentiali,ut ab opio.

Ad tertium Fernelij argumentum deſumptum ab Ariſt.,quod ſcilicet calor innatus neque ſit ignis,neque ex igne. Nõnulli reſpondent id dixiſſe; quia calor innatus eſt aereus,ideſt calidus,& humidus & ſuauis reſultans ex ſemine,&ſanguine menſtruo, in quo mixto prædominatur temperamentum calidum, & humidum, & non calidum,& ſiccum;ideo neque eſt ignis,neque ex igne.

Hæc reſponſio non omninò tollit difficultatem; quia calidum innatum conſtat ex quatuor elementis:ergo,& ex igne.

Reſpondemus nos, calidum innatum pẽdere quidem à Cælo tamquam à cauſa efficiente remota,& accidẽtali.A ſemine verò,& ſanguine mẽſtruo tamquã à cauſa per ſe proxima efficiẽte,& materiali.

Cau-

Cauſa verò cur non ſit ignis, neque ex igne eſt, quia dependet ex refractione luminum ſolis, & aliorum Aſtrorum: non tamen dicimus calorem eſſe in Cęlo, ſed per refractionẽ fieri de nouo in ipſa terra: huncque calorem neque eſſe ignem, neque fieri ex igne; ſed vocari quoq; ab ipſo Ariſt. Cæleſtem. De hoc loquens ſecundo de generatione animal. c. 3. inquit, non eſſe ignem, vel ex igne, ſed corpus magis Diuinum, quam ſint elementa; quia ex ſole, & aſtris genitum eſt.

Parimodo tertio de generatione anim. vndecimo ait, in vniuerſo eſſe calorem animalis, ita vt quodammodo animę plena ſint omnia: Ecce quod calor Solis fit apud Nos ex refractione luminis.

Similiter ex refractione luminis Lunæ fit aliquis calor apud nos, qui conducit ad omnes generationes: ideo Ariſt. 4. de generatione animal. 10. dicit, Lunam eſſe principium caloris propter Solis ſocietatem: hic calor fit apud Nos non tamen dimiſſus à Cælo: taliſque, neque eſt ignis, neque ex igne.

Quātus verò ſit hic calor factus in terra à refractione luminis lunę; & in qua proportione reſpectu Solis, oſtendimus in commentarijs noſtris Auicennæ q. vndecima, vbi propoſuimus tria inſtrumenta, quibus calorẽ Lunæ dimetiri poſſumus.

Auerroes 12. metaphyſ. comm. 18. loquens de hoc calore habet hæc,, ſemina agunt per calorem, qui eſt in eis non per calorem igneum: quia calor ignis corrumpit, & non generat; ideo Ariſt. dixit, calorem, qui eſt in ſemine, neq; eſſe ignẽ, neque ex igne: ſubdit Auerroes,, Ariſtot. dixit, homo factus eſt ex Sole, & homine, & calor factus eſt ex terra, & aqua à calore Solis admixto cum calore aliarum ſtellarum.

Ecce quod calor diffuſus per orbem dici poteſt Cæleſtis: non tamen ipſe calor eſt demiſſus à Sole, vel à Stellis: quia ibi non eſt calor: ſed factus eſt ex terra, & aqua per lúminis refractionem. Subdit Auerroes,, calor Solis, & Stellarum diffuſus in aqua, & terra generat animalia ex putrefactione: calor verò ignis, vt repetit Auerroes lib. de ſubſtantia orbis c. 2. corrumpit, & deſtruit entia: calor verò corporum Cæleſtium (ſupple factus in terra ex refractione luminum) largitur vitam vegetabilem, ſenſibilem, & animalem.

Quo pacto vero fiat calor ex refractione luminis, Cæſar Cremoninus Philoſophus peripateticus celeberrimus inquit, ex refractione excitari calorem, quia lumen rarefacit; lumenq; eſſe actum perſpicui, quæ perſpicuitas pertinet ad raritatem, quam raritatem dicit ſequi excitationem caloris.

Tot errata, quot verba.

Primum dum inquit, calorem excitari, quia motus Cæli diſgregat materiā, dico quod quantò magis diſgregat, tantò minus calefacit: hinc ignis in ſua ſphera, quia eſt maximè diſgregatus, & rarefactus, neq; lucet, neque actu calidus eſt.

Parimodo ſi lumen rarefacit: ergo non excitabit calorem.

Demum falſum eſt, quod perſpicuitas pertineat ad raritatem: non ne adamans eſt perſpicuus, tamen eſt res denſiſſima?

Parimodo aqua eſt perſpicuà; tamen dum agitatur in bullas conuertitur vnde fit rarior, & ita rara euadit opaca.

Itidem ſpongia eſt rariſsima, & opaciſſima; fumus rarus, & opacus, alia quoq; exempla propoſuimus in noſtra arte parua, quibus oſtendimus, nec raritatem pertinere ad corpus perſpicuum, nec opacitatem ad corpus denſum.

Hinc aſtra non ſunt opaca, quia ſint denſa, nec cælum eſt diaphanum, quia ſit rarum. Quopacto verò diaphanum fiat; & opacum; & quomodo diaphanum, & opacum propriè cōueniant Cælo, in arte parua ſatis ſuperque oſtendimus: itaut maximè à veritate recedant, qui tenent, quod qualitates primę eo modo conueniant Cęlo, quo raritas, dēſitas, perſpicuitas, & opacitas; quia qualitates primæ neque per prius, & poſterius, neq; vllo modo conueniunt Cęlo, perſpicuitas verò, & opacitas non æquiuocè, vel per prius, & poſterius, ſed æquè propriè cælo, & elementis conueniunt.

Quo pacto verò calor, vel lux ex refractione luminis fiat, oſtēdimus ratione, & experientia in cōmentarijs noſtris in Auicennam, nullam lucem, nullumque calorem fieri, niſi ex refractione luminis facta in opaco: quia calor, & lux ſunt accidentia corporis opaci, & non diaphani.

Si

Si in Cælo eſſent mille Soles; & terræ globus,& nos eſſemus diaphani,apud nos nullus eſſet calor,& nulla lux:quia de ratione loci, & caloris eſt radiorum repercuſſio: repercuſſio verò radiorum fieri non poteſt, niſi vbi eſt corporis opacitas: quare cum ſupra aerem infra Lunam vbi eſt ignis, & aer, nulla ſit opacitas, nulla lux obſeruatur.

Cur quæſo crepuſcula nō apparent ſecunda vel tertia hora noctis, quo tēpore radij ſolis ſunt effuſi in aerem ſupra terrā vltra 52.milliaria?quia vapores qui participant aliquam opacitatem, & qui poſsūt crepuſcula efficere vltra 52.milliaria non eleuantur: ideo nulla lux, & nullus calor radiorum ſolis tunc obſeruatur.

Media nocte radij Solis ſunt effuſi, & per ignis ſpheram,& per omne Cælū, ſed cur non videntur?quia ibi non duplicantur, cur non duplicantur? quia nulla eſt opacitas niſi in Stellis: ideo ipſas ſolas videmus:in illis tamē nō fit calor,quia ſtellarū materia non eſt capax caloris: nō eſt capax, quia nō eſt eiuſdē generis cū materia inferiorum:ſi eſſet eiuſdem generis duplicatio radiorū in Luna,& alijs Stellis efficeret calores,& calores vapores,& vapores nubes, & nubes pluuias, & pluuiæ flumina,maria, & animantia ipſa, quod eſt omninò à veritate alienū, quoniam ſi quis eſſet in Luna, dum magna Europæ pars nunc albeſcit,videret magnā aſpectus mutationem, attamen Nos neq; ſpecillo nuper inuento vllam nunquam mutationē in Luna videmus;nec valet dū dicunt, materiam Cæli eſſe ſua forma contentā, & ſatiatam: quia quando eſſet eiuſdem naturæ à perpetua radiorum refractione diſsiparetur, & in vapores,& in reliqua, quæ dicta ſunt,reſolueretur.

Sed vt redeamus vnde digreſſi ſumus cōcludimus,calorē noſtrum vocare poſſe cæleſtem,non quia formaliter à Cęlo deſcendat,quia in cęlo,nec calor nec frigus eſt,ſed defectiuè, quatenus aſtrorū lumē eſt cauſa efficiens remota,& accidentalis: quia ex continua luminum refractione facta in terra,& aqua duplicantur radij, & ita duplicati efficiunt calorem, qui dicitur Cæleſtis,à quo eſſe,& viuere viuentium dependet.

Quopacto vero duplicatio radiorum efficiat calorem facilè intelligunt,qui tenent, radios eſſe corporeos, ſed de hac q. an ſint corporei, vel incorporei, hic non eſt locus.

Ceſar Cremoninus,qui tenet,calorem innatum eſſe calorē temperamenti,quęrit,cur calor noſter innatus ab Ariſtotele vocetur Cæleſtis. Reſpondet: quia eſt ſubordinatus Cælo,agitq;quatenus regulatur ab ipſo Cęlo:addit quod omnia agentia ſublunaria quatenus ſunt ordinaria ab ipſo Cælo poſſint dici Cæleſtia.

Si eſſet vera hæc expoſitio,poſſemus dicere nō ſolum calorem, ſed frigus, humidum, & ſiccū, & omnia mixta vt agentia vocari poſſe Cęleſtia:quia omnia agentia ſublunaria,tam calida,quā frigida, ſicca, vel humida æquè ſubordinata ſunt ſuperioribus lationibus:ſic penis,vulua, clunes, ſtercus, & ſi quid vilius iſtis inueniatur quatenus agentia vocarētur Cęleſtia;ſed certè locutio iſta eſset nimis impropria. Satius eſt,vt dicamus, calorem hunc eſse Cęleſtem quatenus ex accidenti prouenit à Sole,& alijs aſtris,vt dictū eſt,ad differentiā caloris ignei,& non quatenus ſubordinatus:quia non ſolum calida, ſed frigida, humida, & ſicca vt agētia ſunt ſubordinata, quæ certè à Cælo non proueniunt, & per conſequens Cæleſtia dici non poſsunt.

Reſpondemus quoque alio modo, cur calidum innatum non ſit ignis, nec fiat ab igne, dicendo, calidum innatum fieri ex ſem. & ſanguine menſtruo poſt factam totalem mutationē ſeminis, & ſanguinis mēſtrui in calidum innatum,quod edit operationes omninò diuerſas ab igne:quia eſt quoddam mixtum,quod nō eſt ignis,nec pendet ab igne:quia antequā fiat ignis eſt tranſmutatus: niſi dicamus ignem eſse incorruptibilē:credimus enim Nos elementa potentia,& non actu manere in mixto.

Hinc eſt quod calidum innatū vt mixtum edit operationes diuerſas ab operationibus ſuorum principiorum, & aliquando contrarias.

Quod verò calidum innatū fiat ex mutatione ſeminis, & ſanguinis mēſtrui totius in totum, probari poteſt experientia, & Galeni auctoritate: Galenus enim ſecundo de ſem. cap. quarto ait,, vt primum

mum ſemen coniectum eſt in vterū vna pars in membranam, alia in vaſa, & in alias partes cõuertitur:ergo dum fit calidū innatum ex ſemine & ſanguine mēſtruo oportet,vt tranſmutentur ſemen & ſanguis menſtruus totius in totum.

Quod verò mixtum edat operationes diuerſas,& cõtrarias, patet argumento à minori efficaciſſimo, hoc modo: ſi medicamentum compoſitum à Pharmacopola quod nō eſt verè mixtum, ſed iuxtapoſitum efficit operationes diuerſas,& interdū contrarias operationibus ſuorū principiorū: quātò magis mixtū ex quatuor elementis,quod eſt verè mixtum, cuiuſmodi eſt calidum innatum,edere poterit operationes diuerſas? Sic calidum innatū nō ſolum habet vim calefaciendi, ſed etiam refrigerandi, vt ſuperius probatū eſt:hac ratione dicimus, calidum innatum non eſſe ignem. Hac ratione Galenus octauo de placitis ſeptimo damnat Platonem dicentem, calidum innatū eſſe ignem, quod ſi eſſet, ſequeretur (ait Galen.) quod febricitantes melius, quam ſani homines concoquerent, quod eſt apertè abſurdum.

Præterea confirmatur ex Gal., & experientia, quod non ſolum mixtum, ſed iuxtapoſitum artificiale edere poſſit operationes contrarias operationibus ſuorū principiorum. Ex Galeno enim 3. Meth. cap. ſecundo habetur,æruginem,ceram, & oleum efficere mixtū,quod eſt Sarcoticū præſtantiſſimum, quod vlcera caua poteſt carne implere: tamen oleum, cera,& ærugo ſeorſum ſumpta, & applicata excauāt, & non implent vlcera:quare ſi iuxtapoſita nō edūt operationes virtute ſimplicis prædominantis, tantò minus mixta,quæ per alterationem fiunt longè magis diuerſa,quam ſint iuxtapoſita,virtute ignis,vel alterius elemēti ſuas edent operationes.

Experientia quoque confirmatur,operationē mixti artificialis non prouenire à ſimplicium operatione. Anne ſtibium vſtum, & criſocolla ſimul vnita efficiunt medicamentū purgans? tamen hæc ſeorſum ſumpta nullam habent vim purgādi. Itidem tetrapharmacum emplaſtrū quod fit ex aceto,litargiro,& oleo veteri eſt ſarcoticū: tamen ſingula ſeparata non ſunt Sarcotica. Ceratum de Euforbio maximè iuuat partes cõvulſas,vt Meſues animaduertit: tamen ſimplicia,quæ componunt hoc ceratum,quę ſunt cera,oleum,& euforbium ſeorſum ſumpta ſi applicarētur partibus convulſis valde nocerent.

Demum puluis pyrius eſt adeo impetuoſus,vt per ipſum accēſum grauiſſimæ pillæ ferreę eant illicò volatum in partes admodum diſtantes. Simplicia verò,quæ illum componunt ſunt ſulphur,carbones & nitrum:hæc nullum impetum faciunt, ſi ſeorſum accendantur.

Ex his ſic argumentamur:ſi mixta artificialia edunt operationes à ſuis ſimplicibus componentibus ita diuerſas, quanto magis naturalia mixta, quorum principia ſunt tranſmutata id efficient?

Sic mandragora licèt ſit exiguo calore donata dicimus, operationes nō pendere ab illo calore, ſed ab eius calido innato, quod eſt quoddam mixtum reſultans ex ſem.& ſanguine menſtruo, & factum de nouo,vt probatum eſt, quod habet vim non ſolum calefaciendi, ſed etiam refrigerandi, prout opus eſt.

Valeāt igitur qui dicunt, mixta operari mediāte igne, niſi per ignem intelligamus calidum innatū:quare ſi inſtrumentorum artificialium operationes prodire poſſunt à mixto vt mixtum eſt, & non à ſimplicibus ipſum mixtum componentibus,tantò magis mixtis naturalibus & de nouo genitis operationes prodibunt à natura ſeu à calido innato, quod continet totam mixti eſſentiam, quę neque eſt ignis, neque ex igne: quia ex aſtrorum calore(vt dictum eſt) tanquam à cauſa efficiente remota,& accidentali, natiuus calor originem ducit.

Ad quartum argumētū dum dicebant ex Ariſtot.,calidum natiuum proportione reſpondere elemento Stellarum: ideo eſſe cæleſte:dicimus totum oppoſitum inferendum eſſe: hoc modo: proportione reſpondet elemento ſtellarum; ergo non eſt Cæleſte. Sic ſphera lignea proportione reſpondet ſpheræ Cæleſti;ergo nō eſt Cæleſtis:Sic caput noſtrū, quod eſt rotūdum proportione quadam reſpondet Cęlo:tamē non eſt Cæleſte;quæ enim cõueniunt proportione,genere differunt.

Calidum natiuum habet proportionē cum

cum Cęleſti calore: quia ſicut Cælum nō comburit,ſed conſeruat,ſic calor natiuus bene temperatus eſt ita ſuauis,& mitis,vt ſaltem per aliquod tempus nō conſeruet, & non comburat.

Ad quintum dum dicebant ex Hippocrate calorem noſtrum eſſe Cæleſtem. Reſpōdemus à refractione luminis ſolis fieri calorē:hocque modo dici Cæleſtem: quamuis calor genitus à ſole non mittatur à Cælo: quia in Cælo nec calor,nec frigus ſtare poſſunt ſed calor fit in terra ex radiorum refractione : ideo habita relatione ad diuerſa poteſt dici terreſtris & Cæleſtis.

Similiter radij Solis refranguntur quidem in luna:in ipſa tamen nullus generatur calor: quia Lunæ corpus eſt ineptum ad generandum calorem: ſi enim ibi fieret calor,ſtatim, & vapores, & pluuiæ,& niues fierent, quod repugnat experientię quoniam ſi in aliqua Lunę parte interdū eſſent niues,nobis apparent varij Lunæ aſpectus, & non vnicus impermutabilis. Si vero nos eſſemus ſupra Lunā, & terræ partem aliquam niue circumuentam inſpiceremus,aſpectus varietatē admiraremur quam in luna nemo vnquam obſeruauit.

QVÆST. LV.

Quod calidum innatum ſit temperamentum, & non calor temperamenti.

GAlenus in comm.ſequenti,& libello aduerſus Lycum cap.7.dicit quod illa quæ calidum innatum ἀρχήγονον,id eſt primigenium complent, ſunt ſanguis menſtruus,& ſeminalis materia. Addit, ex hac primigenia noſtra ſubſtantia in prima generatione fieri conſtitutionem partium videlicet ſimilarium, quæ ſunt illæ,in quibus perficitur augmentum, & nutritio vſque ad mortem.

Hinc calidum innatum vel conſideratur quatenus immediatè fit ex ſemine, & ſanguine mēſtruo,quod vocatur ἀρχήγονον,ſeu primigeniū:vel quatenus eſt prima cōſtitutio genita à calido archigono, quæ conſtitutio eſt totum eſſe partium ſimilariū. In primo calido quod eſt primigenium (vt docet Auicen. doct. 6. in prima primi) continetur alteratrix, quæ præbet temperamentum omnibus partibus ſimilaribus, & formatrix,quæ præbet omnibus partibus cōpoſitionem, videlicet ſitum,numerum,figurā, & meatus.

In ſecūdo calido innato,quod fit à primigenio, nec virtus generatrix, quæ de nouo facit partes:nec formatrix cōtinetur:quia in fœtu formato nulla virtus reperitur, quæ de nouo membra efficere, vel componere poſſit:in ipſo tamen continentur virtus auctrix,nutrix,& cæterę facultates famulantes: neque de hac re Auicennas,Galenus,& Hippocrates vnquam dubitarunt. Quomodo verò calidū innatum primigenium differat à calido innato partium ſimilarium, paulò infra quoque declarabitur.

Quærimus modo quid ſit calidum innatum communiter ſumptū, quod videlicet prædicatur de primigenio, & de facto à primigenio. Pro intelligentia ſciēdum, quod calidum aliud eſt eſſentiale, & aliud accidentale. Sic Galenus in hoc commento ait,calidum interdum transferri ad qualitatem, interdum ad corpus calidum: citatque Theophraſtum dicentem, apud Antiquos in omni vita fuiſſe in vſu, vt per calidum intelligamus corpus calidum.

Parimodo temperamentū aliud eſt accidentale,quod ſolum cōſideratur in puris qualitatibus: aliud eſt eſſentiale, quod conſideratur reſpectu quattuor elementorum efficientium ipſum mixtum.

Cæterum quod vtrumque calidum innatum videlicet primigeniū, & à primigenio factū formaliter ſit tēperamentū eſſentiale partium ſimilarium, cōfirmari poteſt ratione, auctoritate Hippocratis, Galeni,Ariſtotelis,& experientia ipſa.

Hac ratione comprobatur, calidum natiuum eſſe temperamentum. Illud in quo cōſtat eſſe, & viuere eſt calidum innatum, ſed temperamentū eſt id in quo conſtat eſſe, & viuere:ergo calidum innatum eſt temperamentum: ergo non eſt ſolus calor temperamenti. Maiorem omnes concedunt. Minorem probamus, quia totum eſſe partium ſimilarium non ſolus eſt calor temperamenti,ſed temperamentum ipſum, quatenus conſtat ex calido,frigido,humido,& ſicco.

Voca-

Vocatur tamen calidum innatũ à pręcipua qualitate calida, quę eſt maximè omnium actiua; non tantũ tollitur, quin calidum innatum cõſtet ex omnibus quatuor qualitatibus; ſic piper dicitur calidũ; non propterea ſequitur, quod piper non ſit quoque frigidum; non tamen uocatur frigidum; quia caliditas, & non frigiditas prædominatur, & denominatio ſemper fit a qualitate excedente temperatum. Idem dici poteſt de alijs mixtis.

Pro intelligentia ſciẽdum, calidum aliud eſſe innatum, & aliud aſcititium; innatum duplex eſt, aliud quod eſt implantatum, quod ut dicit Galenus in hoc comm. eſt natura animalium. Præterea eſt forma partium ſimilarium quia uocatur a Gal. 1. de Viu P.9. temperamentum ſubſtantiale, per quod os eſt os, & caro eſt caro. Similiter Gal. 3. de temp. 4. uult hoc temperamentum ſubſtantiale eſse naturam, & uniuerſam ſubſtantiam partium. De hoc calido innato implãtato loquens Galenus in hoc com. confirmat ſacramento, dicendo non per Iouem ſeparari a ſuis partibus, nec ab ipſis refugere quia eſt implantatum. De hoc calido innato intellexit Hippoc. in ſuperiori aphoriſmo, dum dixit „ qui creſcunt plurimum habent calidi innati; quod tamen (ut probauimus) a prima generatione uſque ad obitum diminuitur, ut oleum in lucerna.

Datur aliud calidum innatum, quod a corde tranſmittitur per uniuerſum corpus, & uocatur innatum ab Hippoc. in hoc aphoriſ., & a Gal. in comm. A medicis uerò uocatur influẽs; hoc enim reuera non eſt forma partium, ſicuti eſt implãtatum; quia hoc influens hyberno tẽpore augetur, dum per andiperiſtaſim refugit ad partes internas, undè fit quod uentres ſint calidiores, æſtate uerò frigidiores. Calor innatus ſeu implantatus numquam augetur; ſed ſemper minuitur ad inſtar olei in lucerna; nec ſequitur anni tempora, ut ſcilicet hyeme ſuſcipiat augmentum, æſtate decrementum; hic calor ſequitur ætates, quæ nunquam redeunt; de hoc non intelligit Hippocrates in aphoriſmo.

Calor uerò de quo intelligit eſt ille, qui ſequitur anni tempora, qui dicitur influens, quippè a corde, & a cerebro effunditur in totum corpus: unde hyeme actiones uitales, & animales ſunt robuſtiores; æſtate debiliores; hic ſequitur anni tempora; hieme enim eſt robuſtior ob andiperiſtaſim; ideo eget copioſiori cibo; æſtate oppoſitum obſeruatur. De hoc loquẽs Ariſtot. 2. Probl. 33. dicit, hyeme calorem intus ſe contrahere, ideo melius concoquere; ęſtate uerò diffundi per corpus; ideo minus concoquere.

Dũ dicunt, elemẽta à calore eſſe redacta ad homogeneitatem ſeu ſimilaritatẽ; ergo calor eſt totũ eſſe, & uiuere ſimilaritatis; nõ ualet; quia ad cõſtituendã partem ſimilarem, incipit quidẽ calor, ſed caloris, actio eſset uana, niſi concurreret actio frigiditatis, humiditatis, & ſiccitatis.

Pręterea eſto, quod elementa redacta ſint ad ſimilaritatem a ſolo calore, nos nõ quærimus a qua cauſa ſimilaritas fieri incipiat, ſed quęrimus de eſse partis ſimilaris, iã factę, cuius eſsẽtia nõ ex una, ſed ex quatuor qualitatib. eſsẽtialib. reſultat.

His poſitis, ceſsant omnes difficultates; dum dicunt, quodlibet minimũ uiuit, & nutritur per calidum innatum; ergo calidum innatũ in parte ſimilari erit ubique; ergo hoc calidũ erit calor temperamẽti qui in qualibet mixti parte eſse poteſt.

Nos uerò inferimus hoc modo; quodlibet minimũ partis ſimilaris nutritur per calidum innatum; ergo hoc calidum erit temperamentum ipſum; quia tẽperamẽtum eſt in qualibet minima parte; eſtque totum eſse partis ſimilaris, tam in uiuẽtibus, quam in alijs mixtis. Hinc in metallis, ut in argento, & auro temperamentũ eſsentiale (non loquor de accidentali) eſt totum eſse argẽti, & auri; illoque deſtructo, deſtruuntur metalla; quare calidum innatum erit temperamentum eſsẽtiale, & non ſolus calor temperamenti.

Præterea confirmatur ex Galeno 2. aphor. 51. ubi dicit „ naturam conſiſtere in elementorum commoderatione; ſed hæc commoderatio eſt ipſum temperamentum. Sed quid intelligit per ipſam naturam; certè intelligit calidum innatum; quia, & lib. de marcore, & multis in locis Galenus calidum innatum uocat, ipſam naturam.

Inſuper Galenus 15. com. huius primę

L ſec.

ſec. ait,tria eſſe corpora,quæ primigeniã noſtram ſubſtantiam complent, nempè ſpiritum,ſanguinem,& ſeminalem materiam:ſed ſic eſt quod hæc tria ſunt illa ex quibus conſtituitur natura ſeu temperamentum eſſentiale: ergo.

Hippocrates verò(referente Galeno 8. de plac.cap.7.) habet hanc ſententiam à Galeno citatam his verbis „ Hippocrates ſemper calidum innatum voluit eſſe auctorem omnium naturaliũ operationum ſed ſic eſt, quod temperamẽtũ eſt auctor omnium naturalium operationum,vt infra quoque patebit: ergo calidum innatum nihil aliud erit,quam temperamentum, repetit quoque Galenus 5.in 6.epid. comm.5.quod calidum innatum ſit naturalium actionum auctor.

Ad hæc calidum innatum eſt ipſa natura & eſſentia rei (vt probatum eſt) ſed temperamentum eſt huiuſmodi. Hinc Gal. primo de Vſu P.9.& in commento ſequenti ait, carnis eſſe eſt temperamentum carnis, eſſe oſſis temperamẽtum oſſis:ergo ex Gal.temperamentum eſt calidum innatum partium: ſic eſſe argenti uel auri eſt temperamentũ argẽti & auri quod idem eſt, ac ſi diceremus eſſe argẽti, & auri eſſe calidum innatum argenti, & auri. Oſtendimus ſuperius ex Ariſtotele & Galeno omnia mixta eſſe talia per ſuum calidum innatum, ideſt per ſuum temperamentum eſſentiale, quo deſtructo deſtruuntur mixta.

Inſuper patet ex Hippocrate, & Galeno ſecundo de facul. nat. c.9.quod operationes dependeant à rei ſimilaris tẽperamento:quia ibi refert, Hippocratem aſſerere, temperamentum actionis cauſam eſſe: ideo actionem lædi primariò ab intemperie:quare cum eſſe,& in ipſis viuentib. ipſum viuere,& actiones ipſæ dependeant à calido in nato, calidum innatum erit partium temperamentum.

Hinc Gal.3.de cauſis pulſuum nono conſiderans a qua cauſa fiat ipſa concoctio, quæ eſt actio ita præcipua, profert hanc ſententiam, calor natiuus eſt qui concoquit:quare ſi temperatura eſt cauſa actionis temperatura erit ipſum natiuum calidum.

Accedit quod Gal.4. de. Vſu P.12.conſiderãs a qua cauſa proueniat hepatis cõctio, dicit quod auctor coctionis in hepate eſt propria caro hepatis: ſed propria caro talis eſt propter eius temperamentum:ergo calidum innatum erit temperamentum.

Amplius Galenus 3. de temp.4. habet hæc verba „ Naturam cum dico intelligo vniuerſam ſubſtantiam, & ipſam temperiem:ſed vniuerſa ſubſtantia rei eſt calidum innatum: ergo calidum innatum erit temperamentum & non calor temperamenti.

Inſuper Galenus libello aduerſus Lycum cap. 7. declarat, quomodo fiat partium ſimilarium conſtitutio à calido innato primigenio, quod vocatur ἀρχέγονον habetque hæc verba „ calidum inſitum eſt corpus,videlicet ſanguis menſtruus, & ſemen,ſupple cum ſpiritu vitali (add't) ex his fit prima conſtitutio: ſed addimus nos,non dari aliam primam conſtitutionem, quam temperaturam, & quamuis cõſtitutio prędicetur non ſolum de temperatura, ſed de compoſitione, & vnitate: tamen temperatura eſt prima conſtitutio:ideo Galenus 1.de Vſu P.cap.9.collocat compoſitionem, & vnitatem in ter ea, quæ neceſſariò accidunt temperaturæ: prima igitur conſtitutio eſt temperatura: ergo calidum innatum factum ex ſem. & ſang. menſtruo ex Gal. erit ipſamet temperatura eſſentialis.

Hinc Galenus 8. de Vſu P. cap. 13. videns operationem pendere à temperatura ſeu à calido innato loquens de intellectu ait „ intellectum ſequi non compoſitionis varietatem, ſed corporis quod cogitat,atque intelligit bonam temperiem: quare ſi operationes pendent à calido innato: ſimilimodo dicat Gale nus pendere à temperatura: calidum innatum erit ipſamet temperatura.

Similiter primò de præſag. ex pulſibus c. 4. dicit Gal. „ eſſentiam facultatis in commodo temperamento poſitam eſſe: quia quælibet pars,ſi ſit temperatiſſima, obit ſtrenuè ſuum munus: ecce quod ſi temperamentum non eſſet ipſum calidum innatum, non poſſet dici, quod eſſentia facultatis conſiſteret in commodo temperamento,nec poſſet dici quod pars quatenus ſit temperatiſſima, obiret ſtrenuè ſuum munus.

Pari-

Parimodo Galenus 3. de ſymp. cauſis loquẽs de prima concoctione, his verbis oſtendit a temperatura prodire dicens „ primam ciborum coctionem fieri a quadam temperie ex quatuor elementis facta, quæ proprietatem corporis uentriculi conſtituit, plurimum ad hanc rem conferente calido elemẽto, videlicet calore influente, & actuali: quare ſi calidum innatum eſt auctor coctionis, hoc erit ipſum temperamentum.

Qui uerò interpretantur per proprietatem corporis uentriculi temperaturam coniunctam cum ſemine, & ſanguine menſtruo, quæ ab initio generationis conſtuitnit corpus uentriculi, errare uidentur toto Cælo: quia ab initio illa ſubſtantia menſtrualis, & ſeminalis corrupta eſt, ſi uerum eſt hoc axioma, quod generatio unius ſit corruptio alterius.

Si uerò diceret, conſeruari in partibus ipſis ſimilaribus ſubſtantiam ſeminalem & menſtrualem: negamus omninò conſeruari eandem numero, ſed ſolum eandem ſpecie: quia eſt omninò a ratione alienum, quod ſemẽ, & ſanguis mẽſtruus parentum idẽ numero conſeruetur ſpacio 70. vel 80. annorum, & ultra in partibus ſimilaribus ab initio genitis.

Demum quod eſt immediatum animæ inſtrumentum eſt calidum innatum: ſed temperamentum eſt immediatum animę inſtrumentum: ergo Maior eſt Galeni 5. ſimp. cap. 9. ubi inquit, calidum innatum ſi non ſit animæ eſſentia, ſaltem eſt primum eius inſtrumentum. Minor patet, quia illud est animæ inſtrumentum, & primum a quo operationes fiunt: ſed operationes fiunt a temperamento ex Galeno lib. de conſt. art. med. 5. 1. meth. cap 6. & pluribus alijs in locis ſuperius citatis; ergo calidum innatum erit temperamentum.

Idem quoque colligi poteſt ex Ariſtotele quinto de generatione animalium ſecundo, ubi uult, calidum natiuum in arteria pulſum efficere, in oculo uiſionem, & in aure auditum: ſed ſic eſt quod uiſio a temperamento oculorum & auditus a tẽperamento aeris interni, & aliorum inſtrumentorum fit: ergo non ſolũ a calore: Immo cryſtalini, & aeris interni aurium calor minus conſpirat in ſenſorij actionem efficiendam, quam aliæ qualitates: ideo colligimus temperamentum eſſe calidum innatum, quod eſt inſtrumentum facultatis primum, & adæquatum, & non ſolus calor.

Nec ualet argumentum allatum contra Cremoninum, quod nihilominus ei maximè fauet, uidelicet Balbum Stoicum dicentem in 2. de natura Deorum, caloris naturam habere uim in ſe uitalem per omnem mundum pertinẽtem (addendo) ex terræ cauernis, ex attritu lapidum elici ignem, ex qua Balbi ſententia colligi poteſt, ipſum calorem eſſe calidum natiuum & non temperamentum: quia reſpondemus hunc calorem eſſe cauſam efficientẽ calidi natiui, & non ipſum calidum natiuum: neq; implicat dicere eſſe cauſam, & effectũ calidi innati, habita uaria conſideratione: quia calidum innatum primi genium erit cauſa: calidum uerò ſecundo genitum erit effectus primi, & cauſa immediata operationum.

Denique non deeſſent experimenta, quibus oſtendi poſset, calorem temperamenti non eſſe calidum innatum. Afferatur hoc unum: ſi aliqua ſimilaris pars magno deflagret ardore redire poteſt ad priſtinum ſtatum a calido innato, ſi calidum innatum erit temperamentum: quia temperamentum habet quoq; uim refrigerandi, ſed ſi calidum innatum erit ſolus calor ipſius temperamenti certè nec per ſe, nec per accidens refrigerabit: & precipuè ubi nihil eſt quod poſſit reſolui.

Hinc febres hecticæ ſæpè ſanantur nõ à ſimplici calore temperamenti, ſed a toto temperamento, quod eſt calidum innatum, a quo ſolum omnes operationes dependent.

Poſito, quod calidum innatum ſit ipſum temperamentum eſſentiale: inſtantiæ contra illos, qui arbitrantur, calidum innatum eſſe corpus concretum ex ſemine & ſang. menſtruo contra nos non habent locum, quia dum dicunt, in animalibus ortis ex putredine non eſſe hoc corpus concretum ex ſem. & ſanguine: dicimus in his eſſe quid proportionale, quod habeat tale temperamentum, quod poſſit partes ſpermaticas illorum animalium efficere.

Quodnam ſit hoc proportionale in or-

tis ex putredine, & quodnam ſit proportionale in generatione plantarum non pertinet ad nos: illud quod proportione reſpondet menſtruo in plãtis ex Alberto Magno eſt humidum pluuiale. Quod verò reſpõdet ortis ex putredine eſt certè humiditas,quæ caret nomine.

Dum verò quærunt,vbi ſit hoc corpus in uiuentibus. Reſpondemus in viuētibus, & in omni mixto hoc corpus eſſe temperamentum compoſitum ex quatuor elementis:ſic ipſamet caro viuens eſt hoc corpus: ipſum os viuens eſt hoc corpus, ſeu temperamentum, quo abolito ceſſat vita,& eſſe ipſarũ partium:dicimus eſſe: quia non ſolũ intelligimus de viuētibus, ſed de metallis, & omnibus mixtis, quæ talia ſunt per ſuum calidum natiuũ idest per ſuum temperamentum. Hoc igitur poſito, non ſequitur dari penetrationem corporis: quia hoc calidum innatum eſt ipſamet eſſentia partium, quæ eſſentia, neque diffunditur, neque penetrat ſuas partes intus foris,niſi per ſuas qualitates.

Denique ex hoc corpore facto ex ſem. & ſanguine menſtruo reſultat calidum innatum viuens.

Nec valet, dum dicunt ex Galeno hoc calidum non eſſe inſtrumentarium: quia ex ipſo Gal. poſtea adnaſcuntur inſtrumenta :inde colligunt non viuere: quia anima eſt actus corporis inſtrumentarij.

Cui inſtantiæ reſpondemus,illud calidũ archigonon ex ſem.& ſanguine menſtruo factũ viuere in vtero vita parentũ: ſicuti,qui verſati sũt in Anatomia viuorum, ſciunt:in principio .n. fœtus per arterias vmbelicales, licèt nõ ſint facta inſtrumenta,in fœtum effunditur ipſa vita. Deinde quãdo facta ſunt inſtrumẽta incipiunt infantes vita propria gaudere.

Ex his facilè quoque colligimus, calidum innatum non eſſe ſubſtantiam aeream,pinguem,ſeu oleoſam: quia hæc ſubſtantia pinguis, & oleoſa talis eſt per temperamentum.

Præterea hæc non eſt viuens: quia eſt liquida,& inter contenta, vitæ expertia, & non inter continentes, & ſolidas partes eſt collocanda;vna enim eſt omnium Philoſophorum, & Medicorum uox, quod operationes prodeant à partibus uiuentibus,& non a uita carentibus.

Dum uerò Galenus dixit,calidum natiuum eſſe ſubſtantiam aeream, & oleoſam intellexit de materia ex qua ſit calidum natiuum,& non de eius forma.

Inſuper ſi ſubſtantia oleoſa eſſet calidum innatum,ſequeretur, quod pars uiuens, quo magis participaret talem ſubſtantiam,diutius uiueret: at totum oppoſitũ obſeruatur,quia oſſa, quę ſubſtantia oleoſa ferè sũt deſtituta,diutius cõ ſeruãtur: quare dicimus calidum natiuum ſeu tẽperamentũ ex ſubſtãtia aerea, & oleoſa in prima generatione reſultare, atque iterũ à temperamento ſubſtantiã pinguẽ & oleoſam non diſſimilem progigni.

Accedit, quod in mortuis deſtruitur temperamentum, & calidum ipſum natiuum non tamen illicò deſtruitur ſubſtantia pinguis, & oleoſa, qua calidum innatum uiuens fouebatur: hæc enim in animali ſtatim interfecto eadem remanere,& conſeruari uidetur.

Dũ Albertus lib.de long. & breuit. uitæ dicit humidum pingue, & oleo ſimile eſſe ſubiectum calidi natiui, nõ intellexit illud humidum formaliter eſſe calidum natiuum:ſed eſſe ſubiectũ ex quo ſit:proponit enim triplex humidum, uidelicet, aqueũ,quo mixta ſunt mixta:uitale, quo uiuentia uiuunt,quatenus illo tamquam pabulo aluntur, cuiuſmodi eſt ſemen, & ſanguis menſtruus.Tertium eſt alimẽtale, quod ex cibo ſit, quo quotidie nutrimur. Ecce quod calidũ natiuũ ſit ab humido uitali,ideſt à sẽ.& ſãg.mẽſtruo,quod formaliter calidũ natiuũ eſſe nõ poteſt.

Ad hæc calidum natiuum eſt in omni mixto:quia omne mixtum vt mixtum,eſt putredini obnoxiũ, & ut tale habet calidum proprium,& natiuum,ut docet Ariſtot., ubi definit putredinem. Hoc poſito dicant mihi ubi ſit hæc ſubſtantia pinguis & oleoſa, quam putant eſſe calidum natiuum in argento,& alijs metallis; quod uerò in quolibet mixto ſit temperamentum,certè nemo eſt qui neſciat.

Denique ſi ſubſtantia aerea pinguis,& oleoſa eſſet calidum natiuũ, ſequeretur, quod ubi talis ſubſtãtia eſſet copioſior,ibi actiones eſsẽt uegetiores, & ibi uita eſſet magis longeva:at ſic eſt, quod copioſior poteſt eſse hęc ſubſtãtia in puero mortuo quã in ſene uiuo: ergo nulla ratione dici po-

poteſt quod formaliter ſit calidum natiuum, calidum enim innatum habet hoc priuilegium, quod vbi plurimum ſit, ibi actiones ſuntvegetiores; quare credimus hoc calidum eſſe temperamentum eſſentiale, quod a Gal. vocatur eſſentia partium ſimilarium, quo corrupto ceſſant operationes, & per conſequens ipſa vita.

Andreas Laurentius de cordis temperamento q. 14. dicit, calorem natiuum nihil aliud eſse quam humidiũ primigeniũ ſpiritu inſito, & calore perfuſum. Quot verba tot errata: quia humidũ non eſt calidum: deinde quæritur adhuc quid ſit calor natiuus. Præterea calidũ natiuum eſt res ſolida, & uitam habet, & habet actiones, quas humidum nõ habet: quare illud debet eſſe calidum innatum, à quo proueniunt operationes, ſed temperamentum eſt huiuſmodi.

Hinc Galenus (vt probatum eſt) octauo de plac. ſeptimo ait, calidum natiuum eſſe auctorem omnium naturalium operationum. Tertio verò de cauſis pulſuũ c. 9. aſſerit, caloré natiuum eſse illum, qui concoquit, & non ſubſtantiam oleoſam. Parimodo Gal. 2. de facul. nat. 9. dicit temperamentum eſse cauſam operationum; lib. verò de conſt. artis c. 5. determinat operationes à temperamento partium ſimilarium primò prodire. Similiter Auicenn. c. 2. doc. 3. in prima fen. loquens de temperamento habet hanc ſentẽtiam. Deus dedit temperamẽtum conueniens ſuis operationibus: ergo operationes prodeunt à temperamento: ergo calidum innatum, à quo depẽdent operationes, ut dictum eſt) in idem recidet cum temperamento.

Omiſimus alia Galeni, & Hippocratis loca ad diſputationis cardinem minimè pertinẽtia, ne incidamus in περιεργολογίαν, ſicuti quæ dicuntur ab Hippocrate de calido innato omnino a veritate aliena lib. de carnib. fortaſse inſerta ab aliquo Poeta, his ferè uerbis: calidum innatum eſse immortale, cuncta intelligere, videre, audire, & ſcire omnia præſentia, & futura, quæ attributa, nec temperamento, nec ſubſtantiæ aereæ, & oleoſæ aptari poſsunt: ille enim eſt conceptus, & falſus & ridiculus: quia ſoli Deo omnipotenti illa attributa conueniunt.

Omittimus libenter, quæ in medicina non habent locum, ſicuti ſunt Poetica figmenta, vel quę rebus, de quibus agitur, offundunt tenebras: Gal. 4. de ratione vic. 18. habet hanc pulcherrimam ſententiam, vt in alijs pleriſq; manifeſtò homines peccant: ſic in eo, quod gaudent ijs quæ obſcurè dicuntur: cum tamen uno ferè ore omnes dicant perſpicuitatem eſſe orationis uirtutem: obſcuritatem uerò uitium. Sed occurrunt nonnulla dubia circa ea, quæ dicta ſunt.

Prima dubitatio Auerroes 1. coll. ait, partes agere, & affici a calido innato, qui alius eſt à temperamento; ergo calidum innatum non erit temperamentum, vt dictum eſt.

Solutio talis eſt, quod calor innatus ſit alius a temperamento uidelicet accidentali a quo actiones non fiunt: quia ex Ariſtot. 4. metaph. tex. 14. accidens non eſt accidentis accidens; fiunt tamen a temperamento eſsentiali, quod dat eſse partibus ſimilaribus.

Secunda dubitatio in comm. iſto 14. dicit Gal., ſubſtantiam noſtri calidi innati eſse aeream, & aqueam, ſeu oleaginoſam: ergo non eſt temperamentum.

Reſp. temperamentum fieri immediatè ex hac ſubſtantia aerea, & aquea; imò oſtendimus ſuperius, dum calidum innatum factum eſt illico corrumpi ſemen, & ſanguiné mẽſtruum, ſeu illam materiam aeream, & aqueam: idem tamen calidum innatum rurſus efficere ſeminalé materiam, ſed non eandem numero, ſed eandẽ ſpecie, quę eſt effectus, & nõ forma calidi innati ſimilarium partium.

Neq; fœtum totũ (vt aiunt) in ſuo exordio credimus eſſe calidum innatum: quia tũc in fœtu ſunt ſua excremẽta, humores, ſpiritus, influẽtes, quæ reuera non pertinent ad calidum innatum, quod eſt initium omnium operationum, & licet ex Galeno in apparente genitura excreta, quam enarrat Hippocrates lib. de natura pueri de Pſaltria, ſit calidum innatum, antequam oſſa, uenæ, arteriæ, nerui, tendines, uel ligamenta appareant; tamen non eſt dicendum, calidum innatum formaliter eſſe carnem illam mollem, ſeu illum ſanguinis grumũ, ſed in grumo, ſeu carne molli eſſe ipſum calidum innatum, ſeu temperamentum primigenium: nonne

præter temperamentum in grumo illo ſunt humores ſpiritus influentes, & excrementa?

Tertia dubitatio, quomodo calidum innatum poteſt eſſe temperamentum (vt oſtenſum eſt) ſi temperamentum eſt vna qualitas, vt docet Auicennas, reſultans ex actione, & paſſione contrarium qualitatum? Quæ Auicennæ opinio maximè conſentit doctrinæ Galeni in lib. de temperamentis.

Reſpondetur, temperamentum ſumi duobus modis, vel pro qualitate prædominante, quæ qualitas eſt accidens calidi innati, ſeu temperamenti eſſentialis: hoc modo temperamentum eſt in Prædicamento qualitatis: vel ſumitur temperamentum penes ſubiectum factũ ex ſem. & ſang. mẽſtruo, vnde fit calidum innatum, quod eſt temperamẽtum eſſentiale, & totum eſſe partium ſimilarium: hoc modo eſt in prædicamento ſubſtantiæ.

De hoc temperamento Galenus 1. de Vſu. P. 9. habet hæc verba,, Qui dicit carnem, dicit totum eſſe carnis, qui dicit os, dicit totum eſſe oſſis: hoc totum eſſe oſſis, vel carnis dicit eſſe temperamentum. Nos addimus hoc totum eſſe partium ſimilarium eſſe calidum innatum, per quod ſingulæ partes differunt inter ſe, ſic argentum differt ab auro per ſuum calidum innatum, ſeu per eius temperamentum eſſentiale.

Sic Galenus 2. de fac. naturalibus dicit temperaturam eſſe cauſam actionis: tertio verò de cauſis pulſuum vult calidum innatum eſſe cauſam actionis, qui calor innatus eſt ille qui concoquit, 8. de Placitis ſeptimo dicit, calidum innatum eſſe cauſam omnium naturalium actionum: quare calidum innatum in idem recidit cum temperamento.

Hac ratione Galenus 6. de plac. cap. 8. videns tẽperamentum eſſe totũ eſſe partium dicit, ſi aliqua pars corporis haberet cerebri temperamentũ haberet quoque cerebri operationes: quia ſi haberet cerebri temperamentum haberet vẽtriculos, & alias cerebri conditiones quæ pertinent ad compoſitionem: quia compoſitio ſeu conformatio collocata eſt à Galeno 1. de Vſu P. 9. inter ea quæ neceſſariò accidunt temperamento.

Quarta dubitatio: probatum eſt ſuperius à Galeno, calorem innatũ eſſe opificem omnium operationum: tamen Gal. 1. de loc. aff. vlt. vult à cerebro, vt lumen à ſole, & 2. ad Glauc. cap. 2. vult à corde, iecore, & cerebro facultates in totum corpus defluere, & inde à facultatibus operationes: ergo non à calido innato.

Reſpondetur à iecore, & corde facultates materialiter, & non formaliter effundi: dicimus materialiter, quia à Iecore non facultates naturales, ſed ſanguis tamquam pabulum tranſmittitur in totum corpus: quia ex Galeno 1. de loc. aff. vlt. facultates naturales ſunt connatæ, & non transmittuntur in alias partes.

A corde verò tranſmittitur ſpiritus vitalis, vel ipſorum radij in omnes corporis partes, qui ſunt calidi innati pabulum: ſic vita ſingularum partium corporis immediatè dependet à calido innato: cor igitur dat mediatè vitam, quatenus dat pabulum calido natiuo, quod inſeruit non pro vita, ſed pro vita diuturniori, quod non ita benè intellexit Ariſtot. vt Galenus: Ariſtot. enim putabat à corde non ſolum vitam immediatè prodire, ſed ab ipſo omnes alias operationes.

Deinde reſpondemus, iecur quoque mittere facultatem ſanguificandi omnibus venis, & cor facultatem pulſandi omnibus arterijs: quare cum venæ, & arteriæ per totum corpus ſint diſſeminatæ, non immeritò ſecundum hunc ſenſum Galenus dixit iecur, cor, & cerebrũ communicare ſuas falcultates toti corpori.

Quod verò quælibet corporis pars viuat proprio, & innato calore, & non calore cordis, vel hepatis, Galenus his verbis primo de loc. affe. vltimo declarat,, ſi eſſentia partium eſſet permanens non indiguiſſet venis, & arterijs: per quæ verba oſtendit quamlibet partem viuere proprio, & innato calore; uiuere uerò calore cordis, & iecoris non ad uitam, ſed ad longiorem uitam.

Cerebrũ uerò communicat facultatẽ ſentiendi, & mouendi dependentem ab ipſo cerebro, uel ſpinali medula; itaut à ſpiritibus animalibus, uel ipſorum radijs, immediatè, & effectiuè animales operationes dependeant: ideo Gal. 1. de loc. aff. citato uult, partes prẽditas sẽſu, & motu reci-

recipere facultatem à cerebro, vel à ſpina ita ut interdum lædatur ſenſus, uel motus nulla existente mala affectione in ipſis partibus, quod non poteſt dici de naturalibus facultatibus: ſemper enim læſio facultatis naturalis ſupponit affe. ctum eſſe per eſſentiam: quia naturalis facultas est cõnata, neque aliunde uenit.

QVÆST. LVI.

Quotuplex ſit calidum innatum ſeu temperamentum innatum.

REſtat, ut uideamus quotuplex ſit calidum innatũ ſeu temperamentum innatum, quod dat eſſe partibus ſimilaribus. Ex Antiquis Latinis, & tandem ex Hug. Senenſi tria dantur tẽperamenta.

Primum est temperamentum innatũ ſiue implantatum eſt ortu naturæ, quod à Galen. primo aphoriſmoum com. 15. uocatur uniuerſa ſubstantia, quod est initium omnium operationum: per hoc temperamentũ (ut docet Galenus primo de V.P. cap. 9.) os est os, & caro est caro.

Secundum est calidum influens, ſeu temperamentum influens: hoc quoq; poteſt dici innatum, quia licet ſit influens habet in ſe ipſo ſuum innatũ calorem: hoc trãſmittitur à corde, & à cerebro in ſingulas corporis partes, in quib. efficit quandam craſim ſeu temperamentum quod dicitur influens, quod non eſt tanquam forma partiũ, ut putat Auer. 4. coll. c. 2. ſed eſt tamquam materia ſeu pabulũ, quo nutritur calidum inſitũ, & implantatum, hocq; promouet ad agẽdum, alioqui torpent, & feriantur: hoc temperamẽtum eſt calidum & humidum, & non ſiccum, vt nonnulli putant: quod patet ratione, & auctoritate: ratione: quia vita quæ ab hoc calido dependet conſiſtit in humido: auctoritate, quia Ariſt. lib. de long. & breuit. vitę idem confirmat.

Quod verò hoc calidum influens non ſolum à corde tranſmittatur in omnes corporis partes ſed etiam à cerebro, probatur experientia: ex eo quia pars corporis paralyſi affecta, radijs facultatis animalis deſtituta exiccatur & refrigeratur, licèt cor, & arteriæ partis læſæ nullam prorſus læſionem habeant.

Tertium temperamentum eſt mixtum ex innato, & influente: ex innato tamquam forma, ex influente tamquam ex pabulo tam nutriente ca idum implantatum, quam actiones promouente, atque ad actum ipſum illas reducente.

Ab hoc tẽperamento ſic mixto immediatè, & adæquatè dependent operationes omnium partium corporis: per hoc tẽperamentũ oculi vident, & cęterę corporis partes exercent ſua officia: per hoc cerebrum generat ſpiritus animales, dũ ſpiritus vitales influunt in plexum mirabilem: vbi ferunt quãdam craſim ſeu tẽperamentũ, quod dicitur influẽs, ex quo & ex innato fiunt animales ſpiritus, quibus exercentur operationes animales.

Sic vẽtriculus ſi diminutè chylificat, vel ob defectum caloris influentis à corde in ventriculum ob nimium coitum diſſipati vel ob defectum ſpiritus animalis influẽtis à cerebro ob nimia ſtudia, & nimias cogitationes certè tunc nõ eſt confugiendum ad ſtillicidia, ut faciunt Medici Plebei; quoniam tunc eſſet confugiendum (ſi defectus eſſet ratione ſpiritus cordis ob coitũ conſũpti) ad cibos, qui facilè augere poſſent ſpiritus uitales, quales ſunt carnes pulorum, uina odorifera, ad diambram, ad confectionem hiacinthinam, & ad ſpecies cordiales. Si uerò defectus eſſet ratione ſpiritus animalis conſumpti ob nimias cogitationes cõfugiendũ eſſe ad quietem animi, & corporis: ad ſomnũ, qui reuera in gignendis ſpiritibus vitalibus, & animalibus tenet primum locum. Si verò ob potum frigidæ læderetur chylificatio, tunc iuuarent olea calida & ſtillicidia ſuper ventriculi fundum, & alia id genus, quæ ventriculo applicantur.

Sed præter temperamenta propoſita dantur duo alia temperamenta: alterum quod conuenit toti indiuiduo: alterum uerò quod conuenit alicui particulę ſimilari, quod ſolum conſiſtit in mutua actione, & paſſione quatuor qualitatum accidentalium. Hæc duo temperamenta ualde differunt ab innato, ab influente, & à mixto ex his: quia hæc tria reſpiciunt ſubſtantiam: hæc duo poſtremo propoſita reſpiciunt accidentia.

Quare loquendo de calido innato ſeu de temperamento innato eſſentiali dici-

mus, hoc calidum innatum, ſeu hoc temperamentum eſſentiale reperiri in omni mixto ut mixtum eſt: quod probatur, quia omne mixtum eſt putredini obnoxium: at ſic eſt, quod ex Ariſtotele 4. Meteorum de ratione putredinis eſt corruptio proprij, & innati caloris: ergo in omni mixto erit calidum proprium, & innatum, quod nos uocamus temperamentum eſſentiale ipſius mixti.

Sed ſi loquamur de calido innato, quod pertinet ad Nos, dicimus quod triplex ſit: primum eſt ἀρχίγονον, quod ex Gal. lib. aduerſus Lycum c.7. ſtatim fit ex ſemine, & ſanguine menſtruo. In hoc calido collocata eſt uirtus alteratrix, quę de nono fabricat neruos, membranas, & cæteras partes ſimilares, mox uirtus formatrix, quæ componit, datq; partibus uiuentibus ſitum, numerum, figuram, & meatus, ut probatum eſt ſuperius.

Secundum calidum innatum eſt conſtitutio partium ſimilarium, ſeu temperamentum partium ſimilarium, quod dependet ab archigono ideſt à ſemine, & ſanguine mēſtruo, ut filius a patre, quod probatur ex Galeno lib. aduerſus Lycum loco citato, ubi dicit ex ſemine, & ſanguine menſtruo fieri conſtitutionem ſimilarium.

Similiter Galenus 2. de ſem. cap. 4. habet hanc ſententiam, vt primum ſemen coniectū eſt in vterum, una pars in mēbranam, alia in uaſa conuertitur. Eadē uaſa quoque generant materiam ſeminalem, ſed non ita execoctam, & perfectam (ait Galenus) quod poſſint de nouo generare partes ſimilares, ut facit illud archigonon, quod ſtatim ex ſemine, & ſanguine reſultat, antequam genitę ſint ſimilares partes. Ex his colligimus, quod ſecundum calidum innatum fiat ex ſem. & ſanguine menſtruo per ueram generationem, itaut deſinant eſſe illud ſemē, & ſanguis menſtruus, & aliud ſimile generetur, à ſecundo calido ideſt à temperamento ſimilarium facto ab archigono calido, quæ ſeminalis ſubſtantia ſpecie conuenit, ſed non numero cum primo ſemine efficiente calidum archiognon.

Quare, licet Gal. dicat loco citato, & in hoc comm. quod idem ſemen perſeueret uſque ad obitum, intelligit idem ſpecie, & non numero: ridiculum enim eſt quod ſemen parentum perſeueret in filio uſque ad obitum, quaſi quod eſſet ingenerabile, & incorruptibile.

Tertium calidum natiuum conuenit ſanguini, & ſpiritibus; quatenus ſunt corpora mixta: habent enim ſuum calidum innatum ſeu temperamentum eſſentiale, per quod ſpiritus ſunt ſpiritus, & ſanguis eſt ſanguis. De his tribus duo uiuunt, nempè calidum natiuum archigonum, & natiuum partium ſimilarium, quod eſt ipſum eſſe, & ipſum uiuere illarum; calidum verò innatum humorum, & ſpirituum non uiuit: ideo habet ſolum vſum, & non actionem: actio enim ſolum à uiuentibus perficitur.

Hinc in corpore ęgrotantium duę obſeruantur intemperies: vna in ſolidis, quę primariò edit actionem: alia in humoribus, & ſpiritibus, quæ ſecundariò ſolum lædit actionem, quatenus ſcilicet ſolidarum partium temperamentum, ſeu calidum innatum officit. Curatio quoque varia eſt: quia intemperies, quæ primariò eſt in ſolidis, alterantibus tollitur: quæ verò eſt in humoribus, purgantibus, nec non etiam alterantibus.

Hanc diſtinctionem, quæ eſt Gal. (vt infra) medici vulgares non animaduertunt: ideo dum medentur ſæpè ægrum præcipitant. Hanc diſtinctionem proponit Gal. 8. de comp. med. ſecund. loc. c. 7 vbi dicit, dari duas intemperaturas in hepate: vnam in parenchymate: aliam longè diuerſam in humoribus contentis in arterijs, venis, & ſpatijs viſceris. Idem dici poteſt de intemperie omnium partium, quod videlicet alia ſit in ſolidis alia in humorib.: vnde ſępè ſequitur inæqualis intemperies: itaut humorum intēperies ſit humida, & ſolidæ partis ut ſicca.

Non enim valet, intēperies in humoribus eſt humida: ergo eſt quoque humida in parēchymate: ideo Gal. 2. de tēperam. 2. dicit ſenes quo ad ſolida ſūt ſicci; quo ad humores ſūt humidi. Parimodo hydropici quo ad ſolida ſūt ſicci, quo verò ad humores ſūt humidi. Quod ſolida hydropicorum ſint ſicca patet ex Gal. in arte parua cap. 59. vbi loquens de habitu ſicco ait: ſi caro eſt dura, & pauca habitus ſiccus eſt; ſed ſic eſt, quod caro hydropico-

picorum eſt pauca & dura:ergo quo ad ſolida ſunt ſicci;quo ad excrementa ſunt humidi.

Nec valet,aqua hydropicorum, cũ ſit humidiſſima, ex neceſſitate intemperiẽ humidam in ſolidas partes introducat oportet:quia Galenus 4. aphoriſ. comm. 13. loquens de aqua habet hæc verba „ aqua neque epota neque extrinſecus occurſans natura apta eſt ſolidas animales partes humectare, licet .n. aqua madefaciat, non tamen ex neceſſitate habitũ humidum facit. Similiter poteſt ſtare catarrhus cum ſicca intemperie: quoniam eſt Galeni 2. de temperam. vltimo: catarrhum ſua natura humidum & pituitoſum à ſicca intemperie fieri poſſe quod Sebaſtian.Papar ella non intellexit.

Dubitatio occurrit circa temperamẽtum influens à corde; & cerebro: non enim videtur, quod dari poſſit temperamentum influens: quia temperamentum eſt conſtitutio: conſtitutio eſt quid in facto eſſe:influens uerò virtus ſolum eſt in fieri: ergo implicat dicere eſſe temperamentum,& eſſe influens.

Reſpondetur,quod influẽs virtus quatenus eſt influens, non fit temperamẽtũ formaliter ſed effectiuè, quatenus efficit dum in aliquã partem influit craſim ſeu temperamentum quoddam, quod deinde eſt in facto eſſe, & eſt vera conſtitutio.

QVÆST. LVII.

An calor innatus differat ſpecie, vel gradu ab aſcititio.

AN calor innatus, & aſcititius ſint duo calores ſpecie, vel ſolum gradu diſtincti,duę vagãtur per ſcholas opiniones. Quidam dicunt, calorem aſcititium differre ſpecie ab innato,itaut in corpore animato ſint duo calores realiter,& ſpecificè diſtincti. Quidam verò dicunt,naturalem calorem, & aſcititium non differre ſpecie, ſed ſolum gradu, & intenſione,quia dum eadem caliditas natiua calidi natiui ſit mordax dicitur aſcititia,quæ non differt ſpecie à qualitate natiua, ſed gradu.

Qui putãt eſſe duos calores ſpecie diſtinctos, inter quos erat Rudius amicus ex animo, conantur id probare auctoritate & ratione. Auctoritate, quia Galenus 1 Prognoſt.com.vltim.dicit,in puris generatione modò apparere indicia natiui caloris vincẽtis: modò apparere indicia extranei caloris vincentis: ergo erunt duo calores ſpecie diſtincti.Accedit quod Galenus 2.aphoriſ.47.dicat,pus fieri à calore mixto ex naturali & præter naturã: ergo erunt duo ſpecie diſtincti.

Idem confirmant ratione,quod ſcilicet caliditas natiua,& aſcititia ſpecie differãt hoc modo. In febribus dantur duo ſcopi,alter conſeruandi calorem partis,alter verò extinguendi calorem febrilem:hinc dari quoque (dicunt) duo remedia, alterum roborans,& conſeruans colorem naturarem,alter uerò curatorium,& extinguens calorem extraneum: ergo duo erunt calores ſpecie diſtincti.

Secunda ratio:ſi vnum, & idẽ eſſet calor febrilis,& innatus,nunquam fieret ſanitas, & ſi fieret, à quo? Poſtremò addunt;ſi vnum & idem eſſet calor febrilis, & innatus: deſtructa febre deſtrueretur calor natiuus, & ſic omnes febres eſſent mortales.

Pro ſolutione argumentorum. Primo notandum, calidum natiuum dupliciter cõſiderari,vel vt eſt corpus mixtum pertinens ad prædicamentum ſubſtantiæ: & vt tale eſt inalterabile: & vt tale neque effectiuè efficit febrem: quia ſubſtantia eſt inalterabilis:ideo in eius prędicamẽto neq; alterationes, neque potentiæ agendi collocantur: quia & alteratio, & potentiæ agendi pertinẽt ad prædicamentum qualitatis. Vel conſideratur calidi natiui qualitas accidentalis, quæ vt talis pertinet ad prædicamentum qualitatis: hac ratione, & eſt alterabilis, & ſuſcipit magis & minus. Quando verò Galenus 1. aphoriſm. comm. 16. dixit, febrem eſſe conuerſionem natiuæ caliditatis ad igneam intellexit de caliditate, quæ eſt qualitas calidi natiui, quæ eſt alterabilis, & ſuſcipit magis, & minus &c. non de ſubſtantia calidi natiui: dixiſſet enim eſſe conuerſionem natiui calidi, & non natiuæ caliditatis.

Secundò notandum,quod caliditas,quę eſt qualitas natiui caloris cõſideratur,vel vt eſt moderata,vel immoderata: vt moderata

derata eſt mitis, ſuauis, & iucunda, non acris, & fuliginoſa: imò quo moderatior eo excellentior eſt in operatione, ideſt in concoquendo.

Hic obiter illorum erratum animaduertitur, dum putant, coctionem quæ fit in ventriculo iuuari calidis,& acribus,vt pipere, & ſimilibus, quæ concoctionem maximè perturbant: ſi verò conſideretur, quatenus eſt qualitas natiui caloris immoderata, tunc eſt acris, mordax, fuliginoſa, & aliquando febrilis; hæc dicitur aſcititia, quæ oritur dum ſiccitas adnectitur calori: quia ſiccitas eſt caloris lima. Hæc aſcititia ſolum gradu, & intenſione differt à caliditate naturali:quia eſt eadem caliditas naturalis intenſior facta vel ob humidi natiui deperditionem, vel ob calorem extraneum: differt gradu à natiua eo modo, quo differt immoderata caliditas aquæ à caliditate moderata.

Quod verò hæc caliditas aſcititia differat gradu à natiua; probari quoq; poteſt auctoritate Hippocratis, Ariſt & ratione ab experientia deſumpta. Auctoritate Hippocratis in hoc aphoriſmo: vbi dicit, ſenes non æquè in febres acutas incidere, vt iuuenes; quia modicum habent calidi natiui: argumentum Hippocratis eſſet vaniſſimum, ſi caliditas natiua differret ſpecie à febrili: quia poſſemus dicere calorem febrilem differre ſpecie à natiuo: ideo argumentum eſſet vanum: poſſet enim ſtare modicum natiui cum multo aſcititio, ſi natiuus differret ſpecie ab aſcititio:eatenus valet argumentum Hippocratis, quatenus calor natiuus conueniat ſpecie,& differat gradu a febrili,& aſcititio, & non alio modo.

Probatur quoque auctoritate Ariſtotelis, quod natiuus non differat ſpecie ab aſcititio;quia Ariſtoteles,dum in ſecundo de generatione,& corruptione tex.23.per numerum primarum qualitatum conclu dit quatuor eſſe elementa, quia quatuor ſunt qualitates; argumentum eſſe vanum, quia ſi eſſent duo calores ſpecie inter ſe diſtincti,quinque eſſent primę qualitates,& ſic argumentum Ariſt. concluderet quinque eſſe elementa,& non quatuor.

Præterea probatur ratione: quia ſi calor febrilis ſpecie differret à natiuo, cadauera quoque poſſent febricitare,dum putreſcunt.

Demum patet ratione ab experientia deſumpta: quia ſi iſte calor aſcititius, & febrilis differret ſpecie à natiuo, non auferret morbos pernicioſos, nec ſanitatem introduceret eodem prorſus modo, ſicuti facit natiuus calor.

Quod verò febrilis calor introducere poſſit ſanitatem,perinde ac natiuus calor, confirmatur ex Hippocrate, Platone, & experientia ipſa.Ex Hippocra te 2. aphor. 26.vbi dicit, calorem febrilem iuuare cõuulſos. Similiter 7. aphoriſ.52. habet febrem auferre dolorem hepatis vehementem; & licet febrilis calor ſit immoderatus,tamen reſpectu conuulſionis, vel doloris à frigida cauſa prodeuntis eſt moderatus.

Ex Platone in Timæo probatur, vbi habetur,febrem ſanare diſtentiones à flatu factas.

Idem confirmatur experiẽtia:quia ipſa quartana febris ſanat conuulſos, perinde ac natiuus calor; ideo Galenus 5.aphoriſ. 71. dicit, calorem quartanæ concoquere humores,qui faciunt conuulſiones:ſi ſpecie differret à natiuo,idem non efficeret.

His poſitis facile reſpondemus ad omnia argumenta.

Ad primum dicimus, caliditatem natiuam in vna parte eſſe poſſe moderatam; in alia verò immoderatam: quo fit, vt modò appareant indicia caloris moderati, modò immoderati. Sic in apoſtematibus caliditas natiua poteſt eſſe moderata in ſolidis,vel in aliqua parte ſolidorum,& immoderata in humoribus, qui debent conuerti in pus: quia fieri non poteſt, vt aliqua pars habeat calorem moderatum, & immoderatum reſpectu vnius,& eiuſdem.

Neq; rectè dicunt nonnulli de hepate hydropicorum febricitantium, quod ſit frigidum, & calidum, nẽpè quod habeat intemperiem frigidam, & intemperiem calidam reſpectu vnius,& eiuſdem partis hepatis: negamus in natura inueniri duo contradictoria eſſe ſimul vera: negantq; ipſi Theologi, quod ipſe Deus id efficere poſſit, quia hoc Deo tribuere eſſet defectus,& non perfectio.

Di-

Dicimus nos de hepate hydropicorum febricitantium, quod ſit frigidum, & calidum reſpectu diuerſorum, frigidum reſpectu caliditatis innatę ipſius hepatis: calidum verò reſpectu caliditatis influētis: quia febris non eſt immoderata caliditas calidi natiui ipſius hepatis: quia hæc loco diſtanti non dimouetur; ſed eſt immoderata caliditas calidi influētis, quæ formaliter eſt ipſa febris, quia hæc caliditas eſt illa, quæ à corde cōmunicatur per venas, & arterias omnibus corporis partibus, & non calid'tas natiua implantata, quæ à corde non prouenit.

Præterea calor immoderatus, qui conuertit humorem in pus, non eſt æquè immoderatus in humoribus, & in ſolidis partibus: quia nō fieret conuerſio in pus, ſed vel fieret corruptela, vel gangræna, vel mors: omnis enim pars, quæ ſanatur, ratione partis ſanæ ſanatur.

Hinc Diuus Thomas 2. de anima text. 58. protulit hanc ſententiam in noſtra arte notatu dignam,, Sanitas alicui reddi non poteſt, niſi aliqua pars ſana ſit. Parimodo Gal. in 3. p. artis med. 90. vbi agit de ſcopis ſanandi vlcera dicit: partem circumſtantem ſanam ſanari ipſa vlcera. Itidem 4. meth. c. 1. habet hæc verba,, Nec vlcus, nec vulnus ſanari poteſt, niſi pars circumſtans ipſum vlcus, vel vulnus ſana ſit.

Sic nos dicimus, dum fit pus, niſi aliqua pars eſſet ſana, pus fieri non poſſet: ſanitas eſt in parte ſolida vicina: in humoribus uerò, qui debent conuerti in pus, debet eſſe calor immoderatus, quando verò calor eſſet æquè immoderatus in humorib. & in ſolidis, nullomodo poſſet fieri in pus conuerſio, ſed neceſſario ſequeretur vel humorum corruptela, vel gangræna, vel mors.

Quando Rudius dicebat, contraria ab vnico calore non poſſe prouenire, ſed febrilem à calore extraneo, & ſanitatem à naturali: iſtoſq; calores propterea ſpecie differre.

Reſpondemus reſpectu diuerſorū graduum contraria euenire poſſe; ſic coctio fit à caliditate natiua moderata; ab eadem caliditate natiua reddita immoderata fit calor febrilis acris, & mordax.

Dum dicebant, pus fieri à calore mixto, & propterea eſſe duos calores, duos ſcopos, & duo remedia.

Reſpondemus eſſe duos calores diuerſos gradu, & non ſpecie, qui ſunt in diuerſis partibus, & inde oriri duos ſcopos, & duo remedia.

Dum dicebant, ſi vnus eſſet calor, deſtructa febre, deſtrueretur calor natiuus.

Reſpondemus deſtructa febre deſtrui qualitatem immoderatam caloris natiui, & non calidum natiuum, quod eſt ſubſtantia.

QVÆST. LVIII.

Quodnam ſit ſubiectum caloris febrilis, & naturalis.

QVæritur in hoc aphoriſmo quodnam ſi ſubiectum caloris febrilis, & caloris naturalis. Nos arbitramur, idem eſſe ſubiectum caloris naturalis, & caloris febrilis. Primò quia Gal. in comm. 16. huius ſect. inquit, febrem eſſe conuerſionem caliditatis natiuæ ad igneam, intelligendo per caliditatem natiuam qualitatem accidentalem calidi natiui, & non ſubſtantiam calidi natiui; quia ſi per caliditatem natiuam intellexiſſet ſubſtantiā, dixiſſet febrem eſſe conuerſionem calidi natiui, & non caliditatis natiuæ. Deinde per caliditatem natiuam intelligi non poteſt ſubſtantia; quia ſubſtantia non alteratur, neque eſt capax alterationis: alteratio enim pertinet ad prædicamentum qualitatis; quando verò ipſa ſubſtantia calidi natiui conuertitur ad igneam, tunc non ſequitur febris, ſed ſtatim ipſa mors ideſt ipſa ſubſtantialis corruptio, quæ eſt mutatio totius in totum.

Præterea ex Hippocratis aphoriſmo intelligimus, idem eſſe ſubiectum caloris naturalis, & febrilis; quia, inquit Hippocrates non ęquè incidere in febres ſenes, vt iuuenes, quia ſenes modicum habent calidi natiui; ratio Hippocratis eſſet vana, ſi ſubiectū caloris febrilis eſſet diuerſum à ſubiecto caloris naturalis, namque poſſet ſtare, quod ſenes haberent modicum calidi natiui, & plurimum caloris aſcrititi, ob quem eſſent magis procliues ad febrem, quam iuuenes.

Colligimus ergo, quod ſubiectum natiuæ

uæ caliditatis conuerſæ ad igneam ſit eadem calidi natiui ſubſtātia, quæ ſit ſubiectum immediatum, & adæquatum omnium febrium; ac meritò quidem, quia, dum fit alteratio alicuius qualitatis, illud debet conſtitui ſubiectum alterationis, quod eſt ſubiectum qualitatis alteratæ; in qualibet enim mutatione, quę fit à cōtrario in contrarium debet conſtitui mediū ſubiectum, & hoc in febribus eſt ſubſtantia caloris natiui; at quia in omni febre afficitur cor, & deinde totum corpus; ideo primum ſubiectum febrium erit calidum innatum cordis, & deinde calidum innatum aliarum partium.

Montanus putat, ſubiectum febrium non eſſe calidum innatum, ſed calidum exiſtens in ſanguine, & ſpiritu; ſed quomodo poterit ſaluare Galenum, qui dicit comm. 16. huius ſect. febrem eſſe conuerſionem caliditatis natiuæ ad igneam?

Pręterea calidum natiuum ſemper minuitur, & nunquam augetur; caliditas verò ſanguinis, & ſpiritus aliquando augetur, & aliquando minuitur; immo interdum accidit, quod iuuenes talem hæmorrhagiam patiantur, vt ferè totus ſanguis, & ſpiritus reſoluantur, relinquanturque frigidi, & exangues; deinde tamen breui ſpatio iterum ſanguis, & ſpiritus augentur, & corpus incaleſcat, quod calido innato certè conuenire nō poteſt, quia hoc calidum nunquam augetur; Gal. lib. de marcore habet ſi calidum innatum poſſet augeri, vita reddi poſſet æterna, & immortalis.

Prima dubitatio, ex dictis oritur de ſubiecto febris; quia calidum natiuum ſubiectum febris certè eſſe nō poteſt: quia eſt ſubſtantia, & ſubſtantia eſt inalterabilis.

Pro ſolutione ſciendum, quod duplex eſt calidum natiuum; alterum quod nunquam diſcedit à parte, in qua eſt, vt docet Gal. comm. 15. huius primæ ſectionis, vbi confirmat iuramento, dicendo, non per Iouem diſcedere è ſuis ſedibus; quia reuera apud Galenum calidum innatum carnis eſt ipſum eſse carnis, vel eius temperamentum; at eſse carnis non diſcedit à carne, vel ab ipſo temperamento, quod idem eſt, vt alibi ex Gal. oſtendimus; ideo hoc calidum natiuum quoad eius ſubſtātiam non pertinet ad rationem formalem ipſius febris.

De hoc calido loquens Gal. lib. de rigore, & palpitatione c. 6. ſic illum definit; calidum innatum eſt ſubſtantia quædā perpetuo mobilis intus extra, & extra intus, quæ calidi definitio conuenit quoque influenti calori; quia etiam influens habet ſuum proprium innatum ad differentiam calidi natiui implantati, quod mouetur quidem intus, & extra quoad qualitatē, non tamen facit illum tranſitum ab vna ad aliam partem, vt facit influens.

Calidum implantatum habet duplicem motum, unus intus deorſum ad pabulum, quo alitur; alium extra ſurſum ad ignis ſpheram, quod in omni igne obſeruatur ad inſtar ignis lucernę, ſed non mutat locum.

His poſitis quando Gal. dixit, febrem eſse cōuerſionem natiui caloris ad igneā dicimus, hanc definitionem primo eſse formaliter ueram de caliditate influente; de caliditate uero innata, & implantata eſſe ueram effectiuè, quatenus uidelicet eſt cauſa efficiens; quia dum caliditas implantata redditur immoderata efficit caliditatem influentem quoq; immoderatā, quæ formaliter conſtituit febrem; ideo ſoliti ſumus ſic diſtinguere; quod illa febris definitio reſpectu caliditatis implantatæ ſit caſualis; reſpectu uerò caliditatis influentis ſit formalis; quia calor febrilis, qui diffunditur per uniuerſum corpus inhęret caliditati influenti, & non innatæ, & implantatæ.

Hac ratione poſset aliqua ex parte defendi Mōtanus dicens, ſubiectum febris eſse calidū exiſtēs in ſanguine, & ſpiritu.

Illorum tamen ſententia; qui dicūt, febrem formaliter eſse conuerſionē caliditatis natiuæ ad igneam, non poteſt defēdi, quia ſolum caliditas influentis caloris immoderata eſt illa, quę poteſt diffūdi in totum corpus per uenas, & arterias, quæ dum redditur immoderata eſt cauſa formalis ipſius febris; uel formaliter eſt ipſa febris; caliditas uerò immoderata calidi implantati eſt cauſa efficiens ipſius febris.

Secunda dubitatio exoritur ex dictis; non uidetur, quod calidum natiuum ſit ſubiectum febris, quia ex Gal. 1. de differentijs morborum in principio, in febre ephemera, & putrida ſpiritus, & humores

ſunt

ſunt in calefacto eſſe: partes verò ſolidę, quæ a calido natiuo conſtituuntur, ſunt in calefieri: ſed ſic eſt, quod de ratione febris eſt etiam calidum in facto eſſe.

Reſpondetur in ſpiritibus alteratis, & in humoribus pútridis non eſſe formaliter febres, ſed ſolum effectiuè, vt alibi probauimus ex Galeno 11.meth.& tertia parte artis med. formaliter verò febrem putridam & ephermeram eſſe in ſolidis.

Quãdo verò dictum eſt, in febre ephemera, & putrida partes ſolidas eſſe in calefieri id intelligitur reſpectu hecticæ, quæ non ſolum eſt in calefacto eſſe, ſed etiã in habitu:Galen..n lib.de differentijs ſymp. vult, quod de ratione morbi ſit aliquid in facto eſſe ad differẽtiam ſymptomatum, quæ ſunt in fieri, & inſequuntur morbum, vt vmbra corpus; ideo febris ephemera & putrida ſunt morbi, quatenus ſunt in calefacto eſſe: quatenus uerò ſunt in calefieri non dicuntur morbi.

Quoad ſubiectum caloris aſcititij ſimiliter pro ſubiecto habet calidũ natiuum: aſcititius enim calor ſic fit: dum ex ſem. & ſanguine menſtruo oritur calidum natiuum, tunc in prima generatione eſt calidiſſimum & humidiſſimum, ſicuti docet Hippocrates 2. de natura humana 12. his uerbis „ Nam hoc ſcire expedit hominem prima die calidiſſimũ ſui ipſius eſse, extrema vero die frigidiſſimum.

Deinde repetit paulo infra, nempè tex. 15. his uerbis „ Atque hac ratione homo prima die, quo maius ſuſcipiat incrementum, eo fit calidior. Quo etiam poſtrema die plus marceſcit & frigidior fit neceſse eſt.

Idem calidum natiuum eſt illud quod efformat prima ſtamina omniũ partium corporis, quibus fabrefactis incipit calor abſumere humidum: unde partes aliquæ duriores, aliquæ molliores redduntur: ſic oſsa in principio ueluti cerea in infantibus apparent: deinde duriora ſemper uſque ad ultimam ſenectutẽ redduntur.

Hinc 115.oſsa in infantibus deficiunt: quia calor adhuc ſufficienter nõ exſiccauit. Hæc quæ deficiũt ſunt duo oſsa bregmatis, quæ in prima infantia adhuc ſunt cartilaginea: os ithmoide: duo oſsa ſtilloides: quatuor oſsa cocygis: 32.dentes: 48. ſeſamoidea: 16. oſsa corporum: octo tarſorum, & duæ patellæ, quæ oſsa in adultis inueniuntur: ſed in infantibus non ſunt: fiunt tamen dum pueri incipiũt exſiccari; Iſtaque prima exiccatio eſt primus gradus caloris aſcititij, ideſt acris, & mordacis: quia de ratione aſcititij caloris eſt mordacitas: cauſa vero, cur dum ſiccitas adnectitur calido natiuo, fiat caloris mordacitas, quia ſiccitas eſt lima caloris: hæc mordacitas pertinet ad qualitatem calidi natiui: quare cõcludimus, idem eſſe ſubiectum febrium, & caloris aſcititij.

QVÆST. LIX.

De calore influente, ſeu de ſpiritibus.

QVo ad calorem influentem. Medici per calorem influentem intelligunt ſpiritus, & ipſorum radios, ualde tamen diſſentiunt de numero ſpirituum. Quidam dicunt dari tres ſpiritus, nempè animales, uitales, & naturales.

Quidam, ut Manardus, & plurimi alij negant dari ſpiritus naturales: conceduntque ſolum animales, & uitales. Similiter Auerroes primo coll. c. 14. habet hec uerba „ ſpiritus duo ſunt: ſpiritus apparens in corde, & ſpiritus apparens in cerebro: ſed ſpiritus in hepate non apparet per uiam ſenſus: ecce quod ex Auerroe ſunt ſolum duo ſpiritus.

Auicennas uerò, an detur hic ſpiritus naturalis, uidetur dubius.

Quidam uerò, ut Argenterius, tenent dari ſolum unum ſpiritum, huncque eſſe uitalem, qui dum eſt in corde exerceat munia uitæ, dum eſt in cerebro præbeat ſenſum, & motum cerebro, & uniuerſo corpori: propterea negant dari ſpiritum naturalem, & animalem ſpecie diuerſos a uitali.

Sed antequam accedamus ad diſputationem, an ſcilicet detur ſpiritus naturalis ſciendum eſt, omnes Auctores in hãc ſententiã cõſpirare, quod de ratione ſpiritus quatenus sũt ſpiritus, ſit hæc conditio, vt illico influant, uel per ſe, vel per radios in ſingulas partes: ſi per radios in inſtãti facultates ſeu uirtutes demãdari ab illo viſcere, in quo fiũt, in omnes corporis partes reliquẽdo locũ, ſiue uiſcus, in quo fiunt, itaut niſi noui ſpiritus ſẽper fiant, ceſ-

ceſſet vita,& ceſſent ſenſus,& motus.

His poſitis probabimus auctoritate,& experiētia non dari ſpiritum naturalem.

Primum argumētum deſumitur à Galeni auctoritate primo de loc.aff.vlt. vbi dicit,virtutes naturales eſſe conatas partibus,& non eſſe influentes: inde neceſſariò colligi poſſe, non dari ex Gal. ſpiritum naturalem:ibi enim inquit, uirtutem naturalem eſse conatā, ſicuti uirtus magnetis:eſt conata magneti;eius uirtus nō quotidiè fit, ſed ſemel tantum facta à principio generationis nunquam relinquit magnetem:ſic falcultates naturales nempe attactrix,retentrix concoctrix,& expultrix a principio generationis ſemel factæ nō amplius fiunt:manentq; conatæ partib.,ac nunquā ipſas partes relinquūt.

Quod nō poteſt dici de uitali,& animali;non de uitali,quia iſta relinquit cor,& mittitur in alias partes: quare niſi cor e- ueſtigio generaret nouum ſpiritum uitalem, fieret ſyncope,& ceſſaret uita.

Non de animali: quia hæc uirtus ſimiliter relinquit cerebrum, ac mittitur per uniuerſum corpus; quare niſi cerebrum illicò generaret nouum ſpiritum, ceſſaret ſenſus & motus,ſtatimque ſuccederet apoplexia, & mors.

Confirmat Galenus 1.de loc. aff. ult. uirtutes naturales non eſſe influentes ſed ſemper eſſe conatas, eo quia morbi pertinentes ad inſtrumenta naturalia ſemper ſint per eſsentiā, & nunquā per conſenum. Hoc poteſt probari de intemperie, mala compoſitione, & ſoluta vnitate. Intemperies enim, tumores,& ſolutæ vnitates ſi in ventriculo, vel alijs partibus naturalibus exiſtant abſq; dubio euadunt morbi conati illis partibus: quia ab ipſis partibus ſunt inſeparabiles: ergo ibi ſunt per eſſentiam & nunquam per conſenſum. Hinc Gal. habet hæc verba loc.cit.,,Quoties inſtrumenta naturalia læduntur ſemper primaria affectione laborant: quia actio naturalis eſt conata, & non dependet ab alijs principijs: quod certè dici non poteſt de animalibus, quia partes animales,quæ tales ſunt, quatenus habent ſenſum,& motū,ſæpiſſimè confli- ctantur morbo per conſenſum.

Galenus pro hac re primo de loc. aff.6. recitat caſum Pauſaniæ,qui veniens Romā ex caſu è vehiculo percuſſus circa ſeptimam vertebram ceruicis amiſit ſenſū trium digitorum:affectus digitorum erat per conſenſum a ceruice, & nequaquam per eſsentiam in digitis; ideo Galenus applicatis emollientibus ceruici ſanitatē digitis illicò reſtituit. Nos in ſimili caſu feliciter applicauimus ceruici amoniacum diſsolutum in aceto, in quo ebullierint maluæ,liquiritia, fænūgræcum,& lini ſemina; vnde diſpoſitione ſcirrhoſa ceruicis emollita ſenſum digitis reſtituimus.

Parimodo Galenus 4.de loc.aff 4.recitat caſum cuiuſdā, qui amiſit ſenſum pericranei primaria affectione exiſtente in ceruice. Ibi Galenus reprehendit quoſdā medicos,qui vt reſtituerent ſenſum pericranio,illud exulcerabant, vt ſenſum reuocarent: Gal. verò vt primum applicauit calida ceruici, ſtatim illum ſanauit; intellexit Galenus illum hominem ſub pluuia,& vento impetuoſo ambulaſse,& circa ceruicem palium madefactum reddiderit ceruicem ſtupidam; vnde nerui ceruicis,qui excurrunt per pericraneum facti hebetioris ſenſus, in ipſo ſtupor factus eſt.

Secundum argumentum probans non dari ſpiritum naturalem colligitur ex Gal.3.de facul. naturalibus 14. vbi dicit, de ratione ſpiritus eſse, vt ſit tenuior uapore: quare ſi ſpiritus naturalis eſset in venis exhalaret,quia uenę non ſunt dēſæ ut arteriæ, in quibus ſtabulantur ſpiritus uitales. Immo Gal.non uno in loc. laudat Herophilum,qui dicebat,arterias eſſe ſextuplo craſſiores uenis. Similiter animales ſpiritus ſunt in neruis, qui ſunt ualde denſi, uel ſunt in uentriculis cerebri,uel in ſpina, quæ partes ob craſſitiem poſsunt ipſos coercere,ne exhalent.

Tertium argumentum tale eſt De ratione ſpir tus ex Hippocrate 6.epid.8.tex. 7.habetur,quod inter ὁρμῶντα,idest impetum facientia collocentur; ſed ſic eſt, quod facultates naturales nullum habent impetum;ergo.

Quartum argumentū eſt Manardi, & tale eſt. Non datur locus generationis pro hoc ſpiritu naturali; ergo non datur iſte ſpiritus naturalis. Reliquitur ergo, ut duo tantū ſint ſpiritus, nempè uitalis, & animalis;uitalis fit in ſiniſtro uētriculo cor-

lo cordis; animalis verò in ventriculis cerebri. In hepate quidem nulla eſt cauitas, vbi fieri poſſit hic ſpiritus naturalis: quare ſi non eſt in hepare locus generationis iſtius ſpiritus, nullibi erit: Gal. enim 12. meth. c. 5. inquit, ſi daretur ſpiritus naturalis eſſet in hepate.

Quo ad Argenterium, qui negat nõ ſolum naturalem, ſed etiam animalem, conatur probare vnum ſpiritũ vitalem ſufficere: habetquè duo præcipua argumẽta.

Primum eſt, quia inquit, in cerebro vix conſpici poſſe plexum retiformem in quo dicũt Medici magnam generari ſpirituum animalium copiam: deinde plexus eſt factus ex arteriolis, & non ex neruis; ergo ille ſpiritus, qui erit in plexu, erit vitalis, & non animalis.

Secundum argumentum Argenterius deſumit à motu dilatationis pupillæ, dicens, dilatationem nõ fieri à neruis: quia in pupilla non ſunt nerui; ergo illa dilatatio fiet ab arteriolis pupillę: ergo motus proueniet à ſpiritu vitali, qui defertur per arteriolas. Subdit, non ne clauſo alterutro oculo, pupilla dilatatur, ſed ſic eſt quod inter pupillam, & neruum opticum nullus ſe interponit neruus, ſed ſolũ ſunt ipſæ arteriolæ: inde infert, ſpiritum vitalem non ſolum inſeruire vitę, ſed etiam ſenſui, & motui.

Ad primum argumentum de plexu retiformi, quod ſit ita exiguus, vt vix in anatome conſpiciatur, labitur Argenterius in plurima errata.

Primum oſtendit ſe non vidiſſe humani cerebri anatomen; quia plexus retiformis eſt maximè conſpicuus.

Præterea fallitur, dum putat, Gal. arbitrari in plexu retiformi fieri ſpiritus animales, quod nunquã ſomniauit: quia plexus ex Gal. ſolum præparat materiam pro ſpirituum animalium generatione; deinde præparata materia ſpiritus perficiuntur in cerebri ſubſtantia.

Demum vacillat, dum reprehẽdit Gal., quod ſibi contradicat; quia aſſerat, ſpiritum animalem modò fieri ex aere, modò ex ſpiritu vitali, modò ex ſanguine, modò in plexu, modò in ventriculis, & modò in cerebri ſubſtantia. Oſtendit ſe non legiſſe Galenum, qui lib. de plac. & alibi vult fieri ſpiritum animalem ex aere attracto per proceſſus mamillares: a ſpiritu uitali, vt à materia proxima: à ſanguine, ut à remota: in plexu pręparari, & non fieri, ſed fieri in uentriculis, & perfici in cerebri ſubſtantia.

Ad ſecundum argumentum de dilatatione pupillæ, dicimus Argenterium fuiſſe parum uerſatum in Anatomia; quia cauſa, cur pupilla dilatetur, & cõſtringatur non ſunt arteriolæ, ſed eſt tunica ciliaris, quæ eſt baſis omniũ aliarũ tunicarũ uidelicet corneę, ſchlirodis, uuę, coroidis, hyaloidis anterioris, & poſterioris, & araneæ anticæ, & poſticę. Hæc tunica pectinibus nigris colligat cryſtallinum. Hęc illam habet uirtutem mouendi modo introrſum, modo extrorſum cryſtallinum. Hæc aperit, ſtringit, pupillam retrahit, & protrahit cryſtallinum. Si iſti motus ceſſent uel ob paralyſi uel ob alias cauſas uiſio uel non fit, uel uix fit, quamuis cæterę partes ſint illæſæ.

Poſſumus quoque reſpondere motum illum pupillæ non eſſe uolũtarium: argumentumque nihil probare; quia motus animalis, quem quærimus, eſt uoluntarius, & non naturalis.

Quod uerò detur ſpiritus animalis, Gal. 1. de plac. c. 5. probat hac experientia. Dũ aliquis uulneratur uſque ad cerebri ventriculos eo modo, quo contigit illi Iuueni in Smyrna Ioniæ, quem caſum ſic refert Gal. 6. aphor. comm. 18. dum illud uulnus penetratum uſq; ad cerebri ſubſtantiam aperiebatur, ille iuuenis ſtatim amittebat ſenſum, & motum: dum uerò adducebantur labia uulneris, atque claudebatur orificium, ſtatim ille incipiebat recuperare ſenſum, & motum: quia detinebantur ſpiritus animales, quibus detentis, facultas per irradiationem per uniuerſum corpus ita uelociter in extremas partes diffundebatur, ac in proximas.

Quod uerò detur quoque ſpiritus uitalis, qui irradiatiuè, & in inſtanti radios effundat per uniuerſum corpus, quemadmodum ſplendor à Sole: probatur à Gal. in lib. quod ſanguis in arterijs contineatur c. 7. euidentiſſimis experimentis: probato de uitali, facilè colligimus de animali.

Sic de uitali à Gal. probatur: quod in inſtanti per corpus arteriæ moueãtur: ſi

ſiſtu-

fiſtula caua in arteriã inciſã immittatur, & arteria ſupra fiſtulã ligetur, tũc quamuis ſpiritus cum ſanguine arterioſo diffluat ad partem inferiorem, nihilominus arteriȩ pars inferior motu pulſus omninò priuatur. Addit Galenus loco citato, ſi mittatur fiſtula non caua in arteriam inciſam, quæ obſtruat totam arteriæ cauitatẽ, hac legẽ tamen, vt non ligetur arteria ſupra fiſtulam, tunc radij per tunicam in inſtanti trãſeunt deorſum, & efficiunt pulſationes in parte inferiori ipſius arteriȩ: argumento eſt, quod non ſpiritus, ſed radij tranſmiſſi in inſtanti ſint illi, qui efficiant arteriæ pulſationes.

Præterea, quod vitales facultates per radios tranſmittantur in inſtanti à corde: patet, quia legata arteria inguinis, tollitur ſtatim pulſus digitorũ pedis; ſoluta verò arteria, eq̃uè velociter incipit moueri arteriola alicuius digiti, perinde ac arteria capitis; Argumento eſt, quod in inſtanti facultates vitales tranſmittantur.

QVÆST. LX.

Quomodo calor natiuus perducat nos ad ſenectutem, & mortem.

QVomodo verò calor natiuus, qui gratia conſeruationis productus eſt, nos ad ſenectutem, ac mortem perducat, Gal. 1. de elementis c. 7. lib. de tabe c. 4. & 1. de tuen. ſan. c. 2. proponit duas cauſas neceſſarias, & ineuitabiles ſenectutis, ac mortis, quæ à calido innato, trahunt originem.

Prima eſt calor, qui ſemper agit in humidum exſiccando: ſed vſque ad ȩtatis vigorem ſummo cũ animantiũ beneficio: quia exſiccando ſuperfluam humiditatẽ partiũ corporis dat robur ipſis partibus; ſed roboratis partib. (proh dolor heu nos miſeros) ita perſeuerat exſiccando humidum radicale, vt perducat animantia ad ſenectutem, & ad mortem.

Neque vlla eſt contradictio in Gal. dũ primo de tuenda citato dicit, calidum innatum ſemper exſiccare proprium humidum, & nos ad mortem perducere; lib. verò de tabe, calorem non aſſimilari flãmæ: ſed nos tueri: quia primo de tuenda ſanit. intelligit nos exſiccare poſtquam membra per humidi ſuperflui conſumptionem reddita ſunt robuſta: lib. verò de tabe nos tueri, dum abſumit humidum ſuperfluum in ætate puerili.

Non tollunt contradictionem, qui dicunt calorem innatum conſiderari dupliciter, vel vt innatus, & ſic nos tueri, vel vt calor, & ſic nos ad ſenectutem perducere, quia calor innatus, vt innatus eſt ille met calor, qui agit in humidum, conſideratus vt calor.

Secũda cauſa mortis eſt cõtinuus fluor totius ſubſtantiȩ ab eodem calore natiuo factus, ob quem fluorem animal vnius dici ſpatio poſt ortum interiret, niſi eſſet inuentus cibus, qui remitteret quod continuo deperditur; ſed remiſſio non eſt æqualis: vtinam reddi poſſet ȩqualis, quia ſuccederet agerasia, & corpora redderentur immortalia.

Auxilia pro euitanda morte, ſi inuenirentur, duorum alterum reſpicerent, vel prohiberent, ne calor natiuus exſiccaret humidum radicale, vel tantum apponerent quantum continuò deperditur.

Spargirici putant ſe inueniſſe remediũ pro prima intentione, quod ſcilicet calor non abſumat amplius humidum per vſum auri potabilis: quod eſt incorruptibile: atq; reuera ſub orbe Lunæ aliud non inuenitur, quod uideatur incorruptibile, niſi aurum; quia in fornacibus, nec ullo alio igne uehementiſſimo aurum abſumitur: quod de alijs rebus dici non poteſt.

Contra Spargiricos duo ſunt argumẽta efficaciſſima deſumpta à ratione, & experientia. A ratione, quia alimentum antequam conuertatur in humidum ſubſtãtificum ter tranſmutari eſt operepretium: aurum uerò cum non ſit obnoxium corruptioni uel tranſmutationi erit innatũ pro nũtritione. Ab experientia: quia hactenus non eſt inuentus ſpargiricus, qui diutius uiuat, quam ruſtici noſtrates.

Auxilia uerò pro ſecunda intentione, quæ ſcilicet tantum poſſent remitterẽ, quantum deperditur, inueniri non poſſunt: quia in actu conuerſionis, ſeu nutritionis humidũ radicale exſiccatur. Hinc Auicennas prima primi dicit „ ſi calor naturalis eſſet infiniti uigoris, niſi quoq; humidum eſſet infinitum, non ſufficeret: quia in conuertendo cibum in ſubſtantiam

tiam, quoduis humidum aliquo ſpatio exſiccatur.

Auxilia verò pro retardandis ambabus mortis cauſis conſiſtunt in his duobus: primum in auferendis impedimentis.

Secundum in eligendis humidis alimentis, quæ prohibeant: ne citius iuſto exſiccetur humidũ radicale: ſed hæc duo propoſita non poſſunt intelligi, niſi hæc quatuor præſciantur.

Primum an cibus qui ingeritur quammaximè reſtituat deperditum.

Secundum qua hora iterum ſit cibandum.

Tertium qualis debeat eſſe cibum.

Quartum rectus vſus omnium rerum nõnatura lium,ſed hæc quatuor diſtinctè & particulatim intelligi non poſſunt, niſi per ſtaticam noſtram: ſine ipſa quidem ſola coniectura ſatis incerta hæc percipiuntur.

APHORISMVS XV.

VEntres hyeme, & vere natura calidiſſimi ſunt, & ſomni longiſſimi quare per ea tempora alimenta copioſiora ſunt exhibenda: etenim tunc calor innatus plurimus eſt: vnde, & pluribus eget alimentis, indicio ſunt ætates, & Athletæ.

Cum Hippocrates in aphoriſ.13.egerit de victu ſanorum ſumpta indicatione ab ætatibus,& in 14.tradiderit rationem cur ſenes facillimè, & pueri difficillimè ieiunium ferant; reliquum erat vt ageret in hoc aphoriſmo de ratione victus ſanorũ: ſumpta indicatione ab anni temporibus, quia, & ætates, & anni tempora ſunt ſigna virtutis indicantis ipſum cibum.

Quod verò agat in hoc aphoriſmo de victu ſanorum, & non ægrorum, patet: quia Gal.1. de ratione vic. 44. loquens de victu ægrorum dicit totum oppoſitum, nempè tẽpore hyemis in ęgris requiri victum tenuem: tempore vero,æſtatis victum pleniorem, ſeu minus tenuem: quia ægri tempore æſtiuo non ita facilè poſſunt vſque ad vigorem perdurare, vt tempore hyberno: eſt enim Hippocratis ſententia aphoriſmo 9. & 10. quod tantum cibi ægris conueniat, quantum poſſint perdurare vſque ad morbi vigorem. Immo ex Gal. in comm.4. huius ſectionis vires ipſorũ ægrorum ſunt conſeruandæ debiles; quia morbo ſuperato ſtatim reficiuntur: ideo addit in eodem comm. Galen. „ ſi vires quales accepimus velemus conſeruare,fieret additio ad morbum. In hoc verò aphoriſmo totum oppoſitum dicit, nempè tempore hyemis plus cibi: ergo non de victu ægrorum, ſed de victu ſanorum intelligit.

In hoc aphoriſmo duo facit,primo proponit hunc aphoriſmum, ventres hyeme, & vere plus cibi eſſe dandum. Deinde confirmat aphoriſmum triplici ratione,& duplici experimento.

Prima ratio eſt,quia tunc plus cibi dãdum eſt, quando ventres ſunt calidiores: ſed hyeme, & verè ſunt calidiſſimi ergo.

Secunda ratio: quia hyeme ſomni ſunt longiſſimi per quos maior ſit concoctio: ideo plus cibi dandum eſt.

Tertia ratio aphoriſmi eſt:quia hyeme calor natiuus copioſior eſt, quam alijs temporibus.

Deniq; confirmat aphoriſmum duplici experimento.Primum experimentum deſumitur à pueris. Secundum ab Athletis: ambo hyeme, & vere egent copioſiori alimento, quam alijs temporibus:tuncq; magis auidè appetunt cibum: ciborum enim cupiditas naturalis ſignificat internum robur: quo exiſtente plus cibi requiritur.

Tantum enim valet ciborum cupiditas in ſignificando virium robur, vt Hippoc. in Heropito, quia nunquam amiſit appetitum diuinauerit euaſurum, licet in ipſo eſſent plurima ſigna mortalia: dic enim 100. à morbi principio liberatur à morbo lethali.

Quo ad verborum explicationẽ ταῖ κοιλίαι, quod propriè ſignificat cauitatem, ſeu capacitatem: vnde Cælum deductum eſt, ἀπο τῦ κοίλυ, quia chilon ſeu Cœlum ſignificat cauitatem ſeu capacitatem vniuerſi, & non ſuperficiem, ſeu capacitatis circumferentiam. Dum verò Hippocrates nominat ventrem ſine aliqua coarctatione intelligit ventriculum,& inteſtina: ſicuti 6. aphoriſmorum 14.dum dicit „ hydrope detento, ſi aqua è venis in uen-

trem defluxerit,ſoluitur morbus.

Dum verò per ventrem intelligit alias cauitates, euiuſmodi ſũt cauitates thoracis, limitat cum alia dictione, ſicuti 7. aphoriſmor. 38. vbi dicit,„deſtillationes in ventre ſuperiorẽ ſupputãt intra 20. dies.

Præterea patet quod in hoc loco per ventrem intelligat uentriculum: quia dictioni uẽtri appoſitus eſt articulus αὐκοιλίαι, qui articulus ſignificat determinatam cauitatem; quamuis aphoriſ. poſſit quoque ampliari ad alios uentres, ut ad cor, iecur, lienem, & renes; non tamen applicari poteſt ad pulmonem, cerebrum, & ueſicam; quia iſtæ partes hybernò tempore ſunt frigidiores.

„*Hyeme*. Pro intelligentia aphoriſmi ſciendum eſt, annum diuiſum eſſe ab Hippoc. in his aphoriſ. in quatuor partes, & in lib. de hebdomadibus in ſeptem, ut refert Gal. 1. epid. 1. comm. primo.

Prima anni diuiſio, quæ eſt in quatuor partes, deſumpta eſt à duobus ſolſtitijs, & à duobus æquinoctijs; ideo Gal. primo epid. & 3. aphoriſmorum 14. vult, quod ver incipiat ab æquinoctio, quod eſt circa vigeſimum diem Martij, & perduret vſque ad ortum pleiadum ſeu virgiliarum, ideſt circa octauam diem Maij.

Æſtas verò incipit ab ortu pleiadum vſque ad ortum arcturi, ideſt vſque ad octauam diem Septembris circiter, itaut æſtas per quatuor menſes perduret.

Autumnus ab ortu arcturi vſq; ad occaſum pleiadum excurrit, qui occaſus fit circa decimumquintum diẽ Nouembris.

Hyems uerò deinde producitur uſque ad æquinoctium uernale, uidelicet uſque ad uigeſimum diem Martij circiter.

Antiqui tamen, & ipſe Hippocr. ſubdiuidebant æſtatem in duas partes. Hyemen uerò in tres, itaut annus illorum eſſet diuiſus in ſeptem partes.

Prima pars æſtatis erat ab octaua Maij uſque ad ortum canieulæ, uidelicet uſque ad principium Iulij; hanc partem uocabant oram; ideo fructus, qui maturabantur in hac parte, uocabantur orarij; ora ſignificat ſolem, qui tunc præcipuè dominatur.

Secunda pars æſtatis erat ab ortu caniculæ uſque ad ortum arcturi, uidelicet ad octauam diem Septembris, & uocabatur opora; fructus uerò qui maturabantur in hac parte uocabantur oporari, quaſi autumnales; opora enim apud Græcos ſignificat autumnum.

Deinde diuidebant hyemen in tres partes. Primam uocabant ſementum, ideſt tempus ſerendi.

Secũdam uocabãt ſolſtitium brumale.

Tertiam uocabant tempus inſerendi arbores.

Hippocrat. per hyemen intelligit omnes has tres partes, & præcipuè mediam: quia in prima parte ideſt in menſe Nouembris uentres adhuc non ſunt calidiſſimi; calidiſſimi enim ſunt in media.

Per uer Hippoc. intelligit præcipuè illam partem ueris, quæ hiemi adnectitur.

Natura calidiſſimi. Pro intelligentia ſciendum, calidum aliud eſſe innatum, & aliud aſcititium; innatum duplex eſt, aliud, quod eſt implantatum, quod ut dicit Galenus in hoc comm. eſt natura animalium. Præterea eſt forma partium ſimilarium quia uocatur a Gal. 1. de Vſu P. 9. temperamentum ſubſtantiale, per quod os eſt os, & caro eſt caro. Similiter Gal. 3. de temp. 4. uult hoc temperamentum ſubſtantiale eſſe naturam, & uniuerſam ſubſtantiam partium. De hoc calido innato implãtato loquens Galenus in hoc com. confirmat ſacramento, dicendo non per Iouem ſeparari a ſuis partibus, nec ab ipſis refugere quia eſt implantatum. De hoc calido innato intellexit Hippoc. in ſuperiori aphoriſmo, dum dixit, „qui creſcunt plurimum habent calidi innati; quod tamen (ut probauimus) a prima generatione uſque ad obitum diminuitur, ut oleum in lucerna.

Datur aliud calidum innatum, quod a corde tranſmittitur per uniuerſum corpus, & uocatur innatum ab Hippoc. in hoc aphoriſ., & a Gal. in comm. A medicis uerò uocatur influẽs; hoc enim reuera non eſt forma partium, ſicuti eſt implãtatum; quia hoc influens hyberno tẽpore augetur, dum per antiperiſtaſim refugit ad partes internas, undè fit quod uentres ſunt calidiores, æſtate uerò frigidiores. Calor innatus ſeu implantatus numquam augetur, ſed ſemper minuitur ad initar olei in lucerna; nec ſequitur ani

ni tempora, ut ſcilicet hyeme ſuſcipiat augmentum, æſtate decrementum; hic calor ſequitur ætates, quæ nunquam redeunt; de hoc non intelligit Hippocrates in aphoriſmo.

Calor uerò de quo intelligit eſt ille, qui ſequitur anni tempora, qui dicitur influens, quippè a corde, & a cerebro effunditur in totum corpus: vnde hyeme actiones uitales, & animales ſunt robuſtiores; æſtate debiliores; hic ſequitur anni tempora; hieme enim eſt robuſtior ob andiperiſtaſim; ideo eget copioſiori cibo; æſtate oppoſitum obſeruatur. De hoc loquẽs Ariſtot. 2. Probl. 33. dicit, hyeme calorem intus ſe contrahere, ideo melius concoquere; æſtate uerò diffundi per corpus; ideo minus concoquere.

De hoc influente calore Hippocr. 5. aphoriſ. 21. loquens de cõuulſione habet hanc ſententiam, „ larga frigidæ perfuſione æſtate media reuocat calorẽ ad intus, & ſanat conuulſionẽ. De hoc calore intelligit Hippocrates in hoc aphoriſmo. De hoc Galen. 3. de cauſis pulſuum 6. & lib. 8. de plac. 7. loquens, inquit, tempore hyemis, & veris plurimum eſſe calidi natiui, & parũ aſcititij: contra in æſtate plurimum aſcititij, & parum natiui.

Notandum tamen per calorem aſcititium intelligendã eſſe qualitatem immoderatam caloris naturalis, ſeu natiui, & non ſubſtantiam calidi natiui, quæ non eſt alterabilis, ſicuti neque aliæ ſubſtantiæ alterabiles ſunt, quia alteratio ſolum eſt in prædicamento qualitatis.

Notandum, aphoriſmum verificari de robuſtis, hac duplici lege ſeruata.

Prima, vt hyems ſeruet ſuam naturam, itaut non habeat aliquem inſolitum exceſſum.

Secunda vt non comittãtur errata in victu, & alijs ſex rebus non naturalibus: quia ob errata etiã corpora robuſtiſſima refrigerari poſsũt: robuſta enim propter errata tendunt ad morbum: debilia verò ad mortem. Obſeruatis igitur in robuſtis his conditionibus, calor influens diſperſus per ambitum corporis hyberno tempore retrahitur ad ima, unituſq; cum implantato acquirit vires, propter quas cibus promptius concoquitur: ideo hyeme plus cibi dandum.

Qua ratione verò calor hyeme augeatur, dicimus ex Galeno lib. de cauſis morborum cap. 2. calorem augeri ob quinque cauſas, nempè per adhæsũ rei calidę, vel per putredinem, vel per motum, vel per conſtipationem, vel per alimentum. Ob quatuor ex iſtis cauſis tempore hyberno calor augetur. Prima per motum, quem facit antiperiſtaſis: quia calor ob frigus recurrens ad viſcera ob motum iſtum factum in ipſo corpore excitat maiorem calorem: itaut, dum fit conſtipatio, & ſimul antiperiſtaſis fiat febris, ſed primò ephimera, deinde ſequitur putrida, vel hæctica, prout corpus eſt præparatum.

Quod uerò per antiperiſtaſim calor augeatur, docet Ariſtot. 8. Phyſicorum. Hippocrates 5. aphoriſ. 2. verò inquit, cõuulſionẽ ſanari poſſe frigidę perfuſione.

Similiter Galenus in hoc comm. & experientia ipſa animaduertitur, dum fabri ferarij volunt vigorare ignem, aquæ tantillum aſpergunt.

Secunda cauſa augens calorem tempore hyemis eſt adhæſus ideſt uicinitas corporis calidi, dum ſcilicet influens ſua natura calidum retractum ad ima, & unitum implatato tangit uiſcera, illaque ex neceſſitate calefacit.

Tertia eſt cõſtipatio à frigore facta ob quam duobus modis corpus incaleſcit. Primò impediendo ne calidum è corpore ita facilè exhalet. Secundò detinendo acria excrementa, quibus retentis calor ſolet maximè excreſcere.

Quarta cauſa augmenti caloris eſt alimentum: quia hyberno tempore ob antiperiſtaſim calor maior factus maiorem excitat appetitum, magis concoquit, & conuertit alimentum in ſubſtantiam nutriti, unde augetur calor.

Notandum antiperiſtaſim non ſolum calefacere, ſed etiam roborare, ſicuti colligitur ex hoc Gal. com. ubi inquit, corpora aqua frigida lota per antiperiſtaſim robuſtiora fieri, quod non ſolum robuſti, ſed etiam debiles, ſi exiguo ſpatio lauentur maximè iuuantur, ſicuti obſeruat Gal. in hectica febre laborantibus, qui reuera nulla alia uia ſanari poſſunt, niſi hac propoſita 10. meth. cap. 10. qui tali ordine illos ſanat, primò uſu balnei tepidi, ut humores effundãtur, & acres fuligines

exhalent;deinde uſu balnei frigidi, quod ita roborat,ut poſtea ſanentur.

Ex his nos duo colligimus. Primum cur frigidiſſimę perfuſione facta in carnoſis illicò dolores collici, & nephritici tollãtur.Immo cardialgia quę eſt affectus magni momẽti aquæ frigidæ perfuſione remouetur: eſt enim Gal. præceptum 9. meth.5.vbi habet hanc ſentẽtiam „ Aqua frigida cardialgiam momento temporis ſanat intus,vel extra:vtimur .n.(vt tutius agamus) pano lineo madefacto aqua frigida, illũq; affatim applicamus parti dolenti: vel pro auferenda cardialgia orificio ventriculi: panumq; celerrimè amouetur: ſed ne aquæ frigiditas imprimat aliquam noxam in partẽ læſam applicamus linteum aliquod actu calidum, ne actualis humiditas aliquid mali efficiat.

Parimodo Hippoc.5.aphoriſ.25. dicit, frigida largè effuſa dolores podagricos, & convulſiones ſanat.

Alium tamẽ modum meliorem adinuenimus pro auferendo dolore, & cardialgia non ſine aſtantium admiratione, taliſque eſt. Accipimus veſicam bouinã multa niue,vel glacie impletam, illamq; ſudariolo obuoluimus, ne ab ægris, vel aſtantibus animaduertatur: deinde parti dolenti ſudariolum improuiſo applicando,ſtatim dolor aufertur: mirificè tamen iuuat,ſi paulo ante patiẽtes inunctiones actu calidas fuerint experti: De hoc modo ſedandi dolores egimus in commentarijs noſtris Auicennæ doc.5.c.1. tex.23. Vtimur veſica ſudariolo inuoluta: quia hoc miſerrimum in humanis rebus,quod facilia, ſi cognoſcantur, ſpernantur.

Sexta dubitatio: colligimus ex dictis, quomodo poſſint conciliari duo loca Hippoc.:dicit enim primo de natura humana tex.32. & 36. hyeme pituitam augeri. In hoc loco verò hyeme ventres eſſe calidiores. Quomodo augebitur pituita, ſi ventres ſunt calidiores?

Soluitur, quia pituita in debilibus, & robuſtis augetur, ſed in robuſtis augetur, & concoquitur, in debilibus verò excreſcit,& ſic cruda, & incocta relinquitur. Quare Hippoc.1.de natura humana locutus eſt de debilibus: in hoc aphoriſmo verò de robuſtis.

Præterea dicere poſſumus, hyeme in robuſtis generari plurimum pituitæ naturalis, quæ eſt ſemiſanguis, quæ facilè concoquitur ad differentiam pituitæ excrementitiæ, quæ ſunt vitrea, gypſea, acida,& ſalſa, quæ facilè in debilibus cumulantur,& non concoquuntur.

Quinta dubitatio: ſi hyeme calidiſſimi ſunt ventres: ergo bilis generabitur, & non plurima pituita, vt tenet Hippoc. 1. de natura humana tex. 36.

Reſpondet Galenus in comm.ventres eſſe calidiſſimos naturali calore, qui eſt temperatiſſimus,qui non bilem, ſed ſanguinem,& pituitam naturalem, quæ eſt ſemiſanguis,adauget.

Tertia dubitatio, In vere non poſſunt ventres eſſe ita calidi, vt hyeme: ergo non ſunt calidiſſimi.

Reſpondetur,in vere ventres eſſe calidiſſimos reſpectu æſtatis,& autumni, non reſpectu hyemis. Vel reſpondemus per ver intelligere partem veris, quæ adnectitur hyemi:vel dicimus in uere eſſe moderatiorem temperaturam, ratione cuius uentres dici poſſint calidiſſimi intelligendo per calidiſſimus calorem moderatiſſimum,& temperatiſſimum, qui in concoquendo tenet primum locum.

Quarta dubitatio: Gal. dicit in comm. uentres hyeme eſſe calidiſſimos, quia ob antiperiſtaſim augetur ſubſtantia calidi innati, namque Galenus lib.de tabe c.4. &alibi dicit,ſi augeretur ſubſtantia calidi innati,animal eſſet æternũ, animal enim eſt mortale, quia hoc calidum ſemper diminuitur uſque ad mortem, ſicuti oleum lucernæ accenſæ,in qua diminuitur, donec lucerna oleo priuata extinguitur.

Reſpondetur, augeri calidum influens, & non innatum, quod eſt forma partis, qua os eſt os, & caro eſt caro. Præterea calidum influens non augetur ſimpliciter, ſed in relatione ad alia tempora: ſi enim calidum influens augeretur,parimodo animal eſſet æternum; ſed reuera augetur per accidens, quatenus calidum diffuſum iterum reuocatur ad uiſcera,& unitur cũ implantato, unde uirtus unita redditur fortior, & caloris uidetur eſſe factum augmentum.

Quo ad uer. Notandum diuidi in tres partes,nempè in priorem, poſteriorẽ, & me

mediam. In priori parte dicit Galenus in comm. conuenire victum ſimilem victui hyemali. In poſteriori ſimilem ęſtiuo. In media conuenire victum veri proportionatum.

Philotheus vult, cibum eſſe exhibendum in vere pleniorem, quam in æſtate, tum ratione partis prioris, in qua cõtrahitur calor, tum ratione partis medię ipſius veris, in qua nõ eſt facta caloris reſolutio, ideo adhuc calor robuſtus conſeruatur. Sed nos addimus, dummodo non adſit aliqua plethorica diſpoſitio, quæ tempore veris, vt dicit Galenus vt plurimum obſeruatur quia tempore hyemis cumulatur ſanguinis multitudo: ideo cibus tenuis conuenire debet: hac de cauſa non ſine ratione tempore veris ieiunium eſt inſtitutum.

QVÆST. LXI.

An ver ſit medium inter hyemem & ęſtatem per negationem, vel per participationem extremorum.

HIc tractatur illa quæſtio, an ver ſit tempus medium per participationem extremorum, videlicet hyemis, & æſtatis: vel per negationem. Galenus 1. de alimentis c. 18. vult, ver eſſe medium per participationem extremorum: attamen poteſt probari argumento efficaci deſumpto ab Auerroe 4. Cæli 26. quo probat ver, nõ eſſe medium per participationem hyemis, & æſtatis: ibi enim probat leuitatem, & grauitatem mediorum elemenrorum non eſſe medias per participationem: quia ſi hoc eſſet, darentur ſolum duo elementa.

Auer. ſic probat, quæ ſunt talia per participationem ſpecie non differant inter ſe; ſed ſic eſt quod grauitates, & leuitates ſunt formę elementorũ: ergo erunt ſpecie differẽtes. Accidit quod ver reſpõdeat aeri, æſtas igni, autumnus terræ, & hyems aquę: ſed elemẽta inter ſe differũt ſpecie, ergo aer, & aqua, quę ſunt elemẽta media non erunt media per participationem, ſed per negationẽ extremorum.

Pręterea ver reſpondet ſanguini, ęſtas bili, autumnus melãcholię, & hyems pituitæ: ſed ſic eſt, quod quatuor humores differunt ſpecie inter ſe: ergo humores medij, vt ſanguis, & pituita, non erunt medij inter melancoliam, & bilem per participationem, ſed per negationem extremorum.

Ad Galenũ reſpondemus, non totum ver eſſe medium per participationem, ſed mediam partem veris, quæ eſt media inter priorem, & poſteriorẽ partem eſſe media per participationẽ videlicet prioris, & poſterioris partis: totum ver, quod eſt medium inter ęſtatem, & hyemẽ eſſe medium per negationem extremorum.

Somni longiſſimi. Pro intelligentia nonnulla ſunt conſideranda pertinentia ad naturam ſomni: ſecus intelligi nõ poteſt, cur hyeme, & vere longiſſimi ſint. Conueniunt, & diſſentiunt inter ſe Ariſtotel. & Hippocrates cũ Gal. de ſomno.

Galenus cum Ariſtot. conuenit, ſomnum eſse affectionem, & non opus: affectio eſt res in fieri, quia in ſomno virtus ſenſitiua non influit in partes externas: dicit .n. Ariſtoteles 2. de part. animalinm cap. 7. & lib. de ſomno, & vigilia, ſenſus externos in ſomno eſſe ligatos. Idem quoque videtur aſserere Galenus lib. de inſtrumento odoratus.

QVÆST. LXII.

De ſomno in quibus Galenus conueniat, & differat ab Ariſtotele.

PArimodo conueniunt Galen. & Ariſtoteles, quia ambo putant, dum ſit viglia, moueri calorem influentem ad corporis circumferentiam, dum ſit ſomnus moueri à circumferẽtia ad cẽtrum: hoc fine, vt duo calores, nempè natiuus, & influens vniantur, vt dicit Ariſtoteles 2. probl 33. in gratiam concoctionis: ſine qua vnione, nec cibus in chylum, nec chylus in ſanguinem, nec ſanguis in carnem poſsent vnquam conuerti: quoniam iſtæ trãſmutationes ſubſtãtiales ab vno tantum calore fieri minimè poſſunt.

Præterea ambo conueniunt tempore hyemis ob frigiditatem extraneam facilius retrahi calorem influentem ad ima, & difficilius reuocari ad extrema, quam ęſtate: ideo hyeme ſomnos eſse lõgiores.

Immo Ariſtotel. 14. ſec. probl. 11. querit, cur in locis paluſtribus homines ſint

ſomnolentiores.

Reſpondet, quia ibi magis refrigeramur: quare cum refrigeratio ſit quædã requies, facilè ſuboritur ſomnus: ideo lõgior eſt tempore hyemis, quam æſtate.

Sed vbi fiat ſomnus, & quę affectio ſit, & à qua cauſa fiat valde diſſentiunt Ariſtoteles, & Galenus: Primò Ariſtot. putat in ſomno cor eſſe affectum: Galenus vult in ſomno cerebrum eſſe affectum.

Secũdò Ariſtoteles vult radicem omnium ſenſuum eſſe cor. Gal. cerebrum.

Tertiò Ariſtoteles putat in ſomno cor refrigerari: ideo hyeme ſomnos eſſe longiores propter frigus. Galenus vult cor in ſomno calefieri.

Quartò Ariſtoteles lib. de ſomno, & vigilia c. 2. & Auerroes 2. coll. c. 12. putant, ſomnum eſſe omnimodam quietem. Gal. verò lib. de motu muſculorum 4. & primo de ſymp. cauſis primo negat eſſe omnimodam quietem: quia inquit, aliquos dormientes ambulaſſe.

Quintò Ariſtoteles lib. de ſomno c. 5. vult ſomnum fieri à vaporib. incraſſatis à frigiditate cerebri: illoſque deſcendere ad refrigerandum cor. Gal. verò primo de ſymp. cauſis octauo vult fieri à vaporib. humectantibus cerebrum, & non craſſefactis à frigiditate cerebri.

Præterea comprobari poteſt per ipſam practicam, veram eſſe opinionem Gal., ſomnum naturalem fieri à vaporibus humectantibus cerebrum. Tertiò enim de loc. aff. 5. ſomnus, qui fit à vaporibus condenſatis à frigiditate cerebri non eſt natura lis, ſed eſt comatoſus, qui eſt ſomnus præter naturam.

Quod hoc ſit verum patet, quia frigida, vt opium, altercum, ſtramonium excitant ſomnum non naturalem, quia ſunt frigida, ideo boni Medici ſobriè iſtis narcoticis vtuntur.

Dum verò Medici ſomniferis vtũtur, illa corrigũt: ſicuti ſi ſyrupo de papauere vtendum ſit, faciendus eſt ſyrupus ex capitib. papaueris antea maceratis in aqua vitæ, quæ eſt veluti antidotus contra papaueris frigiditatem, vt colligitur ex Gakeno 2. de antidotis cap. 7. & 3. ſimp. 20. & alibi, vbi admonet, quod ijs qui bibunt opium copioſum, merum dandum ſit: ſed nos fælicius aquam vitæ eligimus.

Vel loco ſyrupi de papauere vtimur puluere eorum capitum, quippè caret ſapore, ſæpèque vſi fuimus drachma abſque eo quod æger animaduertat.

Vel vtimur oleo ſeminum papaueris in aqua vitæ prius maceratorum.

Vel pane dulciario ex amygd. cum puluere capitis, vel cũ lacte ſẽ. papaueris.

Vel pillulis de cinogloſa ad medium ſcrupulum.

Vel pillulis de citro ad gr. ij.

Parimodo laudantur requies Nicolai, Theriaca recens, & magna triphera, quæ omnia ſanè ſunt præſtãtiſſima in excitando ſomnum, qui reuera nõ eſt naturalis.

In eundẽ vſum propoſuimus in commentarijs Auicennæ inſtrumentum, per quod vapores narcoticorum, qui inter hæc omnia tenere videntur primum locum in excitando ſomno non naturali quidem, ſed potius comatoſo.

Quæ verò conciliant ſomnũ naturalem, vel ſunt humectantia, vel mentem diſtrahẽtia, quæ ſunt in cauſa, vt calor facilè recurrat ad intus. Humectantia ſunt lac amygdalinum, oleum amygdalinum, balneum aquę dulcis, lotiones pedũ, & vapores humidi ex violis, & maluis effuſi per inſtrumentum, propoſitum, quæ reuera excitant ſomnum naturalem.

Diſtrahentia mentem ſunt cantus ſuaues, tenebræ, quæ non ſolum diſtrahunt mentem, ſed ſpiritus, qui ſunt ſua natura lucidi, & ob tenebras retrahuntur ad intus, quia fugiunt ſuum contrarium.

Prȩterea blandus tactus digitorũ pedũ.

Motus circularis qui fit in cunis puerorum, vel in lecto penſili.

Strepitus aquarum decurrentium, & ſtillantium.

Pilla ex ære aurata quæ edit ſomnum ſuauiſſimum diſtrahit, & ſomnum naturalem conciliat.

Quod ad ſomni definitionẽ, quę inuenitur apud Paulum Æginetam lib. 1. cap. 47. mihi maximè probatur, quæ eſt, ſomnus eſt quies virtutum animalium cauſata ex vtili humiditate madefaciente cerebrum. Addimus ſolum nos adiuta quoque à diſtrahentibus mentem. Hęc definitio conſentit doctrinæ Galeni locis ſuperius citatis.

Inde colligitur, Ariſtotelem nõ poſſe à me-

medicis defendi, dum tenet cor, & non cerebrum in ſomno eſſe affectum. Similiter dum dicit, cor eſſe radicem omnium ſenſuum, & omnium neruorum, atque dum dicit, cor in ſomno refrigerari.

Primò non poteſt defendi Ariſtot., dum dicit, cor eſſe originem omnium neruorum: quia in corde ſolum inuenitur quædam neruea propago ſexti paris quæ eſt adeo exilis, vt uix conſpici poſſit.

Quidam peripatetici pro defenſione Ariſtotelis inſulsè quidem dicunt, ab illa exigua propagine nerura habere originem non ſolum ſextum neruorum truncum, ſed omnes alios craſſiſſimos neruos, qui a cerebro, & ſpina dependent: Quod certè eſt ridiculum: quia perinde eſt, ac ſi dicerent magnum arboris truncum pédere ab aliquo folio in ſummitate arboris exiſtente. Immo idem eſt ac ſi dicerent, plures arbores oriri à folio vnius arboris: quia neruorum capita ſunt loco diſſita.

Præterea patet, neruos nō oriri à propagine neruea, quę inuoluit cor: quia hic neruus cordis poteſt ſeparari à neruo recurrente, vt nō ſemel in canibus fuimus experti; quo caſu virtus ſēſitiua, vel motiua aliarū partium corporis nō tollitur. Reſpondeant ſi poſſint huic experimēto.

Inſuper dū Ariſtot. dicit, cor in ſomno refrigerari reluctātur experientię, & auctoritati Hippocratis; experiētiæ quia pulſus dormientiū ſunt celeriores, & vehemētiores; ergo in ſomno cor calidius. Parimodo reſpiratio, & inſpiratio maior, & frequentior fit; ergo cor calidius.

Auctoritati Hippocratis aduerſantur, qui 6.epid.4.tex.14. dicit, in ſomno interna calefieri, & externa refrigerari; reddit rationem 6.epid.5.tex.3. his verbis „ ſanguis per ſomnum ad interiora magis abit, Gal.4.in ſextum 23. ait „ ſanguis per ſomnum partes internas petit; inferimus nos, ergo ſanguis in ſomno calefaciendo efficiet viſcera calidiora.

QVare per ea tēpora alimēta copioſiora exhibenda; etenim tunc calor natiuus plurimus eſt.

Tres sūt cauſæ, cur hyeme plus ſit natiui caloris, quam alijs temporib. Prima quia virtus ſēſitiua tunc promptè refugit ad intus, & præcipuè tempore ſomni, & tardè redit. Promptè refugit ad intus propter frigus externum; tardè redit propter tenebras factas ob noctium longitudinem; dicimus propter tenebras; quia ex Galeno 7.de plac.cap.4. ſpiritus ſunt lucidi, tenebraſque effugiunt; quia ſunt tenebris contrarij; hyeme tardè redit; quia ex Galeno 1. de ſymp. cauſis 8. aer frigidus inſpiratus penetrat cerebrum, & denſat meatus; quibus denſatis, tardius remeat facultas animalis ad ſenſiteria: hac occaſione robuſtior fit.

Secunda cauſa, cur hieme ſit plus calidi natiui eſt quia à frigido externo prohibetur caloris influentis exhalatio: ideo non ſine ratione Olimpiodorus in meteorol. dicebat, calidum natiuum hyberno tempore geminare vires.

Tertia cauſa deſumitur à Galeno 3. de temper.5. ab Auerroe 3.coll.7. ab Ariſtot. 2. probl. 33. qui dicunt, hyeme eſſe plus calidi natiui, quia natura per ſomnum longiorem melius concoquit, melius aſſimilat, & calorem magis multiplicat.

Cæterum tria occurrunt conſiderāda pro intelligentia aphoriſmi. Primum an tempore veris alimentum debeat eſſe ita copioſum, vt tempore hyberno. Occaſio iſtius quæſtionis eſt, quia in aphor. Hippoc. dicit hyeme, & vere. Secundum cur dandus ſit cibus copioſior hyeme, quam æſtate, cum maior ſit diſſlatio æſtate, quam hyeme. Tertium qua ratione ſit plus calidi natiui hyeme, cum corpora robuſta quoque ex ipſo Hippocrate tunc magis abundent pituita.

QVÆST. LXIII.

In quo anni tempore cibus debeat eſſe copioſior.

PRimò quæritur, an tempore veris alimentum debeat eſſe ita copioſum, ſicuti tempore hyemis.

Montanus putat, alimentū debere eſse ita copioſum vere, vt hyeme: quia Hippoc. in hoc aphoriſmo indifferenter loquitur, dū dicit, hyeme, & vere plus cibi dandum. Addit Montanus, licèt in vere tanta non ſit caloris concentratio, quāta hyberno tempore: tamen in vere tempe-

ceſſet vita,& ceſſent ſenſus,& motus.

His poſitis probabimus auctoritate,& experiẽtia non dari ſpiritum naturalem.

Primum arg umẽtum deſumitur à Galeni auctoritate primo de loc.aff.vlt. vbi dicit,virtutes naturales eſſe conatas partibus,& non eſſe influentes: inde neceſſariò colligi poſſe, non dari ex Gal. ſpiritum naturalem:ibi enim inquit, uirtutem naturalem eſse conatã, ſicuti uirtus magnetis:eſt conata magneti;eius uirtus nõ quotidiè fit, ſed ſemel tantum facta à principio generationis nunquam relinquit magnetem:ſic falcultates naturales nempe attactrix,retentrix concoctrix,& expultrix a principio generationis ſemel factæ nõ amplius fiunt:manentq; conatæ partib.,ac nunquã ipſas partes relinquũt.

Quod nõ poteſt dici de uitali,& animali;non de uitali,quia iſta relinquit cor,& mittitur in alias partes: quare niſi cor e-ueſtigio generaret nouum ſpiritum uitalem, fieret ſyncope,& ceſſaret uita.

Non de animali: quia hæc uirtus ſimiliter relinquit cerebrum, ac mittitur per uniuerſum corpus; quare niſi cerebrum illicò generaret nouum ſpiritum, ceſſaret ſenſus & motus,ſtatimque ſuccederet apoplexia, & mors.

Confirmat Galenus 1.de loc. aff. ult. uirtutes naturales non eſſe influentes ſed ſemper eſſe conatas, eo quia morbi pertinentes ad inſtrumenta naturalia ſemper ſint per eſſentiã, & nunquã per conſenum. Hoc poteſt probari de intemperie, mala compoſitione, & ſoluta vnitate. Intemperies enim, tumores,& ſolutæ vnitates ſi in ventriculo, vel alijs partibus naturalibus exiſtant abſq; dubio euadunt morbi conati illis partibus: quia ab ipſis partibus ſunt inſeparabiles: ergo ibi ſunt per eſſentiam & nunquam per conſenſum. Hinc Gal. habet hæc verba loc.cit.,,Quoties inſtrumenta naturalia læduntur ſemper primaria affectione laborant: quia actio naturalis eſt conata, & non dependet ab alijs principijs: quod certè dici non poteſt de animalibus, quia partes animales,quæ tales ſunt, quatenus habent ſenſum,& motũ,ſæpiſſimè conflictantur morbo per conſenſum.

Galenus pro hac re primo de loc. aff.6. recitat caſum Pauſaniæ,qui veniens Romã ex caſu è vehiculo percuſſus circa ſeptimam vertebram ceruicis amiſit ſenſũ trium digitorum:affectus digitorum erat per conſenſum a ceruice, & nequaquam per eſsentiam in digitis; ideo Galenus applicatis emollientibus ceruici ſanitatẽ digitis illicò reſtituit. Nos in ſimili caſu feliciter applicauimus ceruici amoniacum diſsolutum in aceto, in quo ebullierint maluæ,liquiritia, fænũgræcum,& lini ſemina; vnde diſpoſitione ſcirrhoſa ceruicis emollita ſenſum digitis reſtituimus.

Parimodo Galenus 4.de loc.aff 4.recitat caſum cuiuſdã, qui amiſit ſenſum pericranei primaria affectione exiſtente in ceruice. Ibi Galenus reprehendit quoſdã medicos,qui vt reſtituerent ſenſum pericranio,illud exulcerabant, vt ſenſum reuocarent: Gal. verò vt primum applicauit calida ceruici, ſtatim illum ſanauit; intellexit Galenus illum hominem ſub pluuia,& vento impetuoſo ambulaſse,& circa ceruicem palium madefactum reddiderit ceruicem ſtupidam; vnde nerui ceruicis,qui excurrunt per pericraneum facti hebetioris ſenſus, in ipſo ſtupor factus eſt.

Secundum argumentum probans non dari ſpiritum naturalem colligitur ex Gal.3.de facul. naturalibus 14. vbi dicit, de ratione ſpiritus eſse, vt ſit tenuior uapore: quare ſi ſpiritus naturalis eſset in venis exhalaret,quia uenę non ſunt dẽſæ ut arteriæ, in quibus ſtabulantur ſpiritus uitales. Immo Gal.non uno in loc. laudat Herophilum,qui dicebat,arterias eſſe ſextuplo craſſiores uenis. Similiter animales ſpiritus ſunt in neruis, qui ſunt ualde denſi, uel ſunt in uentriculis cerebri,uel in ſpina, quæ partes ob craſſitiem poſsunt ipſos coercere,ne exhalent.

Tertium argumentum tale eſt De ratione ſpir'tus ex Hippocrate 6.epid.8.tex. 7.habetur,quod inter ὁρμῶντα,idest impetum facientia collocentur; ſed ſic eſt, quod facultates naturales nullum habent impetum;ergo.

Quartum argumentũ eſt Manardi, & tale eſt. Non datur locus generationis pro hoc ſpiritu naturali; ergo non datur iſte ſpiritus naturalis. Reliquitur ergo, ut duo tantũ ſint ſpiritus, nempè uitalis, & animalis;uitalis fit in ſiniſtro uentriculo cor-

lo cordis; animalis verò in ventriculis cerebri. In hepate quidem nulla eſt cauitas, vbi fieri poſſit hic ſpiritus naturalis: quare ſi non eſt in hepate locus generationis iſtius ſpiritus, nullibi erit: Gal. enim 12. meth. c. 5. inquit, ſi daretur ſpiritus naturalis eſſet in hepate.

Quo ad Argenterium, qui negat nô ſolum naturalem, ſed etiam animalem, conatur probare vnum ſpiritū vitalem ſufficere: habetque duo pręcipua argumēta.

Primum eſt, quia inquit, in cerebro vix conſpici poſse plexum retiformem, in quo dicūt Medici magnam generari ſpirituum animalium copiam: deinde plexus eſt factus ex arteriolis, & non ex neruis; ergo ille ſpiritus, qui erit in plexu, erit vitalis, & non animalis.

Secundum argumentum Argenterius deſumit à motu dilatationis pupillæ, dicens, dilatationēm nô fieri à neruis: quia in pupilla non ſunt nerui; ergo illa dilatatio fiet ab arteriolis pupillę: ergo motus proueniet à ſpiritu vitali, qui defertur per arteriolas. Subdit, non ne clauſo alterutro oculo, pupilla dilatatur, ſed ſic eſt quod inter pupillam, & neruum opticum nullus ſe interponit neruus, ſed ſolū ſunt ipſæ arteriolæ: inde infert, ſpiritum vitalem non ſolum inſeruire vitę, ſed etiam ſenſui, & motui.

Ad primum argumentum de plexu retiformi, quod ſit ita exiguus, vt vix in anatome conſpiciatur, labitur Argenterius in plurima errata.

Primum oſtendit ſe non vidiſſe humani cerebri anatomen; quia plexus retiformis eſt maximè conſpicuus.

Præterea fallitur, dum putat, Gal. arbitrari in plexu retiformi fieri ſpiritus animales, quod nunquā ſomniauit: quia plexus ex Gal. ſolum præparat materiam pro ſpirituum animalium generatione; deinde præparata materia ſpiritus perficiuntur in cerebri ſubſtantia.

Demum vacillat, dum reprehēdit Gal., quod ſibi contradicat; quia aſſerat, ſpiritum animalem modò fieri ex aere, modò ex ſpiritu vitali, modò ex ſanguine, modò in plexu, modò in ventriculis, & modò in cerebri ſubſtantia. Oſtendit ſe non legiſſe Galenum, qui lib. de plac. & alibi vult fieri ſpiritum animalem ex aere attracto per proceſsus mamillares: à ſpiritu uitali, vt à materia proxima: à ſanguine, ut à remota: in plexu pręparari, & non fieri, ſed fieri in uentriculis, & perfici in cerebri ſubſtantia.

Ad ſecundum argumentum de dilatatione pupillæ, dicimus Argenterium fuiſſe parum uerſatum in Anatomia; quia cauſa, cur pupilla dilatetur, & cōſtringatur non ſunt arteriolæ, ſed eſt tunica ciliaris, quæ eſt baſis omniū aliarū tunicarū uidelicet cornee, ſchlirodis, uuę, coroidis, hyaloidis anterioris, & poſterioris, & araneæ anticæ, & poſticę. Hæc tunica pectinibus nigris colligat cryſtallinum. Hęc illam habet uirtutem mouendi modo introrſum, modo extrorſum cryſtallinum. Hæc aperit, ſtringit, pupillam retrahit, & protrahit cryſtallinum. Si iſti motus ceſſent uel ob paralyſ. uel ob alias cauſas uiſio uel non fit, uel uix fit, quamuis cæterę partes ſint illæſæ.

Poſsumus quoque reſpondere motum illum pupillæ non eſse uolūtarium: argumentumque nihil probare; quia motus animalis, quem quærimus, eſt uoluntarius, & non naturalis.

Quod uerò detur ſpiritus animalis, Gal. 1. de plac. c. 5. probat hac experientia. Dū aliquis uulneratur uſque ad cerebri ventriculos eo modo, quo contigit illi Iuueni in Smyrna Ioniæ, quem caſum ſic refert Gal. 6. aphor. comm. 18. dum illud uulnus penetratum uſq; ad cerebri ſubſtantiam aperiebatur, ille iuuenis ſtatim amittebat ſenſum, & motum: dum uerò adducebantur labia uulneris, atque claudebatur orificium, ſtatim ille incipiebat recuperare ſenſum, & motum: quia detinebantur ſpiritus animales, quibus detentis, facultas per irradiationem per uniuerſum corpus ita uelociter in extremas partes diffundebatur, ac in proximas.

Quod uerò detur quoque ſpiritus uitalis, qui irradiatiuè, & in inſtanti radios effundat per uniuerſum corpus, quemadmodum ſplendor à Sole: probatur à Gal. in lib. quod ſanguis in arterijs contineatur c. 7. euidentiſſimis experimentis: probato de uitali, facilè colligimus de animali.

Sic de uitali à Gal. probatur: quod in inſtanti per corpus arteriæ moueātur: ſi fiſtu-

fiſtula caua in arteriã inciſã immittatur, & arteria ſupra fiſtulã ligetur, tũc quamuis ſpiritus cum ſanguine arterioſo diffluat ad partem inferiorem, nihilominus arteriç pars inferior motu pulſus omninò priuatur. Addit Galenus loco citato, ſi mittatur fiſtula non caua in arteriam inciſam, quæ obſtruat totam arteriæ cauitatẽ, hac legẽ tamen, vt non ligetur arteria ſupra fiſtulam, tunc radij per tunicam in inſtanti trãſeunt deorſum, & efficiunt pulſationes in parte inferiori ipſius arteriç: argumento eſt, quod non ſpiritus, ſed radij tranſmiſſi in inſtanti ſint illi, qui efficiant arteriæ pulſationes.

Præterea, quod vitales facultates per radios tranſmittantur in inſtanti à corde: patet, quia legata arteria inguinis, tollitur ſtatim pulſus digitorũ pedis; ſoluta verò arteria, ęquè velociter incipit moueri arteriola alicuius digiti, perinde ac arteria capitis; Argumento eſt, quod in inſtanti facultates vitales tranſmittantur.

QVÆST. LX.

Quomodo calor natiuus perducat nos ad ſenectutem, & mortem.

QVomodo verò calor natiuus, qui gratia conſeruationis productus eſt, nos ad ſenectutem, ac mortem perducat, Gal. 1. de elementis c. 7. lib. de tabe c. 4. & 1. de tuen. ſan. c. 2. proponit duas cauſas neceſſarias, & ineuitabiles ſenectutis, ac mortis, quæ à calido innato, trahunt originem.

Prima eſt calor, qui ſemper agit in humidum exſiccando: ſed vſque ad ętatis vigorem ſummo cũ animantiũ beneficio: quia exſiccando ſuperfluam humiditatẽ partiũ corporis dat robur ipſis partibus; ſed roboratis patrib. (proh dolor heu nos miſeros) ita perſeuerat exſiccando humidum radicale, vt perducat animantia ad ſenectutem, & ad mortem.

Neque vlla eſt contradictio in Gal. dũ primo de tuenda citato dicit, calidum innatum ſemper exſiccare proprium humidum, & nos ad mortem perducere; lib. verò de tabe, calorem non aſſimilari flãmæ: ſed nos tueri: quia primo de tuenda ſanit. intelligit nos exſiccare poſtquam membra per humidi ſuperflui conſumptionem reddita ſint robuſta: lib. verò de tabe nos tueri, dum abſumit humidum ſuperfluum in ætate puerili.

Non tollunt contradictionem, qui dicunt calorem innatum conſiderari dupliciter, vel vt innatus, & ſic nos tueri, vel vt calor, & ſic nos ad ſenectutem perducere, quia calor innatus, vt innatus eſt ille met calor, qui agit in humidum, conſideratus vt calor.

Secũda cauſa mortis eſt cõtinuus fluor totius ſubſtantię ab eodem calore natiuo factus, ob quem fluorem animal vnius dici ſpatio poſt ortum interiret, niſi eſſet inuentus cibus, qui remitteret quod continuo deperditur; ſed remiſſio non eſt æqualis: vtinam reddi poſſet ęqualis, quia ſuccederet agerasia, & corpora redderentur immortalia.

Auxilia pro euitanda morte, ſi inuenirentur, duorum alterum reſpicerent, vel prohiberent, ne calor natiuus exſiccaret humidum radicale, vel tantum apponerent quantum continuò deperditur.

Spargirici putant ſe inueniſſe remediũ pro prima intentione, quod ſcilicet calor non abſumat amplius humidum perfuſum auri potabilis: quod eſt incorruptibile: atq; reuera ſub orbe Lunæ aliud non inuenitur, quod uideatur incorruptibile, niſi aurum; quia in fornacibus, nec ullo alio igne uehementiſſimo aurum abſumitur: quod de alijs rebus dici non poteſt.

Contra Spargiricos duo ſunt argumẽta efficaciſſima deſumpta à ratione, & experientia. A ratione, quia alimentum antequam conuertatur in humidum ſubſtãtificum ter tranſmutari eſt operepretium: aurum uerò cum non ſit obnoxium corruptioni uel tranſmutationi erit innatũ pro nũtritione. Ab experientia: quia hactenus non eſt inuentus ſpargiricus, qui diutius uiuat, quam ruſtici noſtrates.

Auxilia uerò pro ſecunda intentione, quæ ſcilicet tantum poſſent remitterẽ, quantum deperditur, inueniri non poſſunt: quia in actu conuerſionis, ſeu nutritionis humidũ radicale exſiccatur. Hinc Auicennas prima primi dicit „ ſi calor naturalis eſſet infiniti uigoris, niſi quoq; humidum eſſet infinitum, non ſufficeret: quia in conuertendo cibum in ſubſtan-

ſtam, quoduis humidum aliquo ſpatio exſiccatur.

Auxilia verò pro retardandis ambabus mortis cauſis conſiſtunt in his duobus: primum in auferendis impedimentis.

Secundum in eligendis humidis alimentis, quæ prohibeant: ne citius iuſto exſiccetur humidũ radicale: ſed hæc duo propoſita non poſſunt intelligi, niſi hæc quatuor præſciantur.

Primum an cibus qui ingeritur quammaximè reſtituat deperditum.

Secundum qua hora iterum ſit cibandum.

Tertium qualis debeat eſſe cibum.

Quartum rectus vſus omnium rerum nõnaturalium,ſed hæc quatuor diſtinctè & particulatim intelligi non poſſunt, niſi per ſtaticam noſtram: ſine ipſa quidem ſola coniectura ſatis incerta hæc percipiuntur.

APHORISMVS XV.

Ventres hyeme, & vere natura calidiſſimi ſunt, & ſomni longiſſimi quare per ea tempora alimenta copioſiora ſunt exhibenda: etenim tunc calor innatus plurimus eſt: vnde, & pluribus eget alimentis, indicio ſunt ætates, & Athletæ.

Cum Hippocrates in aphoriſ. 13. egerit de victu ſanorum ſumpta indicatione ab ętatibus, & in 14. tradiderit rationem cur ſenes facillimè, & pueri difficillimè ieiunium ferant; reliquum erat vt ageret in hoc aphoriſmo de ratione victus ſanorũ: ſumpta indicatione ab anni temporibus, quia, & ætates, & anni tempora ſunt ſigna virtutis indicantis ipſum cibum.

Quod verò agat in hoc aphoriſmo de victu ſanorum, & non ægrorum, patet: quia Gal. 1. de ratione vic. 44. loquens de victu ægrorum dicit totum oppoſitum, nempè tẽpore hyemis in ęgris requiri victum tenuem: tempore vero æſtatis victum pleniorem, ſeu minus tenuem: quia ægri tempore æſtiuo non ita facilè poſſunt vſque ad vigorem perdurare, vt tempore hyberno: eſt enim Hippocratis ſententia aphoriſmo 9. & 10. quod tantum cibi ægris conueniat, quantum poſſint perdurare vſque ad morbi vigorem. Immo ex Gal. in comm. 4. huius ſectionis vires ipſorũ ægrorum ſunt conſeruandæ debiles; quia morbo ſuperato ſtatim reficiuntur: ideo addit in eodem comm. Galen. „ ſi vires quales accepimus velemus conſeruare, fieret additio ad morbum. In hoc verò aphoriſmo totum oppoſitum dicit, nempè tempore hyemis plus cibi: ergo non de victu ægrorum, ſed de victu ſanorum intelligit.

In hoc aphoriſmo duo facit, primo proponit hunc aphoriſmum„ ventres hyeme, & vere plus cibi eſſe dandum. Deinde confirmat aphoriſmum triplici ratione, & duplici experimento.

Prima ratio eſt, quia tunc plus cibi dãdum eſt, quando ventres ſunt calidiores: ſed hyeme, & verè ſunt calidiſſimi ergo.

Secunda ratio: quia hyeme ſomni ſunt longiſſimi per quos maior fit concoctio: ideo plus cibi dandum eſt.

Tertia ratio aphoriſmi eſt: quia hyeme calor natiuus copioſior eſt, quam alijs temporibus.

Deniq; confirmat aphoriſmum duplici experimento. Primum experimentum deſumitur à pueris. Secundum ab Athletis: ambo hyeme, & vere egent copioſiori alimento, quam alijs temporibus: tuncq; magis auidè appetunt cibum: ciborum enim cupiditas naturalis ſignificat internum robur: quo exiſtente plus cibi requiritur.

Tantum enim valet ciborum cupiditas in ſignificando virium robur, vt Hippoc. in Heropito, quia nunquam amiſit appetitum diuinauerit euaſurum, licet in ipſo eſſent plurima ſigna mortalia: die enim 100. à morbi principio liberatur à morbo lethali.

Quo ad verborum explicationẽ ταὶ κοιλίαι, quod propriè ſignificat cauitatem, ſeu capacitatem: vnde Cælum deductum eſt, ἀπὸ τοῦ κοίλου, quia chilon ſeu Cœlum ſignificat cauitatem ſeu capacitatem vniuerſi, & non ſuperficiem, ſeu capacitatis circumferentiam. Dum verò Hippocrates nominat ventrem ſine aliqua coarctatione intelligit ventriculum, & inteſtina: ſicuti 6. aphoriſmorum 14. dum dicit „ hydrope detento, ſi aqua è venis in uen-

trem defluxerit,ſoluitur morbus.

Dum verò per ventrem intelligit alias cauitates, cuiuſmodi sūt cauitates thoracis, limitat cum alia dictione, ſicuti 7. aphoriſmor. 38. vbi dicit,, deſtillationes in ventre ſuperiorē ſuppután intra 20. dies.

Præterea patet quod in hoc loco per ventrem intelligat uentriculum: quia dictioni uētri appoſitus eſt articulus *αἱ κοιλίαι*, qui articulus ſignificat determinatam cauitatem; quamuis aphoriſ. poſſit quoque ampliari ad alios uentres, ut ad cor, iecur, lienem, & renes; non tamen applicari poteſt ad pulmonem, cerebrum, & ueſicam; quia iſtæ partes hybernò tempore ſunt frigidiores.

,, *Hyeme*. Pro intelligentia aphoriſmi ſciendum eſt, annum diuiſum eſſe ab Hippoc. in his aphoriſ. in quatuor partes, & in lib. de hebdomadibus in ſeptem, ut refert Gal. 1. epid. 1. comm. primo.

Prima anni diuiſio, quæ eſt in quatuor partes, deſumpta eſt à duobus ſolſtitijs, & à duobus æquinoctijs; ideo Gal. primo epid. & 3. aphoriſmorum 14. vult, quod ver incipiat ab æquinoctio, quod eſt circa vigeſimum diem Martij, & perduret vſque ad ortum pleiadum ſeu virgiliarum, ideſt circa octauam diem Maij.

Æſtas verò incipit ab ortu pleiadum vſque ad ortum arcturi, ideſt vſque ad octauam diem Septembris circiter, itaut æſtas per quatuor menſes perduret.

Autumnus ab ortu arcturi vſq; ad occaſum pleiadum excurrit, qui occaſus fit circa decimumquintum diē Nouembris.

Hyems uerò deinde producitur uſque ad æquinoctium uernale, uidelicet uſque ad uigeſimum diem Martij circiter.

Antiqui tamen, & ipſe Hippocr. ſubdiuidebant æſtatem in duas partes. Hyemen uerò in tres, itaut annus illorum eſſet diuiſus in ſeptem partes.

Prima pars æſtatis erat ab octaua Maij uſque ad ortum caniculæ, uidelicet uſque ad principium Iulij; hanc partem uocabant oram; ideo fructus, qui maturabantur in hac parte, uocabantur orarij; ora ſignificat ſolem, qui tunc præcipuè dominatur.

Secunda pars æſtatis erat ab ortu caniculæ uſque ad ortum arcturi, uidelicet ad octauam diem Septembris, & uocabatur opora; fructus uerò qui maturabantur in hac parte uocabantur oporari, quaſi autumnales; opora enim apud Græcos ſignificat autumnum.

Deinde diuidebant hyemen in tres partes. Primam uocabant ſementum, ideſt tempus ſerendi.

Secūdam uocabāt ſolſtitium brumale.

Tertiam uocabant tempus inſerendi arbores.

Hippocrat. per hyemen intelligit omnes has tres partes, & præcipuè mediam: quia in prima parte ideſt in menſe Nouembris uentres adhuc non ſunt calidiſſimi; calidiſſimi enim ſunt in media.

Per uer Hippoc. intelligit præcipuè illam partem ueris, quæ hiemi adnectitur.

Natura calidiſſimi. Pro intelligentia ſciendum, calidum aliud eſſe innatum, & aliud aſcititium; innatum duplex eſt, aliud, quod eſt implantatum, quod ut dicit Galenus in hoc comm. eſt natura animalium. Præterea eſt forma partium ſimilarium quia uocatur a Gal. 1. de Vſu P. 9. temperamentum ſubſtantiale, per quod os eſt os, & caro eſt caro. Similiter Gal. 3. de temp. 4. uult hoc temperamentum ſubſtantiale eſſe naturam, & uniuerſam ſubſtantiam partium. De hoc calido innato implātato loquens Galenus in hoc com. confirmat ſacramento, dicendo non per louem ſeparari a ſuis partibus, nec ab ipſis refugere quia eſt implantatum. De hoc calido innato intellexit Hippoc. in ſuperiori aphoriſmo, dum dixit,, qui creſcunt plurimum habent calidi innati; quod tamen (ut probauimus) a prima generatione uſque ad obitum diminuitur, ut oleum in lucerna.

Datur aliud calidum innatum, quod a corde tranſmittitur per uniuerſum corpus, & uocatur innatum ab Hippoc. in hoc aphoriſ., & a Gal. in comm. A medicis uerò uocatur influēs; hoc enim reuera non eſt forma partium, ſicuti eſt implātatum; quia hoc influens hyberno tēpore augetur, dum per andiperiſtaſim refugit ad partes internas, undè fit quod uentres ſint calidiores, æſtate uerò frigidiores. Calor innatus ſeu implantatus numquam augetur, ſed ſemper minuitur ad initar olei in lucerna; nec ſequitur ani

ni tempora, ut ſcilicet hyeme ſuſcipiat augmentum, æſtate decrementum; hic calor ſequitur ætates, quæ nunquam redeunt; de hoc non intelligit Hippocrates in aphoriſmo.

Calor uerò de quo intelligit eſt ille, qui ſequitur anni tempora, qui dicitur influens, quippè a corde, & a cerebro effunditur in totum corpus: vnde hyeme actiones uitales, & animales ſunt robuſtiores; æſtate debiliores; hic ſequitur anni tempora; hieme enim eſt robuſtior ob andiperiſtaſim; ideo eget copioſiori cibo; æſtate oppoſitum obſeruatur. De hoc loquẽs Ariſtot. 2. Probl. 33. dicit, hyeme calorem intus ſe contrahere, ideo melius concoquere; æſtate uerò diffundi per corpus; ideo minus concoquere.

De hoc influente calore Hippocr. 5. aphoriſ. 21. loquens de cõuulſione habet hanc ſententiam „ larga frigidæ perfuſione æſtate media reuocat calorẽ ad intus, & ſanat conuulſionẽ. De hoc calore intelligit Hippocrates in hoc aphoriſmo. De hoc Galen. 3. de cauſis pulſuum 6. & lib. 8. de plac. 7. loquens, inquit, tempore hyemis, & veris plurimum eſſe calidi natiui, & parũ aſcititij: contra in æſtate plurimum aſcititij, & parum natiui.

Notandum tamen per calorem aſcititium intelligendã eſſe qualitatem immoderatam caloris naturalis, ſeu natiui, & non ſubſtantiam calidi natiui, quæ non eſt alterabilis, ſicuti neque aliæ ſubſtantiæ alterabiles ſunt, quia alteratio ſolum eſt in prædicamento qualitatis.

Notandum, aphoriſmum verificari de robuſtis, hac duplici lege ſeruata.

Prima, vt hyems ſeruet ſuam naturam, itaut non habeat aliquem inſolitum exceſſum.

Secunda vt non comittãtur errata in victu, & alijs ſex rebus non naturalibus: quia ob errata eriã corpora robuſtiſſima refrigerari poſsũt: robuſta enim propter errata tendunt ad morbum: debilia verò ad mortem. Obſeruatis igitur in robuſtis his conditionibus, calor influens diſperſus per ambitum corporis hyberno tempore retrahitur ad ima, unituſq; cum implantato acquirit vires, propter quas cibus promptius concoquitur: ideo hyeme plus cibi dandum.

Qua ratione verò calor hyeme augeatur, dicimus ex Galeno lib. de cauſis morborum cap. 2. calorem augeri ob quinque cauſas, nempè per adhæſũ rei calidę, vel per putredinem, vel per motum, vel per conſtipationem, vel per alimentum. Ob quatuor ex iſtis cauſis tempore hyberno calor augetur. Prima per motum, quem facit antiperiſtaſis: quia calor ob frigus recurrens ad viſcera ob motum iſtum factum in ipſo corpore excitat maiorem calorem: itaut, dum fit conſtipatio, & ſimul antiperiſtaſis fiat febris, ſed primò ephimera, deinde ſequitur putrida, vel hæctica, prout corpus eſt præparatum.

Quod uerò per antiperiſtaſim calor augeatur, docet Ariſtot. 8. Phyſicorum. Hippocrates 5. aphoriſ. 2. verò inquit, cõuulſionẽ ſanari poſſe frigidę perfuſione.

Similiter Galenus in hoc comm. & experientia ipſa animaduertitur, dum fabri ferarij volunt vigorare ignem, aquæ tantillum aſpergunt.

Secunda cauſa augens calorem tempore hyemis eſt adhæſus idest uicinitas corporis calidi, dum ſcilicet influens ſua natura calidum retractum ad ima, & unitum implatato tangit uiſcera, illaque ex neceſſitate calefacit.

Tertia eſt cõſtipatio à frigore facta ob quam duobus modis corpus incaleſcit. Primò impediendo ne calidum è corpore ita facilè exhalet. Secundò detinendo acria excrementa, quibus retentis calor ſolet maximè excreſcere.

Quarta cauſa augmenti caloris eſt alimentum: quia hyberno tempore ob antiperiſtaſim calor maior factus maiorem excitat appetitum, magis concoquit, & conuertit alimentum in ſubſtantiam nutriti, unde augetur calor.

Notandum antiperiſtaſim non ſolum calefacere, ſed etiam roborare, ſicuti colligitur ex hoc Gal. com. ubi inquit, corpora aqua frigida lota per antiperiſtaſim robuſtiora fieri, quod non ſolum robuſtis, ſed etiam debiles, ſi exiguo ſpatio lauentur maximè iuuantur, ſicuti obſeruat Gal. in hectica febre laborantibus, qui reuera nulla alia uia ſanari poſſunt, niſi hac propoſita 10. meth. cap. 10. qui tali ordine illos ſanat, primò uſu balnei tepidi, ut humores effundãtur, & acres fuligines

exhalent;deinde uſu balnei frigidi, quod ita roborat,ut poſtea ſanentur.

Ex his nos duo colligimus. Primum cur frigidiſſimę perfuſione facta in carnoſis illicò dolores collici, & nephritici tollãtur.Immo cardialgia quę eſt affectus magni momẽti aquæ frigidæ perfuſione remouetur: eſt enim Gal. præceptum 9. meth.5.vbi habet hanc ſententiam,, Aqua frigida cardialgiam momento temporis ſanat intus,vel extra:vtimur .n.(vt tutius agamus) pano lineo madefacto aqua frigida, illũq; affatim applicamus parti dolenti: vel pro auferenda cardialgia orificio ventriculi: panumq; celerrimè amouetur: ſed ne aquæ frigiditas imprimat aliquam noxam in partẽ læſam. applicamus linteum aliquod actu calidum, ne actualis humiditas aliquid mali efficiat.

Parimodo Hippoc.5.aphoriſ.25. dicit, frigida largè effuſa dolores podagricos, & conuulſiones ſanat.

Alium tamẽ modum meliorem adinuenimus pro auferendo dolore; & cardialgia non ſine aſtantium admiratione, talisque eſt. Accipimus veſicam bouinã multa niue,vel glacie impletam, illamq; ſudariolo obuoluimus, ne ab ægris, vel aſtantibus animaduertatur: deinde parti dolenti ſudariolum improuiſò applicando,ſtatim dolor aufertur: mirificè tamen iuuat, ſi paulo ante patiẽtes inunctiones actu calidas fuerint experti: De hoc modo ſedandi dolores egimus in commentarijs noſtris Auicennæ doc.5.c.1. tex.23. Vtimur veſica ſudariolo inuoluta: quia hoc miſerrimum in humanis rebus,quod facilia, ſi cognoſcantur, ſpernantur.

Sexta dubitatio: colligimus ex dictis, quomodo poſſint conciliari duo loca Hippoc.:dicit enim primo de natura humana tex.32.& 36, hyeme pituitam augeri. In hoc loco verò hyeme ventres eſſe calidiores. Quomodo augebitur pituita, ſi ventres ſunt calidiores?

Soluitur, quia pituita in debilibus, & robuſtis augetur, ſed in robuſtis augetur, & concoquitur, in debilibus verò excreſcit,& fit cruda, & incocta relinquitur. Quare Hippoc. 1. de natura humana locutus eſt de debilibus; in hoc aphoriſmo verò de robuſtis.

Præterea dicere poſſumus, hyeme in robuſtis generari plurimum pituitæ naturalis, quæ eſt ſemiſanguis, quæ facilè concoquitur ad differentiam pituitæ excrementitiæ, quæ ſunt vitrea, gypſea, acida,& ſalſa, quæ facilè in debilibus cumulantur,& non concoquuntur.

Quinta dubitatio: ſi hyeme calidiſſimi ſunt ventres: ergo bilis generabitur, & non plurima pituita, vt tenet Hippoc. 1. de natura humana tex. 36.

Reſpondet Galenus in comm.ventres eſſe calidiſſimos naturali calore, qui eſt temperatiſſimus,qui non bilem, ſed ſanguinem,& pituitam naturalem, quæ eſt ſemiſanguis,adauget.

Tertia dubitatio, In vere non poſſunt ventres eſſe ita calidi, vt hyeme: ergo non ſunt calidiſſimi.

Reſpondetur,in vere ventres eſſe calidiſſimos reſpectu æſtatis,& autumni, non reſpectu hyemis. Vel reſpondemus per ver intelligere partem veris, quæ adnectitur hyemi:vel dicimus in uere eſſe moderatiorem temperaturam, ratione cuius uentres dici poſſint calidiſſimi intelligendo per calidiſſimus calorem moderatiſſimum,& temperatiſſimum, qui in concoquendo tenet primum locum.

Quarta dubitatio: Gal. dicit in comm. uentres hyeme eſſe calidiſſimos, quia ob antiperiſtaſim augetur ſubſtantia calidi innati, namque Galenus lib.de tabe c. 4. &alibi dicit,ſi augeretur ſubſtantia calidi innati,animal eſſet æternũ, animal enim eſt mortale, quia hoc calidum ſemper diminuitur uſque ad mortem, ſicuti oleum lucernæ accenſæ,in qua diminuitur, donec lucerna oleo priuata extinguitur.

Reſpondetur, augeri calidum influens, & non innatum, quod eſt forma partis, qua os eſt os, & caro eſt caro. Præterea calidum influens non augetur ſimpliciter, ſed in relatione ad alia tempora: ſi enim calidum influens augeretur,parimodo animal eſſet æternum; ſed reuera augetur per accidens, quatenus calidum diffuſum iterum reuocatur ad uiſcera, & unitur cũ implantato, unde uirtus unita redditur fortior, & caloris uidetur eſſe factum augmentum.

Quo ad uer. Notandum diuidi in tres partes,nempè in priorem, poſteriorẽ, &

me-

mediam. In priori parte dicit Galenus in comm. conuenire victum ſimilem victui hyemali. In poſteriori ſimilem ęſtiuo. In media conuenire victum veri proportionatum.

Philotheus vult, cibum eſſe exhibendum in vere pleniorem, quam in æſtate, tum ratione partis prioris, in qua cõtrahitur calor, tum ratione partis medię ipſius veris, in qua nõ eſt facta caloris reſolutio, ideo adhuc calor robuſtus conſeruatur. Sed nos addimus, dummodo non adſit aliqua plethorica diſpoſitio, quæ tempore veris, vt dicit Galenus vt plurimum obſeruatur quia tempore hyemis cumulatur ſanguinis multitudo: ideo cibus tenuis conuenire debet: hac de cauſa non ſine ratione tempore veris ieiunium eſt inſtitutum.

QVÆST. LXI.

An ver ſit medium inter hyemem & æſtatem per negationem, vel per participationem extremorum.

HIc tractatur illa quæſtio, an ver ſit tempus medium per participationem extremorum, videlicet hyemis, & æſtatis: vel per negationem. Galenus 1. de alimentis c. 18. vult, ver eſſe medium per participationem extremorum: attamen poteſt probari argumento efficaci deſumpto ab Auerroe 4. Cæli 26. quo probat ver, nõ eſſe medium per participationem hyemis, & æſtatis: ibi enim probat leuitatem, & grauitatem mediorum elemenrorum non eſſe medias per participationem: quia ſi hoc eſſet, darentur ſolum duo elementa.

Auer. ſic probat, quæ ſunt talia per participationem ſpecie non differunt inter ſe; ſed ſic eſt quod grauitates, & leuitates ſunt formę elementorũ: ergo erunt ſpecie differẽtes. Accidit quod ver reſpõdeat aeri, æſtas igni, autumnus terræ, & hyems aquę: ſed elemẽta inter ſe differũt ſpecie, ergo aer, & aqua, quę ſunt elemẽta media non erunt media per participationem, ſed per negationẽ extremorum.

Pręterea ver reſpondet ſanguini, ęſtas bili, autumnus melancholię, & hyems pituitæ: ſed ſic ęſt, quod quatuor humores differunt ſpecie inter ſe: ergo humores medij, vt ſanguis, & pituita, non erunt medij inter melancoliam, & bilem per participationem, ſed per negationem extremorum.

Ad Galenũ reſpondemus, non totum ver eſſe medium per participationem, ſed mediam partem veris, quæ eſt media inter priorem, & poſteriorẽ partem eſſe mediã per participationẽ videlicet prioris, & poſterioris partis: totum ver, quod eſt medium inter ęſtatem, & hyemẽ eſſe medium per negationem extremorum.

Somni longiſſimi. Pro intelligentia nonnulla ſunt conſideranda pertinentia ad naturam ſomni: ſecus intelligi nõ poteſt, cur hyeme, & vere longiſſimi ſint. Conueniunt, & diſsentiunt inter ſe Ariſtotel. & Hippocrates cũ Gal. de ſomno.

Galenus cum Ariſtot. conuenit, ſomnum eſse affectionem, & non opus: affectio eſt res in fieri, quia in ſomno virtus ſenſitiua non influit in partes externas: dicit .n. Ariſtoteles 2. de part. animalium cap. 7. & lib. de ſomno, & vigilia, ſenſus externos in ſomno eſſe ligatos. Idem quoque videtur aſserere Galenus lib. de inſtrumento odoratus.

QVÆST. LXII.

De ſomno in quibus Galenus conueniat, & differat ab Ariſtotele.

PArimodo conueniunt Galen. & Ariſtoteles, quia ambo putant, dum ſit viglia, moueri calorem influentem ad corporis circumferentiam, dum ſit ſomnus moueri à circumferẽtia ad cẽtrum: hoc fine, vt duo calores, nempè natiuus, & influens vniantur, vt dicit Ariſtoteles 2. probl 33. in gratiam concoctionis: ſine qua vnione, nec cibus in chylum, nec chylus in ſanguinem, nec ſanguis in carnem poſsent vnquam conuerti: quoniam iſtæ trãſmutationes ſubſtãtiales ab vno tantum calore fieri minimè poſſunt.

Præterea ambo conueniunt tempore hyemis ob frigiditatem extraneam facilius retrahi calorem influentem ad ima, & difficilius reuocari ad extrema, quam ęſtate: ideo hyeme ſomnos eſse lõgiores.

Immo Ariſtotel. 14. ſec. probl. 11. querit, cur in locis paluſtribus homines ſint

ſomnolentiores.

Reſpondet, quia ibi magis refrigeramur: quare cum refrigeratio ſit quædã requies, facilè ſuboritur ſomnus: ideo lõgior eſt tempore hyemis, quam æſtate.

Sed vbi fiat ſomnus, & quę affectio ſit, & à qua cauſa fiat valde diſſentiunt Ariſtoteles, & Galenus: Primò Ariſtot. putat in ſomno cor eſſe affectum: Galenus vult in ſomno cerebrum eſſe affectum.

Secũdò Ariſtoteles vult radicem omnium ſenſuum eſſe cor. Gal. cerebrum.

Tertiò Ariſtoteles putat in ſomno cor refrigerari: ideo hyeme ſomnos eſſe longiores propter frigus. Galenus vult cor in ſomno calefieri.

Quartò Ariſtoteles lib. de ſomno, & vigilia c. 2. & Auerroes 2. coll. c. 12. putant, ſomnum eſſe omnimodam quietem. Gal. verò lib. de motu muſculorum 4. & primo de ſymp. cauſis primo negat eſſe omnimodam quietem: quia inquit, aliquos dormientes ambulaſſe.

Quintò Ariſtoteles lib. de ſomno c. 5. vult ſomnum fieri à vaporib. incraſſatis à frigiditate cerebri: illoſque deſcendere ad refrigerandum cor. Gal. verò primo de ſymp. cauſis octauo vult fieri à vaporib. humectantibus cerebrum, & non craſſefactis à frigiditate cerebri.

Præterea comprobari poteſt per ipſam practicam, veram eſſe opinionem Gal., ſomnum naturalem fieri à vaporibus humectantibus cerebrum. Tertiò enim de loc. aff. 5. ſomnus, qui fit à vaporibus condenſatis à frigiditate cerebri non eſt naturalis, ſed eſt comatoſus, qui eſt ſomnus præter naturam.

Quod hoc ſit verum patet, quia frigida, vt opium, altercum, ſtramonium excitant ſomnum non naturalem, quia ſunt frigida, ideo boni Medici ſobriè iſtis narcoticis vtuntur.

Dum verò Medici ſominiferis vtũtur, illa corrigũt: ſicuti ſi ſyrupo de papauere vtendum ſit, faciendus eſt ſyrupus ex capitib. papaueris antea maceratis in aqua vitæ, quæ eſt veluti antidotus contra papaueris frigiditatem, vt colligitur ex Galeno 2. de antidotis cap. 7. & 3. ſimp. 20. & alibi, vbi admonet, quod ijs qui bibunt opium copioſum, merum dandum ſit: ſed nos fælicius aquam vitæ eligimus.

Vel loco ſyrupi de papauere vtimur puluere eorum capitum, quippè caret ſapore, ſæpèque vſi fuimus drachma abſque eo quod æger animaduertat.

Vel vtimur oleo ſeminum papaueris in aqua vitæ prius maceratorum.

Vel pane dulciario ex amygd. cum puluere capitis, vel cũ lacte ſẽ. papaueris.

Vel pillulis de cinogloſa ad medium ſcrupulum.

Vel pillulis de citro ad gr. ij.

Parimodo laudantur requies Nicolai, Theriaca recens, & magna triphera, quæ omnia ſanè ſunt præſtãtiſſima in excitando ſomnum, qui reuera nõ eſt naturalis.

In eundẽ vſum propoſuimus in commentarijs Auicennæ inſtrumentum, per quod vapores narcoticorum, qui inter hæc omnia tenere videntur primum locum in excitando ſomno non naturali quidem, ſed potius comatoſo.

Quæ verò conciliant ſomnũ naturalem, vel ſunt humectantia, vel mentem diſtrahẽtia, quæ ſunt in cauſa, vt calor facilè recurrat ad intus. Humectantia ſunt lac amygdalinum, oleum amygdalinum, balneum aquę dulcis, lotiones pedum, & vapores humidi ex violis, & maluis effuſi per inſtrumentum, propoſitum, quæ reuera excitant ſomnum naturalem.

Diſtrahentia mentem ſunt cantus ſuaues, tenebræ, quæ non ſolum diſtrahunt mentem, ſed ſpiritus, qui ſunt ſua natura lucidi, & ob tenebras retrahuntur ad intus, quia fugiunt ſuum contrarium.

Pręterea blandus tactus digitorũ pedũ.

Motus circularis qui fit in cunis puerorum, vel in lecto penſili.

Strepitus aquarum decurrentium, & ſtillantium.

Pilla ex ære aurata quæ edit ſomnum ſuauiſſimum diſtrahit, & ſomnum naturalem conciliat.

Quod ad ſomni definitionẽ, quę inuenitur apud Paulum Æginetam lib. 1. cap. 47. mihi maximè probatur, quæ eſt, „ſomnus eſt quies virtutum animalium cauſata ex vtili humiditate madefaciente cerebrum. Addimus ſolum nos adiuta quoque à diſtrahentibus mentem. Hęc definitio conſentit doctrinæ Galeni locis ſuperius citatis.

Inde colligitur, Ariſtotelem nõ poſſe à me-

medicis defendi, dum tener cor, & non cerebrum in ſomno eſſe affectum. Similiter dum dicit, cor eſſe radicem omnium ſenſuum, & omnium neruorum, atque dum dicit, cor in ſomno refrigerari.

Primò non poteſt defendi Ariſtot., dum dicit, cor eſſe originem omnium neruorum: quia in corde ſolum inuenitur quædam neruea propago ſexti paris quæ eſt adeo exilis, vt uix conſpici poſſit.

Quidam peripatetici pro defenſione Ariſtotelis inſulsè quidem dicunt, ab illa exigua propagine neruea habere originem non ſolum ſextum neruorum trũcum, ſed omnes alios craſſiſſimos neruos, qui a cerebro, & ſpina dependent: Quod certè eſt ridiculum: quia perinde eſt, ac ſi dicerent magnum arboris truncum pẽdere ab aliquo folio in ſummitate arboris exiſtente. Immo idem eſt ac ſi dicerent, plures arbores oriri à folio vnius arboris: quia neruorum capita ſunt loco diſſita.

Præterea patet, neruos nõ oriri à propagine neruea, quę inuoluit cor: quia hic neruus cordis poteſt ſeparari à neruo recurrente, vt nõ ſemel in canibus fuimus experti; quo caſu virtus ſẽſitiua, vel motiua aliarũ partium corporis nõ tollitur. Reſpondeant ſi poſſint huic experimẽto.

Inſuper dũ Ariſtot. dicit, cor in ſomno refrigerari reluctãtur experientię, & auctoritati Hippocratis; experiẽtiæ quia pulſus dormientiũ ſunt celeriores, & vehemẽtiores; ergo in ſomno cor calidius. Parimodo reſpiratio, & inſpiratio maior, & frequentior fit; ergo cor calidius.

Auctoritati Hippocratis aduerſantur, qui 6. epid. 4. tex. 14. dicit, in ſomno interna calefieri, & externa refrigerari; reddit rationem 6. epid. 5. tex. 3. his verbis „ ſanguis per ſomnnm ad interiora magis abit, Gal. 4. in ſextum 23. ait „ ſanguis per ſomnum partes internas petit; inferimus nos, ergo ſanguis in ſomno calefaciendo efficiet viſcera calidiora.

Q Vare per ea tẽpora alimẽta copioſiora exhibenda; etenim tunc calor natiuus plurimus eſt.

Tres sũt cauſæ, cur hyeme plus ſit natiui caloris, quam alijs temporib. Prima quia virtus sẽſitiua tunc promptè refugit ad intus, & præcipuè tempore ſomni, & tardè redit. Promptè refugit ad intus propter frigus externum; tardè redit propter tenebras factas ob noctium longitudinem; dicimus propter tenebras; quia ex Galeno 7. de plac. cap. 4. ſpiritus ſunt lucidi, tenebraſque effugiunt; quia ſunt tenebris contrarij; hyeme tardè redit; quia ex Galeno 1. de ſymp. cauſis 8. aer frigidus inſpiratus penetrat cerebrum, & denſat meatus; quibus denſatis, tardius remeat facultas animalis ad ſenſiteria: hac occaſione robuſtuor fit.

Secunda cauſa, cur hieme ſit plus calidi natiui eſt quia à frigido externo prohibetur caloris influentis exhalatio: ideo non ſine ratione Olimpiodorus in meteorol. dicebat, calidum natiuum hyberno tempore geminare vires.

Tertia cauſa deſumitur à Galeno 3. de temper. 5. ab Auerroe 3. coll. 7. ab Ariſtot. 2. probl. 33. qui dicunt, hyeme eſſe plus calidi natiui, quia natura per ſomnum longiorem melius concoquit, melius aſſimilat, & calorem magis multiplicat.

Cæterum tria occurrunt conſiderãda pro intelligentia aphoriſmi. Primum an tempore veris alimentum debeat eſſe ita copioſum, vt tempore hyberno. Occaſio iſtius quæſtionis eſt, quia in aphor. Hippoc. dicit hyeme, & vere. Secundum cur dandus ſit cibus copioſior hyeme, quam æſtate, cum maior ſit diſſlatio æſtate, quam hyeme. Tertium qua ratione ſit plus calidi natiui hyeme, cum corpora robuſta quoque ex ipſo Hippocrate tunc magis abundent pituita.

QVÆST. LXIII.

In quo anni tempore cibus debeat eſſe copioſior.

PRimò quæritur, an tempore veris alimentum debeat eſſe ita copioſum, ſicuti tempore hyemis.

Montanus putat, alimentũ debere eſse ita copioſum vere, vt hyeme: quia Hippoc. in hoc aphoriſmo indifferenter loquitur, dũ dicit, hyeme, & vere plus cibi dandum. Addit Montanus, licèt in vere tanta non ſit caloris concentratio, quãta hyberno tempore: tamen in vere tempe-

ratura eſt melior, itaut defectus concentrationis compenſetur beneficio melioris temperaturæ.

Primò fallitur Montanus, quia Hippocrates 3. de ratione vic. lib. de ſalubri diçta, Galenus in hoc comm. & Auicennas non vno in loco tenent, plus cibi dandum eſſe hyberno tempore, quam vere.

Secundò Hippocrates aphoriſ. 18. imperat, minus cibi dandum eſſe vere, hæc ſunt verba „ Æſtate, & Autumno cibos difficillimè ferunt: ſecundum locum ver habet. Mirandum igitur eſt, quomodo Montanus verſatiſſimus in Hippocratis aphoriſmis fuerit oblitus huius ſententię Hippocratis.

Demū concedimus eſſe meliorem tēperaturam vere: attamen natura in difflatione non eſt valentior; quare cum cibus, vt probatum eſt, ex Hippocrate, & Gal. multis in locis proportionetur difflationi, plus cibi hyeme, quam vere conueniet, quia hyeme difflatio maior eſt, vt in ſtaticis noſtris probauimus.

Deinde quæritur, an plus cibi hyeme, quam æſtate conueniat. Prima facie videtur plus cibi dandum eſſe æſtate; quia corpora videntur magis diffiare.

Præterea corpora hieme pluribus ſcatent ſudoribus, & meatus apertiores redduntur; hyeme verò neque ſudores, neque meatus aperti conſiſtunt.

Immo eſt argumentū Pluſquamcommentatoris contra hunc aphoriſ. Hippoc.; taleque eſt; quantò maior eſt diſſolutio humidi ſubſtantifici, tantò maiori copia alimenti indigemus, ſed maior diſſolutio eſt in æſtate; hieme enim meatus ſunt conſtipati; ergo æſtate maiori copia alimenti indigemus.

Primò reſpondemus, a iud eſſe maiorē alimenti neceſſitatem, & aliud actu dandam eſſe maiorem copiam alimenti; exēpli cauſa in lāguidis opus eſt plurimo alimento, tamen plurimum nō damus, quia vis cōcoctrix eſt debilis; eadē ratione in æſtate, cum vires ſint languidæ, nō plurimum damus, ſed parū, & ſępè nutrimus.

Nos tamen auctoritate Gal., & experientia moti putamus cōtra Pluſquācōmentatorem, maiorem fieri diſſolutionē hyberno tempore in robuſtis, quā ęſtate. Auctoritate Galeni qui 1. de ratione vic. 44. & 6. de tuen. ſanit. 6. & in hoc comm. proponit hanc famoſam propoſitionem, quam nos in ſtaticis obſeruauimus; alimentum proportionari difflationi; ſed ſic eſt, quod ex Galeni com. & experientia à nobis non ſemel in ſtaticis facta maior ſit difflatio tempore æſtatis.

Ex Galeno, qui habet hęc verba in hoc aphoriſmo „corpora robuſta per foramina inſenſibilia magis difflare, quam æſtate; ergo tunc plus alimenti; reddit rationem Gal., quia alimentum debet proportionari difflationi.

Deinde dicit, hyeme corpora melius concoquere; ergo difflatio maior eſt. Addit in comm. iſto „ nutritio eſt eius quod euacuatur repletio; ſed hyeme maior eſt nutritio, ergo maior debet eſſe repletio; ergo plus cibi.

Inſuper Galenus 1. de ratione vic. 44. habet hanc ſententiam; ſi nihil effſueret è corpore noſtro ęqua moles ſubſtantię ſemper conſeruaretur, & alimento non indigeremus; quare dum corpora pluri indigent alimento magis perſpirant, & magis difflant.

Addit in hoc comm. Gal. per inſenſibilem perſpirationem, & materiā inutilem, & ea quę ſunt ſecundum naturam difflare.

Dicimus nos tempore ęſtiuo maiorē copiam materiæ vtilis difflare; hyberno tempore verò maiorem copiam inutilis; hac diſtinctione poſſet defendi Pluſquā commentator, quamuis abſolutè loquēdo nos experientia cognouimus, maiorem difflationem fieri hiberno tempore, quam æſtiuo.

Demum ipſe Galenus 8. de plac cap. 7. inquit, calorē fortiorem edere meliores actiones, atque inſenſibiliter magis euacuare; quare eſto quod euacuationes ſēſibiles maiores ſint ęſtate, quam hyeme, tamē difflatio inſēſibilis facta hyeme ſuperat omnes alias euacuationes: ideo nos propoſuimus aphoriſmum quartum primæ ſec. ſtaticæ noſtræ, qui experiētię certiſſimę reſpondet, qui dicit, euacuationē inſenſibilem ſolam eſſe longè plenioré, quam ſint omnes ſenſibiles ſimul vnitæ.

QVÆST. LXIV.

Quomodo hyeme ſit plus calidi innati, quam alijs temporibus.

QVæritur quomodo hyeme ſit plus calidi innati, quam alijs temporib. Si ex Hippocrate hyberno tempore etiã in robuſtis dominetur pituita, non videtur, quod ſit plus calidi innati hyeme. Quod verò Hippocrates hoc dicat, patet ex primo lib.de natura humana tex. 35. vbi tenet, in omnibus corporibus hyberno tempore pituitam magis generari, quam alijs temporibus:ergo hyeme non erit plus calidi natiui.

Deinde hyems eſt ſua natura frigida, & humida vt pituita:ergo tunc minus calidi innati.

Poſtremo ſol tempore hyemis magis diſtat à vertice noſtri capitis, quam alijs temporibus;quare corpora fient quoque magis frigida;ergo tunc non erit plus calidi innati.

Montanus reſpondet, aphoriſmum dicentem hyeme eſſe plus calidi natiui eſſe verum de robuſtis; rectè quidem dicit; ſed non tollit difficultatẽ;quia argumentum Hippocratis, quo prodat primo de natura humana,corpora cõſtare ex quatuor humoribus,conſiſtit in hoc,quod in quolibet anni tempore corpus noſtrum magis vno,quam alio humore abundet; quare niſi intelligeret etiam de robuſtis argumentum Hippocratis eſſet uanum.

Saluus Sclanus reſpondet pituitã hyeme per ſe dominari; per accidens verò nẽpè ratione concentrationis dominari ſanguinem. Sed Sclanus vidẽs antiperiſtaſim hyeme perpetuam eſſe, & propter ea potius ſanguinem,quam pituitam cumulari; addit, pituitam in omnibus corporibus hyeme dominari in parte externa,vel interna; ſubdit in corporib. robuſtis dominari in parte externa tãtum, in debilibus verò in interna,& externa.

Sed quomodo qui sũt bene veſtiti erũt in parte externa pituita referti? Quare non poteſt probari opinio Salui Sclani, quod in corporibus robuſtis in parte externa hyeme prædominetur pituita.

Cardanus tenet,in corporibus quoque robuſtiſſimis non omnes partes internas eſſe calidiores hyeme, quam æſtate: inquit enim non ne pulmo,cerebrum, veſica magis hyeme refrigerantur, quam æſtate? Nonne propter hanc cauſam in his partibus magis dominatur pituita hyeme,quam æſtate?

Hæc Cardani ſententia certè non poteſt improbari: immo ſi uentriculus robuſtiſſimus non eſſet in corporis centro calefactus à tot viſceribus eſſet frigidior hyeme quam æſtate.

Sed cum ex Gal. 3.de facul.nat. 7. & 4. de Vſu P.octauo ventriculus ſit tamquã olla inter plures focos, abſque dubio tẽpore hyemis calidior eſt, quam tempore æſtiuo:in parte enim dextra eſt iecur: in ſiniſtra lien: in poſteriori renes, magnæ arteriæ,& venæ: in anteriori omentũ; in ſuperiori cor; in inferiori inteſtina, quæ omnia viſcera ex omnium conſenſu tẽpore hyberno calidiora ſunt,quã æſtiuo.

Quare meritò concludimus,quod magis poſſit cõcẽtratio caloris in calefaciẽdo,quã aer frigidus in refrigerãdo; itaut nocumẽtum frigiditatis hyemalis in corporib.robuſtis compenſetur longè maiori beneficio concentrationis caloris.

Quinta dubitatio; poſtremò quęritur an calor natiuus hyeme poſſit augeri, vt affirmare videtur Hippoc.Primo non videtur;quia ex libello cõtra Lycum cap. 4. calidum natiuum ſemper vſque ad obitũ minuitur;ergo hyeme non erit plus calidi natiui,quam in æſtate præcedenti.

Deinde ſi poſſet augeri calidũ natiuũ ſequeretur, vt ait Galen. in lib.de tabe c. 4. quod homo poſſet reddi immortalis; immo non ſolum ſi poſſet augeri, verum etiam ſi poſſet conſeruari,redderetur immortalis.

Reſpondent nonnuli,calorem natiuũ augeri,quia cõcentratur. Primò reijciũtur, quia calor natiuus in carne eſt eſſe carnis,in oſſe eſt eſſe oſſis, vt docet Gal. 1.de Vſu P.9.at ſic eſt, quod pars carnis, & oſſis non poſſunt concentrari: ergo calor non poterit augeri.

Præterea Galenus docet in hoc com. calidum natiuũ nõ moueri de loc.ad locum his verbis,, Non per Iouem carnibus ad hæc ſua ſede derelicta confugiẽtibus,ſed ſpiritus,& sãguine;quaſi diceret, non

non concentratur calidum natiuū implātatum, ſed concētrātur ſpiritus, & ſāguis quippe qui calidum implantatum fouent quare quando dixit Hippocrates plus natiui caloris eſſe hyeme, & vere intellexit de calore innato ſanguinis, & ſpiritus, qui calor non eſt implantatus, ſed influens.

Indicio ſunt ætates, & Athletæ. Probat in his poſtremis verbis Hippoc. quod vbi plus fit caloris natiui, plus cibi dandum ſit: probatque duplici experimento.

Primum eſt de pueris, qui & plus habent calidi natiui, & plus cibi aſſumunt.

Secundum experimētum eſt de Athletis, qui & plus habēt caloris natiui, & plus cibi aſſumunt intelligendo per calorem natiuum athletarum calorem influentē: habent enim iſti plus caloris influentis, quia vtūtur exercitio, ex quo augetur calor influens: quippe qui eſt immediatum pabulum natiui caloris: ideo egent copioſiori alimento: quia vbi augetur calor influens, melior fit concoctio, & maior excrementorum exhalatio.

Quod vero exercitium augeat calorē, Gal. 1. de tuen. ſan. c. 14. & 2. lib. eiuſdem c. 2. recitat tria exercitij iuuamenta.

Primum inquit per exercitium calorem augeri, quia motus eſt cauſa caloris.

Secundum propter exercitium muſculi, & tēdines fiunt duriores, quo fit, vt in exercitio minus fatigentur, & lædantur.

Tertium per exercitium ſpiritus efficiuntur velociores, tenuiores, & ad actiones promptiores.

Sexta dubitatio: ſed quomodo exercitium augere poterit calorem natiuum, vt dicit Gal. in comm. Non ne exercitium auget calorem aſcititium? ergo non augebit natiuum. Deinde Gal. 3. de temp. c. 4. præcipit quod nihil poſſit augere calorē, niſi illud quod conuertitur in ſubſtantiam nutriti: at ſic eſt quod hoc eſt alimentum, & non exercitium.

Reſpondetur, exercitium augere calorem natiuum, quatenus habet vim attenuandi ſanguinem, & auferendi impedimenta nempe excrementa, quibus peractis alimenta facilè attenuantur, & facilè in ſubſtantiam conuertuntur.

APHORISMVS XVI.

Victus humidus febricitantibus omnibus confert, maximè verò pueris, & alijs, qui tali victu vti conſueuerunt.

Cum egerit Hipp. à 4. aphoriſ. ad duodecimum de qualitate victus, qui conuenit ſolum ægris: atque in tribus præcedētibus aphoriſmis egerit, vt docet Gal. de victus quantitate, quæ conuenit ſanis. Reliquum erat, vt in hoc aphoriſmo ageret de illa quantitate victus, quę, & ęgris, & ſanis conuenire poteſt. Victus vero qui ſanis, & ægris poteſt conuenire eſt victus medicinalis, qui indicatur à febricitantibus, à pueris, & ab ijs qui tali victu vti conſueuerunt.

Prima dubitatio; proponitur argumentum, quod videtur efficaciſſimum probans, nullum victum indicari poſſe ab ægris, vt ægri ſunt; taleque eſt, quod non indicat genus, non indicabit qualitatem ipſius generis; ſed ſic eſt, quod morbus nō indicat victum: ergo non indicabit qualitatem victus: ergo victus humidus non indicabitur à febricitantibus. Maior eſt Gal. lib. de opt. ſec. 45. vbi contra methodicos, qui dicebant qualitatem, & quantitatem victus indicari à morborum temporibus, ſic argumentatur. Quod non indicat genus, non indicabit qualitatem, & quātitatem illius generis: ſed ſic eſt, quod neque morbus, neque tempora morborum indicant genus victus: ergo neque morbus, neq; tempora morborum indicabunt qualitatem, vel quantitatem victus. Minor eſt Galeni 1. de ratione vic. 34. vbi vult, morbum, vt morbus eſt, prohibere victum: ergo victus humidus non indicabitur à febricitantibus: immo ipſe Hippocrates 7. aphor. 65. dicit, cibum ægrotanti fieri morbum: nihil enim magis nocet ægrotantibus: quam ipſe cibus. Hinc ſi ægri poſſent perdurare vſque ad finem vigoris ſine cibo facilè ab omni morbo liberarentur.

Reſpondemus ad argumētum, in victu medicinali duas eſſe qualitates: aliam, quę conuenit alimento, ut alimentum eſt; hanceque dicimus non indicari à morbo, ſed à ſola uirtute, ut docet Galenus 1. de ra-

ratione uic.44.aliam uerò qualitatem eſſe in uictu medicinali,quæ non conuenit alimento, ut alimentũ eſt: ſed ut eſt medicamentum,hancq; qualitatem medicinalem dicimus non indicari à uirtute,ſed ab ipſo morbo, huiuſmodi qualitas medicinalis erit frigiditas,ſiue humiditas ſeri lactis, uel ptiſanæ hordeaceæ: ſed de his paulò infrà.

His poſitis dicimus, Hippocratem in hoc aphoriſmo intelligere de alimento humido medicinali, quod continet in ſe qualitatem alimentalem, & medicinalem: ideo indicari à uirtute,& à morbo.

QVÆST. LXV.

An ſolus uictus humidus ſit medicinalis.

NEque credendum eſt cum Capiuaceo ſolam uictum humidum eſſe medicinalem :quia, ſi de ratione uictus medicinalis ſunt duæ conditiones,una alimentalis,& alia medicinalis; ergo dabitur uictus medicinalis non ſolum humidus,ſed calidus,frigidus,ſiccus,laxatiuus, ſeu purgatiuus,quod probatur ratione,& experientia.

Ratione probatur,quia animal conſtat ex calido,frigido,humido,& ſicco:ergo ſi ex his nutrimur,ex quib.conſtamus:dabitur etiã uictus frigidus,ſiccus,uel calidus.

Probatur etiã experientia, quod detur alimentum medicinale calidum : non ne datur uinum de abſynthio? quod habet qualitatem alimentalem, & medicinalẽ: uinum de ſaſaphras? quod ſua qualitate medicinali cordis palpitationem aufert. Parimodo datur uictus frigidus,ut ſerum lactis,lactuca,& alia id genus pręter qualitatem alimentalem, quæ continet in ſe qualitatem medicinalem.

Nec ualet, dum dicunt, frigidum eſſe naturæ inimicum, quia ut alimentale nõ eſt inimicum. Addimus etiam uictum humidum in exceſſu eſſe naturæ inimicum: poteſt enim fouere putredinem. Similiter uictus ſiccus, cuiuſmodi eſt uinũ ex ſalſa, & china, quod tollit cerebri deſtillationes,eſt medicinale.

Demum datur uictus laxatiuus, ſicuti eſt uinum hyppocraticum,quod ualet ad collicos dolores à flatu, & ad quartanam febrem,quod fit ex epithimio,eſula,polypodio, garyophyllis, & cinamomo,& eſt Arnaldi,& alia ſimilia laxatiua alimentalia inueniri poſſunt. Hipp. tamen ſolum de alimento humido medicinali mentionem fecit, quia hoc conuenit pueris, & febricitantibus.

Diuiditur hic aphoriſmus in duas partes. In prima agit de qualitate medicinali,quæ eſt febri contraria: & meritò,quia curatio perficitur contrarijs,ut Gal.aſſerit in hoc com.& Ariſt.1.ſect.probl.2. ubi docet, curationes ſemper fieri per aliquem exceſſum.

In ſecunda parte agit de qualitate alimentali,quę conuenit pueris,& illis, qui tali uictu uti conſueuerunt:itaut Hipp.in hoc aphor. tãgat duo præſtantiſſima Medici officia. Primum eſt curare febrem, de quo officio in prima parte, dum dixit, uictum humidum febricitantib.conferre. Secundum officium eſt,conſeruare uires, de quo intelligit in ſecunda parte dum dicit,uictum humidum conuenire pueris intelligendo de humido alimentali.

QVÆST. LXVI.

Quid intelligat per uictum humidum.

QVo ad uerba dicit διαιται, ideſt uictus. Per uictum in hoc loco intelligit cibum,& potum:poteſt tamen nomẽ diętæ ſeu uictus ampliari ad ſex res non naturales,ut docet Gal.3.in 3.epid.com.9. itaut per uictum humidum intelligat omnes res non naturales, quæ habent uim humectandi, cuiuſmodi ſunt aer, balneum,quies,& alia id genus.

Prętereà per uictum humidum intelligit humidum actu, & poteſtate, ut explicat Gal.in com.& Cælius lib.3.c.6.dicẽs, febricitantib. conuenire ſorbitionẽ actu, & poteſtate humidam. Inueniuntur autẽ humida actu, quæ poteſtate ſunt ſicciſſima ut aqua uitæ,oleum ſulphuris, & alia ſimilia:dantur quoq;actu ſicca quæ poteſtate ſunt humidiſſima ut glacies.

Quod uerò illud humidum, quod eſt poteſtate, & actu tale febricitantib. conueniat,patet ex Galeno lib. de optima ſecta c.14. ubi reprehendit Petronam Medicum, qui in febricitantibus utebatur

car-

carne porcina aſſata,& vino nigro; caro porcina aſſata humida quidem eſt potentia,& non actu. Vinum nigrum eſt humidum actu,& ſiccum potentia. Hippocrates igitur per victum humidum intelligit actu,& poteſtate humidum.

Hic obiter animaduerti debet erratum illorū qui febricitantib. dant hepar puli aſſatum,cum ſit ſiccum actu,& poteſtate.

Secunda dubitatio ex aphoriſmo ſuboritur,cum Hippoc. proponat victum humidum, & non frigidum: quia febricitantibus frigidus,&non humidus conuenire videtur.

Reſpondetur ex Galeno lib.de optima ſecta ad Traſyb. cap.4. Hippocratem per victum humidum intelligere victum liquidum, qui poteſt eſſe frigidus calidus, humidus,& ſiccus:ideo Galenus 1.de ratione vic.comm. 18. de ijs qui habent coctionem debilem ait eſſe offerendum cibum liquidum: quia liquidus facilius concoquitur.

Deinde poteſt reſponderi, Hippocratem per victū humidū primò intelligere victum alimentalem: deinde alteratiuū.

Hac diſtinctione tollitur illa famoſa difficultas,quæ eſt inter Auerroē,& Medicos, an in febrib. hecticis ſit magis humectandum,quàm refrigerādum.Auerroes 7. coll. c. 15. tenet eſſe magis humectandum; medici verò magis refrigerādum; quia caliditas eſt magis eſſentialis febri hecticæ,quam ſit ſiccitas.

Conciliantur hoc modo. Auerroem intelligere de humiditate alimentali;Medicos verò de humiditate alteratiua; itaut in hecticis febribus, ſi de alterantibus loquamur, ſit magis refrigerandum, quam humectandum.

Demum ad dubium poteſt reſpōderi, quod Hippocrates per victum humidum magis præcipuè intelligat de victu indicato à virtute, quam de victu indicato à morbo; quæ diſtinctiones non nihil ad fugam inſeruiunt; ſed quia dubitatio eſt ſolutu difficilis,videndum eſt quid dicant Alij.

Philotheus reſpondet, Hippocratem prætermiſiſſe victum frigidum, tanquā manifeſtiſſimum. Sed expoſitio Philothei nō ſatisfacit,quoniam propria, licet ſint manifeſtiſſima,non ſunt omittenda.

Montanus reſpondet,victum humidū comprehendere quoque victum frigidū; probatque hoc modo; omne humidum vel eſt aereum, vel aqueum; de aereo non intelligit:quia hoc non conuenit febricitantibus, cum calidum ſit; ergo per humidum intelliget aqueum, quod ſua natura frigidum eſt.

Hæc reſponſio eſt ita artificioſa,vt nihil valeat;dum enim dixit, humidum aereum non conuenire febricitantibus, fallitur; immò nil magis poteſt vincere ipſas febres, quam humectatio facta per humidum aereum.

Oribaſius reſpondet, Hippocratem in hoc aphoriſmo proponere victum præſeruatorium,& non curatorium;addit que, ſiccitatem abſumere humidum ſubſtantificum, & nocumentum febris potius procedere à ſiccitate, quàm a caliditate; ideo Hippocrates de victu humido, & non de frigido egit.

Quæ reſponſio aduerſatur Galeno, & Auicennæ,qui non admittunt,ſiccitatem eſſe de eſſentia febris; Galenus enim lib. de diff. morborum cap.5. loquens de intemperie calida ſimplici occupante totū corpus dicit hanc eſſe febrem, ideſt calorem præter naturam, nullam mentionē faciens de ſiccitate; quare ſi eſt ſimplex intemperies calida,eſt ſine ſiccitate. Similiter lib.de cauſis morborum ſecundo dicit, febrem eſſe calorem immodicum, nihil dicens de ſiccitate. Parimodo 8. meth.in principio inquit, febrem lædere actionem ratione immodici caloris.

Ad eundem modum Auicen. prima quarti in principio primi capitis definit febrem, quod ſit calor extraneus accenſus in corde,& procedens ab eo mediantibus ſpiritibus,& ſanguine,itaut in definitione febris nihil dicat de ſiccitate.

Nec valet dum dicunt,Galenum 1.de temperamētis 3. aſſerere febrem eſſe intemperiem calidam,& ſiccam,quia ibi id ſumit diſputās cōtra ſectatores Athenæi, qui putabant,febrem eſſe calidā,& ſiccā.

Nec valet dum dicunt ex Galeno 8. meth.cap. vlt.victum frigidum,& humidum conuenire febri: quia reſpondemus Galenum vbique reprobaſſe ſectatores Athenæi per fiduciariam reprobationē, quæ eſt dato,& non conceſſo,quod febris

ſit

ſit calida,& ſicca non propterea ſequitur, & cætera.

Præterea concedimus,febrē aliquando eſſe intemperiem ſiccam, dicimus aliquando, quia vt docet Gal. 1. de differentijs febrium 9. intemperies ſicca, neque omnibus febribus hecticis conuenit, ſed ſolum maraſmo; quare ſi hectica febris interdum ut ſicca non lædit actionem, non uocabitur morbus ſiccus,quia ad hoc ut morbus uocetur ſiccus, oportet, ut ratione ſiccitatis lædatur actio, ſecus inter ſiccos non connumerabitur.

Inde mirandum eſt, quomodo omnes ferè medici his temporibus hallucinētur dicentes, febrem eſſe intemperiem calidam, & ſiccam, cum febris, ut febris ſit ſolum calida, & raro ſicca: quia ſiccitas non ſolum eſſentialiter prædicatur de febre: ſed neque ſit accidens inſeparabile ipſius febris hecticæ.

Hinc non ineptè Arculanus, Gentilis, & Arabes plurimi putant nō eſſe uniuerſaliter ueram definitionem febris propoſitam à Galeno in hoc com.dicentē,febrē eſſe conuerſionem natiuæ caliditatis ad igneam, ſed ſolum dicunt de aliquib. febribus uerificari poſſe; ratio illorum eſt, quia febris,ut ſicca nō ſemper lędit actionem,ergo caliditas febrilis nō erit ignea, alioqui, ut ſicca læderet actionem: ſicut enim denominationes temperamētorum deſumuntur à qualitate excedente tēperatiſſimum: ſic denominationes morborum deſumuntur ab illa qualitate, quæ actionem lædit.

Nec ualet ſiccitas eſt cum febre; ergo febris eſt ſicca,quia ad hoc ut dicatur ſicca oportet,ut ita prędominetur ſiccitas, ut lædat actionem.

Parimodo in buttiro eſt ſiccitas,quia eſt cōpoſitum ex quatuor elementis,non tamen dicitur ſiccum; quia in ipſo ſiccitas non prædominatur:ſic ſiccitas eſt in quotidiana,& in pluribus febribus, tamen, ſi ut ſicca non lædat actionem,non dicetur ſicca.

Sed redeuntes unde digreſſi ſumus dicimus, Hipp.non propoſuiſſe uictum frigidum,qui mentionem facit de uictu,qui conuenit pueris febricitantibus., in quib. prædominatur humiditas,quæ eſt caloris frenum, uel dicimus Hipp. per uictum humidum intelligere liquidum, ut interpretatur Gal.loco ſuperius citato de optima ſec.ad Traſyb.

Tertia dubitatio:quæritur de uictu humido,an cōueniat omnib.febrib.quod nō videtur, quia febri cum hydrope,& febri quotidianæ victus humidus non cōuenit.

Reſpondet Gal.in com. quādo in ægro ſunt affectus contrarij, & complicati attendēdum eſſe urgentiori,altero non neglecto.Ego ſic me gero.Si febris inſequatur hydropē, & non habeat alias radices: hydropi magis attendendū.Si uerò febris habeat alias radices,& magis lædat ægrū, quàm hydrops:tunc febri attendendum.

Pro hydrope, dum magis urget, quam febris, utimur pillulis de alicacabo cum elaterio: dū uerò magis poteſt febris, pillulæ iſtæ læderent: tuncq; eligimus mannam,quæ aquam fœlicius deducit.

Quo ad quotidianam febrem, quæ, ut febris eſt, indicat refrigerandum; atque ut humida exſiccandum: hoc eſt obſeruandum; ſi febris quotidiana non ualde urgeat,ueluti quando eſt in principio,tūc magis pituitæ attendimus, quo caſu utimur oleo cnnicino, quod fit ex ſemine cartami,quod euacuat pituitā per aluum, & interdum per uomitum; ſi uerò febris ſit in fine augumenti, & ſtatu, quo tempore febris aucta eſt, tūc magis urget, & febri potius attendendum eſt, quā cauſæ.

QVÆST. LXVII.

Methodus curandi affectus complicatos.

METhodus curandi affectus complicatos conſiſtit in conſideratione trium affectuum, ut docet Gal. 3.meth.9. & 7. meth. 12. Primus eſt eius qui habet rationē ſine quo non, cuiuſmodi ſunt impedimenta, quæ niſi auferantur impeditur curatio. Secundus affectus eſt eius qui eſt cauſa alterius affectus. Tertius eius,qui magis urget.Niſi igitur adſit urgens curatio incipienda eſt à cauſa, & ab eo ſine quo nō. Exēplū proponitur à Gal. 4.met.4.de ulcere cauo,& ſordido,in quo debet caro generari:ſed non poteſt generari,niſi ſordes auferātur abſtergentibus: abſtergētia ſunt remedia ſine quibus nō.

Quo ad urgens,dum adeſt, ſpernuntur cauſæ,

cauſæ, & impedimenta, eſto quod illico cauſę & impedimenta non poſſint auferri. Immò reſpectu vrgentis ſpernuntur partes viuentes, quę tamen non ſint factę gratia vitę;ſi pars aliqua eſſet demorſa à vipera, vel à cane rabido; dicimus ex Galeno eſſe amputandam, vel profundè inurendam. Famoſus eſt caſus à Galeno propoſitus de ruſtico, qui digitum à vipera demorſum falce amputauit.

Similiter ſi aura frigida exiliens è digito cerebrum obrepat, epilepſiamque faciat, digitus cauterio confoditur.

Sic Galenus 3. meth. 9. dat exemplum de punctura, de luxatione, & de fractura. Dicit, ſi fracto capite fiat muſculi cóuulſio, niſi ex toto muſculus præcidatur, homo moritur, & vt plurimum in ſeptima. Idem dicit de punctura nerui. Similiter in maxima luxatione ſi fiat magna inflãmatio, etiam ſi reponatur mẽbrum, non ſedata inflammatione, homo moritur, vel ob cóuulſionem, vel ob gangrænam: quare ſatius eſt, vt membrum remaneat luxatum, quam quod homo moriatur. Parimodo in magna oſſis fęmoris, vel tibiæ fractura ex caſu, vel contuſione cum aliqua diæreſi, ſi chyrurgi valdè aſtringant partem fractam cum faſcijs, & ferulis, calor putredinalis non exhalat, vnde ſtatim fit gangręna, & homo moritur.

Si verò nullum adſit vrgens, tunc cura incipienda eſt à cauſa: ſi verò plures ſint cauſæ, ab illa, quæ magis lædit, cura eſt inchoanda. Hinc Galenus 3. meth. 9. dicit in vlcere phlegmonoſo ab inflammatione, & non ab vlcere eſſe incipiendum.

Valeant igitur illi chyrurgi, qui in hoc caſu applicant pulueres exſiccantes vlceribus & relinqnunt inflammationem, quia hac via nunquam ſanant. Hęc doctrina conſentit auctoritati Galeni 13. meth. cap. octauo & tertio de temperamentis quinto ubi habet „ phlegmonem duplici ratione recedere à ſtatu naturali, nempè feruore, & ſanguinis multitudine „ ſubdit in plegmone indicationem euacuationis vincere indicationem refrigerationis: quia cauſa phlegmonis eſt ſanguinis multitudo, itaut ſemper vera ſit hæc doctrina, quod à cauſa ſit incipienda cura, & ab illa quæ maximè lędit.

QVÆST. LXVIII.

De ſerie omnium indicantium.

Reſtat, vt ordinem, & omnium vrgentium, omnium cauſarum, & impedimẽtorum ſeriem proponamus: quo ordine percepto ſtatim eluceſcent omnia indicantia, nempè cui primo eſt ex illis, cui ſecundo, vel tertio loco ſit attendendum. Nec ſatis eſt in febre cum hydrope, & in quotidiana ſcire, quod (vt animaduertit Galen. in comm.) ſit attendendum vrgentiori: niſi ordo, & ſerie propoſita præintelligatur; neque ſatis eſt præſcire, quod dictum eſt à Galeno tertio meth. nono & ſeptimo meth. duodecimo; ante morbum eſſe auferenda hæc tria, vrgens, cauſam, & impedimẽtum: niſi affectuum complicatorum comparationem faciamus. Galenus enim primo methodi c. 4. vult eſſe præcipuum methodi fundamentum vt in complicatis affectibus preſciamus, cui primo, cui ſecundo, cui tertio loco ſit attendendum.

In quolibet morbo varia affectuum complicatio fieri poteſt; in ipſa febre putrida ſex obſeruãtur affectus, vt animaduertit Galenus 11. meth. 13. quorum primus eſt humorum multitudo: ſecundus craſſitudo: tertius lentor: quartus obſtructio, ſeu aliqua alia prohibita perſpiratio: quintus putredo: ſextus febris continua, qui affectus, vt dixit Galenus locis citatis ſæpè ſunt contrarij & contraria indicant remedia.

Deinde conſideranda ſunt ea, quę ſunt ſecundum naturam, nempè temperatura ætas, conſuetudo, & reliqua, quæ eodem cap. à Galeno proponuntur. Hinc conſiderans Hippocrates indicationes contrarias 6. epid. 2. tex. 9. inquit, in morbis curandis ſtudeas, vt prorſus non noceas, intelligendo de his affectibus complicatis, in quibus adſunt contraria indicãtia.

Notandum tamen proponi à medicis hanc ſententiã Hippocratis ſine vllo artificio, quaſi quod ſit præcipuum Hippocratis præceptum, quod medicus non debeat nocere: certè non nocebit, ſi nihil efficiet: cæterum pręceptum Hippocratis eſt de complicatis, & contrarijs affectibus,

bus, nimirum, vt materiæ remediorum applicentur ſine nocumento alterius affectus contrarij.

Quo ad affectuum complicationem dicimus, decem fieri poſſe omnium indicantium comparationes, & non plures.

Prima comparatio debet fieri inter vrgentia, ſi plura ſint.

Secunda inter cauſas principales; Galenus enim 13. meth. c. 8. conſiderans in phlegmone duas eſſe cauſas, nempè ſanguinem, qui indicat euacuationem, & calorem: ſubdit, indicationem euacuationis vincere indicationem refrigerationis: In eriſypelate vero indicationem refrigerationis vincere indicationē euacuationis.

Tertia comparatio debet fieri inter impedimenta, quæ reducuntur ad cauſam, ſine qua non.

Quarta inter morbos.

Quinta inter vrgens, & cauſam.

Sexta inter vrgens, & impedimenta.

Septima inter vrgens, & morbum.

Octaua inter cauſam, & impedimenta.

Nona inter cauſam, & morbos.

Decima inter impedimēta, & morbos. Iſtę decem comparationes pertinent ad curatricem: neque dantur aliæ indicationes licet corpus centum ęgritudinibus eſſet vexatum; omnes enim ad dicta capita reducerentur.

Quo ad comparationes, quæ fiunt inter vrgentia: ſciendum eſt, dari quattuor vrgentium claſſes: quarum prima continet illa vrgentia, quæ vires è veſtigio proſternūt; cuiuſmodi ſunt ſyncope, ſanguinis totius profluuium, apoplexia, conuulſio, cardialgia virulenta, & alij affectus, ſi qui ſint, qui ſtatim vires proſternunt, & derepentè i nterimere ſolent.

Secunda vrgentium claſſis continet illos affectus, qui non actu proſternunt vires, ſed impedet periculum, ne breui ſpatio vires extinguantur, ſicuti ſunt vigiliç, lienteria, diarrhæa, dyſenteria, magni dolores, & plures alij affectus, qui non illicò, ſed paulo poſt virtutem proſternunt.

Tertia continet affectus diuturnos, qui non vitam tollunt, ſed ipſi ęgri vrgēt medico, vt ſtudeat breuitati ſanationis, ſpernendo cauſas, & impedimenta. De his Galenus 4. meth 2. habet hæc verba „ ſūt quidam, qui malūt quiduis ſubire, quam diutiſſimè pati: ſicuti illi, qui malunt, ut teſticu lus tumidus euellatur, quam toto vitæ curricuio illud pōdus ſufferre. Similitèr ſunt, qui malunt, ut auferatur gonorrhea, quod faciunt Empirici puluere de charabe exhibito cum ouo ſorbili, uel ſunt qui ma unt, ut ulcera, aut uulnera potius ducantur ad cicatricem, quam expectare, ut cauſæ internæ ſuperentur.

Quarta claſſis vrgentium pertinet ad decorationem: ueluti ſunt qui petunt adſtringentia pro retinendis capillis, ne cadant in Alopeciam, & deſpiciunt cauſas, cuiuſmodi eſt decoctum ſem. acaciæ, hypociſtidis, & licij cū pauxillo tragacanthi cum aceto, quo pericraneū madefaciunt, quod remedium detinet quidem capillos, luem tamē coercet, ſed nō ſine periculo.

Tertia & quarta claſſis dependet potius ab ægroto, quam à uera methodo: quia medicus debet prius tutò mederi: quod reſpondet urgentibus primæ & ſecundæ claſſis: deinde cito, quod reſpondet tertię. Demum iucundè, quod reſpondet quartæ nempè decorationi.

Quo ad primam & ſecundam claſſem urgentium Galenus tradit hoc præceptū 9. meth. 13. „ uirturem omnium primam eſſe cuſtodiendam. Quod uerò urgentibus primæ claſſis magis ſit attēdendum, quam alijs urgentibus, quam cauſis, & morbis, patet ex Hippocrate & Galeno.

Ex Hippocrate 2. epid. ubi refert, dediſſe polentam cum ſucco granatorum mulieri cardialgia laboranti: ubi Hippocrates ſpreuit cauſam principalem, & impedimenta, quæ certè non tollūtur adſtringentibus, ſed laxātibus, & euacuantibus.

Ex Galeno 7. meth. 12. ubi admonet prius ſyncopem eſſe auferendam, quam alios affectus: in ſyncope enim à febre quoque prodeunte, Galenus 12. meth. cap. 4. aliquid uini prębet, ſpernit enim febrem, & cauſam principalem febris propter urgens primæ claſſis, quod eſt ſyncope. Similiter Gal. 3. met. 9. inquit in curandis ulceribus phlegmonoſis prius eſſe attendendum conuulſioni, quam cauſis phlegmonis. Hinc conuulſio, ut urgens indicabit, quod neruus tranſuerſim incidatur, quod ab ulcere, & plegmone ualde prohibetur.

Poſt urgentia primæ claſſis, magis eſt at-

attendendum vrgentibus ſecundę claſſis, quam alijs affectibus: ſicuti Galenus 10. meth. cap.3. præcipit, pichrocholos nutriendos eſſe in principio paroxyſmi, ne magis exſiccentur, & in hecticam cadāt: in iſtis magis poteſt imminens periculum hecticę febris, quam cauſa principalis febris, & quam ipſa febris, quæ omninò cibū prohibet. Parimodo primo ad Glauc. 14. in febre cum alui fluore quoque diminuto damnat phlebotomiam, & pharmacū, ne vires labātur: ſed vt conſeruentur.

Ecce quod Galenus ſpernit cauſam principalem propter vrgens ſecundæ claſſis, quæ cauſa principalis poteſt auferri pharmaco, vel phlebotomia.

Similiter Galenus 1. ad Glauc. citato in febre cum plethorica diſpoſitione & cum morſu oris ventriculi prius corroborat ſtomachum, deinde euacuat: habet enim hæc verba „ ſi os ventriculi læſum non coboretur ante euacuationem, imminet vitæ periculum, quamuis roborantia augeant cauſam morbi, & morbum ipſum.

Hinc valdè errant, qui in affectibus ſplenis pluris faciunt indicationem præſeruatoriam, quam vitalem: quare debemus roborare prius ſplenem adſtringentibus: in parte illa laxa, & debili magis poteſt indicatio vitalis, quam preſeruatoria. Hac ratione Galenus 11. meth. 16. præcipit in remedijs pro liene eſſe admiſcenda aſtringentia: quia aperientia virtute aſtrictoria deſtituta ſemper magis inflant ipſum lienem.

Hinc dulcia omnia, vt mel, & ſaccharum, quæ ſunt efficacia aperientia, ſed virtute adſtringente omninò deſtituta, lienem, & partes alias debiles reddunt tumidiores.

Hinc fit, quod aſtringentia, cuiuſmodi ſunt aqua calybeata, tamariſcus, ſcolopendria, & chalybs iuuant lienoſos: roborato enim liene non amplius in ipſo recipitur quod influit, & influxum facilius vincit.

Si verò fiat comparatio inter cauſas principales, tria ſunt obſeruanda. Primum quænam ex cauſis principalibus magis lædat. Secundum quæ cauſa ex iſtis ſit magis reducibilis ad vrgentia. Tertium quæ cauſa magis foueat morbum.

Quo ad primum nempè, quę cauſa magis lædat; conſideranda ſunt, quæ à Galeno proponuntur 13. meth. cap. 8. & 3. de temperamentis 5. de eryſipelate, & plegmone: vbi dicit in eriſypelate feruorem magis lædere, quam ſanguinis multitudinem: ideo vult refrigerandi indicationem vincere indicationem euacuandi: è contra verò in plegmone, in quo ſanguinis copia magis lædit, quam feruor: quia poſſet ob copiam fieri gangrænam.

Quo ad ſecundum nempè, quæ cauſa ſit magis reducibilis ad vrgentia, ante oculos objciendus eſt caſus Pythionis, in quo duæ erāt cauſæ principales, videlicet catarrhus tenuis, & putridi humores: cui dubiū, quod putridi humores erāt magis reducibiles ad vrgentia? quia citius poterant vires auferre, quam catarrhus: ideo Hippocrates in Pythione magis attendebat putridis humoribus, quam catarrho.

Quo ad tertium: inter cauſas videndum eſt, quę foueat magis morbum: quia in medicina curatrice a cauſa magis fouenre eſt exordienda cura: ſic in Pithione humores putridi magis fouebant catarrhum, quam catarrhus putredinem, ideo cura à putredine incæpta eſt.

Si verò comparatio fiat inter impedimenta, ſtatim videndum eſt quodnam ex impedimentis ſit magis reducibile ad vrgentiora, quia vrgentioribus ſemper magis eſt attendendum. Exempli gratia in vulnere capitis poſſunt eſſe hæc duo impedimenta, pilli inciſi detenti in vulnere; & oſſis fragmentum ſupra duram matrem, abſque dubio magis poteſt fragmētum, quia minatur conuulſionem, quæ pertinet ad urgentia primæ claſſis. Similiter in uulnere thoracis thrombus colligitur in cauitate: poteſt quoque in eadem cauitate eſſe coſtæ fragmētū: eodem magis poteſt? ſine dubio thrombus: cur? quia minatur lypothimiam, & ſyncopem: ideo illicò eſt attendendum thrombo, deinceps coſtæ fragmento: ſeu eodem tempore, ſi fieri poſſit, ambo auferenda.

Similiter ſi fiat comparatio inter cauſas, & impedimenta, inter cauſas, & morbos inter impedimenta & morbos, niſi adſint urgentia, cura prius auſpicanda eſt a cauſa; mox ab impedimentis, tandem à morbis, ſi uerò ſimul omnia poſsēt auferri, quod eſſet fęlicitatis ſpecimen, illico, &

co-

eodē tempore omnia mala eſsent auferenda. Non negamus tamen neque vnquā negauimus in methodis, quod impedimenta non debeant tolli etiam ante ipſa vrgentia, ſi facile, & ſine detrimento aliorum indicantium auferri poſſint.

Hinc notātur errores quorūdam chirurgorum, qui in ipſis vlceribus licet non ſint, vel cauſæ, uel impedimenta ablata, utuntur exſiccantibus cuiuſmodi ſunt unguētum de thucia, triapharmacū, diapalma, lenimentū ſimplex, vnguentū de pomo citri, quibus lędunt, & nunquā ſanant, niſi ipſa natura corrigat ipſorum erratum, ac tollat ſenſim cauſas, & impedimenta: ſed præcipuè lædunt propoſitis topicis ulcera phlegmonoſa; huius doctrinæ fundamenta colliguntur ex Gal. 3. meth. cap. 9. & aliis in locis.

Cauſæ uerò cur nō ſanentur ulcera ex Gal. 4. meth. 1. & c. 4. non ſunt ipſa vlcera. Sed undecim ſunt cauſæ quæ impediunt ſanationem ulcerū ſeu uulnerum.

Prima eſt affluxus humorum ob plethoram.

Secunda ob cacochymiā uitio hepatis, uel lienis factam.

Tertia eſt tumor partis vlceratæ.

Quarta eſt intemperies ſimplex partis circumſtantis.

Quinta eſt intemperies cum materia, quando ſcilicet partes circunſtantes ulcerum ſunt humoribus imbibitæ.

Sexta eſt tumor.

Septima eſt varix aliqua in parte læſa; in Galeno cap. 4. citato in antiquis Gręcis legitur κιρσος, ideſt uarix.

Octaua eſt ſcyrrhus: quia apud Linacrū in tex. Gal. σκίρρος, legitur: quare & uarix, & ſcyrrhus partis poſsent impedire ulcerum ſanationem.

Nona eſt labiorum durities.

Decima eſt aliquid tertij generis in vlcere, uel uulnere quod impedit ſanationē, ut pilli, oſſis fragmentū, uel aliquid huius generis.

Vndecima eſt ulceris cauitas, qua non impleta non ſanatur ulcus.

Tunc à qua cauſa, cū ſint undecim, eſt auſpicanda cura? ab illa certè quæ fouere poteſt alias cauſas quænam eſt iſta? ex Galeno eſt fluxus uel ob plethoram, uel cacochymiam facto uitio hepatis, uel lienis; quæ cauſa niſi auferatur, actū eſt de ulceris, & uulneris ſanatione, amoto affluxu, & correcta uiſcerum dyſcraſia nō ſtatim confugiendum eſt ad ſarcotica, ut chirurgi Plebei faciūt, ſed oportet uidere quænam ex illis foueat cauitatē, quę vera re ſunt intemperies ſimplex, uel cōpoſita, tumor, uarix, ſcyrrhus partis, impedimentū tertij generis & durities labbiorū His ſolū ablatis cauitas ſarcot. impletur.

Sed quia pars uicina ſana eſt illa quæ eſt opifex ſanitatis, ideo ſi materia eſt imbibita circa partem, uel ſit tumor, confugiendum eſt ad diuinū præceptum ipſius Gal. 3. præſag. comm. 29. ubi concludit, partem debilem non eſse tractandā digerentibus, & inſenſibiliter euacuantibus, ſed ſuppurantibus; habet enim ibi hanc ſententiam „ ſi uires ſint ualidę, & humores calidi, hi per excretionē terminantur; pergit Galenus „ ſi uires ſint ualidæ, & humores frigidi per abſceſsū humores imbibiti ſuppurantur: ſi uerò pars ſit debilis, & humores calidi, ſimiliter per abſceſsum: ſi debiles, & humores frigidi, uel moriuntur, uel uix longo tempore liberantur; quare nullo modo exſiccantia ſemper conueniēt ulceribus: quia, ſi pars circumſtans detenta ſit intemperie cum materia, non conuenient remedia exſiccantia, ſed ſuppurantia, quib. conuertitur in pus humor in illā partē cōnfluxus, quo ſuppurato natura ſtatim ulcus ſanare poteſt.

Denique ſi fiat comparatio inter morbos, cura auſpicanda eſt ab eo, qui magis nocet, & ab eo, qui fouet aliū. Hinc Gal. 8. meth. 8. admonet, in morbis cōplicatis auſpicandā eſse curationem ab illo morbo, qui fouet alium, quia morbus fouens ſe habet per modum cauſæ; ſicuti ſi eſset febris, & obſtructio, febris eſt morbus in intēperie, obſtructio eſt morbus in mala compoſitione; ab obſtructione eſt auſpicanda cura, quia obſtructio fouet febrē.

Quare dū Hippocrates dicit in aphoriſmo, victus humidum omnibus febricitātibus confert, intellexit dummodo nō adſint vrgētia, quæ trahāt ad ſe curationē: dummodo nō adſint cauſæ principales, vt pituita in quotidiana, hydrops cū febre, & inſignis putredo febriū peſtilētiū; dūmodo nō ſint impedimenta, quia

hæc eſt ſuprema medicinæ curatricis lex,ut ſemper urgentiori ſecundum ſeriẽ à nobis propoſitam magis ſit attendendum,qua ſerie non intellecta, nec aphoriſmus , nec Galeni comentum,nec ipſa medendi methodus intelligi poteſt.

QVÆST. LXIX.

An contraria contrarijs curentur.

REſtat ut declaremus , quomodo aphoriſmus ſuffultus ſit duobus communiſſimis medicinæ principijs ; quorum alterum eſt,contraria contrarijs curantur:alterum, ſimilia ſimilibus conſeruantur. Dum dixit,uictum humidum febricitantibus conuenire , ea ratione credendum eſt conuenire poſſe,quia contraria contrarijs curantur. Dũ dixit,uictum humidum conuenire pueris,& ijs qui tali uictu uti conſueuerũt:dicendum eſt ea ratione conuenire , qua ſimilia ſimilibus conſeruantur.

Multi tamen negarunt hæc duo axiomata. Primum negarunt ratione , auctoritate , & experientia . Ratione : quia humores bilioſi ualde calidi tolluntur pharmaco:at ſic eſt , quod ex Galeno comm. 23. huius primæ ſec. omnia pharmaca ſunt calida : ergo non eſt verum , quod contraria contrarijs curentur ; calidi enim ſunt humores bilioſi , & calida ſunt pharmaca,quæ illos euacuant.

Idem confirmant auctoritate : quia Hippoc. 6. epid. 2. tex. 9. inquit dolorem ſedari dolore : at ſic eſt quod dolor eſt ſimilis : ergo non contrarijs : ſed ſimilibus omnia curabuntur.

Preterea Hippocrat. 5. aphoriſ. 21. admonet,tetanum, qui eſt affectus frigidus in iuuene benè carnoſo æſtate media frigidæ perfuſione ſanari ; at ſic eſt , quod aqua,& tetanus ſunt frigida;ergo ſimilia curabuntur ſimilibus,& non contrarijs.

Inſuper Amonius in Porphirij introductione ait,medicos errare , dum putãt ſemper cõtraria contrarijs eſſe remedia .

Denique per experientiam probãt,cõtraria non tolli contrarijs; quia veſicatibus, quæ dolorem excitant in parte dolẽte,facilè tollimus dolorem coxendicum ; ſed dolor dolori non eſt contrarius .

Porrò in nariolis , quę pertinent ad morbum ualde calidum , utimur aqua naſturtij balneo mariæ ſtillata , quę calida eſt,& benè ſanat .

Similiter oleo de kerua ideſt ricino ſanantur ulcera capitis,& pſorę ; ſed ſic eſt quod hoc oleũ,& hæc ulcera calida ſunt; ergo ſimilib. tolluntur morbi , & nõ contrarijs. Quamplurima alia exempla poſſent proponi idem oſtendentia , ſed his declaratis,cętera quoque euadent clara .

Pro ſolutione notandum, dũ dicimus contraria contrarijs curari;per contraria dicimus Galenum 10.meth.9 uelle,intelligenda eſſe oppoſita , uel per ſe , uel per accidens , uel potentia , uel actu . Hoc poſito reſpondemus ad primum argumẽtum, pharmacum euacuare humores calidos,& deobſtruere , & inde auferre calorem;ſed ſic eſt, quod addere , & auferre,euacuare,& replere,obſtruere , & deobſtruere ſunt contraria;ergo .

Ad ſecundum argumentum deſumptum ab Hippocrate 6.epid.2.tex. 9. dicimus cum Galeno in illo comm. dolorem ſedare dolorem per accidens , & dolorẽ eſſe contrarium dolori : quia diſtrahitur facultas ſenſitiua ab vno ſitu partis ad alium ſitum contrarium; itaut ſi dolor ſit in parte ſuperiori , dolor nouiter excitatus ſit in inferiori; vel ſi dolor ſit in parte interna , nouus dolor excitatus ſit in externa, ſicuti in dolore coxẽdico cõtingit , dũ parti exteriori dolenti applicatur phenigma, quod phenigma nõ ſolũ tollit dolorem coxendicũ , quia euacuat , ſed quia diſtrahit facultatẽ ſenſitiuã ad ſitũ contrarium ; Octo enim ſunt differẽtiæ ipſius ſitus contrariæ,nempè,ante,retro , ſurſum ,deorſum, intus foras, dextrũ,& ſiniſtrum. Simili modo ex Galeno 2. in 6.epid.9. vomitus vomitu,& fluxus fluxu tollitur, quatenus per vehementiorem euacuationem euacuatur quod non poterat euacuari ; euacuatur enim quod replebat aliquam partem; atque euacuare, & replere ſunt duo contraria.

Quo ad tertium argumentum de tetano deſumptũ ab Hippoc. 5. aphoriſmor. 21. Reſpondemus cum ipſo Hippocrate in eodem aphoriſmo vbi dicit ob frigidæ perfuſionem calorem reuccari ad partes internas ; deinde ab ipſo calore ſupe-

pe-

perari frigiditatem tetanum efficientem; quare contraria contrarijs curãtur.

Quo ad experimenta propoſita de aqua naſturtij pro variolis. Dicimus, aquã illam eſſe præſtantiſſimum diureticum; ideo maximè iuuare non calefaciendo, ſed euacuando, præſertim in principio variolarum.

Quo ad oleum de kerua, quod ſanet vlcera capitis, & pſoras. Reſpondemus vlcera ſanari exſiccantibus; quia vlcera ut ulcera ſunt humida,& humida tolluntur exſiccantibus; oleum uerò de kerua eſt calidum,& ſiccum.

Ad dolorem coxendicum, qui tollitur ueſicante affixo parti dolenti. Rdſpondemus per dolorem excitatũ à ueſicãte trahi humorem à parte interna ad externã, ſed ſic eſt,quod intus,& foris sũt duę differentię poſitionis contrariæ. Hinc Hippocrates inquit, dolorem coxendicum ſanari ferro ignito, uel cauſtico: immo ſubdit Hippocrates, niſi comburatur illa pars claudicant; ratio eſt, quia dum in parte interna detinetur humor,articulus ad motum redditur ineptus: ideo foras humor trahendus eſt.

QVÆST. LXX.

An ſimilia ſimilibus conſeruentur.

QVo ad ſecundũ Axyoma,quod ſimilia ſimilib conſeruentur. Nonnulli negarunt hoc principium, ratione auctoritate,& experientia moti. Ratione, quia ſimile non agit in ſimile,quod eſt in primo de generatione, & corruptione ſumptum ab Ariſtotele tamquam axyoma;ergo ſimile non conſeruabit ſimile.

Confirmatur auctoritate Hippocratis, & Gal., quod ſimilia non conſeruẽtur ſimilibus: Hippocrates enim lib. de flat. c. 6. ubi definit medicinam tam curatricẽ, quam conſeruatricem,inquit, medicinã eſſe additionem,& ablationẽ; ergo ſimilia in medicina non habent locum; quia medicus ſemper addit,uel aufert. Similiter lib.de aere,aquis,& locis afferit, corpora cãlida melius conſeruari in frigidis regionibus: ergo ſimilia non conſeruantur ſimilibus.

Præterea confirmatur Gal. auctoritate in Traſyb.cap.20. vbi probat exemplo duorum doliorum, totam medicinã eſſe artẽ correctiuã: Dicitque, eſto, quod ſint duo dolia exiguis foraminib. terrebrata, plena tamen: ſed hac lege, vt aliquis vni dolio aſſiſtat, & quantum liquoris egrediatur,tãtum illicò viciſſim immittat. Alteri verò dolio nemo aſſiſtat,& nemo infundat liquorem, niſi quãdo notabiliter dolium eſt exinanitum; dicit Gal. primũ dolium aſſimilari conſeruatrici: ſecundum verò curatrici: Ecce inquit Gal., quod conſeruatrix, & curatrix pertineant ad artem correctiuam, quæ non per ſimilia, ſed per contraria procedit. nonnulli reſpondent ex Galeno 3. de ſimp. medicina cap.11. vbi inquit,ſimile triplex eſſe,videlicet ſimile minus,ſimile maius,& ſimile æquale,qua poſita diſtintione dicunt, ſimile æquale nullo modo agere in ſimile: ſimile verò minus, & ſimile maius agere,& pati inter ſe:addunt igitur ſimilia cõſeruari ſimilib.nõ ęqualibus,ſed maioribus, vel minorib.:ſicque dicunt tolli omnem difficultatem.

Hæc reſponſio non adimit difficultatem. Primo quia ſimile maius, & ſimile minus quando agunt, & patiuntur inter ſe ſunt contraria: ſicque ſufficient in arte medica unum axyoma, quod eſt contraria contrarijs curantur: quia omninò ſimile non poteſt conſeruare.

Deinde propoſita reſponſio reluctatur Galeno in tertia parte artis med. tex. 20. ubi docet,remedia conſeruantia corpora parum recedentia à temperatiſſimo eſſe duum generum: aliqua conſeruare in eodem ſtatu,& hæc ſunt ſimilia æqualia: aliqua uerò conſeruare reducendo ad meliorem ſtatum: certum eſt, quod illa quæ conſeruant in eodem ſtatu non poſſunt eſſe ſimilia maiora, uel minora, ſed æqualia: primo quia ſimilia maiora, uel minora ſunt remedia reducentia corpora ad temperatiſſimum. Deinde ibi loquitur Galenus de corporibus parum recedentibus à temperatiſſimo.

Inſuper Galenus lib.de tuen.ſanit.c. 3. loquens de corporib.ſanis habet hęc uerba,,corpora calida, & frigida tutius conſeruari per cõtraria:ſed quæ ſunt iſta cõtraria in parte conſeruatrice? ſimilia maiora,& minora: quia impendet periculũ,

ne qualitates actiuę ſimiles corporibus applicatę efficiant aliquem morbum? corpora uerò ſicca, & humida inquit Gal. eſſe conſeruanda per ſimilia æqualia; quare hoc principium, quod ſimilia ſimilibus conſeruentur debet intelligi de ſimilibus ęqualibus.

Nonnulli alij ſupponentes, quod ſimile ęquale nullo modo agat in ſimile, dicunt, quod contraria, quę tollunt exiguos lapſus, debeant dici ſimilia in latitudine, & ſic ſimilia conſeruari ſimilibus in ſua latitudine.

Cæterum per hanc reſponſionē incidunt in eundē ſcopulum: quia difficultas adhuc perſiſtit in ſuo robore, quod ſcilicet conſeruatio fiat per contraria: quoniam ipſi non admittunt, ſimile æquale per ſimilia omninò æqualia conſeruari: quia licet in eadem latitudine contineantur ſimile maius, & ſimile minus, tamen hæc re uera ſunt contraria.

Nos reſpondemus concedendo, quod ſimile æquale, quod eſt omninò eiuſdem gradus, & eiuſdem manſionis non poſſit agere in ſimile. neque poſſit corrigere ſuum ſimile: quia omne quod agit, agit in contrarium vel uincendo uel moderando paſſum.

Nos verò inuenimus modum, quo omninò ſimile æquale conſernet ſimile, eſto quod ſit eiuſdem gradus, eiuſdem manſionis, & eiuſdem uirtutis: ſed quomodo? quatenus hoc ſimile auget eandē molem quæ aucta magis reſiſtat, & per conſequens magis conſeruet, neque datur alius modus conſeruandi ſimilia.

Hinc ignis in maiori mole melius cōſeruatur quam in minori, magiſque reſiſtit contrarijs. Parimodo aqua maris in ſua immenſa mole, melius conſeruatur quam aquæ pauxillum: quia in ſua magna mole multum reſiſtit. Hinc Ariſtot. 4. Meteorum c. 2. in fine ait, pars maris quæ ſeparatur à toto citius fætet: quia deſtituitur natura totius maris; ideo in pauca mole facilè deſtruitur: ſic vinum in magnis dolijs melius conſeruatur, quam in doliolis.

Itidē manus noſtra ſtomacho applicata, vel omentum ventriculo ſuperpoſitū conſeruat ventriculum; tum quia prohibet, ne calor exhalet, tum quia omentum eſt ſimile, & quanto ſimilius, eo melius conſeruat; quia per ſimile æquale augetur moles caloris, vnde vētriculus magis reſiſtit, & melius cōſeruatur. Similimodo ſimilia omninò æqualia (ſi inuenirentur) applicata hepati, ſpleni, pulmoni, cerebro, vel cordi maxime cōſeruarēt; quia aucta moles rei ſimilis nō agit, ſed plus reſiſtit.

Quod verò conſeruatio non fiat per inæquale, patet per argumentū ex oppoſitis; quia ſi per ſimile non cōſeruatur ſimile; ergo conſeruabitur per diſſimile, quod dici non poteſt; ſicque probatur, calidum vt duo certè per calidum vt vnum non conſeruari in eodem ſtatu, ſed refrigerari; ratio eſt quia calidum vt duo habet duos gradus frigiditatis; calidum verò vt vnū habet tres gradus frigiditatis; quare dum permiſcebitur calidum vt duo cum calido vt unum fient quinque gradus frigiditatis, & tres gradus caliditatis; quare hoc modo corpus refrigerabitur, & nō conſeruabitur in eodē ſtatu; quia magis poſſunt quinque gradus frigiditatis quam tres gradus caliditatis; ergo uera conſeruatio neq; per ſimilia minora, neq; maiora, fiet, ſed ſolum per ſimilia æqualia, quæ omninò ſunt ſimilia.

Quinta dubitatio circa tex. Gal. lib. de ſalubri dięta com. 7. inquit, puerorum corpus plus humiditatis continere, quam ſalubris habitus poſtulet: ergo uictus humidus pueris febricitantibus non conueniet.

Reſpondent nonnulli, Hippoc. lib. de diæta locutum eſſe de pueris non febricitantibus, uui ſunt humidiores: in hoc aphoriſ. uerò de pueris febricitantibus.

Nos autem reſpondemus cum Galeno lib. de opt. ſec. ad Traſyb. c. 4. per uictum humidum Hippocratem in hoc aphoriſ. intelligere uictū liquidum, qui poteſt eſſe frigidus, & magis, & minus humidus.

Sexta dubitatio Galenus in com. præter ætatem, & conſuetudinem, quæ ſunt duo coindicantia ipſum uictum, proponit anni tempus, & regionem, quæ ſimiliter indicant ſimilia.

Triuerius Galenum reprehendit, dum inquit tēpus anni indicare ſimilia: tenet enim Triuerius tēpus anni indicare cōtrarium, quia æſtas non indicat cibū calidum,

dũ, nec hyems frigidũ: ergo malè Gal.

Triuerius primò fallitur: quia ſaltem ver indicat ſimile, & non contrarium: deinde tẽpus anni ſemper indicat ſimile quando morbus eſt contrarius tempori anni, veluti ſi in æſtate eſſet hydrops, tũc ęſtas indicat ſimile. Similiter ſi in hyeme eſſet febris ardens, hyems indicaret frigidum. Demum aer æſtiuus reſpectu cerebri eſt frigidus: quia Gal. 8. de Vſu P. cap. 2. dicit, cerebrum eſſe calidius aere æſtiuo: ergo cibus reſpectu noſtri corporis tempore æſtatis eligendus erit frigidus: ergo ſimilis.

Addit Hippocrates, *& ijs qui tali victu vti conſueuerunt*: ex Galeno .n. 8. meth. 9. & lib. de aſſuetudine, natura gaudet conſuetis. Hippocrates 2. de ratione vic. 33. aſſerit, melius concoqui conſueta cibaria, quamuis mala ſint, quam inſolita, licet vitio careant. Similiter Hippocrates 2. ſec. aphoriſmorum 50. vult, conſueta deteriora eſſe minus moleſta inſuetis melioribus, ſuauioribuſque.

Galenus verò 6. de loc. aff. 4. refert de quodam homine lugente mortem vxoris & à concubitu, quo ante creberrimè vſus fuerat, abſtinente, qui cibi cupiditatem ita amiſerat, vt cibum tenuem, & exiguum coquere non poterat: refert Galenus ad priſtinam conſuetudinem coitus hunc hominem redeuntem, quam celerrimè fuiſſe liberatum. Quare non eſt mirum, ſi victus humidus ſolitus, & conſuetus non ſolum conferat pueris illi aſſuetis, ſed etiam omnibus alijs, qui tali victu vti conſueuerunt.

APHORISMVS XVII.

ET quibus ſemel, aut bis, & quibus plura ne, an pauciora particulatim oporteat afferre conſiderandum. Condonandum autem aliquid tempori, & regioni, & ætati, & conſuetudini.

Cum ſuperius egerit Hippocrates (vt ait Galenus in comm.) de quantitate, & qualitate victus. In hoc aphoriſmo agit de modo vtendi victu, ſeu de cibi partitione, ſeu de tempore exhibendi cibum.

Diuiditur aphoriſmus in duas partes. In prima proponit eſſe conſiderandum in quibus ęgrotantibus ſemel, aut bis, aut per plures vices ſit cibandum, & an plura, vel pauciora cibaria danda ſint.

In ſecunda parte vbi dicit „ *condonandum aliquid eſt tempori*, proponit quatuor ſcopos cibandi minus principales, qui ſunt, tempus, regio, ætas, & conſuetudo: ex quibus colligimus modũ cibandi, an ſcilicet, parum, vel multum, vel raro, vel ſæpè ſit cibandum: dicimus eſſe ſcopos minus principales, quia vt inquit Gal. in comm. ſcopi principales in præbẽdo cibo ſunt duo, nẽpè virtus, quæ eſt illa quæ propriè indicat cibum, & morbus, qui cibũ permittit: refertque, dixiſſe condonandũ: quia neque totum, neq; maximum bis quatuor ſcopis minus principalibus in præbendo cibo eſt deferendum.

Dicit condonandum eſt aliquid tempori: quia (vt inquit Galenus) hyeme multum, & raro ſunt cibanda corpora: quoniam ventres hyeme ſunt calidiores, & validiores. Æſtate verò parum, & ſæpè: quia ventres ſunt frigidiores, & imbecilliores. In veris principio, quod ſapit naturam hyemis, corpora ſunt nutriẽda, vt hyems. In fine quod ſapit naturã æſtatis, ſicuti in æſtate: in media parte veris, quia corpora sũt plena, parũ & raro, ne in plethoricã, & morboſam diſpoſitionẽ cadãt.

Hinc qui inſtituerunt ieiunium cum eſu piſciũ in media parte veris, rationabiliter id fecerunt conſentientes principijs & fundamentis medicinæ Galeni dicentis, in vere parum, & raro edendum, parum ſignificat alimentum minus plenum, quod in piſcibus, & nõ in carnibus inuenitur: raro verò ſignificat ieiunium.

In autumno verò, ſi vires ſint validæ, multo, & raro nutriendum: ſi inualidæ parum, & ſæpè cibandum. Accedit, quod Galenus in comm. dicat, autumnum eſſe ſimilem corporibus ortis ex corruptella cum virium languore: ideo parum, & ſæpè alendum, intelligendo de debilibus.

Quo ad regionem, par eſt ratio, vt dictum eſt de tempore: quia in regione calida parum & ſæpè: in frigida multum, & raro: in ſicca, vt in autumno: in temperata non vt in vere; quia in vere parum, & raro eſt cibandum, non ratione veris; ſed ratione hyemis præteritæ, in qua multus

collectus fuit ſanguis:in regione verò tẽperata id non cõſideratur:quia in regione temperata,ſi corpora ſint tẽperata, & per cõſequens robuſta,multum, & rarò; vt in hyeme cibandum eſt.

Quo ad ætatem: in pueris multum, & ſępè: quia virtus concoctrix eſt validiſſima, & difflatio eſt maxima. In iuuenibus multum, & rarò: quia difflatio non eſt tam magna, vt in pueris. In ſenibus in primo ſenio parum, & rarò; quia ſunt referti pituita dulci, quæ in ſanguinem conuertitur: quod enim in iuuenibus difflatur, in his magna ex parte in pituitam dulcem degenerat. In decrepitis parum, & ſæpè:quia eorum pituita eſt vitrea, & coctioni rebellis.

Prima dubitatio ex dictis occurrit: ſi ſenes non poſſunt conuertere pituitam in alimentum, tantò minus cibum, qui antequam nutriat, prius conuertitur in pituitam.

Reſponſio eſt,cibos conuerti in quatuor humores,itaut illa cibi portio, quæ cõuertitur in ſanguinem, ſit illa quę decrepitũ nutriat. Similiter illa cibi portio quæ in iuuenibus conuertitur in bilem, in ſenibus conuertatur in ſanguinem nutritioni maximè aptum: hanc doctrinam à Gal.deſumpſimus lib.2.de facul.nat.8.ubi agens de melle inquit, mel in iuuenibus conuerti in bilem:in ſenibus verò in ſanguinem; vnde quoque colligimus, quod omnes cibi, qui in iuuenibus conuertuntur in bilem,in decrepitis ſint ſalubres,& ita proportionati, vt in bonum ſanguinem conuertantur.

Quo ad conſuetudinem, cui certè, vt optimè admonet Hippoc.aliquid eſt condonandum:ſciẽdum, quod tempore Hippoc. aliqui ſemel in die, aliqui bis, & ter ſoliti erant cibum ſumere, ſicuti refert Hippoc.in hoc aphoriſ., dum dicit *quibus ſemel,aut bis aut pluribus vicibus*:illorum conſuetudo,quæ dum erant ſani fruebantur, certè eſt conſeruanda: quia conſuetudo antiqua eſt ferè altera natura.

Hinc Galenus ſemper magni faciens antiquam conſuetudinem 11. meth. 3. 8. meth. 9. & 9. meth. 14. admonet, ægros eſſe reducendos ad temperamẽtum,quo, dum nuper erant ſani,fruebantur: neque vult ægros eſſe reducendos ad temperamentum primigenium: cauſa eſt,quia ſæpiſſimè accidit, vt temperamentum aduentitium magis diſtet à temperamento primigenio, quam diſtet morbus ab aduentitio ſalubri.

Sic natura Mitridatis Regis vſu ueneni reddita erat ſimilis veneno, temperamentum aduentitium Mitridatis fortaſſe magis diſtabat à ſuo temperamento primigenio, quam ab ipſo veneno.

Sic temperamentum aduentitium vetulæ Athenienſis,quæ ex Gal. 3. de ſimp. medici na cap.18.nutriebatur cicuta,fortaſſe magis diſtabat à ſuo temperamento primigenio,quam ab ipſa cicuta.

Hinc Galenus 2. de temperamentis c. 4.dicit, mutari temperamentum frigidũ in calidum,& humidum in ſiccum; itaut graciles fieri poſſint pingues,& viceuerſa; quare temperamentũ primigeniũ nõ ſolum poteſt eſſe diuerſum ab aduẽtitio; ſed etiam omninò contrarium; immo dum Hippocrates inquit, condonandũ eſſe conſuetudini,id dixit;quia conſuetudo poteſt reſtituere illud temperamentũ, quo ægri, dum erant ſani, fruebantur. Valeant illi, qui ſolum à latitudine uenarum,& ab alijs ſignis temperamenti primigenij colligunt receſſus à naturali ſtatu aduentitio,ſano tamen.

Quare ex conſuetudine ſex rerum nõ naturalium colligemus,& rectam ciborũ & remediorum adminiſtrationẽ, & futuros euentus,quod probari poteſt ratione,& experientia,hoc modo; ſit vir temperamenti calidi in primo gradu, qui ob ciborum calidorum cõſuetudinẽ factus ſit calidus in ſecundo gradu; ſitque alter temperamẽti calidi in tertio factus uſu frigidorum calidus in ſecundo; in utriſque idem erit temperamentum aduentitium acquiſitum per conſuetudines contrarias. Eſto quod ambo in morbum frigidum corruant, & quod ambo debeant calidis præſidijs ſanari, quem creditis citius ſanatum iri,patet experientia,& ratione,illum citius ſanari, qui ſolitus erat uti calidis,quãuis alter fuerit calidior;ratio hęc eſt,quia ille,qui erat ſolitus uti calidis,poteſt derepente, & ſine periculo liberius ut calidis, cur? quia tranſitus ad ſolita eſt facilis,ad inſolita verò difficilis.

Hinc Hippocrat. 2. de ratione vic. tex. 21.

21. habet hanc ſententiam „ melius eſt vti vitioſa victus ratione, quę ſolita ſit, quã ſubito ad meliorẽ inſolitã tranſire; melior ſanè erat pro vetula Athenienſi vſus cicutę ſolitus,& cõſuetus, quã caro vituli,vel pẽrdicis omninò inſolita;quare qui inciderit in morbum frigidũ,anteaq; vſus fuerit calidis,citius liberabitur.

Deinde colligimus,his hominibus liberius eſſe dãda calida; quia per hæc citius ſanabuntur. Quod diximus de morbis frigidis intelligimus de calidis,& omnib. alijs morbis. Ecce quod ex conſuetudine ſex rerum non naturalium non ſolũ colligendus eſt modus cibandi, ſed etiam futurus euentus.

Secunda dubitatio circa aphoriſmum, Hippocrates in aphoriſmo 10. & 11. egit de modo cibãdi,& de cibi partitione; ergo hic aphoriſmus,qui agit de eadem re, eſt ſuperfluus.

Reſpondetur, Hippocratem ſuperiùs egiſſe de modo vtendi cibo ſolũ in ęgris morbo acuto laborantibus; in hoc verò aphoriſmo de modo utendi cibo in ſanis, & ægris,vt docet Galenus in comm.

Præterea reſpondemus, Hippocratem in hoc aphoriſmo intelligere de cibo medicinali,& non de nutriente.

Alij reſpondent, Hippocratem ſuperius egiſſe de quantitate continua alimentorum. In hoc verò aphoriſmo de diſcreta, ideſt de numero oblationum alimentorum particulatim.

Vtraque reſponſio mihi probatur; Hippoc. ſanè eſt accuratiſſimus in declarando modo vtendi ipſis cibis; carent enim arte medica, qui vtendi modum non percipiunt. Galenus lib. de vſu theriacæ ad Pamphilianum habet hanc ſententiam,qui vſum medicinæ non habet, quamuis medicinam intelligat,idem eſt, ac ſi lyram habeat, & eius vſu careat.

Tertia dubitatio;Hippocrates in aphoriſmo proponit quatuor cibandi ſcopos, nempè tempus,regionem,ætatem, & cõſuetudinem;ſed ſic eſt,quod duo tantummodo ſunt cibandi ſcopi; quorũ primus eſt virtus,quæ ſola indicat cibum, vt docet Galenus primo de ratione vic.44. ſecundus ſcopus eſt morb.,qui nullo modo eſt indicans; ſed dicitur,vel permittens, vel prohibens ipſum cibum;cib. enim ex Hippocrate, & Galeno 7.ſec. apho r.65. ægrotanti ſæpiſſimè morbus fit.

Reſpondetur de virtute nihil dix iſſe; quia ſuppoſuit tamquam notiſſimũ virtutem indicare cibum; propoſuit tamen quatuor propſitos ſcopos,qui declaranr, quando virtus indicet,& quantum,nempè an ſemel, vel bis ſit cibandum, & an plura,vel pauciora cibaria ſint exibenda; quę omnia primariò colliguntur ex virtute; ſecundariò ex tempore, regione, ætate, & conſuetudine; morbus verò eſt tamquam prohibens ipſum cibum, vel permittens,

Quarta dubitatio; Hippocrates inter ſcopos proponit tempus,ætatem, regionem,& conſuetudinem,quæ uariant numerum oblationum ciborum; omiſit tamen temperaturam,Cæli ſtatum,& ſymptomata uaria, quæ mutare poſſunt cibandi modum,& numerum oblationum; ergo de doctrinæ imperfectione Hippocrates eſt arguendus.

Reſpondetur, temperaturam reduci ad uirtutem; ſymptomata uerò ad morbum; uirtus enim, & morbus ſunt duo ſcopi, de quibus Hippoc. ſuperius egit. Deinde dicimus, Cæli ſtatum ad tempus reducendum eſſe. Addimus quod omnia alia, quæ oblationum numerum uariare poſſint,redigantur ad morbum, & virtutem, uel ad quatuor propoſitos ſcopos in aphoriſmo.

Quinta dubitatio; in aphoriſ. loquitur de febricitantibus;ſed ſic eſt,quod morb. prohibet cibum ex Hippocrate loco citato; ergo nec bis, nec pluribus uicibus cibandum eſt. Præterea ex Hippoc aphor. 10 2.ſec.„ Impura corpora quo magis nutries,eo magis lædes: ergo nec ſemel, nec bis erunt ægri cibandi.

Reſpondetur, cibanda eſſe corpora ratione uirium; ratione uerò morbi cibum prohiberi; ſed hac lege, quando magis poteſt uirtus ad indicãdũ cibũ, quã morbus ad prohibẽdũ,tunc bis, ter, & quater æger cibandus erit;quando uerò magis poteſt morbus ad prohibendum, quã uirtus ad indicandum,ſicuti accidit in robuſtis, tunc in morbis perperacutis nec bis,nec ſemel ægri cibandi ſunt.

Vel reſpondemus, Hippocrat. in hoc aph.intelligere de uictu medicinali. In

aphoriſmo 9. de nutriente.

Sexta dubitatio: Hippocr. in aphoriſ. 7. dicit in peracutis ægros non eſſe cibandos: ergo dum dicit in hoc aphoriſmo ſemel, & bis, & pluribus vicibus eſſe cibandos, ſibi contradicit.

Reſpondetur, Hippocr. in 7. aphor. intelligere de ægris robuſtis. In hoc verò aphoriſmo de debilibus.

QVÆST. LXXII.

De quatuor regulis pro cibandis ægris.

SEd accedamus ad Gal. comm. in quo tradit quatuor pulcherrimas regulas, quæ docet quib. parum, & ſepè, & quib. multum, & ſæpè: quibus parum, & rarò, ac quib. multum, & rarò ſit dãdus cibus.

Prima regula à Gal. in comm. propoſita, hæc eſt; ſi vires ſint languidæ, & morbus ſit cum corruptella humorum, vel cũ defectu humorum, ægri parum, & ſæpè cibandi ſunt. Parum (ait Gal.) ratione virium: quia vires languidæ parum cibi poſſunt concoquere; dicit ſæpè, quia vbi eſt humorum defectus, debemus multũ reponere, ſed virtus debilis hoc non permittit; ideo ait Galen. parum, & ſæpè nutriendum; quia alimentum parum, & ſæpè exhibitum æquiparatur multo.

Secunda regula: ſi uires ſint validæ, & morbus ſit cum corruptella, & defectu humorum, multum, & ſæpè cibare oportet; multum, quia vires ſunt validæ: ſæpè ratione defectus humorum, & ſæpè ratione corruptelæ: quia intelligit de victu medicinali, qui tollit corruptellam, cuiuſmodi ſunt ptiſana hordeacea, ſerum lactis, & alia id genus, & quia ex Galeno 9. meth. 12. ſanguis corruptus amplius nutrire non valet: ideo ſæpè alendum.

Tertia regula: ſi vires ſint languidę, & humores ſint mediocres aut multi, boni tamen: parum, & raro cibandum. Notandum intelligere Galenum de virtute facta languida per ſuffocationem: virtus enim poteſt fieri languida duobus modis, vel per reſolutionem, uel per ſuffocationem, quæ ſuffocatio pendere poteſt ab humoribus alimentalibus, ſi multi ſint: ideò ut ſuffocatio prohibeatur, parum, & raro cibandum.

Quarta regula: ſi uires ſint ualidæ, & humores ſint multi, & boni, parum, & raro cibandum, ſecus æger incideret in plethoricam diſpoſitionem, & tandem in ſuffocationem. Sed multæ ſe offerunt difficultates circa has regulas.

Septima dubitatio hæc eſt circa primam regulam quæ prima facie videtur falſa, nempe quod in morbo cum corruptella ſæpè ſit cibandum, vt dicit Gal. in com. quoniam corruptella omninò prohibet ipſum cibum: quandoquidem impura corpora quantò magis nutriuntur, tantò magis læduntur.

Reſpondetur ex Galeno 11. meth. cap. 10. putredinem duplicem eſſe aliam in fieri, & aliam in facto eſſe: hoc poſito dicimus putredinem in facto eſſe prohibere cibum, & non putredinem in fieri. Prętterea in hoc loco Hippoc., ut animaduertit Galenus in comm. intelligit de victu medicinali, qui reſiſtit putredini, vel impedit, ne humores ex toto corrumpãtur.

Octaua dubitatio: non videtur, quod ſecunda regula ſit uera, quod ſcilicet ubi ſint uires ualidæ cum corruptella, multum, & ſæpè ſit nutriendum: primo quia Hippoc. uidetur oppoſitum aſſerere 2. aphoriſ. 10. dum dicit, impura corpora quo magis nutries, eo magis lædes. Deinde ex Galeno in hoc loco quando humores ſunt corrupti, alimentum exhibitum conuertitur in naturam humorum corruptorum: ergo ubi erit corruptella, nec multùm, nec ſæpè erit cibandum.

Prętterea Gal. 1. de rati. uic. in ac. 44. aſſerit, in morbis acutis uirtute exiſtẽte ualida cibũ eſſe minuendum: uirtute uerò exiſtẽte inualida potius cibum eſſe augẽdum, quã minuẽdum. Hinc Gal. in com. 9. huius ſect. admonet, ſi uirtus poſſit perdurare uſq; ad uigorẽ, nihil cibi dandum eſſe: ex his colligimus, non eſſe uerã Gal. ſententiam, quod in uirtute ualida cum corruptella multum, & ſæpè ſit cibandũ.

QVÆST. LXXII.

Quomodo interpretandus ſit aphoriſmus decimus ſecundæ ſec., impura corpora quanto magis nutries &c.

VGo Senenſis dat duas ſolutiones interpretando duobus modis aphoriſ.

mum

mum vndecimum ſecūdę ſeƈt. Prima ſolutio eſt; dum dicit Hippocrates, impura corpora quo magis nutries, eo magis lædes. dicit magis lædi, dum corpora nutriuntur vltra conuenientem quantitatem.

Hęc prima ſolutio reijcitur, quia aphoriſmus Hippoc. eſſet vanus, idem enim poſſet dici de robuſtiſſimis, & ſaniſſimis corporibus, ſi nutrirentur vltra conuenientem quantitatem, quod ſcilicet magis læderentur.

Secunda ſolutio Vgonis eſt, quod corpora impura conſiderentur, vel quatenus impura, vel quatenus habent aliquos humores bonos; quo poſito inquit, quatenus ſunt impura lædi, ſed quatenus continent humores bonos, ſæpè eſſe eibanda, & non lædi.

Primò reijcitur, quia vnicum indiuiduum ſimul, & eodem tempore nō poteſt nutriri, & non nutriri; neque ſimul ſtare poſſunt duo ſcopi cibandi contrarij.

Deinde illud multum, & ſæpè, vel nocet, vel non nocet; non eſt dicendū nocere, & nō nocere in vnico indiuiduo; quia de quolibet eſt affirmatio, vel negatio vera, quod eſt axyoma indubitatum.

Tadeus Florentinus, & Paternus dicebant aphoriſmum vndecimum ſecundæ ſeƈt. eſſe verum ante euacuationem, non poſt euacuationem; itaut, ſi vires ſint validæ poſt euacuationem, multum, & ſæpè ſit cibandum.

Hanc ſolutionem refellimus hoc. dilemmate; poſt factam euacuationem in febribus putridis; vel adeſt corruptella, vel non adeſt; ſi adeſt, ergo corpora ſunt impura, ſi non adeſt, de his non loquimur.

Montanus vidēs vndique difficultates, neſciénſque nodum ſoluere decreuit hāc ſecundam regulam à Gal. propoſitam in comm. reprehendere dicendo eſſe impoſſibile, quod cum defeƈtu humorum, & corruptella vires poſſint eſſe robuſtæ.

Hallucinatur ſanè Montanus; idq; probamus ratione, aūctoritate, & experiētia. ratione quia non valet, virtus deficit in humorib., & ſpiritibus, ergo, & in ſolidis.

Auctoritate id confirmatur, quia dum Hippocrates 7. aphoriſ. 2. ſeƈtionis habet Quæ longo tempore extenuata ſunt corpora lēte reficere oportet, quę breui breuiter; dum dicit, quæ longo tempore extenuantur, vult Galenus, quod intelligat de extenuatione ſolidarum partium; ideo in comm. inquit, dum breui tempore extenuata ſūt corpora, poteſt eſſe defeƈtus in ſpiritibus, & humorib.; in ſolidis verò virtus poteſt conſeruari robuſta; ſi verò longo tempore ſint extenuata, vires quoque ſolidarum partiū deficere incipiūt.

Experientia quoque cōprobatur, quia interdum ægrotantes, ſpatio ſeptem vel octo dierum maximè extenuantur, tamen robur in ſolidis benè conſeruatur; virtus enim ſolidarum partium conſiſtit in calido implantato, à quo omnes vires, & omnes actiones dependent vt teſtatur Gal. in comm. 15. huius ſeƈtionis.

Præterea niſi vires ſint validæ, non fit ſanguinis miſſio, vt admonet Hippoc. 4. de ratione vic. tex. 19. ſed ſic eſt quod in febribus putridis, vbi reuera viget corruptella, præcipuè conuenit ſanguinis miſſio; ergo vires poſſunt in ſuo robore conſeruari, licèt in corpore reperiatur humorum corruptella.

Demum nonnulli tenent, aphoriſmum » Impura corpora quantò magis nutries eſſe verum de corruptella ventriculi; quo caſu quantò magis nutries, tantò magis lædes; negantque aphoriſmum eſſe verum de corruptella facta in ipſis uenis; Galenum verò in hoc comm. (dicunt) intelligere de corruptella facta in ipſis venis, & non in ventriculo.

Cæterum hæc ſolutio patitur inſtātias inſolubiles; quia ægri ex quacumque corruptella, multum, & ſæpè nunquam ſunt cibandi; Gal. enim 1. de ratione vic. 44. inquit, de ratione morbi eſſe cibum prohibere.

Nos dicimus Galenum in hoc comm. intelligere de victu medicinali, qui vt eſt alimentalis ſuccurrit defeƈtui, quatenus verò eſt medicinalis ſuccurrit corruptelæ; ideo Gal. in com. ait, defeƈtum humorum exigere additionem; corruptella verò epichraſim, ideſt contemperamentū.

Sciendū quod duplex eſt epichraſis, altera, quæ uenit à verbo πιυκρατίω, ideſt cohibeo, ſeu retineo; de hac mentionem fecit Galen. 9. meth. 10 dum dixit; in debilibus facienda eſt euacuatio, per epichraſim ideſt partim euacuādo, & partim cohibendo, & nutriendo; altera verò epichra-

chraſis eſt, quæ uenit à uerbo ἐπικεράω, ideſt, attempero. De hac mentionem facit Gal. multis in locis; ſicuti 12. meth. c. 8. ubi habet hæc uerba,. ſi corpus ob copiam acrium humorum incidat in ſyncopem, alterum de duobus facere oportet, nempè uel euacuare humores acres, uel uti epichraſi, ideſt attemperatione. Parimodo Gal. locutus eſt de his epicheraſticis ideſt attẽperantib. acres, & mordaces humores lib. 2. de ſimp. medici. c. 12. & 13. & 4. de rati. uic. in acutis comm. 29.

QVÆST. LXXIII.

Quando conueniant epichieraſtica, & quæ ſint, & quomodo multum, & ſæpè illis uti liceat.

SEd tria occurrũt conſideranda de epichieraſticis, ideſt de contemperantibus Primum in quib. morbis cõueniant. Secũdum quenã ſint materię auxilij epichieraſtici. Tertium cum dicat Gal. multum, & ſæpè cibandum, ſi uirtus ſit robuſta quæritur in morbis ex corruptella, & defectu humorum quid intelligat per illud multum, & per illud ſæpè.

Quo ad primum ſciendum, epichieraſtica eſſe illa, quæ tẽperando, calorẽ moderantur. Galenus in comm. vult, conuenire omnibus morbis ex corruptella: ratio eſt: quia in omni corruptella adeſt acrimonia, ergo vbicũq; erit acrimonia, conuenient epichieraſtica: ſicuti in omnibus febribus hecticis, ephemeris, & in omnibus morbis, qui fiunt à bile, & à melancholia aduſta.

Quo ad ſecundũ: quęnam ſint materię victus epichieraſtici, Galen. 2. de ſymp. medicina cap. 12. & 13. proponit lac, vel eius ſerum, & ptiſſanam hordeacem: ſed inter iſta, lac eſt præſtantiſſimum, & pręcipuè aſininum, vt arbitratur Galenus 4. de ratione vic. comm. 29. Poſt aſininũ eſt muliebre: deinde caprillum, ſeparata aliqua ex parte ſubſtãtia caſeoſa, & butyroſa, quod fit, vt primo ebulliat lac, moxque colletur, & ſeparetur à parte craſſa, quod adhuc apparet lac, ſed ualde tenue. Dicimus aliqua ex parte ſeparata ſubſtantia caſeoſa, & butyroſa, quia ſerũ omninò depuratũ non eſt ita epichieraſticũ, ſicuti eſt aliqua ex parte butyro permixtũ: pars enim nitroſa in ipſo continetur, quæ eſt alicuius ſalſedinis particeps: habet vim detergendi, & in infantibus mordicandi: ſi verò eſt permixtum aliqua ex parte butyro inter epichieraſtica collocatur.

Lacti præterea reſpondent quatuor humores: ſanguis reſpondet butyro: melancholia caſeo; bilis, & pituita ſero, in quo ſunt duæ naturæ, videlicet pars nitroſa, quæ eſt calida, & pars aquoſa, quæ eſt frigida.

Poſt lac ſunt iuſcula patui puli, quę certè æquant humores, & acrimoniam non ſolum moderantur, ſed etiam ſuccurrunt defectui. Si verò in iuſculo ebulliant lactuca, borago, indiuia, & alia id genus, quæ attemperant calorem, habent vim epichieraſticam.

Similiter iuſculum Lymacium, amputatis capitibus, quæ reddunt iuſculũ valde mucilaginoſum, & abiectis inteſtinis, ſi plena ſint, calorem benè attemperant.

Inſuper iuſculum teſtudinum, & ranarum, lac amyg. dulcium extractum aqua Lymacium, ſeu aqua violarum, hac lege, vt amygdalæ ſint recentes, optimum eſt. Itidem lac ſem. melonum, & inter fructus præcipuè ſunt poma.

Quo ad tertium; quo pacto videlicet multum, & ſæpè (vt ait Galenus in com.) dari debeat victus medicinalis, & quid per ſæpè intelligat, nõ cõueniunt Expoſitores. Hippoc. 4. de ratione vic. 29. loquẽs de lacte, quatenus eſt cib. medicinalis, putat vna die dari poſſe duodecim lactis hæminas; hæmina efficit nouem vncias; itaut hæminę duodecim efficiant nouem libras? Galenus in illo comm. inquit, Hippoc. intelligere de lacte aſinino; illudque dediſſe in magna quantitate; tum quia lac aſininum nõ coagulatur; tũ quia quatenus victus medicinalis ſuccurrit (vt dicit Gal. in com.) defectui, & corruptelæ? ſed caſu quo eſſet corruptela ſine defectu, ita copioſum non conueniret.

Præterea, dum Hippoc. tam copioſum lac exhibebat, non vtebatur alijs cibis; ideo Nos debemus Hippocr. imitari in magnis caloribus, in febribus putridis vel hecticis ſolum præbendo victum medicinalem; atque amouendo carnes, & oua, quę ſanè augent calorem; quia carnes, & oua pertinent ad victum plenum, qui ex

Galeno 8.meth.2.& 3. de facul. nat. 4. in nulla quantitate,quamuis minima, dandus eſt febricitantibus; ibi Gal.ait, in pane carne,& ouo duas eſſe partes, nempè vtilē,& inutilem;de vtili inquit,licet cōuertatur in uentriculo, tamen in venis ipſis non concoqui;quia pars utilis in febricitantib.aduritur;inutilis verò,quę eſt in pane,carne,& ouo eſt acris, & fumoſa,& non frigida,& humida;ideo febrib. præcipuè acutis non conuenit.

Per quot uices uerò dandus ſit uictus medicinalis,dicimus ter,& quater in die, dummodo acceſſiones non prohibeant, & cibus exhibitus concoquatur.

Quod uerò multoties dari debeat cib. medicinalis,præcipit Galen.in com. dum inquit, multum, & ſæpè ideſt per plures uices,ſi digeratur per urinam,uel per aluum; & pars alimentalis in ſubſtantiam conuertatur.

Reſtat,ut conſideremus tertiam regulam à Galeno propoſitam in comm. quæ erat, ſi uires ſint languidæ, & humores ſint mediocres (addit) uel multi boni, parum,& rarò cibandum.

Montanus contra hāc regulam inſurgit, probatq; in medicina non habere locum:quia ubi humores ſunt multi,& boni,ibi ſiūt multi, & boni ſpiritus;ubi ſunt multi, & boni ſpiritus, ibi uirtus debilis eſſe non poteſt; quare infert contra Gal. ſtare minime poſſe uirtutem debilem cum multis,& bonis humoribus.

Inſtantia hæc Montani non euertit hanc Gal. regulam;primò quia habitus Athletarum eſt in ultimo termino bonitatis, & cum multitudine bonorum humorum; tamen Athletæ parum, & raro ſunt nutriendi,ſecus ſuffocarentur; habentq;uirtutem debilem non propter reſolutionem, ſed propter ſuffocationem: ergo ſtare poſſunt multi, & boni humores cum uirtute debili.

Deinde Galenus lib. de plenit.cap. vlt. concludit,in maxima plenitudine bonorum humorum ſequi tenſionem, & grauitatem cum totius corporis laſſitudine; Ecce quod dari poſſunt multi boni humores cum laſſitudine, & debilitate ſaltem per breue aliquod ſpatium.

Demum uires poſſunt eſſe debiles, humoribus quoque mediocribus exiſtentibus,quando committuntur errata in coitu,uel alijs ſex rebus non naturalibus.

Contra quartam regulam quę eſt quod in uirtute robuſta cum bonis, & multis humoribus parum,& raro ſit nutriendū, proponitur argumētum efficaciſſimum, quod in hoc conſiſtit; quia uirtus ualida indicat multum, & non parum eſſe cibandum.

Galenus in hoc comm.de medio tollit hanc difficultatem dicendo,parum,& raro eſſe dandum non ratione uirtutis ſed ratione corporis, ne cadat in plethoricam diſpoſitionem; quia loquitur Gal. in hoc comm. de corpore habente plenitudinem quo ad uaſa.

APHORISMVS XVIII.

Æ State,& autumno cibus difficillimè ferunt. Hyeme facillimè. Secundum locum ver habet.

Hippocrates in ſuperiori aphoriſm. loquens de cibi partitione dixit eſſe condonādum aliquid tempori,regioni,ętati, & conſuetudini. In hoc aphoriſ. ſimiliter conſiderans ciborum partitionem docet, quid ſit condonandum tempori, nihil tamen dicit quid ſit cōdonandum regioni, ætati,& conſuetudini,mira, & artificioſa vtens breuitate; quoniam qui cognoſcit quid ſit condonandū tempori, ſtatim cognoſcet quid ſit condonandum regioni, ætati, & conſuetudini;quia regio,ętas, & conſuetudo proportione reſpondent tempori,vt colligitur ex Hippoc. 1.de natura humana,& alibi.

Quatuor enim anni temporibus reſpondent quatuor regiones,quatuor ętates, quatuor temperamenta primigenia, quatuor aduentitia, quatuor humores, quatuor elemēta,& quatuor diei partes, vt alibi oſtendimus ex Hippoc., & Gal.: ideo Hippocrates ſolum mentionem fecit de quatuor anni temporibus.

Neque hic aphoriſmus coincidit cum 15. „ Ventres hyeme: itaut ſecundum opinionem nonnullorum Hippocrat.incidat in ταυτολογίαν, ideſt in eiuſdem rei repetitionem, & aphoriſmus ſit ſuperfluus. Non coincidit cum 15. aphoriſmo quia in illo agit de cibi quantitate continua:

nu...in hoc verò de diſcreta: quia perſiſtit in eodem propoſito, quod eſt de cibi partitione.

Præterea in decimoquinto aphoriſmo egit de quantitate cibi ſanorũ: in hoc de portione cibi ægrorum. In decimoquinto egit de maiori, vel minori copia. In hoc verò de facili, vel difficili tolerantia. In decimoquinto dixit, hyeme eſſe dandum multum cibi. Hic verò perſiſtit in eodẽ propoſito, an videlicet illud multum propoſitum in ſuperiori aphoriſmo ſit dandum vna vice, vel pluribus vicibus.

Diuiditur aphoriſmus in duas partes. In prima ponit hanc concluſionem: ęſtate, & autumno præcipuè ægros difficillimè ferre cibi copiã. In ſecunda ponit aliam concluſionẽ, quę eſt, hyeme corpora cibos facillimè ferre: vere minus facile.

Quo ad primam concluſionẽ, cur ęſtate, & autumno difficillimè ferant cibos: ratio eſt, quia calor naturalis æſtate, & autumno languidus eſt: languidus eſt in ęſtate: quia à calore ambiente trahitur calor naturalis ad corporis ſuperficiem.

QVÆST. LXXIIII.

Vnde morbi autumnales, & malignæ febres oriantur.

Languidus verò eſt autumno naturalis calor ob tres cauſas. Prima ob aeris inconſtantiam: corpora enim modò frigore, modò calore vexantur: vnde propter iſtos motus oppoſitos vires facillimè diſſoluũtur: quia motus oppoſiti nõ fiunt ſine maxima violẽtia: atque hæc eſt ratio, cur Auicennas fen. 4. lib. 1. doc. 5. c. 20. vbi agit de phlebotomia, dicat poſt ſomnum phlebotomiam ſtatim factã eſſe malam: quia efficit in membris cum fractionem, neque poſt phlebotomiã ſtatim eſt dormiendum. Quod verò dormitio, & phlebotomia ſint motus oppoſiti, patet: quia in phlebotomia ſanguis mouetur ad exteriora: in ſomno verò ad interiora: natura quidem à motibus oppoſitis facillimè opprimitur.

Hinc ita poſsũt motus oppoſiti, & pręcipuè in autumno, vt corpora ad malignas febres, & ad mortẽ diſponãt: motus oppoſiti ſũt, vt aer ęſtiuus feruidus cõiũctus cum nimio cibo, vel cum maximo animi mærore: aer enim æſtiuus feruidus pellit ſanguinem ad circumferentiã: nimius cibus, nimius ſomnus, vel mærores, & timores ad centrũ. Aer gelidus copulatus cum nimia vigilia, vel cum nimio coitu, vel exercitio violẽto diſponit ęgrotantes ad malignas febres; quia ſunt motus oppoſiti; nimius cib, ſomnus, mærores, & nimij timores compellunt malos humores ad cor, ſiue ad cẽtrũ, in quo arma hoſtilia occultantur; nimia vigilia, nimius coitus, & nimium exercitium pellunt ad exteriora malos humores, immo, & calorem ipſum influentem, quo diu ſeparato ab implantato, membrorum vires diſſoluuntur; quia ibi tranſmutatio in chylum, & ſanguinem, & ſanguinis in ſpiritus fieri non poteſt, niſi à calorẽ influente unito cum implãtato, vt probatum eſt aphoriſ. 15.

Hinc motus ſymptomatici, ſi in ægrotantibus, oppoſiti ſint, vt plurimum minantur mortem: ſicuti ſi eodem tempore ægri vexentur alui fluxu, & ſudore, vel eodem tempore ſudor, & principium paroxyſmi fiant, vel fluxus, & vomitus, vel fluxus ſãguinis per hęmorrhoidas, & per nates: hi ſunt qui indicant finem exitioſum: tunc enim natura eſt victa, & de ægrotante iacta eſt alea, quia dum ipſa vincit, vnus motus vniformis fit, & non oppoſiti. Inde fit, quod medici maximè lædant ægrotantes, ſi eodem die quo aluum purgant, faciant frictiones, & applicant cucurbitulas, vel hyrrhudines hęmorrhoidibus, ac eadem die vomitoria præbeant, ſed de his egimus libro ſexto meth. noſtræ cap. 2.

Secunda cauſa, cur in autumno uirtus ſit languida, eſt, quia tunc omnia ſunt corruptioni obnoxia: ideo Gal. in com. ſuperiori inquit, autumnum aſſimilari corporibus ortis ex corruptella: autumnus enim dicitur φθινόπωρον. φθίνω ſignificat corrumpo: ὀπώρα autumnum.

Tertia cauſa, cur vires in autumno ſint languidæ eſt, quia tunc corpora ſunt referta humoribus aduſtis tempore æſtiuo collectis; ex quibus non poſſunt fieri multi, & boni ſpiritus; cauſa enim immediata virtutis robuſtæ ſunt humores temperati, & non aduſti.

Pri-

Prima dubitatio: Galenus in com. ſuperiori dixit, cibi partitionem primariò deſumendam eſſe à uiribus, & morbo: ſecundariò uerò à tempore, regione, ætate, & conſuetudine. At hæc doctrina nō uidetur principijs methodi medendi conſentire: quia in methodo ſumitur hoc principium certum, ratū, & minimè dubium, quod unum indicet unum, & unū indicetur ab uno, & non a duobus, quod principium, ſi deſtruatur, ruet tota medendi methodus: cibi partitio eſt una res: ergo non indicabitur à duobus, nempè à uiribus, & à morbo.

Reſpondetur, cibos eſſe duum generum: alios eſſe ſolum nutrientes, hoſque ſolū indicari à uiribus: alios uerò eſſe cibos medicinales, iſtoſque indicari à uiribus, & à morbo, a uirib. quatenus ſunt præditi uirtute nutriente: à morbo quatenus ſunt præditi uirtute medicinali.

Hac poſita diſtinctione reſpondemus Galenum dixiſſe, cibi partitionem eſſe deſumendā à uiribus, & à morbo intelligendo de cibo medicinali, qui eſt ille qui habet duplicem qualitatem, id eſt nutrientem, & medicinalem.

Victus medicinalis non ſolum eſt ille cibus, qui habet uirtutem epichieraſticā, cuiuſmodi ſunt, lac, ptiſſana, & alia id genus: ſed qualiſcumque uictus, qui habet qualitatem nutrientem, & medicinalē, licèt non habeat uirtutem epichieraſticam dici poteſt medicinalis. Exempli cauſa diamoron, quod fit ex ſucco mororū, & melle, dicitur medicinalis, quia nutrit, & ſimul tollit oris vlcuſcula, ac reprimit inflammationē. Similiter hydromel ſiue mulſa, quæ fit ex aqua, & melle præparat pituitam ad expulſionem, & bene nutrit. Immo Galenus 3. de ratione vic. in ac. com. 21. vult hydromel duplo magis nutrire, quam vinum oligoforum. Quod diximus de mulſa intelligimus de multis alijs, vt de loch de pino, quod eſt bechechium præſtantiſſimum in aſthmate, & tuſſi diuturna: bene nutrit propter nucleos pini. Parimodo ſaponea, quæ fit ex amygdalis, amylo, & ſaccharo nutrit, & ſimul incraſſat tenuē catarrhum. Aquæ ſimiles medicinales nutriētes innumeræ afferri poſſunt, quæ inter cibos medicinales collocantur. Fuſius de his egimus propter illos medicos, qui putant ſolos cibos virtute epichieraſtica præditos, eſſe medicinales, & non alios.

Secunda dubitatio: Hippoc. ait, æſtate cibos difficillimè ferri: Galenus tamen primo de ratione vic. in ac. 44. præcipit in ægris debilibus, & tempore æſtiuo, in quo debiles ſumus cibum eſſe augendum, hyeme verò minuendum. Quomodo in æſtate cibus eſt augendus, ſi ſani, & lōgè magis ęgrū illū difficillimè ferūt.

Reſpondetur: cibū duobus modis conſiderari: vel quatenus datur in vnica cibatione, vel quatenus datur in toto morbo: poſita hac diſtinctione dicimus, in ęgris debilibus, vel tēpore ęſtiuo, cibū eſſe augendum nō in vnica cibatione, ſed in toto morbo: itaut plus cibi ſit dandū debili in toto morbo, quam robuſto; & ęſtate, plus, quā hyeme ſed in toto morbo Exēpli gratia: Socrates eſt robuſtus, Plato verò debilis: uterque eadem febre laborat: dicimus quod ſpatio totius morbi plus cibi Platoni debili ſit dandum, quā Soccrati robuſto. In vnica verò cibatione plus Socrati robuſto, quam Platoni debili; quando verò dixit Galenus primo de ratione vic. 44. cibum in debilibus eſſe augendum, intelligendum eſt in toto morbo, & non in vnica cibatione.

Rationes uerò, cur in ægris tempore æſtiuo in toto morbo plus cibi ſit dandū, quam hyeme, tres ſunt. Prima quia æſtate ſit maior ſpirituum reſolutio in ægris debilibus, quam hyeme.

Secunda cauſa eſt quia hyeme humorum plenitudo obſcurat indicationem, quæ deſumitur à uiribus: quia vires ob plenitudinem diu ſtare poſſunt ſine cibo: ideo minus hyeme, & vere.

Tertia ratio eſt, dato, & non conceſſo, quod hyeme nulla eſſet plenitudo, dicimus hanc propoſitionem eſſe sēper verā, quod virtus ægrorum quo robuſtior, eo tenuiorem cibū indicet: quo debilior eo pleniorem, hoc fine, vt poſſit perdurare ad finem vigoris: in æſtate in ipſis ægris virtus debilis pleniorem cibū coindicat.

Tertia dubitatio exoritur, quomodo virtus in ægris quanto eſt robuſtior, tanto tenuiorem cibum exigat: non ne Gal. ſuperiùs dixit ſi vires ſint robuſtæ cum corruptella, & defectu, multū, & ſępè eſſe

cibandos

cibandum?

Reſpondetur Galenum locutum eſſe de cibo medicinali, qui tanto plenior eſſe debet quanto corruptella maior eſt, virtute tamen exiſtente robuſta.

Quarta dubitatio: Hippocrates inquit autumno cibi copiam difficilimè ferri. Contra hoc dictũ Hippocratis duæ ſunt rationes: prima quia Galenus 3.aphoriſmorum 22. dicit autumnum eſſe frigidum: ſi frigidus,ergo à frigore fiet repulſio caloris ad partes internas: vnde calor naturalis fiet robuſtior: ſi robuſtior, cibi copiam facile ferret. Secunda ratio eſt, quia nulla eſt differentia inter ver,& autumnum, quia in vere ſol æquè diſtat à vertice noſtri capitis,ac in autumno:ergo corpora æquè calida erunt in vere,& autumno,ergo æquè difficile ferent cibi copiam in vere,ac autumno.

Reſpondetur, eſſe differentiam veris, & autumni:quia in autumno à præcedẽti calore æſtiuo corpora facta ſunt debiliora: ideo non ita facilè ferũt cibi copiam.

Deinde aer autumni ob præcedentem calorem æſtiuum reddius eſt tenuior, & magis diſpoſitus ad ſuſcipiendum frigiditatem & caliditatem,idcirco eſſe varium, & valde mutabilem: quod de alijs temporibus dici non poteſt.

Præterea in autumno aer eſt refertus vaporibus exhalationibus aduſtis, quæ non cõtingunt tempore veris: inde igitur patet veris,& autumni varietas.

Quinta dubitatio Hippocrates & Galenus in comm. dicunt, æſtate parum cibi:hyeme vero ex Hippocrate aphoriſ.15. multum, quia tunc plurimum eſt innati caloris:attamen 1. de ratione vic. 44. Galenus præcipit, æſtate plenius alendum, hyeme verò tenuius: ſimiliter Auicennas 1. quarti tract.2. cap.8. vbi de febricitantium cibis tractat ait, æſtate plus cibi dandum eſſe ob maiorem corporum reſolutionem: hyeme verò minus ob cutis conſtipationem à frigore factam, ob quam minor fit reſolutio, atque per conſequens minor requiritur reſtauratio.

Reſpondemus duplicem eſſe cauſam, cur plus, vel minus cibi ſit exhibendum, Prima eſt neceſſitas. Secunda eſt facilis tolerantia: hoc poſito, dicimus cibandi neceſſitatem maiorem eſſe in æſtate, quam hyeme: hyeme tamen tolerantiam eſſe faciliorem.

Præterea dicimus hyeme in robuſtis,& ſanis hominibus eſſe quoque maiorem neceſſitatem cibandi,quia maior fit reſolutio,vt oſtendimus aphoriſ.15.

Præterea, ſi verum eſt, quod alimentum debeat proportionari difflationi, hyemeque difflatio maior ſit, quia concoctio maior eſt: abſq; dubio hyeme maior fiet reſolutio inſenſibilis, quam tempore æſtiuo. Hoc in ſtaticis ſatis ſuperque probauimus.

HYeme facilimè, vere minus. Hęc eſt ſecũda concluſio:non verò,cur hyeme corpora facilimè ferant cibos,deinde ver, eſt, quia calor hyeme robuſtior eſt,deinde ver.Ex hac concluſione infert Galenus,hyeme multum & raro corpora eſſe cibanda: vere autem parum, & raro.

Sexta dubitatio: ſed quomodo parum & raro in vere cibandum,ſi tunc corpora facilimè ferunt alimentum·Montan. ſoluit hanc apparentem contradictioné hoc modo:Gal.dixiſſe parum comparatiuè,videlicet reſpectu hyemis, & non abſolutè.

Hęc Montani ſolutio non explicat Galeni mentem: quia quando dicit, in vere parum, & raro eſſe cibandum: Galenus ſtatim reddit hanc rationem, ne corpora incidant in plethoricam diſpoſitionem: quia tunc venæ ſunt plenæ ob multum & copioſum ſanguinem hyberno tempore coaceruatum;hæcque eſt vera ſolutio.

Septima dubitatio: ſed quomodo ver ferre poteſt cibi copiam & nõ autumnus, non ne autumnus eſt ſimilis veri? ſicuti enim ver in principio ſapit naturam hyemis ſic quoque autumnus in fine ſapit naturam hyemis: ſicuti ver in fine ſapit naturam æſtatis;ſic quoque autumnus in principio ſapit naturam æſtatis: quare nulla videtur eſſe differentia inter ver & autumnum.

Reſponſio paulò ſuperius eſt propoſita de differentia inter ver & autumnum, quæ pendet ex præcedenti calore æſtiuo? aer enim autumnalis eſt refertus aduſtis exhalationibus, eſtque tenuior, & maximè diſpoſitus ad refrigerandum,& calefaciendum corpora vnius diei ſpatio, quod non conuenit veri.

APHO-

APHORISMVS XIX.

His qui per circuitus acceſſiones habent, nihil dare oportet, neque cogere: ſed ſubtrahere ante iudicationes.

Nonnulli ſic introducunt aphoriſmum: dicunt Hippocratis propoſitum eſſe in hac prima ſec. de triplici inſtrumēto medico tractare, videlicet de pharmaceutico, chirurgico, & diætetico: dicūtque egiſſe in 2. aphoriſmo de pharmaceutico, in tertio de chirurgico, in quarto verò vſque ad decimumoctauum incluſiuè de diætetico. In hoc verò aphoriſmo dicunt, Hippocratem propoſuiſſe epilogum illorum, quæ hactenus dicta sūt de fōte diætetico.

Primò hallucinantur: quia Hippocrates in 2. aphoriſmo nō egit de inſtrumento pharmaceutico, ſed de qualitate euacuationis in communi, quæ conſideratio pertinet tam ad pharmaceuticum, quàm ad chirurgicum fontem. In tertio verò aphoriſmo non agit de inſtrumento chirurgico, ſed de norma circa nimias euacuationes & nimias repletiones: quæ cōſideratio æquè pertinet ad pharmaciam, chirurgiam, & diætam. A quarto autem aphoriſmo vſque ad hunc incluſiuè (vt dicit Galenus in comm.) Hippocrates agit de qualitate, quantitate, & de modo adminiſtrandi ipſum victū, videlicet à quarto aphoriſmo vſque ad duodecimum incluſiuè de qualitate victus ægrorum: in tribus ſequentibus de quantitate victus ſanorum: in decimoſexto de victu medicinali, qui poteſt ſanis, & ægris conuenire: in tribus verò ſequentibus de modo adminiſtrandi victum, videlicet in decimoſeptimo de partitione cibi: in decimooctauo de præbendo cibo in varijs anni temporibus: in hoc verò decimonono de hora cibandi ægros.

Ex hac cōtinuatione à nobis propoſita primo intelligimus, ad victum pertinere hæc tria, qualitatem, quantitatem & modum adminiſtrandi. Secundò intelligimus, ad modum adminiſtrandi victum ſimiliter pertinere hęc tria, cibi partitionē, cibi oblationē in varijs anni temporibus & horam cibandi, de quo agit Hippocrates in hoc aphoriſmo: Ecce quam mirificam, & Diuinam doctrinam non ſolum ex ipſiſmet aphoriſmis, ſed ex illorum continuatione colligere poſſumus.

Præterea falluntur, qui dicunt, hunc aphoriſmum eſſe epilogū eorum quæ dicta ſunt. Primò ſi eſſet epilogus contineret, quæ ſuperius dicta ſunt, ſed ſic eſt, quod nihil eorum continet, vt patebit in verborum declaratione: ergo non eſt epilogus. Inſuper epilogus ponitur in fine libri, & non multò ante finem. Addimus nos, Hippocratem neque in fine huius primæ ſect. nec in fine totius operis vnquam vſum eſſe epilogis, ac merito, quia breuitas, ſeu dicendi grauitas ipſius Hippocratis non admittit epilogos.

Continuatio igitur aphoriſmi hæc eſt: dixit in ſuperiori aphoriſmo ęſtate, & autumno corpora difficillimè cibos ferre. In hoc aphoriſmo excipit acceſſiones, & tēpus paulo ante iudicationem ipſorū morborū; in quibus acceſſionibus ſit hyems, aut aer nihil cibi dandum eſt: quia in omni anni tempore paroxyſmi, & tempus paulo ante criſim cibum prohibent.

Diuiditur aphoriſmus in duas partes. In prima proponit hanc concluſionem: in acceſſionibus nihil dandum: ratio concluſionis eſt, quia natura eſt occupata in expellenda materia morbifica: ideo cibis non eſt diſtrahenda. In ſecunda parte, vbi dicit (nec cogere) ponit ſecundam concluſionem, quę eſt ante iudicationem ægros ad cibum nō eſſe cogendos, ſed cibum eſſe demendum.

Quo ad explicationem verborum dicit „ *His qui per circuitus*. Sciendum, circuitum eſſe illud ſpatium, quod à principio vnius paroxyſmi vſque ad principium alterius excurrit Galenus lib. de morborum temp. cap. 6. diuidit circuitum in acceſſionem, & remiſſionem: acceſſionē in principium, inæqualitatem, augmentum, & ſtatum; remiſſionem verò in declinationem, & interuallum. Dum dicit Hippocrates nihil dandum in acceſſionibus, intellexit nihil eſſe dandum in principio, nihil in inæqualitate, augmento, & ſtatu, ſed ſolum eſſe cibandos in declinatione, uel interuallo circuitus.

In principio acceſſionis nihil cibi dandū, quia impediretur trāſmiſſio peccantis humoris e venis maioribus ad mino-

res,

res, vnde febris intermitt. fieret cõtinua, & continua maligna,& fortaſſe lethalis: ſicuti obſeruauit Hippoc. in ægro innominato, qui cænauit caleſcens, ac propter hunc errorem ex humanis deceſſit.

Similiter filia Philonis, quia intempeſtiuè cęnauit;mortua eſt.

Filia Eurianactis ob vuæ racemum in principio paroxyſmi comeſtum incidit in phrenitidem.

Inſuper nihil dandum eſt in principio paroxyſmi: quia ex Galeno lib. de morborum temporibus cap. 3. & 3. præſag. comm. 3. tunc virtus eſt ſuffocata: atq; à cibo magis ſuffocaretur.

Poſtremò nihil dandum in principio paroxyſmi: quia Hippocrates 1. de ratione vic. tex. 40. prohibet tunc ipſam ptiſſanã,quæ inter cibos tenues, & medicinales continetur. Demum quarto de ratione vic. 39. loquens de accidentibus principij paroxyſmi Hippocrates habet hæc verba,,Venter de neceſſitate calet,faſtiditque cibum,intenditur hypocondrium: ſubdit,dolet æger,lancinatur,velicaturq; vomere affectat; ergo nihil dandum cibi in principio paroxyſmi.

Præterea nihil dandum eſt in augmẽto paroxyſmi,quia tunc augetur calor,& ex cibo eleuãtur vapores admodũ acres, qui magis perturbant,quam alijs temporibus. Hinc Celſus lib. 3.,, ſatius eſt dare cibum inſtante febre,quam incipiẽte, & ſatius eſt conſiſtente,quã increſcente.

Inſuper nihil dandum eſt in ſtatu, quia tunc natura eſt in magno certamine cũ morbo;ideo Galenus ex Hippocrate 1. de ratione vic. 46. inquit, cibum nõ eſſe prębendum,niſi caliditas reliquerit thoracẽ, & ad pedes deſcẽderit, quod ſolum in declinatione, uel interuallo euenire ſolet. Notandum tamẽ, peccatum grauius eſſe cibum dare in principio acceſſionis, quã in uigore: tùm quia in principio cibus ſuffocationem minatur; tùm quia errata principij communicantur augmento, & uigori, ſed non uice uerſa; præſens enim communicatur futuro, ſed non præterito; uigoris uerò peccatum non communicatur declinationi;quia declinatio non eſt peccati capax; ægri enim in declinatione ſunt in tuto.

An uerò cibus dãdus ſit paulò ante acceſſionem, uel multo ante colligitur ex his ſex conditionibus à Gal. propoſitis nempè ex parte affecta,ex affectu, natura ægrotantis, natura principij, ex quantitate,& qualitate cibi.

Ex parte affecta; quia ex Galeno 10. meth. vt habetur, quod iecur, & ventriculus grauiter afficiantur, multo ante eſſe cibandum.

Ex affectu ipſo: quia in omni graui affectu multo ante eſt cibandũ, niſi adſint cõtra indicãtia,quę ſũt octo,nimirũ morſus vẽtriculi,lũbrici;peſtis,vel ſint pictocholi,& cętera,de quib.egimus ſuperius.

Ex natura ęgrotantis, quia in bilioſis paulò ante acceſſionem; in pituitoſis multo ante eſt cibandum.

Ex natura principij paroxyſmi, quia ſi in principio paroxyſmi diu durat rigor, vel extremarum partium frigus, multo ante: ſi ſomnus ſit profundus,multo ante:ſi verò iſta non ſint,paulò ante.

Parimodo ex quantitate,& qualitate: quia ſi quantitas cibi vel qualitas coctu difficilis danda ſit, multo ante: ſi coctu facilis, paulò ante.

Pręterea Hippoc. intelligit de morbis in hoc aphoriſmo, qui inuadunt per circuitus, atque habent plures acceſſiones: neque intelligit de illis,qui vnicam acceſſionem habent vſque ad finẽ,vt eſt febris ſynochus: quæ reuera non iudicatur per criſim: quoniam Galenus 9. meth. 4. loquens de ſynocho dixit,, ſe per ſanguinis miſſionem in principio vſq; ad animi deliquium factam iugulaſſe febrẽ: quod certè fieri non poſſet,ſi per criſim terminaretur: immo ſubdit, prætermiſſa venæ ſectione, ad potum frigidæ ad ſaturitatẽ eſſe accedendum: quippe impedit criſim, nihilominus calorem præter naturam de repentè extinguit.

Nec valet,dum dicũt nonnulli, ſãguinis eruptionem per nares eſſe criſim febris ſynochæ: quia eſt ſymptoma plenitudinis ſanguinis, qui non eſt coctionis capax;quæ coctio in criſi perfecta neceſſariò requiritur.

Prima dubitatio circa primam partem aphoriſmi occurrit: quia aphoriſmus prima facie videtur ſuperfluus, quoniam Hippoc. idem docet in aphoriſ. 11. dũ dixit in ipſis paroxyſmis abſtinere oportet

Re-

Reſpondetur in aphoriſmo 11. Hippocratem docuiſſe, abſtinendum eſſe à cibo: in hoc verò aphoriſmo docet nihil dandum in paroxyſmis: ſed ſic eſt, quod nihil dare, & abſtinere valde differũt inter ſe. Similiter in 11. aphoriſmo egit de victus quantitate: in hoc verò de vtendi modo. Præterea in hoc aphoriſmo loquitur de iudicatione naturæ, additque nõ eſſe cogendos ægros: in 11. verò de his ne verbum quidem.

Secunda dubitatio: nõ videtur quod in acceſſionibus nihil dandum ſit: quod ſic probatur: tunc eſt cibandum, quando calor influens ad interna recurrit: ſed in principio paroxyſmi recurrit: ergo tunc eſt cibandum: maior patet, quia dum influens recurrit ad intus corpora fiunt robuſtiora.

Reſpondetur, calorem recurrere quidem ad partes internas, ſed in igneã naturã conuerti, corporaque efficere debiliora, & ad concoquedum ineptiſſima.

Inſuper notandum, hoc præceptum Hippocratis, quod nihil in acceſſionibus ſit dãdum, poſſit ampliari ad chirurgiam, & pharmaciam, ideſt in acceſſionibus, neque eſſe ſanguinem mittendũ, neque eſſe adminiſtrãda lenientia, vel pręparantia, vel pharmaca, vel corroborantia: ratio potiſſima eſt, quia hęc omnia maximè diſtrahunt naturam à certamine cum morbo: quare remedia chirurgica, & pharmaceutica ſolum conueniunt in declinatione, aut interuallo, & nõ in acceſſione.

Tertia dubitatio: in acceſſione epileptica, vel apopletica, vel in comale ſomnolẽto, lethargo cõueniunt ligaturę in partibus extremis: in occipitio veſſicantia, & ferrum candens; ergo nõ eſt verum quod in acceſſionibus nihil ſit dandum.

Reſpondetur per propoſita remedia in dictis morbis nõ diſtrahi naturam à certamine: ſed ipſam ſopitam ad certamen excitari; magiſque poſſe hoc indicans, vt excitentur à ſopore, quam prohibeat remedium applicitum in ipſa acceſſione.

Quarta dubitatio augetur, quia vtimur remedijs in principio paroxyſmi, quãdo natura non eſt ſopita, veluti quando in principio paroxyſmi febrilis vtimur vomitorijs, ſummo ſanè cum ægrotantium beneficio.

Reſpondemus nõ conuenire vomitoria, niſi quãdo ipſa natura diſpoſita eſt ad vomitum, ipſamque adiuuamus, illãque à certamine minimè diſtrahimus. Immo vt exemplis idem confirmetur, nos in principio acceſſionis quartanę febris interdum aſſari puluerizati drachmam vnam & ſemis in vino albo generoſo exhibemus, quo remedio plurimos, qui ad vomitum erant procliues, breui ſpacio ſanauimus: magis enim poteſt indicans expellendi cauſam antecedentem, quam poſſit prohibens, ne natura diſtrahatur.

Præterea in principio acceſſionis sũmo cum ægrotantium beneficio utimur in principio cardialgię repellentibus, quod deſumpſimus etiã ab ipſo Gal. 4. aph. 23. vbi inquit, frigidæ perfuſionem ſoluere dolores articulorum, & podagricos, hebetando uidelicet. Similiter Gal. 9. meth. 5. docet, aquam frigidã momẽto temporis intus, vel extra ſanare cardialgiã. Parimodo in alijs plurimis affectib. licet vti varijs remedijs in principio acceſſionum.

Demum ſciendum naturam per repellentia non diſtrahi à certamine: ſed repellentia ipſam partem tueri, ne à morbo lędatur.

Amplius dũ Hippocrates ait, in acceſſionibus nihil dandum, intelligendus eſt, dũmodò non adſint vrgentia, quæ magis poſſunt, quam ipſi morbi: hac ratione in picrocholis damus cibum: quia magis poteſt imminens febris hectica, quam paroxyſmus febrilis.

In peſtilentibus febribus in ipſa acceſſione datur cibus iuſto copioſior, quia magis poteſt virium caſus, quam morbus peſtilens: in illa enim peſtilentia, de qua Hippocrates locutus eſt, ſolum illi ſanabantur, qui ad comeſtionem cogebãtur: cæteri verò parum, vel nihil ſumentes ob virium caſum moriebantur.

Quare aphoriſmi Hippocratis, niſi ordinentur, & diſponantur ſecundum Galeni methodum, quam ſatis ſuperque declarauimus in aphoriſmo 16. omnes uidentur falſi: oſtenſum enim eſt ex Gal. loco citato, prius urgentibus eſſe attendendum, quam cauſis, & prius cauſis, quam morbis ipsis. Parimodo Hipp. aph. 8. ubi habet,„ Quãdo morb. in uigore cõſtiterit, uel tenuiſſimo uictu utendum, aphoriſ.

O ſine

fine propoſita diſtinctione eſt falſus, quia ſi vires ſint debiles, per victũ, vel tenuiſſimũ ęgri moriũtur. Similiter 15. aph. qui dicit, Ventres hyeme calidiſſimi, falſus eſt de debilib. decimusſextus, qui dicit victus humidus febricitantib. cõuenit, falſus eſt in quotidiana febre: vigeſimus ſecundus qui dicit concocta medicari, falſus eſt de aqua hydropicorum vigeſimus tertius; vbi dicit euacuandũ eſſe vſq; ad animi deliquium, in debilibus eſt pernicioſus aphoriſ. ordinati tamen ſecundum Galeni meth. intellecti doctrinam quidem diuinam continent.

Quinta dubitatio; Nec cogere Hæc eſt 2. pars aphoriſmi. Nonnulli ſunt ita audaces, vt reprehendat Hippocr. quod vſus ſit verbo ſuperfluo, dum dicit (nihil dare nec cogere) quia ſi nihil eſt dandum, ſuponitur, ægros eſſe cogendos.

Reſpõſio facilis eſt; quia verbum nihil dare partinet ad primam partem, verbũ nec cogere ad ſecũdã, itaut hic ſit ſenſus in acceſſionibus nihil eſt dandũ neq; ante iudicationem ægri ſunt cogendi: quaſi quod Hippocrates reprehendat medicos triuiales, qui dum vidẽt ægros ante iudicationem cibum non ſumere, illos cogũt ad ſumendum, licet morbus ſit in vigore.

Ante iudicationes Gal. per iudicationes intelligit morbi vigorem & pręcipuè acceſſiones, ſiue iudicationes quæ fiunt in acceſſione, & morbi vigore.

Triuerius, & Montanus reprehendũt Galenum, quod dicat per iudicationem Hipp. intelligere morbi vigorem, & acceſſionẽ: ratio iſtorum eſt, quia ſi in hoc loco Hipp. prohiberet cibum in acceſſione, & in morbi vigore, aphoriſm. eſſet ſuperfluus, quia coincideret cum octauo, vbi ait, in morbi vigore tenuiſſimo victu vtendum, & coincideret cum vndecimo, vbi inquit in ipſis paroxyſmis nihil dandum: quare Triuerius vult Hip. per iudicationẽ intelligere ipſam criſim, in qua, paulo, antequã fiat, cibus dãdus non eſt.

Quod verò Hippocr. per iudicationes præcipuè intelligat paroxyſmos, primo patet ex Galeni comm. dum dicit melius eſt, quod per iudicationes intelligamus acceſſiones, ſeu paroxyſmos, quod idem eſt; quia de alijs duobus ſuperius dictum eſt, nempe de morbi vigore, & per conſequẽs de iudicatione, quæ fieri ſolet in ipſo vigore. Deinde adeſt ratio potiſſima, quæ idem perſuadet: quia ex Gal. com. in hoc aph. agit de modo cibandi ægros, ſed ſic eſt, quod ægri quotidiè ſunt cibandi: ergo per iudicationes intelligit iudicationes, quæ quotidie fiunt, taleſq; ſunt acceſſiones, ſeu paroxyſmi, & perfectæ criſes; quam Gal. artificioſam expoſitionẽ, nec Montan. nec Triuer. intellexerunt.

Sexta dubitatio pulchra occurrit: inquit Hip. nihil dare in acceſſione, nec cogere, ſed demere cibum ante iudicationem, ideſt ante acceſſionem, & ante vigorem: quando igitur ægri erunt nutriẽdi? nunquam; quia non vult dare cibũ in paroxyſmis, neq; ante paroxyſmos, neq; in vigore, neque ante vigorẽ: ergo nunquam; ergo aphoriſmus erit vaniſsimus.

Solutio colligitur ex tex. Gręco; quia dicit; ἀλλ' ἀφαιρέειν τῶν προσθετέων; ἀφαιρέειν cum genitiuo ſignificat aliquid demere; ſi dixiſſet τὰς προσθεσίας cũ accuſatiuo intellexiſſet totalẽ cibi ablationem; ſed dixit τὰ προσθετέα quod ſignificat aliquid tantum eſſe demendum, & non omninò cibum eſſe demendum, itaut dicendo Hippocr. ἀφαιρέειν cum genitiuo, magno vſus ſit artificio: quia ſignificat aliquid parum dandum eſſe, & non omnino ægros ſine cibo relinquendos.

APHORISMVS XX.

QVÆ iudicantur, & iudicata ſunt integrè, neq; mouere, neq; nouare aliquid, ſiuè medicamentis, ſiuè aliter irritando, ſed ſinere.

Cũ Hip. a 4. aph. ad hunc vigeſimũ diſtinctè & particulatim egerit de ratione victus ægrorũ & ſanorũ, ac de modo adminiſtrãdi cibum; reliquũ erat, vt ageret de pręceptis pertinentibus ad euacuationem, quæ fit per chirurgiam, & pharmaciã: quod facit in ſex ſequentibus aphor.

Connectitur hic aphoriſ. cum ſuperiori, quia in ſuperiori docuit quid agẽdum ſit in criſi imperfecta, quæ fit in ipſis acceſsionibus, dicendo in acceſsionibus nihil eſſe dandum, & paulò ante criſim cibum eſſe demendum.

In

In hoc verò aphoriſ. docet quid agendum ſit in criſi perfecta, non amplius intelligẽdo de ratione victus, ſed de remedijs chirurgicis, & pharmaceuticis; ita vt Hipp mira occaſione colligat, & connectat tractatum de ratione victus cum tractatu chirurgico, & phaımaceutico.

In hoc tractatu ab ahoriſ. vſq; ad finem huius ſectionis hæc conſiderat. In hoc aphoriſ. 20. docet quando medicus nihil agere debeat; illa ſanè eſt magna medicorum ſapientia, dum intelligunt quãdo in ægris nihil ſit agendum, ſeu quando totum negotium ſit naturæ permittẽdũ ac quãdo medicus ſolum debeat eſſe ſpectator naturæ rectè operantis. In 21. aph. docet per quæ loca medicus debeat euacuare. In 22. quando ſit facienda euacuatio. In 23. vſque ad quem terminum. In 24. quando in acutis corpora purganda ſint. In 25. docet illam eſſe optimam euacuationem, quæ ſit qualiter fieri debeat. Iſta ſunt ſuprema capita pertinẽtia ad euacuationem faciendam per inſtrumenta chirurgica, ac pharmaceutica.

Quæ iudicantur. In hoc aph. dicit eſſe quieſcẽdũ ab omni operatione chirurgica, & pharmaceut. dũ criſis eſt perfecta.

Prima ratio aphoriſ. eſt, quia ſi medicus tempore perfectæ criſis moueret, irritaret ad ſuper purgationem, ac fluxum aliquem poſſet efficere, qui mouendo aliũ lapide ægri fabricam euertere poſſet.

Secunda ratio, diuerteret naturam rectè operantem ab opere ſuo.

Tertia, poſſet diuertere humores, qui per regionẽ conuenientẽ mouẽtur; eoſq; deducere ad regionem incõuenientem.

Quarta dum velent auxilium afferre naturæ promptè operanti, auxilioq; non indigenti, illam æquè præcipitẽ redderẽt, ac qui equo currenti calcharia adderẽt. Hinc Auic. 1. quarti protulit illud famoſum dictum „ ſi natura non mouet, moue tu motu eius: at ſi ipſa mouet, & actu mouet, dimitte eam, & operationẽ eius.

Quo ad diuiſionem. Cum aphoriſmus ſit vnica ſententia ſine ratione prolata non patitur diuiſionem.

Quoad verborum explicationem dicit, *quæ iudicantur, & iudicata ſunt*; quia ex Gal. tertio de criſibus tertio criſis dupliciter conſideratur, vel vt fiẽs, vel vt facta eſt: dum dicit quæ iudicantur, intelligit de criſi quæ fit; dum dicit, quæ iudicata ſunt, intelligit de criſi quæ facta eſt.

Prima dubitatio occurrit, dicit quæ iudicantur, & iudicata ſunt integrè. Contra hoc dictum habemus hanc inſtantiã, criſis, quæ fit, & adhuc non eſt facta, non eſt integra & perfecta; ergo illud integrè in hoc aphoriſmo non habet locum: ergo malè Hippocrates.

Reſpondetur, criſim perfectam dupliciter conſiderari, vel quo ad terminum, & finem criſis, vel quoad conditiones perfectæ criſis: dicimus, criſim quæ fit eſſe perfectam quo ad conditiones perfectæ criſis, de quibus paulò infrà.

Dicit ἀρτίως ideſt integrè. Nonnulli ante Galenum, & Nonnulli poſt Galen. vt Cardanus per ἀρτίως explicabant nuper: quia apud Græcos ἀρτίως interdum ſignificat nuper: ſed Galen. reprehendit iſtos: quia licet dictio nuper poſſit accomodari ijs, quæ iudicata ſunt: non tamen poteſt ita benè accomodari ijs, quæ actu iudicãtur, quæ actualis iudicatio eſt in fieri, nuper enim ſignificat rem præteritã, & factam. Præterea ſententia Hippocr. eſſet falſa; quoniam non ſemper eſt verum, quod nihil ſit mouendum & innouandum in ijs quæ iudicata ſunt nuper, quando criſis eſſet imperfecta.

Nonnulli alij per ἀρτιῶς intelligunt dies pares, in quibus neque mouere, neque nouare licet: quia reuera ἀρτιῶς apud Græcos dicitur de numero pari. Reijciũtur à Galeno, quia in die pari aliqua criſis imperfecta fieri poteſt; quo caſu medicus debet mouere, & nouare.

Gal. per ἀρτίως præcipuè intelligit perfectè, & integrè, qua occaſione medicus nihil agere debet: quia ſufficit vt in criſi integra, & perfecta totũ opus relinquatur naturæ. Quod verò hæc ſit Hippocr. mens colligetur ex libr. 2. de humoribus tex. 13. vbi repetens hunc aphoriſmum loco dictionis ἀρτίως ponit ἀπαρτὶ quæ dictio indicat integrè & perfectè.

Secunda dubitatio, qui explicat aphor. verbis æquiuocis eſt damnandus; ſed Hippoc. hoc facit in aphoriſ. ergo. Maior patet; quia vbi eſt æquiuocatio, ibi eſt ignorantia. Minor approbatur; quia per illud aduerbium integrè in aphor. Græco

legitur ἄρτιος:ſed artios habet tria ſignificata. Primò ſignificat integrè. Secundò dies pares. Tertiò ſignificat nuper: ergo eſt vox æquiuoca. Reſponſio eſt quod dũ plura ſignificata vocis æquiuocæ magis explicãt ſenſum aph., æquiuoca eſſe maximè deſideranda, ſic artios primò ſignificat integrè,& hęc ſignificatio eſt magis propria, quia in criſi integra nil omninò nouandum. Secũdò artios ſignificat dies pares, quia in dieb. paribus medicus non debet mouere:quia ex Gal. 3. de criſib. 2. in criſi fiunt vigiliæ, anhelitus difficiles, & deliria: quare prius vires recreãtur, & deinde eſt mouendum. Credimus tamen per artios præcipuè intelligere integrè: ſed illud aduerbium poſſe artificiosè ampliari ad alia duo ſignificata.

Parimodo Hippoc. vtitur illa dictione. πόνος: & pluribus alijs, quæ multa ſignificata comprehendunt, vt ſuperiùs explicauimus: neque alio modo paucis, tot medicinæ arcana poterat explicare.

3. Dubitatio. Qui vtitur verbis ſuperfluis in aphoriſmis non eſt laudandus, ſed Hippoc. id facit, dum dicit nil mouendum vel nouandum. Reſpondeo ſingula verba habere varia ſignificata, (ut infra) deinde uoluit efficaciter nobis comendare diuinum eius præceptum.

4. Dubitatio. Qui cõſultat de præteritis non eſt audiendus: ſed hoc facit in aph. Hippoc.: dum dicit quæ indicata ſunt, quod uerbum eſt præteritum. Reſpondeo ex Gal. 4. aphoriſ. 22. tria requiri, ut ſit factum iudicium, coctio, ſeparatio, & euacuatio: quibus factis fit conſultatio de præſentibus,& non de præteritis.

5. Dubitatio: hic aphor. aduerſatur ſequenti, quia hic dicit nil mouendũ, & in ſequenti, quo natura uergit eo ducere. Reſpondeo in hoc aphor. intelligere de perfecta criſi: in ſequenti de imperfecta.

Neque mouere. Ratio eſt, quia dum natura iudicat, ſemper cum impetu mouet: ideo Gal. 3. de criſi c. 1. habet, quòd de ratione criſis ſit cum impetu mouere: ideo medicus non debet addere alium impetum: quia æquo currenti adderemus calcaria, atq; ęgrum præcipitem ageremus.

Dicit *Neque nouare*, nempè ut nõ utamur medicamentis inſolitis. Montanus tenet, hanc dictionem nouare ampliari poſſe ad omnia externa non naturalia, quæ accidere poſſunt, ueluti ſunt aperire feneſtras: talamum nimium calefacere, & alia id genus, quæ mutationes poſſunt impedire perfectam criſim.

Neque medicamentis ſoluentib. videlicet vtimur in perfecta criſi, *Neque irritamentis*, ideſt lenientibus, clyſteribus, ſuppoſitorijs, ſudorificis,& diureticis, uel alijs ſimilibus: ne immeritò ęger uexetur; ſed ſinere oporret; uoſi tamen ſinere quo ad uictus rationẽ; quę requiritur tenuiſſima quidem, ne natura ab incepto opere diuertatur: immo, & poſt criſim per duos dies eadem ratione uictus obſeruãda, ſicuti admonet Gal. 1. acut. comm. 25.

Accedit, quòd ut optimè admonet Gal. 11. meth. cap. 11. quod uix inueniri poſſit remedium, quod citra noxam iuuet: dat exemplum de oximellite, quod iuuat quidem, radit tamen inteſtina,& partes neruoſas lædit: immo lib. de optima ſec. ad Traſyb. circa finem cõcludit, nullum remediũ poſſe in ęgris impunè adminiſtrari, cùm omnia ſint pręter naturam: quare ſi remedia blãda, & leuiſſima nõ poſſunt impunè adminiſtrari, quãdo etiam opportunè applicantur: quanto magis applicita quando non oportet, nocebunt?

Galenus;& in hoc comm. & primo de diebus decretorijs c. 2. proponit ſex conditiones optimę criſis: ſed antequam illas declaremus, ſciendum ex Gal. 1. de diebus decretorijs cap. 1. & 3. de criſibus c. 2. nomẽ criſis fuiſſe tranſlatum à iudicio, quod in fit in foro: quia ſicuti in foro, dũ agitur de uita,& morte, omnes timent; ſimiliter dum agitur de vita, & morte ægrotantis vocatur criſis, ideſt iudicatio, quaſi quòd æger ſit ſub iudice cõſtitutus, debeatq; expectare iudicium de vita, aut morte. Quod nomen criſis (ait Gal.) non fuit inuentum à medicis, ſed ab aſtantib.: optimi enim medici tempore criſis pręuident ſalutem, vel mortem ægrotantis: neque hæſitant de rerum euentu.

Inſuper ſciendum ex Gal. 3. de criſib. primo, quòd ęgritudo ſex modis terminari poſſit: tribus ad ſalutem: & tribus ad mortem. Primus ad ſalutẽ eſt dum ægri cum ſubita mutatione ad ſalutẽ terminãtur. Secundus ad ſalutẽ eſt, dum ęgris aliqua ſubita cõtingit mutatio ad melius: nõ

tamen

tamen ſtatim, ſed ſenſim ad ſanitatem, & dicitur criſis imperfecta. Tertius modus mutationis ad ſalutem eſt dum morbi terminantur non per ſubitam mutationem, ſed per morbi diſſolutionem, atq; iſte modus non pertinet ad criſim: ſecundum hunc modum hectica primi gradus, & ephemera terminantur.

Similiter trib. modis ad mortē terminantur ęgritudines. Primus eſt cū ſubita mutatione ad mortem. Secundus cū ſubita mutatione ad peius, & deinde ad mortem. Tertius eſt cū viriū diſſolutione ſicuti hectica, & omnes morbi, qui ſolum ſunt in facto eſſe. Hinc Hippocrat. videns, duos modos nō pertinere ad criſim 1. epid 3. tex. 16. quatuor differentias criſis ſolum proponit. Prima dum ſit cū ſubita mutatione ad ſalutem. Secunda cū ſubita mutatione ad mortē. Tertia cum ſubita mutatione ad melius. Quarta cum ſubita mutatione ad peius; hac lege, quod illud, quod remanet paulatim interimat.

Præter hos quatuor modos Saxonia mētionem facit de quinto modo, qui ęſt, dum morbus in deteriorem morbū mutatur: ueluti, dum mali humores a loco ignobiliori ad nobiliorem tranſitum faciunt: hunc modū deſumit ab Hippoc. 7. aph. 11. vbi ait, à morbo laterali pulmonis inflāmatio, malū: Gal. verò aph. 12. a pulmonis inflāmatione phrenitis, malum. Sed reuera iſte quintus modus nō eſt ſeparatus à quarto, quia ad ipsū reducitur. Ad primum modum reducitur criſis perfectiſſima, de qua Hippoc. in hoc aphor. intelligit, cuius perfectiſſimæ criſis conditiones ex Galeno in hoc com. ſex ſunt.

QVÆST. LXXV.
De conditionibus perfectiſſimę criſis.

PRima cōditio perfectiſſimę criſis eſt, quod fiat per affluxū, & per partem inferiorem, & nō per abſcenſum. Secūda quod fiat per euacuationē ſolius, & totius humoris peccantis. Tertia quod fiat κατ'ἴξιν, id eſt ſecūdū rectitudinē. Quarta cum tolerantia. Quinta quod humor, qui euacuatur ſit concoctus. Sexta ut fiat in die critica. Addimus ſeptimam, quæ colligitur ex tertio de criſibus cap. 6. quod criſis optima fiat in ſtatu morbi. Vnica deficiente ex his, criſis eſt infida, obſcura, & cum periculo recidiuæ.

Quo ad primam conditionem optimæ criſis, notandum particulam per partem inferiorem eſſe delendam: quia in cod. Græco ipſius Gal. non inuenitur: immo Galenus 3. de criſibus cap. 2. proponens hanc primam conditionem criſis: dixit quidem fieri per affluxum: ſed non dixit quod fiat per partem inferiorem, vel ſuperiorem.

Pręterea ſi de ratione optimæ criſis eſſet euacuatio per partem inferiorem, ſequeretur, quod criſis facta per partem ſuperiorem non eſſet perfecta, quod nō eſt dicendum: quia criſis per ſudorem vniuerſalem eſt omnium perfectiſſima, tamen non eſt per partem inferiorem.

Similiter febris ardens, dum terminatur per ſanguinis eruptionem è naribus inter perfectiſſimas numeratur, tamen eſt per partem ſuperiorem.

Quo ad ſecundam conditionem, quod ſcilicet perfecta criſis fiat per euacuationem ſolius, & totius humoris peccantis, patet experientia: quia ſi in quotidiana vel quartana fieret euacuatio humoris bilioſi, tantum abeſt quod hæc eſſet perfecta criſis, vt, & infida, & certum recidiuæ periculum indicaret.

Hinc errant illi, qui in quartana, vel quotidiana, vel hydrope vtuntur medicamento euacuante bilē, ſicuti eſt rhabarbarū: Gal. enim libello de purgātium medicamentorum facultatib. dicit medicamentum euacuans bilē in morbo pituitoſo eſſe tamquam uenenum. Idē teſtatur Auicen., vbi agit ad hydrope quod rhabarbarum quod euacuat bilem in hydropico ſit tamquam venenum: quia in hydrope bilis deſideratur. Parimodo qui in febre ardente vtuntur medicamento euacuante pituitam, cōmittūt errata quę ſunt tanti momēti; vt agros ad recidiuā, & interdum ad mortem perducant.

Deinde ſi humor peccans non euacuetur ſolus, ſed permixtus alijs humoribus non peccantibus, criſis quoque eſt valde imperfecta: Galenus enim 4. aphoriſ. 22. proponit tres conditiones bonæ criſis. Prima eſt concoctio. Secunda ſeparatio humoris peccantis à bonis humoribus. Tertia eſt euacuatio.

Inſuper niſi totus humor peccans euacuetur, periculum recidiuæ impendet: Hippoc.enim 2.aphoriſ.12. habet hũc famoſum aphoriſmum: quæ reliquuntur in morbis recidiuas facere conſueuerunt.

Quo ad tertiam conditionem, quæ eſt quod euacuatio fiat ſecundum rectitudinem ſiue κατ' ἴξιν, non omnes intelligunt quid indicet hæc particula κατ' ἴξιν.

Petrus Briſotus in lib. apolog. de pleuritide. Curt. Fernelius, & Leonicenus per rectitudinem intelligunt rectitudinem reſpectu partium, quę ſurſum, & deorsũ ſunt: negantq; à dextris ad ſiniſtras partes, ab internis ad externas, & ab anterioribus ad exteriores eſſe rectitudinem.

Nos verò arbitramur rectitudinē inueniri in omnibus poſitionis differentijs. Primò quia Galenus 3. de fracturis com. 10. interpretatur κατ' ἴξιν è regione: ſed ſic eſt quod pars dextra è regione reſpicit ſiniſtram: ſic de alijs poſitionis differentijs dicendum eſt. Deinde Gal. 5. meth. 3. & 4. meth. 6. aſſerit partem anteriorem ita aduerſari poſteriori, ſicuti ſuperior inferiori: quare κατ' ἴξιν, ſiue hæc rectitudo cõueniet omnibus differentijs poſitionis.

Demum eſt experiētia, quę indicat rectitudinem ſignificare è regione: quia ex Hippocrate frontem laborantem remedium appoſitum occipitio ſanat: quia occipitium è regione reſpicit frõtem. Hinc in magnis oculorum doloribus nullum eſt præſtantius remedium ſetaceo, ſeu cauterio, quod, & oculorũ dolores à fluxione factos tollit, & mentagrā, quam nos non ſemel eodē ſetaceo ſanauimus.

Quo ad quartam cõditionem, quæ eſt, quod optima criſis fiat cum tolerātia, videtur eſſe aliqua difficultas: quia Galen. 3. de criſibus 3. inquit, criſim fieri cũ vehementibus ſymptomatis, cum dolore capitis, cum difficili reſpiratione, & alijs accidentibus. Quomodo ergo criſis optima erit cum facili tolerantia?

Reſpondetur ex Galeno 3. de criſib. 3. & ex hoc com. criſim dupliciter conſiderari, vel vt fit, vel vt facta eſt, prima eſt cum labore: ſecunda eſt cum tolerantia, & cum virium leuamine.

Quo ad quintam cõditionem, quę eſt, vt fit cum humorum peccantium coctione, clara eſt: Galenus enim 4. aphoriſ. 22. habet hæc verba „ Vbi eſt cruditas humorũ, tũc aliquid bene euacuare eſt impoſſibile: ſiquidem oportet coctionem præire, ſubſequi ſeparationem, & poſtea euacuationem, vt optima ſit criſis.

Quo ad ſextā conditionem, quæ eſt, vt fiat in die critica. Galenus 1. de diebus decretorijs cap. 7. inquit, nullum ſignum futuræ recidiuæ fortius eſſe, quam dum criſis fit in die non critico.

Qui nam verò ſint iſti dies critici, ſciendum in peracutis exactè qui vocantur perperacuti, eſſe tertium, quartum, & quintum. Tertium Hippocrates obſeruauit in Critone. Quartum in Pericle. Quintum in Eraſino, & Metone.

In peracutis nō exactè, critici ſunt ſextus, ſeptimus, & vndecimus. Sextũ Hippoc obſeruauit in virgine Lariſſę. Septimũ in Adoleſcēte decũbente in foro mēdacij. Vndecimum in Sileno, & Melidia.

In acutis exactè ſunt dies decimus quartus, & decimus ſeptimus. Decimumquartum Hippocrates obſeruauit in muliere trimeſtri fætu grauida. Decimum ſeptimum in Orofonte.

In acutis non exactè ſunt vigeſimus, & vigeſimus primus. Vigeſimum Hippoc. obſeruauit in vxore Philini. Vigeſimum primum in vxore Dealcis.

In acutis ex decidētia exactè ſunt 24. 27. 34. & 40. Hippocrates quadrageſimũ obſeruauit in Nicodemo. Vigeſimũſeptimum in Hermocrate. Trigeſimũ quartũ in Anaxione: quadrageſimũ in Pithione.

In acutis ex decidentia non exactè eſt ſexageſimus: ſed in hac die raro fit iudicium. In chronicis ſunt 80. 100. & 120. Hippocrates 80. in Cleonactide obſeruauit, 100. in Heropito. 120. in Pario.

Addita eſt ſeptima cõditio optimę criſis à Gal. 3. de criſ. c. 6. quę eſt, quod criſis fiat in ſtatu: in augmento verò licet cocti quoque ſint humores, criſis fieri nõ poteſt: quia vt fiat criſis, requirũtur hę cõditiones, quarũ prima eſt, vt humores peccātes ſeparētur a non peccātib. Secũda vt criſis fiat per euacuationē, quę nõ in augmento, neq; in principio ſtatus ſed ſolum in fine ipſius ſtatus fieri ſolet.

Dubitatio: cõditiones optimę criſis ſuperius propoſitæ videntur inſufficientes: quia Gal. 1. de dieb. decret. c. 2. vult, quod

de

de ratione optimæ criſis ſit hæc cõditio, vt in diebus indicatorijs ſit pręoſtenſa. Sic in ſeptimo non fiet criſis niſi ſit pręoſtenſa in quarto, neq; fiet in 14. quę non ſit pręoſtenſa in 11. ſicuti Hippoc. nos docet 2. ſect. aph. 24. vbi inquit, quod quartus ſit index ſeptimi, & vndecimus 14.

Ideo Auerroes 4. coll. 4. proponit quinque conditiones optimæ criſis, prima vt fiat in ſtatu. Secunda vt fiat poſt coctionem. Tertia in die laudabili. Quarta vt euacuetur humor peccans. Quinta verò vt ſit pręoſtenſa.

Reſpondemus in die critica non fieri criſim niſi prius ſit pręoſtenſa, quod licet Gal. in hoc com. nihil dixerit, ſuppoſuit tamen non fieri criſim, niſi ſit pręoſtẽſa.

Quo ad Auerroem, quem Nonnulli magis laudant in proponendis criſis conditionibus, quam Galenum.

Reſpõdemus quod potius Auerroes ſit inſufficiens, quoniam omiſit quartã conditionẽ, quæ fortaſſe eſt magis pręcipua, quæ eſt, quod criſis fiat cum tolerantia.

Sed quatuor occurrũt cõſideranda antequam vlterius progrediamur. Primũ quid agẽdum ſit in die decretoria, ſi natura nihil agat. Secundum quid agendũ in die decretoria, quãdo natura inperfectè operatur. Tertium quid agendum quando motus ſunt ſymptomatici, & an ſint vtiles, & ſint adiuuandi. Quartum vnde deſumantur dies critici, & dies indicatorij, & de eorum numero.

QVÆST. LXXVI.

Quid agendum in die decretoria, ſi natura nihil operetur.

QVantum attinet ad primum, quid agẽdum ſit in die decretoria, quãdo natura nihil operatur. Multi putant, quod tũc medicus in die decretoria dare debeat pharmacum. Id confirmant auctoritate Hippoc. Galeni, & Auicennæ. Hippocratis, & Galeni 4. de ratione vic. 76. qui dant pharmacum in pleuritide quarta die, quando natura nihil operatur: ſed ſic eſt quod quarta dies poteſt eſſe decretoria in peracutis exactè: ergo poteſt dari pharmacum in die decretoria, quando natura nihil operatur.

Auicen. verò in tract. de cura febrium putridarũ in genere habet hæc verba, „ Quando natura nõ mouet, moue tu: ſed ſic eſt quod motus naturæ eſt in die decretorio: ergo tũc pharmacũ dari poteſt.

Nos putamus in die decretoria, ſi natura nihil prorſus operetur, nullo modo pharmacum dandum eſſe: quia tempus exhibendi pharmacum non deſumitur à die decretoria, ſed à materia per concoctionem diſpoſita ad euacuationem: hęc verò diſpoſitio ex neceſſitate cadit in aliquam diem decretoriam: ſed non in quamlibet diem decretoriam.

Contra hanc ſolutionẽ diſputat Capinac. contra Patern. ſed nihil boni affert, ſicuti in eius expoſitione poteſt videri.

Nos ad auctoritatem Hippocratis, & Galeni 4. de ratione vic. 76. reſpondemus Hippocratem, & Galenum fuiſſe locutos de materia turgente, quæ illico, & quacumque die appareat, ſi habet propenſionem ad inteſtina, eſſe repurganda.

Ad Auicennã reſpondemus eius verba hoc modo eſſe legenda, „ Quando natura non mouet, moue tu motu eius: ſcilicet conuenienti ipſi naturę, qui motus cõueniens ſolum fit quando humores euacuandi ſunt cocti. Hæc expoſitio confirmatur ex Hippoc., aphoriſmo 22. huius ſect. dicente „ concocta medicari.

Dubitatio: ſed aliquis poſſet obijcere, non ne dum humores ſunt cocti euacuantur ab ipſamet natura? ſi à natura: ergo medicus nihil agere debet.

Reſpondemus ex Gal. 4. aphoriſmorũ 22. naturam prius concoquere, deinde ſubſequi diſcretionem, & poſtea euacuationẽ: quare ſi natura non ſeparat humores concoctos, ſepara tu: ſi verò natura illos non euacuat, euacua tu: quare medicus nullo modo vti debeat medicamẽto, niſi humores ſint cõcocti, & ſeparati: ideo ſi apparuerint in die critico ſigna optimę concoctionis, & ſeparationis, quod in vrina animaduerti poteſt, vti poterimus medicamento.

Quo pacto uerò ſigna coctionis cognoſcantur, Gal. 9. meth. 5. non ſolum proponit id ex vrina, ſed etiam ex pulſu dignoſci, ſed de hac re egimus com. 12.

Quo ad ſecundum, quid: agendũ ſit in die decretorio, quãdo natura diminutè, & imperfectè mouet. Ex una parte nõ videtur,

dctur, quod medicus tunc aliquid agere debent; Galen. enim 1. ad Glauc. cap. 14. dicit,, In febre cum alui fluore diminuto, neque purgandum, neque ſanguinem mittendum; ergo quando natura diminutè, & imperfectè mouebit, nihil erit agendum. Præterea eſt Anicênæ dictum ſatis famoſum, ventrem ſoluere ſupra vẽtris ſolutionem eſſe timoroſũ. Ex altera parte Galenus 9. meth. 5. ſic dirimit hanc litem,, ſi fluxus ſanguineus hæmorrhoidum, vel menſium fuerit diminutus, tantum ſanguinis eſſe detrahendum, quantum tibi videtur ſufficere.

Reſpondemus pro ſolutione omnium difficultatum; motus vel eſſe criticos, vel ſymptomaticos, criticos uel eſſe perfectos, uel imperfectos. Quibus poſitis dicimus, in motu critico perfecto nihil eſse agendũ; in diminuto uerò critico medicum ſemper debere auxiliari naturæ, ut docet Galen. 9. meth. cap. 5. motus uerò ſymptomaticos nõ eſse adiuuandos. Quo poſito dicimus Galenum 1. ad Glauc. 14. dum dixit, in febre cũ alui fluore non eſſe euacuandũ, intellexiſse de fluxu ſymptomatico, & nõ critico; quia illud caput decimumquartum inſcribitur de febrib. cum ſymptomatis.

Quo ad Anicênam reſpondemus dixiſſe, uentrem ſoluere ſupra uẽtris ſolutionem eſse timoroſum; quia id faciendum eſt cum præmeditatione; non tamen negat eſse adiuuandum motum diminutũ: imò nõ ſolum ex Auic. fluxus fluxu & vomitus vomitu tollitur ſed etiam ex ipſo Hipp. & Gal 2. in 6. epid. 9 qui ſaltem ex accidenti concedunt uomitum uomitu, fluxum fluxu, & dolorem dolore ſedari.

QVÆST. LXXVII.

An motus ſymptomatici ſint adiuuandi.

QVæritur in hoc loco, an motus ſymptomatici ſint adiuuandi. Ex una parte ſi conſiderentur ægrorum hiſtoriæ Hipp. in Epid., ex quibus ſanè deſumpta ſunt præcipua medicinæ fundamẽta dicimus motus ſymptomaticos eſse adiuuandos; quia multi ægri ex illis per ipſos motus ſymptomaticos fuerunt liberati.

Primò in Metone id clariſſimè obſeruatur, qui die quinta liberatur à febre acutiſſima vrina exiſtente adhuc cruda, cui iuſſu Hippoc. fuit lotum caput, vt ſanguis è naribus largius efflueret: quia paulò ante exigua ſanguinis quantitas è naribus effundebatur.

Secũdo in muliere trimeſtri fętu grauida morbo exiſtente crudo in decimaquarta per ſudorem liberatur. Hęc ſunt Galeni uerba in illo comm.,, Paulò ante, alius ægrotus per ſanguinis eruptionem fuit iudicatus, & modò mulier per ſudorem: cum tamen in vtriſque eadem die morb. eſſet incoctus, quę res effecit, ut iudicatio minus abſoluta facta ſit. Ecce quod ægrotantes ex motib. ſymptomaticis fructum non ſpernendum colligant.

Tertiò in Sileno mors erat expectanda die nona, ſed quia papulæ rubræ die octaua apparuerunt, delatum fuit iudicium ad vndecimam diem: ex hoc caſu quoque colligi poteſt, motum ſymptomaticum aliquid opis affere.

Quartò in Horoſonte, in quo, prima die, & vrina nigra, & extrema frigida apparuerunt: hic ęger ad ſummũ in quinta debebat mori, ſed quia die quinta intumuit lien morbo exiſtente crudo, delatum fuit iudicium ad ſalutem quidem in die nona, propter motum ſymptomaticum, & in 17. perfectiſſimè iudicatur.

Quintum exemplum obſeruatur in hiſtoria Simonis propoſita 6. epid. 2. tex. 29. quia hic vir iuuabatur vnctionibus, & lotionibus calidis trahentibus materiam crudam, nempè frigidã, & craſſam à centro ad circumferentiam, quæ ad cutim ſymptomaticè mota faciẽbat puſtulas latas; vnde morbo interno liberatur. Ecce quod hic æger à motu ſymptomatico iuuatur. Quod iſte motus in Simone fuerit ſymptomaticus, patet: quia dum cruda mouentur, non critici, ſed ſymptomatici motus vocantur.

Demum Valeſius lib. 5. contro. c. 13. ſequitur eandem opinionem dicens, quod omnis euacuatio mali humoris, quamuis ſymptomatica, ſit vtilis.

Ex alia parte Cõciliator, Pluſquamcommentat., & plurimi Alij tenent, motus ſymptomaticos eſſe inutiles, & interdum pernicioſos: ideo nullo modo eſſe adiuuãdos. Hęc opinio comprobatur auctoritate, & ratione: auctoritate Gale-

ni

ni in Philiſco dicentis „ Decretoria non iudicātia, aut lethalia, aut difficilis iudicij: ergo non adiuuanda. Parimodo Gal. 1. aphor. 12. habet hęc verba „ iudicatoria non iudicantia aliquam mortem, aliqua verò difficilē iudicationem portendere.

Ratione idem probatur: quia humores crudi, dum ſymptomaticè mouentur relinquunt locum, in quo quieſcebāt, atque amittunt occaſionē coctionis: coctio verò ſolum quiete fit: ac natura ſolū concoquendo moderari poteſt calorē pręter naturam, & per cōcoctionē illū vincere.

Dum verò humor crudus mouetur, non amplius coquitur, ſed loco coctionis acquirit acrimoniā, per quā vincere, & interimere poteſt illas partes, per duas trāſit, ſicuti dū excitatur vomitus in cardialgia facta à bile æruginoſa, vel dum euomitur atra bilis illa, quę exulcerat, & inde exanimat: ideo 4. aph. 21. & 22. Hippoc. ait, atram bilem ſurſum, vel deorſum euacuatam lethale ob eandem rationem ex Hipp. 6. aphoriſ. 38. „ Cancri citius curati, quam non curati, intermunt.

Ego meditatus ſum quid poſſet dici in re tam difficili: & tandem amplexus ſum hanc diſtinctionē quā etiam propoſui in lib. noſtro de indicantiū ęquilibrio, qui eſt liber decimusquintus methodi vitādorū errorū, nēpè euacuationem ſymptomaticam duplicē eſſe, aliā eſſe ſyncerè ſymptomaticam: hācq; dicimus ſemper nocere: atque eſſe malam ut ſignum, & vt cauſam: vt ſignum: quia indicat naturā eſſe domitam, & non dominantem: vt cauſā quia dum cruda mouētur, omnes partes, per quas trāſeunt, lęduntur: aliā verò eſſe euacuationem mixtā ex motu critico, & ſymptomatico: tuncq; dicimus crudos humores participare aliquam coctionē: hoſq; motus mixtos, vel maximè participare de critica, & parum de ſymptomatica, & ſic euacuationem ſymptomaticam vtilē eſſe: vel dicimus parum participare de critica, & multum de ſymptomatica, & ſic parum vtilem eſſe: vel nihil de critica participare, & ſic euacuationem eſſe pernicioſam & lethalem, de qua Gal. loc. citato dixit, vel mortem, vel difficillimam iudicationem portendere.

Alia quoq; vagatur per ſcholas diſtinctio euacuationis ſymptomaticę, quę eſt quod euacuatio ſymptomatica vel ſit ratione tēporis, vel ratione exeūtis: ratione tēporis eſt quando in morbo bilioſo euacuatur bilis, morbo exiſtente crudo; hæc euacuatio nō eſt ita mala, vt non adferat aliquid opis: euacuatio verò ſymptomatica ratione exeūtis, illa ſēper eſt pernicioſa, & vel mortem, vel difficilem portēdit iudicationem; euacuatio ſymptomatica ratione exeuntis ſi in morbo bilioſo cruda exiſtente materia fiat euacuatio materię pituitoſę: vel in morbo pituitoſo, in quo bilis potius deſideratur, fiat euacuatio bilis in principio morbi, vel morbo exiſtente crudo: hæc euacuatio ſymptomatica ratione exeuntis ſemper eſt mala.

His poſitis diſtinctionibus dicimus in Metone, ſanguinem fluentem è naribus eſſe mixtum ex motu critico, & ſymptomatico, & maxmè participare de critico: quia erat propè finem morbi.

Vel dicimus euacuationem illam eſſe ſymptomaticam ratione temporis admodum propinqui ſaluti, & non ratione exeuntis.

Idem dicimus de ſudore mulieris trimeſtri fœtu grauida.

Sic dicimus de papulis Sileni quod maximè participarēt de motu ſymptomatico & parum de critico: ideo perijſſe.

Idē poteſt dici de tumore lienis Horophontis: ſed ob virium robur fuiſſe ſaluatum pręter rationem, vt dicit Galenus.

Tandē de Simone quod fuerit liberatus interno morbo inunctionibus trahentibus materiam crudam ad cutim; diximus maximè de critico fuiſſe participem.

Demum reuocandæ ſunt ad memoriā quatuor differentiæ criſis propoſitę ab Hippoc. 1. epid. 3. tex. 16. quę sūt, vel ad ſalutem, vel ad mortē, vel ad melius, vel ad peius. Meton, & mulier trimeſtri fœtu grauida habuerunt criſi n ad melius, ac quod reliquum erat, fuit aliquo dierum interuallo pauiatim à natura ſuperatum.

QVÆST. LXXVIII.

An critici dies pendeant à menſe medicinali.

QVoad quartum, nempè à quib. principijs deſumantur dies critici, & numerus dierum criticorum. Auctores non conſentiunt. Prius Galeni opinionē conſide-

ſiderabimus, an ſcilicet defendi poſſit: deinde propriam ſententiã proponemus.

Quo ad Galeni opinionem 3. de diebus decretorijs 9. Galenus deſumpſit dies criticos à menſe medicinali, qui an ſit realis, vel chimericus, paulò infra.

Vt igitur intelligatur, vnde oriatur menſis medicinalis, ſciendum ex Galen. loco citato dari quatuor menſes.

Primus eſt mẽſis cõiunctionis, qui eſt, dũ Luna redit ad coitũ Solis, qui fit dieb. 29. & horis 12. & hic menſis eſt realis.

Secundus menſis vocatur periodicus, qui fit, dum Luna peragrat duodecim ſigna Zodiaci, quod fit diebus 27. & horis 8. & eſt realis.

Tertius menſis dicitur manifeſtę viſionis, qui perdurat, donec, Luna nobis appareat, de quo mẽſe loquẽs Gal. loc. cit. dicit eſſe 26. dierũ cũ horis duodecim: ſed quomodo Gal agens de hoc menſe manifeſtę viſionis decipiatur, paulò infra.

Quartus menſis eſt medicinalis: quem Gal. hoc modo componit: ſumit menſem manifeſtæ viſionis, qui eſt dierum 26 cũ horis duodecim: deinde ſumit menſem periodicum, qui conſtat ex 27. diebus, & horis 8. iungit hos duos menſes, vnde dicit reſultare dies 53. & horas 20. deinde Gal. diuidit hunc numerum in duas partes æqual. s, itaut pro qualibet eueniant dies 25. & horæ 22. huncq; Gal. vocat mẽſem medicinalem: quem putat eſſe inſignitũ duplici influxu, ſolari videlicet, & influxu ſignorũ Zodiaci: ſolarẽ dicit recipere à menſe cõiunctionis: ſignorũ verò influxũ dicit recipere à menſe periodico.

Ex hoc menſe medicinali Galen. colligit omnes dies criticos: hoc modo: primo diuidit hũc menſem medicinalẽ in duas partes: itaut quælibet conſtet ex diebus 13. & horis vndecim. Deinde iterum ſubdiuidit hanc partem in duas ſeptimanas: itaut quælibet ſeptimana conſtet ex ſex diebus, & horis 17. cum dimidia, quo fit, vt ſecunda ſeptimana terminetur die bus 13. & horis 11. Tertia ſeptimana dieb. 19. & horis 19. vnde fit, quod dies vigeſima & nõ 21. fit critica: quia de uigeſima die ſolũ relinquũtur quinq; horæ: quo fit ut quilibet dies huius menſis medicinalis conſtet horis 23. & quatuor minutis.

Arbitror, quod neq; in medicina, neq; in alijs facultatibus inuenta ſit chimera magis euidens, quàm ſit iſta. Primò hæc opinio, quę Galeno adſcribitur, eſt falſa, & reprehenſione digna: quia menſis manifeſtæ uiſionis, ex quo componunt medicinalem, non eſt 26. dierum cum dimidio: quia Luna interdum apparet die coitus cum ſole: interdum ſecunda die poſt coitum, & rarò tertia, uel quarta die.

Hæc apparitio lunæ poſt coitum uariatur propter tres cauſas. Prima ob uelocitatem, uel tarditatem curſus Lunę.

Secunda ob breuitatem, uel longitudinem aſcenſionum ſignorum.

Tertia ob latitudinem, uel obliquitatẽ Lunę reſpectu lineæ eclypticæ; itaut, ſi omnes cauſæ citiſſimæ apparitionis lunę in unum conſpirẽt, Luna eodẽ die, quo iungitur cũ Sole uideri poſſit. Similiter ſi cauſæ tardiſſimæ apparitionis in unũ cõcurrant, Luna incipiet apparere ſolum quarta die poſt coitum cum Sole.

QVÆST. LXXIX.

De cauſis citæ, & tardæ apparitionis Lunæ.

Cauſæ verò citiſſimæ apparitionis ſunt hæ tres. Prima eſt velocitas motus Lunæ, quę contingit, dum Luna eſt in perigeo.

Secunda eſt quando Luna progreditur per ſigna breuis aſcenſionis.

Tertia quando Luna eſt in latitudine boreali reſpectu eclipticæ.

Quando igitur Luna fuerit in perigeo eccẽtrici, ac fuerit in Capricorno, Aquario, Piſcibus, Ariete, Tauro, & Geminis, habueritq; latitudinem quatuor ſiue ſex graduum: dicimus tunc lunã in regionib. Septentrionalibus, ſicuti ſunt Hibernia, & Dania, eodem die, quo coit cũ Sole apparere poſſe, itaut Luna vetus videatur ſummo mane, veſperi verò appareat noua: itaut tunc menſis manifeſtę viſionis conſtet ex vigintinouem dieb., vel ſaltem ex 28. In noſtris verò regionibus, tunc Luna appareret ſecunda die poſt coitum.

Cauſæ verò tardiſſimæ apparitionis ſunt hæ tres. Prima eſt, quando Luna eſt in apogeo.

Secunda, quando Luna eſt in ſignis tardæ aſcenſionis.

Tertia, quando Luna eſt latitudine auſtrali.

Quãdo igitur Luna erit in apogeo, eccentri nempè in Cãcro, Leone, Virgine Libra, Scorpione, vel Sagitario, tũc in noſtris partibus neq; primo, neque ſecundo neque tertio die poſt coitum apparebit, ſed ſolum quarto die; tunc certè menſis manifeſtæ viſionis cõſtabit ex 25. diebus, & nõ ex 26. cum dimidia: rarò tamẽ accidit, quod Luna videatur quarta die poſt coitum, vel eadẽ die coitus; dicimus rarò, quia luna ſolũ ſingulis quatuor annis eſt in perigeo, vel in apogeo eccẽtrici; non loquor modo de apogeo, & perigeo epicycli, quia hoc apogeũ, vel perigeũ epicycli ſingulis meſibus habetur, ideſt ſingulis 14. diebus ſemel apogeum & perigeum habentur.

Ex his patet, menſẽ medicinalẽ compoſitũ ex mẽſe manifeſtæ viſionis, & ex mẽſe motus periodici eſt chimericũ, ac pertinere potius ad arithmeticos, quã ad medicos, & aſtronomicos.

Cogimur igitur diſcere à Galeni opinione, non ſolum in ijs, quæ dependẽt ab hoc mẽſe medicinali; ſed etiam dũ putat dies iudicatorios & indicatorios à Lunæ aſpectibus prouenire, nẽpe à ſextili, quadrato, trigono, vel oppoſito Lunæ reſpectu principij ęgritudinis; putat. n. quartũ diem eſse indicatoriũ ob aſpectũ ſextilem, qui fit quatuor dierum ſpatio. Sed fallitur, quia hoc non reſpondet theoricę lunę; quoniã quando luna eſt in perigeo, ſextilis fit ante quartum diẽ; quando eſt in apogeo, ſextilis eſt in quinto. Quare quartus dies propter aſpectum ſextilem non erit index ſeptimi.

Parimodo hallucinari videtur Gal. dũ putat, quadratũ ſemper fieri ſeptem diebus, & ideo ſeptimum eſse criticum.

Similiter fallitur, dum putat trigonum fieri ſpatio vndecim dierum; ideo ratione aſpectus trigoni diem vndecimum eſse indicatorium decimiquarti.

Itidem dum putat aſpectum oppoſitũ fieri ſpatio 14. dierum; idcirco decimum quartum diem eſse iudicatoriũ; hęc certè non reſpondent theoricæ planetarũ: quia ſupponit, nõ dari motus lunæ retrogrados, non dari eccẽtricos, & epicyclos, quaſi quod neget phænomena, quę quotidie ab aſtronomis obſeruantur de Luna, & alij planetis.

Præterea Hippocr. nullibi dixit, indicatorios, & iudicatorios habere originẽ à Lunæ aſpectibus, ſiue à menſe medicinali, inſuper ſi vnus dies menſis medicinalis cõſtaret ex horis 23. & 4. minutis, ſequeretur, quod 80. 100. 120. & non eſse critici; ſed 81. 101. & 121. quia tertia hebdomada ſecundum opinionem illorũ, qui inſtituerunt menſẽ medicinalem perficitur dieb. 20. & horis quatuor cũ dimidia; quare in 80. dieb. excreſcerent horæ 18. & in die 100. excreſcerent horę 22. cum dimidia, & in 120. excreſcerent horę 27. quę omnino deſtruerẽt experimenta, & doctrinã ipſius Hippocratis; qui obſeruauit, Cleonactidem, mulierem habitãtem ad frigidam aquã, vxorem Epicratis, & multos alios fuiſse iudicatos in die 80. & non in 81. Heropitum eſse iudicatum in 100. & Parium in 120. & non in 121. die.

Accedit, quod iſti, qui admittunt dies indicatorios, & iudicatorios fieri à Luna, & ab eius aſpectibus ſibi ipſis contradicunt; quia aſserunt, motiones bonas, vel malas oriri ab aſpectibus: bona videlicet ab aſpectu ſeſtili, & trigono; malas verò à quadrato, & oppoſito: quia deinde conãtur fateri ex Hippocrate, & Gal. motiones malas fieri die 6. 8. 10. 16. & 18. in quibus diebus certè luna nõ eſt oppoſita, vel quadrangularis.

Demum quod 4. dies qui eſt index 7. non recipiat virtutẽ à luna, patet, quia licet 4. ſępè ſit index 7. & 11. decimiquarti & 17. vigeſimi: attamen vltra 20. quaterni nõ habent vim indicandi: ſed ſepteni: itaut 24. non poſſit eſse index 27. neque 31. trigeſimiquarti. Vltra verò 40. dicũt, rectè non ſeptenos, ſed 20. eſse criticos, ſed ſic eſt, quod à luna, vel ab aliquo aſpectu hæc prouenire non poſsunt: ergo tantò minus à menſe medicinali.

Sunt tamẽ ex vna parte plurimi medici Aſtrologiæ defenſores, inter quos eſt Ludou. Septalius vir alioqui doctiſſimus in ſuis comm. de aere aquis, & locis qui conatur confirmare ex Ariſtotele, dies indicatorios, & iudicatorios virtutem ſumere ab aſpectibus cæleſtibus, & ab ipſa Luna. Ex alia parte eſt Magnus A-

ſtro-

ſtronomus, qui edidit libellũ, in quo defendit Galenum de menſe medicinali.

Quo ad Ariſtotelis auctoritatem ipſe primo Meteorum in primis verbis habet „ Oportet mũdum hunc inferiorem eſſe continuum ſuperioribus lationibus, vt inde eius virtus gubernetur, ergo & dies indicatorij & iudicatorij à Cælo habent virtutem. Similiter Ariſtoteles ſecundo Cæli inquit, propter motum ſolis in obliquo circulo fieri generationes & corruptiones: immo ſecũdo de generatione & corruptione addit, propter motũ Solis & aliarũ planetarũ in obliquo circulo fieri generationes, & corruptiones; ſed clarius Philoſophus 4. de generatione animalũ cap. vltim declarat Solis, & Lunæ influxũ in hæc inferiora his verbis „ Luna eſt principium propter Solis ſocietatem; fit enim Luna quaſi alter Sol minor: ideo cõducit ad omnes generationes, & perfectiones; calores enim & refrigerationes cum quadã moderatione faciũt generationes; ſine moderatione verò faciũt corruptiones. Demum primo Meteororum cap. 2. inquit, Cælũm eſſe cauſam efficientem eorum impreſſionum, quæ fiũt circa elementa; elementa verò eſſe cauſam materialem; hæc ſunt illa fundamenta quæ deſumunt ab Ariſt ot.

Ad prædictas, Ariſtotelis auctoritates primo reſpondemus, Ariſtotelem ſecũdo de cælo tex. 42. determinaſse, cælũ agere lumine, & motu in hæc inferiora, & non influxu, & figura, vt putant Aſtrologi. Qui igitur negant, Cælũ agere in hæc inferiora influxu, & figura negabunt quoque iſtas motiones in 7. 14. & 20. fieri à Luna, & ſyderum aſpectibus.

Secundo reſpondemus Ariſt. locis cit. intelligere Cęlum agere in hęc inferiora tanquam agens commune, & vniuerſale: non vt priuatum & particulare: Cęlũque eſſe cauſam remotam, & non proximam: atque à remota nihil concludi affirmatiuè, ſed ſolum negatiuè in cameſtres.

Tertiò reſpondemus, Ariſtot. 3. de generatione animal. aſſerere, Sole accedẽte ad nos fieri generationes, nẽpè vere, & ęſtate generari herbas, & alia plura: recedente verò Sole .i. autũno & hyeme fieri corruptiones. Dum verò dicebatur ex Ariſtotele, Lunam propter Solis ſocietatẽ conducere ad generationem. Reſpondemus conducere ratione luminis, & motus: non ratione influxus, & figuræ. Ad poſtremum, dum dicebant ex Ariſtotele Cælum eſſe cauſam efficientem ipſarum impreſſionum: elementaque eſſe materiam recipientem impreſſiones, concedimus eſſe cauſam communẽ, & vniuerſalem, ſed non priuatam, & particularẽ, atque efficere in elementa impreſſionis ratione luminũ & motuum, & nõ ratione influxus, & aſpectuum, à quibus dicunt dies indicatorios, & iudicatorios particulares in ægritudinibus pendere.

Quo ad Maginum, qui pro defenſione Galeni & mẽſis medicinalis edidit libellum, in quo dicit Galenum propoſuiſſe quartum, & non tertium & quintum eſſe diem indicatorium: quia voluit ſolum proponere motum medium, qui cadit in quarta & non in tertia, vel quinta die. Similiter inquit Maginus Gal. propoſuiſse ſeptimum & non ſextum, & octauũ diẽ eſſe iudicatorium: quia in ſeptimo cadit motus medius: pari ratione dicit, propoſuiſſe vndecimum, nõ & decimũ & duodecimum: ſic decimumquartum & non decimumtertium, & decimumquintum, quia voluit tangere motum mediũ lunæ & nõ motũ lunæ velocior ẽ, vel tardiorẽ. Credimus Nos Maginum dupliciter hallucinari: primò quia ſupponit Galenum cognouiſſe motum medium, quod nõ poteſt admitti; illi enim qui non cognoſcũt ecẽtricos, vel epicyclos nõ poſsũt cognoſcere motũ medium; ſed ſic eſt quod Galen. hęc nõ cognouit; quia de his ne verbum quidem in ſuis libris. Deinde Maginus oſtendit, ſe Galenum non legiſſe, quia Galen. ſemper negat, octauum eſſe iudicatorium; atque negat decimum & duodecimũ eſſe indicatorios, atque abſolutè negat decimum quintũ eſſe iudicatorium; quod non eſſet negandũ; ſi dies indicatorij, & iudicatorij penderent à lunę aſpectibus. Prętereа ſi Galen. cognouiſſet motum mediũ cognouiſſet motũ retrogradum, ſtationarium, & directũ, ac per conſequens cognouiſſet eccentricos; & epyciclos, ſed de his neque ſomniauit Galenus.

QVÆ-

QVÆST. LXXX.

Oſtenditur quemlibet diem eſſe poſſe indicatorium, & iudicatorium.

NOs tamen experientia Hippocratis ſuffulti putamus, quemlibet diem eſſe poſſe indicatorium, & iudicatorium; quãuis in acutis frequentius ſint quartus ſeptimus, vndecimus, decimuſquartus, & vigeſimus. Quod reuera ita ſit, facile colligitur ex ęgrotantibus Hipp. in Epidemicis propoſitis, ad quos, tamquam ad exẽplaria ſufficientiſſima reduxit omnia experimenta, quæ deſumpſit à tabulis, quæ erãt in templo Æſculapij innumerabiles.

Hinc prima dies obſeruatur indicatoria in phrenetico, qui prima die virulenta vomuit, 3. verò die iudicatur ad mortem.

Secũda dies obſeruatur indicatoria in Pericle; quia in 2. habuit vrinas craſſas, & in quarta per ſudorem copioſum iudicatur ad ſalutem.

Tertia dies obſeruatur indicatoria in adoleſcente decumbente in foro mendacium; quia in tertia habuit extrema frigida, quæ indicabant mortem in quinta; tamen ob robur delatum fuit iudicium ad ſeptimum.

Quarta dies obſeruatur indicatoria in Sileno; quia in quarta die notabiliter omnia fuerunt exacerbata; in ſeptima debebat mori, obmutuit tamen; ob robur fuit delatum iudicium ad nonum: ſed quia die octaua eruperunt papulæ: ideo delatum fuit iudicium ad vndecimum, itaut octaua fuerit index vndecimi.

Quinta dies obſeruatur indicatoria in Horophonte in qua die intumuit lien, & in 17. iudicatur ad ſalutem.

Sexta dies obſeruatur indicatoria in ægroto, qui cænauit caleſcẽs in qua multum delirauit, iudicatur ad mortem in vndecima.

Septima obſeruatur indicatoria in muliere decumbente in foro mendacium, in qua die extrema apparuerunt frigida, ſed ob maximum robur delatum fuit iudiciũ ad decimumquartum diem, in quo moritur.

Octaua dies obſeruatur indicatoria in Pythione, quia in octaua die maior commotio fuit facta, & die decima iudicatur ad mortem.

Nona obſeruatur iudicatoria in ægro innominato, in quo die friguit, indicauitque quid erat euenturum in vndecima, in qua die moritur.

Decima ſeptima obſeruatur indicatoria in muliere decũbente in Lio, in qua irritatur aluus & iudicatur in 21.

Sed aliquis inſtare poterit: ſi quilibet dies poteſt eſſe indicatorius, quomodo poterit inueniri in quolibet ęgrotãte certus & determinatus dies indicatorius? Pro qua re dignoſcenda medicus in prima viſitatione ſtatim debet ideam, & motum morbi inuenire; nempè, an morbus ſit peracutus exactè an peracutus nõ exactè, an acutus exactè, an acutus non exactè.

Dignoſcemus peracutũ exactè (qui ſolet terminari in 1. quaternione (ſi primo, vel ſecundo die notabiles fiãt mutationes ad bonum, vel ad malum: ſi igitur iſtæ notabiles mutationes apparuerint primo die, primus erit indicatorius, vt dictũ eſt de phrenetico, & de Critone. Tertius verò in his erit vt plurimũ iudicatorius: dies enim iudicatorius nihil aliud eſt, quã dũ fiũt grauiora ſymptomata cũ aliqua notabili mutatione ad bonũ, vel ad malum.

Dignoſcemus peracutũ nõ exactè, qui in ſecundo quaternione terminari ſolet, ſi grauia ſymptomata appareãt tertio, vel quarto die, vt contigit Philiſco, de quo Gal. loquens habet hæc verba „ Vbi tertius & quartus dies habẽt grauia ſymptomata, iudicium expectandum eſt in ſexta vel ſeptima die.

Acutũ verò exactè, qui ſolet terminari 14. die, dignoſcemus, ſi ęger mutationes habeat graues in ſexto, vel ſeptimo die, qui dies ſunt indicatorij vndecimi, vel decimiquarti, & ſic de alijs, vt plurimum contingere ſolet.

Quo ad dies iudicatorios, ſeu criticos, quod idem eſt, ſimiliter dicimus, quemlibet diem poſſe eſſe criticum.

Quod quilibet dies poſſit eſſe criticus probatur per obſeruationes ab Hippocrate deſumptas in Epidemicis, & alibi. Ex Hippocrate 3. prognoſt. 16. angina grauiſſima interdũ primo die interimit, & prima die interdum ad ſalutem terminatur. 2. epid. Coi ſoror laborans hepatis inflãmatione ſecundo die moritur: ergo primus & ſecundus dies poſſunt eſſe critici.

Nec

Nec valet, dũ dicit Valeſius, illos dies, non eſſe uocãdos criticos, qui mori ſolũ, ſed illos qui ſanari etiam poſſint. Nec putat dari exempla morborũ perperacutorum, qui ſanentur prima, uel ſecunda die. Fallitur, quia ipſe Galenus 7. aphoriſ. 1. citat caſum iuuenis, qui liberatur prima die per uomitum bilis ęruginoſæ morbo lethali. Prætereа innumeri anginoſi prima, uel ſecunda die ſanantur. Deinde 3. epid. 3. habetur, Critonẽ, & Phreneticum iudicari, & mori in tertio die.

Lariſſam caluum mori in quarto.

Periclem liberari in quarto.

Eraſinum mori in quinto.

Metonem liberari in quinto.

Philiſcum mori in ſexto.

Virginem Lariſſæ liberari in ſexto.

Adoleſcentem decumbentem in foro mendacij mori, ſeu iudicari in ſeptimo.

Quod dictum eſt de prima ſeptimana poteſt applicari ſecũdę, & tertię ſeptimanę: quia tertia die reſpõdet decimę, quarta reſpondet undecimę, quinta, duodecimæ, ſexta decimętertiæ, & ſeptima decimęquartæ.

QVÆST. LXXXI.

A quibus cauſis proueniant dies critici.

Cauſæ uerò dierũ criticorum nõ proueniũt immediatè à Cęlo, vt probatũ eſt: ſed à maiori, vel minori virtute agentiũ particulariũ, & à maiori vel minori diſpoſitione patientium. Innumerabilia ſunt diſcrimina agentium, & patientium. Hinc eſt quod patiens modò vincitur ab agente horæ ſpacio, vt epilepſia: modò diei ſpacio, vt ephimera: modò vnius hebdomadę curſu, vt febris ardens: modò duarũ hebdomadarum interuallo, vt febris acuta exactè, modò in vigeſima die, vt febris acuta non exactè, modò vnius anni ſpatio, & vltra, vt quartana; & modo nunquam, vt podraga nodoſa.

Parimodo ex ouis incubatis ſub glociẽti galina ſpacio 22. dierum paruuli naſcũtur, nec citius, nec tardius. Similiter bubo, qui fit ex ſanguine ſyncero in parte tẽperata ſeptem diebus ſuppuratur, non propter lunę aſpectum quadrangularem: ſed quia eius natura talis eſt: ſi vero ſanguini fuerit mixta bilis citius ſuppurabitur, ſi pituita, tardius.

Hinc Galen. 3. pręſag. 26. protulit hanc diuinam ſententiam „ ſi vires ſint robuſtę, & humores peccantes ſint calidi, cito iudicatur per excretionem: ſi verò vires ſint robuſtę, & humores ſint frigidi, tardè iudicantur, & per abſceſſum: ſi vires ſint debiles, & humores ſint calidi, ſimiliter per abſceſſum: ſi vires ſint debiles, & humores frigidi, vel moriuntur, uel uix tandem coquuntur. Hæc Galenus.

Amplius excara facta à ferro cãdẽti ſeparatur ſpacio ſex dierũ in temperamento humidiori; in ſicciori paulo maiori interuallo, nempè ſeptem dierum: quare non ratione aſpectuũ ſyderum, ſed ratione naturæ particularis.

Ad eundem modum ſanguis menſtruus in aliquibus mulieribus citius, in aliquibus tardius fuit, non ratione Lunæ, ſed ratione diuerſitatis uirtutis temperatuæ, conformationis, & diſpoſitionis ſanguinis. Neque fluunt menſes ſolum in Lunę coitu cum Sole, uel in plenilunio, ut medicorum uulgus ſupponit: ſed qualibet die, & qualibet menſis hora prout varia eſt uirtus, & uaria eſt corporis diſpoſitio.

Eadem ratione fructus citius, uel tardius matureſcũt: quia eorũ natura particularis id efficere poteſt. In principio mẽſis Aprilis matureſcunt aſparagi, in menſe Maij cinera. In Iunio, uel paulò ante ceraſa, ficus in Iul. Vuę in Auguſt tardius, vel citius, prout regiones ſũt calidiores, vel frigid.: quia à natura particulari, & à virtute agẽtiũ, & patientium particulariũ hęc omnia fiunt. Hinc ſi vires in ceraſum inſerantur, vuę matureſcunt multo ante, in Iunio videlicet: quia vites à ceraſo citius, quam à terrę ſolio alimentum ſumunt.

His igitur hunc in modum conſtitutis ceſſare debent admirationes de muliere decumbente in foro mendacij, cur in 7. habuerit extrema frigida & ſeptimus fuerit index 14. quod nõ fuit Gal. principijs conſentaneum, qui tenet quando dies indicatorius eſt in ſextili, diem iudicatoriũ debere eſſe in fine quadrati, intelligendo per ſextile, & quadratũ reſpectu principij ęgritudinis, & non reſpectu nouilunij.

Parimodo ceſſare debẽt admirationes de Pythione, de filia Euryanactis, de Hermo.

mocrate,& de alijs.De Pythione, qui iudicatus ſit in decima,& non in vndecima quod cum Galeni principijs reluctetur, dixit Galenus mendum eſſe in codice Hippoc., itaut debeat legi iudicatum eſſe in vndecima,& non in decima.

De Filia Euryanactis Galen. miratur, cur mortua ſit die 19.quæ neq;eſt critica, neque vllo pacto ex menſe medicinali colligi poteſt.Deinde miratur,cur habuerit exacerbationes in die pari:videns igitur Galenus hanc Hippoc. hiſtoriam ſuis principijs non ſemper conſentire,vt tollat difficultates, inquit in 19. mortuam fuiſſe filiā Euryanactis ob deſtillationes, & innatam tabem,quæ ordinem dierum criticorum permutarunt: nihilominus Galenus refert non fuiſſe tabidam, ſed ſolum ad tabem fuiſſe propenſam.

De Eraſino miratur Gal.: quia omnia erant in ſecunda die exacerbata:tamē nō fuit iudicatus in quarta, ſed in quinta. Vidēs Gal. etiā hunc caſum non reſpondere ſuis principijs protulit hęc verba,,Si primam diem in caſu Eraſini nō enumeres, cū fuerit quietus,illud iudicium erit in quarta,quod non tollit difficultatē: ex Hippoc.enim 2.aphoriſ. 30. in principio, & fine morbi omnia quietiora, quare in principio, & pręcipuè prima die morbus ſemper eſt quietus, & hac ratione nunquam eſſet enumerāda prima dies, quod numerum criticorum dierum deſtrueret.

De Hermocr.Gal.mirari videtur, quod non fuerit mortuus vigeſima die quia omnia in 17.erant ita exacerbata,vt indicarent moriturū vigeſima:tamē in vigeſima bene habuit: ſolumq; moritur 27.

Reſpondet Galenus cur Hermocrat. in uigeſima non fuerit iudicatus, dicēdo decimamſeptimam fuiſſe exacerbatam à putredine abſque eo quod calor natiuus operetur: Ecce quod ipſemet Gal. veritate coactus tandem refert dies iudicatorios ad calorem natiuum, ut nos quoque ſuperius probauimus: ueritas enim habet hanc pręrogatiuam, ut ſemetipſam oſtēdat: & uti dicit ipſe Galenus 2. de ſimp. medicina cap. 27. ,, ipſam ueritatem celerrimam inuentionem obtinere.

Hinc Galenus 3. de diebus decretorijs cap. 10.rectè ſentit, dies per accidens decernere,& indicare: ſubdit,nec tertium, nec quartum numerum eſſe auctorem criſis, quæ ſententia deſtruit quidem menſem medicinalem, qui factus eſt ex numero,& non ex re numerata.

Parimodo ueritati conſentiens 2. de pręſag. com. 28. dicit,febrem reddi longam, aut propter particulam malè affectā, cui ægrè curatio adhiberi poſſit, aut ob craſſos,& uiſcidos humores,aut ob errorem commiſſum. Quare prout maius, uel minus eſt robur,& prout materia ſiue humores ſunt magis,uel minus diſpoſiti, quilibet dies poteſt eſſe indicatorius,& quilibet dies poterit eſſe iudicatorius, ſeu criticus concedimus tamē, alioquos dies frequētius iudicare,ſed nō propter Lunā, ſed propter particulares diſpoſitiones ſupra allatas,quę frequētius accidere ſolēt.

Demum pro defenſione Gal. dicimus, quod quæ dicta ſunt ab illo de mēſe medicinali tertio de diebus decretorijs non fuiſſe propoſita ſecundum propriam opinionem:quia ipſemet Galenus c.10.eiuſdem libri habet hæc formalia verba ,, Primus liber huius operis ſufficit. Quod ſi non laboris fugitantior ſit, ſecundum quoq; adijciat, à tertio autem abſtineat: quia inuito illum ſcripſimus: ſubdit vos ò Dij Immortales nouiſtis, vos in teſtimoniū voco,hęc me amicorū quorundā pręcib. vehementer adactū ſcriptis mādaſſe.

Ex his colligimus,quod ea, quæ continentur tertio libro de diebus decretorijs non eſſe propoſita ex propria ſententia,ſed omninò à mente Gal.fuiſſe aliena. Inde factum eſt quod Galenus nullibi in ſuis voluminibus mentionem faciat de menſe medicinali: quia reuera illum tamquam chimericum, vt quibuſdam amicis ſatisfaceret, propoſuit.

APHORISMVS XXI.

QVæ ducere oportet, quo maximè natura vergit per loca conferentia eò ducere conuenit.

Docuit ſuperiùs Hip., quādo medicus debet permittere totū negotium naturę, dum dicebat quæ iudicantur, & iudicata ſunt integrè. In hoc verò aphoriſmo docet, per quæ loca debeant euacuari humores, qui neq; iudicantur,neq; iudicata ſunt integrè, ſumendo indicationem à dupli-

à duplici ſcopo. Primus à locis conferentibus. Secundus ab humoris inclinatione: itaut Hippoc. in hoc aphoriſ. breuiſſimè tradat artem inueniendi ipſa medicamenta in quauis ægritudine. Si quis enim de inuentione medicamenti centum ſcriberet uolumina non poſſet aliud in medium aducere, niſi hos duos ſcopos duobus uerbis ab Hip. prolatos, uidelicet humoris inclinationē, & loca conferētia.

Quod uerò per hos duos ſcopos cognoſcantur medicamenta, patet: quia dum cognoſcimus humores inclinare ad ueſicam ſtatim intelligimus medicamentum debere eſſe diureticum: ſi ad uentriculum, eſſe uomitorium, ſi uerò ad aluum, eſſe catharticum.

Alia continuatio huius aphoriſmi cum ſuperiori uagatur per ſcholas nō ſpernēda quidem, ſed nō ita artificioſa; talis eſt; euacuatio uniuerſim conſiderata eſt duplex, naturalis, & artificialis. Prima eſt dū natura ſpontè euacuat indicādo perfectè ipſum morbū. Secunda eſt artificialis, quę à medico molitur. In ſuperiori aphor. egit de euacuatione facta à natura integrè, & perfectè; in hoc uerò agit de euacuatione artificiali, quæ à medico fit; quare intentio Hippocratis in hoc aphoriſ. eſt duo docere. Primum quid agendum ſit à medico, quando natura rectè mouet humorē, ſed euacuat inperfectè. Secundum docet, quid agēdum à medico quando natura nō rectè mouet humores uidelicet per loca conferentia; ſuffultus eſt aphoriſ. hoc principio, eſſe imitandam naturam benè operantem, quando mouet humores habentes propenſionem, & per loca conferentia: ſecus natura non eſt imitanda; ſed ut dicit Galenus in comm. à motu prauo diſtrahenda.

Prima dubitatio; uidetur Hippoc. inordinatus, quia in hoc aphoriſmo agit per quæ loca ſit facienda euacuatio. In ſequenti aphoriſ. agit de tempore. In 23. de quantitate; ſed ſic eſt quod quantum antecedit tempus, & tēpus antecedit locum, per quem fit euacuatio; ergo Hippoc. agens prius de loco eſt inordinatus.

Præterea quantum antecedit tēpus, & tempus locum ex ſententia ipſius Hippoc., qui 6. epid. 6. tex. 32. hoc ordine rectam remediorum adminiſtrationē proponit, quantum, quando, quomodo, & ubi, ſeu locum; ecce quod in fine proponit locū.

Reſpondemus ad inſtantiam, Hippoc. in hoc aphoriſmo non agere de loco, ſed de inuentione medicamenti, quæ deſumitur à duplici ſcopo, quorum alter deſūptus eſt ab humoris inclinatione; alter uerò à loco, per quem euacuatio fieri debeat. Quod uerò, qui cognoſcūt hos duos ſcopos, ſtatim intelligant quodnā debeat eſſe medicamentum, patet ex cōtinuatione aphoriſ. ſuperius allata; dum enim cognoſcimus humores peccantes propenſos eſſe ad ueſicā, inde colligimus remediū debere eſſe diureticum, & ſic de alijs, ut dictum eſt ſuperius; ideo Hippoc. non agit in hoc aphoriſ. de recta medicamenti adminiſtratione, in qua abſque dubio locus non præcedit alias conditiones; ſed agit de inuentione medicamenti deſumenda ab humoris inclinatione, & à locis conferentibus, ut dictum eſt.

Diuiditur aphoriſmus in duas partes. In prima uult euacuandi occaſionem eſſe deſumendam ab inclinatione humoris peccantis. In ſecunda uerò à locis conferentibus.

Quo ad uerba „ *Quæ ducere oportet*. Gal. in comm. per ea quæ ducere oportet, intelligit illa, quæ neque iudicantur, neque iudicata ſunt integrè, & hæc ſunt illa, quæ indigent medico auxilio.

Quo natura maximè vergit. In Greco codice Cænomani dictio (natura) non reperitur: ideo illam remouet à ſuo tex. ſed reuera poni debet, quia inuenitur in lib. de venæ ſectione aduerſus Eraſiſtratum, vbi Galenus exponens hunc aphoriſm. proponit dictionem (natura) alioquin aphoriſmus eſſet de motu ſymptomatico facto videlicet à morbo, & non à natura: atque aphoriſmus eſſet falſus: quia motus ſymptomatici, vt tales ſemper lędunt, & vt tales non ſunt aiuuandi.

Dicit *quo maximè vergit*: ponit illud maximè, vt amplectatur non ſolū motū, & impetum humorū euacuandorū, ſed etiā motū naturæ, ideſt facultatis expultricis, vel attractricis: quia ſi humores ſolo ſuo impetu mouerentur nō concurrente naturali expultrice, dicerētur turgentes: humores verò, ſi nō turgeant, nō mouentur à ſe, & proprio impetu, vt colligitur

Galeno 2. de diff. febr. vltimo, & tertio de facul. naturalibus 13. ſecus omnis fluxio humorum ad inferiora fieret: mouentur enim vel à parte mittente expulſi, vel à recipiente attracti.

Eo ducere oportet ſupple, ſi loca ſint conferentia. Ad locos affectos humores non ſunt ducendi: neque per partes læſas euacuandi, niſi totum corpus prius ſit benè purgatū, alioqui plura eſſent illa excrementa, quę confluerent ad partem læſam, quam illa, quę euacuantur. Galen. 2. in ſextum epid. comm. 29. loquēs de Simone his verbis exprimit hanc doctrinam „Per fomenta plus attrahitur ni non purgato corpore, quam reſoluitur.

QVÆST. LXXXII.
Quando topica applicantur corpori non purgato.

HInc neque topica applicantur corpori non purgato, niſi in ſeptem caſibus: quorum primus eſt quando affectus eſt ita leuis, vt ſine purgatione tolli poſsit, vt docet Galenus primo de comp. medicorum S.L. cap. de alopetia: ac 1. aphoriſmorum 15. Galen. animaduertit, quod ſi omnia excrementa depoſita ſint in partem læſam corpore exiſtente illis libero, quod cognoſcitur per vrinā, & alui excremēta, topica applicari poſsint abſque alia prçcedenti euacuatione: hac ratione moti nos tollimus, & impetigines ſucco himonum cum criſochola, & mortuorum baſia, faciē abluendo aqua, quę ſic prçparatur. Recipe aquę cōmunis lib. ſex ſublimati 3. 2. therebentinę lib. mediam: bulliant donec therebentina fundum petat.

Secūdus caſus, dū materia eſt venefica, vel ex morſu, vel venenatis armis; tunc, ſine prçcedenti purgatione adurimus partem: quia venenum nōn dat inducias.

Tertius caſus, in apoſtematū principio vtimur repellentibus ante totius purgationem.

Quartus ex Galen. primo ad Glauc. 14. ante aliam purgationem os ventriculi, ſi imbecillum ſit, roborandum eſt.

Quintus caſus ex Galeno primo ad Glauc. 9. in tertiana legitima cōuenit balneum ante euacuationem totius: hoc fine, vt humores contemperentur: dum enim Galen. 11. meth. 9. prohibet balneum, niſi humores ſint concocti: dicimus ibi proponere balneum nō ad temperandum, ſed ad expurgandum corpus per ſudorem.

Sextus caſus, dum adſunt vrgētia, ſicuti ſunt magni dolores, vel ſyncopes: ante alias euacuationes applicamus topica.

Septimus, applicamus fomenta, ut periculum faciamus, an morbus pendeat ex flatib., ut fecit Hippocrates in Anaxione.

PEr loca conferentia, ut dicit Galen. in com. Hippocrates intelligit os, nares, aures uentriculum, inteſtina, hemorrhoides, uterum ueſicam, & demum meatus inſenſibiles, qui ſunt maximè cōferentes, ut in ſtatica probauimus.

QVÆST. LXXXIII.
Sex conditiones requiruntur, vt loca ſint conferentia.

NOtandum ad hoc, ut loca ſint conferentia, quod requirantur ſex conditiones.

Prima, ut loca, per quæ fieri debeant euacuationes, ſint illæſa: ratio eſt quia excrementa ad partes lęſas nō ſunt ducēda, hoc prçceptum eſt Galeni 13. meth. cap. 11. ubi aſſerit, ſi inteſtina ſint inflammata, uel alio affectu corrupta, nō eſſe purgandū per aluum, ſed potius per urinam. Subdit, ſi lęſi ſint renes, non eſſe euacuandum per urinam. Idem prçcipit Galenus 2. in epid. comm. 7. his uerbis „ Veſica & renibus uitiatis prçſtat per aluum euacuare: inteſtinis uero malè habētibus per urinā. Quare niſi adſint duo ſcopi propoſiti ab Hippoc. in apho. quorum primus deſumitur à natura habente inclinationem ad illam partem ſecundus uerò à loco conferente, per eam partem non trahimus: ſed diuertimus, & reuellimus.

Eandem doctrinam tradit Hippocrates 6. epid. 2. tex. 29. ubi inquit „ Reuellere, ſi quo non oportet, uergat, ſi autem quo oporteat aperire, ut ſingula uergat. Valeant igitur, qui in dyſenteria, & collica paſsione utuntur pharmaco, & qui in nephritica paſsione utuntur diureticis, quādo renes ſunt inflammati, quo caſu neque diuretica frigida conueniunt, quia & ipſa

ſa ad inflammatos renes ferunt excremēta. Parimodo ex Gal. 5. aphoriſ. 46. colligitur, menſes non eſſe mouendos, ſi os uteri ab omento, vel aliquo tumore comprimatur, quia tumor magis excreſceret.

Secunda conditio locorum conferentiũ eſt, vt loca per quæ facienda eſt euacuatio non poſſint ita lędi ab humoribus, qui per illam partem euacuari debent, vt potius incommodum, quam comodum recipiant; vt Galen. in com. animaduertit.

Hinc ſi in vētriculi fũdo eſſet atra bilis, vel bilis ęruginoſa, vomitus nõ cõueniret, quia humoris venefici trãſitus per os poſſet derepētè interimere, quod animaduertit Hippoc. cum Galeno 4. aphor. 22. his verbis „ atram bilem ſupra vel infra, lethale. Parimodo Galenus 5. aphoriſ. 1. facit mentionem de quodam iuuene, qui euomũit æruginoſa, ſtatimque eius corpus redditum fuiſſe conuulſum, ac niſi tota fuiſſet expulſa, & fuiſſet robuſtiſſimus, eadem die perijſſet. Idem dicimus de fęce melancholica aduſta, quæ non ſit mouenda per vomitum, niſi prius eius acrimonia contemperetur, quod obſeruare videtur Galen. 1. ad Glauc. cap. de quartana, qui, dum vult per vomitum reijcere aduſtam melãcholiam, admonet à cibo id faciendum, qui acrimoniam humoris, & ellebori, quo vtitur ad vomendum, moderetur. Nos verò ante vomitum vtimur epichieraſticis, cuiuſmodi ſunt ſerum lactis, vel lac aſininum, quæ acrimonia retundunt: vel vtimur vomitorio cum iuſculo pingui, vel oleo amygd. quæ attemperant, & ſimul vomitum prouocant.

Tertia conditio locorum conferentiũ eſt, quod partes vicinę principes non poſſint ab humoribus, qui euacuantur, notabiliter lędi, veluti in phrenitide, in qua præſtat bilem euacuare per ſeceſſum, quã per vomitum; quia læſo orificio ventriculi ab ipſo vomitu, cerebrum per ſextum par neruorum habens ſympathiam cum ſtomacho maximè læderetur.

Quarta conditio eſt, vt loca conferentia ſint proxima humoribus euacuandis, quod ratione & auctoritate confirmatur. Ratione quia de natura omniũ medicarũ operationũ ſunt tres ſcopi, qui fuerũt inuenti ab Aſclepiade, & à Galeno maximè celebrati, quippe ſunt, cito, tutò, iucũdè: cito; ergo per proxima, niſi aliquid impediat.

Idem patet Galeni auctoritate 2. in ſextum epid. com. 22. vbi laudat Sab'ni ſententiam, qui in fluxu ſanguinis è naribus, ſecabat venã cubiti eiuſdem lateris ob vicinitatem. Eadem doctrinã Galenus proponit 7. meth. vlt. vbi inquit, ſi vitium ſit in parte cõcaua ipſius hepatis, faciẽda eſt euacuatio per inteſtina; ſi in conuexa per vrinam; hoc fine ſane, vt per proxima fiat euacuatio. Addit per vrinam, dummodo non ſit vitioſi ſucci magna copia in renibus; quia tunc prius per cathartica facienda eſt euacuatio, deinde per diuretica, quę præcepta ſanè maximè ſunt obſeruanda, antequam diureticis vtamur, quod noſtratum plurimi non animaduertunt.

Demum idem confirmat Hippocrates ſecundo in 2. epid. tex. 27. in caſu Bionis, qui per vrinæ profluuiũ lienis tumore liberatur. Conſenſus lienis cum renibus eſt per lienis arterias, quæ arterijs emulgentibus implantantur. In caſu Bionis natura depleuit lienem per vrinæ vaſa: quia & erant loca conferentia, & proximiora. Hinc medici ſępiſſimè citius ſanant ſpleneticos diureticus, quam catharticis.

Quinta conditio eſt, vt conferentia ſint reſpectu humorum euacuandorum recto tramite diſſita: citius enim ſanantur corpora, vbi eſt rectitudo vaſorum: quia linea recta eſt omnium breuiſſima. Hinc Galenus lib. de curandi ratione per ſanguinis miſſionem cap. 15. præcipit ſeruandam eſſe rectitudinem, vt ęgri citiſſimè ſanentur.

Sexta conditio eſt, vt vaſa ſint communia inter humores euacuandos, & loca conferētia, vt euacuatio fiat (vt docet Galenus 13. meth. 11.) per vaſa communia. Non omnes conueniunt quid intelligat Galenus per uaſa communia.

Curtius lib. de uenæ ſect. & Alij plures per uaſa communia intelligunt uenas, eo quia nulla eſt corporis particula, quæ uenis careat, itaut omnes uenæ habeant ſocietatem cum caua, uel porta.

Reijcitur hæc opinio: quia præter uenas, plurimi ſunt canales & emiſſaria, & plurimę ſcatebræ, ut uentriculus, inteſtina uterus, ureteres, ueſica, arteriæ, ſpatia uaria inter carnes, ſunt nerui, membranę, & cutis totius corporis.

Ego

Ego autẽ puto per vaſa communia intelligi poſse non ſolum venas,ſed omnes meatus,tam ſenſibiles,quam inſenſibiles. Hinc Galenus 1.meth.cap.2.dicit ex Hippocr. totum corpus eſse σύμπνουν καὶ σύῤῥουν, ideſt,tranſpirabile, & conſluxile per uaſa nobis omninò incognita.

Quis enim eſt ille qui per ſcientiam anatomicam penetraret uias, quæ ſunt inter proceſsus mamillares, qui ſunt inſtrumenta odoratus,& uterum?

Quod uerò euidentiſſimus ſit iſte cõſenſus inter uterum, & odoratus inſtrumenta patet experiẽtia, quia odores gratiſſimi alliciunt uterum ad partes ſupernas ingratiſſimi illum deorſum depellũt.

Immo Ariſtot.8.de hiſtoria animalium cap. 24. refert,,, Odore extinctæ lucernę interdum ſequi abortum ; itaut à malo odore extinctę lucernæ poſſit depelli fœtus extra uterum.

Pręterea alij innumerabiles dãtur cõſẽſus per meatus occultos,quod ſępè numero obſeruauit Hippoc.; ſicuti 6. epidemiorum,& lib.de humoribus refert, pleuritidem interdum per hęmorrhoidas ſolui pellendo humores conuerſos in pus per meatus inſenſibiles ad illas uenas. Præterea pleuritis,uel aliqua alia inflammatio ſupra ſeptum, dum fit ſuppuratio, pus interdum per urinam euacuatur.

De hac mirabili transũptione per meatus incognitos mentionem facit Gal. 7. ſec. aphoriſmorum comm. 35. & 54. de eadem re ſatis fusè 6. de loc.aff. c. 4. & 5. meth. c. 8. quem mirabilem euacuandi modum medici plebei neque intelligunt, nec mẽte fingere, uel cõminiſci poſsũt.

Similiter admirandus eſt caſus Clozomenij quomodo parotides fuerint per urinas expurgati.

QVÆST. LXXXIV.

Quænam ſint conditiones, quæ reddunt loca magis,& minus conferentia.

DEmũ ſunt quatuor conditiones,quę reddunt loca magis,& minus cõferentia. Prima eſt habitus corporis, quæ conditio proponitur ab Hippoc.4.aphor. 6. & 7. ubi dicit ,, habitus gracilis per uomitum facilè euacuatur, carnoſus, & pinguis per aluum; ratio eſt quia in gracili peccant humores billioſi, qui leues ſunt;in carnoſo lenti,& ponderoſi.

Secunda conditio pertinet ad anni tẽpora, de qua Hippocrates 4. aphoriſmor. 4.ait ,, Æſtate per ſuperiora, hyeme per inferiora purgandum. Montanus tamen neſcio qua ratione ductus potius laudet vomitum faciẽdũ eſſe tẽpore hyberno quam æſtiuo: idq; colligit ex Auctore de ſalubri dieta 15.Cæterum mirandum eſt, cur Montanus reliquerit aphoriſmos, & receperit libellum de ſalubri diæta : cuius auctor non eſt Hippocrates, ſed Polybij.

Hæc Montani opinio ob tres rationes reijci poteſt,prima, quia hyeme abundãt humores craſſi,qui deorsũ tendunt:ergo non per vomitũ. Secunda quia venæ ſuperiores tempore hyberno ſunt magis refertæ: itaut inter uomendum poſſint in partib. ſuperiorbus excitari inflammationes. Tertia ob uomitus impetum, uenæ hyeme, cum ſint denſiores, & magis repletæ, facilè rumpi poſſent.

Tertia conditio eſt magna excremẽtorum quantitas;Galenus enim 7. meth. vltimo; ſi in gibba eſt multa excrementorũ viſcoſorum quantitas per pharmaca deijciuntur:ſi mediocris quantitas per vrinales meatus: ratio eſt; quia copioſa excrementa per pharmaca educũtur,ne diuretica ferant ipſa excrementa in vaſa renũ minora,& inde ita infarciãtur,vt nephritica affectio fiat. Valeant igitur illi, qui non benè purgato corpore,vel aquis diureticis thermalibus vtuntur, vel lacte ſẽmelonum,vel ſimilibus,quę introducunt affectiones malas, & curatu difficiles.

Quarta conditio pertinet ad proprietates indiuiduantes: aliqui enim ita reſpuunt ſoluentia medicamenta, vt nullo modo ipſa admittant.

Alij phlebotomiam pati non poſſunt.

Alij ſyrupum roſatum ſolutiuum propter roſatum odorem in animi deliquium labuntur.

Atque alij alias habent proprietates, quæ certè innumerabiles quotidie in indiuiduis obſeruantur.

Quare medicus debet ad examẽ reuocare cõditiones indiuiduãtes,& in ſingulis ęgrotantib.perquirere,an aliqua inueniatur noua, & omninò ab alijs diuerſa: quo peracto, deinde proponere id quod

eſt proportionatum, & quod certè iuuet, & non noceat.

PRima dubitatio: Hippoc. proponit in aphor. duas conditiones optimę euacuationis: quarum prima eſt, vt euacuentur humores habentes propenſionem, & inclinationem ad euacuationem. Secunda ut euacuentur per regionē conuenientem. Ex alia parte totū oppoſitum uidetur aſſerere Hippoc. 4. ſec. aphor. 41. ubi habet hunc aphor. „ ſudor multus per ſomnum factus copioſiore cibo corpus uti ſignificat: quod ſi parcius epulanti hoc accidat uacuatione indigere. Similiter Auicen. 2. 4. trac. 1. c 68. inquit: in multo ſudore ex repletione facto per aluū eſſe euacuandum: ergo non eſt uerū, quod euacuatio facienda ſit per regionem cōuenientem: quamuis humores ſint inclinati, & propenſi ad illam euacuationem.

Reſpondetur, aphor. eſſe ueriſſimum, dummodo aliquid non prohibeat: dum igitur corpus perfuſum eſt copioſo ſudore ex pluri cibo, inde reſultat materia tenuis, & craſſa: craſſa certè per aluum eſt euacuanda, ſecus obſtructiones, & putredines excitarentur: ſi tota materia peccans eſſet tenuis, & inclinaret ad ſudorē, aluus nō eſset mouenda: ſed cum in corpore materia tenuis permixta ſit craſſæ: niſi fieret euacuatio per aluum, tenuis quidem euacuaretur: ſed craſſa relinqueretur tamquam multorum malorum ſoboles. Præterea ſeparādo tenuem à craſſa cuatio redderetur difficilior.

Secunda dubitatio: ſuccus crudus interdum mouetur per aluum, interdum per vrinam: medici igitur nō debent vti medicamento euacuante humorem crudū: quia ex Hippocr. ſequenti aphoriſmo cōcocta, & non cruda ſunt medicanda. pręterea ex Galeno 4. de tuenda ſanit. c. 5. deiectio crudorum efficit tormina, cruda anguſtas vias reddunt, & ſunt impedimēto, ne praui humores euacuentur. Deinde eſto, quod cruda moueātur per regionem conuenientem, efficient decretoriū non iudicans, quæ decretoria non iudicātia ex Gal. com. 12. huius ſec. & in Philiſco vel ſunt lethalia, ſi iungantur cū aliquo ſigno lethali, vel ſaltem ſūt difficilis iudicij. His poſitis, ſequetur quod duæ conditiones, propoſitæ ab Hipp. in aph. indicantes optimam euacuationem, quatū prima eſt humoris euacuandi propēſio, & locus conueniēs, per quē fit euacuatio, nū ſufficiāt: ergo aph. erit diminutus.

Reſp. Hippoc. in hoc aphor. nō propoſuiſſe omnes conditiones optimę euacuationis, ſed tantum duas præcipuas: ſupponit. n. Hippoc. in omni affectu, humores vergentes per loca conferentia eſſe euacuandos, niſi aliquid prohibeat: cruditas inter prohibētia euacuationē collocatur.

Pręterea reſpondemus, cruditatem eſſe duum generum, aliam eſſe aquoſam, aliā verò craſſam, & viſcoſā. De aquoſa dicimus, ſi inclinet ad loca conferentia commodè euacuari poſse, ſicuti in hydropicis aquoſa excrementa elaterio euacuari ſolēt: cruditas verò craſsa, & viſcoſa eſt immobilis, neq; ad loca conferentia habet propenſionem, quemadmodum animaduertit Gal. 2. de humor. com. 15. vbi habet hęc verba, „ Humores incocti sūt ſtabiles, & ita infixi, vt difficulter dimoueri poſſint medicamētis purgantib., niſi coquātur: immo dum cruda, & infixa, medicamento euacuari tentamus excitātur tormina, & clauduntur viæ per quas excrementa praua ab ipſa natura poſsent euacuari. Deinde poſsent medicamenta efficere alia grauiora ſympt., vt refert Gal. multis loc. Quare pro ſolutione dicimus, dum ſuccus crudus habet inclinationem ad inteſtina, vel ad vaſa vrinaria, quod tunc medicus commodè vti poſſit medicamento, vel diuretico proportionato.

Demum Galenus in comm. declarans quando medicus debeat ducere, quo natura uergit, & quādo reuellere debeat, habet hæc uerba, „ Oportet Med. cū naturæ motū animaduertere, & ſi idoneus fuerit, ei ſubminiſtrare: ſi uerò cōtrarius, diuertere, ſeu reuellere. Niſi igitur aliquid intelligamus de natura deriuationis, quæ eſt illa, quæ ſequitur naturæ motum, & humorum peccantiū inclinationem, atque aliquid intelligamus de natura reuulſionis, quę ſequitur motū contrarium ipſi naturæ, & inclinationi humorū, aph. certè intelligi non poterit.

QVÆST. LXXXV.

De Reuulſione.

QVantum attinet ad reuulſionem. Ex Hippocrate, & Gal. de ratione reuulſio-

uulſionis quatuor ſunt conditiones. Prima quod fiat per diſtantiſſima. Secunda quod reuulſio fiat per rectitudinem. Tertia quod trahantur humores verſus originē. Quarta quod fiat per vaſa communia.

Quo ad primam conditionem, quod ſcilicet reuulſio fiat per diſtantiſſima, colligitur ex Gal. multis in locis, ſicuti 13. met. c. 11. vbi habet hæc verba „ in inflammationibus eſſe reuellendos humores longiſſimè à partibus inflammatis. Deinde 2. ad Glauc. 2 habet hęc „ ſi morbus eſt in genu ſanguis eſt mittendus ex brachio gratia reuulſionis. Inſuper in arte medica c. 99. ait, reuulſionem eſſe faciendam per loca maximè diſtantia.

Nihilominus non credimus, hanc primam conditionem per ſe, & eſſentialiter conuenire reuulſioni. Quod confirmatur ratione & auctoritate Gal. & Hipp. Ratione ſic probatur: quod non conuenit alicui de omni, non conuenit per ſe, & eſſentialiter: ſed euacuatio per diſtantiſſima non conuenit reuulſioni de omni: ergo non conueniet per ſe, & eſſentialiter. Maior eſt clariſſima; quia valet hęc: conuenit per ſe, ergo de omni: de omni: ergo ſemper & in omnibus: non conuenit de omni: ergo neq; per ſe, neque eſſentialiter. Minor probatur auctoritate Gal. & Hipp. Gal. qui 5. meth. 14. applicat commiſſuræ coronali ceratum ex tapſia, vt reuellat in contrariū humores, qui ſunt in capite, & actu fluunt & ſunt fluxuri in pectus.

Deinde confirmatur ex ipſo Gal. 2. in 6. epid. comm. 9. vbi inquit, reuellens locale reuellere ad locum proximum.

Similiter confirmatur ab Hipp. 5. aph. 68. vbi habetur hæc ſententia: ſecta vena frontis aufertur dolor ocipitij videlicet per reuulſionem.

Nec valet dum dicunt, hanc eſſe reuulſionem localem, & non communem: quia locus non facit, quod res ipſę inter ſe ſpecie differant.

Hæc diſtinctio ſanè eſt vaniſſima: quia dum Philoſophi, vel medici tradunt eſſentiales diſtinctiones volunt quod res ipſæ ſint natura, & ſpecie diſtinctæ. Poſtremo confirmatur ex Hipp. 6. epid. 2. tex. 31. vbi habentur hæc verba „ In oculorum fluxu in fauces reuellere oportet: ergo reuulſio fiet per proxima.

Quoad Gal. qui dixit, reuulſionem fieri per diſtantiſſima. Reſpondemus duobus modis. Primo dixiſſe reuulſionem fieri per diſtantiſſima ratione prohibentis ideſt ratione partis affectæ, ne ſcilicet multis excrementis obruatur, non ratione indicantis, ideſt humoris euacuādi: indicans enim ſemper indicat per proxima eſſe reuellendum: ratio eſt quia indicans ſemper indicat, vt cito ſanetur.

Hinc reuulſio ratione diuerſorum interdum fit per proxima: interdum per remota, & interdum per remotiſſima: per proxima dum magis poteſt indicans, quā prohibens: ſicuti dum applicatur ceratum ex tapſia commiſſuræ coronali, quod licet lædat aliquo modo ipſum cerebrum, magis tamen poteſt imminens phthiſis, quæ poteſt fieri à catarrho ſalſo, quam illa læſio pericranei.

Per remota reuellimus dum magis poteſt prohibens; veluti dum in pleuritide ex brachio eiuſdem lateris ſanguinem euacuamus.

Per remotiſſima, dum prohibens maximè poteſt, veluti dum in pleuritico maxima eſt ſanguinis plenitudo, in quo caſu prius ſanguinem euacuamus in latere oppoſito: deinde in eodem latere.

Præterea poſſumus ſuſtinere, reuulſionem ratione humorum euacuandorum ſemper fieri per proxima; quamuis pars affecta maximè diſtet à loco euacuationis; exempli gratia inflammatio eſt in genu: humores irruentes, qui debent reuelli non ſunt in crure, ſed in vena caua, & reſpectu venæ cauæ nulla eſt proximior, quę tamen ſectioni commodior, quam vena cubiti. Quare oſtendimus nos vbi egimus de reuulſione in meth. vitandorum errorum, non ſolum reuulſionem, ſed omnem medicam operationem per ſe ſeu ratione indicantis faciendam eſſe per proxima; quia de ratione omnium medicarum operationum ſunt iſti tres ſcopi, cito, tuto, & iucundè.

Quo ad ſecundam conditionem, quod ſcilicet reuulſio fiat ſecūdum rectitudinē, omnes admittunt, hanc conditionem per ſe, & eſſentialiter cōuenire reuulſioni: ſed per rectitudinem, vt interpretatur Gal. 3. de fracturis comm. 10. intelligimus è regione: quæ conditio non eſt ſolum parti-

bus ſuperioribus, & inferioribus conuenit, ſed etiam dextris, & ſiniſtris, anterioribus, & poſterioribus, interioribus, & exterioribus vt docet Galenus 4. meth. 6. quod non intellexerunt Fernelius, Curtius, & Petrus Briſotus.

Quo ad tertiam conditionem, quæ eſt, quod in reuulſione trahãtur humores ad originem, quæ propoſita eſt à Gal. 1. ad Glauc. c. 14. nõ eſt eſſentialis. Primo probatur ex Hipp. 5. aph. 68. vbi dicit,, ſecta vena frontis auferri laborem poſterioris partis ipſius capitis, humores reuellẽdo in contrarium. Nemo certè aſſeuerabit, frontem eſſe fluxionis originem.

Deinde Hippocrates 6. epid. 2. tex. 31. inquit in oculorum fluxione reuellimus in fauces: fauces tamen non ſunt fluxionis origo. Similiter in iecoris inflãmatione ſecamus cubitum, & ſecando ſanguinem reuellimus: tamen cubitum non eſt fluxionis origo; quare hæc conditio non conueniet per ſe reuulſioni, quamuis ſæpiſſimè in ipſa reuulſione obſeruetur.

Quo ad quartam conditionem, an reuulſio fieri debeat per vaſa communia: hæc ſine dubio eſt eſſentialis; quia niſi eſſent communia, nihil euacuaretur.

Sed notandum eſt per vaſa communia nos nõ intelligere ſolum venas; ſed arterias, ventriculum, renes, ueſicam, uterũ, ſpacia inter uaſa, carnes, & alias partes.

Præterea adſunt multa uaſa latetia, nobiſq; ignota, per quę excrementa, licet craſsa ſint fluunt, & refluunt in corpore viuente. Quod confirmat Gal. 7. aphor. 54. his verbis,, Hippoc. opinatur naturam validam ſemper inuenire viam materieb. maximè craſſis, & per anguſtiſſima foramina illas permeare, qui materierum ſeu excrementorum tranſitus fit per tranſumptionem, de qua fusè Gal. non ſolum loco cit.: ſed etiam in com. 35. ſeptimę ſec. Parimodo 5. meth. 8. & 6. de loc. aff. cap. 4.

Colligimus ergo duas ex dictis conditionibus cõuenire per ſe reuulſioni; quarũ prima eſt, quod fiat reuulſio per vaſa communia; ſecunda quod fiat ſecundum rectitudinem; alias duas ſcilicet per diſtantiſſima: & quod ad originem trahendi ſint humores, non per ſe conuenire reuulſioni: ſed ex accidenti, nimirum ratione prohibẽtis; nõ tamẽ ſẽper, & per ſe.

QVÆST. LXXXVI.

An reuulſio indicetur non ſolum à materia fluente ſed à fluxa, & fluxura.

Qvantum attinet ad illam difficultatem, an ſcilicet reuulſio ſolũ indicetur à materia, quę eſt in motu, vel à materia quoq; fluxa, & fluxura: quæſtio eſt difficillima. Commun. opinio eſt quod ſolũ indicetur à materia, quę eſt in motu.

Credimus nos moti ratione, & auctoritate, reuulſionẽ nõ ſolum deſumi à materia, quæ eſt in motu, ſed etiã à fluxa, & fuxura. Primò patet quod deſumi poſſit non ſolum ab humoribus actu fluentib., ſed à fluxis, & fluxuris, quatenus apti sũt in contrarium moueri: ſicq; argumentamur: Medici, & artifices omnes ſcientifici quærunt quod eſt poſſibile, & non ſolum quod actu eſt: ſed ſic eſt quod non ſolum eſt poſſibile, vt fluẽtes humores in cõtrarium moueantur, ſed etiã fluxi, & fluxuri: ergo Maior probatur auctoritate Gal. lib. de morb. differentijs c. 1. vbi docet ipſam ſanitatem non eſſe definiendam per operationem actualem, ſed per potentiã ad operandum. Gal. ibi habet hanc ſententiam,, dormiens non videt, tamen non dicitur cæcus: quia licet careat actu videndi, tamen non caret potentia: ideo definitiones ſumuntur à potentijs, & nõ ab actuali operatione. Parimodo homo dicitur rationalis, quia habet potentiam ratiocinandi, non quia actu ratiocinetur: phrenetici enim sũt rationales, licet actu non ratiocinẽtur: ſic riſibilis dicitur quia poteſt ridere, quamuis rideat nunquam.

Definientes igitur nos reuulſionem dicimus, eſſe auerſionem humorũ, qui poſſunt retrahi in cõtrarium: ſed ſic eſt quod tales non ſolum ſunt fluentes: ſed interdum fluxi, & fluxuri. Minor propoſitio, quod ſcilicet humores fluxi poſſint reuelli præcipuè quãdo ſunt in capillarib., quia quia ſi eſſent ſpacijs non reuellerentur: à ſpacijs enim ad capillares venas non datur tranſitus.

Patet ex Hippocrate, & Gal. 4. de ratione vict. 30. vbi habet hæc verba,, medicamenta circum poſita ceruici in angina reuellent humorem, qui in partem anteriorem fluxi; Ecce, quod reuulſio humoribus fluxis poteſt conuenire.

Quod verò reuulſio poſſit quoq; conuenire humoribus fluxuris, patet ex Gal. 5.meth.14.qui applicat ceratum ex tapſia commiſſuræ coronali gratia reuulſionis, ne ſcilicet catarrhus quieſcens in capite moueatur,& ad pectus deſcendat:ſed inde reuellatur.

Demum probatur argumento deſumpto à natura motuum oppoſitorum, reuulſionem poſſe conuenire humoribus quieſcentibus,hoc modo: non ne dum fit reuulſio trahimus humorem in contrarium? at ſic eſt quod inter duos motus oppoſitos ſemper mediat quies: ergo reuulſio conuenire poterit humorib. quieſcentibus,dum ſcilicet humores, qui ſunt in motu,trahuntur in contrarium.

QVÆST. LXXXVII.

In quibus reuulſio, & deriuatio conueniant,& differant.

POſtremò videndum eſt,in quibus reuulſio, & deriuatio conueniant, & in quibus differant inter ſe.

Primò conuenit reuulſio cum deriuatione: quia vtraque eſt auerſio.

Secundò conuenit,quia cauſa efficiens reuulſionis,& deriuationis eſt æquiuoca: modo enim fit deriuatio,& reuulſio à facultate attrahente: modo à facultate expellente,& modo ab vtraque.

Tertiò conuenit,quia vtraq; fit per vaſa communia,& ſecundum rectitudinẽ.

Quartò conuenit, quia non ſolum humores fluxi,ſed etiam fluentes,& fluxuri apti ſunt vt reuellantur,& deriuentur.

Quod verò deriuatio conueniat fluxis,omnes concedunt.

Quod poſſit conuenire fluxuris patet: dum enim ſupprimuntur menſes, ſi volueris deriuare per venam tali promptè fluent menſes,qui antea erant fluxuri.

Quod verò conueniat fluentibus patet,quia dum diminutè fluunt menſes, ſi vena tali ſecabitur promptius fluẽt: Ecce igitur quod reuulſio, & deriuatio reſpiciũt humores fluxos,fluẽtes,& fluxuros.

Differt reuulſio à deriuatione:quia reuulſio vt plurimum fit per diſtantiſſima: deriuatio verò vt plurimũ per proxima, dicimus vt plurimum per proxima, quia interdum deriuatio fit magis per longinqua, quam reuulſio. Pro hac opinione apud Galenum inuenimus 100.exempla: Etenim 2. ad Glauc.c. 2.dicit, cucurbitulam applicatam mammis ab vtero reuellere, atque venam tali ab vtero deriuare: cui dubium, quod vena tali ab vtero magis diſtat,quam mammillæ.

Differt reuulſio à deriuatione:quia reuulſio magis conuenit fluentibus quam fluxis,& fluxuris humoribus.

Deriuatio verò magis fluxis.

Differt quia deriuatio ſequitur motum,& humorum inclinationem:reuulſio verò contrarium.

Differt quoque, quia reuulſio vt plurimum trahit humores ad originem fluxionis, deriuatio verò longè ab origine abducit.

APHORISMVS XXII.

COncocta medicari, atque mouere, non cruda neque in principijs,modo non turgeant: plurima verò non turgent.

In ſuperiori aphoriſmo egit de duobus locis inſeruientibus pro inueniendo medicamento, alter erat deſumptus ab humorum inclinatione: alter uerò à locis conferentibus. Cognito medicamento. In hoc aphoriſmo agit de tempore exhibẽdi medicamentum.

Hic aphoriſ.,licet in aliquibus codicib. non inueniatur:Galenus tamen,&c hoc com. & 4. de ſanitate tuenda tenet non ſolum eſſe Hippocratis, ſed in arte medica eſſe tamquam oraculum.

Diuiditur hic aphoriſmus in duas partes. In prima ponit hanc concluſionem: concocta eſſe medicanda, & mouenda: ſed non in principio morbi.

In ſecunda parte excipit materiã crudã, niſi turgeat dicẽs,quod rarò accidat, ſupple, quod ita turgeat, vt per medicamẽta poſſint purgari: quia ſæpiſſimè dãtur materię turgentes:ſed tamen rarò accidit,quod poſſint expurgari,ideſt, quod habeant inclinationẽ ad inteſtina,quia, ut dicit, Gal. 4. de ratione uic. in ac. 64. turgẽtes humores ſunt purgandi,ſi circa uentrẽ murmurauerint: ſecus purgandi nõ ſunt, quamuis in morbis peracutis ſępè turgeant. Vtinã in peracutis rarò turgerent: modò enim turgentes humores ex Gal. loc. proximè cit. efficiunt tumo-

res circa fauces, modò circa pedes, & crura, modò erumpunt in cutem, & faciunt peticulas tuberculoſas: quo caſu certè turgentes humores purgandi non ſunt per aluum, cum ad inteſtina nullam habeant inclinationem.

Quo ad uerba: dicit (*concocta*) græca dictio eſt πέπ.να, deinde dicit (nō cruda) ideſt μὴ ὠμά: niſi igitur confugiamus ad Ariſt. 4. lib. Meteor. c. de concoct., ubi diſtinctè de coctione, & cruditate loquitur, hic aph. nullo modo intelligi poteſt.

QVÆST. LXXXVIII.

De ſpeciebus coctionis.

ARiſt. 4. Meteor. com. de coct. definit coctionem in communia hoc modo coctio eſt perfectio à proprio, & naturali calido ex oppoſitis paſſiuis. Deinde diuidit coctionem in tres ſpecies, ideſt in elixationem, maturationem, & aſſationem. Notandū ex Ariſt. quod hęc tria nomina, elixatio, maturatio, & aſſatio nō explicāt proprias, & ultimas differētias triū coctionū, quę fiūt in animalib. ſed ſolū per metaphoram illas declarat.

Patet de elixatione: quia elixatio propriè conuenit arte lixatis, ſolumque per translationem (ut ait Ariſt.) conuenit coctioni uentriculi; addimuſq; coctionem hepatis, & partium, quæ multa affluunt humiditate, licet ſint innominatæ, aſſimilari elixationi.

Idem Philoſophus de maturatione, quæ propriè conuenit fructibus; per translationem uerò tuberculis, puri, & pituitæ: itaut maturatio naturalis ſit inominata: atque maturatio apoſtematis, & peccantium humorum nomine careant.

Idem docet de aſſatione, quæ ſimiliter propriè conuenit arte aſſatis; aſſatio uerò naturalis eſt innominata.

Videns igitur Ariſtoteles non eſſe adhuc inuenta nomina propria trium coctionū naturalium, illas deſcripſit per cauſas efficientes hoc modo; coctio, quæ eſt ſimilis elixationi, eſt perfectio, quæ fit a calido, & humido externo; atq; hæc ex Ariſtotele conuenit coctioni uentriculi.

Hęc coctio, quæ eſt ſimilis elixationi, Ariſt. loco citato habet exceſſum, & defectum; exceſſus caret nomine; defectus uerò eſt μόλυνσις à Teophraſto vocatur inquinatio: ſed reuera moliſis eſt cruditas (ſicuti illa, quæ fit in ventriculi coctione) quæ nomine latino caret: fitq; ob defectum caliditatis, vel humiditatis externę: dicimus externæ, quia caliditas interna eſt illa natiua, & implantata, quæ non deficit vſq; ad obitum, quæ eſt eſſentialis temperatura, & eſt veluti forma in ventriculo vel in quauis alia parte: caliditas verò quę deficit eſt influens, quæ reſpectu calidi implantatur dicitur externa.

Cōcoctio verò, quæ eſt maturatio, quę conuenit propriè maturationi fructuū, per ſimilitudinem verò maturationi tuberculorum, & humorum, eſt perfectio, quę fit à calido interno, adiuuante tamen calore externo. Hæc quoq; cōcoctio, quæ dicitur maturatio habet ſuum defectū, & exceſsū. Defectus dicitur omotis, qui fit ob defectū caliditatis internæ, vel externæ: atque hæc cruditas (vt dicit Ariſt.) obſeruatur in natura, & in arte. In natura obſeruatur in vrinis, egeſtionibus, deſtillationibus: In tuberculis in pure, & in humoribus. Hinc cruditas vrinæ, ſecum alui, & deſtillationum prouenit à defectu caloris interni, vel externi. Vnde oriuntur omnes catarrhi. Hinc tubercula, & apoſtemata cruda pus nō mutatū, & humores pituitoſi, & crudi proueniunt à calore interno, & externo diminuto: per externū intelligimus influētē, qui eſt externus reſpectu naturalis implātati in arte vt in uaſis fictilib., dū ignis defectu manēt cruda exceſſus verò eſt innominatus.

Coctio verò quæ eſt ſimilis aſſationi eſt perfectio, quæ fit à calido, & ſicco externo: hęc coctio parimodo habet ſuum exceſſum, & defectum exceſſus eſt toſtio: defectus caret nomine, & dicitur non aſſatio; nullum enim habet nomen.

Quærunt hic Philoſophi, & Medici, quænam ſit aſſatio naturalis. Nonnulli dicunt, vt Piccolhomineus, ructus nidoroſos fieri per aſsarionem naturalem; ſed quia ructus iſti ſunt præter naturam, non mihi eius ſententia probatur.

Quęrimus enim nos, quid ſit aſsatio naturalis. Plurimi dicunt, coctionē factam in partib. ſiccis, vt in oſſib., & cartilaginibus eſse aſsationem naturalē; quia à calido, & ſicco externo fit; rectè quidē; quia coctio in oſſib. non eſt elixatio; oſsa enim ſunt ſicca; neque eſt maturatio; quia finis

ma-

mollities: ergo ex ſufficienti partium enumeratione erit aſſatio.

Quantum attinet ad elixationẽ ex Ariſtotele 4. Meteororum, coctio facta in vẽtriculo eſt ſimilis elixationi; rectè quidem: quia ſicuti in elixatione hæc tria requiruntur, olla, caro, & humiditas externa: ſic in coctione ventriculi, ventriculus eſt ſicuti olla ex Galeno 3. de facul. nat. deinde eſt cibus, qui eſt ſicuti caro, quæ coquitur in olla, & humiditas ipſius ventriculi, quæ reſpectu cibi eſt externa, & in ipſa, caro coquitur.

Idem dici poteſt de coctione, quæ fit in hepate: hepar eſt olla, chylus eſt vt caro, ſanguis hepatis eſt humiditas externa, in qua fit elixatio. Idem dicimus de qualibet parte humida, quod coctio in ipſa fit, ſicuti eſt elixatio.

Differentia verò inter coctionem naturalem & artificialem eſt, quia in artificiali olla nõ aſſimilat: ventriculus vero & alię partes aſſimilant: ideo elixatio per ſimilitudinem cõuenit coctioni ventriculi, hepatis, & aliarum partiũ humidarum.

Hinc Valeſ. in com. ſuo ſup. 4. Meteor. dum reprehendit Ariſtot. dicentem, coctionem ventriculi eſſe ſimilem elixationi, incidit in plurimos errores, vt infra. Ratio Valeſij eſt, quia inquit in ventriculi coctione deficere externã humiditatẽ.

Primò errat Valeſius: quia humiditas interna ventriculi reſpectu cibi eſt externa: ſimiliter interna humiditas hepatis reſpectu chyli eſt externa: idem dici poteſt de qualibet alia parte humida.

Secundò errat, quia ſimilitudo non eſt identitas.

Tertiò errat, quia ex Ariſtotele, & omniũ Philoſophorũ conſenſu tres ſunt ſpecies coctionis: ideo valet dicere, quod coctio ventriculi, vel fit ſimilis elixationi, vel aſſationi, vel maturationi: non aſſationi; quia aſſatio fit à ſicco; non maturationi, quia hęc ex Ariſt. conuenit fructib. & tuberculis; ergo erit ſimilis elixationi.

Quarta ſpecies coctionis non datur; ſi n. daretur, daretur quartum efficiens, quod reuera dari non poteſt; quia coctio naturalis ſemper fit à calido; calidum vero ſolum tribus modis naturaraliter variare poteſt; nempe vel quia fiat à calido externo; vel à calido interno adiuuante externo, vel fit à calido & ſicco externo; quare tres ſolum erunt ſpecies coctionis.

Hinc valde hallucinatus eſt Capiuaceus dũ in explicatione huius aphoriſmi enumerat quatuor ſpecies coctionis, dicens, duas ſpecies fieri à natura, & duas ab arte; duas à natura, ait eſſe coctionẽ, & maturationẽ; duas ab arte, elixationẽ, aſſationẽ.

Capiuaceus tria ni fallor committit errata. Primum quia ſumit nomen generis loco ſpeciei, dicendo, coctionem eſſe ſpeciem diuerſam, cum ſit genus, quod ſub ſe habet ſolum tres ſpecies, nẽpe elixationẽ. maturationem, & aſſationem; triangulus ſub ſe habet tres ſpecies, nẽpe Iſoſchiclem ęquilaterum, & ſcalenum; ipſe verò triangulus non eſt ſpecies, ſed genus.

Secundum erratum eſt, dum dicit, quatuor eſſe coctiones, cum Ariſtoteles ponat ſolum tres.

Tertium dum dicit, maturationem cõuenire fructibus per metaphoram, cũ Ariſtoteles totũ oppoſitũ dicat; maturationẽ ſcilicet propriè conuenire fructibus: per metaphorã tuberculis, puri, & pituitę.

His declaratis facilè eſt videre quid intelligat Hippocrat. per πέπονα & quid per μὴ ὠμά. Dicimus per πέπονα intelligere matura, & non concocta. Primò, quia Ariſtoteles inquit, quod concoctio, quæ conuenit humoribus, & tuberculis ſit maturatio, & non elixatio, vel aſſatio itaut πέπονα non deriuetur à verbo πέπτω, ideſt concoquo, ſed à verbo πεπαίνω, ideſt maturo.

Secundo per pepona intelligit illam coctionem, cuius defectus eſt illa cruditas, quæ dicitur omotis, ideſt immatura; ſed ſic eſt, quod coctio, cuius defectus dicitur ὠμότης eſt maturatio; ergo per pepona intelliget matura, & non concocta. Maior eſt, Hippocratis in tex. dum dicit μὴ ὠμά. Minor eſt Ariſtotelis 4. Meteorum citato, vbi dicit, quod maturatio eſt illa coctio, cuius defectus dicitur omotis.

Tertio ſi per pepona intellexiſset concocta in genere, aphoriſmus eſset falſus; quia cõcocta vt cõcocta non purgantur; elixata certè, & aſsata non indigent purgatione. Similiter chylus perfectus, qui pertinet ad illã cõcoctionẽ, quę dicitur elixa-

xatio non indiget pharmaco

Quartò ſi per πέπνα intellexiſſet concocta non dixiſſet μὴ ὠμὰ, ſed dixiſſet, μὴ πέπονας, quia apepſia eſt defectus coctionis, vt coctio eſt.

Quintò ſi per pepona intellexiſſet elixationē, quę eſt ſimilis coctioni vētriculi non dixiſſet μὴ ὠμὰ, ſed πέμματα.

Sextò, πέπων ſignificat molle, quod eſt terminus, & finis maturationis: & nō coctionis: ſic tubercula, & apoſtemata, dum unt matura fiunt mollia: Similiter fructus, dum ſunt maturi, fiunt molles: ſimiliter dum excremēta purgāda fiunt fluida ſunt matura: hæc non poſſunt dici de concoctis per elixationem, & aſſationē, quoniā hęc quātò magis ſunt concocta, tantò magis craſſeſcunt, & dureſcunt.

Inſuper ſciendum, pepō ſignificare vltimū terminum coctionis, quia nomina adiectiua deſinentia in ων ſignificant tē in habitu, & in eſſe ſuo perfecto: quare pepona ſignificat res exactè coctas, quod accidere ſolet in fine ſtatus, & in principio declinationis, quando ſcilicet natura incipit ſeparare, & mouère humores ad inteſtina: dum enim materia eſt perfectè cocta morbus eſt in ſtatu, vt docet Gal. 3. de criſib. c. 5. dum verò poſt coctionem natura ſeparat, & euacuat cocta incipit eſſe in principio declinationis, vel in fine ſtatus, quo tempore dandum eſt pharmacum electiuum, & non ante.

Quod verò πέπονα apud Galen. ſumatur pro maturis patet ex l. 8. de ſimp. medicina cap. 8. de cucumere, vbi habet hæc verba σίκυες ἢ πέπονες ἢ μὴ πέπονες, ideſt cucumeres vel maturi, uel non maturi. Ecce quod πέπονα eſt nomen æquiuocū & quod mirificè declaratum eſt ab Hippocrate per μὴ ὠμὰ ſignificando matura, non concocta; quaſi dicat Hippocrates aduertas, quod πέπονα poteſt pendere à verbo πέπτω, & à uerbo πεπαίνω, ſed ut de medio auferatur æquiuocatio ſeu ambiguitas appoſui illam dictionem μὴ ὠμὰ ideſt non cruda, quę cruditas eſt defectus (ut dictum eſt ex Ariſtotele) maturationis, & non coctionis.

Notandum quod licet idioma Græcū incredibili nominum uarietate abundet, tamen interdum deſtituitur uerbis uniuocis declarantibus propria ſignificata; unde Cicero 2. Tuſc. quæſt. reprehendit linguam Græcam, quæ ſolet verbis abūdare, nihilominus ait in aliquibus deficere, citatque dictionem πόνος, quia Græci multa ſignificant; ſic nos citare poſſumus hanc dictionem πέπονα, quæ poteſt ſignificare & concocta, & matura: in hoc aphoriſmo tamen ſignificat matura: quia ſolum maturatio eſt illa, cuius defectus eſt omotis, ut dictum eſt.

Notandum tamen de maturatione, quod maturatio triplex ſit.

Prima eſt, dum ſanguis conuertitur in pus, quæ conuerſio ab Ariſtotele vocatur maturatio, ut dictum eſt.

Secunda maturatio eſt, dum humor fit ſemiputridus; poteſt tamen ad priſtinam bonitatem reuerti; hic humor non eſt ille, qui pharmaco debet euacuari; quia dum redactum eſt ad priſtinum ſtatum, poteſt quoque nutrire; eſtque ſicuti docet Galen. 11. meth. quemadmodum uinum aceſcens, nempè antequam aceſcat, quod poteſt reduci ad priſtinam bonitatem.

Tertia maturatio eſt humoris in putrefacto eſſe, qui eſt omninò putridus.

Humor uerò putridus antequā pharmaco euacuetur duobus modis præparari poteſt; prima præparatio fit aperiendo meatus, per quos poſſit fluere, & per pharmacum educi; quam præparationem tangunt Hipp. & Gal. 2 aphoriſ. 9.

Secunda præparatio eſt, ut amittat acrimoniam, & feruorem antequam purgetur, ne lædat partes, per quas tranſit; de hac præparatione locutus eſt Gale. 2. de ratione uic. in ac. 45. Hippocr. uerò in hoc aphoriſmo ſolum intelligit de hac tertia maturatione.

Cruda uerò quæ ſunt oppoſita huic maturationi non ſunt purganda; immo ex Hipp. & Galeno 4. de ratione uic. 44. ſi purgarentur frangerentur uires; impediretur concoctio, & morbus diuturnior fieret; Hinc Hippocr. in tex. ibidem dicit „ medicamenta purgantia in principio cruda exiſtente materia non admouebis, ſecus urina nō maturabitur; ſubdit, febrē citra iudicationem in longum protrahi.

„ φαρμακεύειν ideſt purgare medicamēto electiuè ſoluente; ſicuti inter pharmaca bilem electiuè purgantia ſunt rhabarbarum, ſcamonium, folia, & flores arboris

botis perſicæ, ſemina pſilij, &c.

Inter purgantia pituitam ſunt agaricus, hermodactilus, turbit, colocintis, peplus, gratiola, ſemina cartami, flores cartami, catapucia, &c.

Inter melancholiam purgantia ſunt elleborum nigrum, & album, epithymum polipodium, ſemina cartami & ſena.

Inter purgantia ſeroſos humores ſunt elaterium, gumá gutę, flores ſambuci, mecoachan, ſalappa, ſuccus Ireos non clarificatus. Hæc ſunt præcipua pharmaca electiuè ſoluentia ad differentiam lenientium, eiuſmodi ſunt caſſia, tamarindi, mana, & alia id genus.

Alia plura & purgantia & lenientia ad vſum noſtrum accommodata inuenietis in Georgij Melichij antidotario nuper edito, addita ab Alberto Stechino ad ſignum ſtrucij, qui in hoc ſuo obeundo officio in hac ampliſſima ciuitate eſt adeo clarus, vt inter tot peritiſſimos pharmacopolas nemini ſecundus reputetur.

,, *Et mouere non cruda*. Quidam dicunt, Hippoc. per verbum mouere intelligere de minoratiuis; leguntq; hoc modo aphor. ,, Concocta medicari, & faciunt punctum: deinde dicunt & mouere non cruda, intelligendo per non cruda quæ partim ſunt cocta, & partim cruda, itaut hic ſit ſēſus aphoriſmi: purgāda ſunt atq; eradicanda quæ ex toto ſunt cocta: quæ verò ſunt non cruda, ideſt partim cocta, & partim cruda ſunt minoranda: addunt quę verò ſunt omninò cruda, neque purganda, neque minoranda, niſi turgeant.

Dicunt hanc expoſitionem colligi ex Galeno 4. de ratione vic. 8. vbi citat hunc aphoriſmum.

Primo reijciuntur: quia Galenus loco citato nihil dicit de hac re: immo neque ſomniauit ſic exponere aphoriſmum.

Deinde ſi materia partim cocta, & partim cruda eſſet minoranda, pharmacum minoratiuum eſſet dandum in augmento morbi, & non in principio, quod reluctatur Hippocrati 2. aphoriſ. 29. vbi vult, quod inchoantibus morbis potius ſit mouendum, quam in augmento.

Ratio deſumitur ab ipſomet Galeno 2. de humoribus comm. 13. vbi dicit nō eſſe dandum medicamētum, quando natura eſt occupata: ſed ſic eſt quod in augmēto eſt occupatiſſima: ideo Galenus 2. de humoribus comm. 21. dicit iudicationem præuenire malum: quare exhibendo medicamentum in augmento eſt præuenire iudicationem, quod non eſt faciendum.

Tertio falluntur iſti: quia Galenus in hoc comm. vult per mouere Hippocrat. intelligere euacuationē per ſudorē & per vrinā: ergo nō intellexit de minoratiuis.

Præterea dum Hippoc. 2. aphoriſ. 29. dicit ,, ſi quid tibi videtur mouendum, moue in principio, Gal. in comm. per mouere præcipuè intelligit miſſionem ſanguinis: dicimus præcipuè: quia dum dicit, ſi quid tibi videtur &c. dictio mouere poteſt ampliari ad alias euacuationes, quæ in principio fieri poſſunt, & non in augmento: in quo ſolum quies deſideratur.

QVÆST. LXXXIX.
Quid intelligat per non cruda.

NOnnulli alij ſic legunt ,, concocta medicari, & mouere. Et faciunt punctum: deinde legunt ,, non autem cruda: vt hic ſit ſenſus, cruda neque medicanda, neque mouenda.

Iſti non poſſent omninò improbari, niſi admitterent in Hippocrate vanam eiuſdem ſententiæ repetitionem: ſatis enim fuiſſet, ſi dixiſſet, concocta eſſe medicanda: quia cruda reuera neque ſunt purganda neque mouenda.

Hinc Galenus 4. de tuenda ſani. cap. 5. & 6. dicit ,, quando corpora abundant crudis humoribus, abſtinendum eſſe ab euacuatione effatu digna: ab omni motu violento, à balneo, exercitio, cucurbitulis, frictionibus, & ab iis quæ habent vim trahendi humores ad cutem: vultque omnimodam quietem eſſe obſeruandam: quia per quietem fit concoctio, vt docet Hippocrat. 4. de ratione vic. 44. & Ariſtoteles 4. Meteororum.

Similiter Gal. 1. de humor, cōm. 2. vult, ineptos eſſe ad purgationem, qui habent hypocondria flatibus diſtenta.

Valeant igitur, qui corpore exiſtente pleno crudis humoribus in ipſo morbi principio vtuntur pharmaco electiuè ſoluente, frictionibus, cucurbitulis, inūctionibus, balneis, ſudorem excitantibus: humores enim agitantur, atq; agitati fiunt

co-

coctioni magis rebelles.Idem confirmatur ex Hipp. & Gal.4. de ratione vic. 44.

Parimodo ægros lædunt,dum in principio putridæ febris blandis lenientibus permiſcent electuaria ſcamoncara,cuiuſmodi ſunt diaphinicon,electuarium de ſucco roſarum,confec. hamech, electuarium eleoſcof, & alia id genus.

Cauſæ verò, cur in principio febris non conueniant pharmaca, quatuor ſunt: prima quia cruda non admittunt purgationem.

Secunda cauſa eſt, quia in principio morbi humores ſunt firmati,vt per pharmaca dimoueri non poſſint: Galen:enim 2. de humoribus 15. dicit excrementa ex toto incocta ſtabilia,& infixa eſſe.

Præterea 4. de ratione vic. 76. docet, dum humores ſunt firmati, expectandam eſſe coctionem:

Tertiâ,quia ex Hippocrate 4. de ratione vic.44.concoctio quiete fit.

Quarta eſt,quia omnia pharmaca calida ſunt: vnde augent calorem febrilem: quare ſolum danda ſunt, quando præparatis humoribus,ceſſat calor.

Montanus interpretatur illam dictionem *non cruda*, dicendo quod ſit nomen infinitum,ſicuti eſt non homo: per non homo omnia intelliguntur præter hominem:paries quoque eſt non homo; ſic dicit Montanus per mouere non cruda eſſe mouenda omnia præter cruda.

Hęc Montani expoſitio à multis laudatur,eſſetque admittenda, ſi inter coctum & crudum eſſent multa media,vel ſaltem vnicum:ſed tantum abeſt,quod ſint multa media,vt omnis humor non crudus ſit coctus, & omnis coctus humor ſit non crudus:quare crudum & coctum ſunt oppoſita priuatiua, habent tamen vim contradictoriam:valet enim hæc conſequentia,eſt humor nõ crudus, ergo eſt coctus: nomen infinitum dicitur, quod præter illud, infinita comprehenduntur.

Præterea expoſitio eſt inepta: quia admittit vanã eiuſdem ſententię repetitionem:idem enim eſt coctũ & non crudũ.

Demum eſt falſum, quod non cruda ſint purganda:inter non cruda collocatur ſanguis perfectè coctus, optimus chylus, quę certè non ſunt purgãda, vel mouẽda.

Nonnulli alij dicunt, Hippocratem bis repetere hanc ſententiã dicendo, concocta medicari, & mouere, & non medicari,& mouere cruda:quia quæ ſunt magni momenti bis repetita placent.

Hæc expoſitio eſt omnium vaniſſima: quia hac ratione ſingula: enim ſunt myſterioſa, & magni momenti: quare non eſt dicendum, Hippocratem committere hanc vaniſſimam tafrologiam:quia idem eſt dicere concocta, & non cruda.

Præterea laconiſmus Hippocratis,grauitas,& aphoriſtica doctrina non admittunt eiuſdem ſententiæ repetitionem.

Zechius,& nonnulli alij arbitrati ſunt, Hippocratem per cruda intelligere illa, quæ poſſunt conuerti in ſubſtantiã, & de his intelligendo dicunt non eſſe mouẽda.

Sed valde falluntur: quia cruditas quæ poteſt conuerti in ſubſtantiam, dicitur molinſis, & non omotis, vt dictum eſt ſuperius;quare ſi per non cruda intellexiſſet illa quę poſſunt conuerti in ſubſtantiã Hippocrates dixiſſet μὴ μεμολυσμένα, & non μὴ ὠμά.

Dicimus igitur Nos, Hippocratem dixiſſe non crudã idest μὴ ὠμά vt tolleret ambiguitatem, & æquiuocationem, quæ continebatur in illa dictione πέπονα quæ poteſt ſignificare cocta, & matura, quia poteſt prouenire,vt dictum eſt à πέπτω,& à πεπαίνω, ideo dixit μὴ ὠμά, vt indicaret ſe intelligere de maturatione: quia omotis eſt cruditas maturationis. Propterea putamus nos in aphoriſmo Latino dictionem non cruda eſſe ſuperfluam: quia habemus nomen diſtinctũ, in quo nulla cõtinetur æquiuocatio,dicendo matura:itaut aphoriſmus ſit hoc modo legẽdus ,,matura medicari,& mouere delendo dictionem non crudã eſſe ſuperfluã:quia habemus nomen diſtinctũ,in quo nulla continetur æquiuocatio,dicendo matura:itaut aphoriſmus ſit hoc modo legendus ,,matura medicari,& mouere delendo dictionem non cruda tanquam ſuperfluam.

Inſuper omnes errarunt, qui interpretati ſunt per μὴ ὠμά non cruda,quia oportebat interpretari non matura,cũ omotis ſit defectus maturationis,& nõ coctionis.

NEque in principijs. Galenus 1.de criſib.c 9 inquit principiũ morbi ſumi tripliciter.Primo ſumitur pro primo inſultu: Secũdo pro primis duobus vel tribus

Hip-

diebus. Tertio pro toto illo tẽpore in quo nullũ coctionis veſtigiũ in vrina apparet. Hippocrates per principiũ intelligit hũc tertium modum, in quo nullũ coctionis ſignum apparet: quaſi diceret Hippocr. non ſolum eſſe purgandum, uel mouendũ, in augumento, ſed neq; in principio.

Prima dubitatio occurrit, quia oppoſitum uidetur dicere Hippoc. 2. ſec. aph. 29. ubi habetur, „ inchoãtibus morbis, ſi quid tibi uidetur mouendum moue; ergo in principio licebit dare medicamentum.

Reſpondemus in aphor. citato non intelligere de medicamento purgante: ſed de venæ ſec. & de blandis leniẽtibus. Prętcrea non eſt purgandum in principio, niſi caſu, quo materia turgeat, vt docet in hoc aphor. Hippocr.

Cauſa vero cur in ſtatu morbi conueniant pharmaca eſt: quia in ſtatu materia eſt concocta, & concocta ſunt medicanda pharmaco electiuè ſoluente.

Niſi turgeant, raro autem turgent, Per turgere Galenus vult, Hippocratem intelligere humores, qui non ſunt firmati, qui vagentur modò huc, modò illuc.

Quod verbum turgere, vt ait Galenus in com. eſt deſumptum ab animalibus habentibus maximum pruritũ ad coitũ quę animalia huc & illuc mouẽtur, loco ſtare nequeunt, & quærunt modum, quo egrediatur humor, qui proritat ſic (ait) humores turgentes huc & illuc mouentur, loco ſtare nequeunt, & exitũ quęrunt: ideo illicò ſunt purgãdi, ne petant partẽ principem, & ægrũ interimant, vt dicit Gal. 4. aphor. 10. vbi legitur hic Hip. aphoriſmus „ medicamentum in morbis acutis eadem die dandum, ſi materia turgeat, nam tardare in iſtis noxium eſt.

Similiter Galenus 4. de ratione vic. 76. dicit in principio purgãdos eſſe humores ſi in aliqua parte corporis non ſint firmati: quia quando ſunt firmati, oportet expectare coctionem.

Rarò autem turget. Nos non interpretamur, quod humores rarò turgeãt: quia in morbis peracutis humores ſępiſſimè turgent, ſed raro ita turgent, vt per pharmaca poſſint purgari: ſic in Critone, qui morbo peracuto moritur in tertia, humores erant maximè turgẽtes: ſed ad pedes, & non ad inteſtina tendebãt: dicit igitur Hip. cũ pes illos humores capere non poterat, retroceſſerunt ad caput, vnde mors Critonis ſecuta eſt: in quo caſu Hip. non dedit, nec dediſſet pharmacum.

Similiter Lariſſa caluus moritur in quarta cũ turgẽtibus humoribus ad femur irruentibus, qui humores turgentes ab Hipp. pharmaco nõ fuerũt expurgati, & meritò: quoniam illi ſolum expurgari poſſunt, qui habent aliquẽ impetũ ad hepatis concauum, ad meſenterium, vel inteſtina, ſicuti colligitur ex ipſo Gal. 4. de rat. vic. com. 64. vbi loquens de turgentibus admonet eſſe purgãdos, ſi circa vẽtrẽ murmurauerint. Hinc ſi materia turgẽs mouetur ad caput, vt in Vxore Dromedæ, quę moritur in ſexta, pharmacum certè iuuare non poteſt, niſi tamen habeat aliquã inclinationem ad ventrem.

Par imodo, ſi humores turgentes moueantur ad cruta, ut in Horoſonte, uſus pharmaci Horophonti nocuiſſet; quia à cruribus fuiſſet factus retroceſſus ad uiſcera ſuperiora, & inde periſſet: ſicuti cõtigit Critoni; & alijs ægrotantibus.

Ideo credimus nos non eſſe dandum medicamentum purgãs in turgente materia, niſi aliquam habeat inclinationem ad ipſa inteſtina. Quare per rarò turgere intelligimus, quod rarò turgeant, ut per pharmacum humores poſſint euacuari. Hęc doctrina conſentit aphoriſmo ſuperiori, ubi uult duo eſſe obſeruanda in uſu medicamẽti, nẽpe inclinationẽ humoris peccantis, & loca conferentia: quare ſi turgentes humores nõ haberent inclinationem ad uenam portã, ad meſenterium uel inteſtina, pharmaca nullo modo eſsẽt exhibenda, ſi uerus eſt aphoriſmus declaratus, quo natura uergit, &c.

Pro intelligentia aphoriſmi tria antequã quęſtionem de minoratiuis agrediamur sũt intelligenda: primũ cur in principio morbi dum turget materia, ſit purgandum. Secundum an de ratione materię turgentis ſit tenuitas, itaut humores craſſi nunquam turgeant. Tertium an materia tenuis ſit incraſſanda.

Quo ad primum, cur ſcilicet in principio, dum materia turget ſit purgandum. Prima cauſa eſt, quia impendet periculum, ne humores petant partem principem; & interimant.

Secunda quia Hippocr.4. aph. 21. dicit „ medicādum eſſe in valde acutis, ſi materia inuitet ad excretionem eadem die: nam tardare in his malū eſt: materia verò dum turget inuitat ad dandū pharmacum, dū habet inclinationē ad inteſtina.

Tertia quia Galenus in comm. vult,eſſe euacuandum eadem die,antequam virium robur diſſoluatur.

Quarta cauſa deſumitur à Galeno 5. meth.15.vbi admonet,quando periculum eſt in mora, non a lenioribus ſed ab extremis eſſe exordiendam curationem.

Quo ad ſecundum:an ſcilicet de ratione turgentis materiæ ſit tenuitas. Moderni dicunt,materiam turgentem interdum eſſe poſſe craſſam: ſicuti in febribus peſtilentibus, propter quas fiunt magnæ aduſtiones: humores tunc aduruntur,& craſſeſcunt. Confirmant hanc ſuam opinionem per caſum Critonis, in quo materia furioſa erat craſſa.

Dicimus nos materiam turgentem craſſam eſſe non poſſe: quia de ratione materię turgentis eſt,vt in ipſa ſit principium motus:ſed ſic eſt quod materia craſſa non poteſt eſse principium motus: ergo craſsa non turgebit.

Præterea materia craſſa non poteſt modò vnam partem; modò aliam inuadere:ergo turgens eſſe non poterit.

Ad rationem.Reſpōdemus,in peſtilentibus febribus eſſe poſse materiā tenuem, & materiam craſsā.In peſtilentibus verò febribus & in Critone, materiā turgentē non fuiſſe portionem craſsā,ſed tenuem.

QVÆST. XC.
An materia tenuis ſit incraſſanda.

QVo ad quęſtionem,an ſcilicet materia tenuis ſit incraſsanda. Ex vna parte Galenus lib. de conſt. artis cap.19. inquit,ſi humores ſint craſſi,attenuandi, ſi tenues, incraſsandi. Addit ſic faciendo,vtroſque pariter concoques.

Deinde Auicennas in cura febrium putridarum in communi vult, materias tenues eſse incraſsandas.

Poſtremò Hippocrates lib. de veteri medicina verſus finem ait „ concoqui,& præparari humores,dum redduntur mitiores: redduntur mitiores, ſi calidi à frigidis,& frigidi à calidis alterētur: ſi craſſi fiant tenues,& tenues craſſi. Immo Hippocrates ibidem loquens de crudis,& tenuibus deſtillationibus (ait) quando deſtillationes erunt ſuperatę à natura fient craſsæ, & ſine ſalſedine, & ſine acrimonia: Ecce igitur quod tenues humores ſunt incraſsandi.

Ex alia parte Galenus 2.aphoriſ.9.dicit humores craſsos ſemper eſse ita attenuandos,vt fiant fluxiles,atque Hippocr. in aphoriſmo dicit „ corpora cum quis purgare voluerit oportet fluida facere:ergo humores potius erunt attenuandi, quam incraſsandi.

Reſpondemus ad inſtantias, quod humores dupliciter conſiderentur, vel vt ſunt purgādi:hac ratione,nunquam ſunt incraſsandi;ſed ſemper attenuandi. Vel conſiderantur humores, vt ſunt alterandi, nempè ſi ſint tenues incraſsandi, non vt purgentur,ſed ne ad penitiores partes excurrant,ad viſcera videlicet ad pulmonem, cuiuſmodi eſt catarrhus ſalſus, qui, vt tenuis eſt incraſsandus. Similiter ſanguis tenuis qui efficit hæmorrhagiam eſt incraſsandus: ſic in diarrhea,ne bilis exedat inteſtina, eſt incraſsāda,videlicet tragacantho,trociſcis de carabe gumi arabica,amylo,polycriſto,ſyrupo de papauere, requie Nicolai, magna, triphera, pillulis de cynogloſa, diacodio in rotulis, vel liquido: hæc varia ſunt, prout materiæ tenues vario modo,& varijs in locis corpora labefactāt:ſi verò bilis in diarrhea exedat, inter cætera iuſculum pedum vituli, amylum, & tragacanthum impediunt ne fiat dyſenteria: quare propoſita diſtinctione omnia loca conciliari poſsunt.

SEcunda dubitatio occurrit circa aph. quia Hippocrates inquit in principijs morborum non eſſe medicandum, & mouendum. Oppoſitum tamen dicit aphor.29. ſecundæ ſec., ſi quid tibi videtur mouendum moue in principio, ergo vel male hic,vel ibi.

Reſpondetur in hoc aphoriſ. loqui de materia cruda,quę non eſt purganda,niſi ſit concocta, concoquitur verò perfectè ſolum in ſtatu,vt docet Galenus 3.de criſibus cap 5.in aphor.verò 29.ſecundę ſec. loquitur de materia turgente, & de materia euacuanda (vt ait Galenus) per ſanguinis

guinis miſſionem: ſanguis enim auacuatur quatenus copia peccat.

Tertia dubitatio bilis eſt ſuperfluè cocta: ergo in principio eſt purganda, quamuis non turgeat.

Reſpondetur bilem dupliciter conſiderari vel reſpectu ſui, vel reſpectu naturæ, quæ læditur ab ipſa bile: primo modo eſt ſuperfluè cocta:ſecũdo modo conſiderata videlicet quatenus non eſt domita, & ſuperata à natura: dicimus quod ſi euacuaretur, vt talis exederet partes, per quas trãſit, & poſſet quoque ægrum interimere. Sic caro nimis cocta dum ingeritur in vẽtriculum reſpectu chyli eſt cruda: chylus reſpectu ſanguinis ſimiliter dicitur crudus; ſimiliter ſanguis optimè coctus reſpectus: lactis, in quod debet cõuerti, crudus eſt. Idem dicimus de bile, quæ reſpectu ſui eſt cocta, reſpectu verò naturę, quę ab ea lęditur, quia nõ eſt ſuperata, dicitur cruda.

Quarta dubitatio: nõ videtur, quod medicamentum non conueniat in principio morbi, quod probatur hac ratione: tũc eſt dandum medicamentum purgans quando virtus eſt robuſtior: ſed virtus eſt robuſtior in principio morbi: ergo in principio dandum eſt medicamentum purgans.

Reſpondetur tunc eſſe dandũ medicamentum purgans, non quando virtus eſt robuſtior, ſed quando materia euacuanda per medicamentũ eſt diſpoſita ad purgarionẽ, ſeu euacuationem: ſed ſic eſt quod materia eſt diſpoſita, quando eſt concocta, nempè quando facta eſt fluida, & aperti ſunt meatus, per quos tranſire, & vacuari debet: perfectè verò concocta ex Galeno 3. de criſib 5. eſt in ſtatu: ergo tunc ſolum erit dandum medicamentum, & non in principio, niſi materia turgeat, & vnà inclinet ad ventrem.

Auerr. in colliget miratur, cur natura non vincat morbum in principio, ſed ſolũ in fine ſtatus, cum in principio virtus ſit valde robuſta, & in fine ſtatus valde debilis. Reſpondet, & rectè quidem, virtutem valde debilem longè facilius vincere materiam diſpoſitam, quam valde robuſtam materiam non diſpoſitam.

QVÆST. XCI.

De minoratiuis.

Quæritur, an in principio morborum materialiũ, qui fiunt ex vitioſis humoribus, liceat vti minoratiuo ideſt pharmaco electiuè ſoluente: dicitur minoratiuum: quia datur pro diminuenda materia cruda: diximus in principio morbi: quia ex omnium conſenſu in principio morbi tota materia eſt cruda: dicimus morborum materialium, quia morbi ſine materia, cuiuſmodi ſunt hecticę, & omnes intemperies ſine materia quatenus tales nullo indigẽt pharmaco: dicimus, qui fiũt quia etiã morbi materiales, qui facti sũt, & nõ amplius fiunt, vt tales nullo indigẽt pharmaco: quia morbi, vt facti, non tolluntur ad ablationem cauſæ antecedentis, per pharmacum videlicet.

Quinque in hęc quæſt. ſunt animaduertẽda. Primum non eſt dubitandum de medicinis laxãtibus, vt de caſſia, tamarindis, & ſimilibus: quia hæc omni tempore iuuant, non enim purgant electiuè: ſed ſolũ reddunt aluum lubricam, & humectam.

Secundò quæſtio non eſt de turgentibus, quia turgẽtes humores ſunt tenues, & tenues, quãuis ſint crudi purgari poſſunt.

Tertiò quęſtio eſt de minoratiuo portionis materiæ crudæ, & non de minoratiuo portionis materiæ perfectè coctæ: quia de hoc non eſt dubium: Galenus enim 1. ad Glauc. c. 11. loquẽs de quartana habet hęc verba „ ſi apparuerint ſigna perfectæ coctionis ſemel, & ſępius, ſi oportuerit, corpus erit purgandum pharmaco.

Quartò quęſtio eſt de materia cruda, quę tamen ſit apta coctioni, ſicuti eſt craſſa, viſcida, non de inepta, cuiuſmodi ſunt hydropicorum ſeroſitates, quę coctioni ſunt ineptæ.

In venenis, & humorib. omnino coctioni rebellib. non eſt expectãda coctio ſed valde rẽpeſtiuè pharmaca efficaciſſima ſunt præbenda: ſicuti in illa exitiali cynanche, quæ eadem prorſus ſymptomata profert, quæ canina rabies: de qua Ioſeph. de Aromat. Aſsiſinare vir arte medica inſignis in libro ſuo doctiſs. & curioſiſsimo de rabie contagioſa probat priſcorũ ſapientum auctoritate, lõga periclitatione, & experimẽto certiſsimo ab illo obſeruato in quodã Sacerdote, rabidũ virus eſſe Cynãchẽ.

Quintò quæſtio eſt de minoratiuo, non de eradicante: Imò ſi de eradicante loquamur medicus in tali euacuatione omni rẽpore debet infra terminũ ſubſiſtere,

ne-

neq; unquam uti debet exactiſſimo eradicante. Hinc ex Hippoc. & Galeno 6. aphoriſmorum 27. medici neque totum pus in ſuppuratis:neque tota aqua,immo neque multa pro vice in hydropicis euacuant. Vnde Meſues, & Græci ferè omnes expreſsè admonent, in omni euacuatione ſatius eſſe aliquid naturæ permittere,quàm exactiſſimè euacuare.

In hac quæſtione de minoratiuis variæ ſunt opiniones.

Raſis 10.ad Almanſorē. Manardus,& quā plurimi alij putant in principio morbi, quando cruda materia eſt copioſa ſēper vtendum eſſe pharmaco minoratiuo.

Fernelius,& Montanus dicunt,humores crudos melius purgari in augmento, quā in principio,& longè melius in ſtatu.

Raſis,& Alij dicunt,ſolum tenues humores ante coctionem eſſe purgandos, & non craſſos: quia dicunt ſeroſos eſse ineptos coctioni.

Alij dicunt,Hippocratem,& Galenum non eſse vſos minoratiuis. Nos tamen illis vti poſse: quia habemus pharmaca bene dicta, quibus carebat antiquitas.

Demum ſunt, qui tenent minoratiua conuenire pro illis humoribus crudis,qui ſunt in inteſtinis,& meſeraicis venis.

Iſtæ ſunt opiniones,quæ vagantur per ſcholas de minoratiuis.Nos prius proponemus fundamenta, quibus ex Hippoc. & Gal. oſtendere poſsumus, minoratiua in arte medica non habere locum. Deinde argumenta aduerſariorum, & eorum ſolutiones proponemus.

Quo ad fundamēta pro noſtra opinione contra minoratiua,hæc ſunt.Primum deſumitur ab Hippocrate in hoc aphor. dum dicit,,concocta medicari: ſi concocta medicantur: ergo non cruda erunt medicanda. Nec valet dum dicunt ex Conciliatore differentia 161. Hippoc.loqui de euacuatione eradicatiua, & non de minoratiua: quia dum(ſubdit Hippoc. & mouere non cruda)dicunt excludere non ſolum diuretica,ſudorifica,& minoratiua, ſed omnia illa quæ aliquo modo poſsent mouere cruda.

Secundum fundamentum deſumitur à Gal.2.aphoriſmorum comm.9.vbi dicit, purgationem ante coctionem materiæ eſse malā: quia ſequūtur colliquationes, mali pulſus,aliquando vertigines, & alia praua ſymptomata. Rationem Galenus propoſuit 2.de humoribus comm. 14. vbi dicit,, Quæ ſunt incocta ſunt ſtabilia, & infixa,itaūt maxima cum difficultate trahi poſſint:quare quādo pharmaco electiuè ſoluēte humores crudi,qui ſtabiles, & infixi ſunt,à ſuo loco dimouentur, ſuboriuntur ob illam violentiam colliquationes,mali pulſus,vertigines,febres,& uaria ſymptomata, prout corpora ſunt ad uaria mala propenſa, & diſpoſita.

Tertium deſumitur à Galeno 4. aphor. 22.vbi dicit,, Quando materia eſt cruda, impoſſibile eſt aliquid rectè euacuare;dicit aliquid vt excludat euacuationem minoratiuam:quia minoratiua euacuant non totam materiam crudam, ſed aliquid materiæ crudæ.

Quartum deſumitur ab Hippocr. lib.4. acut.tex.22.vbi leguntur hæc verba,,Qui conantur in principio morborum corpus ſoluere medicamento,partes inflammāt, & nihil adimunt à parte inflammata.Immo per medicamenta colliquant partes ſanas:ſi verò corpus ſit imbecillum,morbus præualet,& mors ſubſequitur.

Præterea patet experientia, humorem crudum eſse impactum, & infixū, ut docet Gal.4.de rat.u.c.79.& 2.de humor.15.

Idem quoq; euenit,dum chirurgus incidit apoſtema crudum, ac licèt illud maximè aperiat, nihil humoris craſſi foras effunditur,ſed ſolùm portio ſanguinis tenuis, quæ non pertinet ad ipſum apoſtema: Ergo multò minus medicamentum euacuabit humores crudos, infixos, & impactos in aliqua corporis parte.

Quintum fundamentum deſumitur à lib.4.de tuen.ſanit.cap.5. ubi loquitur de humoribus crudis exiſtentibus in meſenterio:habet hæc verba, Purgans medicamentum,vbi ſunt humores crudi,eroſiones,& tormina efficit,atque nihil notatu dignum euacuat:quia crudi ſucci ob craſſitiem vias obſtruūt, itaut nec ipſi exeant nec alios exire permittant: ſubdit,, Vbi adeſt copia crudorum ſuccorum non licet exercitare, vomitum mouere,nec lauare,nec fricare.

Præterea 4. acutorum 44. habet hanc ſententiam,, ſicuti quies iuuat coctionē: ſic quælibet agitatio impedit coctionem:

phar-

pharmaca enim maximam excitāt agitationē: unde maximum ſuboritur malum, tum quia natura ob agitationem incaleſcit: tum quia diſtrahitur ab opere ſuo.

Hinc Galenus 2. de humoribus 13. inquit, non eſſe dandum medicamentum purgans in augmento, uel in principio ſtatus: quia tunc natura eſt occupata in certamine cum morbo.

Sextum deſumitur à Galeno ſecundo in ſecundum proret. comm. 57. ubi hæc dicit aluus in quouis morbo ſpōtè profluens ſine ſignis coctionis nihil iuuat: ſi uero implacidius operetur, præterquā quod nihil iuuet, nocumentum etiam affert quare, ſi aluus profluens materia exiſtēte cruda, nō iuuat, tanto minus iuuabit pharmacum.

Septimum deſumitur à Galeno comm. 24. huius ſect. ubi habet „ In morbis longis ſemper oportet expectare coctionem: in acutis vero ſolum dum materia turget in principio licet purgare, & hoc cū multa cautione

Deinde alijs verbis prægnātibus quidē damnat omnia pharmaca, ſi materia non ſit concocta.

Immo ſecundo de humoribus comm. 12. proponit etiam hanc diuinam ſententiam „ propone indicationem expurgare malum. Similiter addit iudicationem præuenire malum: ſed ſic eſt, quod propè iudicationē materia adhuc nō eſt cōcocta, & magnum malum eſt iudicationem præuenire, ſicuti noſtratum plurimi faciunt, qui tranſacto 7. die, vel 14. nulla facta conſideratione, an bene cocta ſit materia præueniunt iudicium ante coctionem.

Errant præterea, dum putant humores totius morbi eſſe coctos, dum vident coctionem in aliqua parte corpori: ſæpè enim ex humanis decedunt ægri, qui habent humores crudos in toto, & in parte coctos, vt refert Galenus 2. in 1. epid. 84. de Cratiſtonacte, & Ancilla pictoris, qui mortui ſunt, cum parotides ſuppuraſſent: in illis coctio erat in parte: cruditas verò erat in toto.

Octauum deſumitur ab Hippocrate & Galeno 4. de ratione vic. 44. vbi dicit „ in principio morbi licet vti clyſtere, & non pharmaco: Galenus verò in illo comm. inquit, non pharmaco, quia impediretur concoctio: Ecce Galenum intelligere de minoratiuo, quod non ex toto euacuat: ſi enim de eradicante intelligeret: euacuatio non impediretur: quia tota materia eſſet iam euacuata.

Ratio verò cur non conueniant minoratiua materia exiſtēte cruda, eſt quia per minoratiua euacuātur ſolum materiæ tenues: craſſæ verò ſolum agitantur: vnde duo magna incommoda ſequuntur: primum ex agitatione crudorum fiunt maiores obſtructiones, vt animaduertit Galenus 4. de tuen ſanit. 5. ſecundū, craſſę materię fient magis rebelles, & inobedientes coctioni, & expulſioni: coctioni, quia per quietem humores coquuntur, & ſuperantur: expulſioni, quandoquidem euacuato tenui per minoratiuum, relinquitur craſſum expulſioni ineptum, quia tenue eſt vehiculum craſſi.

Quare minoratiua quinque nocumenta præcipua adferunt.

Primum partes ſanas colliquant.

Secundum humores vtiles euacuant, & inutiles relinquunt.

Tertium ob agitationem augent calorem febrilem, obſtructiones.

Quartum impediunt coctionem, quæ ſola quiete fit.

Quintum euacuat tenues humores, qui ſunt craſſorum vehiculum: craſſi vero vehiculo deſtituti, deinde nō poſſunt expelli.

Cognita veritate, videlicet minoratiua non habere locum in medicina, conſideranda ſunt aduerſariorum argumenta.

Primum argumentum illorum tale eſt: ſi licet purgare materiam turgentem in principio morbi, hoc fine, ne petat aliquā partem principem, multo magis licebit purgare materiam crudam non turgentem, quæ actu habet raptum ad partem principem; quare minoratiuum conueniet in cruda materia non turgente.

Ad hoc argumentum reſpondemus, materiam quæ habet raptum ad partem principem, vel habere in ſeipſa principium motus, vel habere principium motus extra ſe, ideſt à parte principe nimiū excalefacta, quæ ratione caloris attrahat. Poſita hac diſtinctione: dicimus omnem materiam habētem in ſe principium motus eſſe turgentem de hac re non eſt dubium, ut ſuperius explicauimus.

Si uerò materia pecans habet princi-

pium motus extra ſe, dicimus, non eſſe turgentem,& propterea non eſſe purgandum,ſi cruda ſit:quia ſi agitaretur euaderet perniciosior.

Deinde dicimus ſecundũ veram Galeni methodum eſſe remouendum calorem partium principum, ratione cuius fit attractio: ſed calor certè non remouebitur pharmaco:quia ex Galeno com. 23. huius ſectionis,omnia pharmaca calida ſunt.

Secundum argumentum deſumunt à Galeno 1. de comp. med. ſecundum locos cap.2. vbi fatetur,ſe curaſſe adoleſcentem alopecia correptum in prima viſitatione medicamento ex colocintide: atque ſine alijs localibus illum liberaſſe.

Reſpondemus,materiã, quæ eſt in corpore dupliciter conſiderari poſſe:vno modo, vt eſt in toto corpore cocta, & in aliqua tantum parte cruda, alio modo, vt eſt in parte cocta, & in toto cruda. Hæc diſtinctio eſt Hippoc. & Gal. 1.epid 2.tex.& com. 84. vbi propoſuit illos infirmos, in quibus apparuerunt parotides,quę ad ſuppurationem deuenerunt, nihilominus mortui ſunt. Gal. in com. ait, illos mortuos fuiſſe propter materiam crudam exiſtentem in toto,& non propter parotides, in quibus materia erat cocta.

Præterea patet, materiam eſſe poſſe in toto coctam, & in parte crudam, veluti dum morbus totius corporis reſoluitur in abſceſſum:quo caſu totum liberatur materia cruda:pars tamen eadem materia cruda correpta eſt.

Similiter dum pars corporis vulneratur,humor confluxus dicitur crudus:egetque maturatione: attamen in toto poteſt eſſe materia cocta,totumque optima ſanitate gaudere.

Poſita hac diſtinctione,dicimus in Adoleſcente alopecia correpto exiguam portionem melancholiæ fuiſſe tranſmiſsam ad caput, & in toto fuiſſe materiã coctã; quia expurgata per pharmacum, deinde à natura id quod confluxit ad caput fuiſſe facile reſolutum per localia: ideo poterat Galenus dare medicamentũ in prima viſitatione,materia in toto exiſtente cocta.

Tertium Gal. 2. aph. 29.in com.dicit,in principijs morborũ vtendũ eſſe venæ ſectione,& interdũ purgatione ergo minoratiuum interdũ conueniet in principio.

Reſpondemus, Galenũ locutum fuiſſe in illo com. de materia turgente, quia dixit (interdum.)

Deinde reſpondemus,in principijs morborum poſſe quoque reperiri materiã coctã,ſed non illius morbi, ſed alterius præcedẽtis diſpoſitionis,quæ in principio noui morbi pharmaco purgari poſſit. Hæc doctrina eſt Hipp. 4.de rat. vic.43.his verbis, quibus in principio vrinæ, & nebuloſæ,& craſsæ exiſtunt, hos annuentibus cęteris,purgare cõuenit.Quod ſi vrinę inter initia tenues fuerint,tales nõ purgabis.

Quare præter materiam,quę facit morbum,quem curare intendimus,poteſt eſſe aliqua materia cocta alterius morbi præcedentis, vel malæ diſpoſitionis illius patientis, quæ materia in principio noui morbi ſit euacuanda. Hinc dum Hipp. 2. aphor. 29.dixit „ Inchoantibus morbis ſi quid tibi videtur mouendum moue, non ſolum id propoſuit propter excrementa contenta in primis vijs, & propter turgẽtem materiam: atque vt ſanguis euacuetur;ſed id quoque dixit propter materiam coctam alterius affectus antecedẽtis,quod ſæpè accidere poteſt.

Quartum argumentum: Hippocrates lib.2.de ratione vic. 10.loquens de principio pleuritidis dat nobis hoc præceptum: ſi dolor infeſtet partes infernas, dandum eſſe elleborum:ergo conueniet minoratiuum in principio.

Reſpondet Triuerius, Hippocratem vſum fuiſſe pharmaco in illo dolore deſcendente non ratione euacuationis illius humoris: ſed ratione reuulſionis. Dicit præterea Hippocratem in hoc aphoriſmo (concocta medicari) locutum fuiſſe de euacuatione, & non de reuulſione: quaſi quod reuulſio fiat ſine euacuatione, & ſit ens rationis, & chimera.

Nos tamen reſpondemus, Hippocratẽ loco citato dediſſe pharmacum, vel quia materia erat turgẽs,uel quia materia erat concocta ſecundum partem,vel quod fuerit materia cocta,ſed non illius morbi,ſed alterius præcedentis diſpoſitionis.

Quintum argumentum deſumunt ab Hippocrate 4. de ratione vic. 64. vbi loquens de materia cruda ait „ circa diem quintum ſi venter murmurauerit, licebit corpus mediocriter purgare ſcamonio: ergo

go minoratiua conuenient.

Reſpondemus, Hippocratem fuiſſe locutum de materia turgente: quod patet ex tex. ſuperiori, in quo propoſuit ægros, qui modo patiebantur tumores circa pedes, modo, circa genua, modo circa crura & modo humores deliteſcebãt circa fauces, quæ deinde ſuffocabant ęgros: quare eſt luce meridiana clarius, quod Hippocr. loco cit. locutus ſit de materia turgente.

Duo tamen in hoc loco ex dictis ſunt colligenda: primum quænam ſint ſymptomata turgentis materiæ.

Secundum, dum Hippocrates ſubdit, dandum eſſe ſcamonium, ſi venter nurmurauerit, colligimus non velle eſſe dandum pharmacum in turgente materia, niſi ipſa habeat inclinationem ad ventrẽ.

Sextum, Gal. lib. quos & quando purgare oportet docet, humores peccantes oſtendere tempus purgandi; quia ſi humores ſit craſſi & viſcidi, vt eſt pituita, & atra bilis coctionem eſſe expectandam: ſi tenues, & ſeroſi inter initia eſſe purgandos. Ecce (dicũt) ex Gal. vtendum eſſe minoratiuis, ſi crudi humores ſint tenues.

Reſpondent Nonnulli, Galenum intelligere per tenues, & ſeroſos humores ichores, ſeu ſeroſitates, quæ non ſunt coquendæ, ſed e veſtigio euacuandæ.

Falluntur, dum dicunt ichores ſeroſos non eſſe coquendos: Galenus enim 2. de ratione vic. 44. aſſerit, ichores interdum eſſe crudos, & interdum coctos. Nos credimus quod ſeroſi humores, licet ſint crudi, poſſint purgari: negamus tamen, quod à virtute robuſta nõ poſſint coqui.

Alij reſpondent ad argumentum, Galenum loqui de materia turgenti, quod reuera nos non admittimus: quia ibi mentionem facit de craſſitie, & ſubtilitate materiæ peccantis.

Alij dicunt, vt de medio tollant argumentum, & rectè quidem, librum quos & quando purgare oportet non eſſe Galeni ſicuti nos quoque credimus.

Septimum deſumitur ab ægrotantibus Hippocrates quia nonnulli, vt Meton fuerunt liberati per narium hemorrhagiam cruda exiſtente materia. Similiter Mulier trimeſtri fœtu grauida liberatur acuta febre per ſudorem, cruda exiſtente materia: ergo & medicus naturæ imitator minoratiuo poterit purgare cruda.

Reſpondemus hæmorrhagiam Metonis, & ſudorem mulieris trimeſtri fœtu grauidæ non fuiſſe motus merè ſymptomaticos: ſed mixtos ex critico, & ſymptomatico, atque illo die non fuiſſe à febre acuta omninò liberatos: ſed ſenſim reliquias fuiſſe à Natura ſuperatas.

Octauum argumentum deſumunt à Gal. 3. epid. 3. com. 76. vbi loquens de Lariſſa, inquit: ſi vehemẽtes dolores nõ poſſint anodynis ſedari, vtendũ eſſe pharmaco electiuè ſoluente: ergo Gal. concedit minoratiuũ: materia .n. cruda, & nõ cocta eſt illa, quę efficit dolores vehemẽtes.

Hinc Galenus 6. meth. 2. loquens de punctura nerui ait „ ſi maximus excitetur dolor, ſtatim vtendum eſt medicinis purgantibus, ne humores confluant ad puncturam, & conuulſionem efficiant.

Similiter 6. de loc. aff. 3. loquens de dolore vehementi ipſorum renũ admonet: in principio ſine aliqua humorum præparatione vtẽdum eſſe pharmaco, hoc fine ne humores ad renes fluant. Quamplurima alia argumenta ſimilia poſſunt inueniri, in Hippocr. & Gal quę facile de medio tolli poſſunt propoſitis ſolutionib.

At hoc argumentum Altimarus reſpondet in vehementiſſimis doloribus nos poſſe vti minoratiuis: ſicuti docere videtur Galenus in ſequenti aphoriſmo.

Fallitur Altimarus, quia Hippocrates & Gal. in ſequenti aphoriſmo agunt de ſanguinis miſſione, non de purgatione.

Quidam alij dicunt, dum dolores ſunt vehementes, materiam eſſe turgentem. Parimodo falluntur iſti: quia de ratione turgentis materiæ eſt, vt in ſeipſa ſit motus principium: ſed ſic eſt, quod in punctura nerui excitatur dolor conulſiuus materia eſt firmata, & non turget, licet dolores ſint vehementiſſimi.

Reſpondemus non eſſe purgandos humores coctos, & fluidos, qui ſunt in corpore ſano, ne ſcilicet fluant ad partem dolentem.

Neque accipienda eſt ſolutio Nonnullorum dicentiũ, Hippocr. & Gal. nõ fuiſſe vſos minoratiuis: quia carebant medicamentis purgãtibus, quę ſunt apud nos, & quę vocantur purgãtia benedicta, cuiuſmodi sũt Diacatolicum, diaphinicum

electuarium de ſucco roſarum, & alia blandiora, quibus nos vtimur. Sed neſcio quidem à quo Pontifice fuerit benedicta.

Contra iſtos ſic argumentor: ſi Hippocrates & Galenus putant, cruda nō poſſe purgari purgantibus validiſſimis ſine grauiſſimis accidentibus: quia materia cruda eſt infixa, & impacta, quemadmodum in crudo apoſtemate apparet: tantò minus poterunt purgari purgantibus benedictis, quæ ſunt inferioris virtutis.

APHORISMVS XXIIII.

D*Eiectiones non multitudine ſunt extimandæ; ſed ſi talia deyciantur, qualia conueniunt, & ægri facilè tolerant. Atque vbi vſque ad animi defectionem expedit ducere, faciendum, ſi æger poſſit tolerari.*

In ſuperiori aphoriſmo egit Hippocr. de tempore purgationis, & euacuationis: quia dū dixit (concocta medicari) intellexit de euacuatione, quę fit per pharmacū. Dum dicit, (*& mouere non cruda*) intellexit de quacūq; alia euacuatione, quod ſcilicet cruda vt cruda nō ſint mouenda.

In hoc verò aphoriſmo agit de quantitate euacuationis, quatenus eſt cōmunis euacuationi quę fit per pharmacū, & quę fit per venę ſectionem, ſumpta indicatione à qualitate euacuationis, & virium tolerantia.

Prima dubitatio ſtatim oritur, quia hic aphoriſ. videtur ſuperfluus: quia eſt incluſus in tertio aph. in quo egit de quantitate euacuationis.

Reſpondetur, hunc aphoriſmum differre à tertio, quia ibi egit de quātitate euacuationis pertinētis ad chirurgiam, pharmaciam, & diętam: hic verò ſolum agit de quantitate euacuationis ad pharmaciam, & chirurgiam pertinentis, & nequaquam ad diætam.

Secunda dubitatio occurrit; quia Galenus in comm. 3. aphoriſmi huius ſect. aſſerit, magnam quantitatem humorū indicare magnam euacuationem: modicam quantitatem modicam euacuationem. Hippocrates verò in hoc aphoriſmo inquit, magnam quantitatem euacuationis indicari à qualitate euacuationis, quod ſtare nō poteſt; quia in indicationibus nō eſt tranſeundum de genere in genus: indicans enim & indicatum ſunt duo contraria; at contraria ſub vno genere proximo continentur: ergo quantitas euacuationis non indicabitur à qualitate, quod eſt genus omninò diuerſum.

Montanus, & Capiuaceus ſoluentes hanc difficultatem dicunt, quantitatem purgationis, ſeu euacuationis dupliciter conſiderari poſſe, vel ante euacuationem, vel in tempore euacuationis: addunt ante euacuationem magnam quātitatem euacuationis indicari à magna quātitate humorum, & modicam à modica quātitate. In tempore verò purgationis, ſeu euacuationis (addunt) magnam quantitatem euacuationis non indicari à quantitate humorum, ſed ab humorum qualitate, & à virium tolerantia.

Idque probant auctoritate Hippocr. & Galeni: Hippocratis 2. de ratione vic. rex. 10. ubi vult, in pleuritide terminum euacuationis ſanguinis eſſe mutationem coloris ſāguinis ad liuidum: ſed ſic eſt, quod mutatio coloris pertinet ad qualitatem, & non ad quantitatem: ergo.

Deinde probant ex Gal. 1. ad Glauc. c. de cura quartanæ, vbi dicit: „ ſi ſanguis ſit craſſus, & niger permittēdus eſt, vt fluat, ſi ſeroſus, & rubeus ſupprimendus.

Primò Montanus, & Capiuaceus falluntur; quia ſi ante euacuationem quantitas euacuationis indicatur à quantitate humorum euacuādorum: ergo & in tempore euacuationis; quia res ex Ariſtot. 2. metaphyſ. ſicuti ſe habent ad eſſe, ita & ad cognoſci, & operari.

Ad auctoritatem Hippoc. in hoc aphor. reſpondemus Hipp. non agere de quantitate humorum euacuādorum, ſed de qualitate euacuationis, ſecus aphoriſmus interdum eſſet falſus: quia ſępiſſimè accidit, quod ęgri paulo ante obitum euacuēt excrementa venifica, & qualia oportet cum optima tolerantia; tamen paulo poſt moriuntur; cauſa eſt, quia licet euacuatio facta ſit excremētorū qualia oportet, tamē non eſt facta qualiter id eſt quantum, quā do, quomodo, & vbi oportet: dicimus quātum, quod ſcilicet euacuatio facta ſit totius humoris peccantis, & quod facta ſit in die critica, facta coctione, & cum viriū tolerantia, & quod non adſint prohibentia,

tia,& ubi oportet, nempè per regionem conuenientem.

Quare dicimus Hippoc. in hoc aph. agere de qualitate euacuationis, qualiter uidelicet fieri debeat in chirurgica, & pharmaceutica parte,& non de qualitate humorum euacuandorum.

Ad auctoritatem Hippocratis, & Gal. quod quantitas euacuationis indicetur à qualitate ideſt à mutatione coloris. Reſpondemus quantitatem purgationis,ſeu euacuationis primariò indicari à quantitate humorum: ſecundariò uerò à qualitate, non tamquam ab indicante, ſed tamquam à ſigno oſtendente indicans eſſe præſens,uel non præſens.

Diuiditur aphoriſmus in duas partes: in prima docet quantitatem euacuationis in prarmacia, & chirurgia eſſe deſumendã à duob: locis uidelicet à qualitate bonę euacuationis (ideſt quod fiat qualiter fieri debeat intelligendo per qualiter quod fiat tẽpore oportuno.ſ.facta coctione, & in die critica) & à nimiũ tolerãtia.

In ſecunda exemplificat de euacuatione facienda per phlebotomiam uſque ad animi deliquium,ſi uires ferant, quæ ſolum tentari poteſt per phlebotomiam: quia ſtat in poteſtate medici eam ſupprimere quando uult; quod fieri non poteſt in euacuatione facta per medicamenta purgantia, quia eam ſiſtere non poſſumus, quando volumus.

Quo ad verba dicit τὰ χωρέοντα: quod verbum ſignificat excretiones in communi: fiant per aluum, per venas, vel per alias partes: Gal.enim 2.aph.com.18. ait, excretionem, quæ fit per aluum vocari ὑποχώρησιν, ideſt ſubductionem, & non χώρησιν, ideſt excretionem communem omnibus excretionibus: ideo errant qui per τὰ χωρέοντα explicant deiectiones quæ ſignificant alui deiectiones: melius ſanè interpretabimur per τὰ χωρέοντα eorum quę euacuãtur intelligendo de quacumque excretione.

Deinde dicit ἀλλ' οἷα ἂν χωρ. ἐν οἷα δεῖ ideſt ſed ſi qualiter oportet euacuẽtur. Per οἷα intelligit qualiter,& non qualia: quia apud Græcos omnia neutra adiectiua ſine articulis ſumuntur aduerbialiter.

Parimodò Hippocrates aphoriſmo 13. per εὐφορώτατα intelligit facilimè,& non facilima, quãuis εὐφορώτατα ſit neutrum plurale attamen,quia eſt ſine articulo, & eſt neutrum adiectiuum ſumitur aduerbialiter ideſt facilimè. Similiter δυσφορώτατα, in 18. aph. ſignificat difficilimè, tamen eſt neutrum plurale ſine articulo: ideo ſumitur aduerbialiter.

Pręterea apud Herod.& Tucid. vt animaduertit Io: Scapula in ſuis annotationibus, hęc dictio οἷα ſumpta eſt aduerbialiter, ſignificando qualiter, & nõ qualia.

Sic Hippocrates primo de ratione vic. 23. ait, ſi quæ à pulmone excernuntur ſint qualia oportet augenda eſt ſorbitio. Gal.in com.per qualia interpretatur qualiter,quia dicit, Hippoc. per qualia intelligere excretionem factam à pulmone cum notis concoctionis.

Demum multi ex praua intelligentia iſtius dictionis οἷα ſæpiſſimè incidunt in errata magni momenti. Sed hoc vnũ liceat afferre, quod legimus in Saxonia in illa diſputatione, an euacuatio ſymptomatica, quæ fit in principio diarrheę, quę eſt cum tolerãtia, & quæ reſpondet morbo, ideſt quod in morbo bilioſo bilioſa euacuẽtur, ſit ſupprimenda, vel fouẽda, Saxonia tenet eſſe fouẽdas, hac praua intelligentia motus: ſi qualia oportet purgari interpretando per οἷα qualia, & nõ qualiter. Amplius in principio diarrheæ non poteſt fieri euacuatio qualiter fieri deberet: quoniã Gal. 4. aphor. 22. inquit,, ante vtilem euacuationẽ preire coctionẽ, & deinde ſeparationem: ſed ſic eſt quod in principio diarrheæ nulla coctio obſeruari poteſt: ergo non eſt faciẽda euacuatio.

Demũ licet in principio morbi in euacuatione ſympt. obſeruetur aliqua tolerantia, id euenit ratione principij morbi: quia ex Hippocrate 2. aphoriſ. 30. in principio,& fine morbi omnia remiſſiora.

Inſuper Criſtoforus Vegha veritate ductus in ſuis commentar. inquit per οἷα Hippocr. intelligere non ſolum ſpeciem peccantis humoris, ſed omnes conditiones, quæ requiruntur ad optimam euacuationem: in qua, ſi adſint,, euacuatio fit qualiter fieri debeat, quod noſtræ expoſitioni maximè reſpondet.

Vſq; ad animi defectionem. Gal. declarans quid ſit inteligendũ per animi defectionẽ, inquit, Hippoc. non intelligere

illam animi defectionem, quæ fit ob timorem, vel morſum oris ventriculi; ſed illam quæ fit ob nimiam euacuationem.

Prętere a notandum, Hippocratem per animi defectionem non intelligere ſyncopem, ſed lipothymiam.

Differentia non parua eſt inter ſyncopem, & lypothimiam; quia ſyncope omninò tollit ſenſum, & motum: lipothymia verò non aufert omninò ſenſum; immo tales ægri recordantur, quod in ſyncope, neque recordantur, neq; in ſyncope vlla animalis operatio, vel vitalis viget: ideo Gal. 12. meth. 5. definiens ſyncopem dixit, eſſe præcipitem omnium virium lapſum; primò verò ad Glauc. 14. ait, lipothymiam eſſe uiam ad ſyncopem; Eclyſim uerò eſſe uiam ad lipothymiam. Eclyſis ſignificat reſolutionem.

Inſuper notanda ſunt hæc tria uocabula Italica, quæ reſpōdent tribus latinis: ambaſtia, faſtidio, angoſſa. Ambaſtia eſt illa Eclyſis, quæ latinè dicitur anxieta. Faſtidio dicitur, lypothimia, ſeu animi defectio: angoſſa dicitur ſyncope.

Cauſa immediata ſyncopes, & lipothymię eſt defectus ſpiritus vitalis, & nō innati, & implantati: quia deficiente innato, ſeu implantato, ſtatim ſequitur mors: remanente verò innato, licet vitalis extinctus ſit, poteſt tamen redire.

Cauſæ extinctionis uitalis caloris: & deinde innati quatuor ſunt.

Prima eſt alteratio à cauſa cōtraria, vt ab opio, aqua frigida, vel aere frigidiſs.

Secunda eſt ſuffocatio, quæ fit vel à ſāguinis nimietate, vel ab anguſtia in vena arterioſa, vel arteria venoſa, vel à catarrho ſuffocante.

Quod calor per ſuffocationem extinguatur, declaratur à Gal. & Hippoc. 4. acutorum 23. vbi dicit, per uenarum interceptiones factas à ſanguinis multitudine extingui calorem. Similiter Gal. 2. de naturalibus faculta. 8. ait, ex ſuppreſſis menſibus calorem ſuffocari poſſe, & hydropem fieri. Parimodo Hippoc. 6. aph. 22. inquit,, Diuturnas curanti hemorrhoidas, niſi una ſeruetur, impendet periculum ſuffocationis & hydropis: idem confirmat Galenus in comm.

Tertia cauſa extinctionis caloris eſt defectus alimēti, qui accidere poteſt: uel ob nimiam euacuationem, uel ob prauum ſuccum nutritioni ineptum, ut in hydropicis, uel ob pabulum immoderatū poſt nimium coitum aſſumptum: de hoc modo extinctionis Galenus mentionem facit 2. de facul. nat. c. 8. Nimius cibus impedit, ne debiles alantur, immo calorem debilem extinguit ſuffocando.

Quarta cauſa eſt reſolutio caloris, quæ fit, uel à uehementi calore, cuiuſmodi eſt in cauſone: quia maior flamma extinguit minorem, uel à cauſa nimiū rarefaciēte, uel nimium mordicante, quæ calorē maximè reſoluit. De hac cauſa loquitur Hippoc. 2. progn. tex. 1. & Gal. fuſius in com. ubi Hippoc. proponit hęc uerba ,, aqua inter cutem à morbo acuto mala.

Tertia dubitatio: in ſanguinis euacuatione requiruntur uires, ſine quib. medicorum nemo auderet ſanguinem mittere: ergo nunquam erit facienda ſanguinis euacuatio uſque ad animi defectionem: ergo nunquam par eſſe poterit in ſimili euacuatione toleranda: quia, & in animi defectione, & paulo ante, vires non permittunt.

Reſpondetur, tolerantiā duplicem eſſe: aliam actualem, aliam potentialem: in lipothymia tolerantia potentialis adeſt: quia adhuc cōſeruatur potētia generādi nouos ſpiritus, & nouas vires, in ſyncope verò neq; eſt potentialis, neque actualis.

QVÆST. XCII.

An euacuatio ſanguinis vſque ad animi deliquium fieri poſſit.

QVæſtio eſt in hoc aphor. ab alijs cōſiderata, an euacuatio ſāguinis aliquod vſq; ad animi deliquiū fieri poſſit.

Auerroes 2. coll. c. 8. probat tribus efficaciſſimis argumentis contra Hippoc. & Galenum, euacuationem ſanguinis vſque ad animi deliquium nullo modo in medicina habere locum.

Primum argumentum Auerrois tale eſt. Medicus debet naturam rectè operantem imitari: ſed natura rectè operans nunquam euacuat vſque ad animi deliquium: ergo nec medicus.

Reſp., aſſumptum eſſe falſum, quod ſcilicet medicus ſolam imitari debeat naturam rectè operantem: quia [illegible]

medicus poteſt facere,quę ab ipſa natura fieri non poſſunt, vt dicit Galenus lib. de conſt. artis med. c. 12. ſicuti dum luxata reponit: carnem ſupercreſcentem remouet: deponit cataractam: vrit,vel abſcindit membrum ſfacello correptũ: vel calculus è veſica à lithotomo extrahitur.

Præterea negamus minorem, quod ſcilicet natura rectè operans nunquam euacuet vſq; ad animi deliquium: Auerroes oſtendit ſe non eſſe verſatum in medicina; quia interdum natura per nares in cauſone euacuat ſanguinem vſque ad animi deliquium; interdum per vterum, vel per hæmorroidas: & æger ſanatur: immo Auicen. 17. tertij vult,ſanguinem hemorrhoidalem non eſſe ſiſtendum, priuſquam æger animo deficiat.

Secundum argumentum Auerrois cõtra Hippoc. tale eſt; medici intentio ſolum eſt euacuare ſuperfluum:ſed euacuatio vſque ad animi deliquium euacuat non ſolum ſuperfluum, ſed etiam vtile: ergo.

Reſpondemus negando, quod medici intentio ſit auferre ſuperfluum:quia medici intentio eſt ſanare: medici officiũ eſt addere,& auferre:& abſcindere neruum punctura correptum,& vrere partẽ à cane rabido demorſam. Quod verò medicus tollat etiam illud quod non eſt ſuperfluũ gratia ſanitatis patet in iis qui cadũt ab alto, uel uulnerantur,in quib. ſecatur uena, licèt nulla adſint ſigna plenitudinis.

Tertiũ argum. Auer. Medicus debet hebere pro ſcopo non ſolũ ſanitatem: ſed etiam vitæ cuſtodiã:ſed euacuatio vſq; ad animi deliquium deducit ægrum ad graue vitę periculum:ergo non eſt facienda.

Reſpondemus negando,quod per ſanguinis miſſionem vſq; ad animi deliquiũ ducantur ægri ad maximum vitæ periculum. Aliud enim eſt animi deliquium, & aliud ſyncope, quod Auerroes confundit,neque intelligit Auerr.beneficia,quę afferre ſolet animi deliquium: Gal. enim in hoc comm.& 9.meth. 4. loquens de lipothymiæ vtilitatibus habet hæc „ Celerimè per lipothymiam corpus refrigeratur: ſubdit: nemo poteſt inuenire remedium lipothymia iucundius,& vtilius naturæ, & ægris: ſequuntur enim à lipothymia alui deiectiones, vomitiones bilis, madores,ſudores,& refrigerationes.

QVÆST. XCIII.

In quibus caſibus conueniat ſanguinis euacuatio vſque ad animi deliquium.

QVæſtio non ſpernenda proponitur in declaratione huius aphor. In quibus caſibus conueniat ſanguinis euacuatio vſque ad animi deliquium.

Galenus in comm.proponit tres caſus, in quibus conuenit euacuatio vſque ad animi deliquium: quorum primus eſt in febribus ardentibus. Secundus in vehementiſſimis doloribus. Tertius in maximis inflammationibus.

Montanus, & nonnulli alij ponunt quartum caſum ideſt in febre ſynocha.

Iſti taman errarunt:quia Gal.2.de diff. feb.2.& 2.de criſi.6. collocat febres ſynochas inter ardẽtes:quare nõ dabitur quartus caſus,cum ſynocha ſit inter ardentes.

Deinde Montanus, & alij plures fuerunt decepti à praua interpretatione Leoniceni,& Cenomani, qui interpretati sũt in febribus ardentibus:cum in Gręco codice legatur ἐν θερμοτάτοις πυρετοῖς, ideſt in febribus calidiſſimis,& non ardentibus: neque in vllo Galeni tex. legitur ἐν πυρετοῖς καυσώδεσιν, ideſt in febribus ardentibus. Addimus febrem ſynocham eſſe febrem calidiſſimam: ergo in illis tribus caſibus eſt quoque incluſa synocha febris.

Inſuper ſi Galenus dixiſſet in ardentib. febribus ſanguinem eſſe mittendum vſq; ad animi deliquium, nõ potuiſſet defendi: quia in exquiſitis ardentibus peccat bilis, & non ſanguis: ideo non ſolum in febribus ardentibus euacuandus eſt ſanguis vſque ad animi deliquium: ſed neque omninò tutum eſt aliquam moderatam quantitatem ſanguinis euacuare.

Hinc Auicen.in cura febrium putridarum in communi c. de phlebotomia non euacuat ſanguinem in ardentibus exquiſitis,ne ſuccedat cholericorum ebbulitio: quam cauſam Aliqui non omninò admittunt: quia in febribus ardentibus nunquam ſanguis eſſet mittendus, quod eſt contra Galenum 11.meth.15.vbi vult, in omnibus febribus putridis ſanguinem

Q 4 mitti

mitti poſſe, ſi vires permittant. Neque Galenus in febribus bil:oſis inter prohibentia phlebotomiam vnquam poſuit cholericorum ebbulitionem.

Dicimus tamen nos in ardentibus exquiſitis parum ſanguinis eſſe euacuandū: quia ſanguis eſt frenum bilis, illo enim euacuato, vires cadere poſſent Quare vt ap propoſitum noſtrum reuertamur, dū Galenus proponit in febribus ardentibus ſanguinis euacuationem vſque ad animi deliquium, per febres ardentes debemus intelligere febres ca lidiſſimas, ſicuti in tex. Græco legitur; inter quas calidiſſimas, febris ſynocha præcipuè collocatur: atque ideo dicimus Galenum præcipuè de ſynocha non putrida intelligere: in qua niſi fieret inſignis ſanguinis euacuatio, tota maſſa putreſceret, fieretque ſynocha peſtilens, vnde mors.

Cauſa verò, cur euacuatio ſāguinis vſque ad animi deliquium in febribus calidiſſimis maximè iuuet, proponitur à Gal. 9.meth.cap.4.vbi habet hæc „Celerrimè per lipothymiam totom corpus refrigeratur: ſubdit nempo poteſt inuenire remedium lipothymia iucundius, & vtilius ægris, & naturæ: ſequuntur enim à lipothymia alui deiectiones, bilis vomitiones, madores, ſudores, & refrigerationes

Parimodo hæc ſanguinis euacuatio uſque ad lipothymjam, ſeu animi deliquiū quod idē eſt, valde conuenit in maximis inflamationibus, vt docet Gal. in hoc comm. Primò, quia totum corpus ex hac euacuatione maximè refrigeratur: deinde per hanc euacuationem fit maxima reuulſio à parte inflammata. Gal. enim 13.meth.6.dicit, quod omnis inflammatio vt inflammatio à ſanguinis fluxu fit, qui tollitur ſanguinem euacuando, & reuellendo à parte inflammata.

Iſtæ magnæ inflammationes, quæ hac euacuatione ſanguinis vſq;ad animi deliquium præcipuè tolluntur, ſunt tres, videlicet ophtalmia, carbunculus, & pleuritis.

De ophtalmia patet: quia Gal. lib. de cur.rat. per s. m. c. 17. in ſeruo Economi ophtalmico miſit ſanguinem ad quatuor libras, illumque citiſſimè liberauit.

De carbunculo Galenus 14.meth. cap. proprio dicit, in carbunculo, & antrace: quia eſt maxima inflammatio, conuenit hæc inſignis ſanguinis euacuatio.

De pleuritide Hippoc.2.de rat ione victus 10. dicit eo uſque eſſe ſanguinem mittendum, quouſque appareat coloris mutatio, ſanguiſque exeat liuidus à pleura uidelicet ſeparatus, & per ucnam ſectam euacuatus: quod non fiet, niſi præcedat inſignis ſanguinis euacuatio.

Conuenit quoque euacuatio uſque ad animi deliquium ex Galeni com. in uehementiſſimis doloribus: primò quia per hanc magnam euacuationē facultas ſenſitiua aliqua ex parte ſopita redditur: unde dolores mitigātur. Secūdò quia fit reuulſio ſanguinis facientis inflammationem, & dolorem. Hinc Gal.lib.de curandi ratione per ſang.miſ. cap. 17. citato in illo iuuene habente oculorum inflammationem cum vehementiſſimo dolore, euacuauit vna vice tres libras ſanguinis, & poſt quatuor horas aliam librā, & ſtatim dolorem ſuperauit: noluit euacuare vſque ad animi deliquiū: quia erāt elapſi dies 20. quod illo affectu laborauerat: ſed mirandum eſt, quod in euacuatione triū librarum non deliquerit, vel animo defecerit, & tanto magis, quanto importuna inedia per aliquot dies fuerit à medico diatritario vexatus.

Tertia dubitatio: Gal. 1. ad Glauc. 14. ait, vigilias, aut dolores internos prohibere ſubitas, & multas euacuationes: quomodo igitur in vehementiſſimis dolorib. erit euacuandus ſanguis vſq; ad animi deliquium? vt in hoc comm. docet Gal.

Reſpōdemus, ſi dolor fuerit factus ab humoribus calidis in ipſis venis cōtentis, qui foueant ipſum dolorem, doloren non impedire euacuationem vſque ad animi deliquium, ſi verò dolor fuerit factus ab humoribus frigidis, ſicuti eſt dolor collicus à vitrea pituita, uel podagricus à cauſa frigida, dicimus nullo modo ſanguinis euacuationem eſſe faciendā, licet dolores eſſent uehementiſſimi usq; ad animi deliquium: tum quia in his non peccat ſanguis: tum quia uires non tolerant.

Præterea niſi adſint uires permittētes in uehementiſſimis doloribus, nulla, uel exigua ſanguinis euacuatio fieri debet: ſupponitur enim preceptum Hippocrat. 4. de ratione uic. 19. eſſe obſeruandum tamquam oraculum, quod præter morbi

magni-

magnitudinem requirãtur uires permittẽtes, ſi ſanguinis euacuatio fieri debeat.

Demum notandum eſt erratũ quorundam, qui tribus caſibus à Galeno propoſitis addunt quartum, nempè ſanguinem eſſe mittendum uſque ad animi deliquiũ in laſſitudine tẽſiua: ſed niſi adſit inflammatio nulla eſt occaſio, quod tã inſignis ſanguinis euacuatio fieri debeat in laſſitudine tenſiua: quare ſufficiunt tres caſus propoſiti ab ipſo Galeno in comm.

Duo prӕterea occurrunt conſiderãda pro intelligentia aphoriſmi. Primum quo tempore in maximis inflammationib. poſſit conuenire miſſio ſanguinis uſque ad animi deliquiũ. An in principio inflammationis, uel augmento, uel in uigore. Secundum, an in uehementiſſimis doloribus ante ſanguinis miſſionem uſque ad animi deliquium conueniant anodyna externa, uel interna.

Quo ad primum, id eſt, quo tempore in maximis inflammationibus conuenire poſſit miſſio ſanguinis uſq; ad animi deliquium: prima facie non uidetur, quod ullo tempore poſſit conuenire: non in principio, quia in principio inflammatio non eſt maxima: Hippocrates enim 2. aphoriſ. 30. ait, „ In principio, & fine omnia remiſſiora. Non in augmento, & ſtatu; quia tunc ſanguis eſt confluxus in partem inflammatam: tuncque effugit tempus reuellendi in contrarium: ergo nunquam conueniet.

Reſpondemus miſſionem ſanguinis uſque ad animi deliquium prӕcipuè faciendam eſſe in principio, uel paulo poſt, quo tempore fluit ſanguis. Prӕcognoſcitur, maximam fore inflammationem ex maxima plenitudine; ex celeritate confluxus, atque ex dolore uehementi.

QVÆST. XCIV.

An in magnis doloribus ante phlebotomiam conueniant anodyna.

Quo ad ſecundũ, an in uehementiſſimis dolorib. ante ſanguinis miſſionem conueniant anodyna; controuerſia uidetur eſſe inter Galenum, & Auicen. Auicennas ubi agit de inflammatione habet hӕc uerba „ ſi uolueris euacuare, prius ſeda dolorem; itaut uelit, ante ſanguinis euacuationem prius eſſe ſedandos dolores anodynis, Galenus uerò in hoc loco in uehementiſſimis doloribus uult ſanguinem eſſe mittendum uſque ad animi deliquium. Prӕterea in arte medica ante euacuationem topica non conueniunt; ergo neque anodyna.

Montanus conciliat Auicennam cum Galeno hoc modo dicendo curam ſecundum Auicennam, qui uult prius ſedare dolorem, eſſe regularem; ſecundum Gal. uerò eſſe coactam; & rectè quidem; quãuis Montanus non declaret, quomodo ſit regularis.

Nos primò dicimus, Gal. non improbare, quod poſſit fieri ſanguinis miſſio, & ſimul, & eodem tempore applicentur anodyna: Immo Galenus 2. in 6. epid. comm. 8. uult, ante ſanguinis euacuationem eſſe mitigandos dolores anodynis: hoc fine, vt à parte affecta fiat melior reuulſio, auxilio ſanguinis miſſionis: quia quando in parte affecta non eſt dolor, pars nihil attrahit, vnde per phlebotomiam reuulſio redditur promptior. Hinc Hippocrates in Anaxione patiente pleuritidem, prius ſedauit dolorem, deinde ſanguinem euacuauit.

Dicimus igitur nos prius eſſe dolorem ſedandum: ſed eodem tempore ſanguinem quoque eſſe mittendum, curamque eſſe regularem, ſi prius ſedetur dolor: quia anodynum eſt remedium vrgentis: phlebotomia uerò eſt remedium cauſӕ: ſed ſic eſt quod urgenti prius eſt attendẽdum, ut docet Gal. in com. 16. huius ſect.

Dum uerò dicebant topica non conuenire ante euacuationem totius. Reſpondemus reuocandos eſſe ad memoriam ſeptem caſus, in quibus licet applicare localia ante totius euacuationem.

Primus caſus eſt, ſi affectus ſit leuis, ut notat Galenus lib. 1. de comp. med. per locos c. 8. ubi agit de Alopetia, quam ſtatim ſanauit topicis adhibitis ſine alia prӕcedenti euacuatione.

Secundus, quando materia eſt uenefica, quӕ illicò cauſtico, uel ferro candente, ſine prӕcedenti corporis euacuatione ſuperatur: ſicuti in morſu uiperӕ, uel canis rabidi; uel ob arma uenenata.

Tertius in apoſtematibus, in quorum principio ſtatim utimur repellentibus.

Quar-

Quartus eſt, dum roboramus os ventriculi, antequam pharmaco purgemus: hic caſus proponitur à Gal.1.ad Glau.14.

Quintus eſt, dum vtimur balneo contemperante, & eſt Galeni 1. ad Glauc.9.

Sextus, dum vtimur anodynis.

Septimus, cum periculum facimus, an dolor à flatu, vel ab alia materia peccãte exoriatur, vt Hippocrates expertus eſt in Anaxione.

APHORISMVS XXIV.

IN acutis paſſionibus rarò, & in principijs, medicinis purgantibus vti, & hoc cum præmeditatione faciendum.

In 22. aphoriſmo docuit Hippocrates quo tẽpore purganda ſint corpora: dixitque, vel quando materia eſt matura, vel quando turget. Dum adhuc de euacuatione relinquebantur conſideranda.

Primum ad quã menſurã corpora poſſint euacuari, de qua euacuationis mẽſura, & quantitate egit in aph. ſuperiori.

Secundũ erat declarandum, in quibus morbis, & quando, & quomodo materia turgens erat purganda: hoc facit in præſenti aphoriſmo docens hæc quatuor, quę certè ſunt magni momenti.

Primum inquit, in morbis acutis turgentem materiam eſſe purgandam.

Secundum dicit rarò hoc eſſe faciẽdũ.

Tertium in principio morbi.

Quartum id eſſe faciendum cum pręmeditatione; ſed infra diſtinctè omnia declarauimus.

Diuiditur aphoriſmus in duas partes. In prima inquit, in morbis acutis rarò, & in principijs materiam turgentem eſſe purgandam.

In ſecunda parte docet id faciendum cum præmeditatione.

Quoad verba dicit *in morbis acutis*, quia in chronicis, vt docet Galenus in comm. materia numquã turget: quoniam morbi chronici fiunt ex humoribus craſſis, & viſcidis, quippe qui ob duas cauſas turgere nõ poſſunt: prima quia de ratione turgẽtis materię eſt quod in ſe habeat principium motus, quod frigidis humoribus nõ conuenit: hinc ſeroſi humores in hydropicis, licet ſint tenues, nunquam turgent: quia vt frigidi in ſe ipſis non habẽt principium motus.

Secunda cauſa eſt: quia de ratione turgentis materię eſt tenuitas: vnica igitur ex hic cauſis deficiente humores turgere non poſſunt.

Dicit, *rarò, & in principio*, ſupple materiam turgentem eſſe purgandam: non quod rarò in peracutis humores turgeãt, vt omnes alij exponunt: ſed rarò euenit, quod turgentes in peracutis habeant inclinationem ad inteſtina: quo caſu tantummodo in principio vti poſſumus pharmaco, vt oſtenſum eſt in tractatu de minoratiuis.

Quid verò intelligat per principium Hippoc. Primo ſciendum ex Gal.1.de criſib.9. & in cõm.2. huius ſect. principium morbi ſumi tribus modis, vel pro primo inſultu: vel pro duobus diebus, vel donec perſeuerat cruditas ſine vllo ſigno coctionis Gal. in comm. vult Hippoc. per principium intelligere primum diem, vel nõ vltra ſecundum: quare dum turget materia, purganda eſt prima die, vel ad ſummum ſecunda, & rectè quidẽ: cũ Hippoc. dicat 4.aph.10. „ medicari in valde acutis eadem die nam tardare malum: dicit in valde acutis: quia in his materia ſępè turget, ſed rarò euenit quod habeat inclinationem ad meſenterium & inteſtina.

QVÆST. CXV.

Antequam materia turgens purgetur, quæ ſint præmeditanda.

DIxit cum pręmeditatione, ſed quid intelligat per præmeditationem; ſciendum eſt, quod ad quinque capita reduci poſſunt omnia illa quæ ſunt pręmeditanda, antequam pharmacum in materia turgente exhibeatur.

Primum caput continet illas pręmeditationes, quę ſunt faciendę circa ęgrotãtes. Secundum quę ſunt faciendæ circa morbum. Tertium quæ circa medicamentum. Quartum quæ circa humorem turgentem. Quintum quę circa virtutẽ.

Quo ad primum, ideſt quo ad pręmeditationes, quę ſunt faciendę circa ęgrotãtes, quatuor ſunt quæ colliguntur ex ipſo Galeno.

Primum quod ęger nec puer, nec ſenex ſit:ętas enim ex Hippocrate 4.de ratione vic. 19. prohibet remedium magnum, quod non ſolum eſt ſanguinis euacuatio, ſed etiam medicamentum:nō puer, quia vt docet Gal. 9. meth.c. 17. „ Puerorum ſubſtantia omnium facillimè diſſipatur: ideo non eget preſidio euacuatorio,cum habeat ex ſeipſa, vnde naturaliter euacuetur, per halitum videlicet.Hęc eſt ratio propoſita à Galeno in pueris,nec ſanguis ſit euacuādus, nec pharmacū ſit exhibendum.Non ſenes pharmaco purgantur: quia ſenectus eſt viribus deſtituta.

Secundum, quod ęger non ſit de illis, qui facilè incidat in lipothymiam,ſyncopem, ſeu cardialgiā: quia talis ęger pharmacum pati non poteſt: euacuatio enim facta per pharmacum non poteſt ſupprimi quando volumus.

Tertium,videndum eſt, quod ęger nō habeat hypocondria tenſa, & ſupramodum calida: ideo Galenus in comm. vult eſſe ineptos purgationi,qui laborāt multa cruditate,qui habent obſtructiones,& qui paulo ante fuerint alti cibis craſſis,& tenacibus.Similiter Galenus 1.de humoribus comm.2.& cōm. 12.vult, qui habēt hypocondria flatibus diſtenta ineptos eſſe ad purgationem.

Quartum addit Galenus in cōm.quod ſi adſint inflāmationes in ventre, vel circa ventrem,pharmacum nullo modo cōuenire poſſit: tum quia omnia pharmaca, vt dicit in hoc cōm. potentia calida ſunt: tum quia agitatio facta circa partes inflammatas maximè auget morbum: quare licet materia in acutis ſępè turgeat, rarò tamen dandum eſt pharmacum.

Quo ad premeditationes, quæ ſunt faciendæ circa morbum, duo ſunt conſideranda. Primum, an morbus ſit cum inflammatione ventriculi,hepatis,lienis,& partium vicinarum: quia ex Galeno 13. meth 11. habemus hæc verba „ quando iecur incipit phlegmone laborare, & aliquis tentet medicamenta exhibere,maximam excitabit inflammationē: quia per medicamenta excrementa ad partes inflāmatas trahuntur. Quopacto verò illarum partiū inflammatio dignoſcatur,nos docet Galenus lib. quos & quando,in quo loco vult ex hypocondrijs calidis,& feruidis illarum partium inflammationes dignoſci.

Secundum eſt cogitandum,an ſint obſtructiones, quę ſi adſint, docet Galenus in comm. ante pharmacum dandum eſſe melicraton, in quo, decoctum ſit aliquid hyſopi, vel origani, uel tragorigoni, uel thimi,uel pulegij,quę licèt calida ſint,maius tamen afferunt beneficium aperiēdo, & attenuando,quam maleficium in calefaciendo: ſed ſemel, uel bis utendum eſt hoc decocto:quia illicò turgente materia eadem die, uel in principio alterius diei pharmacum exhibendum eſt: deinde ſtatim exhibito pharmaco ex Hippocrate 2.de ratione uic. 12. datur ptiſſana, tum ut attemperetur medicamēti acrimonia, tum ut detergat,& deorſum pellat ipſum pharmacum.

Quo ad tertium: Id eſt quo ad præmeditationes,quę debent fieri circa medicamentum,quatuor ſunt pręmeditanda.

Primum, cū omnia pharmaca ſint poteſtate calida & ſicca, illud erit eligendū medicamētum,quod minus calidum ſit, cuiuſmodi ſunt electuariū de ſucco roſarū, diacatholicū, & alia id genus, ſi vero calidiora requirantur;quia ęger indigeat potentioribus,optimum eſt veratrum nigrum, ſi maiori indigeat, maius quoque debet eſſe medicamentum.Galenus 2. de ratione vic.11.exhibet in pleuritide hierā diacolocintidos,quod medicamentum,vt ibidem docet Galenus in turgente materia eſt potentius ueratro nigro.

Secundum eſt pręmeditandū, quodnā debeat eſſe pharmaci correctiuū. Hippocrates & Galenus 2.de ratione uic.11. docent admiſcendā eſſe odorata,ne medicamēta ſua uenenoſitate lędāt os uentriculi. cuiuſmodi ſunt ſpicę, ſeu cinamomi pauxillum: noſtrates tamen permiſcent cum medicamento maluatici pauxillum;quod mihi non probatur: quia uinum maluaticum, mixtum pharmaco nō ſolum gratiā amittit, ſed ad uomitum inuitat: nos potius ſumpto pharmaco gratia corroborādi os uētriculi pręcipimus ut ęgri maluatico abluāt os:quod pręſtat duo beneficia: alterū ſūpto pharmaco nullus pharmaci odor ea die percipitur: alterum maluatici pauxillum ita ſyncerum odoriferum, & incontaminatum minimum

quod

quod elabitur deorſum (licet adſit febris) mirificè os ventriculi corroborat.

Tertium eſt obſeruandum Auerr. pręceptum 7.coll.cap. 9. ubi inquit, in acutis pharmaco eſſe admiſcenda refrigerantia, ut tẽperetur eius acrimonia: hac ratione Hippocrates 2. acutorum 12.poſt ſumptũ medicamentum, illicò exhibet ptiſſanam.

Pręterea notãdum, quod refrigerantia, quę cũ pharmaco, vel aſſumpto pharmaco ſumuntur, ſint epichieraſtica quod cõfirmatur ex Hippoc. & Galeno qui utebantur lacte aſinino cum ſcamonio: Hinc Galen. 14.meth.17.ſanauit Marronã Romanam ulceribus pedum correptã lacte, in quo clanculũ coniecit ſcamoniũ: hinc communis uſus laudandus eſt,dum pharmaca in ſero lactis infuſa,uel in decoctione florum & fructuum,uel in aquę endiuię uel acetoſę exhibentur.

Valeat igitur Oddus,dum dicit, frigida admixta pharmaco auferre pharmaci operationem,ideo nõ eſſe admiſcenda,quaſi quod pharmaca nõ alia ratione purgent, quam ut calida: cum purgatio dependeat a ſua proprietate, ſeu ab idioſyncriſia: quæ reſultat ex permixtione,& alteratione innumerabiliũ qualitatũ, ut oſtendimus ex Galeno in lib. 8. meth. noſtræ: ſic Euforbium calidiſſimum attrahit phlegma, quod eſt frigidum: itaut medicamentum non attrahat ſimile in temperatura,ſed ſimile in idioſyncriſia.

Quod uerò frigida nõ impediant pharmaci operationem,patet experiẽtia; multi enim ut effugiant medicinæ nauſeam, nunc ipſam refrigerãt:attamen æquè purgat, ac ſi eſſet actu calida.

Quartum, pręmeditãda eſt doſis medicamenti;quia in minori quãtitate exhibitum parum euacuat, & multum agitat: agitati uero humores ex Galeno 2.de ratione uic. 11 maximè nocet; atque ut ipſe docet 3.de ſimpli med. 24. medicamentũ cõuertitur in humorem, quem euacuare natum erat:exhibitum uero medicamentum in maiori quantitate, quam pars ſit, corpora colliquat ideo hęc cõſideratio de medicamenti quantitate requirit medicum exercitatum.

Demum notandum ex Galen. lib. quos & quando purgare oportet cap. 21. quod medicamentum ob ſex cauſas aluum mouere non poteſt.

Prima ob ęgrotãtis naturæ proprietatẽ.

Secunda ob medicamenti exiguitatem.

Tertia ob ſtercus denſatum, quod propterea clyſtere prius eſt educendum.

Quarta quia natura antea mouit per vrinam.

Quinta quia medicamentum in prauũ alimentum conuertatur, videlicet in illũ humorem, quem trahere natum erat, vt 3.ſimpli.citato docet Galenus.

Sexta cauſa eſt, quia interdum medicina mutatur in venenum.

Quo ad præmeditationes, quæ ſunt faciendę circa humorem turgentem:medicus debet hæc duo obſeruare. Primum in quam corporis partem turgẽtes humores inclinent. Secundum an in corpore adſit viſcoſitas,& humorum craſſities,quę poſſit tranſitum turgentium impedire.

Quo ad primũ,ſi humores inclinent ad alias regiones, quam ad aluum, pharmacum non iuuat: ideo dãdum nõ eſt: quod quidem colligitur ex ipſo Hippocrate 4.de ratione vic.64. vbi loquẽs de materia turgente quorundam ęgrotantiũ, in quibus modo excitabat tumores circa pedes, modo circa crura, modo circa fauces, vnde ſtrangulabantur; loquens de his ait, tales ęgros eſſe purgandos ſi venter murmurauerit:ſi non murmurauerit,à medicamentis abſtineto:Ecce quod Hippocrates non vult purgandam eſſe materiam turgentem niſi habeat inclinationẽ ad inteſtina.

Quod uero Hippocrates in hoc tex. citato intelligat de materia turgẽte patet ex motu furioſo humorum modò deſcendẽtiũ ad crura,modo aſcendentium ad guttur cum ingenti febre,modo ad cerebrum delirium efficiẽtiũ: hęc materia, quę ſtare loco non poteſt, quæ exitum quærit abſque dubio turgentis materiæ conditionẽ habet: de hac igitur loquens Hippocrates dicit, niſi vẽter murmurauerit à pharmaco abſtineto,quia,niſi habeat aliquam inclinationem ad ventrẽ pharmaco nõ poſſet euacuari: eſſet ſane medici euidens fatuitas,qui daret pharmacum,quo nõ poſſet humor turgens euacuari:quando videlicet eſſet in venis cauis, in venis pedum, vel gutturis quę nullum conſenſum habet cum ventre,uel cum parte concaua ipſius hepatis Hinc Hippocrates dixit cum præ-

medi-

meditatione, nempè, vt præmeditemur, antequã demus pharmacũ, an humores turgentes inclinent ad meſenterium, vel inteſtina, & an poſſint per aluum educi.

Hinc credendum eſt, Hippoc. non dediſse pharmacam Pericli, in quo materia turgebat, erat tamen inclinata, vt per nares ſanguinis eruptione euacuaretur, & per urinam, & ſudorem, per quæ loca demum fuit liberatus.

Similiter in Metone humores turgẽtes habebant propẽſionem ad ſanguinis eruptionem per nares, in uno caſu non dedit pharmacum: immo ſi dediſset, naturam rectè operãtem ab opere ſuo diuertiſset.

Itidem in Muliere moroſa, quæ 3. die liberatur, quia menſtrua eruperunt: in quo caſu humores turgebant: attamen Hippoc. non dedit pharmacum.

Parimodo in Virgine Lariſſæ ſexta die eruperũt mẽſes: nihilominus licet materia turgeret, nullũ fuit exhibitum pharmacum: quia turgens materia nullam habebat inclinationem ad ipſa inteſtina.

Demum præmeditandum eſt, an corpora ſint referta viſcoſis humorib.: quod Gal. in com. admonet eſſe obſeruandũ, & rectè quidem: tum quia ex Hippoc. 2. aph. 9. „corpora cùm quis purgare voluerit oportet fluida facere; tum quia ob ſuccos viſcoſos humores turgentes, licet ſint tenues, ad ventrem non tranſirent.

Quo ad quintum, quod eſt de virtute permittente ipſum pharmacum, Galenus 2. de humoribus 27. & 2. præſag. comm. 60. admonet, medicamenta interdum non operari ob aliquam ex tribus cauſis.

Prima quarum eſt ob partium expurgantium imbecillitatem, quæ imbecillitas à quacumque intemperie prodire poteſt, vt probat Galenus 7. meth. 4.

Secunda ob anguſtiam meatuum, quæ fieri poteſt vel obſtructione vel tumore comprimente, vel ab occluſione facta ob adnatum germen. Tertia vel à vitio excrementi: vitium excrementi (addit Gal.) eſt craſſitudo, aut viſcoſitas, aut humoris multitudo.

APHORISMVS XXV.

SI qualia oportet purgari purgentur, confert, & facilè ferunt; ſi contra difficulter.

Nonnulli putant, hunc aphoriſmum eſſe epilogum huius primæ ſect. ſic probant: Hippoc. in hac prima ſect. egit de victus qualitate, quantitate, & de modo adminiſtrandi victum, & adminiſtrandi remedia pharmaceutica, & chirurgica euacuationem reſpicientia: addit ſed ſic eſt, quod ſub illis verbis (talia, & qualia) continentur, qualitas, quãtitas, & modus adminiſtrandi victũ, & remedia euacuantia, de quib. omnib. egit in hac prima ſect. ergo hic aphoriſmus eſt epilogus.

Reijciuntur iſti: quia in hoc aphoriſmo non facit mentionem de victus ratione: at ſic eſt, quod maior pars iſtius tractatus qui habetur in hac prima ſectione, eſt de victus ratione, de qua egit à quarto aph. vſque ad vigeſimum excluſiuè.

Præterea in hoc aphor. ſolum mentionem facit de purgatione: quia dicit καθαίρεσθαι quod vocabulum ſolum pertinet ad purgationem, quæ fit per pharmaca.

Inſuper in hac prima ſect. non ſolum agit de victus ratione, & de purgatione, quæ fit per pharmaca, ſed de quacumque euacuatione, ſiue fiat per vrinã, per vterum, per ſudorẽ, per hæmorrhoidas, ſiue per alias regiones: idque probatur ex quatuor aphoriſmis præcedentibus: dum enim dicit in vigeſimo primo aphoriſ., quo natura vergit, amplectitur indicationem humorum euacuandorum per quãlibet partem: dum verò dicit in aphoriſ. 22. cococta medicari, intelligit de purgatione: dum dicit mouere, intelligit de quacunque euacuatione chirurgica vel pharmaceutica: dum verò dicit in aphoriſmo 23. quæ euacuantur non multitudine metienda, parimodo intelligit de omni euacuatione per remedia ad pharmaciam uel chirurgiam pertinentia: quare in hac prima ſect. non ſolum agit de victus ratione, ſed de purgatione, & de quacumque alia euacuatione.

Poſtremò non eſt dicendum, Hippoc. vti epilogis, quia dicendi grauitas, & laconiſmus Hippocratis epilogum nullomodo admittunt.

Multi alij dicunt, hunc aphoriſ. eſſe ſuperfluum; quia coincidit cum 2. probantque ex Galeno, qui in comm. habet hæc verba, „Hippocrat. non piguit bis repetere ea quæ ſunt magni momenti. Similiter

liter Galenus 4. aphor. com. 22. habet hæc uerba „ ea quæ ſunt ad artem maximè neceſsaria ſæpè tractare eſt melius.

Reſpondemus ipſum Galenum reuera Hippocratis doctrinam multoties repetere, quia Galenus erat Aſiaticus, & non poterat ſe continere, quin Hippocratis dogmata multoties repeteret: negamus tamen Hippocratem eandem doctrinã, licet eadẽ uerba ſæpè proferat, repetere.

Quare dicimus uerba Hippoc. repetita quidem; ſed alio fine, & alia arte, ut propterea hic aphoriſmus ratione finis ſit nouus, & omninò diuerſus à 2. aphor. ratio eſt, quia hic poteſt applicari ſolùm euacuationi faciendæ per pharmacũ, de qua in proximis aphor. locutus eſt: ille uerò applicatur euacuationi faciendæ per pharmacũ in cõmuni; hic uerò applicatur iis quæ dicta ſunt in 22. & 24. aphor., in quibus de purgatione locutus eſt.

Similiter docendi modus inuenitur in Ariſtotele, qui uariis libris eandem doctrinam repetere uidetur, ſed alio fine; non ne in lib. priorum agit de ſylogiſmo in communi? in fine tamen primi poſter. agit de eodem ſyllogiſmo, ſed applicato materiæ neceſsariæ. Parimodo in primo phyſicorum agit de materia prima: de eadem materia prima agit in primo de generatione, ſed applicata generationi. In quarto phyſicorum agit de infinito: in primo de Cælo ſimiliter agit de infinito, ſed applicato mundo, quod ſcilicet mundus non ſit infinitę molis. In 12. metaphyſices agit de Deo vt eſt prima ſubſtantia, & caput omnium entium. In 8. phyſicorum agit de Deo vt eſt primus motor, & vtitur vtrobique iiſdem ferè verbis. Similiter Hippoc. in ſecundo aphoriſ. intellexit de purgatione in communi qualiter fieri debeat: in hoc verò aphoriſmo protulit eadem verba: ſed ſolum cum relatione ad purgationem: quaſi diceret, ſi purgatio taliter fit qualiter dictum eſt in 22. aphoriſmo, vbi ſumebat indicationem purgandi à materia concocta, & à materia turgente, & purgatio fiat qualiter dictum eſt in 23. aphoriſmo, vbi egit de menſura purgationis, & euacuationis: & purgatio fiat qualiter dictum eſt in 24. aphoriſ. de tempore purgationis in morbis acutis, & quod fiat cum præmeditatione. In hoc 25. concludit quod ſi taliter fiat, qualiter dictum eſt in quinque dictis aphoriſmis ægri facilè ferent: ſi minus difficulter, non ſeruatis præceptis propoſitis in ſuperioribus aphoriſmis.

Quod verò Hippocrates per talia, & qualia intelligat qualitatem purgationis, & non qualitatem humorum purgandorum. Primò patet quia Galenus 4. aphor. 2. inquit, Hippocratem in illo aphoriſmi. locutum fuiſse de euacuatione in communi, nempè vt eſt euacuatio.

Secundò patet ex verbis Hippoc.: quia dicit οἷα δεῖ: per quæ verba ſignificatur qualiter, & non qualia: primò quia omnia neutra adiectiua ſine articulo ſumũtur aduerbialiter, undè Hippocr. aph. 13. dicit εὐφορώτατα, i. facillimè, quod vocabulum, niſi ſumeretur aduerbialiter, ſignificaret facillima, & ſic aphor. nullum haberet ſenſum. Siimiliter in aph. 18. dicit δυσφορώτατα, ideſt difficillimè, quia eſt neutrum adiectiuum ſine articulo, & in numero plurali, quę adiectiua ſine articulo, & præcipuè in numero plurali ſemper tranſeunt in naturam aduerbiorum: vt locis citatis probatum eſt.

Inſuper οἷα ab Herodoto, & Thucidide ſumitur pro qualiter: ſicuti quoque patet in annotationibus Ioannis Scapulæ. Demũ neutra num. pluralis, vt οἷα, & τοῖα apud Græcos, ſi iungantur cũ verbis numeri ſingularis poſsũt ſignificare talia, & qualia: ſed ſi iungantur cũ verbis numeri pluralis ſemper aduerbialiter ſumuntur. Modo in hoc aphoriſ. hæc dictio οἷα iungitur cum verbo num. pluralis: quia dicit καθαίρονται: ergo aduerbialiter ſumi debet: hec enim ſatis clara, & manifeſta ſunt apud illos, qui in lingua Græca verſati ſunt.

SANCTORII SANCTORII

Olim

IN PATAVINO GYMNASIO MEDICINÆ THEORICAM ORDINARIAM PRIMO LOCO PROFITENTIS.

DE REMEDIORVM INVENTIONE.

CAPVT PRIMVM.

Vnde ſit quod Medici rarò inueniant verum & proprium remedium.

QVia diximus, Hippocrat. egiſſe in aphoriſmo 21. de inuentione medicamenti ſumpta indicatione à locis conferentibus, & ab humorum inclinatione. Plurimi in hac re tanti momenti rogarunt me, vt fuſiùs, & diſtinctiùs agerem de remediorum inuentione; quia reuera in arte medica nihil videtur eſſe magis expetendum; ſumpta igitur indicatione à ſpecificis affectuum differentijs à quibus ſolum remedia ex vſu artis deſumi poſſunt, breuem hunc tractatum aggredimur.

Cauſa, cur medici admodū rarò verū, & propriū remedium inueniant, eſt artis medicę, Philoſophię, & Logicę imperitia quod facilè oſtendi poteſt auctoritate, ratione, & experientia.

Galenus 1. ad Glauc. ca. 1. oſtendit, medicos imperitos ob diuiſionis prauitatem in tria errata labi poſſe; unde fit, ut nunquam perueniant ad ſpecificas affectuum differentias, ex quibus ſolum uera, & propria colligũtur remedia; habet enim hæc uerba,, Etenim, quæ in alijs hæreſib. contingunt errata, & quæ multi medici tũc in ægrotantium curatione delinquunt, hanc primam atque præcipuam cauſam habent, diuiſionis ſcilicet prauitatem.

Deinceps ſtatim proponit primum erratum, quod eſt, dum nulla facta diuiſione perſiſtunt in primis, & ſupremis generibus, à quibus certè nullum remedium ex uſu artis deſumi poteſt.

Secundum erratum ex Galeno loc. citato eſt dum colligunt remedium à genere ſubalterno relinquentes ſpecificas, & ultimas affectuum differentias; ex quibus ſolum remedia collecta iuuant.

Tertium erratum ibidem proponit Gal., dum medici parum periti uitioſis utuntur diuiſionibus: uel tranſcendendo ſuprema genera, ſeu faciendo tranſitũ de genere in genus, uel de genere morborum in genus cauſarum.

Quo ad primum erratum, quod eſt dũ perſiſtunt in generaliſſimis remedijs, maximè hoc damnatur à Galeno non ſolum loco citato, ſed 3. meth cap. 3. his uerbis,, Exiſtimare communem quandã eſſe omnium hominum curationẽ, ut ſtupidiſſimi methodici putant, extremæ eſt demẽtiæ; ſicuti extrema eſt demẽtia medicorũ vulgariũ, qui perſiſtũt in communiſſimis morborũ generib.: ſicuti dum dicunt, eſt intemperies: ergo cõtraria auferenda: eſt anguſtia præter naturam: ergo per aperientia eſt tollenda; eſt ſoluta vnitas, ergo per σύμφυσιν, ideſt coalitum ſananda. Ex his ſupremis generib. omnia remedia, quæ colligũtur ſunt omninò vana, & circulatorum propria; niſi diuidantur intemperies, anguſtiæ, & ſolutæ vnitates in ſubalternas differentias; deinde in ſpecificas, quæ vlterius diuidi non poſſint.

Parimodo Galenus 1. meth. 3. damnat qui non diuidunt vſq; ad ſpecificas differentias, his ferè verbis,, ſi quis diuidet elementa vocis in vocales, & conſonantes, & vlterius diuidendo nõ progrediatur, omnia elementa non intelliget; ſic de morborũ numero nõ debemus in prima ſtatim differentia ſubſiſtere, ſeu diuidẽdo

pro-

procedere;donec ad aliquam infimarum ſpecierum,& quæ amplius in aliã diſtrahi non poſſit,perueniamus; Ecce quã clarè Gal.nobis cõmendat,vt in diuiſione non quieſcamus in genericis;quia ex illis certè nullũ remediũ colligi poteſt. Sed dum infra agemus de ſpecificis differ.rẽ clarã, & dilucidã plus ante oculos objiciemus.

Quod uerò unum indicet unum patet ex Gal.9.meth.12.ubi inquit,„ Conferentis indicatum ſemper eſſe unum ; Idem confirmatur 11.meth.13.ubi habet unam ſemper dari ex quaq; re indicationem.

Patet quoq;ex Ariſt.qui 1.de Cælo ſuffultus hoc principio, quod unum uni aduerſetur, inuenit quintam eſſentiã; eius fundamentum erat: quia motus rectus ſurſũ cõuenit per ſe igni: circularis verò igni per accidens , alioqui motui recto deorsũ duo motus ignis aduerſarentur , videlicet rectus ſurſum, & motus circularis ipſius ignis: quare circularis per ſe conueniet Cęlo:ergo ſi motus indicat naturã:motus circularis indicabit, Cælũ habere naturã:diuersã ab elementis : eſſeq; quintã eſſentiam:ac nõ conſtare ex eminentijs elementorum , vt putabat Plato.

Rationi verò, & philoſophiæ aduersãtur,qui deſumunt remedium:ab ipſis generib. pro demoliendo affectu ſpecifico : quia in omni genere vno eſt vna prima contrarietas:ſic in coloris genere,albedo aduerſatur nigredini;neque inueniuntur alij colores, qui eſſent contrarij albedini, niſi ipſa nigredo: quia vnum vni eſt contrarium, & non plura : idem dicendum eſt de omnibus alijs contrarijs.

Præterea, ſi omne calidum, & omne frigidum lædit:quia eſt in 1.2.vel 3. vel 4. gradu:ergo omnes intẽperatæ,quæ lędet operationes,crũt ſpecificę:ergo remedia nõ deſumẽda à generico, ſed à ſpecifico.

Inſuper omnia quæ lædunt operationes lædunt vt ſpecifica,& non vt generica : ergo qui perſiſtunt in remedijs genericis nunquam inuenient remedium , quod poſſit ſanitatem reſtituere .

Demum qui à genericis deſumunt remedium incidunt in errata ob logicæ inſcitiam non ferendam quidem , nempè in paralogiſmum à poſitione conſequẽtis ad poſitionem antecedentis: non enim valet conſequentia, eſt calidum : ergo eſt calidum vt duo ; valebit tamen vice verſa,eſt calidum vt duo ; ergo eſt calidum , quod eſt argumentum à poſitione antecedentis ad poſitionem conſequentis.

Deinde,dum quieſcunt in generica indicatione labuntur in erratum circa vniuerſale : quia applicant inferiori,ſeu ſpecifico, quod conuenit ſuperiori. Exemplum,dum dicunt,tertianam indicare remedium refrigerans,& humectans: hoc remedium certè non conueniet tertianę, vt eſt tertiana,ſed vt eſt intemperies calida,& ſicca valde generica : quia talis poteſt eſſe in latitudine neutralitatis, inſalubritatis, & in latitudine ægritudinis ; tertiana eſt,ſpecies intemperie calidæ,& ſiccæ in latitudine ægritudinis: quæ intemperies adhuc ſubdiuidi poteſt, vt paulo infra oſtendemus: ergo remedium pro tertiana debet eſſe refrigerans, & humectans ſpecificum, quod ſub orbe lunæ eſt vnum ſolum,&non plura:quia vni unum ſolum aduerſatur .

Quo ad ſecundum erratum, quod indicans non poſſit eſſe ſubalternum,patet ex dictis:ſed clariùs, & in actu practico, & Gal. auctoritate patebit. In actu practico hoc modo: ſi quis deſumeret à materia fluente remedium intercipiens , quod poſſet ſatisfacere omnibus fluentibus humorib.:certè eſſet illud intercipiẽs genericum,uel ſaltem ſubalternum : addimus:ſed ſic eſt,quod neq; à Gal. neq;ab alio inuenta eſt materia iſtius auxilij intecipientis generici, quatenus ſcilicet eſt intercipiens, ergo ſi uelint medici intercipere, prius debent illud genericum ſubdiuidere in intercipiens quod incraſſando, & in illud quod aſtrigendo ſiſtit fluxionem. Primum indicatur à materia tenui. Secundum non à materia tenui , ſed à meatibus recluſis : quare niſi diuidamus ſubalternum intercipiens, cuius materia generica eſt oculta , nunquam remedium ſpecificum inueniemus,& per conſequens numquam ſciemus an incraſſantibus,vel aſtringentibus ſit intercipiendum .

Parimodo ſi quis deſumeret remediũ a morbo in anguſtia vt eſt anguſtia, illud certè ſub Cælo non inueniet:quia anguſtia habet ſex differentias ſpecificas: illud enim remediũ quod conueniet anguſtię pro-

propter obſtructionem interimet illum, qui habet anguſtiam ob compreſſionem. O quam ridiculi ſunt illi medici (vtinam nunc eſſent pauci) qui dum tranſitus vaſorum vrinæ, vteri, vel aliarum partium eſt impeditus ob anguſtiam per compreſſionem, dant oxymel, iulapium acetoſum, & ſimilia: qui quantum ægros lacerent, & quantum hoc ſit à Gal. vetitum, cap. de anguſtia paulo infra fuſa oratione oſtendemus.

Similiter ſi quis in affectu pleuritico non diuidet prius pleuritidem in ſuas differentias, ac velit venam ſecare, poſſet errare, & maximè lædere ipſum pleuriticum: hoc patet ex Galeno 6. aphoriſm. comm. 5. vbi habetur, ſi dolor in pleuritide neque ad clauiculam, neque ad hypocondrium perueniat, nec venæ ſectionem, nec purgationem excogitabis: quia dolor ille erit in partibus carnoſis: vbi nullum ſubeſt periculum: quia, ibi pleura membrana non eſt: pleura enim membrana veſtit cor, & omnes partes internas thoracis, non externas: ideo inflammata ob ſympathiam partium principum poteſt eſſe exitioſa: quod dici non poteſt de pleuritide, quæ in carne fit. Neque dicendum eſt, illam externam non eſſe vocandam pleuritidem: quia pleura non ſignificat propriè membranam, ſed ſignificat latus: ſic latus etiam ipſius nauis vocatur pleura; pleuram in Ariſt. Gaza vertit coſtas.

Demum oſtendunt eſſe in logica parum verſati, qui ab indicante generico deſumunt remedium ſpecificum: Ariſtoteles enim 2. Poſter. 12. maximè damnat illos, qui inferunt conſequentiam à genere ad ſpeciem; ſicuti ſi quis diceret, iecur eſt calidum; ergo cichorea iuuabit; quia cichorea eſt refrigerans ſpecificum, ſeu materia refrigerantis ſpecifici; calor iecoris eſt quid genericum; quod ſub ſe quamplurimas continet ſpecificas differentias.

Inſuper Galenus deſumpſit hanc doctrinã de tribus erratis, in quæ labuntur medici imperiti in eligendis remedijs ab altiori ſchola, quã aliqui fortaſſe putant, nempè à 1. Poſt. c. 5. vbi Ariſtoteles animaduertit, tria cõmitti poſſe errata in cognitione ipſius quod quid eſt, & vniuerſalis; nec non etiam à lib. priorum, ſicuti nos oſtendimus lib. 11. noſtræ meth. vitandorum errorum ex Ariſt., illam rationem ſeu medium terminum non eſſe admittendum, ſi communior ſit quæſito; nec ſubiectum quod ſit communius ratione. Ad quæ communiſſima errata tria Galeni, & tria Ariſt. reducuntur.

Itaque conſtituimus tamquam methodi principium, quod nullum remedium colligi poſſit, niſi à ſpecificis indicantib.; ſiue à ſpecificis, & vltimis differentijs morborum, & cauſarum, ſicuti nos quoque docet Galenus 2. meth. 7 vbi vult in perquirendis remedijs eſſe à generaliſſimis ad alias ſpeciatim indicationes deſcendendum.

Similiter 1. ad Glauc. 1. aſſerit, quod ille ſolus qui ſumit indicationes à ſpecificis affectibus, quantum permittitur viribus medendo non errat. Ibidem extollit ad ſydera Mneſitheum Atenienſem medicum percelebrem, quia à ſupremis generibus ad ſubalternas, & inde ad vltimas, & ſpecificas indicantium, & indicatorum differentias deſcendebat, atque in his quieſcebat.

Quod verò omnes morbi, & omnes cauſæ antecedentes internæ, quæ curantur, & omnia remedia, quæ verè ſanitatem reſtituunt ſint ſpecifica, patet ex Galeno, & exemplorum luce. Ex Galeno (præter alia loca citata) 3. meth. cap. 1. vbi dicit, abſurdum eſt aliud eſſe quod indicat, & aliud quod curatur; addimus: ſed ſic eſt quod illud, quod curatur eſt ſpecificum, & non genericum.

Exemplorum luce ſic confirmatur: ſit tertiana in Socrate, quæ tolli poſſit rhabarbari drachma: id fiet, tum ratione illius ſpecificæ virtutis rhabarbari: tum ratione illius determinati gradus tertianæ Socratis, qui gradus eſt quid ſpecificum: quia ſub ſe continere poteſt innumerabilia indiuidua, quæ poſſent eadem tertianæ ſpecie, vel gradu conflictari, ac eadem rhabarbari virtute ſanari.

Quod verò ſpecifici affectus in particularib. contentis, & nõ ipſa particularia curentur, oſtendimus tum lib. 11. meth. noſtræ vitãdorum errorum, tum in hoc loco idem ſic probamus: ſi particularia ut particularia curarentur, illorum indicatio-

nes non oſtenderent ipſa remedia: ratio eſt: quia nō datur progreſſus à particulari ad particulare: ſic humana ratiocinatio eſſet vaniſſima, quoniā niſi in ipſa fieret progreſſus à continente ad contentum, ideſt ab vniuerſali ad particulare, numquam concluderet.

Si inductio, quę procedit à multis particularibus non valet: quia non eſt ſuffulta dicto de omni, quanto minus valebit ſi ab vno particulari ad aliud fiet progreſſus? oſtenſum eſt, & receptum ab omnibus, indicationem habere vim illatiuam, quæ ſine dicto de omni, vel de nullo dari non poteſt.

Quo ad tertium erratum, quod committitur à medicis, dum vitioſis vtuntur diuiſionib., Philoſophi, & medici omnes tenent ſine recta diuiſione, affectum, ſeu differentiam ſpecificam dignoſci non poſſe. Plato in Phædro ait, eſſe ſimilem Deo, qui rectè diuidit: quia Deus eſt rerum omnium partitor: ſic Ariſtoteles 2. Poſt.tex.19.docet, quod quid eſt non poſſe inueniri, niſi facta diuiſione in eodem genere vſque ad ſpecificam differentiam. Galenus 1.meth.5.habet hæc verba,, Fieri nequit, vt differentias vllius morbi inuenias, ipſo quod diuiditur non planè explorato. Hinc 1. ad Glauc. citato illos ſolos medicos laudat, qui in diuiſionum peritia ſunt verſati.

Diuiſio perfecta facienda eſt in eodem genere: quia hæc ſola ante oculos ſtatim collocat quæ ſunt pernoſcenda: Ex ſe tamen diuiſio, licèt perfectiſſima ſit, nihil ſine virtute ſyllogiſtica concludit. Immo dum aliquid inferimus ex ſola diuiſione, turpiter labimur in paralogiſmos peccantes in forma, & materia. In forma: quia dum fit tranſitus à genere ad membra diuiſa ſine probatione argumentum cadit in ſecundam figuram ex duabus affirmatiuis, vocaturque paralogiſmus à poſitione conſequentis ad poſitionem antecedentis: quia medius tertius eſt communior quæſito. Hinc Ariſt. 1. Priorum, & in fine ſecundi dicit ex diuiſione conſequentias eſſe prauas: ſecundo verò periher. admonet a diuiſis ad coniuncta ratione formæ nihil inferri poſſe. Hinc Ariſt. 2. poſt. docet, per ſyllogiſmum diuiſiuum nihil concludi, niſi illud quod eſt in maiori propoſitione.

In materia peccat argumentum diuiſiuum: quia concludendo illud ſolū quod eſt in maiori propoſitione, ex neceſſitate labimur in principij petitionem. Ex his ergo apparet, quod ſola diuiſio nihil concludat: Ex his apparet quod qui non diuidunt vſque ad ſpecifica ſint ſophiſtæ, & non medici: quia magis a veritatis ſcopo recedunt, quam homines priuati, qui ſecundum naturam loquuntur, de quibus Galenus 8.meth.6. loquens habet, *quemlibet priuatum*, qui ſecundum naturam loquitur, veriores opiniones habere quolibet ſophiſta.

Vitioſam facimus diuiſionem, vel dum fit tranſitus de genere morbi in genus alterius morbi, vel fit tranſitus de genere in morbi in genus cauſarum, vel ſuprema genera tranſcendimus.

Quo ad tranſitum de genere morbi in genus alterius morbi, neque indicans, neque indicatum ideſt remedium unquam inuenietur: non indicans, quia ut tale non eſt niſi in unico genere: non indicatum: quia contrarium vnius generis non poteſt eſſe contrarium alterius: quod iam ex Ariſtot. prædicamenta, & eorum differentiæ, & proprietates ſunt omninò impermiſcibiles. Vt igitur inueniatur indicans, & indicantis remedium, debet fieri diuiſio in eodem genere: Exempli cauſa nigrum non opponitur calido, nec album frigido, ſed nigro: quia genera colorum, & primarum qualitatum inter ſe differunt: hac ratione Aſclepiades reprehenditur a Gal.6.de V. P. 13. & alibi, quia dixit, febres, & omnes morbos intemperie eſſe reducendos ad malam conformationem corpuſculorum: nec uidebat intemperiem eſſe unum genus, malam conformationem eſſe aliud omninò diuerſum.

Vitioſa quoque eſt diuiſio, dum fit trāſitus de genere morbi in genus cauſæ: quia morbus, & cauſa genere differunt. Hinc Gal. 9. meth. 14. idem proponit his uerbis,, Affectus uerò haudquaquam in cauſas deduci eſt aptus, ſed in differētias: nam aut in ſimilaribus conſiſtit partibus, aut in inſtrumentarijs: in ſimilaribus eſt temperies. O quā ſæpiſſimè rudiores in uitioſam hanc diuiſionem incidūt, uelu-

ti dum diuidunt febres in bilioſam, pituitoſam, & melancholicam. Nec uident per hanc diuiſionem fieri tranſitum de genere morbi in genus cauſæ: quia intemperies eſt morbus humor: peccans uerò eſt cauſa efficiens; febris ut febris ſemper eſt intemperies calida: cauſa febris autem non ſemper eſt calida: quoniam pituita quæ efficit quotidianam eſt frigida. Quomodo igitur ex hac praua diuiſione colligi poterit ipſum remedium? Cum igitur cauſæ efficientes, & morbi ipſi differant genere; certè contrarium unius nnn reluctabitur alteri quod uerò reluctatur febri non neceſſariò reluctabitur bili, uel pituitæ.

Ratio uera, cur ſi quis perquirat remedium in alieno genere centum annorum tractu, illud nunquam inueniat, eſt quia uni contrario unico ſola eſt contrarietas quæ genere conuenit. Hinc intemperies calida, & remediũ frigidum ſunt duę ſpecies in eodẽ genere primarum qualitatũ.

Hinc maximè decipiuntur illi (ut error quidam famoſus proponatur) qui putant, magnitudinem morbi indicare pharmacum, & uenæ ſectionem; quia unico affectui unica debet eſſe contrarietas, & non plures; ipſi tantum putant uenæ ſectionem, & pharmacum æquè aduerſari morbo magno.

Præterea tranſeunt de genere in genus; quia morbus magnus eſt unum genus, uenæ ſectio quæ reſpicit cauſam eſt aliud genus, uel materia alterius generis.

Inſuper morbus magnus eſt differentia ſubalterna, in qua non eſt quieſcendum, ut iubet Gal. 1. ad Glauc. 1. Affectus uerò præter naturam uehemens indicat remedium uehemens, & magnum; at remedium magnũ, & uehemens eſt ſubalternũ, quod diuiditur in pharmacum, & uenę ſectionem, & in alias auxiliorũ differentias.

Porrò contrarium, quod reluctatur indicanti inuenitur in ſpecificis, & non ſubalternis differentijs.

Poſtremò ſi remedium magnum eſt indicatum, quod ab affectu præter naturam vehementi, & magno per ſe indicatur; ergo uenæ ſectio per accidens indicabitur a morbo magno.

Hactenus nõ eſt inuentus Philoſophus ita rudis, qui commune illud principium reijciat, quod uni per ſe, alteri per accidẽs cõueniat; hoc igitur poſito ſequitur neceſſariò, morbũ magnum primò, & per ſe nõ indicare uenę ſectionẽ quia primò, & per ſe indicat remediũ magnum. Quo pacto uerò poſſit defendi Gal. dũ dixit, magnitudinẽ morbi indicare uenæ ſectionẽ. Nos ſatis ſuperq; declarauimus l. 12. meth. & in arte parua in propria quæſt.

Inſuper quod non poſſit admitti tranſitus de genere morborũ in cauſas colligi poteſt ex præcepto Ariſt. 1. Poſt. tex. 20. vbi oſtendit, concluſionem geometricã nullo pacto probari poſſe per principium arithmeticum: quia media, & extrema debent eſſe eiuſdem generis: quare ſi melius terminus, qui nos docet paſſionem propriam debet eſſe eiuſdem generis, quãtò magis in cognoſcẽdis ſpecificis indicantibus eſt procedendum per ea, quæ ſunt eiuſdem generis.

Tandem, ſi non licet ex Ariſtotele in demonſtrationib. vti principijs communibus pro cognitione paſſionis, ſicuti oſtenſum eſt à Philoſopho in famoſo illo paralogiſmo Briſonis de quadratura circuli, quanto minus licebit tranſcendere, vt cognoſcamus proprium indicans? ſed melius, quantò minus licebit tranſcendere in cognoſcenda non dicam paſſionem indicantis, ſed naturam ipſiuſmet indicantis, quæ eſt medius terminus docens nos ad cognitionem remediorum? Hæc itaque ſunt principia, quibus potuit Galenus locis citatis firmiter ſuſtinere, quod in diuiſione indicantium nunquam ſit tranſeundum de genere morborum in genus cauſarum.

Denique vitioſa eſt diuiſio, dum imperiti tranſcendunt generaliſſima: tunc enim tantò minus proprium, & ſpecificum indicans inuenient. Immo Hippoc. (vt refert Galenus) 1. præſag. comm. 4. nunquam morborum cauſas in Deum retulit: quia Deus eſt cauſa tranſcendens, & cæterarum cauſarum ſuprema.

Quo pacto verò cognoſcãtur ſpecificæ morborum differentiæ: nos egimus lib. 3. meth. noſtræ, oſtendimuſque ſpecificos reddi affectus ab aliqua ex decem conditionibus partium affectarum. Ibidem exempla omnium morborum à capite vſque ad morbos extremarum partium ſpe-

ciatim propoſuimus, vt quiſq; facilè intelligat, quomodo fiant affectus ſpecifici, qui reuera ſunt illi, qui indicant remedium ex vſu artis.

Neq; audiendi ſunt Empirici, qui ſpretis rationibus, & auctoritatibus dicunt plus valere experientiam, quam Hipp. & Gal. Philoſophiam. Nos verò experientiam eſſe concedendam putamus, ſed ſine ratione, & Galeni ſeu Hippocratis conſilio, credimus experientię non eſſe fidendum. Hinc prudentiſſimè Galenus 3. aphoriſmorum comm. 10. protulit hæc verba,, non eſt experientiæ fidendum, quia quāuis idem ſæpè vidimus, non poſſumus dicere, ſic ſemper erit. Præterea 1. epid. 1. comm. 1. Galenus reprehendit Quintum medicum, quia dicebat hoc experientia ſcitur, & non quærebat rationem. Idem Gal. 7. de comp. med. per genera c. 4. contra illos, qui ſolum adhibent fidem experientiæ, & non ratione confirmant. Hac eadem ratione peritus Gal. 2. de officina medica 32. & 3. de officina medica 42. negat, medicinam vſu exempli docendam eſſe: requiritur enim cognitio phyſiologiæ, ſine qua nihil certè in medicina haberi poteſt. Itaque iure merito à Galeno 4. aphoriſmorum comm. 1. ſtatutum eſt; experientiam in arte medica eſſe crus ſiniſtrum: rationem vero crus dextrum.

CAPVT II.

De remediorum inuentione deſumpta à ſpecificis differentijs affectuum omnium viſcerum.

ACturi de affectibus ſpecificis prius conſiderabimus, quomodo mēbra lædantur: deinde de ipſis affectibus per exempla agemus. Modi, quibus membra lædi poſſunt, ſunt tres: primus eſt dū pars ſimilaris membrorum læditur: ſecundus dum pars inſtrumentalis: tertius dum vtraque pars.

Quoad primum Gal. 3. de ſympt. cauſis cap. 4. ſumens in exemplum ipſum cerebrum dicit, cerebrum, & per conſequens quoduis aliud membrum lędi poſſe, vel vt ſimilare, vel vt diſſimilare; vel vtroque modo.

Quoad exempla Gal. dat exemplum de catarrho, qui poteſt fieri nō ſolum à qualibet ſimilarium intemperie, ſed etiam à mala conformatione inſtrumētalis partis ipſius cerebri, quod non omnes admittunt: quamuis Gal. id clariſſimè doceat 9. de Vſu P. cap. 1. vbi inquit, ſi cerebrum ſit obſtructum, excrementa in capite retinentur, & retenta corrumpunt cerebri alimentum, vnde ſtatim ſine alia intemperie fit catarrhus. Præterea cerebrum poteſt eſſe læſum vtroque modo, ideſt ab intemperie, & mala compoſitione.

Hinc quoque remedia, quæ auferunt morbum partis ſimilaris cerebri, debent eſſe omninò diuerſa a remedijs, quæ tollunt morbum partis inſtrumentalis, vel vtriuſque. Ex hac Theorica ſtatim proximè accedimus ad remediorum inuentionem pro curando catarrho.

Id quod diximus de cerebro, quod modo lædatur vt ſimilare modo vt diſſimilare, atq; interdum vtroque modo, dicere quoque poſſumus de corde, hepate, ſplene, ventriculo, renibus, & omnibus alijs membris compoſitis ex pluribus ſimilaribus.

His poſitis, quod omnia membra lædi poſſint vt inſtrumentalia (manentib. illæſis ſimilaribus) Gal. hepatis exemplo id docet 5. de loc. affect. 7. vbi inquit, hepar pati poſſe tumorem ſine intemperie. Idem dici poteſt de quolibet alio membro, nempe de cerebro, corde pulmone & alijs viſceribus, quod ſcilicet poſſint habere tumores, & obſtructiones abſque eo quod ſint intemperata, & verſa vice, quod videlicet poſſint eſſe intemperata ſine obſtructione, & alijs affectibus ad partem organicam pertinentibus.

Cęterum Galenus eandem doctrinam 7. meth. cap. 12. applicat ipſi ventriculo, dicens tres affectus pręter naturam vexare poſſe ventriculum: quorum primus eſt intemperies tunicarum vētriculi: ſecundus eſt materia viſcoſa ahærens tunicis: tertius eſt materia peccans in ipſius cauitate: ſubdit interdum hos tres affectus ſimul ægrum vexare: interdum duos ſolum, & interdum vnum ſolum.

Hæc exemplis declarantur: veluti ſi eſſet intemperies frigida ventriculi cum materia adhærente tunicis, ac materia

peccans in eius cauo: poteſt etiam eſse materia peccans in fundo ventriculi ſine materia adhærente, & ſine intemperie. A quolibet ex tribus his affectibus poteſt fruſtrari concoctio ventriculi, itaut quilibet ex iſtis tribus affectibus frigidis poſſit efficere ſymptoma aliquod frigidum.

Perpendamus exempli cauſa ructus acidos ex Galeno 6. aphoriſ. comm. 1. valet hæc conſequentia, eſt intemperies frigida: ergo ſunt ructus acidi: quamuis non valeat vice verſa, ſunt ructus acidi: ergo intemperies frigida: quia poſsent fieri acidi à coctione fruſtrata à materia peccante non ab intemperie.

Eandem doctrinam applicare poſſumus omnibus alijs membris; nempè hepati cerebro, ſpleni, & omnibus alijs. Hepati quia ſæpè contingit in carne hepatis aliqua intemperies, quamuis humores non ſint affixi, nec in cauitate aliqua ſtabulentur excrementa præter naturam. Præterea ſæpè contingit, quod in hepate ſint excrementa varia: quamuis adhuc non ſit facta intemperies: quia intemperies ex ſua natura non citò fit.

Cerebro eadem doctrina applicari poteſt: quia interdum eſt læſum ab intemperie, nulla exiſtẽte mala affectione in parte inſtrumentali: interdum vice verſa, læſo nimirum eſſe poteſt in parte inſtrumentali, nulla adhuc facta intemperie.

Spleni parimodo tres affectus declarati conuenire poſſunt, vel ſeparatim, vel ſimul omnes tres.

Denique Galen. 5. aphoriſ. 62. applicat eandem doctrinam vtero: ibi enim inquit, ſterilitatem, vel prouenire à frigida, & quauis alia intemperie, vel à pituita adhærente, vel à ſanguine valde humido confluente, vel ab anguſtia venarum vteri: vt igitur actio non ſit læſa in quouis organo requiritur non ſolum bona temperatura, ſed debita conformatio, ſecus actio explicari non poteſt.

Cæterum, vt perfectè dignoſcamus illum affectum ſpecificum, qui duntaxat indicat remedium, non ſufficit, vt ſolum intelligamus affectum conſiſtere in intemperie calida, & ſicca, vel in materia peccante adhærente, vel in cauo exiſtente: ſed adhuc eſt neceſsarium, vt vlterius progrediamur, ſubdiuidendo intẽperiem calidam & ſiccam (quod non omnes intelligunt) in differentias, quæ ſpecificis magis approximentur: quemadmodum Diuinus Galenus 8. de comp. med. per locos c. 7. diſtinctè id facit, dicens, Iecur habere quatuor facultates, & quatuor actiones, quæ à facultatibus dependent: ſubdit ſæpè contingit, vnam lædi, ſæpè duas, & tres & omnes quatuor ſimul.

Expedit igitur, vt videamus, an hepatis coctio, vel potius expulſio, vel attractio, vel retentio læſa ſit. Addimus cum Galeno, & Auicenna quod actiones vario modo lædantur, prout variæ ſunt intemperies: expultrix, quæ ex Galeno 3. de facul. nat. 13. conſiſtit in fibris tranſuerſis, non læditur ab illa intemperie, quæ lædit retẽtricem, & alias actiones: attratrix iuuatur à calore & ob refrigerationem minus attrahit: Galenus enim 2. aphoriſmorum comm 20. inquit, Iecur minus attrahere ob refrigerationem. Retentrix verò per moderatam refrigerationem iuuatur: expultrix ex Galeno 3. de cauſis ſymp. c. 2. & Auicennas doc. 6. iuuatur & fit à calore: quia motus eſt cauſa caloris, & viceuerſa: retentrix verò à frigore: quia oppoſitorum eadem eſt doctrina. Retentrix læditur ab humida intemperie: hinc ex Gal. 3. de ſymp. cauſis 3. retentrix propter humiditatem in pueris redditur imbecillis, obliquis enim fibris iuuatur, vt docet Galenus 3. de facul. naturalibus 13.

Sed Auicennas doct. 6. declarat, quæ temperatura inſeruiat omnibus his facultatibus: quare niſi præſciamus ſpecificam intemperiem à qua actio læditur: iacta eſt alea de inuẽtione remediorum. Exempli cauſa Gal. ſexto aphoriſ. comm. 1. 6. de loc. aff. 2. & li. de diff. ſymp. 4. dicit, in lienteria euacuari cibum non mutatum, non quod alteratrix ſeu chylificatrix ſit inualida: ſed quia retentrix pylori eſt imbecillis: ideo Galenus lib. vt de diff. ſympt. 4. dicit de ratione bonæ retẽtricis eſt: exequet coctioni quare ſi cibus retineretur debito tempore, non fieret lienteria: ſi igitur in liẽteria aliquis dirigeret curam in iuuandam chylificationem, quæ non eſt læſa, & non in retentricem, nunquam ſanaret.

Quo pacto verò cognoſcatur, an ſit læſa hepatis concoctio, quæ princeps eſt, vt do-

docet Galenus 8. de comp. med. per locos cap. 7. nos ex tribus locis colligimus, quorum primus deſumitur a neceſſariò conſequentibus, nempè à calore. Secundus à ieiunio. Tertius à ſomno.

A colore: Gal. animaduertit (vt ipſe refert 5. de loc. aff. 7.) Steſianum habuiſſe iecur illæſum. Omnes medici, qui viſitabant Steſianum, dicebant, eius iecur pati abſceſſum: attamen Gal. vt primum ingreſſus eſt thalamum videns bonū, & naturalem Steſiani colorem, dixit, iecur eſſe illæſum: abſceſſumque eſſe in muſculis tranſuerſalibus aſcendentibus, & non in iecore: valet enim hæc: naturalis color conſeruatur immutatus: ergo iecur eſt illæſo. Non tamen valet: iecur eſt illæſum: ergo eſt bonus color. In eodem cap. refert Galenus, in Serno Imperatoris demorſo a vipera factam fuiſſe faciem, & totum corpus viridis coloris: tamen iecur (ait) fuiſſe illæſum.

Secundus locus deſumitur à ieiunio: quia Galenus 2. de ratione vic. 32. habet, „ ſi ieiunium iuuat, affectum non eſſe calidum, ſed vel temperatum, vel pituitoſum; dum in maſſa ſanguinea prædominatur caliditas præter naturam per ieiunium intenditur acrimonia. Similiter 3. in 6. epid. 28. Galenus dicit, in ſanguineis, & pituitoſis cibi paucitate, ſitim, & laſſitudinem auferri; in bilioſis cibi paucitate ſitim, & laſſitudinem intendi.

Tertius locus deſumitur à ſomno proponiturque à Galeno 4. in 6. epid 23. vbi habentur hæc verba „ ſomnum auferre ſitim; quia per ſomnum ſanguis humectat internas partes, quas petit; dum verò poſt ſomnum ſitis intenditur, ſignum eſt in ſanguine prædominari calorem, vel bilem; dum enim per ſomnum retrahitur ſanguis bilioſus ad imas partes, quas petit, exſiccat, & ſitim facit; Ex his ſignis colligentes affectum eſſe intemperiem calidam, vel frigidam hepatis diſponimur ad inuenienda remedia.

Cæterum adhuc non peruenimus ad ſpecificam differentiam intemperierum; quia ſcire expedit, à qua intéperie, & ratione cuius concoctio læſa ſit; Galenus 8. de plac. Hippocratis, & Plat. c. 7. ex ipſo Hippocrate aſſerit, calidum innatum eſſe omniū naturalium operationum auctorem; ac 3. de cauſis pulſuum cap. 9. dicit, quod calor natiuus eſt qui concoquit cibos; ergo cōcoctio à calido natiuo fit; per calidum natiuum intelligimus temperamentum: quod ſic probari poteſt; ex Gal. 2. de facul. nat. 9. temperatura eſt cauſa actionis; ſed actiones fiunt à calido natiuo; ergo. Prętcrea illud eſt calidū natiuū per quod os eſt os, & caro, eſt caro, & ſic de alijs partibus; ſed ex Galeno 1. de Vſu. P. 9. temperamētum eſt huiuſmodi; ergo calidum natiuum eſt temperamentum. Videndum igitur eſt quotuplex ſit hoc temperamentum, vt res melius pateſcat.

Temperamentum triplex eſt, Primum eſt inſitum ſiue innatum ab ortu naturæ quod vocatur à Galeno 1. aphoriſ. 15. vniuerſa ſubſtantia, & initium omnium operationum.

Secundum eſt temperamentū influens à corde (addimus nos) & à cerebro, quia cor, & cerebrum tranſmittunt in totum corpus ſuas uirtutes. Sciendum tamen quod hęc virtus influens non eſt tamquā forma partium, vt tenet Auerroes cum Ariſtotele 4. coll. cap. 2. ſed eſt tamquam materia, & pabulum calidi innati: de hac re diſputauimus in 14. aphoriſmo.

Tertium temperamentum eſt mixtum ex innato, & influente: vnde reſultat nouum eſſe, ſeu noua forma quæ dicitur forma totius partis viuentis: ſic Ariſtoteles 7. metaphyſ. tex. 60. dicit quod ſyllaba ba eſt quid aliud præter B & A. Similiter Ariſtoteles 4. Meteor. 2. in fine dicit, „ pars maris quæ ſeparatur a toto citius fætet, quia priuatur natura ſeu forma totius maris, de ratione cuius formę totius eſt conſeruare totum, & partes ipſas. Parimodo hoc temperamentum mixtum immediatè, & completè edit omnes operationes: per hoc temperamentum uentriculus chylificat: iecur ſanguificat: oculi vident: & quælibet pars efficit proprias operationes.

Poſita dicta diſtinctione temperamēti nos facilè remedia ſpecifica adinuenimus: quia ſi per hypoteſim ventriculus diminutè chylificat, ſtatim intelligimus, an id eueniat ob lęſū tēperamentū innatum, an ob læſum influens: influens præcipuè lædi ſolet vel ob nimium coitum, vel ob nimias cogitationes, & animi mę-

rores.

rores: quod ſi accidat ob iſtas cauſas certè non eſt confugiendum ad ſtilicidia ſupra, uentriculũ, uel ad oleũ maſtichinũ, & ſimilia, quæ reſpiciunt innatũ ipſius ventriculi, & non influens. Sed eſt cõfugiendum, ſi læſio pendeat à nimio coitu ad cibos, qui facilè augeant ſpiritus vitales, vel ad cordialia, ſicuti ad diambram, ad diacinthum, & alia id genus

Si verò læſio eſſet in ventriculo ratione ſpiritus animalis influentis conſumpti ob nimia ſtudia, ſeu ob nimias vigilias, confugiendum eſſet pro corroboratione ipſius ventriculi ad quietem animi, & corporis ad conciliandum ſomnum, qui in gignendis ſpiritibus vitalibus, & animalibus tenet primum locum.

Si uerò ob potum frigidæ læſa eſſet chylificatio, tunc non influens calidum eſſet læſum, ſed innatum, uel eius qualitas: quo caſu iuuarent olea calida, & ſtillicidia. Ecce quod niſi medicus ſciat diſtinguere, ratione cuius temperamenti actiones læſæ ſint, de remediorum inuentione iacta eſt alea.

Facto examine circa temperamentum ſequitur, ut inueniamus locos indicantes exceſſus qualitatis temperamenti. Quod ex ſex locis facilè colligi poterit, nempè ex ſubſtantialiter inhærentibus: ex his, quæ accidunt: ex neceſſariò conſequentibus: ex operationibus: ex excrementis, & ex iuuantibus, & lędentibus. Hi loci deſumuntur à Galeno tum in arte parua: tum 1. de V in P. 9.

Primò notandum eſt, ſubſtantialiter inhærentia eſſe illa quæ tactu ipſo percipiuntur, ſicuti ſi tactui noſtro caput apparuerit calidum, iudicabimus eſſe calidæ temperaturæ, niſi alij loci obſtiterint: idem dicimus de alijs partibus.

Secundus locus continet illa, quæ neceſſariò accidunt temperaturæ, quæ pertinent ad compoſitionem, uidelicet ad magnitudinem, figuram, ſitum, & cauitates, ſicut ſi uenæ appareant magnæ in ſummis manibus, in oculis, & in alijs partibus, ſtatim colligimus, iecur, & caput eſſe calidius temperato.

Tertius locus continet neceſſariò cõſequẽtia, quę ſunt ſecundæ qualitates cuiuſmodi ſunt, aſperũ, lene, craſsũ, tenue, durum molle, graue leue, hyſpidum glabrum, lentum friabile, rarum denſum, colores, odores, & ſapores, turbidum clarũ, diaphanum, & opacum: ſatis eſt, ut ex his colligamus aliquod ſignum pro cõfirmatione eiuſdem temperaturæ. Per hypotheſim: ſi hypocondria ſint hyſpida, & ipſum pectus pariter tale ſit, colligimus iecur, & cor eſse iuſto calidiora: indeque totum corpus eſse calidæ temperaturæ: ualet enim conſequentia ex Gal. in arte parua, iecur, & cor ſunt calida, ergo totus corporis habitus eſt calidus. Parimodo ex coloribus, niſi alij loci obſtiterint, tẽperaturam colligimus: ſic Galenus 5. de loc. aff. 7. ex bono, & naturali colore Steſiani cognouit iecoris temperaturam non eſſe læſam: ſic in arte parua ex capillis nigris, multis, & duris colligit temperaturam calidam: dicimus multos, & duros indicare temperaturam calidam, quia ſi pilli ſint nigri, ſed tenues, & pauci indicant temperaturam frigidam, vt colligitur ex Hippoc. & Gal. 2. in 1. epid. 78. Similiter ex albis capillis, & ex glabritie frigidam dicunt colligi temperaturam.

Quartus locus continet operationes: Galenus in arte parua ex generatione multæ bilis, & multi ſanguinis iecur eſſe temperaturæ calidæ oſtendit: ex promptitudine verò propriæ actionis, non ſolum iecoris, ſed cuiuslibet membri caliditatem dignoſcit.

Quintus locus continet excreta, & retenta plus iuſto. Hinc bilioſa excreta, vel retenta temperaturam calidiorem ſignificant: pituita plus iuſto excreta vel retenta temperaturam frigidiorem.

Sextus locus continet iuuantia, & lædentia: etenim ſi iuuant calida, temperatura erit frigida, & ſic de alijs.

Sed notandum eſt, quod iuuantia, & lędentia deſumi poſſunt à quinque locis, quorum primus deſumitur ab euacuatione: ſi enim euacuatio frigidorum iuuat, affectus eſt frigidus: ſi calidorum eſt lidus.

Secundus locus deſumitur ab alteratione. Hinc ſi alterantia frigida iuuant, affectus eſt calidus: ſi calida iuuant affectus eſt frigidus, & ſic de alijs.

Tertius locus deſumitur à ieiunio, eſtque Galeni 2. de ratione vic. in ac. 32. vbi inquit, ſi ieiunium iuuet, affectũ eſse fri-

gidum:ſi noceat calidum. Similiter 3. in 6. epid. 28. ait, ieiunium ſi tollat ſitim & laſſitudinem, affectum eſse frigidum, pituitoſum, vel ſanguineum.

Quartus deſumuntur à ſomno: nam Galenus 4. in 6. epid. comm. 23. parimodo aſserit, ſi ſomnus tollat ſitim, affectum eſſe frigidum, ſi illam augeat, eſse calidum: ratio eſt quia per ſomnum ſanguis refugit ad partes internas: quare ſi ſanguis fuerit calidus poſt ſomnum ſitis intendetur: ſi verò fuerit temperatus, vel frigidus, poſt ſomnum ſuis remittetur; quare valet conſequentia, ſomnus mitigat ſitim: ergo ſanguis eſt ſatis temperatus, ex quo ſigno vt plurimum in morbis, qui videntur acutiſſimi, prænunciamus ſalutem.

Quintus locus deſumptus à iuuantibus deſumitur à febre: Galenus loquens de hoc loco 6. aphoriſ. comm. 44. habet hæc verba „ Nouimus febrem illis affectibus præter naturam conferre, qui ex frigiditate ſunt ſola, vel ex cauſis frigidis, vel ex flatuoſis ſpiritibus. Hinc Hippocrates 4. aphoriſm. habet hunc aphoriſmum „ Qui à conuulſione, aut diſtentione neruorum tenentur: febre ſuperueniente liberantur. Idem Plato confirmat in Thimæo; dicendo, febrem auferre morbos frigidos.

Cæterum ſinguli ſupra dicti loci ſeorſum cõſiderati nos interdum fallere poſſunt. Exempli cauſa in 5. loco diximus, febrem ſuperuenientem conuulſioni ſanare conuulſionem: tamen hic locus interdum nos fallit; ſicuti in Numeni filio apoplexia correpto, vt refert Hippocrates 1. epid. qui licet ſuperuenerit febris perit tamen: ideo cautius locutus eſt Hippocr. 2. aphor. 26. „ melius eſt febrem conuulſioni, quam viceuerſa ſuperuenire: dum dicit melius non tollit, quod interdum, licet ſuperueniat febris non moriantur: idcirco contingentia ſignorum per ſyndromen aliorum tolli poteſt: qua ablata certò dignoſcitur temperatura, & certò in eligendis remedijs non fallimur.

Cognito temperamento, & eius exceſſu per ſex locos propoſitos, videndum eſt in quo loco, ſeu in qua parte ſit temperamenti exceſsus, ſeu mala temperatura, ſecus remediũ nõ inuenietur. Si igitur agatur de hepatis intẽperie, quæritur an ſit in parenchymate; vel in humoribus exiſtẽtibus in capillaribus venarũ, vel arteriarum, vel in illarum ſpatijs. Hanc diſtinctionem intemperaturarũ proponit Galenus 8. de comp. med. per locos cap. 7. vbi inquit, dari duas intemperaturas: vnam in parenchymate, aliam in materia contenta in arterijs, venis, & ſpatijs ipſius: quam diſtinctionem nõ animaduertunt noſtratum plurimi. Quod dixit Galenus de duplici intemperie hepatis, intelligendum eſt de omnibus viſcerib., qua diſtinctione non percepta, affectio ſpecifica non intelligitur, & per conſequens remedia non inueniuntur.

Hinc Galenus 2. de temperamentis 2. conſiderans duas eſſe temperaturas: alteram in partib. ſolidis, alteram in humoribus viſcerum dicit „ ſenes quo ad ſolida eſſe ſiccos: quo ad excrementa eſſe humidos. Hinc Hidropici quo ad excrementa ſunt humidi, quo ad carnes & alias ſolidas partes ſunt ſicc.

Idem etiam confirmatur Galen. auctoritate in arte parua cap. 56. vbi probat habitum eſſe ſiccum, ſi caro pauca, & dura ſit: pauca quidem in hydropicis, & dura eſt caro: ergo ſolidarum partium temperatura in ipſis ſicca, & non humida eſt.

Nec valet in hydropicis iecur, & cætera viſcera infra ſeptũ in aqua natãt: ergo viſcera ſunt humida, quia ex Galeno 5. aphoriſ. comm. 13. aqua, neque intus, neque foras humectat, madefacit tamẽ, ſed aliud eſt madefacere, & aliud humectare.

Idem aliquãdo obſeruatur de catarrho ſua natura humido, dum prouenit ab intemperie ſicca, vt docet Galen. 2. de temperamentis vltimo: quod Sebaſtianus Paparella nõ animaduertit, qui tenet catarrhum ab intemperie ſicca fieri non poſſe deceptus à Galeni auctoritate perperam intellecta in arte parua, vbi agens Galen. de ſicco cerebro habet, ſiccum cerebrum carere excrementis: neque animaduertit Galeni propoſitum eſſe in illo cap. agere de intẽperie ſicca adhuc exiſtente in latitudine ſanitatis: dũ verò 2. de temp. vlt. aſſerit ab intẽperie ſicca fieri poſſe catarrhum, intellexit de intẽperie ſicca exiſtẽte in latitudine ægritudinis. Similiter ob exceſſum ſiccitatis vẽtriculi in locũ chyli ſuggeritur pituitæ copia. Hinc Galenus

7. meth.

7.meth. c. 4. loquens de ventriculo imbecilli inquit in ſimilem errorem lapſos fuiſſe Pelopem pręceptorem,& quintum medicum,qui putabãt,omnem ventriculi imbecilitatem à frigida intemperie prouenire,& per conſequẽs vẽtriculum imbecillum indigere calidis adſtringẽtibus, cuiuſmodi ſunt adſtringentia ſubamara, vinum auſterum,cotonea, & abſynthiũ, in externa vero parte indigere calidis perfuſionibus,& ceratis ex aromatis calidis:neq;animaduertebant,imbecillitatem ventriculi fieri quoq;poſſe ab intemperie calida,quod probat Gal.in illis verbis c.citato,, vidiſtin, me vnica die, vel potius hora leuaſſe ventriculi imbecillitatem frigidæ potione?

Similiter imbecillitas ventriculi poteſt prouenire ab intẽperie ſicca. Gal. .n. loc. cit.ait,octo eſſe curationes in ventriculo, & in quauis parte,quia octo ſũt intẽperaturę nimirũ quatuor ſimplices, quatuor compoſitę,poteſt igitur contingere,quod ventriculus ſit refertus pituita prouenięte ab imbecillitate facta à ſicca intẽperie; quare nõ valet conſequẽtia:humores excrementitij ſunt humidi; ergo intemperies tunicarum ventriculi eſt humida.

Pręterea ſępè ventriculus non fũgitur ſuo officio,licet ſi ex ſe benè ſanus ob humores in ipſum tranſmiſſos:ideo Gal.1.de loc.aff. 4. ait poſſe contingere ructus acidos,vel nidoroſos oriri ab humorib.in vẽtriculo accumulatis in cauitate vel in tunicis, optima adhuc exiſtente ſolidarum tunicarum ventriculi temperatura.

Hinc non valet: ſunt ructus acidi,ergo ventriculus eſt frigidę temperaturę,valet tamen vice verſa hoc modo, eſt frigida temperatura: ergo ex neceſſitate fiunt ructus acidi.

Quare vt redeamus vnde digreſſi ſumus,concludimus, duas eſſe tẽperaturas: alteram il ſolidis, & alteram in humoribus: quæ duæ temperaturæ ſæpè non ſolum ſunt diuerſę,ſed etiam contrarię,niſi igitur medici diſtinguant, & intelligant, vbi ſit intẽperies, an in humoribus contentis in ſpatijs, vel in ſolidis partibus,vel in vtriſque, nunquam inueniet remedium: quia remedium quod tollit intemperiem humorum non tollit intemperiẽ ſolidarum partium. Immo vt plurimum mala ventriculi temperatura in excrementis,& non in ſolidis fit quia illa, quæ fit in ſolidis partib., exempli cauſa ipſius ventriculi, non ita facile fit: quia tunicæ reſiſtunt valde, antequam fiant intemperatæ, habentq; magnam vim,quod ex eo cognoſcitur: quia conuertunt in chylum illa,quę coctu ſũt difficillima. Hinc Alexander Aphrodiſæus 1. probl. 30. quærit cur ſinapi,alliũ,& alia acria applicata cuti exulcerant, deuorata vero minimè. Reſpõdet quia in ventre tam robuſta eſt eius virtus, vt antea concoquantur acria, quam agere incipiant.

Hoc præcognito,quod duplex ſit temperatura, adhuc nõ peruenimus ad ſpecificum indicans, quod indicat remedium ex vſu artis: quia adhuc ſimus in ſubalternis indicantibus,quæ nihil indicant ex vſu, & ſunt omninò vana. Quęrendum igitur eſt vlterius, an in humoribus peccantibus, vel in parte ſolida viſcerũ mala tẽperatura ſit protopathia,vel idiopathia, vel ſit ſolum per ſympathiam. Hanc diſtinctionem facit Galen.1.de loc.aff.cap. 3.dum loquitur de inquiſitione affectus, an ſit διάθεσις,quæ eſt in facto eſſe, vel ſit πάθημα quod eſt in fieri,ea enim,quæ ſũt in fieri nihil indicant; quia ſequuntur morbum,vt umbra corpus.

Eandem ferè diſtinctionem deſumptã ab humoribus, & a parte ſolida facit Gal. 13.meth.c.8. loquens de Apoſtematis, & Eryſipelatis indicatione; ubi inquit ,, Pars apoſtemate affecta recedit a ſtatu naturali duplici ratione: primò ut repleta; ſecundò vt calidior facta: ſubdit ,, Indicatio euacuationis uincit indicationem refrigerationis; è contra eryſipelate, in qua indicatio refrigerationis magis vrget, quam euacuationis. Ecce quod plenitudo,& non calor partis in ipſo apoſtemate eſt protopathia:in eryſipelate verò calor & non plenitudo. Idem ſed clarius explicat Galenus 3.de temp c.5. vbi ait ,, Cum apoſtema factũ ſit ex calida fluxione, eius propria curatio euacuatio ſuperuacui eſt: vacuationi autem particulæ, quę per apoſtema excalfacta eſt,omninò ſuccedit ſpontanea refrigeratio. Ecce quod calor apoſtematis, cuiuſque partis non relinquit intemperiem, quæ indicet remedium refrigerãs,& quę poſſit vocari

ri

τὶ ἀάθειν; immo eſt adeo in fieri, ſeu per ſympathiam, vt nihil omninò indicet, quia tollitur ad ablationem cauſæ. In eryſipelate non ſic; quia protopathia eſt in calore; & hic calor primo indicat remedium refrigerans; ſecundariò verò euacuationem materiæ relictæ in parte eriſipelate obſeſſa. Idem dici poteſt de febribus putridis, quod euacuatis humoribus putridis (niſi calor inſignis fiat) non ſint viſcera refrigeranda; quia refrigeratio poſt euacuationem ſine alio refrigerante ſtatim ſuccedit.

An verò protopathia in apoſtemate ſemper ſit in humorib., vel in parte ſolida; ſi de legitimo apoſtemate loquamur non ſolum in parte ſolida eſt protopathia, ſeu idiopathia, ſed eſt affectus merè ſceticus, qui cum pura ſympathia cõfunditur; quoniam parte ſolida depleta, ſpõte ſuccedit (vt dictum eſt) refrigeratio. Si verò loquamur de apoſtemate eryſipelatode; ſi magis participat de bile, quã de ſanguine eſt explicatu difficile, ſicuti fuit explicatu difficile Gal. loquenti 4. de loc. aff. 4. de Athleta. Secundo, qui mouebat muſculos intercoſtales ſine intermiſſione ob ſepti imbecillitatem; an protopathia eſſet in ſepto, vel in neruis ceruicis, vel in vtraque parte; tamen ſi ſanguinis ſigna eſſent efficaciora, quàm bilis, maior eſset affectio in ſanguine, quàm in calore partis.

Si mala temperatura eſt in humorib. & in parte ſolida ſolum ſit in fieri, ſeu per conſenſum, ademptis humorib. ſtatim ſponte ceſſat affectus ſolidæ partis.

Similis affectus videtur eſse epilepſia ſicuti animaduertit Gal. 2. de ſymp. cauſis c. ult. & 3. de loc. aff. 7. ubi aſserit; Epilepſię ſolutionem eſſe ſubitaneam: reddit rationem, quia fit à materia craſsa, & uiſcida replente uentriculos cerebri, ſed cur ſolutio epilepſiæ eſt ſubitanea, cũ facta ſit à materia craſsa, quę ex ſe difficilè diſcutitur; Reſp. materiam, licèt craſsa, ſit quãdo nulla eſt mala tẽperatura ab ea poteſt facilè expelli; dum uerò eſt mala temperatura; ſicuti mala temperatura non cito fit; ſic non cito definit; Epilepſię acceſſio non eſt facta ab intemperie, ſed ſolũ à materia craſsa, ideo ſolutio ſubitanea eſt; niſi igitur hęc principia intelligamus, certè remedium inueniri minimè poteſt, quia aliud eſt remedium, quod tollit affectum ortum ab humoribus, & aliud quod dependet ab intemperie tamquam principali affectu.

Cæterum adhuc non peruenimus ad ſpecificum affectum: non enim ſatis eſt, vt dignoſcamus protopathiam, vel idiopathiã eſſe in humorib. vel in parte ſolida, niſi intelligamus an affectus principalis agat altas radices, & ſit cum multo receſſu, vel pauco à ſtatu naturali.

Pręterea, ſi intemperies agat altas radices, videndum eſt, an intẽperies ſit hectica, & æqualis vel inæqualis; quia inæqualis nõ eſt ita mala, neq; ita recedit à ſtatu naturali, vt æqualis ſeu hectica. Exẽplũ æqualis eſt illud de phrenitide propoſitũ à Galeno 1. in primum proret. comm. 32. vbi loquens de intemperie ęquali, & hectica cerebri habet „ Dum in vniuerſa cerebri ſubſtantia eſt intẽperies æqualis, & hectica, ęgri non amplius delirant, ſed manent quieti, quaſi extincta ratiocinatione, quę nõ amplius eſt deprauata, vnde moriuntur, nec uident medici plebei, hos phreneticos factos quietiores ab ratiocinatricẽ ablatam mortẽ pręnũciare.

Inſuper, an morbus agat altas radices, cognoſcitur ex diuturna viſcerum diſpoſitione per cauſas externas introducta.

Diſpoſitio introducta modò eſt facilè, modo eſt difficilè mobilis alioq; remedio tollitur diſpoſitio facilis, & alio diſpoſitio difficilis mutationis.

Galenus 1. ad Glauc. c 2. & in hiſtoria Sileni ait, dum aliquis incidit in febrẽ ob erratum aliquod inſigne in ſex reb non naturalib., niſi antea ſint viſcera præparata ab alijs cauſis, illa febris eſt ephemera, vel alius breuiſſimus morbus.

Hinc Galenus in hiſtoria Sileni inquit „ Vtique Silenus non incidiſſet in morbum grauiſſimũ, niſi antea fuiſſent pręparata viſcera: ſubdit, dum viſcera non ſunt præparata, ob errata in ſex rebus non naturalib. in ephemeram incidunt. Idem dicit Galenus 4 de ratione vic. in ac. comm 115. Ideo medici antequam prębeãt remediũ, debẽt pręſcire an illius corporis diſpoſitio agat altas radices nec ne quia indiſpoſitionibus diuturnis remedia efficaciora, validioraq; requirũtur.

Quod verò neceſſaria ſit cognitio diſpoſitio-

ſitionis viſcet im: patet, quia remedia, dum introducunt ſanitatem, nō agunt in morbum, ſed in ſubiectum morbi, quod non omnes animaduertunt Hinc Ariſtoteles hoc principio ſuffultus compoſuit 1. lib. phyſicorū. & Galenus libros methodi: Ariſtoteles 1. phyſicorū tex. 67. habet hoc principium „ Contrarium non agit in contrarium, ſed in ſubiectum contrarij, nempè in materiam primam. Quo principio nō intellecto medici cæco, & inconſiderato impetu, & non methodicè medicinam faciunt. Hæc eſt cauſa, cur Spagirici vt plurimum lædant, & ſæpè interimant: quia eorum remedia agunt generosè in contrarium, nempe in morbum, & agēdo deſtruunt partem vitam in morbo affectam. Quod reluctatur philoſophiæ, & medicinæ: quia medici officium eſt introducere dipoſitiones ſalubres, diſponendo partes affectas, illaſque transferendo ad bonam temperaturam & bonam conformationem moderando, & attemperando, & non vincendo, quia dum volunt vincere morbum, deſtruunt ſubiectum: ſi enim morbus eſt calidus vt duo: remedium debet eſſe frigidum vt duo, & non vt tria, quia ſic vinceret, & introduceret contrarium morbum.

Quod verò poſt diuturnas diſpoſitiones oriantur morbi, Hippocrates his verbis teſtatum reliquit 4. de morbis „ morbos diu cōceptos ἀθρόως ἐκλάμπειν, ideſt ſtatim erumpere: quare: dum aliquis poſt erratum in ſex rebus non naturalibus incidit in morbum: medici plebei, & mulieres illud trahunt in culpam ægritudinis, quod apud Hippocratem & Galenum eſt ridiculum; quia morbi diu concipiantur per aſſiduas diſpoſitiones: quibus introductis, morbi extempore ſe manifeſtant.

Hac de cauſa Galen. lib. de cauſis morborum cap. 2. dicit „ nec ignis combureret, nec gladius incideret, niſi ſubiectum eſſet diſpoſitum.

Ariſtoteles parimodo 8. Phyſicorum tex 23. aſſerit non fieri motum, niſi præcedant diſpoſitiones: ibi diſputat contra Heraclitum, qui dicebat, omnia ſemper moueri, inquit niſi augmētatione, & alijs motibus ſemper precedere quietē, in qua fiunt diſpoſitiones.

In eodem text. Ariſtot. proponit quatuor exempla ad propoſitum noſtrū maximè inſeruientia.

Primum eſt de guttis cadētibus, & excauantibus ſaxum: cadent. n. decē millia guttarū, quę nō excauant, vna tamē ſuperueniens eſt illa, quæ diſpoſitum ſaxum ab alijs præcedentibus guttis excauat.

Secundū exemplū eſt de arbore enaſcēte ex aliquo lapide, quippè ſenſim creſcēs poſt multorum annorum ſpatium ſcindit lapidem. Ecce quantum valeat ſubiecti diſpoſitio ad introducēdas extēplo formas.

Tertium exemplum eſt de ęgroto tendente ad ſanitatem: vbi dicit Ariſtoteles, ægrum non ſemper ſanari, ſed prius diſponi, & deinde ſanari. Idem dicendum de corpore tendente ad ægritudinem: videlicet diu diſponi à cauſis non naturalibus & preter naturam: tandem derepentè in ægritudinem prolabi non propter vltimum erratum, ſed propter innumerabilia annorum ſpatio commiſſa: quantò igitur cauſę preter naturā corpus diſponentes fuerunt diuturniores, & peioris conditionis, tanto morbus ſęuior & trucior fiet.

Quartum exemplum Ariſtotelis loco citato eſt de glacie, quæ fit poſt præcedentem diſpoſitionem.

Quo ad viſcerum diſpoſitiones, an in corpore ſint, & quales ſint, & an poſſint facilè vel difficilè amoueri omni ſtudio præcognoſcendum: ſecus quale & quantū debeat eſſe remedium in occulto iacebit.

Præcognoſcuntur igitur diſpoſitiones ad morbū per antecedētia & conſequentia ſigna.

Signa antecedentia oſtendentia corpus ad morbum eſſe diſpoſitum à ſex locis deſumuntur. Quorum primus continet errata quæ committuntur in ſex rebus non naturalibus: ſicuti in nimio cibo & potu: ſed hic locus, niſi per ſyndromen aliorum confirmetur, erit admodum contingens: quia ſępè accidit, vt potus & cibus ſit valde calidus, tamen morbus frigidus fiat: ideo nō valet, cibus & potus fuit valde calidus: ergo corpus diſponitur ad morbum calidum: ſæpè enim vinum meracum parit morbum frigidum. Id quoque obſeruatur ab Ariſtotele 3. ſec. probl. 1. vbi dicit vinoſos nō calere, licet vinum calidum ſit quia valde calida ſuperant naturam ſuffocando calorem naturalem: ideo vinolenti mor-

morbis frigidis uexantur: quare in omni medica cõſideratione proponimus ſignorum ſyndromen,quę tollat dubium: Ecce quod ſigna à cibo & potu non ſufficiant.

Prӕterea in erratis quę fiunt in cibo & potu,prius uidendum eſt, an error primӕ concoctionis corrigatur à ſecunda: quia interdum corrigitur, ſi iecur ſit benè ſanum.

Ideo abijciendũ eſt illud erratum, quod medici uulgares & plebei ſẽper in ore tenẽt, quod error primę concoctionis non corrigatur in ſecunda:Gal..n. lib. de cibis boni,& mali ſuci c.3.his ferè uerbis declarat quando error primę coctionis corrigitur in ſecunda,, ſi facultas hepatis valida ſit, error primę coctionis corrigitur: ſi verò non ſit valida,non corrigitur. Hinc Galenus loquens de errore primę coctionis,qui non corrigitur à ſecunda tertio in 6. epid.comm.1.dicit, errorem primӕ coctionis non corrigi in ſecũda ſupple quãdo facultas hepatis lãguida & debilis eſt. Tunc cognoſcemus errorẽ primę coctionis nõ corrigi in ſecunda, ſi poſt errorem matutinis horis viderimus vrinam valde crudam, quӕ ſi talis diu perſeuerauerit, corpus diſponetur ad morbos ex obſtructione. Radices uerò iſtius morbi maiores,uel minores fient prout erratũ magis uel minus perſeuerauerit: inde morbus curatu facilior,uel difficilior fiet,& remedia leuiora,uel efficaciora ad delendas introductas diſpoſitiones excogitabimus.

Inſuper Galenus 11. meth. cap. 15. loquens de lęſione primę coctionis ob erratum in cibo & potu habet hanc ſententiam ,, ex lӕſa prima coctione duo mala ſequuntur:primum ex cibo aſſumpto nulla utilitas colligitur: ſecundum corrumpitur cibus, & ex corruptella cibi expellitur aliquid prioris cibi benè cocti. Si uerò diu ex erratis ob cibi copiã ſequatur corruptella,& ex corruptella debilitas, ſignũ eſt corpus diſponi ad morbum, & facto morbo eius curã eſt eſſe ſolutu difficilem.

Secundus locus indicans confirmatam diſpoſitionem deſumitur à diſpoſitione parentũm:diſpoſitiones enim hereditarię non leui negotio auferri poſſunt: quia agunt alras radices acquiſitas videlicet in prima generatione: ſic pater podagricus generat filium podagricum; quare niſi filius diu ſtudeat in fluxione auferẽda, & in corroborandis iuncturis tandem cadet in affectum,quem pręſeruare,& auferre, neque gorgonei fontis deſluuia ſufficerent, neque chironia manus.

Tertius locus deſumitur à corporis habitu: ſic obeſi diſpoſiti ſunt ad frigidos morbos; macilenti ad calidos.

Quartus ab ӕtate; ſenes enim ad frigidos morbos:iuuenes verò ad calidos ſunt procliues. Sed de ӕtatibus ſatis ſuperque diximus in explicatione ſecũdi aphoriſmi.

Quintus deſumitur à ſuppreſſa euacuatione,quę fieri ſolet per aluũ, vel per hemorrhoidas, vel per nares, per vterum, per vrinam, vel per vomitum.

Sextus deſumitur à virium debilitate. Hinc debiles ſunt diſpoſiti ad morbos frigidos; robuſti verò ad morbos calidos.

Quo ad locos conſequentes, qui indicãt malas compoſitiones. Hi loci ſeptem ſunt. Primum continet ſubſtantialiter inhӕrentia; quӕ ſunt illa: quӕ tactu ipſo comprehenduntur,an ſcilicet temperatura ſit calida, vel frigida.

Secũdus continet ea,quę accedũt temperaturę & hęc pertinent ad compoſitionem,ſicuti ad magnitudinẽ, ſitum,& numerum. Hinc ex Galeno in art. med. venӕ latӕ indicant caliditatem. Parimodo thorax latus, & digiti longiores caliditatem ſigna oppoſita frigiditatem.

Tertius locus continet neceſſario cõſequentia, quӕ ſunt qualitates ſecundӕ, vt aſperũ lene, glabrum hyſpidum & cętera:glabrum frigiditatem,hyſpidum caliditatem indicat.

Quartus continet operationes naturales, vitales, & animales.

Quintus immodicè retenta,& excreta: & pręcipuẽ retenta cruda, de quibus Gal. lib. de cibis boni & mali ſucci his verb. nobis hoc diuinum prӕceptum reliquit ,,nemo incidet vnquã in morbum ſi ſedulo pręuideat vt cruditate non laboret.

Sextus,iuuantia, & lӕdentia quӕ deſumuntur, vt ſuperius oſtendimus ab euacuatione,alteratione,à ſõno,à ieiunio, & ab affectibus pręter naturam:ſic febris ſanare ſolet conuulſos, & alios morbos frigidos.

Septimus eſt locus affectus,qui cognoſcitur vt docet Galenus 2.de loc. affect.9.

per

per quinque locos, quorum primus eſt actio lęſa, ſecundus ſunt excrementa, tertius ſitus ſymptomatis, quartus doloris proprietas, quintus ſunt propria accidentia.

Ex præcognito loco affectu colligere quoque poſſumus naturā morbi. Hinc ſi membranę ſint lęſæ, affectus vel eſt bilioſus, vel flatulentus: quia membranæ non penetrantur niſi à bile, vel flatu. Si glandulę ſunt lęſę, morbus eſt pituitoſus: ſi liē melāncholicus, & ſic de alijs. Preterea pars affecta pręter quinque propoſita ſigna ab ipſo Galen. adiungitur ſextus locus & eſt debilitas alicuius partis, antequā incidat in morbum. Hic locus eſt Hippoc. 4. aphoriſ. 33. vbi habet hunc aphoriſmū „ ſi qua pars ante morbum laborauerit, ibi mali ſedes, cauſa eſt, quia ſi adueniente morbo pars aliqua inueniatur debilis, quæ talis eſt ob aliquem morbum præcedentem, in illam tamquam in cloacam confluunt corporis excrementa: quibus confluxis, fit mali firma ſedes.

CAPVT III.

De remediorum inuentione deſumpta à protopathia, idiopathia, & à varia diſtinctione ſympathiæ.

PRo inuentione remediorum non ſatis eſt, vt intelligamus, quod intēperies primariò ſit in parte ſolida, vel in humoribus. Neque ſatis eſt vt intelligamus à qua ex octo intēperiebus lædatur actio niſi diſtinguamus, ſicuti facit Galen. 1. de loc. aff. 3. & 3. de loc. aff. 5. affectum illum, qui eſt in facto eſſe, & in affectum in fieri: mox diſtinguamus affectus, qui ſunt in facto eſſe in protopathiam, & idiopathiā, & ipſum affectū in fieri, qui eſt per ſympathiam, in omnes differētias; de his omnibus in hoc capite agemus.

Exemplū horum trium affectuum tale proponitur. Sit aliquis, qui incipiat laborare capitis intēperie frigida, & humida: hæc generet catarrhum, qui diſcendēs in ventriculum reddat illum intemperatū, ab hac frigida, & humida ventriculi intēperie oriatur cæliaca paſſio vel collicus dolor. Hoc poſito dicimus, quod ſi quis vellet auferre intemperiem frigidam, & humidam ventriculi remedijs calefacientibus, & exiccantibus intus, & extra apponendis: ex alia parte perſeueraret deſtillatio, & capitis intemperies, certè fruſtra vexaret ipſum ventriculum, niſi prius, & cerebri intemperiem, & ipſum catarrhum auferret. In hoc caſu intemperies capitis eſt protopathia, ideſt affectio primaria: intemperies vētriculi eſt idiopathia ideſt affectus proprius, nō primarius, paſſio cæliaca, & dolores collici ſunt affectus in fieri, qui dici poſſunt per ſympathiam, ſiue per conſenſum, vel ſaltem in fieri: quia ablata ventriculi intemperie, inde cæliaca, & dolores collici, niſi habeant aliquid in facto eſſe, ceſſare poſſunt. Ex his facillimè colligere poſſumus remedium. Notandum tamen eſt, quod interdum contingere poteſt, quod protopathia à medico, vel à natura ſuperetur, & relinquatur idiopathia, quæ in hoc caſu in protopathiam degenerat: ſæpè enim contingit, vt capitis intemperies, & catarrhus ceſſent, intemperies verò ventriculi relinquatur.

Sed quia in ægrotantib. ſæpè varij affectus obſeruantur, niſi medicus in hac varietate diſtinguat affectum primarium ab affectu proprio, & ab illo qui eſt per ſympathiam, certè neſciet mederi, qui neſciet cui primo, cui ſecundo, cui tertio loco ſit attendendum: Gal. 1. meth. 4. dicit „ methodo inquirere eſt inuenire quod primū quod ſecundum, quod tertium, & quod quartum in diſquiſitione ſit. Quod pręceptum eſt tamquā methodi medendi principium: quo ignorato medici ægros vexāt & non ſanant; ſicuti exemplo dyſenterię Gal. 4. de art. comm. 40. his verbis oſtendit „ Plerique medici negleto iecore ſolum medentur vlceri inteſtinorum, & ægrotantes præcipitant: quare in hoc caſu primo loco iecori, in quo eſt affectus primarius, attendendum: ſecundo loco vlceri, tertio vero his affectibus, qui ab vlcere dependent. Ecce quod ſine affectuum diſtinctione in protopathiā, idiopathiam, & ſympathiam nullum remedium ex vſu proponi poteſt.

Quo ad locos indicantes protopathiam dicimus cognoſci per hos tres locos. Primus eſt, quod protopathia ſit affectus qui ante alios incipiat: hic locus proponitur à Ga-

à Gal. 3. de loc. aff. 5. vbi habet, quod illa ſit primigenia affectio, quę alijs affectib. non ſuperuenit. Secundus locus eſt, quod protopathia ſit diuturnior alijs affectib.: quia ab illa cęteri affectus dependēt. Tertius locus eſt, quod protopathia ſeu primarius affectus ſemper ſit in facto eſſe: hos tres locos colligimus ex primo de loc. aff. 3. & 3. de loc. aff. 5.

Quo ad idiopathiam, ideſt propriam affectionem, quæ à primaria dependet, cognoſcitur per tres locos. Primus, quod idiopathia partim ſit facta & partim fiat. Secundus quod habeat dependētia à protopathia. Tertius quod nullo modo auferri poſſit, niſi primaria affectio, à qua pendet, auferatur.

Quo ad ſympathiam; hæc eſt affectio per conſensū, quę ſemper eſt in fieri: ideo ex Galeno 1. de loc. aff. 3. non eſt διάθεσις ſed πάθος vel πάθη vel πάθημα quę ſolum ſunt in fieri.

Hæc affectio per ſympathiam duplex eſt, alia eſt per ſympathiam partium, alia per ſympathiam humorum, vel vaporum, qui trahunt in conſenſum alias partes alioqui ſanas.

Quo ad ſympathiam partium Galenus lib. aduerſus Lycum aſſerit, triplicem eſſe: aliam eſſe ſympathiam generis, aliā operis familiaritatis, aliam vicinitatis. Galen. arguit Lycum dicentem, tremorem manus prouenire ab affectu oris vētriculi: quia ſi tremor manus fieret per ſympathiā ab ore ventriculi, vel fieret per ſympathiā generis, vel operis familiaritatis: vel vicinitatis: nō per ſympathiam generis: quia à ventriculo neque nerui, neque muſculi, neque alia vaſa eiuſdem generis ad manus excurrunt: non per ſympathiā vicinitatis: quia ſumma manus valde diſtat à ventriculo: neque per ſympathiam operis familiaritatis: quia manus nihil habet cum ventriculi operatione: operis familiaritas obſeruatur inter vterum & mamas: inter teſtes & vocis inſtrumenta, & inter alias partes, ſi quę alię ſint.

De ſympathia generis, vt exemplorum luce procedamus, proponemus nonnulla pręcipua exempla à Galeno obſeruata, ex quibus præcognitis remedia ſpecifica facilē inueniri poterunt.

Primum exemplum dignum obſeruatione eſt illud Pauſanię propoſitum à Galeno 2. de loc. aff. cap. 6. in quo obſeruauit ſympathiam inter digitos, & ceruicem. Hic vir veniēs Romam cecidit è vehiculo, & ex illo caſu percuſſus circa ceruicē amiſit ſenſum trium digitorum manus: affectio digitorum erat per conſenſum: ideo appoſitis remedijs ceruici, vnde nerui qui dant ſensū digitis oriuntur, ſtatim ſenſus digitis fuit reſtitutus: quia erant læſi propter ſympathiam neruoſi generis.

Secundum exemplum eſt illius, qui ambulauit ſub vento & pluuia, de quo Galenus 4. de loc. aff. 4. ait, quod pallio illius circa ceruicē madefacto, ſēſus pericranei factus fuit ſtupidus per generis ſympathiam: quia nerui pericranei proueniunt a ceruice: illis igitur refrigeratis à vento & pluuia, vix facultas animalis ad pericraneum excurrere poterat. Medici ignari conabantur reuocare ſensū calefaciēdo ipſum per icraneum, quod reuera nō erat læſum per ſe: Galenus verò ſtatim ceruicem, vnde nerui prodeunt, calefacit, quo peracto, ſtatim ferè pericraneo ſenſum reſtituit.

Tertium exemplum obſeruari poteſt in Athleta ſecundo, de quo mentionem facit Gal. 4. de loc. aff. 4. in hoc obſeruatur ſympathia generis inter ceruicem & ſeptum. Hic vir ſine intermiſſione mouebat muſculos intercoſtales ob ſepti imbecillitatem; poterat eſſe protopathia, uel idiopathia in neruis ceruicis; quia neruus qui dat motum ſepto, oritur à ceruice: poterat etiam eſſe affectus primarius, ſeu protopathia in ſepto ſubdit Gal. hæc uerba an imbecillitas ſepti, ob quam mouētur muſculi intercoſtales, ſit in ſepto, vel in neruis ceruicis, vel in vtraque parte, eſt explicatu difficile: ecce quomodo non ſit ita facile inuenire primarium affectū, & per conſequēs remedium ſpecificum, quod vt inueniatur, requiritur examen faciendum per ſignorum ſyndromen, quam nos ſuperius propoſuimus.

Quartum exemplum de ſympathia generis proponitur à Galeno 4. de loc. aff. cap. 4. citato, vbi hęc habet, In quodam homine vtrunque crus erat paululum reſolutum: adaptatis tamen remedijs lumbis, vnde veniunt illi nerui, qui inſeruiunt cruribus, ſtatim ſanatur.

Quintum exemplum eiuſdem ſympathiæ obſeruatur inter brachium,& femur ob neruos lumborum. Hinc ſæpè contingit,vt brachium non poſſit ſine difficulta. te deorſum extendi,& femur ſurſum trahi cæterorum muſculorum illæſis officijs. Horum ſymptomatum protopathia ſine anatomiæ ſtudio, eſt omnino impenetrabilis: Ex anatomia enim quartus muſculus brachij, cuius officium eſt brachium deorſum trahere, oritur a vertebris lumborum, & oſſis ſacri; ab iiſdem vertebris oriuntur nerui, qui dant motum huic quarto muſculo brachij, & ſexto femoris muſculo, quare ſi ſolum iſti duo muſculi lædantur, dicendum eſt,affectionem primariam eſſe in origine neruorum prodeuntium à vertebris lumborum.

Sextum exemplum ſympathiæ generis obſeruatur inter calcaneos, & quartam vertebram lumborum: quia ſæpè contingit, ut calcaneus non poſſit attolli cauſa exiſtente circa quartam vertebram lumborum.Officiũ attollendi calcaneum pertinet ad tertium muſculum pedis, ad primum,ad ſecundum & quartum,iſti enim tres muſculi recipiunt uirtutem motricẽ à ſurculis quarti paris neruorum pedum: quando igitur obſeruabimus, quod omnes muſculi, qui ſuſpiciunt virtutem motricem ab eodem trunco, deficiant in ſuis officijs, nempè muſculus primus, tertius quartus, & quintus tibiæ: ſimiliter quintus femoris,& illi muſculi qui flectunt digitos dicere poterimus, protopathiã eſſe in muſculis lumborum:ex hac ſympathia cognoſcimus, quam imperiti ſint medici, qui in anatomia non ſunt uerſati, quia neſciunt mente concipere,quod ſymptoma in calcaneo proueniat à morbo exiſtẽte in lumbis, in quibus non ſunt querelæ, nec vllum ægritudinis ſignum: Dogmatici tamẽ, & in anatomia periti ſtatim cognoſcent morbum ſpecificum, quo cognito,remedio ex uſu artis & ſpecifico ſanitatem reſtituent ægrotanti applicando illud lumbis.

De exacta partium corporis noſtri proportione,hoc anno in publico Venetorum Theatro Io. Baptiſta Doleonius ſenatus decreto electus ab Almo medicorum collegio ad legendum anatomen tam accuratè,& tam particulatim egit,ut mea ſententia longè alijs qui de hac partium analogia publicis monumentis conſignarũt, excelleret,ut meritò in hac publica oſtenſione in tanta auditorum frequentia ſummos applauſus meritus ſit.

Septimum exemplum eſt de ſympathia inter ſpatia intercoſtalia, cubitum, & digitos manus. Galenus 4.de loc.aff. citato proponit caſum cuiuſdam laborantis peripneumonia uehementi. In hoc ægrotante (ait) cubitum, & digitos manus habuiſſe difficultatem in ſenſu, & interdum in motu: aitq; has læſiones prodire à læſis neruis, qui ſunt inter primum & ſecundum intercoſtale ſpatium: illi enim nerui oriuntur à ſpina,ſed prius irrigãt ſpatia intercoſtalia; deinde ad cubitos, & digitos deſcendunt; quorum aliqui per cutim excurrentes dant ſenſum:aliqui uerò irrigantes ipſum muſculum deſinunt in tendinem, & præbent motum. Qui applicant topica remedia digitis & cubito, exiſtente primaria diſpoſitione in origine, uel in ſpatijs intercoſtalibus, nihil boni agunt,& fruſtra uexãt ęgrotũ; ſi uerò applicãt remedia,ubi eſt diſpoſitio primaria,ſeu protopathia,tunc ſtatim iuuãt, & languentem ad ſanitatem perducunt.

Alia plura obſeruari poſſunt exempla de ſympathia generis,ſicuti inter penem, & neruos prodeuntes ab oſſe ſacro; inter cerebrum, & omnia uiſcera per neruos ſexti paris,qui dant ſenſum cordi,pulmoni,ſtomacho,hepati,renibus: lieni ueſicę, & utero.

Parimodo eadem generis ſympathia obſeruatur per arterias,per uenas,&alias partes; per arterias obſeruatur inter lienem,& renes: ſicuti in caſu Bionis obſeruata ab Hipp.2.in ſextũ epid.tex.27. Bion enim habens lienem tumidum multum minxit, & ſtatim liberatur, quod factum eſt per arteriarum ſurculos,qui emulgentibus arterijs inſeruntur.

Obſeruatur quoque eadem ſympathia per muſculos inter laryngẽ, & ſternum: quia à ſũmo ſterno oritur muſculus, qui inſeritur in latera ſcutiformis.Hinc Hippocr. in prognoſticis,& coacis prenot.de angina dicit,, ſi rubet ſternum eſſe ſalutare; ratio eſt,quia deſcendit per eundem muſculum aliqua pars illius humoris qui ſuffocabat patientem.

Si-

Similiter per conſenſum aliarum partium, cuiſmodi eſt ille, qui inter renes & collum inteſtinum: quia per peritoneum renes, & collum vnà adnectuntur: ideo Galenus 1. in 6. epid. comm. 5. habet „ collum, renes per peritoneum committuntur.

Quo ad ſympathiam vicinitatis: omnia membra, & omnes aliæ partes participãt partis vicinæ offenſam: ſicuti inter renes & diaphragma obſeruatur: dum enim renes valde sũt læſi, aliqua obſeruatur difficilis reſpiratio: quo caſu ſunt irridendi, qui vtuntur remedijs pectoralibus, ſiue expectorantibus: quia tunc pectus: pulmo & diaphragma ex ſe ſani ſunt.

Similiter inter hepar, & renem dextrum, quæ partes ſe tangunt: ſi abſceſſus fiat in rene dextro, vel in ipſo rene fit aliquis lapis, facilè læditur iecur, & ex iecore læſo febres ſuboriuntur.

Parimodo inter concauum hepatis & inteſtinum ieiunum, quæ partes ſe tangũt: ſi aliqua læſio ſit in hoc inteſtino, ſtatim per ſympathiam vicinitatis læditur ipſum iecur. Hinc Galenus 5. de loc. aff. 7. ait, iecur facilè affici poſſe per conſenſum ieiunij: cauſa eſt, quia ieiunum inteſtinum nõ ſolum eſt hepatis valde vicinum, ſed habet tunicam prætenuẽ: vnde vtriuſque paſſiones facile ſe mutuo excipiunt.

Alias quamplurimas ſympathias partium declarauimus in commentarijs noſtris artis med. quæſt. 60. & lib. 2. meth. noſtræ vitandorum errorum, quas legere quiſque poterit. Ecce quomodo ſit omninò impoſſibile medicinam facere, remediaque ſpecifica inuenire, niſi nos perueniamus ad ſpecificam differentiam affectuum, quæ certè non poteſt heberi, niſi ex Gal. Hipp. Auicenna, & ex Anatomia.

Inſuper præter conſenſus, qui obſeruantur inter partes viuentes, quos declarauimus, dantur quatuor conſenſus pertinentes ad cauſas antecedentes.

Primus conſenſus fit per partes continuas.

Secundus fit per vapores.

Tertius fit per humorũ tranſumptionem factam per meatus inſenſibiles.

Quartus per humores excurrentes per meatus ſenſibiles vaſorum ab vna ad aliam partem.

Quo ad cõſenſum, qui fit per partes cõtinuas, non per vapores, vel humores, ſed per ſimplicem quantitatem. Galenus loquens de qualitate calida, quæ varijs partibus ſine corpore communicatur 3. de loc. aff. 7. his verbis illã declarat „ neruoſis partibus inflammatis promptius, quam reliquis delirium ſuperuenire ſolet, idque aſcendente ad caput interdum per continuas partes ſolo calore interdũ vero ſpiritu vaporoſo, vel fumoſo, aut fuliginoſo.

Ecce quod præter conſenſum factũ inter vnam & aliam partem per vapores ipſos, datur quoque conſenſus per calorem ſine vllo vapore: qui diffunditur per continuas partes: ſicuti, ſi nerui ſtomachi incaleſcerent, vel refrigerarentur, cerebrum quoque calefieret, vel refrigeraretur per continuas partes: qui nerui ſtomachi ſunt ſurculi ſextæ coniugationis cerebri, qui ſunt continui cum ipſo cerebro.

Exemplum iſtius conſenſus, vel ſympathiæ factæ per qualitates, quæ ſine corpore communicatur per continuas partes, habemus in caſu illius Iuuenis grammatici, qui, ut refert Gal. 1. de loc. aff. 6. (ob læſionem oris vẽtriculi incidebat in epilepſiã, vel dum vehementer cogitaret, vel dum iraſceretur, vel dum inediam ſuſtineret. Protopathia in illo Iuuene erat in iecore, quia erat picrocholus: Idiopathia in ore ventriculi imbecillo: ſympáthia in cerebro, quia uſu panis cum uino albo modicè adſtringente illicò, ne incideret, uetabat. Hoc exemplum poteſt reduci ad conſenſum factum per continuas partes, uel ad conſenſum factum per uapores.

Aliud exemplum de conſenſu per uapores proponitur à Galen. primo in ſextum epid. comm. 1. ubi dicit „ Ex utero, uapores aſcendere per uteri arterias per collũ ab una parte infundibuli ſurſum recta aſcẽdentes, & dolorẽ efficientes in ſyncipite. Ecce quomodo caput lædi poteſt per conſenſum ab utero per uapores.

Demum cõſenſus cum omnibus corporis partibus fieri poteſt nõ ſolum per continuas partes, & per uapores, ſed per trãſumptionem humorum omniũ generum per meatus inſenſibiles: quæ tranſumptio ſæpiſſimè fit ſumma cum medicorum admiratione: unde meritò Galenus 1. de facul. nat. cap. 13 erupit in hanc ſententiam.

In

„ In corporibus eſſe conſpiratum vnum, confluxumque vnum, ac omnia inter ſe mutuo affici.

Hinc Hipp. conſiderans ſympathiam, quæ eſt inter iuncturas, & collum inteſtinum, quarto in ſextum epid. comm. 3. ait, „ Dolente collo inteſtino, ſuperueniente attritide melius habent: quia hæ duæ inflammationes mutuo ſe excipiunt.

Similiter hic conſenſus frequenter obſeruatur inter iuncturas, & renes, de quo Hippoc. 4. aphoriſ. 74. habet hunc aphoriſmum, „ Quibus ad articulos factus eſt abſceſſus: ſi vrina fiat multa & craſſa liberantur. Certè ex collo inteſtino ad iuncturas, & à iũcturis ad vaſa vrinę humores non poſſunt tranſmitti, niſi per tranſumptionem, quæ fit per meatus inſenſibiles: nullus enim in dictis partibus obſeruatur meatus ſenſibilis, per quem humores excurrere poſſint à iuncturis ad vaſa vrinæ.

Medici plebei incapaces huius mirabilis operationis naturę, quæ per tranſumptionem fit, ſæpè fruſtra vexant ægrum, ſicuti euenit elapſis menſib. cuidã inſigi viro apoſtemate affecto circa primũ muſculum femoris propè meatũ urinarium, quo compreſſo vrina ſuppreſſa eſt: contigit, quod poſt paucos dies pus egrederetur per vrinam ob tranſumptionẽ puris. Medici, & chirurgi noſtrates inanimes dicebant, pus laceraſſe, & fregiſſe meatũ vrinarium, licet patiens nullum perſenſerit dolorem, imò ex puris exitu maximum leuamẽ: concordes tamẽ dixerunt, vt apoſtema ferro aperiretur, eo fine, ne pus maiorẽ plagam in meatũ vrinariũ inferret: quo peracto miſerũ, qui interuallo quinque vel ſex dierum ſine vno alio remedio fuiſſet ſanitati reſtitutus, per quinq; menſes multis alijs inciſionibus, & medicamentis laceratur: Ecce quod mala perpetrentur non cognita tranſumptione.

De tranſumptione Gal. multis in locis mentionem facit. ſicuti 5. meth. c. 8. dum dicit, pus & ſanguinem contentum inter thoracem, & pulmonem per trãſumptionem penetrare membranam obuoluentẽ pulmonem, & per tuſſim reici: quod probat Gal. hoc experimento, dum quærunt chirurgi, an vulnera thoracis penetrent vſque ad cauitatem, infundunt mulſam in vulnus, obſeruantque an mulſæ dulcedo ad os patientis perueniat: quod ſi accidat, ſignum eſt, vulnus ad cauitatem thoracis penetraſſe: mulſam vero per tranſumptionem pulmonem, & eius membranam tranaſſe.

Inſuper Gal. 7. aph. com. 35. ait, per trãſumptionem adipes partium corporis à calore colliquatos paulatim ferri in renes, & ad vrinæ vaſa, ſubdit hæc verba „ Adipes verò circa renes colliquati, tranſumptio ad vrinas celerrima eſt.

Præterea comm. 54. eiuſdem ſect. habet hæc ferè verba „ Hippocrates opinatur, naturam validam per anguſta foramina materias maximè craſſas per trãſumptionem euacuare: abſceſſumque fieri quoq; in oſſibus, quę fracta occalluerunt, quorum meatus inſenſibiles ſunt anguſtiores omnibus alijs reliquarum partiũ corporis. De eadem tranſumptione verba facit Gal. 6. de loc. aff. 4.

Sed obſeruatur hæc tranſumptio quotidiè in praxi: ſicuti in pleuritide, dum ſuppuratur: tunc exudat pus: licèt nulla fiat pleuræ ſoluta vnitas: deinde in cauitate thoracis colligitur: mox per aliam tranſumptionem penetrat membranam pulmonis, & per tuſſim reijcitur.

Parimodo catarrhus, qui certè fit extra venas: tamen per tranſumptionẽ colligitur interdum in uenis: inde excurrere poteſt per vniuerſum corpus. Caſus Clozomenij ab Hipp. propoſitus eſt notatu dignus. In ipſo erant duæ parotides, quæ retroceſſerunt, & inde per vrinam euacuabatur illa eadem materia puris, quæ faciebat parotides, & liberatur. Ecce quam mirabiles tranſumptiones natura inuenit per vias omninò nobis occultas, per quas nos quotidie fieri tranſumptionem obſeruamus.

Quo ad ſympathiam, & conſenſum humorum, qui per affluxum ſenſibilẽ fiunt, animaduertere oportet illud, quod admonet Auicenn. prima primi c. de temperamentis, an videlicet affectus conueniat alicui membro per eſſentiam, vel per affluxum per quem affluxum obſeruantur conſenſus & ſympathiæ. In primis igitur videndum eſt, an affectus conueniat alicui membro per eſſentiam.

Cognoſcemus, affectũ pręter naturam

conuenire per eſſentiam alicui parti per quatuor locos. Quorum primus eſt temporis diuturnitas.

Secundus eſt imbecillitas membri ante morbum; hic locus eſt Hippocratis 4. aphoriſ. 33. vbi dicit „ ſi ante morbum aliqua pars laborauerit, ibi mali ſedes. Similiter aphoriſ. 39 eiuſdem ſec. habet, qua parte corporis ineſt calor, aut frigus, ibi morbus, ſupple per eſſentiam. Itidem aphoriſ. 39. quartæ ſectionis habet „ Ex parte, quæ facilè ſudorem patitur, adueniente morbo, illa fit mali ſedes.

Tertius locus eſt, quod ante illum morbum non præceſſerit alius morbus alterius partis: quia in parte, quæ prius paſſa eſt morbum, vt plurimum eſt protopathia, & affectus per eſſentiam.

Quartus locus, quo cognoſcimus morbum per eſſentiam, eſt, quod membrum intemperatum nõ habeat conſenſum cũ alio membro magis intemperato. Quando igitur iſti quatuor loci deficiunt, tunc ideæ morbi erunt in illo membro per affluxum, non per eſſentiam.

Quo pacto verò cognoſcantur morbi per affluxum, ſex sũt loci: quorum primus eſt, quod affluxus fiat à copia grauante, quod cognoſcitur ex corporis plenitudine.

Secundus, quod fiat à frigido irritante ipſam expultricem: de his duobus locis mentionem facit Galenus 3 de ſimp. cauſis 2. & alibi.

Tertius locus fit à frigido condenſante exprimente ipſa excrementa extra ſuum locum: de quo loco Gal. aph. comm. 12. inquit „ Frigus externum exprimit cerebri excrementa eo modo, quo manus ſpongiam aqua imbutam exprimere ſolet.

Quartus locus fit calido liquefaciente, quod accidere ſolet, dum fluunt humores, qui ob magnum calorem liqueſcunt.

Quintus locus indicans affluxum eſt ab imbecillitate retentricis partis mandãtis: dum enim retentrix eſt abolita vel diminuta, ſpõte fluunt excrementa in partem debiliorem. Hinc lienteria diabete, & catarrhus lientericus ob hanc cauſam fieri ſolent. De hac Galenus 4. aphoriſ. 2. ait „ euacuatio ſpontanea fit vel à natura, vel ab irritamento, vel quia vaſa continere non poſſunt ob retentricem debilem partis mãdantis: lib. verò de ſympt. differentijs ſexto dicit, vteri profluuium fieri vel ob diæreſim, vel ab irritata expultrice, vel quia ſanguis ſit ſeroſus, quem vaſa continere non poſſunt.

Sextus locus indicans humorum affluxum deſumitur ab imbecillitate expultricis partis recipientis, quæ non poſſit ob imbecillitatem expellere aliarum partium excrementa: habet enim Galenus 3. de facul. nat. 13. hanc ſententiam „ Pars robuſtior expellit excrementa in partem imbecilliorem, donec omnium imbecillimam inueniat.

Prędicti ſex modi euacuationis poſſunt reduci ad tres à Galeno propoſitos eodem 4. aphoriſ. 2. vbi ait „ euacuationem ſpontaneam fieri ab aliquo ex tribus cauſis, nempè, vel à natura, vel ab irritamento vel, quia vaſa humores continere nõ poſſunt. Ad irritamentum reducitur euacuatio facta à copia, vel qualitate irritante. Ad vaſa, quę non poſſunt continere reducũtur quatuor alij propoſiti loci: quorum primus eſt à frigido condenſate. Secundus à calido liquefaciente. Tertius ab imbecillitate retentricis partis mandantis. Quartus ab imbecillitate expultricis partis recipientis.

Ex his colligi poteſt, quomodo ſympathię ſeu conſenſus efficiant affectus ſpecificos per cõtinuas partes, ſeu per vapores, ſeu per tranſumptionẽ, quę fit per meatus nobis occultos, & quomodo morbi fiant per eſſentiam, & per affluxum humorum excurrentium per meatus apertos, quæ omnia niſi diſtinctè pręcognoſcantur actum erit de remediorum inuentione.

CAPVT IV.

De inuentione remediorum auferentium illos morbos ſpecificos, qui reddunt ſanguinem impurum.

HActenus egimus de affectib. ſpecificis ipſorum viſcerum: deinde de protopathia, idiopathia, & ſympathia. Reſtat vt in hoc cap. antequam agamus de humoribus, vt hæc duo conſideremus: primum quomodo affectus in facto eſſe cognoſcantur per ſymptomata. Secundum quomodo cognoſcantur illi ſpecifici affectus,

ctus, qui reddunt ſanguinem impurum. In ſequentib. capitibus verò agemus de cognitione locorū affectorum: de morbis in conformatione, & præcipuè in cauitate: & tandem de morborum more, magnitudine, & de motu.

Quo ad primū, quomodo videlicet morbi per ſymptomata cognoſcantur. Sciēdū quod per ſymptomata primi ordinis, quę ſunt actiones lęſę: immediatè cognoſcuntur morbi. actiones verò læſæ cognoſcuntur per ſymptomata ſecundi ordinis, quæ ſunt excreta mutata, retenta immodicè, & qualitates mutatæ. Actiones tamen lęſę ſolę, & immediatè indicant remediū ex vſu artis: exempli cauſa videmus excreta, quę excernūtur per aluum, eſſe mutata à naturali ſuo ſtatu: tūc ſtatim dicimus hęc excrēta eſſe ſymptomata ſecūdi ordinis: dicimus eſſe ſecūdi ordinis: quia procedūt ab aliqua actione lęſa, quę pertinet ad ſymptomata primi ordinis: dicuntur enim ſymptomata primi ordinis: quia indicant immediatè morbum: ideo morbus definitur per actionem lęſam. Valent igitur hę conſequentię, ſunt excreta mutata: ergo retētrix, vel eſt diminuta, vel ablata: quia ſi retentrix, retineret, nō apparerent hęc mutata excrēta. Deinde vidēdū eſt, an retentrix ſit lęſa per ſe vel per accidens: vel vt dicit Gal. 3. de ſymp. cauſis in principio, quod actio lędi poſſit vel ob lęſam facultatem, vel ob errorem externū: ſed facultas nō læditur: quia ſi ſenex haberet oculum iuuenis, videret, vt iuuenis: ſed læditur inſtrumentū facultatis, quod eſt conſtitutio: exempli gratia ſi fieret diarrhea ob læſam conſtitutionem, à qua pendet retentrix, hęc conſtitutio eſſet vel intēperies valde humida, vel eſſet aliqua lentitas, ob quā fibrę retentrici deſtinatæ ſuo officio fungi non poſſent, vel eſſet aliquod vlcus, quod retentricem per ſe lęderet: Galenus enim 4. aphoriſmorum 12. vult, lienteriam ab aliqua ex tribus cauſis prouenire poſſe nempe vel ab intemperie inteſtinorum, vel ab vlcere, vel à retētrice ablata. Cum igitur alui fluxus non proueniat ab iſtis cauſis, à quibus liēteria producitur, ſequitur quod retētrix ſit lęſa ob errorem externum, nempe ob bilem vellicantem expultricem.

Hoc cognito, parimodo videndum eſt, an expultrix ſit lęſa per ſe, ideſt ob læſam conſtitutionem, vel ob errorem externū ſiue obiectum externum. Cum igitur appareat bilis in excretis, dicendum eſt non expultricē per ſe eſſe læſam, ſed per accidens, nēpe ratione bilis genitę in hepate ob alteratricē deprauatam: vel ab intemperie calida & ſicca hepatis, vel ab humoribus adhęrentibus parenchymati, ſicuti dictū eſt ſuperius. Ex hac Theoria colligimus in diarrhea cōuenire ſerum lactis, caſſiam, ſuccum cichoreæ, & alia id genus, quæ iecur, & humores feruentes moderantur.

Hęc quæ dicta ſunt de alui fluxu applicari poſſunt gonorrheæ, catarrho, iiſque per vomitum excernuntur, vrinę profluuio, ſudoribus, & cæteris exeuntibus.

Si actiones ſunt abolitæ reſultāt morbi valde frigidi: Hinc Gal. 3. de ſymp. cauſis c. 1. habet, ſi ventriculus ob imbecillitatē nihil concoquat, vel ſit lienteria, vel tympanites: ſi iecur nihil vel parum cōcoquat ob imbecillitatem ſit aſcites: ſi tertia coctio eſt abolita ſit anaſarca.

Quanti momēti ſit hæc actionū læſarū cognitio, Gal. in praxi paſſim oſtendit, per actiones videlicet morbos ipſos diſtingui. Exempla à Gal. plurima deſumuntur: ſecundo enim aphoriſ. comm. 45. loquens de differētia inter apoplexiam, & epilepſiam dicit per ipſas læſas actiones diſtingui: hæc ſunt verba, „Epilepſiæ, & apoplexiæ idem eſt locus affectus, & idē humor: & differentia eſt, quia epilepſia eſt motus deprauatus, apoplexia eſt ablatus.

Dubitatio occurrit: quia non videtur, quod omnes morbi diſtinguantur per actiones læſas, vt dictum eſt: quia Gal. 3. epid. 3. comm. 45. dicit phrenitidem non differre ab inſania, niſi per febrem: quia phrenitis eſt cum febre, inſania verò ſine febre: ergo phrenitis non diſtinguitur ab inſania per actionem læſam.

Reſpondemus diſtingui inſaniam a phrenitide per actionem læſam: licet in vtroque affectu ſit vitiatus diſcurſus. Reſolutio difficultatis accipienda eſt ab Ariſtot. 3. de anima tex. 57. vbi habet, quod duplex ſit imaginatio: alia eſt ſenſitiua, & alia deliberatiua, quæ eſt illa, quæ format cōceptum boni vel mali proſequendi vel fugiendi: hæc deliberatiua imaginatio in

Theophilo erat vitiata; imaginabatur enim angulo cubiculi eſſe tibicines, qui non aderant: quando igitur læſa eſt hæc imaginatio deliberatiua ex neceſſitate aliqua ex parte læditur diſcurſus: hac ratione nulla eſt phrenetis, quæ primario, vel ſecundario non habeat læſum diſcurſum. Parimodo in inſania, dum læditur imaginatio deliberatiua eſt quoque læſus diſcurſus: quare omnes morbi diſtinguuntur per actiones læſas, quatenus iſtæ læſæ actiones vario modo læduntur.

Si verò eſſet ſymptoma immodicè retentum, id reduci poteſt ad expultricem diminutam, vel ablatam. Similimodo dicendo, illam lædi vel ob læſã conſtitutionem, vel ob errorem externum. Hinc Galenus 6.de loc.aff.6. inquit „ retentricem, in ęgris fieri ob debilitaté expultricis, & expultricem ob debilitatem retentricis, & ob aliam diſpoſitionem, quæ habet uim mouendi.

Tria enim sũt ſymptomata in actione. Primum vel eſt actio abolita, vel actio diminuta, vel actio deprauata: itaut nulla ſit actio in corpore uiuente, quę nõ lędi poſſit aliqua ex his tribus læſionibus: & quãuis Galenus 6.de loc. aff. 4. & 3. de ſymp. cauſis 2.loquẽs de ſymptomatis urinę dixerit, dari ſolum ſtranguriam, & iſhuriã, & nihil dicat de dyſuria, non propterea eſt diminutus: quia dyſuria ex Galeno 7. aphoriſmorũ 48. duo ſignificat, uidelicet ardorem, difficultatem: quando ſignificat ardorem reducitur ad ſtranguriam: quando verò ſignificat difficultatem reducitur ad iſhuriam, videlicet ad ablatam, vel ſuppreſſam meiendi facultatem integrè, vel imperfectè læſam: itaut ablata actio meiendi, & diminuta reducantur ad iſhuriam, deprauata verò ad ſtranguriam. Ex hac methodo deſumpta à ſymptomatis propoſitis quiſque colligere poterit ſpecifica indicantia, quæ ſunt illa, quæ indicant remedia ex vſu.

Quo ad ſecundum, quomodo videlicet & propter quos morbos fiat sãguinis impuritas; ſciendum, ſanguinem ab ipſo iecore ſtatim genitum eſſe valde impurum: ideo à natura fabricata ſunt tria organa iuxta iecur, quæ ſanguinem expurgant, illumque reddunt puriorem. Hæc tria organa ſunt veſica fellea, renes, & lien; ſicuti Gal.lib.de atra bile c. 8. animaduertit, vbi inquit „ Veſicam vtramque factam eſſe à natura, vt ſanguinem expurget: altera, quæ eſt veſica fellea expurgat ſanguinem à bilioſo humore: altera verò renum miniſterio à ſeroſo humore: deinde lien ſanguinem expurgat à melancholia. Hinc Gal.4.de Vſu P.15.dicit lienem eſſe inſtrumẽtum, quod purgat limoſos, craſſos, & melancholicos ſuccos, qui ſunt in ſanguine.

Dum igitur ſangus relinquitur impurus, vel quia veſica fellea, vel renes, vel liẽ in ſuo officio obeundo deficiant, nunquã inueniemus remedium, niſi ante oculos obijciamus omnes affectus dictorum organorum, illoſq; eo vſque diuidamus, donec ad ſpecificum deſcendamus; ſicuti fecit Gal.5.de loc.aff.7. vbi docet, ſanguinẽ relinqui impurum ob quatuor morbos veſicæ felleæ. Quorum primum dicit eſſe veſiculæ obſtructionem. Secundum eſſe nimiam ueſiculæ plenitudinem, ob quam expultrix, nec bilem expellere, nec attrahere poteſt. Tertium affectum eſſe dum ueſicula ob imbecillitatem non attrahit. Quartum quia ob imbecillitatem bilem non expellat. Notandum eſt per imbecillitatem Galenum intelligere omnem intemperiem. Addimus iecur (vt dicit Auic. doctrina quarta) demandare bilem, ſeu expellere in ueſiculam, itaut poſſit contingere, quod fiat icteritia ob defectum expultricis iecoris, quia non ſufficit ut attrahatur, niſi quoque demandetur. Hæc igitur indicantia ſpecifica ſunt illa, quæ indicant remedia expurgantia ipſum ſanguinem, qui ratione affectus ipſius veſiculæ factus ſit impurus.

Intẽperies ergo, ob quam veſicula fellea non attrahat, eſt in fibris rectis: quia attractio ſemper fit per fibras rectas. Hæc attractio augetur ui caloris. Dum igitur eſt diminuta, vel ablata attractrix, id fieri poteſt ob intemperiem frigidam. Hac ratione Gal.2.aph.comm.20. dicit, hepar minus attrahere ob refrigerationem, ſicuti enim retentrix per moderatam refrigerationem roboratur, ſic attratrix, uel expultrix diminuitur.

Intemperies uerò, ob quã ueſica fellea non expellat continetur in fibris tranſuerſis, atque eſt frigida intemperies; expul-

pultrix enim fit ratione caloris irritantis. Expultrix facultas ex Gal.2.de ſymp. cauſis quarto & quinto cap. expellit particulis ipſis ſe ſe contrahentibus, ac conſtringentibus, fugientibuſque acrimoniam ad inſtar hirudinis quæ ſale perfuſa ſe contrahit, & contrahendo ſanguinem euomit.

Similiter de ſplene dicendum eſt, quod ob quatuor affectus non fungatur ſuo officio, vnde ſanguinis impuritas fit. Primus eſt, dum ſplen non expellit: quia ſit valdè plenus. Secundus quia ſit obſtructus. Tertius quia ob frigidam intemperiem non attrahat melancholiam: qua non attracta tranſmittitur per vniuerſum corpus: húc ſplenis morbum cognoſcimus, dicit Gal. 6.de lo.aff. 1.ex eo, quia cutis fiat nigrior. Quartus affectus ſplenis eſt dum non expellit ob refrigerationem comparatam ab eſu frigidorum: quo caſu ſplen durus conſeruatur.

Quod verò attractrix in ſplene diminuatur, & interdum deſtruatur ob frigiditatem: Gal. nos docet 2. aph.comm.20. vbi inquit, iecur minus attrahere ob frigiditatem. idem dicere poſſumus de liene: qui videlicet ob frigiditatem minus adhuc attrahat: nulla ſanè eſt potentior cauſa, quod lien ægrotet, quam vſus rerũ frigidarum ob quẽ vſum nec virtus expultrix, nec attractrix ſuum exercent officium, vnde ab hac præcipua cauſa oritur ſanguinis impuritas.

Parimodo renes ob quatuor affectus non exercent ſuum officium attrahendi ipſum ſerum. Primus eſt, quia renes ſint repleti arenulis, vel lapillis. Secundus quia ſint obſtructi. Tertius quia ſint imbeciles, ideſt facti frigidiores. Quartus ob eandẽ frigiditatẽ in expellendo deficiũt.

Hinc Gal.3.de cauſis ſymp.c.2. loquens de renum imbecillitate inquit: dum renes ſunt adeo imbecilles, vt non attrahant, derepentè fit hydrops: ideo cautè incedẽdum eſt in refrigerandis renibus, quia renes ex Gal. & Auicen. prima primi ſunt propè frigidorum ſeriem. Vnde fit vt Gal. 13. meth. 16. dicat facilè incidere in aliquam ſcirrhoſam diſpoſitionem. Ecce quam incautè medici vulgares in his qui habent renes ſua natura frigidiores, & qui nephriticis paſſionibus corripiuntur, vtantur aquis frigidis ſponte naſcentib., vel deſtillatis, vel copioſo ſero lactis: dicimus: incautè: quia adeo renes refrigerantur, vt deinde in lithiaſim, & alios prauos affectus facillimè labantur.

CAPVT V.

De remediorum inuentione deſumpta à locis affectis.

HActenus declarauimus, quomodo ſpecificæ omnium partium intẽperaturæ dignoſci poſſint, & quomodo remedia ſpecifica inde colligantur. Reſtat antequam agamus de magnitudine, more, & motu, & de morbis in mala conformatione, vt agamus de locis affectis: quia illis cognitis, & remedia, & ipſorum rectum vſum facilius dignoſcemus.

Hæc duo in hoc cap. conſiderabimus. Primum proponemus locos indicantes partem aliquam eſſe læſam. Secundum quomodo ſanitas partium corporis ſit conſeruanda.

Quo ad primum: Galenus 1.de loc. aff. 5.& 2. de loc. aff. 9. proponit quinque locos indicantes partẽ aliquam corporis eſſe læſam: quorũ primũ deſumit ab actione læſa: ſecundum ab excrementis: tertiũ a ſitu læſionis: quartum a doloris proprietate: quintum à proprijs accidentibus.

Inſuper præter quinque locos indicantes partes affectas tres alios colligere poſſumus ex Hipp. quorum primus proponitur aphoriſ.33. quartæ ſect. dum dicit „ ſi qua ante morbum pars laborauerit, ibi mali ſedes. Secundus proponitur aph.38. eiuſdem ſect. dum dicit „ qua corporis parte ſudor, ibi morbus. Tertius locus deſumitur ab aphor.39. eiuſdem ſect. qui eſt „ Et qua parte corporis ineſt calor, aut frigus, ibi morbus: itaut loci indicantes partes læſas ſint nouem, uidelicet actio læſa excrementa mutata, ſitus læſionis, proprietas doloris propria accidentia, labor alicuius partis antequam morbus adueniat, ſudor alicuius partis, calor & frigus inſolitus alicuius partis.

Quo ad primum locum indicantẽ partem aliquam corporis eſſe læſam deſumptum ab actione læſa: hoc vnum eſt conſiderandum, quod actio læſa indicet affe-

 SANCTORII

ctum præter naturam, vel eſſe in aliqua parte: vel in aliquo principio, vnde pendet virtus illius partis. Vel dicimus actionem læſam indicare affectum primarium illius partis, vel affectum primarium extra partem.

Galenus proponit duos caſus, ex quibus colligere poſſumus, an actio læſa indicet affectum eſſe in vna parte, vel in principio extra partem.

Primus caſus legitur 1. de loc. aff. 6. vbi Galenus inquit, ob aquam frigidam in piſcatore ablatū eſſe officiū muſculi ſphincteris ani, & veſicę, nulla exiſtēte alia læſione extra iſtum muſculum: in tali caſu ſolum calorificis muſculi affectio tollitur: dum verò læſus eſt muſculus ſphincter: quia non in ipſo, ſed extra ipſum ſit primaria affectio, in ſpina videlicet: tunc ad ſpinam confugiendum eſt. Cognoſcimus læſionem prouenire à ſpina, ſi multi muſculi in ſuo obeūdo officio deficiant: quia à ſpina multi nerui oriuntur, qui dant sēſum, & motum varijs muſculis: quare ſi viderimus quod plura officia muſculorum deficiant, dicemus a ſpina affectum prouenire: ſi vero viderimus ſolum officiū muſculi ſphincteris deficere, dicemus, non à ſpina oriri affectū, ſed ſolum à ſphinctere refrigerato, vel alio modo lęſo.

Secundus caſus proponitur à Galeno 4. de loc. aff. 2. de lęſione linguæ, vbi inquit, ſi vna pars linguę ſit lęſa, alia manente illęſa, primaria affectio eſt in neruo linguæ & non extra linguam: ſi verò vtraque linguę pars ſit lęſa, tunc cerebrum, à quo pendent nerui, poteſt eſſe primario affectum: quare pro cognoſcenda parte affecta non ſufficit, vt obſeruemus actionē læſam: ſed videre oportet, an affectio primariò ſit læſa in principio, à quo pendet virtus, quæ illi parti communicatur, vel ſolum ſit in parte affecta.

Idē obſeruauit Galen. 2. de loc. aff. 6. in caſu Pauſanię, in quo actio lęſa apparebat in tribus digitis manus, qui ſenſum amiſerant: tamē locus primariò affectus erat in ceruice, à qua pendent nerui, qui dāt ſenſum digitis ideo adhibitis remedjs ceruici ſtatim à Galeno fuit ſanitati reſtitutus.

Similiter Galen. 4. de loc. aff. 4. proponit duos caſus, in quibus actio lęſa apparebat in vna parte: morbus verò in alia longè diuerſa. Primus eſt de homine ambulante ſub pluuia, & vento impetuoſo, qui amiſit ſenſum pericranei ob refrigerationem introductam ceruici à pallio madefacto circa ipſam ceruicem. Medici parum verſati in anatome calefacientibus fruſtra tractabāt pericraneum, vt ſenſum reuocarent: Galenus verò, applicitis calefacientibus ceruici, à qua oriuntur nerui prębentes ſenſum pericraneo, ſtatim reſtituit ſenſum pericraneo. Ecce quomodo labantur in errata medici, qui non intelligunt anatomen.

Secūdus caſus, quem proponit Galen. eſt de quodam homine, in quo vtrumque crus erat reſolutum: vidit Galenus primariam affectionē eſſe in lumbis, à quorum uertebris oriuntur nerui, qui dāt motum ipſis cruribus: ideo adaptatis remedijs lumbis, illum celeriter ſanauit.

Præterea nō ſolum in facultate animali pars primariò affecta ſępè diſtat à parte, cuius actio læſa eſt: ſed etiam id euenire poteſt in facultate naturali: ſufficiat illud exemplum de delirio, quod proponit Galenus 3. de loc. aff. 7. ubi inquit, delirium fieri uel quia à uentriculo ad caput aſcendat uapor uaporoſus, uel fumoſus: uel quia à uentriculo ad caput non per uapores, ſed ſolum per continuitatem partium ſolus calor ſine ullo ſpiritu corporeo excurrat: dum igitur læſus eſt neruus oris uentriculi, qui pertinet ad ſextum par neruorū cerebri: læſio illius nerui abſque eo quod aſcēdat uapor propter nerui cōtinuitatem interdum communicatur ſexto pari, & ipſi cerebro, unde delirium.

Inſuper accidere poteſt, quod læſo neruo oris uentriculi eadem lęſio communicetur trunco ſexti paris, & à trunco eadē communicetur omnibus ſuis propaginibus, quæ prębent ſenſum cordi, pulmoni, hepati, ſpleni, renibus, utero, & ueſicæ nullo exſtente in prædictis uiſceribus, morbo in facto eſſe, ſed ſoulm in fieri: Ecce quomodo ablata ſtomachi ægritudine auferri poſſit ſtatim mala uiſcerum diſpoſitio, dum ſolum eſt in fieri, pendetque ab alia, ut umbra a corpore.

Neque eſt mirum, quod idem neruus, in uarijs partibus inſertus edat uaria & aliquando contraria officia: quia de ratione nerui eſt ſolum facultatē deferre, qua de-

demandata, varia reſultant officia, prout partes ad varia munera ſunt deſtinata: dicimus neruum aliquod edere contraria officia: ſicuti apparet in neruo colli veſicę & neruo corporis veſicæ, qui nerui ab eadē propagine oriũtur, neruus colli ueſicæ inſeruit pro expellenda vrina; nerui verò corporis veſicæ pro ipſa retinend a. Hinc Gal. 6. de loc. aff. 4. habet hanc ſententiam » reſolutis neruis muſculi colli veſicæ fit vrinæ incontinentia: reſolutis neruis corporis veſicæ fit vrinæ ſuppreſſio.

Idem quod diximus de facultate animali dici poteſt de vitali, quæ pariter in inſtanti tranſmittitur per vniuerſum corpus, itaut affectus poſſit eſſe primario in corde, & actio læſa in parte lōgè diuerſa.

Notandum tamen eſt, quod actio læſa poteſt primario indicare humores peccantes, ſecundario partes ſolidas; id colligitur ex Gal. 7. meth. 12. vbi loquens de ventriculo dicitur tripliciter lędi, vel dũ ſolida pars vētriculi intēperie laborat, vel dũ mali ſucci ventriculo ſunt affixi, vel dum in interno ſinu mali humores continētur. Ecce quod nō ſemper actio lęſa primariò indicat ſolidas partes eſſe læſas. Hæc diſtinctio de vētriculo poteſt applicari omnibus partibus lęſis, quod ſcilicet actio lęſa proueniat vel ab intemperie ſolidarum partium, vel ab humoribus affixis, vel ab humoribus in cauitate exiſtentibus.

Diſtinguimus actionem lęſam indicantem temperaturam ſolidæ partis ab actione lęſa indicante humores peccantes per locos propoſitos in c. ſuperiori, quibus diſtinguimus protopathiam, idiopathiam, & ſympathiam.

Hinc ſæpè cōtingit, quod in ventriculi cauitatem confluant humores praui ſano ventriculo exiſtente, vel à liene, vel ab ipſo hepate, vel à capite. Parimodo accidere ſolet, quod alimenta praui ſucci non digerantur: atq; ſic indigeſta lædant ventriculum ſua natura ſanum.

Similiter dicimus de ipſo hepate, quod licet ſanũ ſit, malè habeat propter errata primæ concoctionis.

Præterea dum aliqua pars apoſtemate eſt obſeſſa, læſio non eſt in ipſa parte, ſed in ipſis humoribus efficientib. ipſum apoſtema. ideo Gal. 3. de temperamentis c. 5. & 13. meth c. 8. habet, dum pars aliqua eſt inflammata, dum euacuatur, vel per pus, vel alio modo ipſa materia: tunc ſine vllo remedio ſtatim ſuccedit refrigeratio partis, quæ erat apoſtemate obſceſſa: quare actio læſa partis apoſtemate affectæ non indicat partem ſolidam eſſe læſam, ſed humores ipſos qui faciunt apoſtema. Valeant igitur medici Plebei qui in parte inflammata hauriunt indicationem refrigerandi partem læſam, cum dicat Gal. locis citatis, quod ſtatim euacuata parte excrementis ſuccedat partis refrigeratio, abſq; eo quod remedium refrigerans debeat applicari.

Denique colligimus ex Gal. alijs in locis, actionem lædi modò ab humoribus, modò à parte ſolida. Hinc 2. de temp. c. 2. loquens de ſenum temperatura ait, ſenes quo ad ſolida eſſe ſiccos, quo ad excremēta humidos. Parimodo hydropici quo ad ſolida ſunt ſicci, quo ad excrementa ſunt humidi. Hinc eſt quod Gal. 2. de temp. vlt. dicat catarrhum fieri quoque poſſe ab intemperie ſicca calidę partis ipſius cerebri, itaut actio modò lædatur ab intemperie excrementorum: modò ab intemperie ſolidæ partis: modò ab vtraque. Similimodo Gal. octauo de comp. med. per locos ſeptimo loquens de hepate dicit dari duas intemperaturas: vnam in parenchymate, aliam in materia contenta in venis, & arterijs, & ſpatijs. Hæc omnia poſſunt applicari omnibus partibus, quare dum ex actione læſa volumus colligere affectum, & locum affectum, debent præcedere omnes ſupradictæ præmeditationes.

Accedit præter ea, quæ dicta ſunt de actione læſa quod diligenter videndũ ſit an actio læſa indicet totum mēbrum eſſe læſum, uel ſolum aliquam partem; quia ſi totum membrum uniformiter & æqualiter ſit læſum, actũ eſt de curatione & de uita: ratio eſt: quia quilibet affectus præter naturam alicuius mēbri ſi debeat tolli, tollitur à parte magis ſana illius membri: quia pars ſana ſola (non ſpreto medici auxilio) eſt opifex ſanitatis. Id colligitur ex Gal. 4. meth. c. 1. & in arte parua c. 90. Præterea D. Thomas Philoſophus præſtantiſſimus, qui ſecundo de anima com. 58. inquit, quod ſanitas redditur alicui parti à parte ſana: quia ſanitas eſt opifex

anitatis; neque ſatis eſt, quod cor ſanum ſit, niſi caro membri ſana ſit ſecundum aliquam partem: quia ex Gal. 4. de V. P. c. 12. caro propria iecoris, cordis, uel aliorũ uiſcerum eſt auctor actionis: idcirco credimus nos ſi de iecore loquamur, quod ſi totũ iecur æqualiter ſit intemperatum actum ſit de uita; quia deficit ſanitatis, & actionis opifex, qui reſidet in propria carne. Hinc membra lęſa, quæ ſanari poſſunt, non ſunt læſa ſecundum totum, ſeu ſecundum omnes partes, ſed ſecundum aliquas tantum.

Hinc factum eſt quod Gal. 2. de loc. aff. 7. dicat „ ſimam partem iecoris refrigerari per conſenſum uentriculi, inteſtinórum, & maximè cauſa ieiunij, & meſentericarum uenarum; gibbam uerò per conſenſum pulmonis, ſepti, aut renum; quare dum una pars eſt læſa, altera, ſi debet ſanari, debet eſſe illæſa.

Quopacto uerò cognoſcatur actio læſa gibbæ, uel cauæ partis iecoris; Galenus in caſu mulieris decumbentis apud Pantimidem docet hoc modo „ ſi vrina eſt uitiata affectus præter naturam eſt in gibba; ſi alui excrementa ſint uitioſa, affectus eſt in ſima, ſeu in caua parte ipſius hepatis. Sic Gal ſibi conſentiens 13. meth. 15. dicit concauam iecoris partem per aluum: gibbam uerò per ea quæ modicæ mouent urinas, ſanari.

Parimodo actio cerebri læſa modò oſtendit cerebrum primariò eſſe læſum; modò per conſenſum, ut docet Gal. 2. de diff. feb. ultimo dum dicit, caput lædi, uel per ſe, uel ſanguine uitiato. Idem omnib. membris applicari poteſt, quod membrum quodlibet poſſit eſſe læſum uel per ſe, uel ſanguine uitiato, ſed hæc omnia facile poſſunt dignoſci per methodum ſuperius traditam.

Demum obſeruandum eſt, an actio lęſa ſit ualde abolita; quia in quauis actione omninò abolita actio nullo remedio amplius reſtitui poteſt; ideo ſi illa pars læſa ad uitam ſit neceſſaria, procul dubio ęgri moriuntur; ſicuti obſeruauit Hippocrates & ipſe Galenus 6. epid. 8. tex. comm. ultimo in Phætuſa, & Nemiſia, in quib. menſes adeo erant ſuppreſſi, ut hęc uteri actio eſſet omninò abolita: ita Hippocrates tentando illos promouere, Phætuſam & Nemiſiam interfecerit.

Quo ad ſitum, per quem pars affecta dignoſcitur; ſi pars affecta fuerit interna, certè ſine cognitione anatomes nõ percipietur. Ipſeque Galenus qui in brutorum anatome fuit uerſatiſſimus, non ſemel in præcognoſcẽdis locis affectis internis deceptus eſt, cauſa fortaſſe eſt quia ei nõ licuit ſecare humana cadauera, unde fit, quod ubi internę partes humani corporis sũt ſitu ſeu poſitione diuerſæ à brutorum partibus, aliquando fuerit hallucinatus: ſicuti dum putabat, emulgentem dextram, & renem dextrum eſſe altiorem ſiniſtro, quod interdũ in brutis conceditur, ſed nõ in hominibus. Parimodo de ſitu uentriculi fallitur Galenus dum dicit 4. de Vſu P. 7. uentriculum magis eſſe in dextro, quam in ſiniſtro latere.

Ex ſitu ſeu poſitione partium internarum nõ percepta, multa mala ęgris inferũtur, pręcipuè in topicorum uel unguẽtorum applicatione, & in remedijs per os aſſumptis: exempli cauſa ſub mucronata cartilagine medici uulgares exiſtimant ſtatim eſſe os ventriculi, tamen ibi eſt iecoris lobus: Dum igitur volunt os ventriculi calefacienbus corroborare, ipſis non aduertentibus calefaciunt iecur, quod & febrem intendere & mortem inferre poteſt. Ecce quanti momenti eſt conſideratio ipſius ſitus, quo ignorato medicamentum alioquin ſaluberrimum hominem interrimere valet.

Pręterea ex ſitu dignoſcimus, quomodo corpora ſint euacuanda: exempli cauſa, ſi materia peccans ſit in parte caua iecoris, vel in inteſtinis, ſolum conueniunt euacuantia per aluum, non per vomitum: ſi in vẽtriculo vomitoria, & lenientia. Hinc Galenus 7. meth. vlt. ait, ventriculus deiectione & vomitu, inteſtina verò & caua iecoris ſolum deiectione euacuantur. Similiter Galenus 4. aphoriſ. 2. inquit materiam cõtentam in inteſtinis per vomitum non eſſe expurgandam. Valeant igitur illi, qui dum materia eſt in inteſtinis, vomitorijs tentant illam euacuare.

Accedit, quod Galenus & Hippocrates 4. aphoriſmorum 8. non admittunt obnoxios phthiſi per uomitũ eſſe expurgãdos. Pręterea digna cõſideratione eſt illa Hippocratis, & Galen. animaduerſio 4. acuto-

rum 104. quod ſi in ipſo ventriculo ſit bilis arida non per vomitum eſſe euacuandam, ſed per inferiora, ne os ventriculi ob bilis morſum incidat in ſyncopem.

Si verò excrementa ſint in iecoris gibba, vel in renibus euacuanda ſunt per vrinam, vt docet Galenus 2. ad Glauc. 2. ſed hac diſtinctione propoſita ab ipſo Galeno 7. meth. cap. vlt. quod ſi renes multo vitioſo ſucco abundēt per cathartica purgandum: ſi mediocri per vrinam: quare ſi renes & gibba iecoris multo vitioſo ſucco abundent, nullo pacto per vrinā euacuandū: quia pulſa materia in vaſa perexigua renum, fieret ibi infarctus, qui eſſet cauſa lithiaſis, & aliorum ſymptomatum: ideo tunc per cathartica eſt purgandum: deinde facta purgatione per aluum, & per vrinam eſt euacuandum.

Demum ſi affectus eſt in thorace, per ſputa, & non per vrina, vel per aluum iudicatur morbus, vt in Pythione, qui liberatur morbo thoracis per ſputa cocta, licet tunc vrinæ in ipſo eſſent tenues, & crudæ. Immo ſi affectibus Thoracis ſu peruenìant alui fluxus ſemper eſt malum ſignum, ſi credendum eſt Hip. oc 6. aphoriſmorum 16. vbi inquit,, Alui fluxus ſuperueniens pleuritidi, malum.

Galen. in comm. reddit hanc rationem cur ſit malum: quia oſtēdit iecur quoque eſſe læſum. Concedimus tamen, ſi corpus ſit valde plenū, ſemper prius eſſe euacuadum: quia nullus morbus particularis ſanari poteſt, niſi plenitudo diminuatur, qua diminuta, ad particularia remedia eſt confugiendum. Cauendum tamen eſt in euacuatione excrementorum, quæ ſtabulantur in thorace, quia hęc per pharmaca vel ſanguinis miſſionē, vel per diuretica nō poſſunt auferri: Gal. enim 5. ſimpl. c. 13. loquēs de phthiſi maximè damnat diuretica: quia (vt ait) aduerſantur expuitioni puris. aduerſātur, quia per diuretica cogitur materia quę ſolū per tuſſim poteſt excerni. ratio eſt quia materia quę eſt in thorace per diuretica deſtituitur parte ichoroſa, quæ reddit materiā minus craſſam: quare ſi diuretica nō conueniunt in affectibus thoracis, tanto minus conuenient purgantia, & illa pręcipuè, quę adimunt ſeroſitates: ſic phlebotomia non exiſtente plenitudine, quę & ſeroſitates, & vires exhaurire ſolet, damnanda eſt. Sed quamplurima alia exempla pręter hęc à nobis propoſita, & ab ipſo Galeno 2. ad Glauc. cap. 2. & in method. medendi, vbi agit de euacuatione, colligenda ex partium ſitu inueniri poſſunt.

Ab excrementis mutatis, vel retentis locus affectus innoteſcet pręcipuè ſi actio læſa ſitus læſionis non obſtiterint. Si loquamur de bile, quæ excernitur per aluū vel per vomitū, bilis indicat iecur eſſe læſum; ſi de melancholia lienem; ſi pituita plus iuſto excernitur, ventriculus, vel cerebrum læditur. Si vero ſanguis per aluū ſit euacuatus, & fæcib. permixtus, ſignum eſt inteſtina tenuia, vel iecur eſſe lęſum: ſi ſanguis non ſit permixtus, indicatur inteſtinum rectum, vel hemorroides pati hemorrhagiam. Præterea ſanguis ſi cū tuſſi excernatur, neque concretus, neq; ſpumoſus ſit indicat caput eſſe læſum: indeq; effluere in pectus. Si verò eſt concretus, & ſpumoſus indicat læſionem pulmonis; Gal. 5. meth. c. 8 proponit ſigna ſanguinis fluentis a capite, & à pulmone.

Quo ad pus, dicimus, ſi per vrinam euacuetur, & fætidum ſit, ſignum eſſe veſicam ſeu partes vicinas eſſe læſas; ſi verò careat fætore renes, vel alias partes ſuperiores eſſe læſas.

Denique excrementa, quæ efficiunt morbum, indicant locum affectum Hipp. 6. aphor. 21. ait,, ſi hemorrhoides inſaniæ ſuperueniant, fit inſaniæ ſolutio. Galen. in comm. explicat aphoriſmum eſſe verum de inſania facta ab humore melancholico; quare ſi per hemorrhoides nigra non deijciantur certi inſania non tolletur; quia indicant eſſe inſaniæ ſuperadditum alium morbum.

A doloris porprietate deſumitur locus affectus; ſic pungitiuus dolor indicat læſā eſſe membranam, eamq; læſionem effici a bile, vel flatu, ratio eſt qui ſola bilis, & flatus poſſunt penetrare membranas, & penetrando puncturas efficere. Hinc eſt quod dolores pungitiui fieri non poſſunt a ſanguine, pituita, vel melancholia quia membranæ ſunt adeò denſę, vt ſolū à bile, vel flatu penetrari poſſint. Hinc Hippocrates 6. aphoriſmorū 33. proponit hunc apporiſmum,, Qui, acidum eructāt rarò fiunt pleuritici: quia qui acidum eructant

ctant ſunt pituitoſi, & pituita eſt craſſa, & ut talis rarò penetrat membranam, & per conſequens non pungit.

Dixit rarò fiunt pleuritici: quia cum pituita poteſt coniungi bilis, uel flatus, qui efficiant puncturas, & pleuritidem.

Similiter laceratiuus dolor propriè conuenit carni: quia caro habet fibras, & neruos ſubtiles non ita unitos, ut membranas: ideo facilè à cauſa ſoluente continuum in carne lacerantur, unde fit laceratiuus dolor.

Itidem dolor conuulſiuus cõuenit neruis, & tendinibus: quia in his filamenta neruea ſunt adeo unita, ut non lacerentur: ſed contrahantur ad ſuum principiũ, quod loco dimouetur, uel extra ſitum pellitur; unde ſi conuulſio perueniat ad cerebrum, ſequitur mors, dicimus ad cerebrum, quia nerui oriuntur à cerebro, & non à corde, ut putat Ariſt.; Eraſiſtratus enim referente Galeno 7. de plac. longo temporis curſu ſecutus eſt in hac re Ariſtotelem, tamen ſenior factus mutauit opinionem, & à cerebro, & non à corde neruos exordiri aſſerebat.

Dolor uerò pulſatiuus fit, vbi ſunt arteriæ, ubi enim non ſunt arteriæ dolor pulſatiuus fieri non poteſt. Hinc Gal. 2. de loc aff. 3 admonet in pleura, & pulmonis inflammatione non fieri dolorem pulſatiuum; in pulmone non fieri dolorem, quia caret ſenſu, non fieri pulſatiuum dolorem, quia caret arterijs. Similiter in pleura non fit dolor pulſatiuus, quia caret arterijs.

Grauatiuus dolor conuenit partibus ſenſu deſtitutis, cuiuſmodi ſunt caro cerebri, cordis pulmonis, iecoris, ſplenis, & renum; horum enim viſcerum caro eſt omninò ſenſu priuata.

Dolor contuſiuus præſentitur in oſſib. ratione perioſtij, non ratione oſſium: quia oſſa non ſentiunt.

Dolor perforatiuus aliquantulum differt à pungitiuo. Pungitiuus conuenit mẽbranę tenui; perforatiuus craſſę, cuiuſmodi ſunt membranæ colli inteſtini, in qua fiunt dolores vehementes, qui in tenuiori mẽbrana neutiquã fieri poſsũt.

Ratio proponitur à Galeno 6. de loc. aff. 2. vbi dicit dolores vehementes non fieri in tenuibus inteſtinis, quia ob tenuitatem tunicæ, cauſa doloris facilè egreditur, & euaneſcit. Idem repetit Gal. 2. de loc. aff. 5. ibi enim inquit, in tenuibus inteſtinis non fieri dolores vehementes.

Eadem ratione motus Galen. ob tenuitatem tunicæ aſperæ arteriæ, ait, inflammationem aſperæ arteriæ ſtrangulationẽ facere non poſſe, non ſolum quia meatus maximus eſt, ſed ob tenuitatem tunicæ eſophagi, quæ ſecundum partem internam occludit aſperam arteriam.

A proprijs accidentibus deſumitur locus affectus: ſic propria accidentia, quæ indicant vterum eſſe læſum, ex Galeno ſunt hyſtericæ paſſiones, quæ ſolum in mulieribus, & non in viris obſeruantur. Sic Galenus 1. ad Glauc. cap. 14. inquit, vteri ſuffocationi præcedere lipothymiam: lipothymia igitur, quæ præcedere ſolet ſtrangulationi inter propria accidentia connumerantur.

Sic dum circa oculos eſt aliquis dolor, ſi oleum, quod reuera eſt anodynum in omnibus alijs partibus, oculis noceat, non erit mirandum, quia oculorum dolor factus ab oleo inter propria oculorum accidentia numeratur: Galenus enim lib. de opt. ſect. cap. 9. dicit oleum oculis nocere, alijs verò partibus inflammatis eſſe vtile, & ſedans dolorem.

Sic quęlibet corporis pars in varijs indiuiduis varia fert accidentia. Alij .n. sũt qui maximè lędũtur ab odore roſarũ, alij ab eſu caſei, alij à braſſica, alij ab alijs reb.

Quare obſeruandæ ſunt, & partium, & indiuiduorum proprietates, vt locus affectus dignoſcatur. Sic propria accidentia neruorum veſicæ læſæ, & neruorum colli veſicæ varia ſunt. Gal. enim vt oſtendat hanc differentiã 6. de loc. aff. 4. inquit reſolutis neruis corporis veſicæ ſequi vrinæ ſuppreſſionem, reſolutis verò neruis colli veſicæ ſequi vrinæ incontinentiam, & non ſuppreſſionem, quæ accidentia non ſolum ſunt diuerſa, ſed contraria.

Parimodo reſolutis neruis abdomnis fit alui ſuppreſſio. Reſolutis verò neruis ſphincteris fit fęcum incontinentia: ſicuti Gal. 4. de loc. aff. 4. obſeruauit in famoſo illo caſu piſcatoris, qui ob moram in aqua frigida reſolutis neruis vtriuſque ſphincteris, videlicet veſicæ, & ani, inde incontinentia, & fęcũ, & vrinę ſecuta eſt.

Si-

Similiter in pleuritide accidentia propria obſeruantur,quę ſunt dolor,qui peruenit ad clauiculam, vel ad hypocōdriū: quę accidentia,niſi adſint, legitima pleuritis eſſe non poteſt: Gal. enim 6. aphor. comm.5.reliquit nobis de pleuritide pręceptum pulcherrimum obſeruandum in cognitione, & curatione pleuritidis: his ferè verbis,„Si dolor in pleuritide,neque ad clauiculam,neque ad hypocondrium peruenіat, nec purgationem, nec venæ ſectionem excogitabis: reddi rationem: quia dolor ille erit in partibus carnoſis, vbi nullum ſubeſt periculum. Valeant ergo qui in omni pleuritide ſanguinem, vel medicamentum ægris præſcribunt.

. Parimodo ſi de neruis loquamur in eorum punctura obſeruantur propria accidentia,veluti dum medicus aliquis Plebeus quorum numerus his temporib. eſt maximus, vtatur emplaſtro ex farina, lacte,& ſimilibus, tunc enim fiunt conuulſiones, quæ adeo nocent, vt interimant: Galenus enim 6.meth.cap.2.refert quoſdam medicos tractaſſe ægrotum puncturа nerui affectum cum emplaſtro ex farina,& ſimilibus,& hoc remedio patientem in ſeptem diebus iugulaſſe: punctura enim non eſt occludenda: ideo emplaſtica interimunt proponit. tamen in punctura Gal.terebentinam, & caſu quo habitus ægrorum ſit denſus,& firmus terebenthinæ,pauxillum euforbij permiſcet, vt conſeruetur punctura aperta.

Præcognita parte affecta ex actione lęſa,ex ſitu,ex recremētis,ex doloris proprietate,& ex proprijs accidentib.,ſtatim ſe offert quomodo pars affecta ſit conſeruāda,ac tuēda, quia ab alia cauſa affectus præter naturam non tollitur, quam à ſalubritate partis affectæ. Oſtēſum eſt à Gal. naturam partis eſſe ſanitatis opificē: Hinc 4. meth. cap. r. ait„ niſi caro ſubiecta ſana ſit,nec vlcus, nec vulnus ſanari poteſt. Idem confirmat in arte parua, c. 90.Hinc Galenus 5.ſimp.9. & 3. meth. 5. loquens de remedijs, quæ conueniunt, parti affectæ, vt citò ſuperetur eius affectus pręter naturā ait„pus mouētia debere conuenire cum tēperatura partis læſę, quia remedium quod pus mouet in vna parte non mouet pus in alia; ſic oleum roſatum in carne læſa reprimit: in cerebro verò læſo non reprimit, ſed potius concoquit,& ſuppurat.

Pars affecta tribus modis conſeruari poteſt. Primò non trahendo excrementa ad ipſam partem, ſed potius reuellendo: hoc admonet Gal.13. meth. 11. vbi ait ad partem excrementa non eſſe trahenda: ſubdit ſi renes,& veſica laborent, diuretica ſunt fugienda:ſic (ait) ſi vterus laborat,menſes non ſunt mouendi: quia longiſſimè à parte affecta eſt reuellendum. O quoties in vtero inflammato medici vulgares interimunt mulieres ijs quæ mouent menſes, quia maximè augendo inflammationem,ipſas occidunt.

Præterea valde lædunt, dum trahunt excrementa ad partem affectam vſu balnei. Hinc Gal.12. meth. 3. de balneo habet hæc„ balneum calidum aquæ dulcis colliquat humores,illoſque reddit procliues ad locum affectum.

Collige quantum errent, qui balneis laxantibus partem affectam excrementis implent.

Collige quantum errent, qui in procenſis ad nimij ſanguinis fluxionem per hemorrhoidas, vtuntur pedum lotionib. Nos quoq; damnamus illos medicos,qui immergunt in oleum volvulo affectos, laxant enim multo magis inteſtinum, & partes vicinas,vndè partes ob laxitatem multo magis inflammantur.

Damnamus quoq;qui vtuntur emplaſtro ex oleo,& farina in parte dolente,in quam excrementa fluant. Aduerſantur .n. Gal.2.ad Glauc.2. vbi dicit„ ſi in partem dolentem fluat materia, nec oleum, nec farina triticea conueniunt. Addit Gal. conuenire roſaceum cum cera, & paſſo,quæ leniunt,ſed non laxant: prohibet .n. omnia laxantia in parte dolente.

Secundus modus,quo pars affecta cōſeruetur, & ſalubris reddi poſſit, eſt per remedia temperaturæ partis affectæ ſimilima:Sic Gal.5.met.c.vlt. ait, vocatum fuiſſe pro ſananda carie relicta tamquam incurabilis à Theſalico medico, Galenus remedijs ſimilibus temperaturæ penis illum hominem carie affectum reſtituit ſanitati: ſimilia ſunt propoſita à Galeno in eodem cap. ſuntque anetum vſtum, aloe, litargirus, & cadmia; methodicus medicus humidis remedijs procedebat.

Vi-

Videns Theſalicus hanc mirabilem, & celerrimam Gal.curam erupit in hęc verba „ non tantum lætatus ſum de ſalute hominis, quam triſtatus, quod in mala ſecta fuerim educatus.

Hinc Galenus 3.meth.3.vult, quod ſuppurantia ſint ſimilia, & non contraria, proponit exemplum de thure, quod ſcilicet thus in pueris, & habitib. mollioribus habeat vim exiccandi; in nauta, & in habitu robuſto vim ſuppurandi: ſic thus in natura humida efficiet carnem, in ſicca verò efficiet pus.

Demum Gal.5.meth.7. loquens de vulnere arteriarum, & venarum concludit, nō eadem medicamenta exiccantia arterijs, & venis conuenire; habet enim hæc verba „ tanto ſiccioribus medicamentis eget arteria, quā vena, quanto arteria eſt naturæ ſiccioris temperamēti quā vena.

Medici igitur, qui ſine methodo incedunt in ſanandis vlceribus, qui in omni homine, & in omnibus corporis partibus vtūntur ijſdem remedijs à Gal. his verbis reprehenduntur 5. meth. cap. vltimo in fine, „ nec horum quicquam nec per ſomnium norunt, qui ſunt ſectæ à methodo alienæ cum omne vlcus in quacumque animantis parte eandem poſtulare curationem opinentur. Noſtratum plurimi chirurgorum hanc ſectam à Gal. damnatam colunt maxima cum ægrotantium iactura, & pernicie.

Tertius modus, quo pars affecta cōſeruatur eſt ipſam partem roborare, & humores confluentes repercutere. Quem modum obſeruauit Gal. 3. de fract. com. 21. vbi dicit ſe curaſſe uulnera panis madefactis uino albo auſtero, & cum ſpongia die noctuq; uinum perfundens, quod uinum ait, eſt frigidum, & terreſtre, nec mittit uapores in alias partes. Ecce quod hoc uinum habet uim refrigerandi roborandi, & repellendi, ne fluant humores, quod noſtrates uix obſeruant. Parimodo Galen. 2. de Glauc. 2. laudat in parte dolente, quæ recipit ipſam fluxionem, lanam ſuccidam eodem uino auſtero madefactam. Proponit lanam, quia ut docet Gal. 1. de articulis 24. lana ut ſuccida habet duas uirtutes, unam aſtringendi, aliā uerò modicè calefaciendi, hancq; applicat partibus inflammatis, eo quia ſua uirtute aſtrictoria humores repellit, ſed ſi uino auſtero albo ſit imbuta, tunc, & repellit, & roborat.

Videmus tamen noſtratum nonnullos non admittere lanam ſuccidā habere uirtutem aliquam adſtrictoriam; quia illa utuntur ad emolliendas partes duras, qui omninò reluctantur Galeno, & ueritati. Quod uerò ita ſit, patet de Oeſipo, de quo loquens Gal. 3. de art. 24. dicit Oeſipum eſſe præditum contrarijs qualitatib. uidelicet adſtringente, & modicè calefaciente. Oeſipum colligitur, ut omnes ſciunt ex ipſis lanis ſuccidis.

Hinc qui relinquunt lanam ſuccidā quę mollis, & lenis eſt, & utuntur ceruaris, lædunt; quia ſępè numero partes lęſę ceratorū onere magis laborant, ideo Gal. 2. de officina medica 32. dat hoc pręceptum quod his temporibus à chirurgis uix animaduertitur „ Fugiendum eſt ne onere partes affectæ inflammentur. O quoties in uulnerib. noſtri chirurgi ponunt tot linamenta, ut nimio onere partes maximè inflammentur. Hinc Galenus 3. de officina medica 30. ait, „ inflammationes nec modicum preſſum ferre poſſe: ideo ut dura, & onerosa relinquenda.

Demum ne pars affecta recipiat excrementa, Gal. 2. ad Glauc. c. 5. laudat alumen, & ſal in edemate, habet hæc uerba „ ſi multum aluminis in edemate lienis adhibueris nihil nocebis. Laudat quoque pro ſplene indurato uesicam plenam ſalis extrinſecus appositam, ut adſtringatur pars, & fluxio ad illam prohibeatur.

Quod uaria sint remedia prout uariæ ſunt partium conditiones nos oſtendimus 3. meth. noſtræ uitandorum errorum, exemplis omnium morborum, oſtendimus uaniſſimū eſſe illum medēdi modū dum putant, nō ſolum ulcus, ſed apoſtem., eryſipellata, & humores, sicuti ſunt pituita, melancholia, bilis, & flatus eandem curationem poſtulare; quia hęc omnia uariantur pro uarietate partium.

Hinc eryſipellas in pleura facit pleuritidem in membranis cerebri phrenitidē: quorum affectuum curatio uaria eſt. Idē dicendum eſt de cauſis antecedentibus.

Gal. 3. de ſymp. cauſis 2. dicit quod bilis atra dum peccat in toto facit elephantiaſim, dum in parte cancrum.

Catar-

Catarrhus in cerebri ventriculis epilepſiam: idem catarrhus in trachea arteria tuſſim facit.

Succus mordax in cerebro maniam facit, in cute ſcabiem: melancholia in cerebro mœſtitiam, in ſtomacho famem.

Denique flatus in corde palpitationem in ventriculo ructum: in recto inteſtino crepitum.

Gal. 13. meth. cap. 20. tanti facit indicationem à partibus corporis, vt his verbis illam declaret. In ſumma ſi quis eam quę à partib. ipſis indicationem adimat nihil obſtat, quo minus medicinam non ſex menſib., ſed ſex dieb. perdiſcat: ratio, cur indicatio à partibus ſit tanti momēti, eſt: quia remedia ſolū deſumuntur à ſpecificis indicantibus, & ſpecifica indicātia ſolum à partib. ipſis colliguntur. Id declarat Gal. 5. meth. vlt. dum ſanauit penis vlcus exſiccantibus, quod vlcus Theſalici tractabant humectantibus, quem caſum ſuperius retulimus. Similiter Gal. 6. meth. 2. loquens de punctura nerui in quodam iuuene, quem quidam Theſalicus ſpatio ſeptem dierum cataplaſmate ex farina, & lacte iugulauit, oſtendit non omne vlcus eadem remedia indicare, remedium enim puncturæ carnis non conuenit etiam in punctura nerui: de quo caſu ſuperius diximus.

Galenus non vult quod ſuppurantia conueniant in omni vulnere, & præcipuè in punctura tendinum, vel neruorum: immo animaduertit in vulnere, niſi pars vlcerata ſit contuſa, non conuenire ſuppurantia: habet enim, hæc verba 4. meth. 5. membrum cæſim, vel acuto telo diuiſum medicamentum quod ſuppurat non conuenire, niſi pars ſit contuſa: collige contra chirurgos illos, qui in omni vulnere olea ſeu emplaſtra ſuppurantia applicant, quod quantum noceant iudicioſi chirurgi animaduertant.

Præterea non ſolum partis temperatura, ſed aliæ conditiones partium variant curationem. Gal. 6. aphoriſmorum 38. loquens de cancro, ait: ſi cancer ſit in ſūmitate cutis curabilis eſt: quia radices poſſunt euelli; qui uerò habent radices penitiores, ut in ano, palato, & mamillis ſunt incurabiles; quia radices ſunt penitiores, & ut tales euelli non poſſunt, & tales citiùs moriuntur curati, quàm non curati.

Pari modo ratione motus, & raritatis pulmonis: ſi in ipſo fiat ulcus, dicit Galen. 5. meth. 8. ſanari non poſſe, niſi in principio auferatur fluxio; ibidem habet hęc uerba,, niſi citò ſanetur ulcus pulmonis, actum eſt de ſanatione; in curatione eſt auſpicanda cura à fluxione, quæ (ait) ſi ceſſet, ſanari poteſt.

Inſuper partes corporis habent etiam antipathiam cum nonnullis remedijs, quæ ratione morbi ſunt præſtantiſſima; exempli cauſa in omnib. dolorib. oleum eſt anodynum præſtantiſſimum; tamē in doloribus oculorum oleum nullo modo iuuare poteſt; Hinc Galen. lib. de opt. ſect. ad Thraſyb. cap. 9. dicit, oleum eſſe oculis inimicum. Nos quoque expreſsè cognouimus oleum eſſe inimicum ueſicæ, & (ut puto) omnibus membranis. Hinc fortaſsè nullum eſt uenenum extrinſecus appoſitum magis felibus deleterium, quàm, ſi oleo inficiantur; ſpatio enim 14. dierum moriuntur; tota enim eius cutis eſt adeò membranoſa, ut non ſit diſſimilis ab oculorum membranis.

Parimodo omnia amara ſunt inimica uentriculo; ſententia eſt Gal. 6. ſimpl. c. 2. ubi ait; omne amarum ſtomacho inimicum; hac ratione Galen. 11. met. 16. damnat abſynthium commune pro uentriculi corroboratione; quia in ipſo prædominatur amaricies, non uirtus adſtringendi, & corroborandi, ut in pontico; hæc ſunt uerba,, in communi abſynthio non ſentitur uis adſtringendi, ideo utere pontico; addit, fuge cętera abſynthia. Commune abſynthium, & cætera alia iuuant iecur; illa enim amarities, quæ eſt in illo abſynthio inſeruit pro uehiculo deferēte uim aſtrictoriam ad iecur; ideo iuuat; loquens igitur Galen. 13. met. 17. de abſynthio, habet hęc uerba,, Quale medicamentum iecori eſt abſynthium, tale lieni eſt cortex caparorum, quale iecori eſt eupatorium, tale lieni eſt ſcolopendriū, per abſynthiū (ut puto) intelligit cōmune.

Ecce quàm neceſſaria eſt indicatio deſumenda à proportione partiū: ſed innumera poſſunt afferri exempla, ſed hoc nō eſt omittendum, quod à Gal. proponitur 14. meth. 15. pro obeſis, ubi laudat ſal ex uiperis combuſtis, ponit caſum cuiuſ-

dam

dam iuuenis,quem extenuauerat.

Demum lib. de internis affectib. Hippoc. circa finem damnat in coxendico dolore uſtiones per ferramenta in parte oſſea. Ecce quomodo, & nos damnare debemus cauterium in commiſſura coronali per ferrum valde ignitum, vel per cauſticum,per quod facilè poteſt fieri inflammatio, dicimus valde ignitum: quia ſi ſolum cuticula leniter aduratur, & deinde ſenſim fiat cauterium, non ſolum iuuat, ſed inter ea, quæ amouent oculorum fluxionem videtur tenere primas.

Quod verò non ſolum in quolibet membro, ſed in qualibet particula mẽbri variæ,& diuerſæ debeant eſſe remediorũ materiæ, Galeni exemplum c. vlt. quinti lib.meth.de ulceribus penis, non eſt obliuioni tradendum:ibi clariſſimè oſtendit, quod in ipſo pene eadem exiccantia,quæ citatricem inducunt,non conueniant in omnib. penis particulis:quia maiora exiccantia requiruntur in vlceribus glandis, quã in vlcerib. præputij, & adhuc minora in vlcerib. cutis,quæ totum penem inueſtit. Valeant noſtrates chirurgi (loquor de plebeis) dum vlceribus omnium partium penis applicant præcipitatum, & alia id genus nulla facta partium differentia.

Demum requiritur pro locorum affectorum dignotione, vt perfectè intelligatur temperatura ſingularum partium, vt dictum eſt ſuperiùs: quia ſolũ illa cognita animaduertimus in omnib. affectibus,quæ remedia conueniãt, & quę partem lædunt:exempli cauſa,calor inſignis perſentitur in regionem renũ, qui prouenit à magna arteria, & magna vena circa dorsũ: medici vulgares attribuẽtes illum calorem renibus præbent potioné frigidæ, nec vident renes eſſe liene frigidiores,vt Auicen.,& Gal. putant: inde ex frigidæ potione valde lædunt renes. Hanc doctrinam deſumpſimus à Gal. 9. meth. 5. vbi dicit à frigidæ potione lædi renes: mitto abuſum applicandi renibus frigida,vt roſatum,ſeu infrigidans Gal., quæ niſi patiens ſit calidiſſimæ temperaturę, & iuuenis certè non ſine aliquo damno applicantur.

Collige igitur ex dictis, quod ſolum ex ſpecifica indicantium cognitione, & ex diſtincta, & exacta locorum affectorum theoria remedia inueniri poſſunt. Anverò noſtrates ad affectuum differentias ſpecificas, & ad remedia deueniant ſpecifica omnes animadeuertent, ſi intellexerint huius mirabilis medicinæ principia à Galeno ipſo deſumpta.

CAPVT VI.

De remediorum inuentione deſumpta à morbi magnitudine, more, & motu.

Cognitis locis affectis ſequitur antequam agamus de morbis in mala conformatione, vt de morbi magnitudine de more,& de motu aliquid dicamus.

Quo ad morbi magnitudinem Gal. 4. meth. 6. tres magnitudines proponit quarum prima eſt magnitudo ratione propriæ eſſentię. Secunda ratione cacoethię. Tertia ratione partis pręſtantis. Quo ad magnitudinem ratione propriæ eſſentiæ exemplis facilè declaratur:ſi igitur ſit aliquod magnum apoſtema, quod neq; ſit malignum, quod dicitur cacoethe: neq; ſit magnum, quia ſit in aliqua parte pręſtanti, dicitur magnum ratione propriæ eſſentiæ.

Magnitudo verò ratione partis præſtãtis eſt,ſi in iecore,vel corde ſit aliquod apoſtema exiguũ,vel aliqua parua puſtula, quę ratione ſui nihil mali minari poſſit: ratione tamen partis præſtantis leuiter vlceratæ mortem minetur. Sic dicimus nos, flatum exiſtentem in vẽtriculo poſſe affectum nullius momenti efficere, cuiuſmodi eſt ructus: ſi verò idem flatus eſſet incluſus in ventriculis cordis poſſet palpitationem exitioſam producere: ideo hic morbus dicitur magnus non ratione cauſæ, ſed ratione partis præſtantis.

Magnitudo verò morbi, quę eſt ratione cacoethiæ ideſt malignitatis erit veluti aliqua febris maligna, licèt parua eſſe videatur: vel aliquod vlcus cacoethe: vel vulnus ab armis uenenatis, quod ex ſe ſit exiguum, ratione tamen ueneni maximum,& lethale.

Magnitudo morbi ratione dignitatis differt a tribus propoſitis: de hac mentionem facit Galenus 6.de loc.aff.5. ubi egit de paſſionibus hyſtericis: ibi enim aſſerit paſſiones hyſtericas, quæ dependent à ſemi-

ſemine corrupto eſſe maiores, quam ſint, quę à menſibus ſuppreſſis fiunt: morbus enim magnus ratione dignitatis prouenire ſolet ab humore magis amico: dum enim humor magis amicus corrumpitur, redditur longè magis hoſtilis, quam alij humores corrupti.

Similiter Galenus 3. de tuen. ſani. cap. 9. loquens de magnitudine ratione dignitatis, illam exemplo apoſtematis partis contuſæ declarat, his ferè verbis „ ſi pars contuſa apoſtemetur fiunt duo affectus, primus eſt contuſio ſecundus eſt apoſtema: ſubdit Galen. „ ſi pari interuallo pars contuſa & apoſtema recedant à ſtatu naturali, curatio exordienda eſt ab apoſtemate, & non à contuſione: quia apoſtema eſt affectus maior ratione dignitatis, quam ipſa contuſio.

Præterea datur morbus magnus ratione imbecillitatis virtutis, licet ex ſe non ſit magnus de hac magnitudine loquitur Gal. lib. de totius morbi temporibus c. 5.

Quo ad magnitudinem ratione cacoethiæ ideſt malignitatis, hæc malignitas obſeruatur in febribus, in vlceribus, & alijs affectibus.

Si de febre maligna loquamur inuenio octo opiniones, & noſtra eſt nona.

Prima eſt Montani Veronenſis, qui putat malignitatem febrium prouenire ab humoribus putrefactis in corde.

Secunda eſt Fernelij, Sexoniæ, & multorum dicentium à venenata qualitate occulta prodire.

Tertia eſt Capiuaccei: quod malignitas in febre proueniat ab humoribus alimentalibus putrefactis in corde.

Quarta eſt Fracaſtorij qui tenet oriri ex profunda, & ſordida putredine.

Quinta eſt Horatij Eugenij mei præceſſoris, qui putabat prouenire à putredine cum corruptione.

Sexta eſt Euſtachij Rudij, qui aſſerit à vehementi putredine oriri, quæ vehemens putredo non differat à veneno.

Septima eſt Ioannis Iobuetti Galli, qui putabat in malignis, & peſtilentibus febribus ſanguinem putreſcere: in omnibus alijs febribus putridis putabat ſanguinem non putreſcere, ſed tantum accendi & inflammari.

Octaua eſt nonnullorum, qui arbitrantur, malignas febres fieri ab aliqua gangrena interna. Nona eſt noſtra opinio, quod à qualibet ex iſtis cauſis maligna febris interdum fiat: quod ſic declaramus.

Prima opinio, quæ eſt Montani poteſt defendi: quia ipſe Galen. tenet 1. de diff. feb. 4. quod febres peſtilentes, & malignæ fiant ex humoribus putrefactis in corde: aliæ verò febres ex fuliginibus putridis extra cor, ſed petentibus ipſum cor.

Secunda opinio, quæ eſt Fernelij poteſt defendi, ex Galen. enim tertio in tertium epid. in hiſtoria quarti ægroti, qui ita cito mortuus eſt phreneticus, ac ſi ipſe ſumpſiſſet mortiferum, ſeu venenatum medicamentum: ab eadem cauſa poſſunt fieri malignæ febres.

Accedit quod Hippocrates & Galenus 3. de ratione vic. 14. dum dicunt deiectiones biliosas, ſi non extinguant ardorem, eſſe ſignum malignæ febris, & præcipuè, ſi calor vehementior reddatur, ſupponunt cauſam malignæ febris eſſe venenatam qualitatem, quia ſi eſſet qualitas aliqua manifeſta, proculdubio quanto deiectio biliosa eſſet maior, tanto calor mitior fieret. Præterea dicar dari peſtilentiam ſine febre, ergo malignitas nōn ſemper oritur à putredine, quia conditio putredinis eſt quod quanto maior ſit putredo, tanto intenſior ſit calor.

Tertia opinio, quę eſt Capinaccei, quod ſcilicet ex putrefactis humoribus alimentalibus fiat maligna febris poteſt defendi quia per ipſam confertim cadunt vires, quod ſignificat alimentum mutare formam: quæ mutatio per ipſam putredinem fieri ſolet.

Quarta, quinta, & ſexta opinio quod ſcilicet fiat à putredine, vel ſordida & profunda cum Fracaſtorio, vel à putredine cum corruptione cum Eugenio, vel à vehementi putredine cum Rudio, defendi poſſunt cum Galeno multis in locis, ſed precipuè tertio in tertium epid. 23 & 1 de diff. feb. cap. 5. vbi dicit malignas febres fieri à putredine.

Septima, quę fuit Iouberti, quod ſcilicet fiat à putredine ſanguinis ad differētiam aliarum febrium, quæ omnes nō à putredine, ſed ab ardore, & ſanguinis accenſione: poteſt & hæc defendi, quia etiam ſanguine putrefacto cadunt derepentè vires,

res, at ſic eſt quod in malignis febribus hoc accidere poteſt:immo febris malignę caracter, ut docet Galenus 3.de præſag. ex pul.4.eſt virium caſus.

Quod vero fieri poſſint febres ex humoribus accenſis & non putrefactis colligi poteſt ex Galeno 10.meth.6.vbi ait de picrocholo febricitante, non hectica, non ephimera, ſed ex humoribus ſine phlegmone & ſine putredine. Quare ex humoribus bilioſis accenſis poteſt fieri febris ſine putredine, quę neque hectica, neque ephimera ſit.

Octaua, quæ eſt quod ab aliqua gangrena febris maligna fieri poſſit, nos non ſemel apertis cadaueribus à febre maligna interremptis, inuenimus in hepate exiguam gangrenā omninò nigricātem. In his ægrotantibus obſeruantur illa tria ſigna malignę febris propoſita à Gal.3.de pręſag.ex pul.4.quorū primū eſt vt pulſus à naturali ſtatu non videatur differre, ſed pulſui ſanorū ſit ſimilis. Secundum quod reddant vrinam ſimilem vrinæ ſanorum. Tertiū quod ęgroti dicant febrē nullam ſentire: accidat tamen in his aliquod graue ſymptoma, non quotidie, ſed in principio, vel propè obitum, ſicuti animi deliquiū, pulſus ad ſummū exiles celerrimi, & extremarum frigiditas: alijs tamen diebus quieſcant, perinde ac febre carerent.

Præterea iſtæ febres malignæ ex gangræna non ſunt vehementes per calorem: ideo non ſunt tales per putredinem: quia omnes febres vehemētes per putredinem ſunt quoque vehemētes per calorē: de his malignis febribus locutus eſt Galenus 9. de ſimp. med. cap. de terra ſamia vbi ait, febres peſtilentes non eſſe vehementes per calorem: ergo non ob putredinē: quia magna putredo excitat magnum calorem: quare varię ſunt differentiæ malignarum febrium. Neque poſſumus determinare à qua cauſa fiant, niſi diſtinguamus differentias malignarum febrium: deinde ſigillatim inquiramus remedia. Valeant igitur medici, qui conantur afferre vnam cauſam harum febrium, cùm tot ſint cauſę quot ſunt malignitatis differentiæ. Medicus igitur vt inueniat remedium, cauſas ſpecificas prius debet inuenire, & ex illis ſpecificum remedium.

Quo ad morbi motum, ex quo ſimiliter remedia colliguntur: notandum eſt, quod alius eſt vniuerſalis, & alius particularis: vniuerſalis eſt præſcire, an morbus ſit in principio, augmento, ſtatu, vel declinatione. Particularis eſt paroxyſmi motus.

Quo ad motum vniuerſalem, ſi de principio loquamur, ex Galeno morbi principium habet duas conditiones. Prima vt ſymptomata ſint leuiora, quę conditio eſt Hippocratis 2. aphoriſmorum 30. „ In principio & fine omnia leuiora. Secunda conditio eſt, vt in vrinis nullum appareat ſignum coctionis.

Si de augmento morbi loquamur, augmentum habet duas conditiones. Prima vt ſymptomata incipiant notabiliter ægrum vexare. Secunda, vt in vrinis appareat ſignum coctionis.

Cęterum de augmento duo ſunt notatu digna, quorum primū eſt, quod ſi ſymptomata incipiant notabiliter vexare, & ex alia parte nullum appareat ſignum coctionis, vt plurimū mors ſuccedat. Secundum notandum eſt, quod in augmēto nec purgatio, nec venæ ſectio conueniat, quod præceptum eſt Galeni 2. aphoriſmorum 29. dicentis: dum coquitur morbus, nec venæ ſectio nec purgatio conuenit: ſed ſic eſt quod dum coquitur morbus, tunc eſt morbi augmētum. Valeant igitur noſtrates illi qui ſpreta hac diuina Hippocratis, & Galeni doctrina in augmento venam ſecant & purgant.

Si de morbi ſtatu loquamur, ſtatus habet duas conditiones. Prima vt ſymptomata ſint ad ſummum aucta. Secunda vt appareant ſigna perfectæ coctionis. Notandum tamen eſt, quod ſi nō appareant ſigna perfectæ coctionis, quando ſymptomata ad ſummum aucta ſunt, ſignum eſt, quod victoria ex parte morbi ſe teneat, & per conſequens ægrum non amplius conualiturum.

Si de declinatione loquamur; hęc habet quoque duas conditiones. Prima vt ſymptomata ſint facta minora. Secunda vt natura incipiat expellere: quod niſi accidat, impendet periculum recidiuæ: quod ſignum nunquam nos decipit.

Quo ad tempora particularia morbi: ex Galeno lib. de morborum temporibus capit.3. ſex ſunt, videlicet principium paroxyſmi, inæqualitas, augmentum, ſta-

tus,

tus,declinatio,& interuallum,quod dicitur integritas, ſeu infebricitatio. Principiũ paroxyſmi eſt donec rigor,vel externarum partium frigus perdurat,quo tempore, vt docet Galenus 4. de rat. vic. 38. calor recurrit ad cor.

Inæqualitas paroxyſmi eſt ſtatim poſt rigorem,ſed antequã augeatur caliditas, perſeuerat, quod eſt inter finem rigoris & principium acceſſionis.

Augmentum paroxyſmi eſt dum calor effunditur ad partes extremas: quo tempore partes extremæ non ſunt amplius frigidæ:tunc enim incipiunt incaleſcere.

Status eſt quãdo caliditas extremarum partium eſt ęqualis caliditati thoracis.

Declinatio eſt dum calor incipit relinquere cor, vt admonet Galenus loco citato.

Interuallum ſeu integritas eſt omnimoda quies, ſeu infebricitatio, quod tempus continuis febribus non conuenit.

Cæterum quatuor ſunt de morbi motu ſcienda.Primum,quod motus morbi vniuerſalis vel particularis non conueniat morbis, quia ſunt immateriales, ideſt qui non fiunt ab humoribus, cuiuſmodi ſunt febres hecticæ, immo neque morbis materialibus, ſi ita facti ſunt,vt non amplius fiant: quia eatenus conueniunt tempora ipſis morbis,quatenus adhuc fiunt.

Secundò ſciendum, motum morbi eſſe velocem, vel tardum, prout principium morbi eſt velox,vel tardum: Galen. enim in Philiſco dicit „ Vbi tertius vel quartus dies habet grauia ſymptomata iudicium breui expectandum:cur?quia principium velox eſt. Hinc in Anaxione principium fuit tardum, ideo morbus longus, & per conſequens iudicium tardum.

Tertiò ſi morbus inuadat partem imbecillem,vel hominem imbecillum,morbus protrahitur: ſi partem robuſtam, & virum robuſtum,morbus & paroxyſmus fit breuior: idque colligitur ex Galeno 2. de diff. feb. vlt. vbi proponit quinque cauſas longitudinis morborum, & paroxyſmorum videlicet copiam,viſcoſitatem,craſſitiem,anguſtiam meatuum,& imbecillitatem. Ab iſtis cauſis longitudinem, ab oppoſitis verò morbi breuitatẽ deſumimus.

Quartò ex Galeno 11.meth.cap.vlt.notandum eſt ex ſomno profũdo in principio paroxyſmi excitato, colligi, & paroxyſmum & morbum fore longum. Sed exactius de hac re egimus in explicatione aphorſ.12.1.ſectionis.

Ex hac Theorica de magnitudine,more & motu, quæ diuidit vſque ad ſpecificas differentias, magnitudinem, mores & motum morbi facile colligemus remedia ſpecifica, quæ ſola ſunt ex vſu.

CAPVT VII.

De remediorum inuentione deſumpta à morbis in mala conformatione, & præcipuè in cauitate.

Acturi de remediorum inuentione poſt ſpecificas intemperaturas, ſequitur, vt diuidamus morbos in anguſtia vſque ad ſpecificas differentias: omiſſis alijs morbis in conformatione tamquam omnibus notis & manifeſtis: in re enim clara tempus non eſt conterendum:cõſiderabimus igitur morbos in anguſtia, quibus cognitis facilè cognoſcemus affectus in nimia apertione, oppoſitorum enim eadem eſt diſciplina.

Quo ad anguſtiã,alia eſt naturalis, alia verò eſt morboſa: anguſtia naturalis poteſt eſſe in cauſa multorũ morborũ. Vnicũ naturalis anſtugię exemplum ſufficit, vt anguſtię naturalis mala pręcognoſcantur: loquens igitur Galenus de hac anguſtia 3. de humoribus com. 4. dicit „ calculos gigni in renibus illorum, in quibus tranſitus,& vię renum sũt anguſtæ, videlicet verſus veſicam: hæc anguſtia eſt naturalis.

Quo ad morboſam anguſtiam,inuenio ſex eſſe ſpecificas anguſtiæ differentias, quę indicant remedia omninò diuerſa,& interdum contraria. Quare illi certè ſunt alogiatri, & in medicina non verſati, qui putant dari aperientia communia, quæ omnibus morbis in anguſtia aduerſentur, illa enim aperientia, quæ tollunt obſtructionem nullomodo tollũt anguſtiam factam per compreſſionem: neque tollunt illam, quæ facta eſt per coaleſcentiã, vel per conſtipationem vel per occluſionem.

Pręterea morbi illi anguſtia maximè differunt á morbis in intemperie: quia morbi in anguſtia eſto fieri poſſunt, in intem-

perie non cito. Exemplum pro declaratione huius differentię eſt epilepſia, quę proponitur à Galeno 3. dè loc. aff. cap. 7. & 2. de ſymp. cauſis cap. vlt. vbi inquit epilepſiæ ſolutionem eſſe ſubitaneam, quia fit à pituitoſi ſucci multitudine replente ventriculos cerebri, ſed cur eſt ſubitanea? non ne materia pituitoſa, & multa eſt ſolutu difficilis? Dixit eſſe ſubitaneam: quia affectus præter naturam licet fiant à pituita: niſi adſit aliqua intemperies, ſemper eſt ſubitanea: proxyſmus epilepticus, ſi mediatè fieret ab intemperie non eſſet ſubitaneus: ſed cum fiat à multa pituita, & nõ ab intemperie, illa in vno paroxyſmo facilè dimouetur, & diſcutitur.

Sex igitur ſunt differentiæ morborum in anguſtia. Prima eſt obſtructio. Secunda compreſſio. Tertia conſtipatio. Quarta occluſio. Quinta ſubſidentia. Sexta eſt coaleſcentia.

Quo ad obſtructionem, Galen. 8. meth. cap. 4. vult, obſtructionem fieri à tribus cauſis: quarũ prima fit ab humore viſcoſo, tenaci & lento. Secunda fit ab humore craſſo. Tertia ab humore copia peccante.

Neque datur quarta cauſa obſtructionis, quamuis Altimarus quartam proponat, dicens obſtructionem fieri quoque poſſe à ſpiritu, ſeu flatu in aliqua parte concluſo: ſubdit Altimarus, Galen. hanc quartam cauſam obſtructionis propoſuiſſe 5. de loc. aff. 7. in principio cap. dicentem ſpiritum concluſum efficere obſtructionem: nec vidit, dixiſſe ſpiritum concluſum efficere diſtenſionem, & non obſtructionem.

Præterea obſtructio ſolum fieri poteſt (vt docet Gal. lib. de conſt. ar. med. c. 17.) in vaſis ſenſibilibus ad differentiam conſtipationis, quę ſolum fit in meatibus inſenſibilibus, vt paulo infra declarabitur ex Galeno 2. in 1 epid. 7. & alijs in locis.

Hinc vaniſſima eſt illorum diſputatio propoſita quoque à Mercuriali, an caro hepatis pati poſſit obſtructionem: in qua probat in carne hepatis fieri poſſe obſtructionem hoc argumento. Obſtructio fieri poteſt in cute, quę eſt durior, & déſior carne hepatis; ergo tanto magis fiet in carne hepatis. Neque vidit Mercurialis in cute fieri ſolũ cõſtipationẽ, & nõ obſtructionem, quia obſtructio ſolũ fit ex Galeno loco citato: in meatib. ſenſibilibus, obſtructio verò in meatibus inſenſibilibus: cutis non habet meatus ſenſibiles, Galen. 2. in 1. epid. 7. ait „ Cauſæ frigidæ conſtipantes cutim prohibent, ne halitus humorum digerantur, & 11. meth. 4. ait, vehementi acris refrigeratione fieri conſtipationem: quare conſtipatio pertinet ad meatus inſenſibiles.

Præterea vagatur per ſcolas dictum quoddam commune reprehenſione dignum, dum loquuntur de putredine, dicũt, ipſam fieri a prohibita perſpiratione: hactenus rectè: ſed inferunt: ergo ab obſtructione: quaſi quod obſtructio eſſet quoddã genus prohibitæ perſpirationis, & prohibita perſpiratio eſſet ſpecies, quaſi quod prohibita perſpiratio non poſſit pendere à conſtipatione, compreſſione, coaleſcentia ſubſidentia, vel occluſione, etenim de omnibus iſtis differentijs prohibita perſpiratio prædicari poteſt, quia à ſex propoſitis anguſtijs, fieri poteſt.

Quo ad compreſſionem hęc tumoribus pręter naturam, à nimia pinguedine, & à quacumque alia cauſa comprimẽte meatus ſenſibiles, vel inſenſibiles fieri poteſt. Hanc compreſſionem tetigit Galenus 2. aphoriſ. comm. 42. dum dixit, apoplexiam fieri propter diſpoſitionem ſimilem inflãmationi, quæ in cerebro ſit conſtituta: hæc igitur inflammatio comprimit meatus, & facit apoplexiam.

Galenus quoque 7. aphoriſ. 17. tangit hãc compreſſionem dicens, „Iecur inflammatum comprimendo os ventriculi ſingultum efficere. Idem repetit Galenus lib. de pulſibus ad tyrones circa finem.

Anguſtia per compreſſionẽ fieri quoque poteſt ab oſſe luxato, quod comprimendo neruum, paralyſim faciat. De hoc caſu mentionem facit Galen. 4. de loc. aff. 3. dum dicit, paralyſim fieri à vertebra luxata, quę comprimẽdo neruum impediat tranſitum facultatis animalis.

Fernelius refert caſum, in quo uidit ex incuruata coſta comprimente os uentriculi ſecutum fuiſſe ſingultum; coſta tamen eleuata ſtatim ceſſaſſe.

Demũ anguſtia quoque fit à parte percuſſa humoribus imbuta comprimẽte neruos, licet facta non ſit luxatio, ſicuti contigit Pauſaniæ, qui (ut refert Galenus

2. dè

2. de loc. aff. 6. ueniens Romam è uehiculo cecidit, & percuſſus circa ceruicē amiſit ſenſum trium digitorum ſummæ manus; Galenus applicatis remedijs ceruici, ſtatim digitis reſtituit ſenſum; ratio tamen citæ curationis fuit, quia nerui, qui præbent ſenſum digitis oriuntur à ceruice, in qua ob humores cōfluxos facta erat neruorum compreſſio. Valeant illi qui neruorum anatomia orbati medicinam faciunt.

Demum Galenus 13. meth. 11. damnat aperientia, dum anguſtia fit ob compreſſionem: dat exemplum de renibus, ueſica, & utero: inquit. Cum renes, & ueſica aliqua inflāmatione tentari incipiunt, diuretica maiorem excitare inflāmationem: ſed cur maiorem? quia ſecum ferrent excrementa, quæ maiorem inflāmationem, & anguſtiores meatus efficerent ſubdit Galen. de utero inflammato, quod aperientia, quæ ſolent menſes mouere, maximè augeant uteri inflammationem quia menſes moti maiorem faciunt compreſſionem.

Cōueniunt tamen menſes mouētia ſeu diuretica facta priùs purgatione in obſtructione, cōſtipatione, & in ſubſidentia, ſed in compreſſione facta ab aliquo tumore, uel à nimia pinguedine, uel ab aliqua inflammatione, tantum abeſt, quod conueniat, ut per aperientia longè magis meatus occludātur: medici igitur qui non diuidunt uſque ad ſpecifica, caſu, & fortuito incedunt: inde ęgros uexant, & ſępè ad necem uſque deuerberant.

Parimodo Galenus 5. aphoriſmorum 45. dicit, ſi os uteri cōprimatur à tumore non ſunt mouendi menſes, quia aperientia augent tumorem.

Quo ad conſtipationem, quæ eſt anguſtiæ differētia, hæc certè non poteſt vocari obſtructio: quia obſtructio ex Gal. lib. de conſt. art. med. c. 17. ſolum fit in meatibus ſenſibilibus; conſtipatio verò in meatibus inſenſibilibus quod quidem confirmatur Gal. auctoritate; Galenus enim 2. in primum epid. com. 7. dicit, cauſas frigidas externas conſtipare cutim, & vetare ne halitus humorum digerantur. lib. verò 11. meth. c. 4. dicit ſtipationem fieri ab extrinſeca frigiditate dēſante fines vaſorum exiguorum, vel dēſante totam cutē, Hęc dēſatio certè nō eſt obſtructio, quia obſtructio, nō fit ab alia cauſa, quā à materia craſſa, vel viſcida, vel copioſa, vt dictum eſt ex Gal. 4. meth. 4. Imò 11. meth. c. 4. citato vult, quod conſtipatio ſit denſitas meatuum inſenſibilium; ſtipatio dicitur *ἀπὸ τοῦ πυκνοῦν* quod ſignificat denſare. Itidem Gal. 10. meth. c. 2. loquens de conſtipatione ait, fieri a frigore febrium; ab aqua aluminoſa, quæ claudit meatus inſenſibiles ipſius cutis: addit, vel aqua calcantina, vel ab vſtione, quæ non minus conſtipat meatus inſenſibiles, quam aeris vehemens frigiditas.

Demum quod vehemens frigiditas tū aeris, tum aquę ita conſtipet, vt interdum paralyſim faciat Gal. 4. de loc. aff. proponit duos caſus pulcherrimos. Alter eſt de illo, qui ambulabat ſub pluuia, & vento qui ob pallium madefactum, & refrigeratum circa ceruicē fuerunt conſtipati nerui ceruicis, qui prębēt ſenſum pericraneo vnde amiſit ſenſum pericranei. Alij medici, vt ſenſum reuocarent calefaciebant, atque exulcerabant pericraneum: Galen. verò applicando ceruici calefacientia illū hominē ſtatim ſanauit. Alter caſus eſt de Piſcatore qui ob moram in aqua frigida amiſit retentricē ſphincteris ani, & veſicæ, vnde fęces, & vrinam retinere nō poterat, nō propter obſtructionem, ſed propter conſtipationem ab aquæ frigiditate factam facultas animalis, ad muſculos illos non excurrebat, quare maximè differt conſtipatio ab obſtructione, & compreſſione, quod vulgares medici, vel non animaduertunt, vel nunquam facti ſunt capaces differentiarum ipſius anguſtiæ.

Quo ad occluſionem, quæ ſimiliter efficit anguſtiam omninò diuerſam ab alijs differentijs, fit, dum meatus ſenſibiles occluduntur, non ab humorum copia à lentore, vel craſſitie, quæ tres cauſæ efficiunt obſtructiones; ſed fit occluſio à re ſolida; ſicuti quādo meatus vrinarius, uel vreteres occluduntur à lapillo, vel à caruncula. Similiter in auribus, caruncula, vel os ceraſeorum, vel aliquid aliud ſolidū occludat aurium meatum, dicitur occluſio: quæ certè non poteſt dici obſtructio: quia obſtructio non fiat à re ſolida: neq; debet dici conſtipatio: quia ex Galeno locis citatis conſtipatio nil aliud eſt, quam dēſi-

tas meatuum inſenſibilium; neque debet dici cōpreſſio, quia hæc à tumore, vel ab alia parte comprimente ipſum meatū fit.

Quo ad ſubſidentiam, quæ eſt anguſtiæ ſpecies, de qua Hipp.aph.3.1.ſect. loquens dicit, in habitu plethorico non eſſe euacuandum vſq; ad ſubſidentiam; ratio eſt, quia propter ſubſidentiam impediretur tranſitus alimenti ad cor: vnde ſyncopes, & mortes repentinæ ſequerentur. In expoſitione Leoniceni in aphor. hæc verba leguntur, Neque compreſſiones ad extremum ducendæ, ſed verba Græca hæc ſunt μηδὲ τὰς ξυμπτώσιας ἐς τὸ ἔσχατον ἄγειν, ideſt neq; ſubſidentias ad extremum ducendas, quia ſymptoſia venit à verbo συμπίπτω, ideſt quod ſignificat deo, vel ſubſideo, & non comprimo: compreſſio enim valde differt à ſubſidentia.

Gal.3.de ſymp.cauſis cap.2. docet quomodo fiat ſubſidentia dicens, fieri dum contrahuntur ora venarū: ſubdit deinde ora venarum ob tres cauſas contrahi, nēpè, vel ob atrophiam, vel ob frigiditatem, vel ob mollitiem: Addimus nos, vel ob maximam virium imbecillitatem. Dum fit in moribūdis ægris ſtertor à nulla alia cauſa fit, quā propter ſubſidentiam vaſorū pulmonis, per quę vaſa aer inſpiratus cum difficultate tranſiens efficit ſtertorē.

Hæc anguſtia per ſubſidentiam differt ab obſtructione, ſtipatione occluſione, & compreſſione, vt ex dictis quiſque facilè intelligit, quare qui has differētias nō intelliget, fieri nō poteſt, vt inueniat remedia, quoniā quælibet anguſtiæ ſpecies requirit propria, & ſpecifica remedia:

Quo ad coaleſcentiam hæc fit à callis, qui poſt vulnera antiqua, vel poſt vlcerū ſanationem, vel ob alias cauſas facti, efficiunt anguſtiam. Hinc fiſtulæ, quæ non ſanātur hoc fine ſecātur, vt facta cicatrice non amplius recipiāt excremēta, quāuis ſint calloſæ, illarū callus non ſufficit, ad prohibendam fluxionē, niſi per ſectionem introducatur cicatrix. Hinc Gal.13. meth.vlt. videns callos impedire humorū confluxū habet hæc verba: ſi cerebri fluxus fiat ob debilitatem venarum, uel arteriarum, illas excidimus; quia facta cicatrice, & callo non amplius fluunt humores in ipſum cerebrum. Ecce quod calli ſeu cicatrices impediunt fluxiones, ſi fixi, duri, & firmi ſint, quia tunc nullus relinquitur locus recipiendi excrementorum confluxum, quod chirurgi non omnes intelligunt.

Collige igitur ex dictis; quod aperientia, cuiuſmodi ſunt diuretica, menſes mouentia, & aperientia meatus meſenterij in meatibus anguſtis interdum iuuare, & interdum ita nocere, vt ægros interrimant, vt oſtenſum eſt.

Collige quoque, quod aperiētia in ipſa obſtructione ſint admodum diuerſa, & varia: quam varietatem niſi vſq; ad ſpecifica diſtinguamus actum erit de remediorum inuentione; quia ſi obſtructio fiat ab humore craſſo, certè non conueniunt aperientia, quæ tollunt humorem viſcoſum, neq; illa, quæ tollunt humorē copia peccantē; nihil enim magis auget obſtructionē factam à copia, quam aperientia, quæ auferunt craſſitiem, & viſcoſitatem: quia hęc obſtructio, quę fit a copia indicat euacuantia, & nullomodo aperientia; imò ſi quis vellet ante euacuationem vti aperientibus, incidentibus, vel detergētibus maximè læderet, quia magis impingeret. Hinc Gal.8.met.4. habet hæc uerba, ſi prius tolleremus obſtructiones ante ſanguinis euacuationē magis impingeremus obſtructiones: hāc ſententiam repetit Gal.11.meth.4.& alijs in locis.

Compreſſio uerò nullomodo aperiētibus, ſed reuellentibus tolli poteſt, ut oſtendit Gal.13.meth.11.

Occluſio ſimiliter eſt omninò diuerſa, quia hæc fit à re ſolida, & nō ab humoribus: ſicuti dum a lapillo occludūtur meatus urinarij, vel ureteres, uel ab arenulis, ſeu lapillis occluduntur renum papillæ, ſicuti meatus aurum occluduntur à carūcula, uel ab alia re ſolida, & ſic de alijs meatib. qui a re ſolida claudi poſſunt. Qui igitur uellet in hac anguſtia indiſcriminatim uti aperientibus, ſæpè læderet ægros, & interdum interimeret.

Subſiſtentia tolli poteſt aperientib., nutrientibus, & non euacuantibus: nutrientia ſunt, ut iuſcula parui pulli, & alia id genus, quæ ſimiliter in uarias remediorū differentias diuiduntur, quia uariæ ſunt ſubſidentiæ differentiæ; quare ſicuti ex Galeno 3.de ſymp.cauſis 2. ſubſidētia fit, uel ob atrophiam, uel ob frigiditatem, uel

ob

ob mollitiem: ſic tria ſunt remedia diuerſa: pro atrophia remedium eſt alimentū, pro ſubſidētia à frigiditate, remedia ſunt calefacientia; pro ſubſidentia à mollitie ſunt roborātia. Qui igitur non diſtinguūt ſubſidentiam in ſuas differētias iacta eſt alea de remediorum inuentione: Ex ſpecificis igitur tantummodo præcognitis quiſque facilè remedia ex vſu artis colligere poterit.

Coaleſcentia verò, neque aperientibus, neque euacuantibus tolli poteſt, ſed callos auferentibus. Videas ergo quātum à medendi ſcopo deflectant, qui ſic inferunt: meatus ſunt clauſi: ergo aperientib. vtendum, credentes dari vnum remedium aperiens, quod tollat omnem anguſtiam, quod quam ſit falſum nō ſolum ex dictis facilè apparet, ſed etiam ex ipſo medendi abuſu colligi poteſt.

Exemplum afferatur de tuſſi, cuius curatione medici plebei ſæpè abutūtur: tuſſis non ne ex Galeno 2. de ſymp. cauſis 4. 2. ſim p. 17. & 4. de loc. aff. 8. eſt vehemens efflatio impellens inæqualitatem? non ne inęqualitas fit ab aliqua aſperę arterię anguſtia? pro tollenda tuſſi, certè non dabitur vnum remedium aperiēs: quia vnum aperiens iuuabit, & aliud nocebit: quare oportet prius diuidere anguſtiam, quę facit inęqualitatem in ſuas differentias ſpecificas: & ex illis differētijs ſpecificis colligere remedia: quę differētiæ prout varię ſunt, varia quoque requiruntur remedia; non enim valet hęc conſequentia (vt medici plebei putant) eſt tuſſis, ergo ſaccharū candidum violatum iuuabit.

Dicimus igitur inæqualitatem aſperæ arteriæ fieri, vel ab obſtructione facta in bronchis pulmonis, vel facta à tumore comprimente, vel à conſtipatione, vel ab occluſione, vel à ſubſidentia, vel à coaleſcentia: ſi fiet ab obſtructione, remedia, quæ tollunt tumores, non iuuabunt; iuuabunt pro obſtructione oxymel, ſaccharum candidum, iuiubæ, liquiritia & alia id genus.

Si fiet tuſſis à tumore comprimente, hæc remedia, quæ ſunt pro tollenda obſtructione certè nō iuuabunt, ſed illa, quę tumorem diminuunt, cuiuſmodi ſunt venæ ſectio, purgatio, & aliqua reuulſio.

Si fiet tuſſis à conſtipatione facta à potione valde frigida, cuiuſmodi eſt vinum nive refrigeratum, quo plurimi tempore æſtiuo vtuntur, tunc ſolum iuuat iuſculū parui pulli valde calidum, quod multoties fuimus experti. Si fiet tuſſis ab occluſione, quæ fit à re ſolida, cuiuſmodi eſt mica panis, vel quid ſimile ex ore in aſperam arteriam excidens, tunc bechechia iuuabūt, ſi fiet inęqualitas & tuſſis à ſubſidentia, quę in atrophia, vel in refrigeratis, vel relaxatis nimium, fieri ſolet, iuuabunt alimenta calida roborātia, & facilis concoctionis: expectorantia verò maximè nocebunt: quia magis laxant. ſi fiet inęqualitas & tuſſis à coaleſcentia orta à præcedenti vlcere, vel vulnere, niſi auferatur, vel diminuatur callus, tuſſis erit inſanabilis. Ecce quod niſi in omni re ad ſpecificas differentias deueniamus, nec pręſagire, nec remedia inuenire valeamus.

CAPVT VIII.

De remediorum inuentione deſumpta à cauſis ſpecificis.

SEquitur tractatus de cauſis. Cauſarum igitur alię ſunt externę, alię internæ: internarum alię ſunt contentiuę alię materiales, alię fouentes, & alię antecedētes, de quibus in ſequenti cap.

Quod externas, quę vocātur procatarticæ: hæ reuera vocantur occaſiones, & non cauſę: & meritò: quia ſi eſſent cauſę, vel eſſent proximę, uel remotę: nō ſunt proximæ, vt omnes concedunt: quia ſunt externæ non ſunt remotæ: quia de ratione cauſarum remotarum eſt, vt denripſum quod (vt docet Ariſtoteles 1. Poſt.) hinc demōſtratio ex cauſa remota eſt demonſtratio quia, & non propter quid; patet etiā exemplo; Sol eſt cauſa remota hominis, quia neceſſario cōcurrit ad generationem hominis neq; dat propter quid paſſionis ipſius hominis; cauſę verò externę nō neceſſario, & per ſe cōcurrūt ad effectuum productionem: exempli cauſa, vinū maluaticum eſt occaſio, cur aliquis incidat in febrem ardentem: non tamen eſt cauſa remota; quia non prædicatur per ſe de effectu, vt ſol prædicatur de hominis generatione: maluaticum enim

poteſt efficere non ſolum morbos calidos ſed etiam morbos frigidos, cuiuſmodi eſt hydrops:eſt enim Ariſtot.3.ſec.prob.1.ubi dicit „ Vinolentos non calere, licet vinū calidum ſit: quia ualde calida ſuperant naturam, & ſuperando ſuffocant calorē naturalem: inde infert Ariſt., uinolentos morbis frigidis uexari. Hinc colligimus errata externa, ſiue occaſiones externas non eſse dicendas cauſas remotas, ſed morborum occaſiones; ſicuti Hipp. animaduertit. Quas occaſiones ſi uis diſtinctè intelligere quæ ſint, & quot, & quomodo ſint morborum occaſiones uideas mea cummentaria in primam fen. in expoſitione tex.6. doc.2.c.1. ubi plurima de iis diximus.

Quo ad cauſas contentiuas(omiſſis altercationibus)cauſa contētiua eſt illa,qua poſita ponitur,& qua ablata aufertur:eſtque ueluti rei forma, ſeu ut melius dicā, cauſa efficiens quæ ab Auerroe uocatur non uera. Sic dicimus interpoſitionem terræ inter ſolem, & Lunam eſse cauſam Eclypſis:de ratione enim cauſæ efficientis non ueræ, eſt, ut ſine motu efficiat effectum. Sic in medicina humores, qui efficiunt tumores ſunt cauſæ contentiuæ tumorum.

Similiter humores tenaces,& craſſi efficientes obſtructionem ſunt cauſæ contentiuæ obſtructionum. Sanguis eſt cauſa efficiens contentiua apoſtematis, quia ſanguine ablato illico ceſsat apoſtema:dicimus illicò quia Galenus 13.meth.c.8. & 3.de temp.c.5.loquens de apoſtemate inquit,partem apoſtemate correptam recedere à ſtatu naturali,ut repletam,& ut calidam, addit ut repleta indicat euacuationem;ut calida uerò nihil indicat;quia facta euacuatione ſpontè ſuccedit refrigeratio: ideo ſanguis dicitur cauſa contentiua apoſtematis; quia depleta parte ceſſat tumor, & omne malum. Quod diximus de apoſtemate,de alijs quoq; tumoribus dici poteſt.

Plurima alia exempla cauſæ contētiuę afferri poſsunt; quia nullus eſt morbus, qui non habeat propriam cauſam contētiuam,quamuis interdum nō innoteſcat, & ſit innominata. Sed non pigeat alia exempla afferre: ſicuti cauſa contentiua melancholiæ,ut notat Gal.3.de loc. aff. 7. eſt phantaſma tenebricoſum.Cauſa contentiua febris putridæ eſt humorum putredo.Cauſa contentiua conuulſionis, vt notat Galenus in meth.8. & 3. de loc.aff. 7. eſt qualitas mordens, & irritans ipſos neruos:qua ablata cauſa ceſſat conuulſio, & ſic de alijs morbis.

Quo ad cauſas materiales,hę cauſę ſunt ipſi loci affecti, de quibus ſatis ſuperq; in proprio cap. diximus: pręcognoſcuntur loci affecti ex quinque locis propoſitis à Gal.1 de loc.aff.5.& 2.de loc.aff.9.nempe, ex actione læſa, ex ſitu læſionis, ex recrementis,ex proprijs accidentibus,& ex doloris proprietate: interdū vnus locus ſufficit:ſępe ex ſyndrome duorum vel trium locorum reddimur certiores.

Quo ad cauſas fouentes:iſtarum aliquę ſunt fouētes per ſe, vt caliditas iecoris eſt cauſa fouens manię, vel phrenitidis. Vel cauſæ fouentes ſunt accidentales, vt obſtructiones,quę ex accidenti fouent ipſas febres:quia eſto quod obſtructio à pituita frigidiſſima fiat: tamen ex accidenti valde calefacere poteſt, & calefaciendo fouet ipſam febrem:valde calefacere poteſt, quia prohibet perſpirationem, illamque retinet:qua retenta humores putreſcunt, & à putredine ſuſcitatur calor.

Dum in ægris deſunt cauſæ fouentes, facilè ſanari poſſunt. Multa afferemus exempla,in quibus verſabimur,vt ſtudioſi hanc rem perfectè intelligāt, quia nullus error hoc tempore eſt magis communis, quam curare morbum, & relinquere cauſam fouentem.

Cauſa igitur fouens morbos, modò eſt in humoribus, modò in parte ſolida correpta intemperie,vel mala compoſitione, vel ſoluta vnitate:modò in vtriſque, modò in abuſu ſex rerum nō naturalium, & in remedijs importunè exhibitis. Si cauſa fouens eſt in contentis,ſiue in humoribus ſufficit humorum euacuatio: ſi eſt in parte ſolida, partis ſolidæ morbus eſt auferendus.

Præſtat vtramque cauſam fouentem exemplorum luce declarare.

Si de cauſa fouēte,quæ eſt in contentis loquamur, ſe offert conſideranda plenitudo in ijs, qui patiuntur oculorum fluxionem: quæ nunquam tolli poteſt, niſi auferatur plenitudo, quę eſt cauſa fouēs.

De

De hoc caſu audiendi ſunt Galenus, Ariſtoteles, & Plato: Galenus 13. meth. cap. 19. vbi ait „ curcubita in occipitio ad oculorum fluxiones optima eſt ſi totum corpus prius purgetur, ſecus totũ caput magis implebitur. Hinc medici parum periti, dum in oculorum fluxione ad occipitium reuellunt quãdo cauſa fauens eſt in toto corpore maximè lędunt oculos: Galenus: vt omninò tolleret oculorũ fluxionem in quodã ophtalmico, (vt refert lib. de curãdi ratione per ſan. miſ. cap. 11.) detraxit ſex libras ſanguinis, & ſtatim illum ſanauit. Ecce quod prima indicatio eſt auferre cauſam fouentem, quæ eſt in toto, deinde illam, quę eſt in parte.

Parimodo Galen. in oculorum inflammatione 13. met. cap. 11. citato prius cauſam fouentem totius abſtulit, dum dixit „ vnica die ſubſtuliſſe oculorum inflammationem medicamento purgãte efficaciſſimo, dũmodo febris nõ adſit: deinde 14. meth. c 8. docet quodnam ſit hoc medicamentum efficaciſſimũ pro oculorũ inflãmatione, inquit eſſe medicamentum compoſitum ex aloe, ſcamonio, & coloquintide. Nos ſi non adſit febris, vel temperamẽtum prę calidum utimur quotidie per ſex dies pillula compoſita ex aloe, ſcamonio, & trociſcis alhamdal ann. gr. iii. quod auferendo oculorum dolorem, & inflammationem eſt efficaciſſimum.

Hinc Galen 4. meth. 4. citat Platonem in carmide, & Ariſtotelem primo Ethicorum vltimo dicẽtes oculos nõ ſanari, niſi corpus, in quo ſit cauſa fouens, ſanetur. Addit corpus nõ ſanari, niſi animus ſanetur: animo enim languente, corpus ſanum eſſe non poteſt.

Plato in carmide clarius ait „ non poſſe mederi oculis, niſi capiti medeamur, nec capiti niſi totum corpus purgemus: neq; totum ſanabimus, niſi animi paſſiones deleamus: quia anima malè affecta corpus ſanum eſſe non poteſt.

Præterea in oculorum affectibus, & in quouis morbo particulari non ſolum eſt auferenda cauſa fouẽs, quę eſt in toto: ſed etiam, quę eſt in parte, quod niſi obſeruetur, remedia valde nocent, ſicuti ſi caput nõ eſſet purgatum, & oculi ad ægritudinem eſſent valde propenſi: valde nocent pręcipuè ſtillicidia in affectibus oculorũ, quibus noſtratum plurimi abutuntur, vt notat Galenus 13. meth. 22. his verbis „ ſtillicidia oculis nocent, his qui non ſunt purgati, & ijs qui habent oculos ad ægritudines propenſos. Ecce quod cauſa fouens in toto eſt auferenda: deinde ea quę eſt in parte, qua non ablata vaniſſima sũt remedia. Exemplũ propoſuimus de oculis: quia eadem doctrina inſeruire poterit affectibus omnium partium.

Si verò accidat, quod in toto nulla ſit cauſa fouens morbum partis, tunc neque totum eſſet purgandum, neque phlebotomandum: quod vulgares medici non intelligunt, quia neſciũt mederi ſine medicinis, & ſanguinis miſſione Hoc erratum tangitur ab ipſo Galen. 3. aphoriſmorum comm. 15. vbi agens de angina habet hãc ſentẽtiam: ſi natura depoſuerit totam ſuperfluitatem in fauces, nec purgatio, nec venæ ſec. conueniet; ſignum verò, quod tota ſit depoſita, eſt, ſi excrementa per vrinam, & per aluum ſimillima ſanis excernantur. Ecce quod deficiente cauſa fouente, morbi ſine remedijs celeriter ſanantur. Dum verò in ſimili caſu medici venam ſecant, vel purgant maximè lædunt ægros.

Dum vero Hippocrates 6. aphoriſmorum 37. aſſerit „ ab angina ſi tumor fiat in collo eſt bonũ ſignũ: foras enim morbus deducitur. Hæc ſententia indiget expoſitione, quia videtur interdum experiẽtiæ, & ipſi Hippocrati reluctari: Hippocrates enim 2. epid. proponit caſum cuiuſdam mulieris anginoſę, quę cũ tumore, & rubore externo quarta die mortua eſt; dicendum eſt cum Galen. loco citato, & alibi, quod tumor in collo ex morbi permutatione ſit ſalutis; ſi verò factus ſit ille tumor ex morbi propagatione, nihil boni indicare poteſt, ſicuti in dicta anginoſa obſeruatum eſt; in qua cauſa fouens non erat angina; ſed viſcerum maxima dycraſia.

Cauſa fouens, ſi ſtabuletur in venis nullo exiſtente morbo in viſceribus, illa euacuata, illicò ceſſat affectus: Exempli cauſa: in Inſania aperiuntur hęmorrhoides, ſanguis egreditur floridus, tũc certè non tollitur cauſa fouẽs; ſi cauſa inſanię ſit humor melãcholicus Hinc dum Hippocrates 6. aphoriſmorum 21. dicit „ ſi hæ-

morrhoides inſaniæ ſuperueniant ſit inſaniæ ſolutio: Gal. in com. inquit aphor. eſſe verum de inſania facta ab humore melancholico, hac lege, vt ſanguis euacuatus ſit melancholicus, non biliolus, vel floridus.

Parimodo Gal. dum Hippoc. 6. aphor. 10. dicit,, hęmorrhoides ſuperuenientes renũ paſſionibus,bonum, in comm. dicit bonum eſſe,quia per hæmorrhoides euacuatur ſanguis craſſus, qui nephritim facit: quare ſi ſanguis eſſet tenuis, & floridus, certè non eſſet cauſa fouens: ideo in nephritica paſſione,& in mania à melancholia orta ſi exiret ita floridus, ſtatim eſſet ſupprimendus: quia craſſus eſt cauſa fouens paſſionem nephriticam, & non tenuis,& floridus.

Si verò loquamur de cauſa fouēte, quę conſiſtat in partis ſolidæ dyſcraſia nullũs error in praxi eſt iſto perniciofior: quia curando morbum, & relinquendo cauſā fouentem ægrum præcipitamus: Gal. ſimilem tangit errorem non vno in loco, ſed præcipuè quarto de articulis com. 40. vbi his verbis erratum hoc reprehendit,, Plerique medici medentur vlceri inteſtinorum neglecto iecore, & ægrum pręcipitant:cauſa verò cur ęgrum pręcipitant, proponitur ab ipſo Galeno 6. aphoriſm. comm. 3. vbi habet,, Ab hepate ichores, qui habent naturam amaræ bilis fluunt ad inteſtina,& abradunt,& cibi faſtidium faciunt. Collige obiter ichores bilioſos, & non bilem ipſam, ut plurimum fluere ad inteſtina, & uleus in ipſis efficere.

Similiter loquendo de ulcere pulmonis, cura incipienda eſt à fluxione, tamquam à cauſa fouente auferendo fluxionis cauſam, quæ ut plurimum conſiſtit in capitis intemperie. Hinc Galen. 5. meth. 8. ait his ferè uerbis: dum fit ulcus pulmonis à fluxione incipienda eſt cura a fluxione, ſecus actum eſſet de ſanatione phthiſis.

Si uerò cauſa fouens cōſiſtat in humoribus, & non in partis ſolidæ dyſcraſia tunc facilè uinci poteſt,ſed quandò eſt in parte ſolida,euacuatio per aluum,uel per alias partes ad demendam fouentem cauſam eſt inſufficiens, quod colligitur ex Hippocrate ſexta aphoriſm. 16. ubi habetur,, A pleuritide, uel peripneumonia alui profluuium malum Gal. in com.dicit eſſe malum;quia indicat etiam iecur eſſe inflammatum: in iecore eſt cauſa fouens,quæ fouet pleuritidem,& peripneumoniam; ideo in his affectibus cura dirigenda eſt præcipuè in ipſum iecur, ſanguinem euacuando, & alterando,ut eius inflammatio diminuatur;quia unica ſpes eſt in ſanitate comparanda, ut cauſa, quæ fouet morbum, adimatur, illa enim relicta,remedia uaniſſima redduntur.

Si cauſa fouens eſt in iecoris tumore; non ablato tumore, alij affectus dependentes fiunt inuincibiles. Hinc Hippoc. 7. aph. 17. dicit,, ſi iecore inflammato fit ſingultus, malum Gal. in comm. inquit, quia tumor inflammatorius hepatis premit os ventriculi,& facit ſingultum. Hic ſingultus, nec tolli nec mitigari poteſt, niſi cauſa fouens diminuatur.

Fernelius loquēs de ſingultu refert,uidiſſe ex incuruata coſta cōpreſſum fuiſſe os uentriculi, & inde ſingultum ſubortū eſſe,ſolumque ceſſaſſe poſt coſtam eleuatam. Ecce quam ridiculi ſunt illi medici,qui putant auferri hunc ſingultū, cauſa fouente in ipſo hepate relicta; quare niſi adimatur, uel diminuatur cauſa fouēs,quę eſt in hepate,uaniſſima,& pernitioſa erunt remedia quæ reſpiciunt os uentriculi, ſicuti ſunt ſternutatoria, oleum amygd. dul. narcotica ipſa, quia inflammationem iecoris magis adaugent.

Si cauſa fouens eſſet in utriſq; ideſt in contentis,ſiue in humoribus, & in partis ſolidæ uiſcerum diſcraſia; utraque ante morbum eſſet amouenda; ſi eſſet in contentis, humorum euacuatio ſufficeret; ſi in parte ſolida euacuatio non ſufficeret, ſed indigeremus alteratione in contrarium,ut malę temperaturę poſſent auferri.

Galenus loquens de cauſis cancrum flouentibus 2. ad Glauc. c. 10. dicit cancrum fieri uel quando lien ob imbecillitatem non attrahit melancholiam, uel fieri ob menſes, uel hæmorrhoidas ſuppreſas; ſi igitur cauſa fouens cancrum eſt lienis inbecillitas ideſt intēperies, curatio eſt difficilior,quam ſi eſſet in excrementis:in excrementis enim amouendis ſufficit euacuatio,quę certè non ſufficit ſi cauſa fouēs ſit in lienis frigida tempera-

tura;

tura: dum enim lien non attrahit, intemperies eius frigida eſt, à calida enim intemperie attractio fit robuſtior.

Si denique cauſa, quæ fouet morbum, conſiſtat in abuſu ſex rerum non naturalium, & præcipuè errore facto in prima concoctione, facile auferri poteſt: illa tamen non ablata, morbus quotidie magis fouetur, & corpus quotidie in peius labitur. Ex errato facto in prima concoctione duo mala ſequuntur, vt docet Galenus 11.meth.cap.15. Primum ex aſſumpto cibo nulla vtilitas colligitur. Secũdum corrumpitur cibus, & ex corruptella expellitur aliquid prioris cibi benè cocti. Hic detegitur erratum plurimorum medicorum, qui permittunt ægros plus iuſto repleri, vnde ab hac cauſa fouente morbum ſæpiſſimè ſuccedit mors: quanti momenti ſit hoc erratum, quod conſiſtit in replendis ægris Galenus his verbis declarat 2. de ratione vic.comm.40. „ Minus malum eſt euacuare illos, qui indigent repletione, quam replere illos, qui indigent euacuatione: malum certè maximum eſt euacuare uacuatos, & exinanitos: ſed longè maius malum eſt replere ægros, qui indigent euacuatione.

Præterea inter cauſas fouentes interdũ eſt nimia inedia: interdum cibus improportionatus morbis, quos curare intendimus.

Si de nimia inedia loquamur, Gal. lib. aduerſus Eraſiſtratum, inquit ieiunium indebitum ita caput replere, vt in brachijs ipſis efficiat tenſionem. Ratio huius eſt, quia ob nimiam inediam venter repletur cruditatibus, & inde caput, vt docet Galenus 2.de ratione vic.44.& præcipuè in bilioſis hoc euenire ſolet. Similiter Galenus in eodem comm. inquit morbum crudeſcere ob intempeſtiuum ieiunium, habetque hæc verba „ Morbus manet crudus non ſolum ob intẽpeſtiuam cibi oblationem, ſed etiam ob intempeſtiuam inediam. Ecce quomodo ipſum ieiunium in bilioſis præcipuè, ſi caput ſit læſum, poſſit eſſe cauſa fouens morborum ipſius capitis.

Si de cibo & potu improportionato loquamur: parimodo ab hoc fouentur morbi: ſi de cibis dignum animaduerſione eſt, quod dixit Galenus 8. meth. 2. his ferè verbis „ nec panem, carnem, nec oua febribus conuenire: quia neque pars vtilis horum ciborum, neque inutilis iuuare poſſunt febricitantes. Loco iſtorũ ciborũ laudat ptiſanam, & piſces ſaxatiles: quia ptiſana, & piſces iſti quo ad partem nutrientem, & quo ad excrementoſam iuuant, quia refrigerãt, & humectãt: ideo Galen. 1. de ratione vic. in ac. 18.proponit quatuor ptiſanæ proprietates: quarũ prima eſt, quod lenit, & leniendo tollit aſperitatem, quę à calore febrili fit. Secunda detergit. Tertia eſt facilis diſtributionis, quarta (ait) non ſubuertit ſtomacum, vt alica, & oua. Ecce quantum à Galeni & Hippocratis doctrina noſtrates cum ouis, carnibus, & pane cocto deflectunt, lædunt, & hac via miſeros ægros ad necem ſenſim perducunt, nec vident cauſam fouentem ipſas febres pręcipuam conſiſtere in hoc cibandi abuſu.

Hinc Galenus 1. de ratione vic.comm. 27.loquens de cibo proportionato acutarum febrium, dicit eſſe piſces ſaxatiles ex oleo aqua, aceto, & porro paratos: ſi hæc eſt Galeni doctrina, qua ratione ducti ſalis pauxillum non admittunt in febricitantium obſonijs.

Similiter ſi de potu loquamur proportionato febribus putridis factis ab obſtructione craſſi humoris, aqua ex Gal.10. meth. 14.nec cocta, nec cruda conuenire poteſt, quia aqua eſt cauſa fouens ipſas obſtructiones, & ipſas febres: ſi verò febris eſſet ardens ſine obſtructione, quæ potus præcipuè tempore æſtiuo eſt maximè proportionatus: immo Galen.6. epid. 4. comm 10.in his inquit, aquam coctam, vel niue, vel in puteo eſſe refrigerandam.

Si verò febris non eſt ardens, vinum oligoforum eſt proportionatum in omni alia febre: hæc enim ſunt Galeni verba 3. de rat. vict.in ac.8. „ vinum aquoſum eſt maximè idoneum febricitantibus: quia hoc vinum neque habet aliquam inſignẽ qualitatem; neque acerbitatem, neque auſteritatem vel dulcedinem vel acrimoniam, neq; eſt odorum, taleq; eſt imbecillius ſabinum. Similia uina apud nos paſſim inueniuntur: quod verò hoc uinum deſcriptum ab Hippocrat.& Galen. habeat uim refrigerandi febricitantes & dolorem capitis auferendi, Galenus id decla-

clarat lib. de cibis boni, & mali ſucci c. 11. vbi inquit, hoc vinū oligoforum abſolutè refrigerare, & dolorem capitis ſedare, immo tollere obſtructiones, quæ eſt febrium cauſa fouens.

Demum Hippoc. & Galenus 3. de rat. vic. 41. nunquam prohibent vinum aquoſum, neque in deſipientia: neque in graui capitis dolore: immo Galenus, & Hippocr. addunt in dicto comm ſi uinum in deſipientia, & grauibus capitis affectibus forte exhibeatur, ait, aquam eſſe ſuperbibendam, vt vini potio retundatur. Subdit Gal. ob duas cauſas eſſe prohibendum vinum forte in grauiſſimis capitis affectibus. Prima quia hoc vinum propter caliditatem celeriter ad caput fertur. Secunda cauſa quia tale vinū eſt vehiculum ferens calidos, & feruētes humores ad caput. Collige quod vinum aquoſum in nullo caſu prohibendum ſit, quod probatur hoc argumēto à minori efficaciſſimo: ſi in deſipientia, & grauib. capitis doloribus vinum aquoſum non eſt prohibendum, tanto minus in alijs febribus.

Quo ad vinū forte, & generoſum Raſis illud laudat in podagra frigida dicens eſſe tum pro curatione, tum pro podagræ preſeruatione bonum; addit eligendū tamen (vt tutius procedamus) Hippoc. conſilium 3. de rat. victus tex. 71. quod poſt vini generoſi potum aqua ſit ſuperbibenda, vt vini potentia retundatur.

Si verò ſint obſtructiones (vt dictū eſt) aqua non eſt præbenda; quia detinetur in ventriculo, & redditur ſummæ biliosa.

De aqua Hippoc. & Gal. 3. de rat. vic. 40. dicunt, „ Aquam ingeſtam in vacuum ventriculum amareſcere, & reddi ſummè biliosam, ſubdit „ non ducit aluum, non mouet vrinam, vires maximè proſternit, & noxia eſt, quia ſtercoris eſt expers. Hęc omnia mala ex aqua habentur, ſi adſint obſtructiones, quę eius tranſitum impediant: Addit, aquam quoque augere iſlammationem iecoris, & lienis, vires proſternere, tum quia laxat; tum quia non nutrit, Addit inteſtina non corroborare, ſed maximè laxare ob hanc rationem, quia ſtercoris eſt expers, nihil enim magis roborat inteſtina, quam coctæ fæces, in quarum finem à materia fabricata ſunt.

Si de aere, ſomno, & vigilia, ſi de exercitio, & quiete, & animi paſſionibus loquamur, quomodo in his cauſa fouens morbum contineatur; nos ſatis ſuperque declarauimus in commentarijs noſtris in prima primi cap. 2. in expoſitione tex. 6.

Balneum quoque redditur cauſa fouens morbos capitis, ſi ſtatim à cibo fiat. Gal. 3. de rat. victus com. 54. habet hæc verba „ nullus lauari debet nec ſanus nec æger poſt cibum vel potum, quia repletur caput, & cibus attrahitur à toto corpore, antequam ſit concoctus.

Parimodo 3. de rat vic. 55. habet „ melius eſt edere, aut bibere balnei turbatione ſedata, & ea quam affert exercitium: quia ſtatim ſumere cibum ab exercitio, & balneo caput repletur, ac interdum facit, quod ſumpſeris ſupernatet.

Balnei verò beneficia proponunt 3. de rat. vic. 57. Hippoc. & Gal. vbi hæc habentur, „ Confert balneum magis pleuritidi, quam febri ardenti, quia mitigat dolorem, ſputum maturat, educit, & ſpiritum facilem reddit. Valeat medicus quidam non infimæ conditionis, qui irriſit dum in pleuritide gratia mitigandi dolorem pungitiuum à nobis propoſitum fuit balneum. Ecce igitur quomodo cauſa fouens ipſos morbos non ſolum eſſe poteſt in humoribus, & in partibus ſolidis, verum etiam in ſex rebus non naturalibus, ſi ipſis abutamur.

Reliquum eſt, vt aliquid dicamus, dum cauſa fouens morbos eſt in medicorum imperitorum erratis; dicimus; de hac re admodum parcè, quia aliquod magnum uolumen non eſſet capax erratorum medicorum. Nos tamen egimus in methodis noſtris uitandorum errorum de hac re. Hic uerò ſolum exemplorum luce aliquid tetigimus, hoc fine, ut in tractatu illo de remediorum inuentione nullum caput omittatur.

Poſtremo cauſa fouens ipſos morbos ſæpiſſimè deprehenditur in remedijs importunè à medicis imperitis exhibitis; ſciendum enim eſt, quod omnia remedia aliqua ex parte nos lædunt; dicimus omnia, quia, & illa, quæ ſanant cōprehendimus; utimur tamē illis, quando maius ex illis naſcitur beneficiū, quam maleficiū, ſed quod ſaluberrima quoq; remedia lædant,

dant, teſtantur omnes Auctores. Galen. lib. de opt. ſecta ad Traſyb. circa finem inquit,,remedia impunè non poſſe adminiſtrari,cum omnia ſint præter naturam. Immo 11.meth. cap. 11. dicens, remedia omnia officere; recitat detrimenta, quæ ab oxymellite inferuntur ægrotantibus, quamuis, oxymel ſic omnium auxiliorum mitiſſimum,habet hæc uerba,, Difficilè eſt inuenire auxilium, quod citra noxam proſit. Oxymel licet pro obſtructionibus optimum ſit,& ſuaue,& mitiſſimum omnium; attamen dicit Galenus tuſſim excitare,radere inteſtina, & lædere partes neruoſas.

Præterea 3. de rat. uic. 38. Gal. dicit; acetum melancolicis aduerſari: exhibetur tamen,quia maius affert beneficium, quam maleficium; maleficiam efficit exſiccando; beneficium efficit deobſtruendo:ſic Gal.9.de comp.med. per locos c. 2. laudat acetum ipſum in melancholicis ratione obſtructionis.

Inſuper ſunt remedia importunè exhibita,tum interna, tum externa, quæ ſunt cauſæ fouentes ipſos morbos, qui deinde ſanantur à natura morbos ſuperante,& errores medicorum corrigēte. Hinc ueh medicis, si natura eorum errores non corrigeret.Externa remedia ſunt importunè exhibita, dum ignorant cauſam fouentem, à qua ſolum remedium uerum deſumitur: exempli cauſa, si in pectus, uel pulmonem confluant excrementa, quæ pendeant ab alijs corporis partibus, & non à capite, certè remedia capiti applicata,cuiuſmodi ſunt ſtilicidia,ſynapiſmi, irrina, & maſticatoria, maximè lædunt ipſum caput, quod erratum utinam non eſſet ita peruulgatum.

Quod uerò fluxio excrementorum nō ſemper à capite pendeat, ut communiter putant parum uerſati medici, docet Gal. 1. in primum epid. com. 17. ubi teſtatur, fluxionem in pulmonem non ſemper à c. ſed interdum ab alijs quoque corporis partibus,capite tunc exiſtente illæſo.

Si de alijs remedijs internis loquamur toties errant medici Plebei, quoties non inueniunt ſpecificum affectum internum, qui conſiſtit non ſolum in ſolidis, ſed etiam in maiori, uel minori uitioſi ſucci abundantia.

Exempli cauſa Galenus 7. meth. cap. ult.determinat, quando in uitiatis renib. diuretida habeant locum his uerbis, Dum renes multo uitioſo ſucco abundant per cathartica purgandum: si mediocri ſucco uitioſo per urinam. Ecce quomodo maior, uel minor quantitas uitioſi ſucci uariant remedium.

Si de remedijs externis ſermo fiat medici ſæpiſſimè ex horum abuſu fouent morbum, sicuti dum parti dolenti applicant laxantia: quod erratum maximè damnatur à Gal. 2. ad Glauc. c. 2. ubi habet hæc uerba,, In partem dolentem, si fluat materia nec oleum,nec farina triticea conueniūt: ſed ſolum cum paſſo,oleo roſaceo, & cera fit molle unguentum, quod ſedat dolorem, & non laxat. O quoties noſtrates cum oleis laxantibus, & farina augent malum in partib. dolentibus. Dixit,nec oleum,nec farinam conuenire:quia hæc obſtruunt, & obſtruendo perſpirationem inſenſibilem prohibent,quæ dum retinetur,fit ita acris, & mordax,vt dolores valde augeantur.

Quod oleum obſtruat Gal.7.meth.c.6. teſtatur: ibi enim loquens de hecticis in primo gradu dicit poſt primam,& ſecundam lotionem, & poſt frictionem oleo inungendum,vt pori cutis conſtipentur, ne humiditas attracta reſoluatur. Ex hoc loco colligimus,quod multi medici decipiantur, qui vt aperiantur pori oleo inungunt,nec vident porros oleo conſtipari,& non aperiri.

Pari modo magno cum ægrotantium detrimento applicantur fomenta in corpore non purgato: quia niſi auferatur cauſa fouens, quæ conſiſtit in excrementis,affectus externus magis exacerbatur: ideo Gal. 2. in ſextum epid. com. 29. loquens de Simone concludit fomenta in non purgato corpore plus attrahere, quam reſoluere: carpitque communem medendi vſum dum ſpreta totius purgatione applicantur fomenta, quę longè magis nocent,quam iuuent.

Hinc Gal. 11. meth. 15 videns localia ſæpè, & notabiliter lædere patientes, habet hæc verba,, Perfuſiones, & cataplaſmata conuenire ijs, quibus nullum in ventre eſt excremētum: cæteris ſunt pernicies. An verò hoc Galeni diuinum

præ-

præceptum obſeruetur ab omnib. medicis noſtri temporis,cæteri iudicent,quia certè nullus error eſt in arte medic.magis communis: omnes enim in ventris dolore, vel obſtructione,maxima quoque exiſtente plenitudine, ſtatim confugiunt ad perfuſiones,cataplaſmata, quæ vocantur à Gal. ægri pernicies.

Itidem Galenus 12.meth.8.loquens de collica habet hanc ſententiam ,, ſi frigidus humor eſt interclusus in ſpatio duarum tunicarum inteſtinorum, vti nõ debemus perfuſionibus , & cataplaſmatis calidis : reddit rationem Gal. quia craſſi humores liquantur, & in flatus vertuntur:vnde dolores ita intenduntur , vt inteſtina inflammentur:quare oportet prius coquere medicamento moderatè calido, ſecus perfuſiones erunt cauſæ fouentes propoſitos affectus.

Gal. eodem cap. refert quomodo quidam ruſticus dolore collico correptus ſe liberauerit ſine perfuſionibus, & cataplaſmatatis calidis, ait ſe cinxiſſe, & comediſſe panem,& allium, non dimittens cõſuetum opus,neq; tota die bibiſſe, ſed ſolum veſperi meracius, & inde dormiuit tota nocte,& vt refert,liberatur. Subdit allium diſcutere flatus, & nõ excitare ſitim. Quare dũ noſtrates in dolore collico ex flatu vtuntur perfuſionibus ſeu mappulis calidiſſimis excitant flatus copioſiſſimos , & augent quammaximè morbos, itaut cauſa fouens doloris collici ſint ipſa remedia importunè applicata.

Ecce quod cauſa fouens morbos modò eſt in contentis, modò in partis ſolidę affectu,modò in vtriſque, modò in abuſu ſex rerum non naturalium, & in remedijs importunè adminiſtratis à medicis, qui Hippocratis , & Galeni doctrinam nunquam perceperunt.

CAPVT IX.

De remediorum inuentione deſumpta a ſpecificis effectibus ipſius ſanguinis.

HActenus explicauimus cauſas fouentes, & affectus ſpecificos a quibus deſumi poſſunt remedia. Reſtat, vt de cauſis antecedentibus id eſt de humorib. agamus.

Cauſarum igitur antecedentium, uel ſunt humores, vel ichores: Gal. 2. in 6. comm.37. dicit tot eſſe ichores,quot humores. Addimus ex Galeno quod morbi, qui fiunt ab ichoribus differant ab ijs qui fiunt ab humoribus, vt paulo infra ex Galeno oſtendemus.

Quo ad humores : ſanguis tenet primum locum, illũ igitur prius diuidemus vt illas ſpecificas differẽtias intelligamus a quib. remdia deſumi poſſunt. Itaque ſanguis vel eſt naturalis : non naturalis. Naturalis ſolum quantitate peccare poteſt : peccatum verò in quantitate vel eſt ob quantitatem debito copioſiorem, vel pauciorem:ſanguis copia peccans dicitur polyæmia ideſt copioſus ſanguis.

Sanguis verò non naturalis ex Auicen. prima primi doc. 4. fit non naturalis vel per alterationem, vel per admiſtionem alienæ ſubſtantiæ. Dum igitur ſanguis factus eſt nonnaturalis,alio remedio corrigitur, dum factus eſt nonnaturalis per alterationem,& alio longè diuerſo, dum factus eſt nonnaturalis per admiſtionem alienæ ſubſtantię: ſed quomodo fiant in ſanguine alterationes,& quomodo fiant admiſtiones,paulo infra.

Si de plenitudine loquamur potius conſiderabimus ſanguinis plenitudinem quo ad vaſa,quam illam,quæ dicitur quo ad vires;hæc diſtinctio eſt Gal.2.de natura humana com. 1. vbi diuidit plenitudinem in illam,quæ dicitur quo ad vaſa, & in illam,quæ dicitur quo ad vires,quę eſt quando humores corrumpuntur,dicitur quo ad vires,non quod ſint multi, & copioſi humores,ſed quia ob eorum corruptellam vires ita grauentur , vt ab ipſis ſentiantur perinde ac ſentitur magna humorum bonorum plenitudo.

Pręterea alia eſt plenitudo totius,& alia partis:hanc diſtinctionem tangit Gal. lib. de cur.ra.per ſ.m.cap.11. loquens de ſuppreſſis menſibus: quia dum ſupprimuntur menſes ob plenitudinem totius, quæ in venis magnis ſit: tunc ſecta vena cubiti menſes deinde mouentur : ſi verò ſupprimantur ob plenitudinẽ partis,ideſt venarum ad vterum pertinentium, tunc non ſecatur vena cubiti,ſed ipſa ſaphena,

Quo

Quo ad polyæmiam ideſt quo ad ſanguinem quantitate nimia peccantem: Ex hac fieri poſſunt praua,& lęthalia accidētia:Gal.enim 4.de ratione uict. comm.23. 26.& 27.proponit quatuor mala exitioſa, in quæ cadere ſolent qui nimiam ſanguinis quantitatem habent.

Quorum primum eſt uaſorum intercep tio: quia ob ſanguinis multitudinem interdum adeo repletę sūt uenę,ut impedito ſpiritus,& ſanguinis tranſitu derepente ſequatur sāguinis corruptella,& mors.

Inde Gal. proponit ſecundum malum, nempè quod à ſanguinis multitudine nimia oriatur calidi natiui ſuffocatio, & extinctio, unde ſequuntur(ait) epilepſiæ, apoplexiæ, ſyncopes cardiacę apnęę aphonię, & mortes repentinę.

Tertium malum ob nimietatem sāguinis colligitur ex 4.de ratione uic.com.27. quod eſt totius maſſę ſanguineę putrefactio,quia prohibita perſpiratione ob ſanguinis nimietatem, illicò ſuboritur putredo.

Quartum malum eſt uenarum ruptura ut animaduertit Galenus loco citato, & lib.de bono corporis habitu.

Si verò ob nimietatem ſanguinis non oriātur quatuor mala exitioſa propoſita, fient ſaltem melancholici; Gal. enim 3. epid. 3.comm.71.ait, Qui habent multum ſanguinis fiunt melancholici; ratio eſt; quia ubi eſt multus ſanguis, ibi eſt multa fæx; bonus conſumitur, fæx uerò relinquitur;unde melancholia.

Quo pacto uerò cognoſcatur, quando ſanguis copia peccat:id certè non ex unico ſigno,ſed ex multorum ſyndrome colligitur; ſyndrome deſumitur a ſex ſignorum fontibus, nempe à ſubſtantialiter inhærentibus,ideſt a quatuor primis qualitatibus, quæ tactu dignoſcuntur. Ab his quæ neceſſariò accidunt. A neceſſariò conſequentibus. A iuuantibus, & lædentibus,& ab exeuntibus.

A ſubſtantialiter inhærentibus; ſicuti Hippocrates 4. de ratione uic. 26. dicit, frigus partium extremarum indicare polyæmiam.

Ab his quę neceſſariò accidūt; hęc ſigna,quę uocātur neceſſariò accidētia per tinet ad cōpoſitionē, uidelicet ad magnitudinē,ſitum,nume rum,& figuram:ſi de magnitudine loquamur, Galen.1.de humoribus comm.1.& 3.in 6.epid. 29. dicit venas elatas, & eminētes inter alia ſigna indicare polyæmiam: ſubdit Galenus eodem comm. de muliere emaciata, quæ collegerat multum ſanguinis ob menſes multo ante ſuppreſſos, cui detraxit multū ſanguinis,licet fuerit emaciata: venas tamen elatas habebat: eius extenuatio non ab inanitione,ſed a repletione facta fuit: Ecce quod etiam in corpore emaciato venæ latæ, & eminentes indicant ſanguinis copiam.

Ab his quæ neceſſariò conſequuntur Hippocrates & Galenus 4.de ratione uic. in ac. 26. idem colligunt; quia dicunt faciei rubores indicare ſanguinis copiam; Similiter Gal.2. de temperamentis 4. inquit,habitum carnoſum,ſeu carnis abundantiam indicare ſanguinis copiam. Pręterea lib. aduerſus Eraſiſtratum ait, ſanguinis copiam caput replere, & tenſionē in brachijs efficere; rubores, habitus carnoſus, & tenſio facta in brachijs à capitis repletione ſunt ſigna neceſſariò conſequentia illam temperaturam,quæ polyemiam facit.

Ab operationibus lęſis cognoſcitur polyæmia: ex Hippocrate, & Galeno 4. de ratione uic.26.oculorum immobilitas, & dentium ſtridor idē indicant. Prætereà 1. de natura humana 39.& 2.de humoribus 30. dicit Gal. ſimplicitatem, & ſtoliditatē oriri a ſanguine,& polyæmiam indicare, ſicuti animi acies,& intelligentia indicāt bilem,ac firmitas,& prudentia melācholiam. Denique eſſe ad riſum profuſos,incontinentes, & imprudentes, colligimus ex Galeno indicare polyæmiam.

Ab exeuntibus, habemus lac, & ſemen copioſum, ex Galeno 15. de Vſu P. c.10. indicare polyæmiam.

A iuuantibus & lædentibus quinq; loci deſumuntur idem indicantes: quorum primus eſt ab euacuatione;ueluti ſi è naribus ſummo cū beneficio multus ſanguis effluat; uel ab hæmorrhoidibus, uel ab utero, indicatur polyæmia. Secundus locus eſt ab alteratione; quia ea quæ exſiccant,& refrigerant diminuunt ſanguinē: ea uerò quæ moderatè calefaciūt, & humectant accumulant. Tertius locus à ieiunio deſumitur; nam ex Galeno 3.in 6. epid.

epid. 28. ſi ieiunium tollit ſitim, & laſſitudinem, indicatur polyæmia. Quartus locus eſt à ſomno deſumptus: quia ſi per ſomnum tollitur ſitis, & laſſitudo: indicatur ſanguinis copia: quia ex Gal. 3. in 6. epid. 23. ſomnus tollit ſitim: quia ſanguis humectat partes internas, quas petit. Quintus locus deſumptus eſt à morbis, qui fiunt à copia ſanguinis, de quib. Hipp. & Gal. agunt 4. de rat. vic. in ac. 26. qui ſunt oculorum immobilitas: manuum porrectiones: ſpirituum interceptiones: aſphixia.

Addimus nos maximas hæmorrhagias: venarum rupturas, ſuffocationem calidi innati, putrefactionem totius maſſæ ſanguinis, & apoſtemata exquiſita indicare ſanguinis copiam.

Præterea quæ ab Hippoc. proponuntur tex. 27. eiuſdem libri ſunt accidentia ob ſanguinis putrefactionem, vertigines, aphoniæ, conuulſiones, epilepſiæ, & paraplexiæ, quæ eſt vnius partis non principalis paralyſis: vnde ob interceptiones ſanguis priuatur calore, & vt dicit Gal. tamquam in cadauere concreſcit. Ex his morbis animaduertimus ſanguinem in venis copia peccantem, quo animaduerſo ſtatim remedium ſpecificum intelligimus eſſe phlebotomiam.

Præterea ſanguis quoq; peccat quantitate, quando eſt debito paucior, nempe, vt vix ſufficiat pro totius corporis nutritione. Superius propoſuimus ſex fontes ſignorum indicantium ſanguinem copia peccantem. In hoc loco verò, cum oppoſitorum eadem ſit diſciplina, facilè ex ſignis oppoſitis colligemus quando ſanguis erit iuſto paucior.

Ceterum non eſt omittendum ſignum indicans paucitatem ſanguinis propoſitũ ab Auicen. doc. 3 c. 2. primæ fen. quod his verbis exprimitur, „Minorari ſanguinis generationem, & aliorum bonorum humorum ob venarum meſeraicarum obſtructionem. Per bonos humores Auicennas intelligit bilem, & melancholiam naturalem: ſi de bile naturali loquamur, hæc per obſtructionem meſeraicarum fit mordacior, & facile putreſcit. Si de melancholia naturali per obſtructionem fit accidior, & acerbior.

Quo ad ſanguinem nonnaturalẽ Auicen. doct. 4. c. 2. in 1. fen. docet quomodo fiat: inquit enim in generatione ſanguinis reſultare quinque excrementa, duo naturalia, & tria nonnaturalia. Duorum naturalium: Primum excrementum eſt bilis, quæ mittitur ad veſicam felleam.

Secundum eſt melancholia, quę à liene attrahitur. Trium verò nonnaturalium reſultant dum ſanguificatio redditur deprauata, vel diminuta: dum eſt deprauata, pars tenuior ſanguinis vertitur in bilem flauam, ſed vitioſam: craſſior verò in melancholiam vitioſam, quæ fit ex ſanguine craſſo aduſto. Si verò ſanguificatio eſt diminuta, reſultat tertium excrementum videlicet pituita ipſa.

Deinde Auicen. loc. cit. diuidit ſanguinem nonnaturalem in nonnaturalem factum per alterationem, & in nonnaturalem factum per admiſtionem alienę ſubſtantiæ; ita vt in hoc ſecundo nonnaturali per admixtionem ſanguis ex ſe ſit bonus, optimus, & naturalis; ſed redditur malus per admiſtionem mali humoris. Nonnaturalis per alterationem fit, quãdo redditur iuſto calidior, vel frigidior, vel humidior, vel ſiccior.

Cauſas verò calefacientes ipſum ſanguinem, vult Gal. lib. de cauſis morborum c. 2. eſſe has quinque, uidelicet alimenta calida, adhæſum rei calidæ, motum, prohibitam perſpirationem, & putredinem.

Cauſæ uerò refrigerantes eodem lib. de cauſis morborum cap. 3. ſunt ſex nempe nimius motus, qui reſoluendo calorẽ refrigerat, nimia quies, alimentum frigidum, adhæſus rei frigidæ, nimia obſtructio, & nimia rarefactio. Paſſiuæ uerò qualitates reddere poſſunt ſanguinẽ humidiorem, aut ſicciorem, ob hepatis uaria temperamenta; ſanguis tamen nõ poteſt per alterationẽ conuerti in atram bilem excedentem; quod patet; quia Gal. ſexto in ſextum epid. 21. habet hæc uerba, „ſanguis eſt adeo naturæ amicus, ut nunquã ita putreſcat, ut fiat atra bilis, intelligendo per atram bilem illam factam ex aduſtione flauæ; quia certũ eſt partem craſſiorem ſanguinis (ut dictum eſt) poſſe cõuerti in melancholiam aduſtam. Dum uerò Auicen. doctrina quarta loco citato dicit, partem tenuiorem ſanguinis conuer-

uerti in bilem: addit, dupliciter poſſe conuerti, videlicet per putredinem, vel per aduſtionem. Quod verò putredo conuertat partem tenuiorem ſanguinis in bilem: & partem craſſiorem ſanguinis in illam atram bilem, quæ carbunculos valde rubros efficere poſſit Gal. quoq; confirmat 2. de criſibus c. 12. Quod verò non ſolum putredo, ſed etiam aduſtio ſine putredine conuertere poſſit partem tenuiorem ſanguinis in bilem, & craſſiorem in illam atram bilem, quæ poſſit efficere carbunculos propoſitos, docet Galenus 2. de diff. feb. cap. 9.

Præterea ſanguis duobus modis putreſcere poteſt, nempè vel ſub aliena forma, vel ſub propria: ſub aliena, veluti quando pars tenuior per putredinem conuertitur in bilem: ſub propria, veluti quando ſanguis, vel in pus conuertitur, vel putreſcit ſine alia conuerſione, cuius finis tunc non eſt bilis, vel atra bilis, ſed cinis.

Ex hac Theorica colligimus dari duplicem febrem ſynocham, vnam eſſe periodicam, aliam continuam non periodicam. Periodica fit dum putreſcit ſub aliena forma: dum verò pars tenuior vertitur in bilem, fit ſynocha, quæ habet quandam periodum de tertio in tertium: dum pars craſſior vertitur per putredinem in melancholiam, eius periodus eſt de quarto in quartum. Continua verò non periodica eſt alteratio ſanguinis ſine conuerſione in alios humores: hæc tollitur ſolum per phlebotomiam, & vocatur ephemera re, & non nomine. Ecce quomodo ex ſpecificis affectibus ſanguinis colligi poſſint ſpecifica remedia.

Si verò ſanguis reddatur iuſto frigidior, & humidior, corpus ſtatim tendit ad cachexiam, vel hydropem, vel œdemate aliquo opprimitur in quauis parte, præterquam in iecore, quod colligitur ex ipſo Gal. 4. de præſag. ex pul. cap. 4. vbi ait, iecur non eſſe œdematis capax, quod multi non animaduertunt.

Subdit Auicen cap. citato de ſanguine facto non naturali per admiſtionem alienæ ſubſtantiæ, quod commiſtio duplex fit, alia ex ſanguine alioqui bono, & ex humore prauo aliunde veniente: alia fit mixto intus facta in maſſa ſãguinea: veluti ſi per aduſtionem, vel putredinem pars tenuior verſa ſit in bilem, fit mixtio ex ſanguine, & bile intus facta, ideſt in ipſa maſſa ſanguinea.

Ex hac Theorica practici hęc duo conſiderant. Primum an ſanguis à prauis ſuccis aliunde venientibus ipſi ſanguini commixtis ſit vitiatus, vel ſine vitio conſeruetur, ſecundum, an praui ſucci qui ſunt in ſanguine ſint facti praui in ipſa maſſa, vel ita praui aliunde peruenerint ad ipſum ſanguinem. Vtraque conſideratio eſt neceſſaria, quia vtraque variat curationem, & ex vtraque remedia ſpecifica colliguntur.

Denique ſanguis miſcetur vel cum pituita, vel bile, vel melancholia. Dum miſcetur cum bile ſolet efficere eryſipellas, quia tranſit per venas exiles. Si cum pituita per venas maiores. Hinc Gal. 4. aphoriſmorum 34. loquens de angina dicit, ſanguinem bilioſum facilius efficere inflammationem laryngis, quam inflammationem faucium. Sanguinem verò pituitoſum viceuerſa, facilius videlicet efficere inflammationem faucium, quã laryngis: ratio eſt quia venæ laryngis sũt tenues, & exiles: venæ uerò faucium sũt maiores. Valeant qui anatomiam non uident, quia neq; intelligunt ſpecificas differentias affectuum, ut oſtendimus 3. meth. uitandorum errorum neq; remedia ſpecifica inuenire unquam poſſunt.

CAPVT X.

De remediorum inuentione deſumpta à ſpecificis affectibus pituitæ.

Affectus ſpecifici, qui obſeruãtur ob pituitam, ſunt illi, qui nobis inſeruiunt pro inueniendis remedijs: ſed tales ſpecifici haberi non poſſunt, niſi pituitam diuidamus in ſpecificas differẽtias, ſicuti Auicen. c. de humoribus in prima fen. ubi poſt ſanguinem ſtatim diuidit pituitam in naturalem, & non naturalem.

Naturalis pituita dicitur ſemiſanguis: de hac loquens Gal. 2. de ratione uic. com. 30. ait: pituita naturalis cum chylo conuertitur in ſanguinẽ. Idẽ confirmat l. de atra bile c. 8. Hæc pituita in quolibet ſaniſſimo, & robuſtiſſimo ex cibis genera-

neratur, quod patet experientia, quia in robuſtis,qui ſponte uomunt,illa obſeruatur. Hæc eſt æquè utilis, ac chylus. Hæc æquè citò conuertitur in ſanguinem, ut chylus. Hæc pituita ex eodem Gal. 2. de ratione uic. 30. non ſolum ex cibis pituitoſis, ſed ex optimis,& ſaluberrimis fieri poteſt.

De hac pituita naturali loquens Gal. 1. de plenit.c.11. ait,„ſi hæc pituita naturalis copia peccat, efficit homines ſomnolentos,& pigros:quemadmodum nimia ſanguinis naturalis copia efficit laſſitudinem tenſiuam, corporis pigritiam, & reddit homines ſimiliter ſomnolentos. Alia uerò ſigna indicantia copiam naturalis ſanguinis propoſuimus,tùm in commentarijs noſtris artis medicinalis, tùm in Auicennæ commentarijs.

Quo ad pituitam nonnaturalem, ex Auicenna cap. de humoribus doctrina quarta octo ſunt ſpecies: quatuor ſunt ex parte ſubſtantiæ: quatuor uerò ex parte ſaporum. Ex parte ſubſtantiæ ſunt pituita aquoſa,mucoſa,uitrea,& gyſpea.

Ex parte ſaporum ſunt acida, ſalſa, pontica,& dulcis.

Quo ad pituitam aquoſam notandum, quod niſi euacuetur, fit mucoſa, & mucoſa deinde fit uitrea, & uitrea tandem degenerat in gypſeam. Deinde notandũ eſt, pituitam aquoſam ualde differre ab aqua hypropicorum: quia pituita aquoſa eſt capax coctionis: aqua uerò hydropicorum eſt omnino coctioni rebellis,quia aqua hydropicorum non eſt pituita, ſed uocatur crudus ſuccus.

Differentia inter pituitam, & crudum ſuccũ maxima eſt:quia omnis pituita nõnaturalis eſt receſſus à naturali,& omnis nonnaturalis pituita in ſua origine fuit capax coctionis:crudus uerò ſuccus neq; in ſua origine,neq;poſt fuit unquam coctioni capax,ſic aqua hydropicorum neque in ſua origine, neque poſt fuit capax coctionis: ideo nullo modo dici poteſt pituita; pituita gypſea in ſua origine fuit capax coctionis: ideo dicitur pituita: illa enim facta eſt immediatè ex uitrea, uitrea ex mucoſa,mucoſa, ex aquoſa, quæ in ſua origine conuerti poterat in alimentum, quod de crudo ſucco dici non poteſt, ſed quomodo fiat crudus ſuccus, infra declarabimus.

Quo ad pituitam mucoſam, inter cæterea incommoda Gal. 5. aphoriſm. comm. 72. loquens de cauſis ſterilitatis, inter illas proponit mucoſam pituitam;ibi enim proponit has quatuor ſterilitatis cauſas; quarum prima eſt uenarum anguſtia; ſecunda, pituita mucoſa adhærens; tertia eſt uteri frigiditas, quamuis addat Gal. loco citato,quamlibet uteri intemperiem ſterilitatem efficere poſſe, quarta eſt ſanguis ualde humidus.

Parimodo Gal. in caſu uxoris Oœcitai in com. proponit 6. cauſas abortus inter quas proponit pituitam mucoſam ſub nomine cruditatis hoc modo. Prima eſt ſaltus. Secunda horrenda uidens. Tertia dolores magni, quarta medicamentum electiuum, quinta fluxus ſanguineus, & ſexta pituita illa mucoſa,de qua agimus.

Hæc mucoſa pituita ex Gal 5.de ſymp. med.c 9. efficit quoque ſcirrhos; ibidem tradit tres ſyrrhi differentias dicens alios fieri ex melancholia,alios ex pituita mucoſa,& alios ab utroque humore.

Præterea ubicumque reperitur pituita mucoſa laxat, & diminuit ualde retentricem facultatem; Hippoc. 6. aphor. 59. dicit,„ quibuſcumque à coxendici dolore excidit coxa, & rurſus incidit in ijs mucoſa pituita ſuperuenit, Gal. in com. habet hæc ferè uerba „ Ab hac pituita mucoſa ligamenta reddi laxiora;ideo à cauitate articulum facilè excidi, quamuis rurſus non cum difficultate incidat.

Inſuper Gal. loquens de hac pituita quæ eſt illa, quæ ſolet efficere ædemata quarto de præſag.expul.cap.4. dicit hanc non penetrare iecur, ideo iecur non eſſe œdematis capax; comprobat hanc ſuam opinionem; qnia læſo iecore nunquam fiunt pulſus molles; ſi penetraret iecoris ſubſtantiam, procul dubio pulſus fierent molles:ſubdit Gal. antequam hæc pituita mucoſa penetret minutiſſimas uenas meſeraicas,ita alteratur, & ſuperatur, ut in ſanguinem conuertatur, hanc Galeni doctrinam uideo paucos animaduertere cùm ſæpiſſimè dicant plurimi, iecoris ſubſtantiam pituitoſa,& mucoſa materia eſſe infarctam, quod fieri non poteſt.

Quo ad pituitam uitream; hæc excitare ſolet dolores uehemen... Gal.

2. de cauſis febrium 9. habet hæc verba „ ſi pituita vitrea in loco calido mouetur excitat vehementiſſimos dolores: hinc dum in collo inteſtino moratur, dolores collici vehememtiſſimi excitantur. Idem confirmat Galenus 2. de loc. aff. 5. vbi loquens de doloribus collicis vehementiſſimis inquit „ Iniecto per clyſterem rutacæo oleo excreta fuit pituita vitrea, quæ eſt frigidiſſima, & talis ſēſu tactus percipitur. Parimodo Galenus 1. de ſymp. cauſis 7. in fine concludit pituitam vitream eſſe valde frigidam.

Auicennas doct. 5. cap. 1. loquens de pituita vitrea ait vitream interdū eſſe acetoſam, interdum inſipidam. Si fiat cōparatio inter inſipidam pituitam, & acetoſam. Inſipida eſt frigidior acetoſa: quia acetoſū nō fit ſine ebbulitione, ac ebbullitio non fit ſine aliquo externo calore.

Dolores collici, qui à pituita vitrea fiūt ſupponunt aliquem calorem: quia illa vetrea, quę facit illos ſęuos dolores collicos, qui reuera non ſunt pungitiui, vel extenſiui, ſeu perforatiui, nō eſt inſipida, ſed acida, ex qua in ipſa ebbulitione ab aliquo calore eleuantur flatus, qui penetrant tunicas colli inteſtini: illaſque tanto cum cruciatu diuellunt, vt interdūm interrimant patientes: Ecce quod niſi adſit aliquis calor, flatus non fiunt: ideo Galenus 6. epid. 3. comm. 14. habet hæc „ Res valde frigida non generat flatus, ſed ſolum illa, quæ eſt particeps caloris, flatus generare poteſt. Hinc ob vſum immoderatum vini glacie refrigerati ceſſant flatus, licèt ad maiora mala illud frigus corpora diſponat.

Non tamen laudantur illi, qui in doloribus à flatu prodeuntibus ſunt adeo ſoliciti in calefaciēdo intus, & extra: dolores enim ob colorem promptius excitantur: ratio proponitur ab ipſo Galen. 12. meth. ca. 8. vbi inquit calidas perfuſiones liquare humores, atque illos conuertere in flatus.

Senes decrepiti abundant hac pituita uitrea: quia pituita alimentalis, quæ in alijs ætatibus conuertitur in alimentum, in ſenibus decrepitis conuertitur in pituitam uitream, quæ illos nutrire nō poteſt. De his ſenibus Oribaſius loquens inquit dum febricitant ex neceſſitate debent in acceſſionibus cibari: quia illorum pituita eſt uitrea, quæ ni ipſis non conuertitur in alimentum, ideo ſæpè & importunè cum ferè certo mortis periculo debent cibari, quod quā ſit perniciosūm docet etiā Hippocrates 11. aphoriſmo primę ſectionis.

Quo ad pituitam gypſeā; hæc eſt ueluti lapis, quę in articulis colligitur, podagrā incurabilem facit: ſi in renibus, & ueſica facit calculos. Hæc ſolum generatur ex uitrea, ubicumque diu moratur. Galenus 1. de loc. aff. 5. refert in collo inteſtino in lapidem conuerti poſſe nempè gypſeum, ob pituitæ uitreæ moram. Parimodo in brōchijs pulmonis à uiſcoſa pituita facta uitrea ob moram faceſſit in gypſeam.

Dū igitur uitrea ſeu mucoſa pituita eſt in iūcturis, iuncturę nullo pacto sūt calefaciēdæ, quia ut optimè sētit Hugo Senēſis eadē uiſcoſa pituita, reſoluta parte eius tenuiori, in gypſeam faceſſit: ideo maximè damnat balnea ſulphurea in ijs, qui iuncturas omninò liberas non habent, quoniam etiā aquoſa pituita in iuncturis per hæc balnea craſſeſcit, & abire poteſt in gypſeam & nodoſam podagram, quam ſoluere eſt impoſſibile.

Ecce quomodo noſtratum plurimi maximè lædunt patientes podagricos: tùm quia calefaciūt iuncturas oleis, & alijs topicis calidis; tùm quia mittunt ad balnea iſta calida miſeros patientes, qui horum medicorum incuria properant ad nodoſam podagram. Ecce quod remediorum inuentio depēdet quoque ex diſtinctione humorum in ſpecificas differentias.

Quo ad quatuor pituitas ex parte ſaporum ab Auicenna doc. 4. c. 1. iſtę proponuntur; ſalſa, acida, dulcis, & pontica.

Quo ad ſalſam pituitā; ſalſedo ex Ariſtotele 4. ſec. problem. 13. fit à cauſa calida abſumente partem dulcem; ſic ſudor fit ſalſus, quia à calore excitāte ſudorem reſoluitur in halitum inſēſibilem pars dulcis; Galenus loquens de ſale 11. de ſimp. medicina dicit fieri ex parte terreſtri aduſta: quamuis Galenus 2. de facul. nat. 8. dicat, quod quæ immodicè coquuntur prius fiant ſalſiora: deinde amariora. Idem confirmat Auicennas doc. 4. ubi agit de pituita ſalſa.

Dum uero Galen. & Auicennas proponūt duas cauſas ſalſedinis, nempè pu-

tredinem,& ichorem ſalſum,dicimus cõſideraſſe ſalſedinem, vt medicos, non vt Philoſophos: quia Philoſophi ſemper dixerunt portionem terream aduſtam eſſe veram & immediatam cauſam ſalſedinis: dicimus vt medicos: quia medici pro ſcopo habent remedia, alia .n. remedia conueniũt ſalſedini factę à putredine, & alia à ſalſedine facta ab humore ſalſo producto a re aduſta,quę fit vel cinis,fuligo,vel alia res aduſta;quoniã res aduſta eſt cauſa interna ſalſedinis:putredo verò eſt cauſa efficiens externa. Centum enim poſſunt eſſe cauſæ externæ ſalſedinis ipſius pituitæ,ſicuti putredo,cibi ſalſi, mora pituitæ: quia per moram reſoluitur tenue & interim terræ portio aduritur, quæ ſi permiſceatur pituitæ aquoſæ illicò ſalſa fit. Itidẽ vicinitas rei calidæ, motus nimius, obſtructio, & quælibet alia anguſtiæ ſpecies,quæ prohibet perſpirationem poteſt eſſe cauſa ſalſedinis, ſed externa: omnes enim iſtæ cauſæ ſub vnica calefaciente, & adurente terreas portiones cõtinentur,quæ proxima,& immediata eſt.

Dum Auicennas dixit pituitam ſalſam fieri, vel à putredine, vel a re aduſta, voluit tangere duas miſturas,vnam,quæ eſt intus facta,quę fit a putredine in ipſamet pituita;& aliam, quæ dicitur extra facta, quæ fit à ſeroſa humiditate ſalſa, quæ deforis aduenit,vt permiſceatur pituitæ: hæ miſturæ variant curationẽ: quia alio modo tollenda eſt ſalſedo in pituita, ſi facta ſit a putredine;& alio longè diuerſo,dum pituitæ permiſcetur portio terrea aduſta. Ecce quod remediorum inuentio ſolum colligitur ex diſtincta, & ſpecifica affectione,& non à generica.

Hinc Auicennas doc.4. c.de humorib. dicit ſalſam pituitam fieri, vel per alterationem, uel per admiſtionem portionis rei aduſtæ. Per alterationem fit pituita ſalſa, vel dum putreſcit, vel dum diu in aliqua corporis parte moratur, per quam morã reſoluitur tenue, & dulce & relinquitur terreum excalefactum, quod conſtituit ſalſedinem.Hinc fit,quod ſi pituita in capite per moram,vel per putredinem, vel per alias cauſas(quæ centum eſſe poſſunt)fit ſalſa,& ſtillet in pulmonẽ, poteſt corrodendo efficere phthiſim: ſi in venas maiores, febres ardentes, uel ſyncopem minutam, ſi in vniuerſum corpus confluat, & ad cutim expellatur facit pruritus externis remedijs ineſpugnabiles.

Quo ad pituitam acidam, hæc quoque fit uel per alterationem ideſt per ebbulitionem,uel per miſtionem alienæ ſubſtãtiæ acidæ: fit acida per ebbulitionẽ, dum portiones terreæ excalefactæ miſcentur aquoſæ pituitæ. Hinc pituita dulcis, & omnes ſucci dulces in loco calido deteti, niſi in ſummitate vaſorum ponatur olei pauxillum, egreditur aqua vitæ, & ſtatim ebbulliunt, & mox aceſcunt: hoc certè bene ſciunt, qui à vino ſeparant aquam vitæ:quia dum aliqua portio per deſtillationem ſeparatur, uinum quod remanet ſtatim acidum fit. Fit quoque acida pituita per admiſtionem ichoris melancholici:melancholia enim ex Galen.3.de loc. affect.7. in tota maſſa reſpondet tartaro, quod acidum eſt.

Pręterea ſciendum,tres eſſe differẽtias acetoſitatis; unam ante maturationem; qualis eſt in agreſta, in multis fructibus immaturis,& in ipſo ventriculo,dum cibus manet crudus,& incoctus:alia acetoſitas fit per maturationem uel coctionem ſicuti eſt acetoſitas limonum, & acetoſitas melancholiæ. Tertia acetoſitas fit poſt maturationẽ, ut eſt acetum vini, vel acetum ſuccorum dulcium. Quod verò melãcholia naturalis habeat acetoſitatem per coctionem,patet ex Gal.3.de ratione uic.38.& 5. de vſu P. 5. ubi vult eſſe acidam,& aliqua ex parte acerbam.

Simiter Auicennas cap. de humoribus vult, quod melancholia habeat ſaporem medium inter acidum,& acerbum; Ergo talem aciditatem habet per maturationem,quia illa aciditas,quæ eſt ante maturationem eſt vera acerba ſeu pontica, illa verò quę eſt poſt maturationem eſt ualde acida,& hæc aciditas eſt illa quæ pertinet ad melancholiam aduſtam,& aſſimilatur aceto acerrimo; de hac enim Gal. 3. de loc. aff. 7. loquens ait,, In terram coniectam excitare bullas,& eſſe ſimilem aceto acerrimo.

Cauſæ acetoſitatis referẽdæ ſunt in has duas,nempè in materialẽ,quæ eſt humor aquoſus,vbi enim talis aquoſitas non eſt, non fit aciditas, ut in oliuis, & corimbis lauri, & iuniperi, uel ubi aquoſitas igne,

uel

vel inſolatu abſumpta eſt, acetoſitas non fit. Cauſa verò efficiẽs acetoſitatis eſt calor imbecillis vel extrinſecus, qui talis eſt, dum ſpiritus exhalant.

Ex hac Theorica tres ſcopos ad prohibendam acetoſitatem colligimus, quorũ primus eſt amouere illa, quę reddũt ventriculum imbecillum, cuiuſmodi ſunt nimius coitus, & nimię vigiliæ: nihil enim magis conſeruat calorem ventris, quam ſomnus moderatus. Præterea animi paſſiones reddunt ventriculum imbecillum, tùm quia diſtrahunt calorem vitalem influentem ad ventriculum, tùm quia ipsũ ſpiritum corrumpunt, qui cum innato ad faciendam concoctionem conſpirat. Secundus ſcopus eſt conſeruare calorẽ proprium, ne exhalet, applicando ventriculo omentũ ſuile, vel caſtrati: tertius eſt euacuare aquoſam pituitam, ſine qua in ventriculo neque ebbulitio, neque acetoſitas fieri poteſt, euacuatur pillula de nitro, uel ſalapa.

Cuius uero temperaturæ ſit acetoſitas quatenus acetoſitas eſt: in commentarijs noſtris primę ſen. queſt. 73. ſatis ſuperque declarauimus, & cui ſubiecto primò, & ſe conueniat: quam queſtionem quiſque legere poterit. Ecce quomodo ex diſtinctione cauſarum diuiſione uſq; ad ſpecificas differentias remedia ſpecifica colligi poſſint.

Demum colligendum eſt, quę ſymptomata fiant à pituita acida: Galenus igitur 2. de diff. f. c. 6. loquens de acida de pituita acida; per corporis partes ſenſu præditas, ait pituitam acidam efficere rigores ſine febre. Præterea iſte rigor ſine febre obſeruatus eſt ab Hippocrate in Vxore Epicratis, de quo caſu mentionẽ facit in Epidemicis, & Galen in comm. ait, rigorem ſuperuenientem uxori epicratis ſine ſucceſſione caloris factum eſſe à pituita acida.

Accedit quod ſi pituita acida parum putreſcat fit Epiala: ſi multo magis putreſcat, fit febris ſyncopalis humoroſa, & præcipuè si acida, & uitrea ſimul mixta ſint.

Si uerò pituita fiat acida non per putredinem, ſed per mixtionem ichoris melancholiæ aduſtæ, inde naſcitur rigor cũ febre: ſi per mixtionẽ ichoris melancholię naturalis quę eſt frigida & ſicca, fient rigores ſine ſucceſſione caloris: ſi uerò putreſceret, efficeret hemitriteum. Demum hæc acida pituita ex Galeno lib. de plenit. 11. eſt quoque illa quę efficit homines famelicos.

Quo ad pituitam dulcem: hæc ſimiliter fit dulcis, uel per alterationẽ, uel per admixtionem alienę ſubſtantiæ. Per alterationem fit à frigido immoderato, quod impedit ebbulitionem, unde fit dulcis inſipida.

Fit dulcis per admiſtionem alienę ſubſtantię id eſt ichoris ſanguinei, hæcque eſt pituita dulcis manifeſtæ dulcedinis: quia ſolus ſanguis, & eius ichor efficiunt manifeſtam dulcinem.

Sed notandum, manifeſtam dulcedinem (quę ſolum in ore reuera animaduertitur) duplicem eſſe uidelicet moderatam, uel immoderatã: moderata fit ab ichore ſanguineo naturali; hæcque ex Galeno lib. de plenit. 11. facit homines ſomnolẽtos; immoderata uerò dulcedo fit ab ichore ſanguineo putrefacto, & hæc dulcedo immoderata eſt ſimilis dulcedini liquiritiæ, quæ eſt adeo nauſeabunda, ut patientes non nutriantur, ſed in atrophiã tendant, niſi præſto præbeamus ter uel quater in die ſpiritum olei calchantini in iuſculo parui pulli, qui ſpiritus tollit putredinem, & inde ſtatim miteſcit inſignis & nauſeabunda dulcedo.

Quo ad pituitam ponticam id eſt acerbam, hęc fit talis uel per alterationem, uel admixtionem melancholiæ fæcalis.

Fit acerba per alterationem, dum pituita naturalis ita frigefiat, ut pars aquoſa ipſius acquirat qualitatem terream.

Fit acerba per admixtionem melãcholiæ fæcalis, quæ melãcholia ex ſua natura maximè eſt acerba. Hæcque pituita pontica per admiſtionem excitat uomitum tam acerbi ſaporis, ut dentibus ſtuporem inducat. Præterea ob eius frigiditatem ualde impedit coctionem: hocque colligitur ex Galeno 2. de humoribus commen. 30.

Notandum, acerbum duplex eſſe, uel intenſum quod ex Gal. 4. ſimp. 7. eſt terreum frigidum: talis ſapor obſeruatur in pituita gypſea, uel eſt acerbum remiſſum quod uocatur auſterum.

Prꝫterea Galenus loco citato ait, acerba interdum à calido efficiente reddi dulcia, vt in caſtaneis, quæ coctione, ſeu elixatione dulceſcunt.

Interdum acerba ab humido ſubtili, & à calore concoquente redduntur acida, vt dum matureſcunt limones, citri, mala punica, & mala medica, ideo acerbum eſſe frigidius auſtero, & auſterum acido, credendum eſt.

CAPVT XI.

De remediorum inuentione deſumpta à ſpecificis crudorum humorum affectibus.

GAlenus 1. de alimentis c. 2. ponit differentiam inter pituitam, & ſuccũ crudum: habet hæc verba „ vrinæ ſedimentum propriè vocatur crudus ſuccus, qui eſt puri ſimilis: ſed neque eſt graue olens, neque lentum, vt pus. Primo verò præſag. vlt. dicit ſedimentum eſſe corpus medium per negationem extremorum inter humorem, & pus: ergo nulla pituita propriè dici poteſt crudus ſuccus.

Præterea 2. de facul. nat. vl. dicit. mucum, qui à cera ſtillat, non eſſe propriè pituitam, ſed crudum ſuccũ: illa enim dicitur pituita, quę in ſua origine fuit pituita naturalis: hac ratione gypſea dicitur pituita, quia in origine fuit pituita naturalis, & nutritioni apta, itant crudus ſuccus dicatur ille, qui in origine effugit primam concoctionẽ, quę in ventriculo fit.

Hinc Galenus 4. de tuen. ſani. c. 4. & 3. de alimentis 33. dicit, crudum ſuccum propriè generari ex vſu piſcium cruſtaceorum: cauſa eſt, quia tales piſces in ventriculo magna ex parte effugiunt primam concoctionem.

Galenus 1. de ratione vic. comm. 18. loquens de crudo ſucco dicit, humores aliquos admittere coctionem, alios, ſicuti ſunt crudi ſucci, non admittere, qui verò nõ admittunt, dicit, eſſe euacuandos, quia eorum nõ eſt eſt expectanda concoctio, ſicuti eſt aqua hydropicorum, & ſimiles.

Preterea notandũ de generatione crudi ſucci, quod crudus ſuccus fieri poteſt vel defectu, vel exceſſu caloris prohibẽtis concoctionem: ſic vẽtriculus, iecur, & cerebrum generare poſſunt crudum ſuccũ defectu, vel exceſſu caloris.

Ventriculus defectu caloris generat crudum ſuccum ex prauo alimento, quod magna ex parte neque in chylum, neq; in pituitam naturalem conuerti poteſt, ſicuti ſunt piſces cruſtacei, qui ex Gal. 3. de alimentis 33. neque in chylum, neque in pituitam, & tanto minus in ſanguinẽ conuertuntur, ſed effugientes coctionem in vrinæ ſedimentum cedunt, ſicuti colligitur ex Gal. 1. præſag. ſi verò hæc cruditas in corpore retineatur, corpus diſponitur ad cachexiam.

Ventriculus quoq; caloris exceſſu efficit crudum ſuccum: nimirum quando cibi præcalidi, vel putridi conuertuntur, & in liquidas deiectiones faceſſunt, antequã chylus fiat, vnde Gal. 11. meth. 15. ait: ex errore primæ coctionis duo mala oriri: quorum primum eſt, quod ex cibo nulla vtilitas colligi poſſit ſecundum q uod cib. corrumpatur, & cũ corruptella expellatur aliquid prioris cibi bene c octi.

Iecur ſimiliter defectu, & exceſſu caloris efficit crudos ſuccos. Defectu, veluti quando ex intemperie frigida iecoris fit fluxus hepaticus, vel aliqua hydropis ſpecies. Parimodo exceſſu caloris iecur efficit crudum ſuccum, quando fiunt deiectiones bilioſiſſimæ, quæ ſunt crudæ.

Cerebrum defectu caloris efficit crudum mucum, qui ex Gal. 2. de facul. nat. vlt. non propriè vocatur pituita. Exceſſu caloris efficit crudum ſuccum ob intemperiem calidam cerebri, vt obſeruauit Gal. in Matrona Romana 5. meth. 13. in qua catarrhus acris deſcendebat in pectus cum magno phthiſis periculo.

Sed certè non omnes animaduertunt, quando catarrhus fit à crudo ſucco: & quando pituita, quod pro remediorum inuentione eſt obſeruandum, quia curatio varia quoq; fit. Quare ſciendum eſt, quod quinque modis, & à quinque cauſis fieri poteſt catarrhus.

Primò fit catarrhus vt dicit Ariſt. 2. de part. animalium 7. eo modo quo fiunt imbres in magno mundo, nempè per vapores, qui in parte ſuperiori condenſantur, vt in pluuiam cedant. Dicimus catarrhum factum à uaporibus eſſe crudũ ſuccum, & non pituitam, quia omnis pituita in prima origine fit in uẽtriculo, ſic Gale-

lib.

lib.de atra bile 8.dicit pituitam fieri in vẽtriculo;alios tres humores in hepate.

Secundo loco fit catarrhus ex Galen.2. de diff.feb.ult.dum caput per ſe eſt lęſum, quo caſu licet ſanguis excurrens ad ipsũ cerebrum nutritionis gratia ſit ſaluberrimus;tamen ratione intemperiei ipſius capitis ipſe ſanguis aliqua ex parte in crudum ſuccum faceſſit.

Tertio modo fit catarrhus,dum ſanguis eſt vitiatus, quo caſu poteſt contingere, quod caput ex ſe ſit bene ſanũ, nihilominus ſanguis ad nutritionẽ capitis deſtinatus ſit ita vitiatus, vt in capite aliqua ex parte in nutrimentum,& aliqua in crudũ ſuccum degeneret. Hinc Galenus loco proximè citato de diff. feb. vlt. ait catarrhum fieri vel capite lęſo,vel ſanguine vitiato. Quod verò ſanguis vitiatus non ſit excrementum pituitoſum patet,quia ſanguis nõ poteſt conuerti in pituitam: quoniam nõ datur hic retroceſſus, ut ſanguis rurſus fiat pituita; hoc enim repugnat actioni caloris.

Quarto loco fit catarrhus dum per fibras eſophagi aſcendunt excrementa vẽtriculi: quæ deinde colliguntur ſuper os maxillę ſuperioris quod pallatum componit,illiſq; vacuis repletis ſenſim excurrũt per latiſſima oculorum foramina ad ipsũ cerebrum.Nos dicimus,quod ſi iſte catarrhus ſit à pituita non ſit crudus ſuccus: ſi ſit ex piſcibus cruſtaceis eſſe crudum ſuccum omninò incapacem coctionis.

Quintò fit catarrhus ex Galen.9.de vſu p.c.1.dum meatus cerebri ſunt obſtructi: vnde detentũ cerebri alimentũ in catarrhũ cõuertatur,licet nulla intẽperie cerebrũ vexetur.Cognoſcitur hic catarrhus,ſi nares ſint impeditę,&ore aperto dormiat.

Ex hac Theor. de catarrho colligimus ſpecifica remedia,quia ſi fiat à crudo ſucco purgantia in principio ſine vlla pręparatione dari poſſunt: quia hic catarrhus, neque pręparationis, neque coctionis eſt capax:ſi verò fiat catarrhus ex pituita,vtimur pręparãtibus,donec appareant ſigna coctionis. Dum Hippocrates aphoriſmo 22.primę ſec. dixit concocta medicari,nõ intellexit de crudo ſucco, cuiuſmodi eſt ſeroſitas hydropicorũ, vel catarrhus factus ex vaporibus, qui ſemper liquidus eſt,ſed intellexit de humorib. qui poſſunt cõcoqui: ſic dũ in febrib. bilioſis vtimur ante pharmacum pręparantibus, illis vtimur pro pituita obſtruente ipſos meatus, quæ eſt capax coctionis, dũ enim bilis eſt liquida & nulla ſit obſtructio poſſumus in principio quoq; electiuè purgare, ſicuti natura ipſa interdum ſua ſponte id efficere ſolet.

Multi ſcripſerunt de crudo ſucco, ſed inter cæteros Valerius Martinius in ſuo doctiſſimo libro de medicinæ practicæ collectionibus,in lib.de cruditatibus opus profectò lucubratũ, & diuinis refertum pręceptis à Theſauris Hippocratis & Gal. quicquid de cruditatibus dici poſſit in diuitias ſuas congeſſit, quem librum quiſque adire poterit.

CAPVT XII.

De remediorum inuentione deſumpta à conditionibus ſpecificis ipſius bilis.

GAl.lib.de atra bile c.2.dicit dari ſeptẽ biles,nempe pallidam flauam, vitellinam, rubrã porraceam,ęruginoſam, & iſatidem,quam cęruleam vocamus.

Pallida, & flaua ex Galen 2.in ſextum epid 8.in ſanis & bene valentibus inueniuntur, abſque eo, quod ſymptomata pręter naturam efficiãt.Deinde Gal.2.de facul.nat.cap.vlt. dicit, vitellinã eſſe pręter naturam,non flauam,& pallidam.

Pręterea ex Galeno 1.de natura humana cõm. 25. dicit,pallidam bilem eſſe humidiorem,& ſeroſiorem flaua,& flauam ſeroſiorem vitellina. Similiter quinto in ſextum epid.comm.14.ait vitellinam fieri ex flaua craſseſcẽte à calore, & dũ flaua aqueam ſubſtãtiam abſumit fieri pallidam. Ex his colligimus has biles non differre ſpecie inter ſe, ſed ſecũdũ magis & minus.Parimodo Galenus 2.pręſag.cõm. 47. loquẽs de bile flaua & atra bile habet hęc verba,, Flauus color videlicet ipſius bilis ſit humore ſeroſo torrefacto,pallidus verò ſit ſeroſo cõmixto flauo colori: ęruginoſus ſit ſeroſo valde torrefacto: niger verò eodẽ ſupra modum torrefacto, qui nunc atra bilis peſſima,aut exedẽs efficitur.Ecce quod omnes iſtæ biles differunt ſecundũ magis & minus,& quod in quolibet humore ſit propria ſeroſitas,quą ab-

lata humores fiant veluti cineres.

Quod vero in quolibet humore ſit proprium ſerum docet Galenus 2. in ſextum epid. 27. his verbis „ In omnibus humoribus ſeroſam quandam, tenuemque humiditatem reperiri, defferreque has ſeroſitates pro natura humorum, quorum eſſe ſerum dicentur: eiuſque infeſtiſſimum eſſe atræ bilis ſerum, minus infeſtum flauæ hocque minus pituitæ: omnium mitiſſimum eſſe ſanguinis ſerum. Ex his Galeni verbis colligimus, quod tot ſint ichores ſeu ſeroſitates, quot humores.

Preterea colligimus, ſeroſitates iunctas cum ſuis humoribus efficere morbos lõgè diuerſos ab illis, qui fiunt ab humoribus, ſine ſuis ichoribus ſeu ſeroſitatibus. Hinc Galen. lib. de tumoribus præter naturam cap. 9. docet bilem „cum ſuo ichore efficere eriſypellas, bilem verò ichore ſuo ſpoliatam efficere herpetem: quia ſine ichore exulcerat: cum ichore ſuo eſt temperatior, & nullam habet exedendi vim.

Ecce quod remedia quoq; debent eſſe varia, illa enim quę purgãt bilem ichore ſuo imbutam debent eſſe purgantia humoris aquoſi: illa verò quę purgant bilem ſpoliatam ichore debent purgare bilem craſſam, & non ſeroſam.

Neque Auicennas poteſt defendi, dum doct. 4. cap. de humoribus tenet, bilem flauam conſtare ex bile & pituita aquoſa, vitellinam verò ex bile & pituita craſſa: neque iniuria reprehenditur ab Auerroe 3. coll. cap. 3. dicente, dari vitellinam, quæ non ſit mixta ex bile & craſſo phlegmate, & rectè quidem, quia illa ſeroſitas, quę eſt in bile pallida in flaua, aut vitellina nõ eſt pituita, ſed eſt propria ſeroſitas: Immo Galenus lib. de atra bile cap. 2. aſſerit, bilem flauam admixtione ſeroſæ humiditatis fieri pallidam: 2. de facul. nat. cap. vlt. ait, vitellinam fieri diminutione ipſius ſeroſitatis: neque dixit pallidam flauam & vitellinam eſſe mixturas ex bile, & pituita: immò 5. in 6. epid. comm. 14. Galen. tenet de ratione pallidæ eſſe plurimum ſeroſitatis.

Neque in praxi, dum volumus euacuare bilem pallidam vtimur medicamento euacuante ipſam pituitam: ſatis enim nobis inſeruit rhabarbarum, vel aliquod ſimile medicamentum purgans ipſam bilem: quod verò ſinguli humores habeant proprium ichorem, ſine quo humores non eſſent humores, Galenus teſtatur 2. in 6. epid. 37.

Auicennas poteſt defendi, dum dixit bilem flauam, & vitellinam eſſe mixtam ex bile, & pituita, quia ex ipſo quoque Galeno 2. de facul. nat. cap. vlt. colligitur duplicem eſſe bilem flauam, aliam ſimplicẽ, & aliam mixtam ex bile, & pituita, & duplicem vitellinam, aliam ſimplicem & aliam mixtam ex flaua, pituita craſſa. Auicennas cap. de humoribus dixit dari duplicẽ vitellinã, vnam factam per alterationem ſine alterius humoris mixtura, quæ fit à calore abſumente aliquam portionem ſeroſitatis flauę, aliam eſſe mixtam ex flaua, & pituita craſſa. Sed de hac re fusè egimus q. 79. in comm. noſtris ſupra Auicen.

Quoad bilem mixtam cum melancholia, hæc ex Auicenna cap. de humoribus duplex eſt: alia dicitur intus facta per alterationem, dum videlicet vna portio bilis in ipſamet bile aduritur, & fit melancholia: alia dicitur extra facta, id eſt ex bile, & melancholia aliunde venientibus, quæ ex Auicenna loco citato eſt minus mala, quam ſit mixtura ex bile & melancholia intus facta per alterationem in ipſa bile, quę fit, vt dictum eſt, dum vna bilis portio ſolum aduritur & conuertitur in cinerem, maior verò portio cõſeruetur illibata & intacta: hæc mixtura ex bile flaua & cinere dicitur mixtura intus facta. Hæc mixtura ex bile & melanchlia intus facta in ipſa videlicet bile ex Galeno 14. meth. 17. eſt illa, quæ efficit phagædenam: ibi enim dicit, hunc humorem efficientem phagędenam eſſe medium inter humorẽ facientem herpetem, & canchrum: humor verò faciens herpetem eſt bilis ſine ichore, humor verò faciens canchrum eſt quando tota bilis cõuerſa eſt in cinerem, id eſt quando tota bilis eſt aduſta, non illo modo, quo igne res aduruntur, quia in corporibus viuentibus non eſt calor qui adurat, vt ignis, ſed vocantur aduſti, dum calore reſoluitur humiditas, & relinquitur veluti cinis ſiue humor proprio ichore deſtitutus.

Differt herpes à phagædena: quia herpes, vt docet Galen. 6. aphoriſ. 45. exedit ſolam cutim: phagędena verò & cutim &

car-

carnem, quod nō animaduertit Fernel., qui collocauit phagędenas inter morbos cutaneos.

Quoad mixturā ex bile & melancholia aliunde venientibus, quæ eſt minus mala, hæc (ut dicit Auicennas) eſt rubri coloris turbulenti referentis adhuc aliquam ſanguinis imaginem: quia hæc melancholia eſt fęx ſanguinis aliquantulū excalefacti. Ex hac mixtura fieri ſolent quartanæ bilioſæ. Cognoſcimus in corpore hanc bilem mixtam cum melancholia fæcali per excuntia, quæ ad rubrum colorem accedunt. Multi decipiuntur, qui uidentes fæces tendentes aliqua ex parte ad rubrū putant eſſe ſanguinem fæcibus mixtum. Diſtinguitur hæc mixtura à ſanguine, quia ſanguis non eſt ita obſcurus, ſicuti eſt hęc rubedo huius mixturę.

Quo ad bilem porraceam, & ęruginoſam, notandum quod alia fit in uenis, ut docet Galenus 2. præſag. 9. & lib. de atra bile alia fit ex olerum cruditate: De hac Galenus 3. de alimentis c. de melle habet hęc verba „Nobis ſanis exiſtentibus contingit porraceam gigni, quare niſi diſtinctè dignoſcamus ſpecificas bilium differentias, actū eſt de remedij inuentione.

Pręterea alia porracea fit ex corruptella; ſicuti lac, dum corrumpitur in ventriculo infantium, vireſcit: hæc porracea per corruptellam in omnibus corporis partibus fieri poteſt. Hinc gonorrhea interdum eſt viridis; quia illa materia corrumpitur: hinc ſanguis è vena extractus ſæpè viridis apparet: parimodo mucus & fæces virides ob corruptellam fiunt.

Alia demum porracea, vel æruginoſa fit per aduſtionem factam in venis; hæc eſt ita pernicioſa, ſicuti eſt venenum. De hac loquens Galenus 5. aphoriſ. comm. 1. & 12. meth. vltimo refert quemdam iuuenem hanc per vomitum reicientem illicò factum fuiſſe conuulſum; addit niſi totam reieciſſet eadem die è viuis deceſſiſſet.

Conciliator loquens de hac venefica porracea ſeu ęruginoſa differētia 91. proponit, opinionem cuiuſdam Iſach, qui putabat hanc æruginoſam, & porraceam per aduſtionem factam eſſe adeo pernicioſam, vt neque excitet febrem: quia illicò, antequam febris excitetur, interrimat, niſi derepētè eadem hora euacuetur. Galenus 3. in 3. epid. loquens de phrenetico dicit, illum ab hoc virulento humore tertio die interemptum fuiſſe.

Sed de bile: hæc ſunt adhuc conſideranda. Primo an bilis quæ facit febrem ardentem ſit ſemper putrida. Secundò de omnibus bilium differentijs. Tertiò an color viridis porraceę, vel ęruginoſæ fiat, vt dicit Auic. ex colore nigro, & citritio. Quartò à qua bile febres bilioſæ cōtinuæ, & intermittētes fiant. Quintò an ſitis febris ardentis fiat à bile, vel à bilis ichore. Sextò an febris bilioſa fiat à bile aucta, & non à putrida, vt tenet Paulus Ægineta. Septimò an tertiana febris intermittens fiat à bile exiſtente in venis, vel extra venas. Octauò an a bile aduſta non putrida poſſit fieri febris periodica.

Quo ad primum; an bilis, quæ facit febrem ardentem, ſit ſemper putrida. Auerroes 3. coll. c. 4. reprehendit Gal. dicentem omnem calorem extraneum agentem in ipſos humores, illos efficere putridos; quia Ariſt. 3. meteororum aſſerit a calore extraneo interdum fieri putredinem, interdum aſſationem; Infert Auerr., ergo poteſt contingere quod calor extraneus efficiat aſſationem in ipſis humoribus, & non putredinem; ergo, infert Auerr. poterit fieri febris ardens à bile aduſta; & aſſata non putrida.

Hæc Auerrois opinio non poteſt defendi, quia hæc aſſatio in humoribus fluidis, & liquidis dari nō poteſt: uel dicimus quod ſemper ante liquidorum aſſationem præcedat ipſa putredo.

Quo ad differentias bilium, illas quoq; propoſuimus in commentarijs noſtris ſupra Auicennam, quarum prima eſt bilis pallida, quæ vocatur bilis ochrea, quæ indicat naturam frigidiuſculam; primus enim gradus coloris pallidi vocatur a Platone in Timęo ὠχρὸς, de hac loquitur Galen 2. prognoſt. 38.

Secunda ſpecies bilium eſt ſubruſſa, hęc eſt intenſioris coloris, quam pallida, & remiſſioris quam ruſſa ideſt ignea.

Tertia eſt ruſſa, cuius color ex Galen. 1. de criſibus 12. eſt remiſſior flauo. Inde errant plurimi qui putant, colorem ruſſum ſignificare rubrum.

Quarta eſt ſubflaua, quę aſſimilatur cor-

tici citri.

Quinta eſt flaua, quæ vt docet Gal.4. aph.49. ſi in venis ebbullit cum ſanguine facit ardentem, eadem bilis, ſi in totum corpus mouetur facit tertianam.

Sexta ſunt tres vitellinæ biles, prima eſt mixta ex pituita & flaua. Secunda eſt vitellina ſimplex. Tertia eſt vitellina, quæ aſſimilatur vitello oui vetuſti, quæ talis eſt per maiorem reſolutionem ichoris.

Deinde ſunt quinque biles rubtæ; quarum prima eſt, quam Galenus 4. in ſextum epidem. 14. vocat ſeroſitatem ſanguineam.

Secunda prouenit ab efferueſcẽtia sãguinis tenuis, quæ concreſcit ad differẽtiam ſeroſitatis ſanguineæ; ex hac fiũt febres ſynochæ, & eryſipellata, de hac Gal. 1. de natura humana com.4. loquitur. Similiter de hoc eryſipellate, quod fit ab hac bile 1. de comp. med. per genera c. 4. inquit, frigida actu, quæ applicantur eryſipellati, ſæpè eſſe immutanda; quia dum applicita, incaleſcunt, nocent; ſubdit, dum ardor eryſipellatis ceſſat, abſtinendum eſſe à refrigerantibus actu, & potentia.

Tertia bilis rubra facta eſt ex bile, & melancholia fæcali, quæ adhuc conſeruat aliquem colorem ſanguineum. De hac agit Auicennas doct.4.

Quarta bilis rubra eſt illa quæ crocea dicitur hæc facit morbos lethales, & ſitim inexpugnabilem. De hac Raſis & continentis, & Actuarius lib. de iudicijs vrinarum mentionem faciunt.

Quinta eſt bilis alimentalis, quæ ex Auic. eſt rubri coloris: nonnulli ponunt inter biles rubras etiam bilem ruffam: ſed reuera ruffa inter pallidas collocatur.

Deinde ſunt tres biles porraceæ & tres æruginoſæ, de quibus ſuperius egimus.

Tres quoque ſunt iſatodes biles, quæ ſunt ſimiles glaſto, quarum prima fiet ex aduſtione, ſed adhuc non eſt conuerſa in atram bilem: de hac Gal. lib. de atra bile c.2. mentionem facit.

Secunda iſatodes eſt, quæ generatur ex olerum eſu.

Tertia ex corruptella; de quibus Gal. agit lib. 10. de ſimpl. medicina capit. de felle.

Præterea datur bilis cærulea, quæ eſt diuerſa ab iſatode, de qua Gal. 10. de ſimp. med. cap. de felle.

Inſuper datur bilis rubiginoſa, quæ fit ex bile naturali, & atra bile aduſta; de hac Auicennas mentionem facit doct.4.

Poſtremo datur bilis cerulea facta per congelationem de qua Auicennas loco citato; ſed fuſius de bilium numero egimus nos q.82. in comm. noſtris in Auicẽnam. Ecce quod niſi omnes iſtæ ſpecificæ bilium differentiæ dignoſcantur, eorum quoq; remedia ſpecifica diletefcunt, quia remediorum inuentio ſolum dependet a ſpecificis affectuum differentijs, & non a genericis.

Quo ad tertium, quod conſiderandum propoſuimus, an ſcilicet color viridis porraceæ, & æruginoſæ fiat ex colore nigro, & citrino, vt putat Auic., nos ſatis ſuperq; probauimus in com. noſtris in ipſum Auicennam, experimentis certiſſimis, quod color viridis fiat ex cæruleo, & citrino contra ipſum Auicennam per ipſa vitra.

Stat enim hoc experimentum quod ſi vitro cæruleo iungatur vitrum flauum, ſtatim oriatur color viridis pulcherrimus; ſi verò iungatur vitro ceruleo vitrũ nigrum, color viridis non fit. Parimodo oſtendimus colorem uiolaceum fieri ex cæruleo, & rubro; ſic ex terra cærulea, & citrina pictores componunt viridem colorem, ex cærulea, & rubra violaceum.

Ex hac Theorica in praxi dignoſcimus cauſam, cur peticulæ violaceæ minentur morté, & cur ex bile cærulea, & flaua fiat porracea, quæ à medico, ut eſt medicus non cognoſcuntur, ſed ſolum vt in optica verſatus: peticulæ violaceæ prænunciant mortem; quia indicant ſanguinis è venis egreſſi corruptellam; quia omnis color violaceus fit a rubro, & cæruleo, & in corpore ſolus ſanguis efficere poteſt colorem rubrum: ſic partes extremæ liuidæ ſeu violacei coloris indicant iecoris apoſtema, & mortem.

Hinc Hippocrates in adoleſcente decumbente in foro mendacij vidés in ipſo liuida extrema mortem, prænunciauit.

Similiter color uiridis à quibus principijs proueniat medicus ut medicus non intelligit ſed vt opticus, qui cognoſcit viridem fieri à flauo & cæruleo; deinde intelliget remedia: quia ſi virides humores reiciuntur, medicamentũ euacuans bilem

iu-

iuuabit:ſi violacei: remediũ euacuãs ſanguinẽ erit proportionatũ: Ecce quod remedia non poſſunt inueniri, niſi ex differentijs affectuum ſpecificis præcognitis.

Quo ad quartum, quod erat a qua bile tertianæ intermittentes, & continuæ ardentes fiant: Galenus 2.de criſib.3.& alijs in locis vult, febrem tertianam, & ardẽtem fieri à bile flaua putreſcente, de alijs bilium differentijs nihil dicit.

Auerroes 3.coll.inquit, febres bilioſas non fieri a bile, ſed a ſanguine, in quo dominatur bilis: quia ſi fieret a bile nunquam reciperet digeſtionem, hæc quæ dicuntur ab Auerroe ſunt vera de bile in putrefacto eſſe, non de bile putreſcente idest in fieri.

Saxonia, & plurimi alij tenent omnes febres bilioſas fieri a bile flaua, & non ab alijs bilibus. Mercatus tenet febrem tertianam, & alias bilioſas febres fieri poſſe ab omni bile. Nos tenemus febres iſtas bilioſas fieri poſſe ab omni bile putrida præter quam æruginoſa aduſta, quæ ab Auicenna inter venena collocatur.

Excipimus quoque bilem exiſtẽtem in veſica fellea, quæ cum ibi ſit in proprio loco non putreſcit. Quod verò non putreſcat probatur, quia dum eſt obſtructa, vt in ictericis, tunc ob prohibitam perſpirationem maximè putreſceret, ſed ſic eſt quod vt plurimum icterici sũt ſine febre quare fallitur Fernelius, qui putat febrẽ tertianam fieri quoque poſſe à bile putreſcente in veſica fellea.

Quo ad quintum, an ſitis in febre ardente fiat à bile vel ab ichore bilis. Reſpondemus, ſi Hippocrati, & experiẽtiæ eſt credendum, ſitim & ardorem potius ab ichore, quam à bile proficiſci: Hippoc. enim 4. de ratione vic.tex.1.aſſerit ſitim, & ardorem febris ardentis fieri ab ipſo ichore. Præterea patet experiẽtia de ipſa ſiti; quia in ſiti intenſa lingua nõ eſt flaui coloris: ſi ex humore bilioſo immediatè fieret eſſet certè aliqua flauicie infecta.

Quo ad ſextum an tertiana febris, quę fit ex omnium conſenſu à bile: quæritur an in tertiana intermittẽte bilis in venis, vel extra venas: Galen. 2. de criſib. 6. & 4.aphoriſ. 63. dicit humorem peccantem in tertiana intermittente eſſe in ambitu corporis.

Fernelius putat, bilem peccantem eſſe uiſcera.

Iulius Alexandrinus & Caprilus dicunt bilem in tertiana intermittente ſemper eſſe extra venas.

Saxonia modo in uenis paruis, modo extra venas.

Nos verò dicimus ſemper in venis paruis reperiri, quod ſic probatur; Galenus 5.de loc aff.7. loquẽs de quodam iuuene, qui febre ardente liberatur, dicit fuiſſe liberatum, quia tranſmiſſa fuit materia ad cutim; ergo per ambitum non intelligit extra uenas, quia quando eſt extra venas ceſſat febris.

Quo ad ſeptimum, an ſcilicet febris bilioſa fiat à bile aucta, & commota per corpus, & non a putrida, vt tenet Paulus Ægineta lib.2.c.19.

Certè hæc opinio reluctatur Galeno 2. de diff.feb.5.vbi vult febres bilioſas fieri à bile putrida. Accedit quod in ictericis bilis eſt aucta, & commota per corpus, tamen ut icterici non febricitant. Præterea bilis putrida eſt illa quæ maximè excitat expultricem ad expellenda excrementa; quia hæc non ita firmatur, ut non putrida; modò enim petit caput, modò cor, modò inuadit unam partem, modò aliam, quod a bile non putrida non fit.

Hinc rectè Alexander aphoriſmo lib. 2.probl. 22. loquens de bile putrida dicit, hanc bilem efficere febrem, & tollere ipſam febrem, quia (ait) foras propellit ſe, & alia excrementa.

Quo ad octauum, an debetur bilis aliqua aduſta non putrida, quæ poſſit efficere febrem periodicam.

Nicolaus Florentinus, & Valeſius 5.cõtrou.19. dicunt dari poſſe ſynochum non putridã ex bile aduſta, quæ efficiat periodum de tertio in tertium; colligunt hanc ſuam opinionem ex Gal.10. meth. 6. vbi facit mentionem de Picrocholo, qui febricitabat ob bilem aduſtam non putridam, ibi enim clariſſimè inquit illam tertianam picrocholi neque eſſe cum phlegmone, neque eſſe cum putredine.

Auerroes ſimiliter in coll. vbi loquitur de ſynochis, aſſcrit dari hãc periodum de tertio in tertium factam à bile non putrida, quare parum tuta eſt ſententia cõmunis medicorum, quod non poſſit fieri febris

bris periodica ſine putredine nos in hac re ſequimur Nicolaum Florentin., Valeſium,& ipſum Auerroem.

CAPVT XIII.

De remediorum inuentione deſumpta à ſpecificis melancholicorum ſuccorum differentiis.

Melancholia naturalis,eſt fex ſanguinis,quam Galen.6.apho.53.Vocat melancholicum ſuccum, & non atram bilem, ſed non uideo eſſe differentiam inter melancholicum, & atrā bilē, quia melancholia ſignificat atram bilem,ſiquidem melam apud Græcos ſignificat nigrum & choli ſignificat bilem: ergo melicholia eſt nigra,ſeu atra bilis.Laudo tamen quod fæx ſanguinis ſit humor niger (vt Gal. admonet loco citato) ſed non atra bilis,vel melancholia,quæ duo verba in idem recidunt.

Quod fęx ſanguinis naturalis non debeat vocari melancholia,vel atra bilis patet:quia ex Galen.2.de facul. nat. vlt. fæx ſanguinis naturalis, quam vulgares vocant melancholiam eſt (vt dicit Galenus) pars chyli craſſa,& terrea, quæ in hepate ſubterfugit coctionem, illamque attrahit liem in alium vſum. Ecce quod melancholia ex Gal. non fit ab hepare, (quod non omnes animaduertunt,)quia ſubterfugit hepatis coctionem,ſeparatur tamen in hepate ab alijs humoribus.

Hęc melancholia naturalis,quæ eſt fęx ſanguinis, dum aduritur valde differt à melancholia facta ex aduſtione craſſi ſanguinis, quod negabat Cardanus: ſed facilè conuincitur: quia fęx omnium rerum differt ab ipſis rebus: ſic amurcha, quæ eſt fęx olei differt à craſſitie olei: tartarum quod eſt fæx vini differt à craſſitie vini: fæx vrinæ ſiue ſedimentum vrinæ differt à craſſitie vrinę, ac meritò: quia craſſities, & tenuitas pertinent ad ſubſtantiam,fæx verò ad contenta.

Hęc melancholia naturalis,quę eſt fęx probi ſanguinis, vt docet Auicenas doct. 4.primæ fen.ſi excurrat cū ſanguine proprer ſuā craſſitiem,& vim adſtrictoriam, quam poſſidet dat robur ſanguini, & ſpiritibus animalibus,ne ita facile reſoluantur: vnde phantaſmata, quæ recipiuntur in ipſis ſpiritibus animalibus redduntur minus fugacia quo fit, vt melancholici ſint prudentes, & ſapientes: quia nihil aliud eſt prudentia,& ſapientia, niſi dum citò, & ictu oculi plura offeruntur intellectui,quod euenit quando phantaſmata conſeruantur ſtabilia,& non fugacia.

Præterea Auicen. doct. 4. primæ fen. docet, hanc melancholiam naturalem tranſire ad lienem duplici de cauſa: prima vt maſſa ſanguinea expurgetur hac melancholica. Secunda vt ab ipſo liene ad ventriculum demandetur,tum vt virtute huius fæcis cibus in ventriculo diu retineatur, & inde concoquatur, tum vt virtute ſua adſtringendi, & corrugandi os ventriculi excitet,appetitu n Gal.5. de Vſu.P.4.tradit hunc vſum,vt virtute melancholiæ colligatur venter in ſeipſum gratia detinendi ipſum cibum, & gratia excitandi appetitum quia Gal.4. aph. 21. inquit, lienem eructare humorem melancholicum non longè ab ore ventriculi gratia excitandi appetitum.

Hinc factum eſt, quod dum hæc melancholia naturalis ad ventriculum non tranſmittitur,inde facilè oriatur cæliacus, vel lienteria: quia iſti duo affectus fiunt ob læſam retentricem, & non ob læſam concoctricem, ut multis in locis animaduertit Galenus.

Hæc melancholia naturalis diſtinguitur ab alijs ſuccis melācholicis per quinque locos, nempè per ſubſtantialiter inhærentia, per neceſſariò conſequentia, per motum,& operationes,& per iuuantia,& lædentia.

Per ſubſtantialiter inhærentitia melancholia naturalis differt à ſuccis melancholicis præter naturam: quia ex Gal. 2. præſag.47. & 2. de temp. ultimo, melancholia naturalis eſt frigida, & ſicca, aliæ omnes melancholiæ ſunt calidæ. Cardanus tenet melancholiam naturalem eſſe calidæ temperaturæ, & non frigidæ contra ipſum Gal., ſed ſatis ſuperque quæſt. 90. in comm. noſtris primæ ſen. Cardanum reiecimus.

Per neceſſario conſequentia diſtinguitur melancholia naturalis ab alijs ſuccis melancholicis: quia hæc fæx eſt craſſa, & turbida: habetq; ſaporem medium inter

ter dulcem, & acerbus, ut animaduertit Auicennas: hic ſapor medius eſt acidus, ut colligitur ex Galeno 5. de V. P. 4.

Galenus 3. de loc. aff. 7. dicit hanc melancholiam naturalem aſſimilari fæci uini: ſed fęx eſt acida, quamuis 4. aphor. 21. dicat Gal.: eſſe acidam quidem, ſed non ualde acidam.

Per motum diſtinguitur fæx melancholica naturalis ab alijs: quia hæc naturalis, dum corpore prædominatur, mouetur ueſpertinis, & nocturnis horis, ſed ſine læſione: melancholiæ uerò pręter naturam iiſdem horis cum læſione euidenti mouentur.

Per operationes diſtinguitur: quia Gal. lib. de plenitud. c. 11. inquit hanc melancholiam naturalem efficere homines ſine ſiti, ſaliua abundantes, & famelicos, aliæ uerò melancholię nō naturales efficiunt homines ſiticulos, & inappetentes.

Per iuuātia, & lędētia diſtinguitur melācholia naturalis ab alijs: quia hæc iuuat ad ſapientiā, & prudentiā, redditq; homines firmos in opinione: neq; ſunt ita facilè mutabiles: idem docet Gal. 2. de natura humana 39. & Ariſtot. ſec. 30. probl. 1. alię verò melancholiæ nonnaturales efficiunt homines inſipientes, & imprudētes.

Quoad melancholias nonnaturales, Auicen. proponit quatuor ſpecies, quarum prima eſt atra bilis facta ex aduſtione flauæ, quæ ſimiliter per quinque locos ab alijs ſuccis melācholicis nonnaturalibus diſtinguitur, videlicet per ſubſtantialiter inhærentia, quia tactui noſtro ſe oſtendit calidiſſimam. Per neceſſario conſequentia: quia ex Gal. 4. aph. 23. eſt ſplendida, & ita tenuis, vt nunquam concreſcat, & eſt maximè aquoſa. Gal. loquens de ſplendore huius atræ bilis l. de atra bile c. 4. & 3. de loc. aff. 7. dicit ſplendorem atræ bilis à tribus cauſis prodire poſſe, nempè vel à iecoris intemperie calidiſſima, vel à putredine, uel ab hepatis inflammatione.

Per motum diſtinguitur ab alijs quia hæc inordinatè mouetur potiuſq; meridie furit, quam veſperi inſequens adhuc naturam bilis.

Per operationes diſtinguitur: quia hęc atra bilis furioſa eſt, illaq; reddit homines adeo mærentes, & audaces ſimul, vt ab audacia occultetur timor, immo adeo furioſi euadunt, vt ex Gal. 3. de loc. aff. 7. ſibi mortem conſciſcant, vel ſe in puteum proicientes, vel ſe ſtrangulantes, vel aliquo alio modo ſe interficientes.

Per iuuantia, & lædentia diſtinguitur atra bilis furioſa ab alijs ſuccis melācholicis: quia in principio ſuæ generationis copioſiſſimo ſero aſinino frænari poteſt. Per lædentia verò diſtinguitur: quia ex Hip. 4. aph. 22. ſi per vomitum, vel per aluū moueatur facillimè interimit, quod ab alijs ſuccis non fit. Sed fuſiùs in commētarijs noſtris in Auic. de iſta egimus.

Secunda ſpecies atræ bilis eſt illa, quæ fit ex aduſtione pituitę quod verò perſuadet dari hanc melancholiam, eſt non ſolū ratio, ſed etiam experientia: ratio eſt quoque auctoritate ſuffulta: quia Gal. 7. aph. comm. 42. tenet pituitam putridam poſſe conuerti in bilem: addimus nos, ſed ſic eſt quod bilis ex omnium conſenſu poteſt conuerti in melancholiam: ergo dari poteſt melancholia ex aduſtione pituitæ: ſicuti vult Auicen. Præterea patet experientia: quia diuturnæ quotidianę interdum degenerant in quartanam: ſed ſic eſt quod non poteſt degenerare in quartanam, niſi prius pituita conuertatur in melancholiam.

Hęc melancholia ex pituita aduſta diſtinguitur ab alijs differentijs melācholicorum ſuccorū per tres locos, videlicet per neceſſariò antecedentia, per neceſſariò conſequētia, & per iuuantia, & lędētia. Per neceſſariò antecedētia, ideſt per habitum pituitoſum antecedentē, & per diuturnam quotidianam. Per neceſſariò cōſequētia: quia in habitu pituitoſo ſuccedere ſolet affectus hypocōdriacus, vel quartanā. Per iuuantia, veluti ſi in pituitoſo melancholico iuuaret remedium euacuans ipſam melancholiam: ſicuti sūt pillulę de hermodactilis, quę ſimul tollunt pituitam, & melancholiam.

Tertia ſpecies melancholię nōnaturalis eſt facta ex aduſtione craſſi ſanguinis: de hac Gal. videtur aliquam mentionem facere 3. aph. 22. & 2. de fac. nat. vlt.

Hęc melācholia ex aduſtione craſſi sāguinis per tres locos diſtinguitur ab alijs quorum primus deſumitur à proprijs acidentibus; duo enim obſeruantur accidē-

tia,

tia, alterum, ſi in melācholico affectu accidat riſus: illā melācholia eſt ex aduſtione craſſi ſanguinis. Gal. enim 6. aphor. 53. dicit riſum in deſipientia indicare ſanguinem. Alterum accidens, quod obſeruatur in hac melancholia, eſt quod ſi ſanguis euacuetur, cum ſanguine ipſo conereſcat quoque hæc melancholia.

Secundus locus indicans melancholiā ex aduſtione craſſi ſāguinis colligitur ex præcedenti aliqua euacuatione ſuppreſſa, veluti ex ſuppreſſis menſib. vel hæmorroidibus, vel ex ſuppreſſa narium hæmorrhagia. De ſuppreſſis menſibus habemus duos caſus in Hippoc. famoſos, quorum primus eſt mulieris Cicici, quæ ob ſuppreſſos menſes incidit in delirium melācholicum factū à craſſo ſanguine aduſto ſuppreſſo. Secundus eſt caſus mulieris morantis apud frigidam aquam, quæ ob retenta puerperia poſt partum deceſſit è viuis. De ſuppreſſis hæmorrhoidibus eſt caſus Lucij Martij; de quo Gal. 3. de humoribus comm. 26. habet, „ Lucium Martium melancholicum fuiſſe liberatum his tribus remedijs, videlicet apertione hæmorrhoidum venæ ſectione, & phamaco melancholiam purgante.

Tertius locus indicans melancholiam ex aduſtione ſanguinis deſumitur à iuuantibus, & lædentibus, veluti ſi in melancholico maximè iuuaret euacuatio ſanguinis antea ſupreſſi.

Quarta ſpecies melancholiæ eſt fæx ſanguinis aduſta: diſtinguitur per tres locos: quorum primus deſumitur à neceſſariò conſequentibus, inter quæ craſſities humoris, & acerbitas neceſſariò conſequuntur hanc fæcem melancholicam aduſtam.

Secundus locus deſumitur ab operationib. quas proponit Gal. 3. de loc. aff. in perſona cuiuſdam, qui fæce melancholica aduſta vexabatur: de hoc homine hæc verba habet, „ Iſte timebat ne Athlas, qui mundum ſuſtinet pondere grauatus mūdum à ſe excuteret, & ipſe cum illo periret. Præterea hæc melancholia efficit homines adeo taciturnos, vt non loquantur: hanc melancholiam obſeruauit Galenus in vxore Dealcis, quæ correpta delirio melancholico ſemper tacebat.

Tertius locus eſt à iuuantibus: remedia enim quæ auferunt hanc melancholiam ſunt pilulæ de lapide lazuli, & decoctum Epitimi Meſues. Quæ verò ſint illa, quæ nocent ichori ſeu parti ſubtili huius fæcalis melancholiæ eſt acetum, vt admonet Gal. 3. de ratione vic. in ac. com. 38. Nec ſibi contradicit 9. de comp. med. 5. locos c. 2. dum in affectu hypocondriaco laudat acetum, quia tunc iuuat ſolum (vt ait Gal.) quatenus tollit obſtructiones.

Auicennas doct. 4. diuidit fæcem melancholicam aduſtam in partem craſſam, & ſubtilem: deinde ait, partem ſubtilem habere tres proprietates, & alias tres partem craſſam. De ſubtili loquens dicit eius cinerem eſſe aerem, ſicuti eſt acetum acerrimum. Secunda proprietas eſt quod ob maximam aciditatem hæc feroſitas in terram proiecta, illam radat, attollat, ferueat, & ampulas faciat. Tertia habet odorem ita acrem, vt ab ipſo muſcæ affugiant. Hanc doctrinam deſumpſit Auic. à Gal. 3. de loc. aff. 7. 2. de facul. nat. vlt. & lib. de atra bile cap. 3.

Deinde Auicennas loco citato proponit tres alias proprietates partis craſſæ huius melancholiæ fæcalis aduſtæ: quarum prima eſt, quòd ſit minus acris, quàm eius ſeroſitas. Secunda, quòd ſit pontica, & non acida. Tertia, quòd ſit amara; omne enim aduſtum eſt amarum.

Pars craſſa melancholiæ fæcalis aduſtæ (ut docet Gal. 14. met. c. 9.) facit cancrum. Si verò cum parte craſſa iuncta ſit ichoroſa, facit cancrum vlceratum. Hinc Gal. de tumorib. præter naturam, cap. 7. dicit, cancros ſine vlcere fieri à melancholia ſine feruore, fetnorem verò ab ichore melancholiæ, & non à parte craſſa.

Dum Gal. lib. de tumorib. præter naturam 7. & 2. de criſib. 12. dicit cancrum fieri à bile nigra. Tagaultius per bilem nigram intelligit melancholiam naturalē; ſed errat, quia à melancholia naturali fiūt ſcyrrhi, & non cancri. Præterea ab illa melancholia fit cancer, à qua fit elephantiaſis, ſed elephantiaſis fit à melancholia aduſta, & non à naturali. Gal. enim 3. de ſym. cauſis 2. ait ſi melācolia peccat in toto facit elephantiaſim; ſi à parte cancrū.

Sed de cauſis melancholiæ nōnaturalis hæc pauca ſubnectimus. Auicennas doc. 4. dicit dari quinque cauſas, quæ efficiūt me-

melancholias nonnaturales, quarum prima eſt calor immoderatus hepatis

Secũda cauſa melancholiæ nõnaturalis eſt lienis imbecillitas: idem Gal. 6. de loc. aff. 1. his verbis idem docet: ſi facultas ſplenis attrahendi ipſam melancholiã eſt imbecillis, ſanguis ſtatim incipit fieri impurus. Facultas attrahendi redditur imbecillis ob intemperiem frigidam: Gal. enim 2. aph. com. 20. dicit hepar minus attrahere ob refrigerationem; hinc eſt quod ob vſum frigidæ, uel aliarum rerum frigidarum ſanguis facilè redditur impurus: ratio eſt, quia ſplen refrigeratus non attrahit melancholiam, ut par eſt, unde morbi melancholici ſequuntur.

Sciendum igitur, quod ſplen non attrahit melancholiam ob quatuor morbos; primus eſt ob refrigerationem. Secũdus ob obſtructionem. Tertius quia ſplen ſit nimis plenus. Quartus quia melancholiam attractam non poſſit expellere, quæ deinde retenta per moram aduritur, & facit morbos melancholicos.

Similimodo Gal. 5. de loc. aff. ait, ob quatuor morbos veſicę feleæ oriri morbos bilioſos. Primo quia ueſicula nõ attrahat ob imbecillitatẽ, ideſt ob intẽperiẽ frigidã. Secũdus quia ſit nimis plena. Tertius quia ſit obſtructa. Quartus quia non expellat: ſimiliter ob aliquã imbecillitatẽ, uidelicet ob intemperiem frigidam: lien enim, & ueſica felea facta ſunt gratia expurgandi ſanguinem, lien attrahendo melancholiam naturalem, qua delectatur, & uoluptuosè nutritur, quia ſaturatus illam melius præparatam tranſmittit ad uentriculum gratia retinendi cibũ, ut dicit Gal. 5. de Vſu P. 4. & excitandi appetitum, quare ſi lien in hoc obeundo munere deficiat, homines ex neceſſitate fiũt melancholici, quia relicta melancholia in ſanguine, aduritur.

Parimodo ciſtis felea à natura facta eſt, ut attrahat bilem gratia expurgandi ſanguinem, atq; ut illa bile uoluptuosè nutriatur; mox illam tranſmittat per uaſa cholidocha ad pyloron ad irritandas expultrices pro fæcũ craſſarũ euacuatione.

Tertia cauſa cur fiant melancholię non naturales ex Auicenna eſt frigus congelans, quæ cauſa tunc habet locum, quãdo frigus externum maximè prohibet perſpirationẽ, quia vetita calor pręter naturam conſurgit, & per accidens ita calefacit, vt fiant melancholiæ præter naturã.

Quarta cauſa melancholiæ ex Auic. loco cit. eſt aſſidua meſẽterij obſtructio.

Quinta ſunt morbi diuturni, ob quos aduruntur humores, & fiunt melancholiæ nonnaturales: iſtæ ſunt quinq; cauſæ melancholiæ nonnaturalis propoſitæ ab ipſo Auicen. loco cit. Ecce, quòd niſi in melancholicis intelligamus, quænã fuerit cauſa ex iſtis quinque de remediorum inuent. iacta eſt alea, quia cauſæ diuerſæ vt plurimum indicant diuerſa remedia.

CAPVT XIV.

De remediorum inuentione deſumptà ab humorum motu.

EVacuatio humorum peccantium copia, qualitate, uel motu eſt adeò neceſſaria, vt Gal. in tractandis ægris illam præferat nutritioni. Secundo enim de rat. vic. in ac. comm. 40. reliquit hoc præceptum,, Minus malum eſt euacuare illos, qui indigent repletione, quã replere illos, qui indigent euacuatione: ita vt ex Galeni ſententia, ipſa euacuatio videatur eſſe magis neceſſaria, quàm ipſa nutritio.

Omnis euacuatio humoris peccantis iuuat, ſolũm illa euacuatio, quę eſt merè ſymptomatica non iuuat, ſed nocet: quia non eſt humoris peccantis: ideo euacuatio ſymptomatica duplex eſt, vna ſymptomatica ratione exeuntis, quæ eſt dum in morbo bilioſo euacuatur pituita, vel melancholia, hæc ſemper eſt mala: alia eſt euacuatio ſymptomatica ratione tẽporis, ſicuti ſi in morbo bilioſo euacuetur bilis in principio, quãdo bilis non eſt cõcocta hęc aliqua ex parte iuuat, & nõ nocet: ſic in Metone Hippoc. lauit caput, vt ſanguis egrederetur per nares, vrina exiſtente cruda. Idem euenit Pericli, & mulieri trimeſtri fætu grauidæ, quippe morbo exiſtente crudo per ſudorem ſymptomaticum ratione temporis ſanantur.

Hippocrates 4. aph. 62. de icteritia dicit: ſi ante ſeptimum ſuperueniat, malum, habet 4. de ratione vic. 81. in febre bilioſa ſi ante ſeptimum icteritia cum rigore ſuperueniat morbũ ſoluit, ſi ſine rigore

gore perniciem denunciat. Cur cum rigore eſt ſalutaris,& morbum ſoluit? quia rigor eſt quædam euacuatio bilis; omnis enim rigor à bile fit. Auerroes 4. coll. 43. iniuſtè quidem damnat Hippoc. dicentem icteritiam ante ſeptimum, malum quia ſolum eſt malum, quãdo ante ſeptimum ſine rigore ſuperuenit;omnis igitur euacuatio licet ſit ſymptomatica ſolũ ratione temporis nunquam nocet; quid multa? humores ipſi turgentes qui ſunt valde crudi,ſi euacuentur,ægri ſanantur.

Humores qui mouentur, vel ſunt turgentes,vel non turgentes: turgẽtes habẽt duas cõditiones,vna quod ſint tenues valde calidi, & non craſſi. Secunda quod à ſeipſis habeant principium motus,& non à natura, id nos probauimus in explicatione 22.aphor. 1. ſec.

De turgentibus loquens Gal. 4. de rat. vic.63.ait,,quomodò efficiebant in ægrotantibus tumores circa pedes,modò aſcẽdebant, & ſtrangulabant, aliaque ſympt. varia efficiebant:quia de ratione turgentis humoris eſt habere impetum in varias corporis partes.

Si verò humores non ſint turgentes ait Gal.2.de diff.feb.vlt.& 3. de facul. nat. 13.iſtos non fluere à ſe, & proprio impetu,ſed vel expelli,vel attrahi,ſecus omnis fluxio ad inferiora fieret, quod rarò, & ferè nunquam contingit, quod maſſa ſanguinea relinquat partes ſuperiores, & inferiores repleat.

Quo pacto verò fluãt humores per corpus mira breuitate docet Gal.4.aph. 2. vbi haber,quod euacuatio ſpontanea fiat, vel à natura,vel ab irritamento,vel quia vaſa non poſſint continere, & hic eſt primus modus euacuationis. Hæc diuiſio nunc propoſita eſt communis euacuationibus naturalibus, & ijs quæ ſunt præter naturam: quia euacuatio ſecundum leges naturæ non fit ab irritamento: ſed fit quando natura ſaturata amplius illis humoribus non indigeant, vel quia vaſa habeant læſam retentricem.

Euacuationem verò, quæ ſolũ eſt præter naturam,tangit Gal.lib.de differentijs ſymp.c.6. vbi loquens de vteri profluuio, dicit fieri vel ob diæreſim, vel ob irritamentum,vel quia ſanguis ſit ſeroſus: Ecce quod tangit ſolum duos modos præter naturam: quia diæreſis reducitur ad irritamentum, & ſanguis ſeroſus ad vaſa quæ non poſſunt continere.

Secundus modus euacuationis proponitur à Gal.3.meth.c. 3. vbi ait humorum fluxum fieri vel à parte mittente, vel à parte trahente: pars trahens læſa attrahit tribus modis, nempè vel ratione doloris,caloris,vel imbecillitatis,vt infra.

Tertius modus euacuationis humorũ traditur à Gal.3.aphor. comm. 30. exemplo fluoris alui, quæ conuenit euacuationi morboſæ, dicens alui profluuium fieri vel coctione, vel diſtributione vitiatis, vel ob bilis acrimoniam. Medici igitur debent in tractandis ægris diuidere vſq; ad ſpecifica, quia ſolum à ſpecificis colligi poſſunt remedia ex vſu: alio enim remedio tollimus euacuationem morboſam ſi fiat à coctione vitiata, atque alio longè diuerſo, ſi fiat ab acrimonia, vel à diſtributione deprauata.

Quartus modus euacuationis colligi quoque poteſt ex Gal.7.in 6.epid.com. 1. dum conſiderat qua ratione trahãtur excrementa modò in vnam,modo in aliam partem, dicẽs tractum humorum,ſeu excrementorum fieri trib. modis, nempè vel dolore,vel calore, vel ob partium imbecillitatem: ob calorem, & dolorem à cauſa frigida trahuntur excremẽta ex accidẽti,quatenus,& calor, vel dolor rarefaciunt partem dolentem,vel calore affectam, mox in partem rarefactam expelluntur excrementa: quælibet enim pars expellit excrementa in partem vacuam, ſeu raram: deinde pars imbecillis recipit excrementa, quia non habet vim reſiſtẽdi, ſeu expellendi in alias partes.

Neq;ſtatuendum eſt,nonnulli putant, fluxiones ſemper fieri à ſupernis ad infernas partes:quia experientia patet,ſępè ab infernis ad ſupernas confluere excremẽta, ſi pars ſuperna debilis ſit. Hinc Gal. 1. epid.1.com.17. loquens phthiſi ait, non ſolum à fluxione capitis, ſed interdum ab alijs partib. inferioribus confluere excrementa in pulmonem: quare non eſt ferenda illorum inſcitia, qui putant excrementa quę ſunt in pulmone à capite tãtũmodo prodire:poteſt enim contingere, quod fiat phthiſis ab humore tranſmiſſo in pulmonem ab alijs corporis partib. cerebro-

febro alioqui ſano, quo caſu, an conueniant ſtillicidia in commiſſura coronali, vel ſinapiſmi,irrhina, & maſticatoria alij iudicenr.

Nos omnes euacuationis modos reducimus ad ſex, quorum primus eſt quod euacuatio fiat a copia grauante ipſam expultricem.

Secundus à qualitate irritante: de his duobus modis mentionem facit Gal. 3. de ſymp.cauſis cap. 4.

Tertius modus eſt à frigido condenſãte:de quo Gal.3.aph.com.12.dicit,,frigus externo condenſando exprimere, & comprimere ipſum cerebrum, perinde ac manus externa comprimeret ſpongiã aquam imbutam Neque in hoc loco omittendum eſt Langij erratum, dum irridet medicos noſtri temporis, quod credant frigus externum poſſe cerebrum comprimere; neq; animaduertit hoc eſſe Galeni pręceptum loco citato.

Quartus modus euacuationis eſt à calido liquefaciente, qui obſeruatur in cauſone,& hecticis febribus dum liqueſcunt pinguedines, & dum per nares liquidus catarrhus ſtillat.

Quintus modus eſt ab imbecillitate retentricis partis mandãtis, qui obſeruatur in lienteria,in cęliaco,in catarrho lienterico,in fiſtulis,& alijs affectibus.

Sextus modus eſt ab imbecillitate exquitricis partis recipientis: de quomodo mentionem facit Galenus 3.de facul.nat. 13.vbi dicit,, quamlibet corporis partem tranſmittere excrementa in partẽ imbeciliorem,& illam in aliam imbeciliorem, donec omnium imbecillimam inueniat, imbecillima eſſe veluti cloaca,ſi expultrix in ſuo obeundo munere deficiat.

Quę autem humorum peccantium euacuatio nos iuuet, & quę non: Galen. plurima pręcepta nobis reliquit: ſed pręcipuum eſt, quod illa euacuatio iuuet, & ſanitatem reſtituat,quę eſt totius, & ſolius humoris peccantis, ſit facta à natura, vel à medico.

Pręceptum traditur 2 aph.com.15. vbi anginæ exemplo docet, quod quando expellitur tota materia peccans in fauces,nõ ſolum ſanetur anginoſus,ſed præcipit,quod tunc nec venę ſectio,nec purgatio conueniant:ſubdit ſignũ,quod tota materia peccans ſit in fauces expulſa, eſt ſi patiens ſit ſine febre, & vrinam bonam habeat.

Idem poteſt dici de quacumq; alia totali tranſmiſſione humoris peccantis in alias corporis partes,quod tunc nec purgatio,nec venæ ſectio conueniant, ſi febris deficiat,& vrinæ bonæ. An verò noſtrates obſeruent dictum præceptum, alij iudicent. Ego certè video non obſeruari: quia in anginoſo ſine febre cum bona vrina vt plurimum ſanguinem mittunt, purgant,& alijs remedijs ſuperfluis illum lacerant.

Quod verò ve ratione ſalubris euacuationis requirantur duæ conditiones: vna quod euacuatio ſit ſolius humoris peccãris. Secunda quod non ſit alterius non peccantis ſine alia probatione, quiſq; atteſtabitur. Gal. lib. de purgantium med. facul. loquens de euacuatione humoris non peccantis habet hanc ſententiam ,, medicamenta,quę bilem euacuant in hydrodicis,ſunt importuna:quia bilis in hydropico deſideratur. Auicennas ſimiliter vbi agit de hydrope vult quod medicamenta euacuantia bilem in hydropico ſint venenoſa,valeant medici qui rhabarbarum præbent hydropicis gratia euacuandi ipſam aquam.

Antequam fiat euacuatio ſeruandæ ſunt tres conditiones à Gal. propoſitæ 4. aphor.22.ibi loquitur de optima criſi.

Prima conditio eſt quod præcedat concoctio humoris peccantis.

Secunda quod facta ſit ſeparatio humorum peccatium à non peccantibus.

Tertia quod ſolum fiat euacuatio humorum peccantium,

Quod verò euacuatio debeat eſſe ſolius, & totius humoris peccantis patet ex Hippoc.aph. 12. ſecundæ ſectionis qui eſt ,,quæ relinquuntur in morbis recidiuas facere conſueuerunt.

Si verò cum humorib. malis euacuẽtur ſpiritus,vel euacuẽtur boni, & ſaluberrimi humores,euacuatio redditur pernicioſa: ſicuti dum in hydropico euacuamus totam aquam: vel in magno abſceſſu totum pus, quod animaduertit Hippoc. 6. aphor.27.his verbis ,, quicumque ſuppurati,aut hydropici vruntur, aut ſecantur, ſi pus, aut aqua tota euacuetur, moriun-

riuntur. Plurimi non intelligunt qua de cauſa ob euacuationē puris, & aquæ quæ ſunt toto genere præter naturam, ſuccumbant ægri, & moriantur. Gal. tamen qui omnia docet in comm. reddit hanc rationem: quia in euacuatione puris, vel aquæ ora arteriarum aperiuntur, per quæ virtus vitalis exhalat, qua abeunte moriuntur.

Tradit etiam aliam mortis hydropicorum cauſam, quæ eſt quod depleto ventre cadat iecur, quod ſuſtentabatur à tumido ventre, & ob caſum ſeptum quoq; iecori alligatū deorſum cadat, vnde ſuffocentur, & moriantur.

Similiter Galenus conſiderans quam periculoſa ſit euacuatio, ſi cum prauis miſceantur optimi, & ſaluberrimi humores, loquens de hæmorrhoidibus 2. aphoriſmorum 25. habet hanc ſententiam, „Formidat vtramque immoderationem, ſiue ex toto ſupprimantur euacuationes, ſiue multum euacuentur, cur formidat? quia cum malis humoribus boni, & ſalubres euacuantur.

Euacuatio humorum minimè peccantium, & euacuatio ſpirituum ſolent parere hydropem, apoplexiam, & innumeros alios affectus præter naturam De hydrope habemus in Gal. 2. de facul. nat. vltimo, & in Hippoc. 4. in 6. epid. 11. vbi dicunt poſt fluxum diuturnum ſequi hydropem; cur: quia cum malis humoribus euacuantur boni. De apoplexa habemus Gal. 9. meth. 10. vbi habet „ Ex nimia euacuatione interdum oriri apoplexiam, eo modo quo erit aqua inter cutem: cur? quia euacuantur cum malis humoribus boni, & ſaluberrimi, qui debent conuerti in bonos ſpiritus, quibus omnibus deficientibus, ſequi poteſt apoplexia, vel epilepſia.

Extat illud pulcherrimum Galeni dictum 6. aphor. 28. de epilepſia „ in articulorum, ſicuti in commiciali debilitas cerebri: quare cum euacuatio bonorum humorum reddere poſſit caput debile, inde ſit quod tranſitus in epilepſiam vel apoplexiam reddatur facilis.

Diximus euacuationem debere eſſe ſolius, & totius humoris peccantis: quia interdum, ſi à morbo aliqua pars mali, ſeu praui humoris relinquatur, id quod relinquitur poteſt quoq; interimere: ſicuti obſeruauit Gal. in caſu vxoris Philini, quæ pepererat; fluxer untq; puerperia ſolum quatuordecim diebus, & non vltra, nihilominus ex ſententia Hippoč. & Gal. mortua eſt ob puerperiorum ſuppreſſionem. Ecce quam neceſſaria ſit euacuatio continua puerperiorum, non ſolùm per quatuordecim dies, ſed per alios plures: Ecce quod relictis humoribus malis, ſecundum aliquam partem, illi mali, & praui humores interimere poſſunt.

Gal. conſiderans cauſam cur excremēta non poſſint expurgari, l. 2. de humoribus comm. 27. illas refert ad tria capita dicens, non expurgari poſſe, vel ob imbecillitatem partium expurgantium, vel ob viarum anguſtiam, vel ob vitium excrementi. Idem docet 2. præſag. comm. 60. vbi loquitur de purulentis.

Præterea loquens Gal. 2. de humorib. 15. de vitio excrementi, ob quod non ſequitur purgatio, habet hæc verba „ Incocti humores ſunt infixi, & admodū ſtabiles in corpore, vt à medicamento dimoueri nō poſſint, niſi coquātur: quare licet natura eſſet robuſtiſſima, medicamentis efficaciſſimis nō eſt fidēdum: quia dū humores ſunt crudi, & omninò incocti per medicamenta euacuantur humores ſalubres: deinde inſalubres in corpore ſtabulantur. Sed quod peius eſt, dum cruda euacuātur, in euacuatione fiūt tormina, & obſtruūtur meatus per quos euacuantur cruda. Audite Gal. 4. de tuenda ſanitate 5. vbi habet hanc ſententiam „ deiectio crudorum facit tormina, & obſtruūt anguſtas vias, quod in medendi officio nullum malum ſimile eſſe poteſt.

Si vero propoſitos modos euacuationis in ſtillum practicum contulerimus, illos inueniemus mirificè à Gal. explicatos. Loquens enim de vteri profluuio lib. de diff. ſymp. cap. 6. ait, vteri profluuium fieri vel ob diæreſim, vel ab irritamento, vel quia ſanguis ſit ſeroſus.

Addit, ob tres cauſas ſanguinem fieri ſeroſum: prima cauſa eſt, quia renes illud non attrahant, quod retentum in uenis vteri, vel narium, vel hæmorroidum profluuium, vel vt ipſe dicit 3. de ſymp. cauſis 2. ſubitaneam hydropem facit.

Secunda cauſa, cur fiat ſanguis ſeroſus eſt

eſt diminuta ſanguificatio.

Tertia, quia uaſa ſint denſa, & ob denſitatem nõ exudet: ſed in ſanguine relinquatur ſerum: Ecce quod iſti modi fluxionis reſpõdent ſuperioribus, nẽpè iiſdẽ quib. dixit 4. aph. 2. quod ſcilicet euacuatio ſpontanea fiat vel ab irritamento, vel quia vaſa non poſſint continere.

Præterea Gal. fuſius agit de vteri profluuio 3. de ſymp. cauſis 4. dicens menſes nimium fluere aut propter nimiam deſidiam, aut propter victum liberaliorem, aut propter vteri rheumata, dum ſcilicet totum corpus per vterum expurgatur, & dicitur fluxus mulicbris, aut propter morbos vteri.

Hanc doctrinam poſſumus applicare hæmorrhoidibus, vel patientibus gonorrheam; & demum omnibus locis, per quę expurgantur excrementa: ſic dicimus hę morrhoides nimium fluere, aut propter nimiam deſidiam, aut propter victum liberaliorem, aut propter hæmorrhoidum rheumata, dum per ipſas totum corpus expurgatur: aut propter morbos hæmorrhoidum. Idem dicimus de alijs: profluuium verò ſanguinis per hæmorrhoidas, vt dicit Hipp. & Gal. 4. aph. 25. eſt remedium curatorium, & præſeruatorium melancholiæ, ſi nigra deijciantur, aliter non eſt aſſuefacienda natura huic euacuationi. Ecce quod profluuium ſanguinis floridi coloris in melancholia, nec curatorium, nec præſeruatorium remedium eſſe poteſt: quia illa euacuatio ſola eſt ſalutaris, quæ eſt ſolius humoris peccantis.

O quoties parum verſati in medicina euacuant ſanguinem per hæmorrhoidas verè floridum in ijs, qui ſucco melancholicho vexantur: quæ euacuatio quam ſit pernicioſa, quiſque ex propoſita Hippoc. & Gal. doctrina colligere poteſt.

Per hanc doctrinam propoſitam nos adinuenimus differentias ſpecificas affectuum, quæ differentiæ ſolum indicant remedium ex vſu artis: ſecus remedia inſalubria, & ſymp. vocari poſſunt.

Si verò de menſtruis ſuppreſſis loquamur: ſi oppoſitorum eadem eſt doctrina, à cauſis oppoſitis ſupprimentur. Dictum eſt ex Galeno ob nimiam deſidiam, ob victũ liberaliorẽ, ob vteri rheumata, & ob morbos vteri, fieri vteri profluuiũ, ergo ex oppoſitis cauſis ſuppprimentur menſes. Hinc Gal. eodem c. 4. 3. l. de ſymp. cauſis, dicit menſtrua occultari, vel ob nimium exercitium, quod abſumat ſuperfluum: vel ob victum tenuem, vel vt dicit Gal. 5. aph. 57. ob robur vteri, quod robur non admittat illud quod influit: quippe opponitur vtero rheumatico; quia vterus rheumaticus eſt debilis, & excrementorum cloaca.

Demum dantur morbi vteri, qui reddunt venas illas apertas, quæ omnia excrementa admittunt, qui deinde lunares purgationes impediant.

Hinc Gal. 5. aph. 57. ait, menſtrua fieri pauciora, aut quia venæ obſtruantur, aut quia comprimantur; dum enim comprimuntur ab aliquo tumore, medici tunc menſtrua nullomodo debent promouere, ſicuti Gal. 5. aph. 46. affirmat; his ferè verbis,, ſi os vteri comprimatur à tumore non ſunt mouendi menſes; ratio eſt, quia tumores increſcerent, & affectus fierent ſæuiores; ideo tunc neque ſanguis per venas inferiores eſt euacuandus, neque per os illa, quæ mouent menſes ſunt ſumenda. Diximus non eſſe mouendum ſanguinem per venas inferiores, quia dum Hipp. 4. aph. 25. ait, ſi ſanguis per ſuperiores partes exeat, malum; Gal. in comm. excipit ſanguinem è naribus, & meritò, quia Hippocr. 5. aphor. 33. habet hunc aphoriſmum,, menſtruis deficientibus ſanguis ex naribus fluens, bonum. Propoſuimus hos aphoriſmos propter illos qui, dum, vel à tumore, vel à nimia pinguedine comprimuntur, vteri vaſa, ſecant ſaphenam; nec vident tumores increſcere; baſilica igitur eſt ſecanda; vel ſi natura per nares ſanguinem ſufficienter moueret, relinquenda eſſet phlebotomia.

Similiter ſi loquamur de alui profluuio, variæ differentiæ ante oculos obijciendę ſunt, videlicet diarrhea, dyſenteria, & lienteria: iſtæ ſunt tres differentiæ genericę: ideo debent diuidi in affectus magis ſpecificos, ſi velimus remedium inuenire. Valeant igitur, qui in ſupremo genere profluuij perſiſtentes adſtringentibus procedunt.

Quo ad diarrheam: hæc fit à qualitate mordaci irritante expultricem Galen. 3. de ſymp. cauſis c. 2. tradit quatuor diffe-

rētias mordacis qualitatis,his ferè verbis ,, Quę mordent inteſtina quatuor ſunt, ſcilicet medicamentum,ciborum corruptella, excrementa mordacia, & humores geniti in vlcere cacoethe.Ecce quod pręſidium, quod inſeruit fluxui facto per corruptellam, valdè differt ab illo, quod auferre poteſt excremēta mordacia a iecore genita,& ab illo quod auferre poteſt humores mordaces in vlcere genitos.Ecce quã vana ſit illorũ medicina, quę ſolũ in genericis verſatur: quæ potius damnũ infert, quam aliquod beneficium.

Quoad dyſenteriam ab vlcere inteſtinorum factam:hæc ſub ſe habet ſuas differentias: quia alia eſt dyſenteria, cuius protophatia eſt in iecore, alia, quæ non amplius a iecore fouetur: ſine hac diſtinctione in auferēda dyſenteria,medici cęco,& inconſiderato impetu incedũt: hac diſtinct. Gal.loquens de dyſenteria 4. de articulis,com.40. dyſenteriam proponit, quæ ab intemperie iecoris fouetur: habetque hæc verba ,, Plerique medici neglecto iecore ſolum medentur vlceri inteſtinorum, & ægrum tandem præcipitant. O quam inconſideratè noſtratum plurimi procedunt,dum in omni dyſēteria impetu communis opinionis abrepti eligunt clyſteres loricantes, qui vix ad principium colli inteſtini aſcendũt,vlcus tamen,vel in tenuibus,vel in medio colli vel in confinio cum cęco erit. Similiter ſpreto iecore vtuntur per ſuperiora loricantibus,quę efficiunt obſtructiones:vnde iecur magis incenditur.

Si de Lienteria loquamur Gal.4. aph. 12.& alibi ait,lienteriam fieri,vel ob debilitatem retentricis ventriculi, vel inteſtinorum, vel ab vlcere occupante ſummas inteſtinorũ partes,ſicuti ſunt aphtę: quare nō concoctrix in lienteria eſt lęſa, ſed retentrix:excernitur enim per aluum cibus non mutatus:quia non retinetur in ipſo ventriculo,vt par eſt; de ratione bonæ retentricis ex Gal.libr.de ſymp.diff.4. eſt vt exęquet concoctrici: in lienteria non exæquat. Quare quot ſunt affectus, qui efficiũt lienteriam,tot ſunt remedia: neque vnum pro omnibus ſufficit: remedium enim retentricē vētriculi firmans, vel auferens cauſam læſionis retentricis, differt à remedio auferente inteſtinorum imbecillitatem,vel inteſtinorum aphtas.

Amplius obſeruandi ſunt humores cōfluentes ad articulos,qui conſtituunt varios affectus ſpecificos, quod medici plebei non diſtinguunt:Humores igitur cōfluxi tres affectus ſpecie differentes efficere poſſunt: quorum primus eſt extendere ligamenta:Secundus eſt comprimere,vt fit in nodoſa podagra. Tertius eſt replere. Gal. loquens de hac diſt.6.aph. 49. ait,, Podagrici non laborant conuulſione: quia materia confluxa non replet tendines,vel ligamenta, ſed illa extendit vel comprimit: ſed ſic eſt quod remedia, quæ auferunt humores comprimentes, diuerſa ſunt ab illis quæ tollunt humorem repellentem, vel extendentem, ſeu laxantem: oportet igitur firmiter tenere in arte medica, quod medici nō ſint medici, ſed circulatores, ne dicam carnifices, niſi à præcognito ſpecifico affectu colligant remedia ſpecifica, quæ ſolum ſunt vtilia, ac ſola ſunt ex vſu artis.

CAPVT XV.

De remediorum inuentione deſumpta à conditionibus indicationis.

CONditiones, quæ reddũt indicationem ſpecificam,quę eſt ex vſu artis, ſunt tres: quarum prima eſt,vt remediũ deſumatur à præſentia indicantis: ſecunda vt in remediorũ adminiſtratione indicantium ordo obſeruetur: tertia vt in quolibet affectu perpendatur an magis poſſit indicans,vel prohibens: ſemper enim potentiori eſt attendendum.

Quo ad præſentiam indicantis,certum eſt,quod niſi ſit pręſens,nullum remediũ inueniri poſſit:catenus præcauemus futuros morbos,quatenus auferimus ſemina præſentia, quæ temporis curſu pariũt futura mala. Neque ab affectibus præteritis vlla prorſus indicatio,vel remedium deſumitur.

Medici igitur,qui in lithiaſi vtuntur refrigerantibus, quia lapillus non eſt conglobatus in renibus,ſine precedenti calore, ferunt argumentum deſumptum ab Ariſtotele, quod non facit ad propoſitũ; dum dicunt: Ariſt.4.meteororum, inquit ,, quæ indurantur à calido, reſoluuntur

à

à frigido;ſed calculus induratus eſt à calido,ergo refrigerandi ſunt renes;non ſequitur; quia ille calor, qui exſiccauit, & conglobauit calculum, non eſt amplius præſens: neque licet colligere concluſionem rei præſentis ex medio præterito, Ariſt.enim 2. poſt.vult quod tres termini in bona ratiocinatione ſint cōgeniti, ipſe enim proponit exemplū tale,eſt eclypſis, ergo fuit interpoſitio terræ, non valet, quia præſens non colligitur ex præterito.

Præterea ſæpè à rebus frigidis læduntur renes:deinde in valde ſenibus,qui patiuntur lithiaſim renes,ſunt frigidi.

Demum obſeruandum eſt præceptum Gal.9.meth.5. vbi inquit renes facilè lędi ex frigidæ pótione: temperatura enim illorum ad frigidum vergit.

Quoad ordinem indicantium: in omnibus ęgrotantibus prius inci piēdum eſt ab indicāte vrgente.Secundo loco à cauſis.Tertiò à morbo,& inter morbos à potentiori: hęc in quintodecimo libr.meth. noſtrę, vbi de indicantium ęquilibrio egimus, ſatis ſuperque declarauimus.

Hinc dum vires labuntur, vel propter nimias euacuationes, vel propter ſæuos dolores, uel propter alia ſymptomata, tunc ſpernimus non ſolum morbum, & cauſam morbi:ſed etiam partem aliquam uiuentem, quæ ad vitam nō ſit ſimpliciter neceſſaria. Spernimus morbum, & cauſam morbi,ſicuti in cardialgia,de qua Gal.9 meth.5.ait „ Aquam frigidam cardialgiam momento temporis ſanare intus,vel extra applicatam: certè,aqua frigida auget,& cardialgiam,& eius cauſā; ſed quia vt frigida vnit calorem naturalem, & vnitus alacrius cardialgiæ, ac mordacibus humoribus aduerſatur., meritò ſpernitur morbus, & eius cauſa, vt affectus uires auferens ſuperetur.

Parimodo Hippocr.& Gal.5. aph 25. volunt, quod in ſæuiſſimis doloribus articulorum aqua largè effuſa ſoluat dolorem cui dubium, quod aqua lædit articulos,& impedit inſenſibilem reſolutionem humorum confluxorum in iuncturas? alio enim modo non tollitur podagra, quam per reſolutionem inſenſibilem;attamen magis iuuat aqua frigida tollendo dolorem,quam nocendo articulis,& humoribus confluxis: quia ablato dolore ſtatim ceſſat fluxio, & ſequitur ſomnus, & ex ſomno concoctio.

Demum ſpernimus propter vrgens partem aliquam viuentem;ſicuti in morſu viperæ,refert Gal.de ruſtico,qui falce, vt à vitæ periculo ſe liberaret, digitum amputaret. Sic in parte affecta gangręna ipſa pars confoditur, vel tota comburitur: In anentiſmate abſcindimus arteriam, vt mortis periculum effugiamus. Litothomi,vt extrahant veſicę calculum, vulnus in perineo magnum faciunt non ſine vitæ periculo dilatando veſicæ orificium forcipe: vna eſt ratio,quia potentiori,& vrgentiori indicanti,prius eſt attendendum.

Præterea, vbi quoque nullum eſt vrgens, ſeruatur ordo, ſicuti inter impedimenta,cauſas,& morbos,prius amouebimus impedimenta, ſecundo loco cauſas: tertio ipſos morbos. Sic Hipp.& Galenus 1 in 6.epid.comm.5. loquens de calculo renum iubent, hunc ordinem eſſe ſeruandum nempè, vt prius corpus moueatur;deinde quod cibis nō repleatur; mox vt veratro purgetur facta prius humorum præparatione;deinde vt vena poplitis ſecetur, & demum, vt vaſa vrinaria mundentur. Ecce quod prius eſt euacuādum, & purgandum corpus, deinde renes mundandi. Qui enim renes vellent ante ſanguinis euacuationem, & veratri exhibitionem mundare, is pelleret excrementa ad renes, & nephriticam paſſionem ſæuiorem efficeret.

Similiter ordo obſeruatur in vſu ſex rerum nō naturaliū,de quo ordine Hipp.in epid loquens tradit hoc ordine hanc ſententiam,„exercitium,cibus,& potus,ſomnus, & venus, ideſt corpus prius exercitandum:deinde ſedato calore, ab exercitio acquiſito, cibandum; poſt cibum dormiendum,& poſt ſomnum,venus. Prius eſt exercitium:quia facta cōcoctione cibi præcedentis, fit per exercitium bona alimenti attractio, & prompta excremētorum expulſio:Gal.2. de tuen.ſanit.c.2. proponit tria munia exercitij: quorum primum eſt quod ex muſculorum attritu, muſculi per motum fiant duriores,& aptiores ad mouēdum. Secundum per motum augetur calor genuinus. Tertium quod ſpiritus fiant velociores.Qui igitur

præpoſterè vterentur ſex rebus non naturalibus, maximè læderentur; veluti ſi poſt exercitium exercerent venerẽ, vel poſt cibum exercitium, non leuem noxam ſibi ipſis inferrent.

Cæterum præcipua cõditio indicationis eſt, quod potentiori indicanti ſemper ſit attendendum:& ſi magis poſſet prohibens, quam indicans, vel è contra: ſpernendum aliqua ex parte quod minus poteſt. Poſſumus exemplis deſumptis à ſex rebus non naturalibus id oſtendere.

Quare ſi de aere frigido loquamur, licet in putridis febribus fugiendus ſit, ne aeris frigiditate fiat cutis cõſtipatio, quia ex prohibita perſpiratione augetur putredo tamen Gal. 10. meth. 8. vidẽs maius colligi beneficium, ex aere frigido, quam maleficium, erupit in hanc ſententiam „ In febribus putridis eligendus eſt aer frigidus: quia ex frigida inſpiratione maius oritur commodum, quam ex cute dẽſanda incommodum: ſententia eſt pulcherrima, dummodo totũ corpus ſit bene coopertum. Valeant igitur illi medici, qui febricitantes in cubiculis calidis tempore æſtiuo claudunt: quod certè non ſine magna ægrotantium pernicie fit.

De aere quoque calido Gal. loquens 3. de humorib. com. 33. ait non eſſe ſecandam venam in tempore valdè calido, licet indicans venæ ſectionis ſit præſens, cui certè non eſt attendendum, ſi prohibens magis poſſit.

Loco enim hoc citato Galen. proponit tres caſus in quibus nõ eſt ſecanda vena.

Primus eſt in tempore valde calido.

Secundus nõ eſt ſecanda vena in pleuritide; dum ſanguis expuitur: quia per venæ ſectionem impeditur euacuatio per tuſſim. Hic caſus ab imperitis medicis non animaduertitur.

Tertius caſus quod in homine bilioſo, ſeu picrocholo non conueniat ſanguinis miſſio. Præterea lib. 10. meth. c. 14. prohibet quoque in æſtate, & regione æſtuoſa ſanguinem mittendum: ratio eſt, quia vires languidæ ita prohibent, vt magis poſſint ad prohibendum, quam febres ad illum indicandum.

Si de cibo & potu loquamur, inedia in febricitantib. ſolet maius afferre commodum, quam incommodum. Id ex Gal. 1. aph. com. 4. colligitur, vbi hæc verba habentur „ In morbis ſatis eſt, vt æger ſeruetur debilis vſque ad finem vigoris, quo tempore poteſt cibis refocillari, & æger amplius non poteſt periclitari. Gal. ibid. addit, ſi velemus vires conſeruare, quales accepimus in principio, fieret additio ad morbum. Ecce quod abſtinentia à cibo licet æger ſit debilis, magis affert commodum, quam incommodum, quæ doctrina à medicis plebeis non obſeruatur & à mulieribus percipi non poteſt.

Si de pane loquamur, qui adeo eſt in vſu in acutis febribus, à Gal. 1. de ratione victus 25. ponitur inter cibos pernicioſos; inquit Gal. „ in acutis ex ſententia Hipp. panis non datur, niſi facto iudicio, ſed vſque ad iudicium vult ſolam piſſanam conuenire; panis enim eſt cibus plenus, & vt talis diuertit naturam à certamine cum morbo, & inde maius ſequitur incommodum, quam commodum.

Præterea nulla qualitas eſt in pane, quæ febricitantibus conferre poſſit: Gal. enim 1. de ratione victus in acutis comm. 27. de pane habet, quod neque humectet, neq; ſiccet: in acutis febribus vero cibus debet eſſe humidus, & habens vim detergendi, cuiuſmodi eſt ptiſſana.

Inſuper 8. meth. 2. loquens de pane inquit, „ neque pars vtilis, neque pars excrementoſa panis, oui, carnis, & alicæ febricitantes iuuat; non pars vtilis, quia hæc valde nutrit, & naturam diuertit non pars inutilis excrementoſa, quia eſt fumoſa, & calida; quare neſcio, quomodo noſtrates poſſint defẽdi, dum in acutis oua, & carnes præbent, cum ab Hipp. & Galeno ita damnentur.

Nec valet dum dicunt, quod virium debilitas magis poſſit ad indicandum cibum plenum, quam poſſit cibus ad prohibendum, quia obſeruanda eſt Hip. & Gal. ſententia 2. de ratione victus 48. de diſtinct. debilium, his verbis prolata „ Qui ſunt debiles ob innanitionem uaſorum egent alimento. Qui uero ſunt debiles ob dolores prægreſſos, & morbi uehementiam non egent alimento: ſed potius euacuatione: quare in omni debili non conuenit cibus; quia debiles ob morbi uehementiam cibus interimit.

Eandem doctrinam proponit Gal. 1.

aph.com.17. his verbis „ ſi vires ſint debiles ob morbum,& non ob cibi defectũ, parum, & rarò cibandum: ſi ob alimenti defectum,parum, & ſæpè. Ecce quod in debilibus ob morbum, cibus non conuenit. Ecce quod in debilibus ob cibi defectum,inedia ſimiliter non conuenit.

Non minus nocet inedia, quando non oportet, quam cibus vbi non conuenit; quia virtus neque permittit cibum plenum, neque intempeſtiuam inediam. Ideo Gal.2.de rat. vict.44. erupit in hanc ſententiam, diuinam quidem „ morbus manet crudus non ſolum ob intempeſtiuam cibi oblationē, ſed etiam ob intēpeſtiuā inediā;quare niſi omnes diſtinctiones perfectè proponamus, & vſq; ad ſpecificas differentias diuidamus actū eſt de inuentione remediorum pertinentium tam ad modum diætandi, quā medendi.

Si vero comparetur inedia cū exercitio,licet inedia ſanis,& ægris cōferat, tamen exercitium magis poteſt in prohibēdo inediam, quam corporis diſpoſitio in indicādo,hæc doctrina eſt Gal.2. aph. 16. vbi inquit „ ſanis non eſt præcipieda inedia cum exercitio,neque ægris ſanguinis miſſio,purgatio,vomitus,frictio,nec vlla corporis motio cum cibi abſtinētia bona eſt,intelligendo de omnimoda abſtinentia;immo dum multa remedia adminiſtrantur,non inconuenit eodem die paulò pleniori cibo vtendum eſſe.

Si de cibo cum exercitio fiat comparatio, dum poſt motum incaleſcit corpus, cibus affert maius damnum, quam iuuamētum;Gal.enim lib.de ſalubri diæta 14. loquens de anhelitu difficili dicit „ anhelantes cibum non ſumāt, inde enim maius damnum ex cibo, quam vtilitatē colligunt;addimus niſi valde paucum ſit alimentum, Gal. 3. in ſextum epid. 2. reddit rationem his verbis „ poſt exercitium non ſtatim edendum, quia corpus per exercitium incaleſcit: ideo prius expectare oportet,vt corpus refrigeretur.

Si de cibo, & potu dulci in bilioſis loquamur, modò maius cōmodum, modò maius incommodum ipſi recipiunt: maius incommodum, quia, vt docet Galenus 3. de ratione victus 9. loquens de mulſa,vbi eſt bilis abundantia,dicit illam vertit in bilem,& inde maius incommodum ex dulcibus, quam commodum. Si vero dulcia traſeant per alnum, vel urinam(ait)maximè iuuare, quia vnà excremēta bilioſa ſecum ferunt: Si vero adſint obſtrictiones,vel tumores, dulcia nō pertranſeunt, ſed vertuntur in bilem maximo cum maleficium: ex hac Galeni doctrina debēt colligere medici,quando ſyrupi ſeu cōſeruę dulces non pertranſeūt, & quando vertuntur in bilem.

Si de ſomno loquamur, videndum eſt, an magis noceat,vel iuuet,Galen.in omni re ſapiētiſſimus 4. aphoriſmorū cōm. 67.habet hanc ſententiam,„ſomnus ſemper nocet quia per ſomnum ad profūdū, ſeu ad ipſa viſcera confluunt humores & boni,& mali:addi:ſed ratione cōcoctionis, quæ fit per ſomnum, maius reſultat beneficium,quam maleficium.

Addimus tamen nos,quod ſi tempore ſōni humores excrementoſi ſint agitari, ſicuti in principio,& augumēto paroxyſmi dicimus tunc maius reſultare maleficium, quam beneficium, & præcipuè in ipſo cerebro,ad quod vapores tendunt.

Vt igitur res diſtinctius intelligatur, ſciendum eſt,vapores eſſe duū generum: quidā eleuantur ex materia cocta,& iſti ſemper ſunt pauci & vtiles:quidā eleuantur ex materia cruda,qui ſēper ſunt multi,& pernicioſi:quod cōfirmatur à Gal.in end.cōm.vbi ducit,„in ſomno magis euaporare humores crudos,quam coctos.

Addimus tamen, quod ſi æger multas noctes in ſomnos duxiſſet,ſomnus ſuperueniens quoque in augmēto acceſſionis eſſet admittēdus: quia maius afferret beneficium,quam maleficium.

Ecce quod in facienda medicina, niſi medici quotidie perpēdāt cōmodum, & incommodum,tutò non poſsūt mederi: quia oportet firmiter ſuſtinere cūm Galeno lib. de optima ſecta,quod nullū remedium poſſit impunè adminiſtrari, illudque eſſe optimum,quod affert maius beneficium,quam maleficium.

Si de balneo verba facimus,ſimiliter & damnum, & beneficium afferre poteſt. Galen.8.meth cap.3.ait;in cruda deſtillatione, ſi corpus ſit plenū crudos humoribus balneum multò magis nocere,quā iuuare,vbi verò corpus non eſt plenum, vt in muliere Romana, de qua 5.meth.

 SANCTORII

13. balneum pro reuulſione, quo vſus eſt Gal. ab initio magis iuuare, quam nocere. Ecce quod ſine hac diſtinctione, ſciri non poteſt, an balneum noceat, vel iuuet.

Valde nocet balneũ, dum fiũt fluxiones ad partes læſas: vt in Podagra: Ideo Gal. 12. meth. c. 2. reddit rationem, cur in humorum cõfluxu balnea noceant, dicẽdo, balnea aperire vias liquare humores, & reddere vias fluxiles: hinc eſt quod, balnea in Podagra ſint valde nociua.

Præterea balnea ſulphurea in podagra nocẽt, quia reſoluunt tenue, & craſſius excrementum relinquitur: vnde podagra nodoſa fit. O quoties vidi podagricos ad balnea ſulphurea ſe conferentes, & per balnea in nodoſam podragram inſanabilem fuiſſe prolapſos.

Cętera quoque remedia omnia, & nocent, & iuuant: quare niſi medicus ſciat diſtinguere, numquam inueniet remedium ex vſu artis: Sic dicimus, ſomnifera nocere, & iuuare: anodyna, & fomenta nocere, & iuuare: parimodo corroborantia, repellentia, emollientia, & reliqua omnia nocere & iuuare: quare niſi prudens medicus diſtinguat vſque ad ſpecificas differentias, ex quibus ſolum vtile remedium colligi poteſt, de inueniendo remedio actum erit.

Quo ad ſomnifera: Hæc modò magis nocent, quam iuuent: modò è contra magis nocent, vt docet Galenus 7. de comp. med. per locos cap. 6. in anhelitu difficili, vt in aſthmate, nihilominus in his ſi nimium vigilant: Galenus 12. meth. cap. 1. pauxillum opij concedit: Sed addit, in omnibus ne quid nimis. Nos in his concedimos mediam vnciam Syr. de papauere, ſumendo aquæ vitæ cocholearium, quod longè maius affert iuuamentum, quam detrimentum: hæc magis iuuant iń doloribus à cauſa calida.

Galenus enim 12. meth. 8. dicit, opiata in dolore à cauſa calida conuenire; non tamen à cauſa frigida: reddit rationem: quia narcotica reddunt tunicas dẽſiores, & humores frigidos ineptiores ad reſolutionem. Attamen ſi dolores ſint à cauſa frigida, ſeu à pituita vitrea, quales ſunt collici vehementiſſimi, ſpernitur narcoticorum maleficium; quia magis poteſt vehementia doloris an indicandum, quam eorum meleficium ad prohibendum, ſeruato tamen præcepto Gal. ſuperius propoſito, in omnibus ne quid nimis Quod verò opiata conueniãt in collica, ſi dolores ſint vehementiſſimi, docet Galen. 9. de comp. medicamentorum per loc. cap. 4. vbi dicit in collica vehementi per os per clyſteres, & extra conuenire.

Quo ad anodina, hæc modo magis nocent; modo iuuant; magis nocent, ſi applicentur emplaſtica laxantia parti dolẽti, in quam confluant excrementa; hoc Galenus animaduertit 2. ad Glauc. c. 2. his verbis „ in partem dolentem ſi fluat materia, nec oleum, nec farina triticea conueniunt; ſed conuenit ceratum ex paſſo, oleo roſaceo & cera; hoc enim eſt aliqua ex parte repellens, vtiliſſimum, quod nõ eſt omnino deſtitutum virtute anodyna. Appoſuimus hoc exemplum, quia vt plurimum noſtrates chirurgi in tumoribus cum fluxione vtuntur laxantibus, quæ longè magis nocent, quam iuuent.

Præterea longè magis nocent, dum in omni vulnere utuntur oleis laxantib & ſuppurantibus, quæ plurima excrementa alliciunt ad partem vulneratam, illamq; maximè inflammãt; unde ægrũ in anceps periculum deducunt. Nec uiderunt Gal. 4. meth c 5. dicẽtem „ membrum cæſim, uel acuto tello diuiſum non eſſe tractandum ſuppurantibus; niſi diuiſio à contuſione fiat. Parimodo vulnera lædunt, dũ illa dilatant; dum oleis laxãtibus illa reddũt excremẽtoſa: ſed quod peſſimum eſt vulnus plurimi implent linamentis quorum onere inflammatur: mox arctè faſciis obligant. Nec viderunt Galenum 2. de officina medica 32. ſic loquentem „ fugendũ ne onere partes vulneratæ inflãmentur. Similiter 3. de officina 31. habet hæc uerba „ Vulnera ne modicũ quidem preſſum ferre; ideo liquidis tractanda. Hæc Galeni præcepta adunguem obſeruantur à Petro Caphio phyſico, & omni doctrinarum genere exornato: qui in chirurgico munere, ſi doctrinam, ſi experimenta, & fęlices curarum exitus ſpectemus longè alijs chirurgis in ſanandis vulnerib. excellit, quia vulnera citò, tutò & iucundè ſanat, nõ laxantibus, ſed exſiccantibus; non ijs, quæ inflammant, ſed prohibentibus inflammationem, eodem

ptor-

prorſus modo, quemadmodum præcipit Galenus.

Si de fomentis, quibus vtimur pro ſedandis doloribus, loquamur, interdum nocent, interdum iuuant. Certè remedia inueniri non poſſunt, niſi præſciamus quando plus iuuant, vel nocent, Galenus docet quando plus iuuant 11. met. 15. ubi habet „perfuſiones & cataplaſmata conuenire ijs, quibus nullum in uentre eſt excrementum: cæteris alijs (ait) ſunt perniciès: quare dum in doloribus ventris ſunt excrementa, nocebunt: cur nocent Galenus 12. meth. 8. declarat, vbi habet „ perfuſiones calidas liquare humores, illoſque vertere in flatus, Valeāt ergo illi, qui in doloribus uentris, inunctionibus calidis, mappulis valde calidis utuntur, quibus dolores magis intendūtur. Nos in ſeuiſſimis doloribus, uel tepidis anodinis utimur, uel ualde frigidis, quæ reppellunt ad intus calorem, & ceſſant flatus, eſt Galeni ſententia 6. epid. 3 cōm. 14. quod res valde frigida non generet flatus. Similiter Hippoc. 5. apho. 25. dicit aquam frigidam auferre dolores podagricos.

Si de corroborantibus loquamur, Hæc iuuant, & nocent: nocent dum corroborant ante euacuationē humoris peccantis: Hinc Galenus 8. de comp. medic. per locos capit. 2. habet hanc ſententiam „ ſi materia tunicis eſt imbibita, per auxilium aſtrictorium maximum infertur nocumentum. Hinc dum Medici corroborant ventriculum, non euacuata materia imbibita: vel dum in alui fluxu vtuntur aſtringentibus, quando fluit materia peccans, vel quando imbibita, & affixa tunicis ventriculi inteſtinorum, maximè lædunt miſeros patientes.

Notandū tamen eſt, quod ſi in parte affecta materia peccās ſit in aliqua exigua quantitate, tunc nullum eſt inconueniēs, vt pars corroboretur: quia roborata parte, id exiguum quod relinquitur à natura facilè reſoluitur: quod diuinum præceptum colligitur ex ipſo Galeno 14. meth. cap. 9. vbi inquit „ in principio cancri eſſe repellendum ad partes principes excrementum, ſi modicum ſit: quia niſi ſubito repellatur, humor melancholicus ſtatim diſtendit venas, quibus extenſis cancer redditur incurabilis.

Quod verò ita ſit, patet ex Galeno 6. aphor. comm. 38. vbi inquit „ radices cancri eſſe venas, quæ diſtenduntur ab humore melancholico, quę venæ, niſi auferantur, cancer curari non poteſt.

Parimodo Galenus 14. meth. 17. loquēs de herpete ait, ſi modicum excrementi repellatur ad partes principes, hoc modicum non lædit: quia hoc à viſceribus reſoluitur. Ibi loquitur de herpete Matronę Romanæ, quæ nunquam poterat ſanari medicamento ex alga, niſi poſtquam Galenus clanculum in ſerum lactis ſcamonium coniecerit: cauſa eſt, quia non erat modicū, quod ad partem lęſam confluebat: ecce quod corroborantia, & repellentia ſeu aſtrigentia ante excrementi euacuationem, niſi caſu quo illud ſit modicum, ſemper nocent.

Si de emollientibus loquamur. Hæc modò magis nocent, quam iuuāt, & modò magis iuuant, quam nocent: Sed quando magis iuuāt nemo intelliget, niſi ad ſpecificam curatum diſtinctionem à Galeno propoſitam 5. de ſimp. med. cap. 9. confugiat, vbi dicit, dari tria dura videlicet dura ſicca, vt calli, & ſcyrrhi, dura repleta, vt apoſtemata; & dura congelata vt perniones, dura ſicca dicit Galeno humectātibus, & nō calefaciētibus l.

Parum verſati in ſpecificis affectuum differentijs, in ſcyrrhis utūtur calefaciētibus: hos reprehendit Galenus 14. meth. cap. 4. his propemodum verbis „ iſti in duritie ſicca calefacientibus reſoluūt tenue, & egregiè curatio procedere videtur ſed paulo poſt tumores duri conuertuntur in ſcyrrhos incurabiles, nec uidēt duritiem ſcyrrhoſam magis indicare humidum, quam calidum: quia res dura, & compacta, niſi humectetur, redditur reſolutioni ineptiſſima. Parimodo de duris frigidis dicendum eſt quod ſcilicet emolliētia debeant eſſe calida, & nō humida. De duris repletis, emollientia ſunt illa, quæ euacuant.

Pręterea plurimi ſunt affectus pręter naturam, qui maius pręſtāt beneficium, quam maleficium, qui indicant, vt conſeruētur, & nullo modo ſanentur, ſicuti sūt hęmorrhoides, fiſtulę gonorrhea, hęmorrhagia narium, vomitus conſuetus & ſi qui alij ſint.

Si hæmorrhoidibus, & fiſtulis, loquamur Galenus 6. epid. 3. comm. 39. habet hęc verba „ ſicuti humores per hęmorrhoidas expurgantur, ſic per fiſtulas: ſubdit, ſicuti non eſt adhibenda curatio hæmorrhoidum, vt fors fert, ſic non eſt ita temerè fiſtulis adhibenda cura: ibidem ſubdit, fiſtulas non eſſe tollendas, cum euacuent prauos humores. Diſtinguēdæ tamen ſunt fiſtulæ cum Galeno 2. ad Glau. 8. vbi habetur, quod aliç ſint fiſtulę calloſç aliç ſine callo iſte quę ſunt ſine callo, ſunt tales propter ſorditiem: hæ facilè, ſanantur in pueris: ſed in adultis quorum corpora ſcatent excrementis non ſunt ſanandæ.

Non ſemel vidi fiſtulas propè oculos, & circa podicē ſanatas, & inde pernicioſa ſymptomata, & mortem fuiſſe ſecutā: Vidi etiam exterius ſanatas: interius verò ſinum relictum, & præcipuè circa podicem, à quo ſinu ichores acres, per tranſumptionem peruenientes ad collū viſicę, illa excitaſſe ſymptomata, quæ in veſicæ calculo contingere ſolent.

De his fiſtulis loquitur Galen. lib. 2. de tum. præter naturam c. 4. vbi dicit curationem fiſtulæ eſſe palliatam, dum exterius ſanantur, ſinu in parte interna relicto: quo caſu accipiendum eſt Galen. cōſilium, 2. in 6. epid. 29. vbi dicit „ fiſtulas aliquandiu aſſuetas, mox ex aliqua occaſione aperimus aperiūtur ferro, vel cauſtico, quibus apertis ceſſat omne malum vtinam hoc fuiſſe pręuiſum in Illuſtriſſimo Antonio Grimano qui circa podicē habebat fiſtulam, quæ ſolum extrinſecus erat ſanata, relicto ſinu in parte interna à quo ichores per tranſumptionem penetrabat ad collum veſicæ, inde ſummo cum cruciatu deceſſit è viuis.

Si de gonorrhea loquamur, à quacunque cauſa fiat, non eſt ſupprimenda: Galen. enim 6. in 6. epid. com. 18. loquēs de gonorrhea habet hæc verba „ ſi gonorrhea ſupprimatur, ęgrotabunt: quare ſi tempore Galeni nō erat gonorrhea gallica, quæ eſt longè ſæuior, illaque non ſupprimebatur: tanto minus gallica erit ſupprimenda: quia magis poteſt prohibens quā indicās: dum enim prohibetur, eſt in cauſa multorum malorum. Idem de alijs affectibus dicendum eſt.

Demum ſciendum eſt, nō omnes corporis partes remedia permittere, licet ex ſe bona ſint, quia interdum nocumentum à remedio illarum longè maius eſt, quam nocumentum, quod infertur, morbo: multa ſunt exempla; ſed hoc vnū non eſt omittendum propoſitum à Gal. 2. de comp. medicamentorum per locos cap. 3. vbi dicit, quod occipitium neque ſit adurendum, neque refrigerandū ob principium ſpinalis medullæ, quod ibi eſt. Quopacto verò poſſint dedendi noſtratum plurimi, qui ſunt tam faciles in adurēdo occipitio gratia reuulſionis remedium à Galeno damnari videtur, alibi diximus ſolum cuticulam eſse adurendam, deinde ſenſim ſine moleſtia efficere cauterium, quod reuera in fluxionibus oculorum mirificę iuuat.

CAPVT XVI.

De remediorum inuentione deſumpta à reuulſione, & deriuatione.

QVatuor ſunt conditiones reuulſionis deſumptæ à Gal. 13. meth. cap. 11. & paſſim in alijs libris.

Prima eſt, vt fiat reſolutio ſecundum rectitudinem.

Secunda per diſtantiſſima.

Tertia, vt trahantur humores ad ſuam originem.

Quarta ut fiat per vaſa communia.

Sed quid intelligat Gal. per rectitudinē, diſtantiſſima, & per vaſa communia, & quę ex his quatuor conditionibus cōueniat per ſe, & quę per accidens reuulſioni; & an reuulſio cōueniat ſolum fluentibus, & non fluxis, & fluxuris, nos ſatis ſuperque egimus lib. 14. meth. noſtrę vitandorum errorum: quibus omnibus nō exactè perceptis; neque affectus ſpecificis neque remedia ſpecifica inueniri poſſunt. Similiter egimus de conditionibus deriuationis.

Sed quę à Galen. obſeruantur in actu practico de reuulſione, & deriuatione, nobis ſunt conſideranda. Gal. lib. de curādi ratione per ſ. m. cap. 14. diuidit corpus vbi ſunt renes in partē ſupernam, &

in-

infernam, & declarat quæ ſit reuulſio, & quæ deriuatio: habet hæc propemodum verba,, renes iuuantur ſecta vena ſuperna gratia reuulſionis, inferna gratia deriuationis. Quæ verò ſupra renes ſunt, venæ pedum ſecantur gratia reuulſionis: ideo Gal.6.aph.36.habet hanc ſententiã,, Quæ ſupra hepar ſunt, vt curentur, ex manibus ſanguis extrahitur (per manus intelligẽdo cubitum: dum enim Gal. nominat, quam nos manum, ille vocat ſummam manum) quæ infra ex vena tali, vel ex venis, quæ ſunt in poplite.

Hinc lib. de curandi ratione per ſ.m.c. 19. dicit in vertigine, & comitiali potius ex cruribus ſanguis eſt mittendus gratia reuulſionis. Ecce quod in vertigine, & in comitiali affectu ſecanda eſt vena tali, gratia videlicet reuulſionis, & non cubiti, vena, quia reuulſio debet fieri per diſtantiſſima: quare illi medici, qui in morbis capitis ſecant venam cubiti non obſeruant Galeni præceptum, & per conſequens non iuuant.

Hipp. qui fuit diuinus in arte medica, obſeruauit in epidemicis, beneficium, & maleficium, quæ contingunt in humorũ motione. In Hiſtoria virginis decumbentis in veſtibulo templi, & in Ægro Dealcis obſeruauit, humores peccantes confluxiſſe ad pedes, & ptopter hunc motum ad inferiora hos duos ægros febre maligna fuiſſe liberatos: humores peccantes in iſtis erant propè cor: quare medicus naturę imitator non debet ſanguinem mittere per cubitum, niſi inſignis eſſet venę cauæ plenitudo: ſed debet reuellere à parte ſuperna ad infernam.

Idem obſeruauit Hipp. in Lariſſa, & in Critone laborantibus maligna febre, in quibus natura tentauit humores malignos ad pedes propellere; ſed Hippocr. ibi ſubdit hęc verba,, cum pedes non poſſent totum malignum humorem capere, factus eſt humorum retroceſſus ad cor, & morte obierunt.

Ex his duobus caſibus colligimus quam ſit vtilis reuulſio non ſolum à capite ad pedes, ſed ab ipſo corde, & iecore, quæ reuulſio à medico naturę imitatore debet fieri per ſectionem venarum pedum, vel per veſicantia ipſa.

Neque negamus, reuulſionem eãdem fieri quoque per cubitum, & ſummam manum, ſed certè tutior eſt, vt fiat per diſtantiſſima ad pedes ipſos. Hinc Gal. 1. de hum. com. 13. loquens de vtraq; reuulſione habet hęc verba,, manibus, & pedib. mordacia medicamenta applicantur gratia reuulſionis à capite, & à ventre.

Neque nobis faceſſit negotium diſputatio de metaſyncritis ideſt ab alto trahentibus, cuiuſmodi ſunt ſinapiſmi, thapſia, & alia id genus, quod videlicet Gal. dicat, metaſyncritica non conuenire in morbis à cauſa calida, ſicuti in febribus malignis: quia omnis ambiguitas de medio tollitur dicendo, quod dum magis poteſt indicans ad indicandum, quam prohibens ad prohibendum, attendendum eſſe indicanti, non ſpreto tamen prohibente. Dum Gal. 2. de comp. medicamentorum per locos c. 2. & 3. 5. de tuend. ſani. 9. & 13. meth. vltimo damnat opinionem antiquorum indifferenter vtentium metaſyncritis, ideſt ab alto trahentibus, ſicuti ſunt ſinapiſmi & thapſia, tam in materia frigida, quam calida, dicimus quod ſinapiſmi, vel thapſia, licet calefaciant partem illam externam, illum calorẽ ad internas partes non penetrare, quod non intellexerunt, qui putarunt veſicantia in febribus malignis cum delirio non habere locũ; non intellexerunt; quia ipſe Gal. 2. de diff. feb. vltim. dicit, quod partes proximę, quibus applicantur ſinapiſmi calefiant quidam, ſed non remotę. Contra illos qui dicunt veſicantia calefacere interna viſcera: Deinde dicimus quod magis poſſit indicans, quam prohibens quãuis Galen. 5. meth. 14. laudet ceratum ex thapſia applicando capiti gratia reuulſionis catharrhi acris, & corrodentis, tamen magis poteſt hoc indicans, vt reuellatur, ne cadat in pectus, quam poſſit caliditas thapſiæ. Qui igitur tenent contra Auic. & Leonicenum, quod ibi Gal. loquatur de catarrhó frigido, neque Galenum loco citato neque propoſitam methodum conſiderarunt.

Quo ad deriuationem, hęc vt plurimũ fit per proxima, hęc conuenit potius humoribus fluxis, quam fluentibus: ſed qua ratione id ſit intelligendum, legendus eſt liber noſter 14. metho. vitandorum errorum, in quo hæc diſtinctè tractauimus.

Prę-

Prætereа inter cætera præcepta Gal. illud dignum eſt obſeruatione, quod proponitur de deriuatione 6. epid. 2. com. 9. vbi dixit,, Vitiata veſica, & renibus præſtat per aluum deriuare; vitiatis inteſtinis per vrinam.

Similiter dum alui fluxus tollitur vſu alnei, tollitur per reuulſionem: Galenus enim 3. de ratione vict. 58. habet hęc verba,, quibus plura per aluum ſubducuntur, balneum ſiſtit, qui verò ſupra modum aluum aſtrictam habent, balneandi non ſunt, ratio eſt, quia balneum reuellit à corporis centro. Nos propterea, nō ſemel antiquos fluxus ſanauimus balneo, quos multi vt incurabiles reliquerunt.

CAPVT XVII.

De inuentione remediorum, quæ exercetur per phlebotomiam, & per purgantia medicamenta.

NOs in commentarijs noſtris artis paruæ quæſt. 113. fusè egimus, à quo indicetur Phlebotomia. Hic ſolum pro remediorum inuētione proponimus præcepta, vt inde colligi poſſit, quibus phlebotomia, & purgantia medicamēta non conueniant, & quibus conueniant.

Quo ad phlebotomiam, quib. non conueniat primò obſeruandum eſt prçceptū Gal. lib de curandi ratione per ſanguinis miſſionem c. 7. ubi damnat phlebotomiā in uinoſis, & gulæ deditis his uerbis,, Vinoſi, & gulæ dediti non iuuantur multum purgatione, & phlebotomia, quia colligūt crudos humores, qui nec purgatione nec uenæ ſec. auferuntur: noto dū dicit non multum iuuari, quod ſupponit aliqua ex parte ſaltem iuuari: quomodo uerò iuuet, Gal. c. 12. eiuſdem libri dicit in his uenæ ſectionem per epicraſim iuuare poſſe, id eſt parum pro uice.

Inſuper Gal 14. meth. 13 non uult, quod in legitimo eryſipellate conueniat miſſio ſanguiuis; ſecundo uerò ad Gla. dicit, in eryſipellate non eſſe mittendum ſanguinem; ſed purgandam bilem. Paulus, Celſus, & Aetius ſecant uenam in eryſipellate capitis, & ceruicis; quia niſi bilis euacuetur, ſtrangulat.

Falop. dicit hos non poſſe conciliari cum Galeno.

Ego autem Reſpondeo Gal. nō aſſerere abſolutè in eryſipellate non eſſe mittendū ſanguinem, ſed dixiſſe non eſſe neceſſarium mittere ſanguinem in eryſipellate. Preterea dicimus quod in eryſipellate omninò puro, & exquiſito, quod vix dari poteſt, nullomodo ſit mittēdus sāguis, quia sāguis eſt frenū bilis: quo freno euacuatio bilis lōgè ſeuior redditur.

Idem dicimus de tertianā exquiſita; & de cauſone exquiſito, qui affectus vix inueniri poſſunt, ſanguinem non eſſe mittendum: in eryſipellate verò non omninò exquiſito, & in alijs affectibus bilioſis non omni ex parte exquiſitis, ſanguinē, ſi vires permittant, mittendum eſſe. Dicimus ſi vires permittant: quia in affectib. bilioſis omninò exquiſitis vires certè permittere non poſſunt.

Inſuper Galenus 3. de humoribus com. 33. proponit tres caſus, in quibus non eſt ſecanda vena.

Primus eſt in tempore valde calido: quia tunc vires non permittunt.

Secundus caſus eſt in pleuritide, dum ſanguis expuitur, quia dum expuitur, ſi mittatur ſanguis, ſtatim impeditur euacuatio humoris peccantis per tuſſim.

Tertius caſus eſt quod in homine omninò bilioſo non conueniat ſanguinis miſſio ob rationes ſuperius allatas.

Prӕterea lib. 11. meth. cap. 14. aſſerit Gal. cruditatem ventris, incipiente morbo, prohibere venæ ſectionem, ſubdit, in iuuene 30. annorum ſi habitus laxus, & mollis ſit, pinguis, albus, & gracilibus venis, huic certè ſanguinem non mittes, aut parum detrahes: in regione æſtuoſa, & in æſtate omninò non mittas.

Ad hæc Gal. 2. aph. 29. loquens de Anaxione dicit, in ſtatu, & augmento non conuenire venæ ſectionem; habet enim hanc ſententiam,, dum coquitur morb. nec venæ ſectio, nec purgatio conuenit; Addimus nos, ſed coquitur morb in augmento, & ſtatu; ergo in his temporibus non conuenient purgationes electiuæ, uel phlebotomia. Hippoc. in aphoriſ. inquit,, inchoantibus morbis, ſi quid tibi uidetur mouendum moue; dum uiget, & conſiſtit, melius eſt quieſcere.

Demum dum ægri, propter timorem per-

perhorreſcunt ſanguinis euacuationem, illis non eſt mittendus ſanguis. De his Gal.4.de tuenda ſaui.4.habet hæc uerba, ſi quis propter timorem non admittit ſanguinis euacuationem, huic loco phlebotomiæ aluus deiicienda largius eſt.

Quo ad illa quæ indicant phlebotomiam, pręcipuum indicans deſumitur ab ipſo Hippoc.4.de ratione vic. tex. 19. vbi habet hanc ſententiam,, ſi morbus eſt vehemens,vireſq; affuerint, & ętas permiſerit ſanguis eſt mittendus. Sed hæc ſententia indiget aliqua declaratione: quia tunc eſt vera, niſi aliæ conditiones impediant, ſicuti ſi cib. in ventriculo eſt inconcoctus, licet vires ſint robuſtæ, & morbus ſit vehemens,& ætas florens, tamen nō eſt ſecanda vena, quod probatur per ipſum Galenum qui 3. epid. loquens de illo Pythione, qui liberatur die 40. ad differentiam alterius Pythionis, protullit hæc verba,, cum homo iſte eſſet in periculo Hippoc. debebat prima die ſanguinem mittere, ſi nullus incoctus cibus in ventre eſſet,vel omninò ſecunda die.

Collige, cibum incoctum prohibere ſanguinis miſſionem.

Collige quoque ex eodem Galeni com. vbi de Pythione loquitur, quod non ſit neceſſarium prima die ſemper præbere leniens medicamentum, vt noſtratum plurimi putant.

Similiter Gal.lib.de cur.rat.per s. m. c. 12.habet,, In quacumque hora clyſteres, & venę ſectio adminiſtrari poſſunt:dummodo cibus non ſit in ventriculo: Ecce quod præter conditiones allatas ab Hippoc.quæ ſunt,morbus vehemens, vires, & ætas florens, promiſſione ſanguinis requiritur etiam, vt cibus ſit concoctus, & à venis meſeraicis attractus.

Dum verò vires ſunt admodum debiles, & impendet periculũ de ipſarũ caſu ſicuti in fluxu alui,cum ſtomachi morſu, ſi Gal.credendum eſt primo ad Glauc.14. non eſt mittendus ſanguis, neq; eſt purgandum: Præterea neque dum adeſt periculum futuræ ſyncopes, neque in cachexia, in hydrope, neque in cardialgia, in vomitu continuò, neque in legitimo eryſipellate eſt phlebotomandum.

Quare inſpiciendæ ſunt vires, non ſolũ pręſentes,ſed etiã futurę, Gal. enim 9. meth.5.docẽs an certo aliquo die ſit phlebotomandum,dat hoc præceptum,, non numerum dierum inſpicere oportet; ſed vnum robur virium,ſit ſextus, ſeptimus, octauus, vel aliquod ex ſequentibus diebus in miſſione ſanguinis: quare in quacumq; quæ die uires ſint validæ permittunt largam ſanguinis euacuationem; ſi non ſint ita validæ minorem perferunt euacuationem:Gal.l.de cur. rat. per s. m. c.13.ait,,Quidam 70.annorum perferunt venæ ſectionem, quamuis in minori quantitate, quam iuuenes: Ecce quod ſolum attendere oportet vni virium robori: quia viribus permittentibus, larga quoque ſanguinis miſſio fieri poteſt.

Hinc ſi venæ in gracili corpore appareant valde repletę,& aliquid non prohibeat;& vires permittant,venæ deplendæ ſunt: hanc ſententiam deſumpſimus à Gal.9.aph.30.vbi ait, quod venæ repletæ in gracili oſtendant ſanguinem corruptum abundè eſſe in venis, qui certè non eſt euacuandus niſi vires permittant,& cruditates ademptæ ſint:quia ipſę obſtructiones,quibus tales abundant per phlebotomiam tolli non poſſunt. Hanc doctrinam deſumpſimus à Gal.11.meth. 14 ibi habet ſententiam,, Per phlebotomiam non tollimus obſtructionem, vel putredinem,ſupple immediate: mediatè tamen quatenus natura leuata ſarcina alacrius aggreditur ad ſuperandam cruditatem, per phlebotomiam tolluntur.

Demum non eſt mirãdum, ſi in gracili adeſſe poſſit ſanguinis multitudo: quia Gal.6.epid.3.com. 29. aſſerit, quod interdum gracilitas,& inanitio poſſit à repletione prouenire: ibidem referri caſum mulieris emaciatæ, cui prima die ſanguinis ſexquelibram detraxit, poſtridie verò iterum libram, tertio die ſemi librã circiter,quo facto,maxima cum aliorum medicorum admiratione illam ſanitati reſtituit: quare concludit Gal. hoc eod. comm. aliquos graciles habere multum ſanguinis,aliquos craſſos paucum: ita vt non valeat conſequentia,corpus eſt emaciatum, ergo paucum ſanguinem habet; neque valet eſt craſſum, ergo multum habet.

Si verò ſanguis ſit ita copioſus, ut obſtructiones efficiat,uel factæ ſint obſtructio-

ctio-

ctiones ab alijs cauſis, dummodo corpus non abundet cruditatibus,tunc nullomodo ſunt tollendæ obſtructiones:niſi prius ſanguis euacuetur.Quod præceptum nobis reliquit Gal.8.meth. 4. & 11. meth. 4 his uerbis,ſi prius tolleremus obſtructiones, ante ſanguinis euacuationem , magis impingeremus obſtructiones , ratio huius dicti eſt, quia aperiendo meatus in ipſos,pars craſſior ſanguinis tranſmitteretur , & ſic abſtructiones fierent maiores : Euacuato verò ſanguine , uenisque aliquantulum depletis , id accidere non poteſt;quia nulla eſt ratio,cur tranſmittatur pars craſſior extra ſuũ locũ , cũ uenę ipſę poſt euacuat. factę ſint capaciores .

Quo ad locũ per quem in Varijs morbis ſit facienda ſãguinis euacuatio, ſi cõſideremus ipſam plenitudinem , quæ nobis inſeruit in omnib. alijs inflãmationibus. Auerroes 7.coll.29.& Rhaſis Volũt, prius ſecare uenam lateris oppoſiti:deinde uena eiuſdem lateris: quæ ſententia, ubi adeſt maxima ſanguinis plenitudo, habet locum.Veſalius uult in omni pleuritide uenam dextri brachij eſſe ſecandam:quia pleura ipſa nutritur ſanguine prodeunte à uena ſine pari , quæ uena à dextra parte oritur.

Amatus Luſitanus reicit opinionem Veſalij, quia dicit uenam ſine pari habere oſtiola,quæ admittunt ſanguinem ingredi ,& non egredi.Quæ inſtantia certè eſt inuincibils.Galenus uerò lib.de ratione curandi per ſang.m.cap.16.dicit uenam ſectam eiuſdẽ lateris eſſe pręſentaneũ remedium in ipſa pleuritide in oppoſito uerò latere,aut nullum,aut paruum eſſe remedium. Nos tamen in maxima ſanguinis plenitudine laudamus latus oppoſitum , & illicò ſecamus uenas eiuſdem lateris .

Demum ſanguis euacuatur,per hirudines,& per curcubitulas;inter Grecos ſolus Actuarius fecit mentionẽ de hirudinib.applicandis uenis fędali b.l.3.c.3.Gręci autem ſecabant illas uenas ferro .

Quo ad euacuationem faciendam per curcubitulas,ſi de euacu atione ſanguinis euacuandi per curcubitulas affigendas dorſo loquamur , habemus præceptum Auicennæ 4. 1. cap. de neutoſſis, ubi improbat cucurbitulas eſſe dorſo affigendas ; quia auget palpitationem attrahendo ſanguinem ad thoracem.

Eadem ratione in febribus ipſis ſunt damnandæ cucurbitulæ : quod præceptũ certè uulgares medici non animaduertunt ; ſi uerò loquamur de euacuatione facta per uenas pedum uel cr urum; Gal. lib. de curandi ratione per s.m. c. 11. habet hæc uerba ,. Plenitudines à ſuppreſſis menſibus ortas per crura euacuabis ; ex hoc loco colligimus duas eſſe poſſe plenitudines,quæ ſupprimere poſſunt ipſos menſes,una plenitudo eſt totius corporis, & hæc per baſilicam tollitur,alia uerò eſt plenitudo uteri,quæ fit à ſuppreſſis menſibus,& hæc per ſaphenam.

Collige contra illos,qui putant in menſium ſuppreſſione ſemper eſſe ſecandam ſaphenã,ut Maſſaria, quod non admittimus,quia ſępiſſimè ſupprimũtur menſes ob plenitudinem totius; quo cauſu prius ſecatur baſilica,deinde ſaphena ; ſi uerò ſaphena non inſpicitur affigendæ ſunt cucurbitulæ , ſicuti admonet Galenus locis citatis de curãdi ratione per ſãg.m.

Quo ad medicamenta,dicimus cum Galeno non ſolum purgantia, ſed lenientia, præpararantia,& alterantia omnia nocumentum nobis certum afferre ; iuuamentum uerò incertum,& dubium illis tamen utimur,cum ſperamus ex illorum uſu maius fore iuuamentum ,quam nocumentum.

Quod uerò omnia remedia aliquod nobis afferãt nocumentum , Galenus lib.de optima ſecta ad Traſybulum circa finẽ habet hanc ſententiã Gal.dignam,,nullũ remedium impunè poteſt adminiſtrari ; omnia enim ſunt præter naturam ; ratio eſt,quia ſanitas ſtat in medio;affectus uerò præter naturã, & remedia ſunt extrema,& per conſequens ſanitati cõtrar.

Idem confirmat Galen 11.meth.cap. 11.ubi loquens de mulſa dicit „ in ſynochis optima eſt quia extenuat craſſos humores,glutinoſos detergit.& ipſos excernit;nocet tamen, quia calorem febris adauget; idem ibi dicit de oxymellite, quod ſi immodicè illo vtamur,ſradat ineſtina, tuſſim excitet, & neruoſa lædat . Concludit eſſe admodum difficile inuenire auxilium , quod citra noxam magnificè proſit.

Col-

Collige igitur, quod ſi mulſa, quæ ex melle & oxymel, quod ex melle, & aceto fit noxia ſunt; quanto magis medicamenta quæ ſunt in venenorum confinio nocere poterunt? quia niſi certò præſciamus, quod medicamenta ſint magis iuuatura, quam nocitura, nullomodo præbenda ſunt.

Quoad medicamenta electiuè purgantia, hęc abſolutè omnibus febricitantibus nocent: ſententia eſt Galeni 1. ſect. aphoriſ. comm. 24. quod omnia pharmaca, quæ purgant electiuè, ſint calida, & febricitãtibus inimica.

Parimodo Galenus lib. quos, & quando purgare oportet dicit, nullum medicamẽtum febricitantibus conferre, quia omne medicamentum electiuum calidum eſt.

Poteſt tamen interdum contingere, quod licet medicamentum electiuũ noceat febricitantibus poſſit tamen magis iuuare, quam nocere: Sicuti dum materia eſt concocta; vel quod materia turgeat: eſt enim Hippoc. apho. „ concocta medicari, & mouere, niſi materia, turgeat, quæ turgens materia, licet ſit cruda pharmaco purgari poteſt, vt declarauimus in comm. 22. aphoriſmi huius ſectionis.

Inſuper pharmaca, vt docet Galen. 1. de humoribus comm. 2. & comm. 12. nocent ijs, qui multis cruditatibus, aut glutinoſis, craſſiſque abundant edulijs.

Præterea nocent ijs, qui hypocondria habent flatibus diſtenta, aut urinam ſupra modum calidã, aut habent aliquam uiſcerum inflãmationẽ. Addit omnes iſtos ad purgationes eſſe ineptos. Ecce quod pharmaca & ut calida nocent, & nocẽt ijs qui habent aliquam inflãmationem, uel humores glutinoſos, & craſſos, qui impediunt excrementorum tranſitum; corpora enim vt docet Hippocrates 2. aphoriſ. 9. „ cum quis purgare voluerit oportet fluida facere. Similiter Galenus lib. de curandi ratione per s.m. cap. 7. dicit vinoſi, & gulæ dediti non iuuantur multum purgatione aut phebotomia; dicit multum, quia habent meatus occluſos.

ImmoGal. 3. aph. com. 15. maximè damnat vſum medicamentorum in ſanis: non quia habeãt craſſos, & glutinoſos ſuccos, qui impediant tranſitum euacuationis, ſed damnat, ne corpora trahuntur in malam conſuetudinem; habet enim hęc verba „ ſi uerò quiſquam uoluerit bis in menſe, aut ſemel uti pharmaco, ne ſuperfluitatum multitudo aggregetur, pręter id quod nocebit, corpora quoque trahet in malam conſuetudinem.

Accedit, quod pharmaca, quę exhibentur, caſu quo non purgent, efficiant hoc magnum malum, quod ipſa conuertãtur in humorem euacuandum, ſententia eſt Galeni lib. 3. ſimpli. cap. 24. vbi habet hæc verba „ medicamentum niſi purget, ſolum producet humorem, qualem trahere natum eſt.

Cauſa verò cur medicamenta exhibita interdum non purgant triplex eſſe poteſt, vt animaduertit Galenus lib. 2. de hum. com. 27. Prima vel ob partium expurgantium imbecillitatem. Secũda vel ob anguſtiam viarum, nempè ob obſtructiones vel compreſſiones vel occluſiones. Tertia ob vitium excrementi, nempè, qui humores ſint craſſi, & uiſcoſi, qui propterea indigeant præparatione facienda per incidentia, & detergentia.

Humores, qui ſunt fluidi ſeu aquoſi, qui poſſunt liberè purgari, uel ſunt ſicuti aqua Hydropicorum, quæ non admittit coctionem: quia ſemper fluida eſt; ideo in morbi principio purgari poteſt. Si uerò humores ſint præparati, & fluidi, ſicuti in corporibus ſanis, Hippocrates & Galenus 2. de fracturis 29. admonent „ in fracturis oſſium eadem die, antequã uidelicet fiant febres, & inflãmationes dandum eſſe ueratrum, quod euacuãdo ichores melancholicos anteuertat inflammationes, & febres. Immo Galenus 14. meth. 8. in inflammatione oris, linguæ & oculorum in principio utitur purgante efficaciſſimo; uidelicet ex aloe, coloquintidem, & ſcamoneo; quia magis poteſt indicans ad indicandum, quam prohibens ad prohibendum; dolor enim eſt urgens, & propter dolorem maius ſequitur damnum, quam ſit illud, quod naſcitur propter medicamenti exhibitionem, quando humores non ſunt præparati.

Parimodo Gal. 14. meth cap. 17. in caſu Matronæ Romanæ correptę herpete circa male olos, cum non poterat localibus inducere cicatricem clanculum minimũ ſca-

ſcamonei in ſerum lactis immiſit: vnde purgato corpore mulier fuit ſanata: cauſa verò fouens herpetem erat bilis.

Præterea tribus modis medicamentum valde nocet, vel dum non purgat humores peccantes, vel dum medicamentum exhibitum non ſit correctum; vel dum purgatio impeditur.

Medicamentum non purgat humores peccantes, ſi dum eſſet purganda pituita, daretur ſcamonium. Galenus enim 4. de ratione victus 64. dicit „ ſi bilioſa repant deorſum, da ſcamonium, quia hoc medicamentum euacuat bilem, non pituitam, vel melancholiam.

Præter ſcamonium adſunt quoque alia, quæ purgant bilem, ſicuti ſunt folia, & flores perſicæ, ſemina pſilij, aloe, & plura alia. Quod verò aloe purget mordaces ſuccos, colligitur ex Gal. lib. de locis affec. 4. vbi habet hæc verba „ Collicos ſanaui aloe: quia conieci humores mordaces fluxiſſe ad collum inteſtinum.

Inſuper ipſa bilis à natura inſtituta eſt ad purganda excrementa mordacia, ſed non electiuè; ſed ſolum quatenus irritat expultricem.

Alex. Aphr. ſecundo problematum ſecũdo dicit, bilem febrem efficere, & tollere, quatenus propellit excrementa.

Quæ verò purgant pituitam, præcipua ſunt agaricus, hermodactilus, turbit, colocintis, peplus, graciola, ſemina cartami, flores cartami catapucia, &c.

Quod purgant melancholiam eſt eleborum, quo nos fœliciter vtimur, epitimum, polypodium, & ſena. De eleboro Galenus lib. de atra bile cap. 7. recitat famoſum caſũ, quod Prœti filias furore percitas melancholico Melanpodes medicus purgauerit veratro albo, & ſanauerit.

Inter purgantia feroſos humores ſunt elcterium, gumigutę flores ſambuci, mecoachan, ſalapa, ſucci ireos; hæc ſunt præcipua pharmaca, ad differentiam lenientium. Adſunt quoque alia quę electiuè non purgant propoſita à Gal. 3 de ſympt. cau. c. 2. vbi habet, quę mordent inteſtina quatuor ſunt, medicamentum, ciborum corruptellę, excrementa mordacia, & humores geniti vlcere cacoethe.

Quo ad correctiua ipſius medicamenti niſi medicus diligens ſit, in ipſo corrigẽdo, maximum incommodum ægrotantibus affert. Hippocrates & Galenus 2. de ratione victus 12. conſiderantes correctionem dicunt, quod ſtatim à ſumpto medicamento danda ſit ptiſſana hordeacea: quia detergit, pellit deorſum medicamentum nę hęreat eſophago, & ſtomacho: ſubdit tamen Galenus quod dum medicamentum incipit operari non ſit dãda ptiſſana: quia impediret medicamẽti actionem: ideo iubet in fine purgationis, dandam eſſe ipſam ptiſſanam. Hinc Galenus 13. meth. 15. dum humores ſunt in ſima iecoris dat eleborum cum ptiſſana, vt minus calefaciat.

Quæ verò ſiſtunt purgationem, inter cætera eſt ſomnus, Gal. enim 4. aph. 15. reddit rationem, cur ſõnus impediat purgationem, ait: quia in ſõno actiones animales otiantur, quę & per ſenſum fiũt, & pręterea per muſculos in motibus voluntarijs. Ecce quod caſu quo medicamenti purgatio ſit violenta, nulla alia res poteſt melius ſiſtere ipſam purgationem, quam ſõnus, ope ſomniferi excitatus, cauſa verò eſt, nõ vt vulgares medici dicunt, quia per ſomnũ concoquitur medicamentum ſed quia natura otiatur, & ceſſat ab omni motu. Hinc impeditur quoque purgatio a theriaca, & ab omnibus narcoticis, quæ ſiſtunt & impediunt naturæ motum.

CAPVT XVIII.

De remediorum inuentione deſumpta à prognoſtico.

EX multis locis ad prognoſticum pertinẽtibus colligi quoque poſsũt remedia. Nos pauca afferemus, vt inde quiſque paucorum exemplorum luce eleuet ſe ad quamplurima alia dignoſcenda. Hunc famoſum tamen locum ad prognoſticum pertinentẽ primo loco afferimus: quia maximè inſeruit huic contemplationi: Galen lib. 3. præſag. comm. 29. habet hanc famoſam ſententiam „ ſi vires ſint validæ & humores, qui prædominantur in corpore ſint calidi, affectus ipſi terminantur per excretionem. Ex hoc prognoſtico colligimus hanc mirabilem doctrinam, quod viribus exiſtentibus validis, humoribusque cali-

calidis prædominantibus, vtendum ſit medicamento euacuante ipſam bilem,& præcipuè,ſi humores inclinent per aluũ. Si verò humores inclinent per vrinã, auxilium diuerſum,niſi aliquid obſtaret,eſſet accomodatum:Si verò per vomitum, vel per inſenſibilem perſpirationem, vel per alias partes,illud eligemus,quo facilè poſſent excerni humores peccantes, dummodo loca conuenientia ſint.

Subdit Gal loc.cit.,, ſi vires ſint validæ & humores ſint frigidi, criſis fiet per abſceſſum,non per excretionem:ſi verò vires ſint debiles,& humores calidi, ſimiliter per abſceſſum: ſi debiles & humores ſint frigidi,vel homo moritur,vel vix lõgo temporis ſpatio liberatur. Ecce quomodo ex ſignis prognoſticis deſumptis à diuina Gal.doct.colligi poſſint, & remedia ſpecifica,& materiæ remediorum.

Deinde ex vrinis quoq; præcognoſcimus,an ſit medicãdum:4.enim aph.com. 70.Gal. nobis reliquit hanc pulcherimam obſeruationem,, vrinæ turbatæ,ſi citò ſedimen craſſum habent, citò morbum ſolutum iri ſignificant,ſi verò ſint turbatę, & non habẽt ſedimen, tunc ſi vires aderunt,morbus ex neceſſitate erit lõgus,ſuperabilis tamẽ: ſi verò vires ſint imbecilles,ægri mortẽ prænunciant. Hæc doctr. Gal. paucis expreſſa eſt tanti momenti, quãti nos ex vrinis prædicere poſſumus, an ęger ſit moriturus,nec ne,ſi ęgrũ moriturum multo ante prænũciabimus,magnã acquiremus exiſtimationẽ: quia reuera ad medici honorem,& artis admirationem magis refert prædicere mortẽ in morituris,quam ſalutem in conualituris.

Eandem doctrinam de vrinis obſeruauit Hipp & Gal.in comm.in caſu famoſo Hermocratis,quem moriturum prænunciauit Hipp. ex eo quia vrinæ nunquam ſubſiderunt:Gal in illa hiſtoria ait,, Vrinas turbatas,& ſubſidẽtes ſignificare initiũ coctionis. In Hermocrate, qui perijt, nunquam ſubſiderũt; ſed de ſignis lethalibus ſatis ſuperq; egimus in explicatione aph.12 primæ ſectionis.Hoc vnum eſt in ſignis tã bonis, quam malis obſeruandũ, quod niſi per aliquot dies ſigna perſeuerent bona, vel mala, nihil certi indicent; quare ſi contingat: quod vnico die ſit ſignificatiuum [illegible], ſalutẽ non prænuncies. Parimodo ſi vrina ſaltem per tres [illegible] appareat aliquod ſignum mortiferum, [illegible] non perſeueret alijs diebus, ex illo nihil certi colligi poteſt.Hanc doctrinam deſumpſimus ab Hipp 2.præſag.26. vbi loquens de vrina optima, ſic admonet,, vrina optima,eſt, cuius ſedimentum ſit candidum, læue, & æquale per omne tempus ideſt per plures dies.

Auic.ſimiliter prima primi doct. 3.c.3. loquẽs de vrina habet hunc conceptum,, In vrina tũc ſigna eſse verè mala, ſi perſeuerent mala Idem dicendum de omnibus alijs ſignis malis,vel bonis, quod ſine perſeuerantia,bona uerè bona non ſint, nec mala uerè mala.

Præterea ex ſignis quoq; præſentibus remedia colligi poſsũt; quia Gal.2.in primã prædict com. 5. habet hæc ferè verba ſi uirtus eſt debilis, ſine ulla manifeſta euacuatione,uel oſtẽdit copiam grauantẽ, uel intẽperiẽ unius principiorum: ex hac obſeruatione ſtatim dicimus ſi uirtus eſt debilis ob humorum copiã: ergo ſanguinis miſſio conueniet; quia per ſanguinis miſſionem tolletur ſuffocatio, & uirtus reuireſcet.Si uerò humerũ copia non adſit, quod facile dignoſci poteſt ex habitu corporis, & ex ante acta uiuẽdi ratione, non euacuãtia, ſed alterantia conueniẽt.

Parimodo dũ præcognouerimus morbum longum,uel breuem futurum poterimus uarijs,& uario modo,uti remedijs. Modũ uerò nos docet,Gal.3.præſag. 28. ubi habet hanc ſententiam,, ob tres cauſas,morbos reddi poſſe lõgos, nempè vel ob particulam, cui ægrè curatio adhiberi poſſit. Secunda ob crudos & craſſos humores. Tertia ob errorem commiſſum; inde remediorũ materias eligimus; quia ob craſſos humores vtimur incidentibus, cuiuſmodi eſt oxymel; ob errorem commiſſum eligimus modum diætandi; ob partem læſã, cui ægrè curatio adhibetur alia prout pars quoque diuerſa eſt, eligimus remedia,vt affectus præter naturam partis ſuperetur.

Sed in explicatione 12. aph.ſatis ſuperque egimus de ſignis indicantibus fœlicem, & de indicantib. infauſtum finem.

FINIS.

IN-

INDEX CAPITVM [DE] REMEDIORVM INVENTIONE.

Caput I.
Vnde fit quod Medici rarò inueniant verum & proprium remedium. 255

Caput II.
De remediorum inuentione deſumpta à ſpecificis differentijs affectuum omnium viſcerum. 260

Caput III.
De remediorum inuentione deſumpta à protopathia, & idiopathia, & à varia diſtinctione ſympathiæ. 269

Caput IV.
De inuentione remediorum auferentium illos morbos ſpecificos qui reddunt ſanguinem impurum. 274

Caput V.
De remediorum inuentione deſumpta a locis affectis. 277

Caput VI.
De remediorum inuentione deſumpta à morbi magnitudine, more & motu. 286

Caput VII.
De remediorum inuentione deſumpta à morbis in mala conformatione, & præcipuè in cauitate. 289

Caput VIII.
De remediorum inuentione deſumpta à cauſis ſpecificis. 293

Caput IX.
De remediorum inuentione deſumpta à ſpecificis affectibus ipſius ſanguinis. 300

Caput X.
De remediorum inuentione deſumpta à ſpecificis affectibus pituitæ. 303

Caput XI.
De remediorum inuentione deſumpta à ſpecificis crudorum humorum affectib. 308

Caput XII.
De remediorum inuentione deſumpta à conditionibus ſpecificis ipſius bilis. 309

Caput XIII.
De remediorum inuentione deſumpta à ſpecificis melancholicorum ſuccorum differentijs. 314

Caput XIV.
De remediorum inuentione deſumpta ab humorum motu. 317

Caput XV.
De remediorum inuentione deſumpta à conditionibus indicationis. 322

Caput XVI.
De remediorum inuentione deſumpta à reuulſione, & deriuatione. 328

Caput XVII.
De inuentione remediorum, quæ exercentur per phlebotomiam, & per purgantia medicamenta. 330

Caput XVIII.
De remediorum inuentione deſumpta à prognoſtico. 334

FINIS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

DE STATICA MEDICINA,

Et de Reſponſione ad Staticomaſticem,

ARS

SANCTORII SANCTORII,

OLIM

In Patauino Gymnaſio Medicinam Theoricam ordinariam primo loco profitentis.

APHORISMORVM

Sectionibus Octo comprehenſa.

VENETIIS, M. DC. LX.

Apud Franciſcum Brogiollum.

SVPERIORVM PERMISSV, ET PRIVILEGIIS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITT. EM. EMANUELE

AD LECTOREM.

NOVVM atque inauditum eſt in Medicina, poſſe quempiam ad exactam perſpirationis inſenſibilis ponderationem peruenire: nec quiſquam Philoſophorum, nec Medicorum vnquam hanc Medicæ facultatis particulam aggredi auſus eſt: Ego verò primus periculum feci, & (niſi me fallat genius) artem ratione & triginta annorum experientia ad perfectionem deduxi, quam conſultius iudicaui doctrina Aphoriſtica, quàm Diexodica deſcribere; primò ad imitationem magni noſtri Dictatoris, cuius veſtigijs inſiſtere glorioſum ſemper duxi; deinde id feci quaſi neceſsitate impulſus, quandoquidem ipſa eſperimenta, quibus quotidie aſsiduis multorum annorum ſtudijs incumbebam, ita me ad hanc doctrinæ formam Aphoriſticam manu quaſi ducebant, vt Aphoriſmos optimè inter ſe connexos miro hoc ordine digeſſerim, eo plane modo quo apes primum mel ex varijs floribus delibant, & deinde in apiarijs per ædicularum ſuarum fauos elaboratum miro ordine diſponunt.

De vtilitate autem artis nihil dicam, cum nemini lateat

quantum in medendo ponderis habeat inſenſibilis perſpirationis cognitio: ſolum hoc vnum benignum Lectorem admonitum velim, cum ſic ſe ferant res humanæ, vt res nouas inuidia opprimere potius quam ſtudio illas promouere conentur, ſcio multos non ſolum vulgares, ſed etiam ex literatorum cenſu, non veritatis amore ductos, ſed ambitionis æſtro, vt vana contradicendi libidine, aut inuidiæ ſtimulo impulſos contra artem hanc nouam inſurrecturos eamque grauiter detractaturos eſſe, licet ne nomine quidem tenus artem ipſam ſalutauerint: Verum illis omnibus, ſi veritatem ſectari deſiderant, ita ſatisfaciam, vt veritatem ipſam ſinceram ac puram putam non ſolum animo & intellectu percipiant, ſed oculis etiam, ac ipſis quaſi manibus palpent, ſi modo quæcumque de inſenſibilis perſpirationis ponderatione, deque eius cauſis, de tempore, de commodis, & incommodis, de exceſſu & defectu, de aëre, cibis, & potibus, & alijs ſex rebus non naturalibus impedientibus vel promouentibus perſpirationem, & quæcunque alia in hoc libro tradidi, ea ad rigoroſæ trutinæ examen reuocent.

Neque fauſtoſo ſupercilio hanc trutinam paruifaciant, vel contra præſtantiſſimam artem inania ſciolorum more diblaterent, quippe eos non alio reſponſo dignos putabo quam poſtica illa Perſij ſanna, qui Andabatarum mor[e] cæcutientes veritatem mordicus peroſi, non ſeſe Eubæos ſo[-]lum, aut Cordubenſes in percipienda veritate, ſed ineptiſſ[i-]mos Ariſtarchos in reprehendenda demonſtrant.

IN

IN LAUDEM

SANCTORIANÆ ARTIS.

Carmen

OCTAVI MENINI.

Legi hunc aureolum tuum Libellum,
SANCTORI, inſolitæ repertor Artis;
Lecto hoc aureolo tuo Libello,
Dixi protinus. Hic vel ipſe Phœbus
Eſt certè, ſobolesve magna Phœbi
Ipſam qui Lacheſim potis morari,
Ipſam qui potis eſt fugare Mortem.
At Tu, Patria noſtra, Cæſar ipſe
Cui nomen dedit inclytum, ſuperbi;
Tali pignore Læta, tali Alumno;
Falsò quem ſibi vindicabat ISTER;

DOMINICI DE BONIS,

Medici, & Philoſophi Veneti

TETRASTICHON

In Laudem

NOVÆ ARTIS SANCTORIANÆ.

Eſt ars SANCTORI, qua menſurare receſſus
Naturæ monſtrat, qua fugienda docet.
Hanc adeas Lector; dubiæ producere vitæ
Stamina ſi exoptas, Statica ſcripta legas.

AD

AD DETRACTATORES
Carmen
ANONYMI CVIVSDAM.

QVO mage florentem conaris pondere palmam
  Deprimere, obnitens hoc mage tollet onus;
Quò mage SANCTORI tentas conuellere famam,
  Hoc magis ingenio creſcit, & arte cluet.

AD SANCTORIVM
SANCTORII
Medicorum Coryphæum.

ODE.

Non te ſilebo Aſclepiadum decus,
  Princeps Stateræ nobilis, inclytum
Cui Pergamum, cui ter beata
  Inſula Cos, Arabeſque debent.

Tu falſitatis nube recognita
  Miro reformas ordine dogmata,
Artemque nugis inuolutam,
  Reddis Apollineam nitori.

Ignota Priſcis viribus ingeni
  Miracla rerum plurima detegis,
Soluſque ſaperdum tot inter
  Myriades ſapiens videris.

Seclum beatum, cui nouus obtigit
Heraclides, cui mens veterum omnium
Vni reuiuiſcens niteſcit
Archiatro ſociata ſacro.

Tu ſana victor fata ſuper ſedens
Spernes ſororum iura nocentium.
Famaque crebeſcet perenni.
Poſt cinerem, & tua buſta nomen.

Ioannes Stephanus. M. Ph.

In Prima Sectione agitur de ponderatione inſenſibilis perſpirationis. *Fol.* 1.
In 2. De Aëre, & Aquis. 8
In 3. De Cibo, & Potu. 11
In 4. De Somno, & Vigilia. 17
In 5. De Exercitio, & Quiete. 21
In 6. De Venere. 23
In 7. De Animi affectibus. 25
In fine de reſponſione ad Staticomaſticem. 27

Apho-

AD DETRACTATORES
Carmen
ANONYMI CVIVSDAM.

QVO mage florentem conaris pondere palmam
Deprimere, obnitens hoc mage tollet onus;
Quò mage SANCTORI tentas conuellere famam,
Hoc magis ingenio creſcit, & arte cluet.

AD SANCTORIVM
SANCTORII
Medicorum Coryphæum.
ODE.

Non te ſilebo Aſclepiadum decus,
Princeps Stateræ nobilis, inclytum
Cui Pergamum, cui ter beata
Inſula Cos, Arabeſque debent.

Tu falſitatis nube recognita
Miro reformas ordine dogmata,
Artemque nugis inuolutam,
Reddis Apollineam nitori.

Ignota Priſcis viribus ingeni
Miracla rerum plurima detegis,
Soluſque ſaperdum tot inter
Myriades ſapiens videris.

Seclum beatum, cui nouus obtigit
Heraclides, cui mens veterum omnium
Vni reuiuiſcens niteſcit
Archiatro ſociata ſacro.

Tu ſana victor fata ſuper ſedens
Spernes ſororum iura nocentium.
Famaque crebeſcet perenni.
Poſt cinerem, & tua buſta nomen.

Ioannes Stephanus. M. Ph.

In Prima Sectione agitur de ponderatione inſenſibilis perſpirationis. *Fol.* 1.

In 2. De Aëre, & Aquis. 8

In 3. De Cibo, & Potu. 11

In 4. De Somno, & Vigilia. 17

In 5. De Exercitio, & Quiete. 21

In 6. De Venere. 23

In 7. De Animi affectibus. 25

In fine de reſponſione ad Staticomaſticem. 27

Apho-

APhoriſmi qui continentur in libro Staticæ noſtræ, aliquot iam per annos in lucem edito veritate comprobantur ex vſu iſtius Sellæ.

Ex qua duo beneficia colligimus; Primum, quanta quotidie fiat corporis noſtri perſpiratio inſenſibilis; qua non rectè perpenſa, vana fermè redditur Medicina; namque ob iuſto pauciorem vel largiorem perſpirationem, omnes fere malæ valetudines fieri ſolent.

Secundum, in hac Sella ſedendo, facilè inter comedendum animaduertimus, quando peruenimus ad debitam cibi, & potus quantitatem, vltra vel citra quam lædimur.

Sella accommodatur ſicuti in hac figura apparet, in qua Statera ad tigna ſupra cænaculum in loco abdito eſt appenſa, propter proceres, quia cubiculi gratiam tollit; ac propter indoctos, quibus omnia inſolita videntur ridicula: Sella vero digiti interſtitio à pauimento eleuata, manet ſtabilis, ne facilè quaſſari poſſit.

Dum igitur ob cibum ingeſtum ad debitam pondus & menſuram antea præſcriptam deuenimus, tunc Stateræ extrema pars paululum attollitur; ac vnà Sella illico paululum deſcendit: Hic deſcenſus eſt ille qui ſtatim admonet ſedentem ad debitam ciborum quantitatem perueniſſe.

Quænam vero ciborum ſalubrium quantitas, ſeu pondus vnicuique conueniat, & quanta in ſingulis corporibus debeat eſſe perſpiratio inſenſibilis, quæ per Sellam commodè perpenditur, ex lib. noſtro de Statica Medicina, *quiſque facilè intelliget.*

DE

DE PONDERATIONE
INSENSIBILIS PERSPIRATIONIS,

Sectio Prima.

APHORISMVS I.

SI quanta,& qualis oporteat, quotidie fieret additio eorum quæ deficiunt,& ablatio eorum quæ excedunt; ſanitas amiſſa recuperaretur,& præſens ſemper conſeruaretur.

II.

Si medicus, qui præeſt aliorum ſanitati, ſit ſolum capax additionis, & euacuationis ſenſibilis, & neſciat quanta quotidie illorum ſit perſpiratio inſenſibilis, illos decipit, & non medetur.

III.

Ille ſolus, qui ſciet quantum,& quando, magis vel minus corpus occultè perſpirat, penetrabit, quantum, & quando erit addendum, vel auferendum pro ſanitate conſeruanda,& recuperanda.

IV.

Perſpiratio inſenſibilis ſola ſolet eſſe longè plenior,quam omnes ſenſibiles ſimul vnitæ.

V.

Perſpiratio inſenſibilis, vel fit per poros corporis, quod eſt totum tranſpirabile, & cutem tanquam naſſam circumpoſitam habet; vel fit per reſpirationem per os factam, quæ vnica die ad ſelibram circiter aſcendere ſolet; hoc enim indicant guttæ in ſpeculo, ſi ori apponatur.

VI.

Si cibus, & potus vnius diei ſit ponderis octo librarum, tranſpiratio inſenſibilis aſcendere ſolet ad quinque libras circiter.

VII.

Quantitas perſpirationis inſenſibilis aliquam varietatem patitur pro varietate naturæ, regionis, temporis, ætatis, morborum, ciborum, & aliarum rerum non naturalium.

VIII.

Ex corpore mane ponderato antè,& poſt excretionem ſenſibilem, quanta fuerit nocturna perſpiratio, & ſenſibilia excrementa, facillimè intelligitur.

IX.

Si corporis pondus plus ſolito augeri incipiat ſine maiori cibi, vel potus additione, vel ſenſibilium excrementorum retentione, facta eſt adiapneuſtia.

X.

In eadem ſalubritate corpus conſeruatur, quando ad idem pondus ſine vlla inſolita euacuatione ſenſibili regreditur: ſin verò ad idem pondus per ſolito plenius lotium, vel ſeceſſum reducitur, incipit à priſtina elongari ſalubritate.

XI.

Si ex Staticis deprehendatur, impedi-

tam eſſe perſpirationem, diebus ſequentibus vel ſuccedet plenior perſpiratio, vel aliqua euacuatio ſenſibilis plenior, vel cachexiæ veſtigium, vel febris.

XII.

Non poſſunt ſtare ſimul, multa perſpiratio, & multa ſolitoque maior ſenſibilis euacuatio.

XIII.

Si quis plus iuſto ſenſibiliter euacuat, minus iuſto perſpirat.

XIV.

Craſſa excernere, meiere, vel ſudare plus iuſto, & perſpirare minus, malum.

XV.

Si corpus ad idem pondus quotidie reuertatur, nulla facta mutatione in perſpirabilium euacuatione, non indigebit criſi, ſanumque conſeruabitur.

XVI.

Malæ qualitates introducuntur, dum corpus vno die eſt vnius ponderis, altero alterius.

XVII.

Illud pondus eſt vnicuique ſalubritatis norma, quo, dum accliuia aſcendit, ſe ſolito leuiorem perſentit.

XVIII.

A copia oriuntur malæ qualitates, ſed non vice verſa.

XIX.

Pondus, necnon copia minuitur, aut euacuatione crudi ſenſibilis, vel inſenſibilis; aut cocti ſenſibilis, vel inſenſibilis: hæc eſt ſalubris, illa tollit copiam, ſed relinquit malam qualitatem.

XX.

Tranſpirationis inſenſibilis duæ ſunt ſpecies: altera fit ſtatim à ſomno, facta concoctione, & poſt hanc augentur vires; altera, in vigilia; & hæc eleuatur à crudo ſucco, & ob hanc flacceſcunt: fit enim cum maiori vel minori violentia, prout maior, vel minor eſt vigiliæ motus.

XXI.

Perſpiratio, quæ ſalubriter aufert è corpore multum, idque inutile pondus; non eſt quæ cum ſudore fit, ſed ille halitus inuiſibilis, qualis hyeme vno die naturali ad quinquaginta vncias, & vltra exhalare poteſt.

XXII.

Inuiſibilis perſpiratio fit viſibilis; vel quando nutrimentum eſt nimium, vel quando calor languet, vel ob motum violentum.

XXIII.

Perſpiratio inſenſibilis iuncta cum ſudore, mala: quia ſudor fibrarum vires diminuit: dicitur aliquando bona, quia à maiori malo diuertit.

XXIV.

Quantò ſubtilior, & ſine madore eſt inuiſibilis perſpiratio, tantò ſalubrior.

XXV.

Liquida omnia excrementa ſunt grauiora; fundum petunt: craſſa ſunt leuiora, & innatant, qualia ſunt fæces duræ, craſſæ, ſputamina, & alia id genus.

XXVI.

Liquida excrementa plus oneris, data magnitudinis paritate, à corpore auferunt, quam dura, & conſiſtentia.

XXVII.

Liquida quoque cibaria ſunt ponderoſiora, & ſolida leuiora: panis, caro, leuia: vinum, iuſculum, grauia. Tanti ponderis eſt vini cyathus, quanti vnus integer panis mole ferè triplo maior.

XXVIII.

Illa viuentis conditio, dum ſentitur corpus oneroſum quando non eſt, peior eſt quam illa, dum ſentitur quando eſt.

XXIX.

Corporis viuentis pondus eſt æquiuocum: ſimul enim ſtare poſſunt, corpus eſſe ſolito oneroſius, & ſe perſentire leuiorem: & verſa vice, corpus ſcilicet eſſe factum ſolito leuius, & ſe grauiorem perſentire.

XXX.

Si hæc duo ſimul conſpirauerint, alterum, quod homo ſe ipſo leuiorem ſentiat; alterum, quod reuera non ſit leuior, indicabunt ſtatum ſaluberrimum.

XXXI.

Corpus, quod acquirit minus pondus latitudinis ſuæ ſalubritatis, eſt peioris conditionis, quam illud quod acquirit maius pondus ſuæ ſalubritatis.

XXXII.

Dum corpus ob animi vel corporis motum, redditur minoris ponderis, ſtatim red-

ditur

ditur minoris virtutis: quod non contingit, ſi reddatur minoris ponderis à ſomno poſt factam concoctionem.

XXXIII.

Si abſque præcedenti violentia pondus fiat minus, & vires cadant, id accidit, quia non remittitur quantum amittitur.

XXXIV.

Tribus modis tantum animal fit debile, vel dum pondus corporis augetur, nulla facta virium reſolutione: vel dum reſoluuntur vires, eodem corporis pondere perſeuerante: vel dum vires, & pondus cadunt.

XXXV.

Laſſitudo illa, quæ fit, dum corpus redditur minoris roboris, & minoris ponderis, eſt alijs periculoſior: pondus enim eſt roboris ſpecies.

XXXVI.

Pondus corporis indit nobis robur, vel dum trahimus aliquid deorſum, vel dum vtimur vectione, vertigine, vel pulſu.

XXXVII.

Senis robur ſæpè à corporis pondere magis, quam à viribus dependet: vetus animal exigui ponderis poteſt diu viuere, ſed non poteſt eſſe robuſtum.

XXXVIII.

Si à ſomno corpus redeat ad conſuetum pondus abſque omni ſenſu moleſtiæ, bonum; ſignum enim eſt perfectæ concoctionis; ſi verò cum moleſtia, malum.

XXXIX.

Corpus ob externa errata non labitur in morbum, niſi antea aliquod viſcus habeat præparatum: præparatio hæc cognoſcitur ex ſolito maiori, ſeu minori pondere, non ſine aliqua præcedenti moleſtia acquiſito.

XL.

Natura, dum in perſpirandi officio eſt impedita, incipit ſtatim in multis deficere.

XLI.

Dum caput dolore grauatur, ſtatim corpus incipit minus perſpirare, & ponderoſius reddi.

XLII.

Prima morborum ſemina tutius cognoſcuntur ex alteratione inſolitæ perſpirationis, quam ex læſis officijs.

XLIII.

Si ex ponderatione videris conſuetum perſpirabile retineri, & ſudorem, vel lotium poſt aliquot dies non faceſſere, inde cognoſces, retentum prænuntiare futuram putredinem.

XLIV.

Si verò ex ponderatione videris ob cauſam violentam perſpirabile plus ſolito euolaſſe, ſcias in locum perſpirabilium violenter euacuatorum ſtatim confluere cruda, & in meatibus minimis impingi.

XLV.

Quæ impinguntur, ſi fieri poſſint ſecundùm omnes partes fluxilia, ſeu perſpirabilia, bonum: ſin minus, pars continens prius fit dura, corijque ſpecimen referens, & deinde ſcirrhoſa.

XLVI.

Si perſpirabile neque à natura, neque à calore febrili reſolueretur, corpus illicò ad malignam febrem præpararetur.

XLVII.

Febricitantes in peius æquè incidunt, ſi à Medico imperito medicamentis importunè exhibitis illorum perſpiratio diuertatur, ac ſi ab erratis ægrotantium.

XLVIII.

Caſſiæ pauxillum non diuertit perſpirationem, non lædit vires, ſed ſolùm aufert è corpore inutile pondus: aliæ verò medicinæ magis euacuant, & remotiores partes attingunt, & corpus magis leue efficiunt: cibus tamen, & potus ſubſequens implent euacuatos meatus; inde aluus, & veſica exiccantur, & paulò poſt corpus ſæpè ponderoſius redditur.

XLIX.

Quilibet corporis dolor ſiue labor, coacti perſpirabilis tranſitum impedit.

L.

Quodvis frigus minimum quidem, quod noctu dormiendo patimur, impedit perſpirationem.

LI.

Vna ex frequentioribus cauſis, quæ tempore æſtiuo impedit tranſpirationem, eſt crebra in lecto corporis agitatio.

LII.

Tres ſunt internæ cauſæ prohibitæ perſpirationis, occupatio naturæ, diuerſio, & vires imbecilles.

LIII.

Hinc ex Staticis patet in die medicinæ, & ab aſſumpto cibo, trium horarum ſpatio exiguam fieri perſpirationem: in die medicinæ intenta eſt natura euacuationi ſenſibili: ab aſſumpto cibo primæ concoctioni.

LIV.

In fluxu, & vomitu prohibetur perſpiratio, quia diuertitur.

LV.

Amictus valdè oneroſi ſunt impedimento perſpirationi, quia vires debilitant.

LVI.

Non qualibet hora corpus eodem modo perſpirat, quia ab aſſumpto cibo quinque horis libram circiter perſpirabilis magnâ ex parte exhalare ſolet, à quinta ad duodecimam tres libras circiter, à duodecima ad decimamſextam (quo tempore occaſio eſt alendi, vel medicandi) vix ſelibram.

LVII.

Qui nutritur, vel medicamentis euacuatur horis maioris perſpirationis, quales ſunt vt plurimum matutinæ, maximè læditur, quia à cibo, & à medicamento maximè diuertitur perſpiratio.

LVIII.

Magis occulta, & inſenſibilis perſpiratio nos ſubleuat, quam omnes ſenſibiles ſimul vnitæ; à ſomno enim ante excretionem ſenſibilium excrementorum quiſque ſentit ſe leuiorem, quia reuera factus eſt leuior ſolito tribus libris circiter.

LIX.

Spatio vnius noctis ſexdecim vnciæ lotij plus minuſve; quattuor coctorum excrementorum per aluum; quadraginta & vltra per occultam perſpirationem, euacuari vt plurimum ſolent.

LX.

Pluribus vnica die naturali per inſenſibilem perſpirationem tantum euacuatur, quantum per aluum quindecim dierum curſu.

LXI.

Vt quid noſtratum plurimi in omni ægritudine ſolùm per aluum, vel per vrinam, euacuandum ſibi proponunt, & de inſenſibili perſpiratione vix cogitant?

LXII.

Si magis ſolito noctu perſpiraueris, ſed ſine ſudore, atque omni moleſtia, perſuaſum te habeas de optima valetudine.

LXIII.

Tunc quam maximè recedimus à morbo, quando peruenimus ad medium latitudinis ponderis ſalubris, non ob euacuationem ſenſibilem ſpontaneam, vel à medico factam, vel ob ieiunium, ſed ob perſpirationem inſenſibilem, quæ fit à ſomno poſt optimam coctionem.

LXIV.

Quanta conueniat perſpiratio cuilibet, vt conſeruetur in ſtatu ſaluberrimo, ſic dignoſces. Obſerua manè poſt aliquam pleniorem cœnam illam maiorem perſpirationem, quæ in te ipſo duodecim horarum ſpatio fieri poſſit: eſto eſſe quinquaginta vncias: alio mane, ſed poſt ieiunium (hac tamen lege, ne in prandio præteritæ diei exceſſeris) idem obſerua; ponamus eſſe viginti; hoc præcognito, eligas illam cibi, & aliarum cauſarum non naturalium moderationem, quæ te ad medium inter quinquaginta, & viginti quotidie ducere poterit; medium erit triginta quinque vnciarum; hoc modo ſaniſſimam, & diutiſſimam, ſeu centum annorum vitam duces.

LXV.

Corpora quoque virorum ſana, & moderatiſſimo victu vtentia ſingulis menſibus fiunt ſolito ponderoſiora, vnius ſcilicet duarumue librarum pondere, & redeunt ad conſuetum pondus circa finem menſis, ad inſtar mulierum: ſed facta criſi, per vrinam paulò copioſiorem, vel turbidiorem.

LXVI.

Ante dictam criſim menſtrualem à ſomno factam, vel grauitas capitis, vel corporis laſſitudo perſentitur, & deinde paulò copioſiori vrina euacuata omnia ſedantur.

LXVII.

Cauſæ externæ, quæ prohibere ſolent perſpirationem ſunt aër frigidus, cœnoſus, & humidus; natatio in frigida; cibi craſſi, & viſcidi; intermiſſio exercitij corporis, vel animi; & in robuſtis nimia abſtinentia à coitu.

Fri-

LXVIII.

Frigus externum prohibet perſpirationem in debili, quia eius calor diſſipatur; in robuſto verò auget: calor enim ad imum retrahitur, duplicatur, & deinde natura roboratur, quæ deinde retenti perſpirabilis pondus è veſtigio abſumit, & corpus fit & ſentitur leuius.

LXIX.

Stabilior & diuturnior eſt ſanitas illius corporis, cuius pondus multorum annorũ curſu neque augetur, neque minuitur, quam cuius pondus annuatim variatur.

LXX.

Reditus ad conſuetam grauitatem crudorum ſuccorum additamento eſt malus: coctorum verò, eſt ſaluberrimus.

LXXI.

Sanum fieri minoris ponderis ſolito, eadem ſuppoſita viuendi ratione, malum; amiſſum enim quod erat ſalubre, non eſt remiſſum.

LXXII.

Excrementa alui concocta ſunt multæ molis, ſed exigui ponderis; ſupernatant ob aërem incluſum, & quæ vna vice excernuntur, nunquam libræ trientem excedunt.

LXXIII.

Si vnica die ob aliquod erratum libra perſpirationis retineatur, natura triduo ſolita eſt illud retentum inſenſibiliter expurgare.

LXXIV.

Tunc natura multum inſenſibiliter euacuat, cum per oſcitationes, & artuum extenſiones retentum perſpirabile excernere conatur.

LXXV.

Perſpirabile habet duas partes, leuem ſcilicet, & ponderoſam.

LXXVI.

Ponderoſa pars adeò affluit, vt ex ipſa generentur animalia; vt cimices pediculi, & alia id genus.

LXXVII.

A parte perſpirationis ponderoſiore contagioſæ infectiones vnà cubantium proueniunt: leue enim euolat; ponderoſum verò adhærens coinquinat.

LXXVIII.

Quibus aliquid perſpirabilis in vehementiſſimis caloribus æſtiuis exhalare prohibetur, calor eſt moleſtus: quibus verò perſpiratio omni ex parte eſt libera, calor non eſt moleſtus.

LXXIX.

Differt maius pondus à minori æquè ſalubri, quia maius plus accelerat ſenectutem. Eſto aliquem frui valetudine cum pondere ducentorum pondo æquè ac cum ducentis quinque: obſeruauimus exceſſum illorum quinque magis accelerare ſenectutem.

LXXX.

Caro animata cur viuit & non putreſcit vt mortua? quia quotidie renouatur. Cur pueri diutius quam ſenes viuere poſſunt? Quia ſæpius poſſunt renouari, incipientes ab infimo totius latitudinis pondere vſque ad vltimum; ſunt enim plurimorum ſalubrium ponderum capaces. Senes cur neceſſariò moriuntur? quia ſolùm vltimorum ponderum ſunt capaces. Sed cur ſolùm illorum? quia fibræ illorum ſunt duræ, & vt tales, non poſſunt amplius renouari; vnde mors.

LXXXI.

Qui ægritudine pernicioſa corripiuntur, cur ſanantur? quia multorum ponderum ſalubrium ſunt capaces; a corporibus enim ægritudines triginta libras auferunt plus minuſue, prout corpora magis vel minus repleta ſunt, & prout ægritudo magis vel minus calida, & longa exiſtit.

Additi ab Auctore.

LXXXII.

Senes ob frequentia ſputamina vitam protrahunt: retenta vt in capacia coctionis vel digeſtionis impediunt perſpirationem: vnde ſuffocatio mors.

LXXXIII.

Senectus reuera eſt ægritudo, ſed diu protrahitur, ſi corpus reddatur perſpirabile.

LXXXIV.

Interimunt Senes coitus, corporis actualis frigiditas, potio plus iuſto, cænare, vt iuuenes, plus debito iraſci, & exerceri.

Senes

LXXXV.

Senes ætatem decrepitam non attingũt ob diminutas expultrices: Hinc dum plus ſolito bibunt, minus meiunt, & minus ſolito perſpirant, Remedio eſt, vt ablatio exæquet additioni.

LXXXVI.

Perſpiratio inſenſibilis non ſolum principum, ſed vnius partis infimæ omnino vetita vitam tollit. Principum, dum in cerebro fit apoplexia, in corde palpitatio, in iecore polyæmia, & in vtero præfocatio: Infimæ partis, gangræna.

LXXXVII.

Dum ſuffocantur mulieres, non fit ob vterum comprimentem ſeptum, ſed a frigiditate ſeminis corrupti non indigentis perſpiratione.

LXXXVIII.

Humores podagricorũ, etiam in craſſiſſimi ſint, ſolũ per modũ vaporis reſoluuntur.

LXXXIX.

Vomitus vrinam & perſpirationem diuertit.

LXXXX.

Corporis in lecto frequens circumuolutio, cum fiat omnium muſculorum motu, eneruat, & coctionem & perſpirationem vtilem diminuit. Remedio eſt in eodem ſitu obſtinatè quieſcere.

LXXXXI.

Dum genua actu calida conſeruantur, non algent pedes, noctu benè dormiunt, magis perſpirant, & minus meiunt.

LXXXXII.

Profluuium alui tollitur iis quæ perſpirationem augent, ſicuti eſt Balneum.

LXXXXIII.

Sicuti magnes cum multo ferro, & vinũ in magno dolio melius conſeruatur quam in doliolo: Sic corpora ponderoſiora ſalubria magis robur conſeruant, quam cedentia à pondere per inediam.

LXXXXIV.

Qui plus meiunt quam bibunt, parum vel nihil perſpirant.

LXXXXV.

In febribus intermittentibus cur perſpiratio inſenſibilis prohibetur? quia humor peccans eſt in ambitu corporis.

LXXXXVI.

In hydrope non reſoluitur acqua abdominis, quia eius ſiccitas & durities impediunt perſpirationem.

LXXXXVII.

Humores calidi cumfluxi in aliquam partem, calidis digerentibus tractantur, vt per inſenſibilem perſpirationẽ reſoluantur.

LXXXXVIII.

In magnis febribus cur lipothimia iuuat? quia ſudorem & validam perſpirationem facit.

LXXXXIX.

Punctura nerui, ſi lacte, farina, vel ſimili claudatur, hicor retentus ita acris fit, vt moriantur conuulſi, niſi oleo aperiatur vulnus.

C.

In tumoribus perſpiratio vtilis, ſi fiat humidis actu & potentia; ſecus in ſcyrrhum cedunt, tenue reſoluendo, & craſſum relinquendo.

CI.

Pars corporis vt repleta ſanguine, vel alio humore, vt in tumoribus, & in ipſa pleuritide, non eſt refrigeranda; quia euacuata materia ſponte refrigeratur.

CII.

Hypochondriaci, ſi frequentibus balneis eorum corpora reddantur peſpirabilia, & victu humido vtantur; ſani fiunt.

CIII.

Perſpiratio inſenſibilis facta per fomenta in non purgato corpore, plus attrahit quam reſoluit, vt de Simone.

CIV.

Corpora quæ inſenſibiliter multum perſpirant, neque purgantur, neque phlebotomantur, vt patet de pueris.

CV.

Peticulæ cur fiunt? quia maligni hicoris perſpiratio impeditur.

CVI.

Gangrenæ iis quæ perſpirant prohibetur: iis quæ ſuppurant, fit ſfacelus.

CVII.

Pars gangræna affecta cur moritur? quia arteriolę ob ſanguinis copiam non attolluntur. Remedio eſt euacuatio ſenſibilis, & inſenſibilis.

CVIII.

Craſſiſſimi humores in robuſtis per anguſtiſſimas vias tranant, vt patet de pinguedine per vrinam, de mulſa iniecta in

pectus

pectus vulneratum: ergo per inſenſibiles meatus.

CIX.

Per diflationem euacuatur materia vtilis & inutilis: ſi verò poſt ſomnum aquirantur vires, plurimùm inutilis.

CX.

Diflatio, quæ effugit ſenſum, eſt natularis, & indicat robur: è contra verò ſudor.

CXI.

Si corporis pars hyeme valde frigeſcat, ita totum corpus conſentit, vt coctio, & totius perſpiratio minor fiat.

CXII.

Natatio veſperi tutior: manè ab aqua frigidiori meatus clauduntur, vnde febris periculum.

CXIII.

In æſtate ſi corpus jaceat detectum, prohibetur perſpiratio: Vnde capitis grauitas, & corporis confractio.

CXIV.

Dum quinque, vel ſex dierum curſu, corporis pondus augetur, non ſtatim, ſed paulatum eſt tollendum: inedia enim ſummè rigida lædit ventriculum, cerebrum, cor; mox totum corpus.

CXV.

In Autumno augetur corporis pondus; quod ſi excedat ſalubrem latitudinem, fiunt tertianæ, ſeu aliæ putridæ.

CXVI.

Extrema frigida in acuta febre, niſi incaleſcant, lethalia, ob adiapneuſtiam.

CXVII.

Nihil magis nocet vlceribus malignis, quam quæ prohibent perſpiratum, vt adeps, oleum, & cera.

CXVIII.

Quotidiana ſola ex intermittentibus non caret periculo, pituita enim in prohibendo perſpirationem primum locum tenet.

CXIX.

Conſtipata perſpiratione in ceruice ſtupeſcit ſenſus pericranij; vt depaſtatio ambulantis ſub vento & pluuia.

CXX.

Nihil magis putredinem tollit quam larga ventilatio: non ſolum per inſpiratum, ſed etiam per meatus inſenſibiles facta.

CXXI.

Refrigerationes in morbis acutis indicant mortem, vt in Hermocrate: adimunt enim perſpirationem.

CXXII.

Poſt balneum, oleo meatus cutis condenſantur, hoc fine, ne humiditas alimentalis attracta reſoluatur. ergo oleum claudet in periculis, & non aperiet poros.

CXXIII.

Ea tamen victus ratio, quam quotidie minus perpendimus, pellit nos ad ſenium Philipi.

CXXIV.

Diaphragma contrahendo ſe ad ſuum principium dilatat thoracem: dilatando fit inſpiratio; ſe laxando conſtringit, & conſtringendo fit expiratio.

CXXV.

Sphincter verò contrahendo ſe ad ſuum principium conſtringit veſicam, & vrinam continet; Se laxando dilatat, & eam reddit.

de Peſte.

CXXVI.

Res peſte infectæ inficiunt quouſque durant proximæ & remotæ cauſæ; vnica tamen deficiente ceſſat virus ad inſtar motus horologij, dum rotarum vnico irrito dente quieſcit.

CXXVII.

Peſte non tactu, ſed inſpiratu aëris peſtiferi, vel halitu ſupellectilium inficimur. Sic fit ſpiritus vitalis ex aëre inficitur, ab infecto ſpiritu congelatur ſanguis, qui extra pulſus, carbones, nigras papulas, & bubones efficit; ſi manet intus, mortem; ſi totus pellitur ad extra, euadimus.

CXXVIII.

Si ad carbones, & bubones tota peſtis pellatur, bonum. Si minus lethale.

CXXIX.

Non ſponte inficimur peſte, ſed fertur ab alijs. Patet experimento Monialium.

CXXX.

Non omnes, ſed tertia hominum pars circiter peſte moriuntur. Patet experimento Veſpilionum.

CXXXI.

Qui putant nigrorem papularum & carbonum indicare aduſtionem, errant: ſæpè enim Senes intus & extra frigidi citra febrem

brem inter biduum cùm eodem nigrore à thrombo profecto decedunt.

CXXXII.

Si paucus ſanguis ob corruptum ſpiritum vitalem fit thrombus, hic ſi totus expurgetur per bubones & carbones, ſanantur; ſi non totus, moriuntur, vt in nigris papulis.

CXXXIII.

Hinc quibus anthraces & bubones aperiuntur, ſi interna infectio tota exeat, ſanantur: ſi minus, moriuntur.

CXXXIV.

Modus frænandi peſtes duplex; vt ſani ſeparentur, & infecti ſe pandant: modus vt ſe pandant, duplex; vt ad loca illis inuiſa non mittantur, & illorum ſuppellex non vratur.

CXXXV.

Peſte inficiuntur facilè rarum habentes pulmonem; è contra qui denſum. Rarum habent, ſi facto maximo inſpiratu vnicus pulſus ictus fiat quietior.

CXXXVI.

Peſtis non eſt vt ignis, qui augeſcente pabulo creſcit: ipſa verò eodem modo pabulo ſe habente decreſcit.

CXXXVII.

Radij peſtis vento loco dimouentur: corporis lucidi nulla vi.

CXXXVIII.

Qui aliud remedium pro vitanda peſte inſtituunt, quam fugam, vel ſunt homines ignorantes, vel volunt æruſcare.

CXXXIX.

Hinc nobilium ferè nemo cum remedijs; plebei verò ſine ijs plures ſanantur.

CXL.

Cur diu durat peſtis?

Quia dum ſæuit, purgant res infectas, quas purgando fures clam diſſeminant, poſt finitam peſtem non inficiunt; ſecus peſtis eſſet perpetua.

Quia infecti, dum vi mittuntur extra vrbem, alij non ſe pandunt: vnde infectio creſcit.

Quia non prohibent populi curſum ad templa, Sub dio ſacra eſſent exercenda.

Quia eligunt chirurgos exteros, quibus, quo maior peſtis, eo gratior.

Quia ab infectis non ſeparant ſanos in aliam domum.

Quia vtuntur remedio interno pro peſte, cum nullum detur, quod non noceat.

Quia permittunt mercatum pullorum, quos tangunt infecti, deinſani eoſdem tangentes inficiuntur.

DE

AERE, ET AQVIS.

Sectio Secunda.

APHORISMVS I.

AER frigidus, & lauacra frigida, corpora robuſta calefaciunt, eaque auferendo ſuperfluum reddunt leuiora, debilia refrigerant, eaque vincendo calorem ponderoſiora efficiunt.

II.

Aër calidus, & lauacra actu calida, niſi obſtent cruda, iuuant quoque perſpirationem, refrigerant interna viſcera, & corpora efficiunt leuiora.

III.

Aër externus per arterias in profundum corporis penetrans, poteſt reddere corpus leuius & grauius: leuius, ſi tenuis & calidus: grauius ſi craſſus & humidus ſit.

IV.

Quanta ſit aëris ponderoſitas, colligitur primò ex maiori vel minori grauitate aluminis fæcum prius exiccati in ſole, & deinde aëri nocturno expoſiti. Secundò ex eo quia ſentiamus maius frigus, quam quod obſeruetur in inſtrumento temperamentorum: aëris enim humiditas ſeu ponderoſitas nobis eſt lima frigiditatis. Tertiò ex maiori vel minori incuruatione tabulæ ſubtiliſſimæ, præcipuè ex piro. Quartò ex contractione cordarum teſtudinum, vel ex cannabe.

V.

Quantæ ſit aquæ ponderoſitas facilè intelligitur, ſi graue perpendatur in acqua; illa enim eſt leuior, & per conſequens ſalubrior, in qua graue magis grauitat: illa verò, in qua minus, eſt ponderoſior, & inſalubrior.

Aqua

VI.

Aqua grauior,& aër cænoſior, & ponderoſior, conuertunt inuiſibilem perſpirationem in ichorem; qui retentus,& deinde non reſolutus, magna ex parte noachexiam faceſſere ſolet.

VII.

In aëre frigido ſalubri prohibetur quoque perſpiratio; denſantur meatus, ſed roborantur fibrę,& perſpirabilis retenti pondus nec lædit, nec ſentitur.

VIII.

In cænoſo prohibetur perſpiratio, meatus implentur, ſed non denſantur, fibræ laxantur,non roborantur,& pondus perſpirabilis retenti lædit,& ſentitur.

IX.

Si aëri æſtiuo frigus ſuperueniat, illa die, ſuppoſita eadem bibendi libertate, tertiam partem circiter perſpirationis exire prohibet, quæ niſi fiat ſenſibilis, facilè ad putredinem vel ad cachexiam diſponit.

X.

Prohibita perſpiratio facta ab improuiſa frigiditate, magis nocet debilibus, quam à ſenſim prohibita.

XI.

Ob aërem frigidum ſuperuenientem calori, veſtibus denudatus, minus duabus libris circiter diei curſu perſpirare ſolet, nulla ab ipſo animaduerſa moleſtia.

XII.

Aura iucunda & frigidiuſcola corporibus excalefactis magis nocet, quam aëris vel aquæ frigus in exceſſu: illa enim non reddit corpus leuius, ſed obſtruit & laxat: hoc obſtruit & roborat, & inde minus ponderoſa corpora fiunt.

XIII.

Malæ aëris & aquæ conditiones, quando ad malignam putredinem diſponũt, eorum pondus magna ex parte non animaduertitur; quaſi quod ab eorum corruptela nerui fortiores fiant, perinde ac in phreneticis.

XIV.

Natatio infrigida poſt exercitium violentum eſt iucundiſſima, ſed mortifera: motibus enim ſuppoſitis nihil pernicioſius.

XV.

Quod proditoriè diſponit viſcera ad malum, ſæpè nec graue, nec iniucundum videtur.

XVI.

Aura iucunda & Auſtrina cum exercitio violento, ſæpe mortifera: ab aura enim adiapneuſtia, ab exercitio acrimonia.

XVII.

Qui quærunt à cœna auram frigidiuſculam magis quam par ſit, perſpirabile partis veſte non indutæ exire prohibetur: nocte verò vel die poſtero plurimi ſolent pati dolorem capitis grauatiuum.

XVIII.

Si corpora derepentè transferantur ab aëre calido in frigidum, læduntur; quia redduntur maioris ponderis, quam par ſit; à frigido in calidum læduntur, quia fiunt minor roboris.

XIX.

Debiles magis hyeme, robuſti æſtate, perſpirabile retentum in vrinam conuertunt.

XX.

Ventilabrum prohibet perſpirationem, reddit caput ponderoſius, & calidius.

XXI.

Ventus vt cute frigidior ſemper obſtruit, & ſemper lædit,ſed magis caput,quia magis exponitur.

XXII.

Ex anni tempeſtatibus in vniuerſum, ſiccitates aſſiduis imbribus ſalubriores, reddunt enim corpora leuiora.

XXIII.

Æſtate corpora temperata ſunt minoris ponderis, quam hyeme, tribus libris circiter.

XXIV.

Æſtate laſſitudo ſentitur, non quia corpus ſit maioris ponderis,ſed quia ſit minoris roboris.

XXV.

In aëre calido corpus eſt minoris roboris, tum quia cum perſpiratione exhalat aliquid bonorum ſpirituum, tum quia calor non eſt concentratus.

XXVI.

Per totam cutim digeritur ſemper aliquid à calido, quod ſecum etiam aliquid interni probi humoris aufert.

XXVII.

Æſtate calore vexamur, non primò

& per ſe propter aëris caliditatem; quælibet enim corporis pars eſt aere æſtiuo calidior: ſed quia in aere æſtiuo non eſt tanta frigiditas, vt naturalis calor ſufficienter concentretur: quo fit; vt ita diffuſus minus poſſit perſpirabile ſua natura calidum inſenſibiliter excernere; quod retentum redditur acre, & eſt in cauſa, vt magno vexemur calore.

XXVIII.

Dum corpora in ſummo æſtu ob ſomnum nocturnum vel diurnum abundo perſpirant vel ſudant, redduntur leuiora, & nullo illa die vexantur calore.

XXIX.

Æſtiuo calori ſuperueniente frigore, eodem die libra circiter excrementorum inſenſibilium magna ex parte difflari prohibetur.

XXX.

Si æſtas fiat ſimilis veri, vt corpora reducantur ad pondus æſtati debitum, excitantur ſudores.

XXXI.

In æſtatis initio, ſi deperente vehemens æſtus ſuperueniat, fiunt laſſitudines, quæ, licet poſt aliquot dies eſtus magis vrgeat, non perſeuerant, quia minuitur corporis perſpirabilis pondus.

XXXII.

Eadem virtus minus laborat cum minori, quam cum maiori corporis pondere.

XXXIII.

Perſpiratio vi aëris vel aquæ calidæ excitata nocet, niſi eius maleficium longè maiori beneficio compenſetur.

XXXIV.

Æſtate interdiu, hyeme noctu, corpora robuſta magis perſpirant.

XXXV.

Adiapneuſtia æſtate malignam febrem, hyeme vix minimam alterationem efficere poteſt: corpora enim acriori perſpirabili æſtate referta ſunt quàm hyeme.

XXXVI.

Dormitio æſtiua detecto corpore, vel ſub dio, magna ex parte diſponit ad putredinem, prohibendo perſpirationem.

XXXVII.

Adiapneuſtia non calefacit interna viſcera, niſi perſpirabile fiat acre ob moram, vel à calore extraneo, vel à motu violento.

XXXVIII.

Dum frigus ſuperuenit calori æſtiuo, nimij coitus noxa vix percipitur; ſi verò aër iterum incaleſcat, detrimentum præteriti erroris non leue ſentitur.

XXXIX.

Coitus non immoderati maleficium, aëre frigido concentrante calorem, æquali beneficio compenſari ſolet.

XL.

In noctibus æſtiuis corpora ad febrem maxime diſponuntur ob aëris varietatem; ineunte enim nocte aër eſt accenſus, intempeſta verò nocte eſt temperantior; in auroɾa frigidus: vndè ſolitum perſpirabile, in correptis ſomnis & ſtragulis denudatis cohibetur, & corpora ponderoſiora ſunt, quod noctibus hyemalibus non euenit.

XLI.

Ab æquinoctio autumnali ad ſolſtitium hyemale qualibet die minus libram circiter perſpiramus? inde vſque ad æquinoctium vernale incipimus liberius perſpirare.

XLII.

Autumnus inſalubris, tum quia perſpiratio à ſuperueniente frigore prohiberi ſolet; tum quia quod difflari prohibetur, acre & mordax fit.

XLIII.

Vitantur ægritudines autumnales, ſi corpus Autumno non fiat maioris ponderis, quam dum erat Æſtate.

XLIV.

Pondus ſenſim auctum, ſenſim minuendum.

XLV.

Pondus corporis inſolitum non Vere, ſed Autumno auferendum: frigidum enim ſuperueniens ponderi magis nocet.

XLVI.

Nulla Autumno vexaberis ægritudine, ſi ſuperueniens frigus inueniet te veſtibus rectè munitum, ſi vteris diureticis, & conſeruaberis in eodem pondere, vt ante.

XLVII.

Bene munitus veſtibus melius perſpirat, & redditur minoris ponderis.

XLVIII.

Qui morbis ab humorum copia precedentibus Hyeme vexari ſunt ſoliti, purgandi ſunt Autumno, & non Vere, reducen-

cendique ſunt ad pondus, quo fruebantur Æſtatis initio.

XLIX.

Dum verò morbi prodeunt à mala qualitate, corpora Vere, & non Autumno purganda: magis enim Æſtate, quam Hyeme intenditur qualitatis malitia.

L.

Qui in fine Veris præmaturè ſe veſtibus ſpoliant, & Autumno tardè induunt; in febres Æſtate, in deſtillationes Hyeme facile incidunt.

LI.

Perſpirabile retentum vt acre, febres, & eryſipelata: vt copioſum, apoſtemata, deſtillationes, vel cachexiam facit.

LII.

Externum frigus concentrando calorem reddit naturam tantò robuſtiorem, quantò ultra ſolitum pondus ferre quoque poſſit duas libras circiter retenti perſpirabilis.

LIII.

Corpora Hyemis initio facile ad ſolitum pondus, Æſtatis initio magno labore ad æſtiuum pondus reducuntur.

LIV.

Sanitas perſeueraret vſque ad extremam ſenectam inculpata, ſi corpora quatuor anni temporibus æquali pondere ſemper conſeruarentur.

LV.

Corpora, quorum pondera anni curſu multum augentur & diminuuntur, valdè periclitantur.

LVI.

Quantò maior anni ſpatio eſt ponderis varietas, augumentatio ſanguinis vel diminutio, tantò eſt deterior illius corporis conditio.

LVII.

Ponderis augmentatio fit in principio Autumni, diminutio in principio Æſtatis.

LVIII.

Corpora, quorum pondus augetur, magis periclitantur, quam quorum pondus minuitur.

Additi ab Auctore.

LIX.

Corporis partes rectæ ſalubriter perſpirant: Si verò à ſomno detectæ inueniatur, etiam ab aëre calidiſſimo eorum pori condenſantur.

LX.

Aër plus iuſto frigidus, humidus, aut ventoſus moratur perſpiratum: vnde qui domi continentur, vt fæminæ, nec tuſſi, nec catharro, nec inflammatione pulmonis laborant.

LXI.

Aër in vrbe peior aëre ruris: quia craſſior & non perflatus appetitum tollit.

DE

CIBO ET POTV.

Sectio Tertia.

APHORISMVS I.

Stomacus cibo refertus ſi inter dormiendum abſoluat primam coctionem, illius noctis perſpiratio magna ex parte aſcendit ad quadraginta vncias; ſi non abſoluat, ad octodecim circiter.

II.

Stomachus omnino vacuus, & ieiunus, licet dormiat, non perſpirat vltrà 18. vncias circiter.

III.

Tantum perſpirat corpus plenum non concoquens, quantum ferè ieiunus non habens quod concoquat.

IV.

Cibi multum nutrientes, excepta carne veruecina, à cæna ad prandium non ſolent perſpirare vltrà octodecim vncias.

V.

Cibi copioſi ſed tenuis nutrimenti noctis ſpatio in plurimis vltrà quadraginta vncias perſpirare poſſunt.

VI.

Alimenta, quæ corpora conſeruant grauia, ſunt copioſa, vel cruda rebellia.

VII.

Quæ conſeruant leuia, ſunt conſueta, & vaporoſa.

VIII.

Caro veruecina facilè coquitur, & eſt vaporoſa: perſpirat enim noctis ſpatio trientem libræ magis, quam cætera, ſolitaque edulia.

IX.

Quæ ex paſtu fermentata fiunt eſculenta, non efficiunt corpora ponderoſa: longè enim facilius perſpirant, quam rapæ.

X.

Vir ſanus occultè diei curſu tantum exhalat, quantum per aluum dimidio menſis, licet quotidiè coctas tamen, & conſiſtentes fæces ſemel excernat.

XI.

Stomachus plenus & vacuus minuunt perſpirationem: plenus eam diuertit per ciborum corruptelam; vacuus eam trahit, vt impleatur.

XII.

Plenus, quando non abſoluit coſtionem, ex pondere cognoſcitur: corpus enim tunc minus perſpirat: vacuus verò flatibus impletur.

XIII.

Flatus nil aliud eſt, quam rude quoddam perſpirabile.

XV.

Robuſtus ciborum plenitudinem abſumit per inſenſibilem perſpirationem: minus robuſtus per vrinam: debilis magna ex parte per chili corruptelam.

XV.

Dum omittitur cæna, vacuo exiſtente ventriculo nulloque vrgente paraxyſmo, retinetur perſpirabile, & retentum fit acre: inde corpus ad calidas ægritudines præparatur.

XVI.

Ieiunium quod reducit corpora ad minus pondus, ſed corporibus inſolitum, malum.

XVII.

Cur ſint qui fame pereant, ſi in viuo ſanguis nunquam deficiat? quia verſus ventris vacuum ſanguis tendens reliquit cor.

XVIII.

Non ſolum incoctus cibus, vt quantus reddit corpus ponderoſius, ſed etiam vt qualis, quatenus ſcilicet perſpirationem impedit.

XIX.

Dum leuior ſemetipſo quis videatur factus, & non ſit, valdo bonum: id enim oritur à ſuccis trium coctionum exactè coctis.

XX.

Dum tota die perſentitur leuitas, & corporis agilitas, præceſſit chyli, & ſanguinis coctio, & penitus exhalarunt tertiæ coctionis recrementa.

XXI.

Cibus incoctus, quò plenioris eſt nutrimenti, eò eſt deterior, vel quia efficit maius pondus, vel deteriorem corruptelam.

XXII.

Corpus maximè leue fit ex ciborum corruptela: liquida enim excrementa omnia magni ponderis.

XXIII.

Vſus carnis ſuillæ, & boletorum malus; tum quia hæc non perſpirant, tum quia non permittunt cætera edulia ſimul ingeſta perſpirare.

XXIV.

Ex vſu carnis ſiullæ, & boletorum triente minùs ſolito, corpus magna ex parte perſpirat.

XXV.

Melones adeò pauxillum perſpirant, vt quadrantem circiter auferant perſpirationis conſuetæ.

XXVI.

Retenta illorum perſpiratio in vrinam, vel ſudorem faceſſere ſolet.

XXVII.

Vuæ, & ficus recentes pauxillum per-

perſpirant, & aliquantulum aliorum, ciborum perſpirationem impediunt fortaſſe, quia ſenſibiliter euacuantur.

XXVIII.

Illud genus edulij optimè perſpirat, & commodè nutrit, cuius pondus in ventre non ſentitur.

XXIX.

Ciborum plenitudo magis nocet in otioſo, quam exercitato: viſcera enim illis grauantur quiete, exercitio verò liberantur pondere.

XXX.

Ab eo cibo corpus optimè perſpirat, cuius fæces exeunt conſiſtentes.

XXXI.

Minus quam lactuca nutriet caro pulli, ſi de carne ea copia edatur, vt in liquidarum fæcum corruptelam exeat.

XXXII.

Ex ponderatione noueris, quando ieiunium ſit ſalubre, vel inſalubre: erit ſalubre, ſi aliquid relinquebatur de heſterno edulio perſpirandum; ſin minus, inſalubre.

XXXIII.

Dum per diætam corpus reducitur ad pondus minus ſuo ſalubri minori, quod amittit de robore eſt irreparabile: quod verò detur minus, & maius ſalubre pondus ex 64. primi, & ex 40. huius intelliges.

XXXIV.

Si ſcieris quotidie quantum cibi tibi conueniat, ſcies diutiſſimè virtutem, & vitam conſeruare, idque ex odem aphoriſmo intelliges.

XXXV.

Naturæ robur non parum abſumitur, dum cæna modò eſt quattuor, modò ſex librarum.

XXXVI.

Illa cibi quantitas eſt ſaluberrima, dum à cibo corpus ſuis negotijs eadem agilitate vacat, ac ſi eſſet ieiunum.

XXXVII.

Magis quoque grauatur ab octo libris cibi ſemel in die comeſtis, quam à decem tribus vicibus vnica die aſſumptis.

XXXVIII.

Illa cibi quantitas eſt vnicuique ſaluberrima, quæ ſine moleſtia poteſt à virtute concoctrice vinci: vincitur, ſi quantum ingeratur, tantum abſumatur: hæc enim ex ponderatione dignoſcentur.

XXXIX.

Illa cibi copia eſt ingerenda, quam natura poteſt coquere, digerere, & perſpirare.

XL.

Si natura poſſet digerere centum libras edulij, & exporrigerentur nonaginta nouem, animal propterea curſu temporis deſtrueretur.

XLI.

Tunc cibi boni ſucci diutiſſimam ſanitatem tibi promittent, quando perſpirationis quantitas medium obtinebit locum inter exceſſum, & defectum: exceſſus poſt plenam cænam ciborum maximè perſpirabilium noctis ſpatio magna ex parte ſolet eſſe quadraginta vnciarum circiter; defectus quatuordecim: ille igitur cibi vſus, qui te ad viginti duas vncias quæ eſt medietas, transferret, certiſſimam ſanitatem, & longævitatem pollicebitur.

XLII.

Celſi ſententia non eſt omnibus tuta, vſus ſcilicet ſex rerum non naturalium modò parcos, modò nimios eſſe debere.

XLIII.

Corpora minori moleſtia reducuntur ad conſuetum pondus, ſi aſſumant quattuor ciborum libras in prandio, & quattuor in cæna diſtanti, vt par ſit, quam ſex in prandio, & duas in cæna.

XLIV.

Seipſum ſenſim deſtruit qui ſemel in die præter conſuetudinem comedit; comedat parum, vel multum.

XLV.

Corpus magis ponderoſum reddetur quattuor vncijs cibi multi nutrimenti, qualis eſt caro porcina, anguillæ, & pinguia omnia, quam ſex vncijs cibi pauci nutrimenti, vt ſunt piſciculi, pulli, auiculæ, & alia id genus.

XLVI.

Cibus pauci nutrimenti ſi difficulter coquatur, id accidet ſolum in prima coctione; multi nutrimenti, in omnibus.

XLVII.

Cibus exigui nutrimenti humectat, & lenit aluum, citò digeritur, & perſpirationem dormientium, & vigilantium facilè iuuat.

Ci-

XLVIII.

Cibus multi nutrimenti ſtringit aluum, niſi corrumpatur, difficilè coquitur, & parum perſpirat.

XLIX.

Vbi eſt difficultas coctionis, ibi tarditas perſpirationis.

L.

Cibus non vt fluidus debet præmitti, ſed vt melioris ſucci: pylorus enim non eſt in imo, vt in canibus.

LI.

Tria mala eueniunt ob ciborum varietatem; nimium comeditur; minùs coquitur; & minùs perſpiratur.

LII.

Tempus minoris perſpirationis eſt, quando ſtomachus eſt plenus, & præcipue varietate eduliorum.

LIII.

Qui euomunt cænam, ſtatim tollunt ſtomachi moleſtiam, ſed ſequenti aurora ſentiunt corpus ponderoſius: vomitus enim diuertit perſpirationem trahendo ad intrà perſpirabile: quod vt acre laſſitudinem, & calorem, vt copioſum grauitatem facit.

LIV.

Qui comedit magis quam oportet, alitur minùs quam oportet.

LV.

Qui in iuuentute ſunt victus immoderati, ventriculum plus iuſto dilatant, quò fit, vt in poſterum victu moderato magna cum difficultate vti poſſint.

LVI.

Qui ad ſtatum, & moderatum victum facilè reduci cupit, vtatur edulijs pauci nutrimenti; ſic ventriculus citò ſe illo exonerans, minori ſe accommodabit capacitati.

LVII.

Quantum edendum noueris ſi pluribus diebus obſeruaueris corpus à ſomno ſine moleſtia ad idem pondus reduci.

LVIII.

Si poſt pleniorem cœnam corpus minoris ponderis die ſequenti reddatur, id eueniet vel ob corruptelam, vel quia irritatur natura ad expellendum vtile, quod eſt admodum nociuum: corpus enim præparatur ad morbos, dum vtilia euacuantur, & cruda detinentur.

LIX.

Si cœna fuerit octo librarum, & edulia in ventriculo corrumpantur, corpus die ſequenti erit minoris ponderis, quam ſi cœna fuiſſet trium librarum, & cibus non fuiſſet corruptus.

LX.

Edulia aptiſſima perſpirationi non corrũpuntur, imò poſt nocturnas vigilias hominé conſeruant ſine laſſitudine, & grauitate.

LXI.

Edulia non perſpirantia, obſtructiones, corruptelas, laſſitudines, mæſtitias, & pondus efficere ſolent.

LXII.

Illa eſt viuentis peſſima conditio, dum facta ciborum concoctione, corpus perſentitur oneroſius ſolito, cum tamen ſit minoris ponderis.

LXIII.

Si quis cibi, vel potus nimietate vtatur, & ſequantur euacuationes ſenſibiles longè pleniores conſuetis, corpus die ſequenti fit ſolito leuius.

LXIV.

Edulia liquida, data molis paritate, ſunt ponderoſiora ſolidis: liquida petunt fundum: ſolida ſupernatant: cyathus vini, ſeu iuſculi eſt maioris ponderis, quam integer panis.

LXV.

Si nimius potus à ſomno efficiat oculos lacrymoſos, ſignum eſt corpus non perſpiraſſe vt par erat.

LXVI.

Si poſt multam potationem ſudes, vel multum meias; aut magnum robur, aut magna infirmitas indicantur.

LXVII.

Aquæ potatio inſenſibilem perſpirationem impedit, auget tamen ſenſibilem.

LXVIII.

Potatio hiſce ſæculis in temperatis quoque eſt improportionata: cibus enim illorum ſolet eſſe 12. vnciarum circiter, potus quadraginta, & vltrà.

LXIX.

In homine vtente moderato victu, perſpiratio nocturna aliquando aſcendit ad tres libras: in vtente pleniſſimo, ſtomacho præexiſtente vacuo, & robuſto, poteſt aſcendere ad quinque libras.

Ic-

LXX.

Ieiunium corpus ſuo maiori pondere inſignitum iuuat, mediocri nocet, minori longè magis.

LXXI.

Poſt longum ieiunium ſi corpus liberaliùs nutriatur, perſpiratio redditur plenior ſolito libram circiter.

LXXII.

Poſt immoderatum exercitium corporis vel animi ſtatim veſci, malum: corpus enim defeſſum ægrè perſpirat.

LXXIII.

Si ſobrij, & in victu temperati præmaturè moriantur, amici mirantur nouitatem, quia de perſpiratione inſenſibili nil ſciunt.

LXXIV.

Cibus, & potus nimius non ſolum retenti perſpirabilis acrimoniam, ſed etiam partium, præcipuè non principium, prauos affectus diu occultant; qui dum corpora purgantur, vel inedia tractantur, derepente erumpunt, & in grauiſſimos affectus faceſſunt.

LXXV.

Medicus qui præeſt rationi victus Principum, ſi neſciat quantum & quando quotidiè perſpirent, illos decipit, & non medetur, & ſi iuuet, caſu iuuat.

LXXVI.

A cibo quattuor horis circiter vix libram plurimi perſpirant; indè ad nonam duas libras, à nona ad decimamſextam vix libram.

LXXVII.

Tunc erit cibandi tempus, quando corpus reducetur ad illud pondus, ſalubre tamen, quo fruebatur paulò antequam heſterno die ingeſſiſſet cibum: illud ſolus Apollo ſine trutina ſciet.

LXXVIII.

Sin verò nocturnæ potationis pondus inſolitum, neque à robore concoctricis, neque à corruptela die ſequenti tollatur, locum habent illa duo carmina.

Si nocturna tibi noceat potatio vini,
Hoc tu manè bibas iterum, & fuerit medicina.

LXXIX.

Si ſalubre corporis pondus à cæna eſt ducentarum librarum, corpus ob nimium coitum factum minus ſalubre, erit centum nonaginta octo librarum circiter, quia virtus illa languidior impedit, ne duæ alimentorum libræ poſſint ſaltem ſine aliquo angore in pondus ſalubre conuerti.

LXXX.

Cibus facilis perſpirationis faciliùs, & longè minori angore reſarcit vires coeuntium collapſas, quàm difficilis, ſeù multi nutrimenti.

LXXXI.

Muſtum aliquantulum turbidum ſi in ventriculo coquatur, non ſolum perſpirat, ſed maximè iuuat aliorum eduliorum perſpirationem: huiuſmodi virtutis ſunt calida flatulenta.

LXXXII.

Cæpæ, allium, caro veruecina, phaſiani, maximè omnium ſuccus cyrenaicus iuuat perſpirationem eduliorum ægrè perſpirabilium.

Additi ab Auctore.

LXXXIII.

Cibus valdè paucus à ventre non amplectitur: Inde non coquitur, non reſtaurat, non perſpirat.

LXXXIV.

Perſpiratio inſenſibilis eſt excrementum tertiæ coctionis: quare ſi non fiat prima, neque tertia fiat concoctio.

LXXXV.

Ob rigidam inediam, caput repletur, pulſant tempora, tenduntur hypochondria, brachiorum & crurum laſſitudo fit.

LXXXVI.

Exinanitio à cibi pauxillo maior, quàm à pharmaco, quod mouet quidem ſenſibilem, ſed inſenſibilem euacuationem diuertit.

LXXXVII.

Ventriculo in horis matutinis vacuo ob omiſſam cœnam, in pituitoſo valde iuuat edulium ſiccum, vt biſcoctum.

LXXXVIII.

Edulium quatuor librarum circiter ſemel in die ſumptum, ſi noceret, bis vel ter ingeſtum iuuaret: Plenitudo ventris euacuationem inſenſibilem diuertit.

Ne-

LXXXIX.

Nemo incidet in morbum, ſi ſedulò prouideat, ne cruditatibus laboret.

XC.

Senes ter ſumere cibum in die, vt Antiochus, tutiùs eſt quam bis, vel ſemel multum: multum impedit perſpirationem.

XCI.

Piſces in cœna cur non ſumebat Antiochus? quia morantur perſpirationem: à ſomno fit vtilis perſpiratio, qua feriata vires langueſcunt.

XCII.

Succi cucumeris frigiditas, & craſſities in venis conſeruatur: imò alij ſucci praui, licet ſint coctu faciles, prohibendo perſpirationem efficiunt malignas febres.

XCIII.

Cibi corruptela cur efficit laſſitudinem? quia diuertit perſpirationem: Sed quomodo? quia facit cæliacum: Sed cur cæliacus laſſitudinem facit? quia vnà cum excrementis exit aliquid prioris cibi benè cocti.

XCIV.

Si quis corpore defeſſo eat cœnatum lautum, à ſomno ſtatim carnes frigidæ, & laſſitudines: à cœna tamen duodecim horis circiter emendantur omnia: quia tunc coctio, & perſpiratio vtilis fit.

XCV.

Cibus à violento exercitio nocet, tum quia non amplectitur, tum quia perſpiratum diuertit.

XCVI.

Qui it cœnatum animo perturbato, longe minus digerit, quam quietus & lætus.

XCVII.

Potus inter prandium, & cœnam nocet: Sed ſi tantundem minus in cœna potamus, tollitur nocumentum.

XCVIII.

Vomitus à cœna debilitat, quia amouet alimentum: tum quia diuertit perſpirationem.

XCIX.

Semel aut bis in menſe facto exceſſu in cibo, & potu, die ſequenti licet ſenſibiliter non euacuet, minus ſolito perpendit.

C.

Victus vniformis caret beneficio illorū, qui ſemel vel bis in menſe excedunt: expultrix enim à copia irritata excitat tantum perſpiratus, quantum ſine Statica nemo crederet.

CI.

In frigido corpore meliùs iuuat, quia nutrit, & perſpirat; in calido nocet, quia bileſcit.

CII.

Nihil magis impedit perſpirationem, quam potus dum fit chylus.

CIII.

Iecur ob refrigerationem minus attrahit chylum, longe minus expellit perſpirabile.

CIV.

In homine ſano aluus lubrica, vel fit vitiata coctione; vel chyli diſpenſatione ob prohibitam perſpirationem.

CV.

Bonæ valetudinis peſtis duplex; corpus ex toto tradere quieti, & comedere ante cibi præcedentis concoctionem.

DE

DE SOMNO ET VIGILIA.

Sectio Quarta.

APHORISMVS I.

SOmnus placidus adeo fauet perſpirationi, vt ſeptem horis quinquaginta vnciæ cocti perſpirabilis in robuſtis ſæpe exhalent.

II.

Dormiens ſeptem horarum ſpatio occultè,ſalubriter,& ſine violentia perſpirare ſolet duplo magis quam vigilans.

III.

Perſpiratio dormientis, quæ cum multo ſudore fit,non eſt plenior quacunque inſenſibili perſpiratione ſine ſudore.

IV.

A ſomno nocturno corpus ſentitur minoris ponderis, tum ob vires auctas, tum ob exhalationem ſaltem trium librarum circiter excrementorum.

V.

Somnus inquietus impedire ſolet trientem ſolitæ perſpirationis:

VI.

In ſomno placido perſpiratio aliquando maior eſt data temporis paritate, quam in exercitio violento.

VII.

In ſomno matutino, ſed peracta prima coctione,libra perſpirabilium excrementorum horæ ſpatio:non peracta,nec quadrans exhalare ſolet.

VIII.

Quæ impediunt ſomnum, impediunt quoque perſpirationem cocti perſpirabilis.

IX.

Somni breues fiunt ab acrimonia perſpirabilis retenti: perſpirabile verò ſæpe retinetur, quando natura alijs internis muneribus plus ſolito eſt occupata.

X.

Acrimonia perſpirabilis retenti, vel ſæpiſſime petit caput, turbat ſomnum, & partium ſuperiorum perſpirationem diuertit.

XI.

Si quis à ſomno ſentiat brachia dolentia, vel plus ſolito defatigata, ſignificat corpus eſſe maioris ponderis, quam natura diu ferre poſſit.

XII.

Qui dormiunt pedibus ac coxis detectis noctis ſpatio libra perſpirabilis exhalare prohibetur.

XIII.

Perennis in lecto corporis agitatio magis agitat, quam velox curſus: in motu enim currentis ſolum muſculi infernarum partium corporis, in motu iacentis muſculi fere vniuerſi corporis mouentur.

XIV.

Magis prohibetur perſpiratio in dormientibus ab Auſtrina aura frigidiuſcula, quam in vigilantibus ab ingenti frigore.

XV.

Si ſomnus nocturnus minor ſolito ſit,exhalatio cocti perſpirabilis imminuitur, crudi verò augetur.

XVI.

A cibo facilis perſpirationis corpora potius debilia, quam ponderoſa: à cibo verò difficilis, & debilia & ponderoſa fiunt.

XVII.

Perſpiratio à ſomno facta differt ſpecie ab illa, quæ in vigilia: prima eſt coctorum perſpirabilium ſine acrimonia, & cum virium leuamine; ſecunda eſt crudorum, acris, violenta, & cum labore.

XVII.

Duplo magis dormiens perſpirat vigilante. Hinc illud famoſum: *Duæ horæ*

quietis in vigilante perindè iuuant, ac vna ſomni.

XIX.

Perſpirationem inſenſibilem curſu ſeptem horarum in dormiente inueni in multis eſſe quadraginta vnicarum circiter, in vigilante viginti.

XX.

Qui vacuo ventriculo it cubitum, ea nocte tertiam partem minus more ſolito circiter perſpirat.

XXI.

Bilioſi, qui eunt cubitum ſtomacho omnino vacuo, venter & caput implentur crudis, pulſant tempora, eliquantur carnes, tenſiones vehementes circa brachia & manus oriuntur, excitatur aliquando morſus cordis, vertigines, & epilepſiæ, vt accidit Diodoro.

XXII.

A ſolito maiori perſpiratione plenioris cœnæ vſus ſemper ſomnum longiorem & iucundiorem pollicetur.

XXIII.

Perſpiratio minor ſolito prænunciat ſomnum inquietum, & noctem moleſtam.

XXIV.

Si à breui & implacido ſomno carnes frigidæ inueniantur, & indè febricula ſuccedat, id in debilibus mortem, in robuſtis morbi longitudinem magna ex parte prænuntiat.

XXV.

Lecti mutatione ſomnus implacidus, & perſpiratio minor fit: inſolita enim licet meliora, corpus & animum lædunt.

XXVI.

Magis ſomniant in lecto inſolito quam in conſueto iacentes.

XXVII.

Qui dormiunt, & non ſoniant, bene perſpirant, & verſa vice.

XXVIII.

Somnus à cibo quatuor horis circiter eſt vtilior: natura enim tunc minus eſt occupata prima coctione, meliùs remittit quod eſt amiſſum, & meliùs perſpirationi fauet.

XXIX.

Si à cœna quinque horis ſomno illico excitatum perpenderis, vix mediam libram; ſi octo horis, tres libras perſpiraſſe inuenies.

XXX.

Somno ſolito breuiore ſemper aliquid perſpirationis prohibetur, quod niſi ſequentibus diebus pleniore perſpiratione compenſetur, imminet febris periculum.

XXXI.

Retentà aliqua perſpirationis conſuetæ parte, die ſequenti vel à prandio ſomno rapimur, & horæ ſpatio libram circiter perſpiramus: vel nocte ſequenti tantò longior fit ſomnus, quanto magis ſolito expedit perſpirare: vel in ſenſibilem criſim, vel in morbum labimur.

XXXII.

A ſomno oſcitatio & artuum protenſio, indicant corpus maximè perſpirare, ſicuti dicitur de gallis, ſeſe alis antecantum percutientibus.

XXXIII.

Oſcitationes & artuum extenſiones, quæ ſtatim à ſomno contingunt, ex copia perſpirabilium ad expulſionem optimè preparatorum excitantur.

XXXIV.

Corpora oſcitatione & pandiculatione horæ dimidiæ ſpatio magis perſpirant, quam tribus horis alterius temporis.

XXXV.

Qui ægris dant ſerapia, vel medicamenta horis optimæ perſpirationis, quæ ſolet eſſe à ſomno duarum horarum ſpatio, lædunt: horis verò ſequentibus proſunt.

XXXVI.

In paroxyſmis pandiculationes & oſcitationes non ſignificant caloris concentrationem, ſed excretionem acrium copioſorum perſpirabilium retentorum.

XXXVII.

Hora dormitionis meridianæ à cibo corpora aliquando libram, aliquando ſelibram excrementorum occultè perſpirabilium excernere ſolet: libram, ſi aliquid perſpirationis heſternæ diei retentum ſit: ſelibram, ſi nihil.

XXXVIII.

Si aliquid heſternæ perſpirationis ſit retentum, & per ſomnum meridianum illud omninò non excernatur, ſtatim à ſom-

à ſomno perſentitur magnum capitis pondus, magnuſque dolor grauatiuus.

XXXIX.

Si quatuor horis à ſomni initio cibus corrumpatur, ſtatim hæc duo mala ſe inuicem conſequentia contingunt: prohibita perſpiratio, & vigilia.

XL.

Nulla cauſa ſæpiùs ſomnum interturbat quam ciborum corruptela: id efficit quæ eſt inter ſtomachum & cerebrum ſympathia.

XLI.

Somnus hyeme vtilior quam æſtate, non quia ventres ſunt calidiores, vel ſomni longiſſimi; ſed quia antè diluculum corpora fiunt actu calidiora, & vt talia maximè perſpirant, æſtate verò frigidiora.

XLII.

A ſomno diſcurſus puritas & corporis agilitas ſignificant corpus illa nocte ad minus tres libras magna ex parte perſpiraſſe.

XLIII.

A ſomno meridiano capitis leuitas indicat, nihil perſpirationis heſternæ diei fuiſſe retentum.

XLIV.

Somnus externas & internas partes vniuerſas humectat, quia attenuat perſpirabile, & valdè attenuatum per omnia membra illud diſpenſat.

XLV.

Vigilia mouet à centro ad circumferentiam ſanguinem, qui eſt minus præparatus ad perſpirationem, quam in ſomno correptis.

XLVI.

Somno concentrantur humores, vnitur color influens innato, auferτur ſitis, niſi prædominetur bilis, fit conuerſio ſanguinis in ſecundas humiditates, & corpora leuiora fiunt.

XLVII.

Somno animales, vigilia vitales & naturales langueſcunt.

XLVIII.

Vigilia animales roborantur, vitales & naturales langueſcunt.

XLIX.

Per ſomnum magis interiora incaleſcunt ipſaque magis leuiora fiunt. Per vigiliam magis exteriora incaleſcunt, ipſaque magis leuiora fiunt.

L.

Per nimium ſomnum interiora & exteriora frigeſcunt, humores impinguntur, redduntur imperſpirabiles, & corpora ponderoſiora fiunt.

LI.

Corpora biliosa per nimium ſomnum valdè læduntur, non quia recrementa tertiæ coctionis fiunt imperſpirabilia, ſed quia fiunt mordaciſſima, ſeiunque deinde caput & alia viſcera.

LII.

In dormientibus ſtragulis detectis magis impeditur perſpiratio, quam in vigilantibus veſtibus denudatis; cum ob quietem dormientium, tum quia calor externarum partium refugit ad intra.

LIII.

Inſolita vigilia reddit corpora primis diebus ponderoſiora & debiliora: ponderoſiora, quia poſt euacuationem excrementorum perſpirabilium relinquitur crudus ſuccus per ſe, & per accidens ponderoſus: debiliora, quia vbi eſt cruditas, ibi non fit conuerſio, & per conſequens virtutes langueſcunt.

LIV.

Si ſomnus poſt vigiliam immoderatam fuerit ſemper horarum, perſpiratio erit maior conſueta ad libram circiter.

LV.

Vigiliæ perſeuerantia reddit corpora minus ponderoſa, non ob maiorem perſpirationem, vel euacuationem ſenſibilem, ſed quia quantum amittitur pinguedinis & carnis, tantum non remittitur.

LVI.

Horis matutinis corpus eſt & ſentitur minus graue: eſt, quia per ſomnum præcedentem tres libræ excrementorum perſpirabilium exhalarunt: ſentitur, tum quia eſt leuius, tum quia per coctionem ciborum facilè perſpirabilium auctæ ſunt vires.

LVII.

Corpus vigilia inſolita reddi poteſt maioris ponderis, ſi cibus, quo alitur, ſit perſpirationi ineptus.

LVIII.

Tam copioſa eſt corporis exhalatio in dormientibus, vt non ſolum ægri cum ſanis cubantes ſed ſani inter ſe bonas vel malas diſpoſitiones ſibi ipſius inuicem communicent.

Additi ab Auctore.

LIX.

A cibo ſomnus, à ſomno coctio, à coctione vtilis tranſpiratio.

LX.

Diacitonium non ſtatim à cœna, ſed poſt primum ſomnum excitat ſomnum, dummodo non ſuperbibatur.

LXI.

Diacitonium cum cinamomo roborat ſtomachum, roborato ſemper ſomnus fit.

LXII.

Modicum vini generoſi & allium conciliant ſomnum & perſpirationem: ſi verò plus iuſto ſumantur, vtrumque prohibent: perſpirabile tamen in ſudorem conuertunt.

LXIII.

Ille verè longeuus, qui quotidie bene concoquit, & digerit: coctio fit ſomno & quiete; digeſtio vigilia & exercitio.

LXIV.

Laſſitudo à ſomno, ſi ſolito exercitio tollitur, defectus erit in degeſtione, non in concoctione.

LXV.

Dum à ſomno ſurgimus cum ſolito pondere, ſed cum maiori laſſitudine, hæc, niſi ſolito exercitio tollatur, cruditatum cumulum, cibi coruptelam, vel nimium coitum ſignificat.

LXVI.

Somnus meridianus inſolitus viſcera omnia lædit, hebet atque perſpirationem.

LXVII.

Laſſitudo poſt ſomnum tollitur ijs quæ facilem perſpirationem reddunt: hæc ſunt, ieiunium, exercitium, vigilia, & ira.

LXVIII.

Somnus ſtrato, & laxo corpore nocet: contracto iuuat: Viſcera vnita coctionem habent facilem: laxa difficilem.

LXIX.

Sanis, ſi à ſomno ſudor frigidiuſculus accidat, minus iuſto perſpirant, & temporis curſu ſi idem accidat, fiunt podagrici.

LXX.

A nimio ſomno & nimio meri potu ſuffocantur vires: à nimia vigilia & exercitio reſoluuntur: hæc omnia coctionem diminuunt, & diminuta ceſſat vtilis perſpiratio.

DE

DE EXERCITIO, ET QVIETE.

Sectio Quinta.

APHORISMVS I.

IN motu violento corpus occultè minus perſpirat, quàm in aurora poſt nouem vel decem horas ab aſſumpta cœna.

II.

Quod in motu violento per poros euacuatur, eſt ſudor & perſpirabile occultum: ſed vt violentum magna ex parte eleuatur ex incoctis ſuccis: rarò enim tantum cocti perſpirabilis in corpore colligitur quantum per violentiam euacuatur.

III.

Sudor ſemper eſt à cauſa violenta, & vt talis, (ſicut Statica experimenta docent) impedit coctorum perſpirabilium occultum excretionem.

IV.

Longè magis perſpirat corpus in lecto quieſcens, quam in lecto frequenti & crebra agitatione circumuolutum.

V.

Longo itinere minus defatigantur hilares & iracundi, quam timidi & mœrentes: illi enim magis ſalubriter, hi verò minus perſpirant.

VI.

Corpora quæ à nimio exercitio illico cibantur, læduntur: quia, vt defeſſa & cibo grauata minus perſprant,

VII.

Exercitium poſt ſeptimam vſque ad duodecimam horam ab aſſumpto cibo, magis reſoluit inſenſibiliter horæ ſpatio, quam tribus horis alterius temporis.

VIII.

Euacuatio inſenſibilis quæ fit ab exercitio violento, impedit ne ſucceſſiuè remittatur, quod amittitur: imo ſi eadem perſeuerauerit violentia, corpus reddetur adeo leue, vt in pluribus de futura tabe verendum ſit.

IX.

Exercitio corpora leuiora fiunt: omnes enim partes, præcipuè muſculi, & ligamenta motu ab excrementis purgantur: perſpirabile ad exhalationem præparatur, & ſpiritus tenuiores fiunt.

X.

Motus præparat corpora ad excretionem excrementorum ſenſibilium & inſenſibilium; quies magis ad inſenſibilium.

XI.

Si corpus à cœna in lecto quieuerit decem horarum curſu, optimè perſpirabit. Si adhuc diutius quieuerit, ſtatim incipiet diminui, tum ſenſibilis, tum inſenſibilis excretio.

XII.

Quies longa efficit corpora ægrotantia ponderoſiora, tum quia perſpirabilia excrementa motu ad excretionem præparantur; tum quia quiete cibi & potus, ſi inſoliti ſint, vel debito cupioſiores, vt in ægris accidit, non digeruntur, & inde omnia mala, & ſæpiſſimè mortes eueniunt.

XIII.

Si diu iacenti dolores pedum ſuperueniant, remedio eſt ambulatio: ſi iter facienti, quies.

XIV.

Duo ſunt exercitia, alterum corporis, & alterum animi: corporis, euacuat ſenſibilia excrementa; animi inſenſibilia mag s, & præcipue cordis & cerebri, vbi ſedet animus.

XV.

Nimia animi quies magis prohibet perſpirationem, quam corporis.

XVI.

Animi exercitia, quæ maximè faciunt exhalare ſpiritus, ſunt ira, pericharia, timor, & mæſtitia.

XVII.

Corpora in lecto quieſcentia vehementi animi motu agitata vt plurimum magis reſoluuntur, & leuioris ponderis fiunt, quam ſi animo placido cum vehementi corporis motu, ſicut fit pilæ ludo, agitarentur.

XVIII.

Exercitio nimio excremẽta primæ & ſecundæ coctionis magna ex parte per totus corporis ambitum diſpenſatur; ideò aluus exiccatur, corpora tamen fiunt leviora, quia longè maior eſt euacuatio inſenſibilis, quam excrementorum craſſorum excretio per aluum facta.

XIX.

Exercitium animi, & corporis violentum reddit corpora leuioris ponderis, efficit velocem ſenectutem, & mortem præmaturam minatur; citius enim ex Philoſopho moriuntur exercitati quam non exercitati.

XX.

Exercitium violentum à corpore cibo vel crudo ſucco referto aufert pondus ſenſibilium excrementorum minus ſolito inſenſibilium fere nihil.

XXI.

Exercitio corpus minus perſpirat, ſomno magis, & magis lubrica redditur aluus.

XXII.

Frictiones & cucurbitulæ in refertis crudis ſuccis impediunt perſpirationem.

XXIII.

Tunc exercitium eſt ſaluberrimum, quãdo poſt factam primam & ſecundam coctionem corpus reducitur bis in die ante cibum ad conſuetum pondus.

XXIV.

Natatio ſtatim poſt exercitium violentum, mala: valde enim impedit perſpirationem.

XXV.

Exercitium violentum vbi ſpirat ventus, malum.

XXVI.

A vento adiapneuſtia: à motu acrimonia.

XXVII.

Equitatio reſpicit magis perſpirabile partium corporis ſupra lumbos, quam infra; inter autem equitationes tolutans ſaluberrima, ſicut ſuccuſſan inſaluberrima.

XXVIII.

Vectio in lectica, nec non in cymba corpora minus diſponit ad debitam perſpirationem, quam deambulatio.

XXIX.

Cymbæ & lecticæ motus ſi diu duret, ſaluberrimus, tunc ſolum ad debitam perſpirationem mirifice diſponit.

XXX.

Vectio in curru omnium violentiſſima eſt: non enim ſolum perſpirabile incoctum exſpirare facit, ſed etiam ſolidas corporis partes, & maximè renes offendit.

XXXI.

Saltus primò vires ad intra trahit, deinde ad extra cum impetu propellit, & cum violentia coctum ſimul cum incocto expellit.

XXXII.

Diſci exercitium compoſitum ex motu moderato & violento, deambulatione ſcilicet & agitatione brachiorum, perſpirationi conducit.

XXXIII.

Tripudiatio moderata, & ſine ſaltu proxime ad deambulationis moderatæ laudes accedit: perſpirabile enim coctum moderatè expellit.

Additi ab Auctore.

XXXIV.

Vbi perſpiratio in ſanis deficit, exercitio ſarcitur.

XXXV.

A nimio exercitio fibræ fiunt duræ, vnde ſenectus, quæ eſt vniuerſalis fibrarum durities: hæc condenſando meatus calorem ſuffocat: mollities aperiendo longæuitatem facit.

XXXVI.

Qui vult diutiſſime iuuenilem faciem conſeruare, caueat ne ſudet: vel nimium præ calore perſpiret.

DE

DE VENERE.

Sectio Sexta.

APHORISMVS I.

Nimia abſtinentia à coitu, & nimius vſus, impediunt perſpirationem, ſed nimius vſus magis.

II.

Poſt coitum immoderatum quarta pars ſolitæ perſpirationis in pluribus prohiberi ſolet.

III.

Mala à nimio coitu orta mediatè à prohibita perſpiratione, immediatè à leſis concoctricibus dependent.

IV.

Cognoſcitur coitum profeciſſe, ſi à ſequenti ſomno nulla ſentiatur laſſitudo, nec vlla corporis mutatio facta ſit in grauitate, vel leuitate.

V.

Diuturnæ venereorum cogitationes, modò grauius, & modò leuius efficiunt corpus; grauius ſi pleno, leuius ſi vacuo fiant ſtomacho.

VI.

Poſt nimium coitum cum muliere quam maxime concupita non ſentitur illico laſſitudo: animi enim conſolatio iuuat tunc perſpirationem cordis, & auget eius robur, vnde in ipſo quod amittitur, promptius remittitur.

VII.

Propenſi ad coitum ſi temperent libidinem, illico ſuccedit corporis agilitas, quia tales melius perſpirant.

VIII.

Immoderatus coitus facit perſpirare cruda, quæ deinde carnes frigidas efficiunt.

IX.

Coitum non nocuiſſe, hæc indicant vrina æquè cocta vt ante, corporis agilitas, reſpiratio facilior, & idem fere corporis pondus perſeuerans; eadem tamen ſeruata eorum quæ ingeruntur quantitate & qualitate.

X.

Præſens vulnus immoderati coitus eſt ſtomachi refrigeratio: futurum, prohibita perſpiratio, vnde facile fiunt palpitationes in ſuperciliis & artubus, & deinde in membris obtinentibus principatum.

XI.

Coitus in æſtate magis nocet: non quia corpus magis perſpirat, ſed quia coctio, cum ſit minor, deperditum difficilius reſarcitur.

XII.

In actu venereo multum crudi perſpiratur, & ſi diu duret, cruda transferuntur à centro ad corporis ambitum, fiunt obſtructiones, & inde aluus ſupprimitur.

XIII.

Quanto quis maiori coëundi cupiditate conflagrat, tanto eius vſus immoderatus minus lædit.

XIV.

Coitus immoderati detrimentum præcipuè manifeſtatur poſt ſomnum ſequentem; tunc enim ex Staticis experimentis cognoſcitur perſpirationem eſſe impeditam, & cibum eſſe male digeſtum, nec non ſtomacum valde læſum.

XV.

Coitus lædere ſolet primam coctionem, primo diminuendo peſpirationis promptitudinem, deinde in crudam qualitatem conuertendo cibum.

XVI.

Qui coitu vtitur, & ſperma non emittit, minus debilitatur; idem ſi die ſequenti vtatur, & emittat quod die precedenti fuit præparatum, minus debilitatur.

XVII.

Illi qui coëundo ſperma ex ſtudio non emittunt, in tumorem teſticulorum facile incidunt: ſperma enim eſt imperſpirabile.

Coi-

XVIII.

Coitus immoderatus poſt ſtomachum lædit magis oculos.

XIX.

Coitus immoderatus lædit viſionem, quia ab oculis ſubducit maximam ſpirituum copiam; inde tunicæ oculorum prædura, & rugoſæ, nec non meatus minus peruij redduntur.

XX.

A diminuta perſpiratione fibræ tunicarum oculorum opaciores; indeuiſio fit per ſpatia perexigua, qualia ſunt in cancellis: Specilla vniunt obiecta in cuſpidem, vt diſtinctè per vnum ſolum ſpatium videatur.

XXI.

A coitu immoderato diminuitur calor naturis; à diminuto calore diminuta perſpiratio; à diminuta perſpiratione flatus, & palpitatio.

XXII.

Coitus immoderatus poſtulat cibos paucos, & boni nutrimenti.

XXIII.

Coitus calefacit iecur, & renes, quia excitatus calor minus exhalat: refrigerat verò ſtomachum, cerebrum & cor, quia per meatus patentiores excitatus omnino, & proprius aliqua ex parte propterea reſoluitur.

XXIV.

Hinc coitus immoderatus in hepate bilem, in renibus nephriticum affectum, in ſtomacho crudum ſuccum, in cerebro catharrum, & in corde palpitationem, & ſyncopen.

XXV.

Edulia poſt nimium coitum ſi flatus gignant, vt oſtreacea & muſtum, pernicioſa: impediunt enim ne ad conſuetum pondus corpora reducantur.

XXVI.

Macilentis magis nocet coitus, quia magis calefiunt, & magis refrigerantur.

XXVII.

Coitus immoderatus illico maxime leue efficit corpus, quamuis deinde perſpirationem prohibeat: eſt enim vehemens corporis, & animi motus; corporis, quia omnia membra conquaſſantur: animi, quia reſoluitur quod colligat animum corpori, ſpiritus ſcilicet vitalis.

XXVIII.

Si poſt coitum ſomnus laborem facit, ex coitu maior facta eſt ablatio, quam ex ſomno facta ſit vitalis ſpiritus additio.

XXIX.

Poſt nimium coitus vſum, ſomnus trahit cruda ad cor: vnde languor, prohibita perſpiratio, & ponderis augmentum.

XXX.

Senes ex vſu moderati coitus fiunt ponderoſiores, & frigidiores: iuuenes verò leuiores & calidiores.

XXXI.

Coitus in iuuenibus animalem, vitalem, & naturalem facultatem roborat: animalem per motum expurgat, & ſopitam excitat; naturalem per euacuationem ſuperflui; & vitalem per lætitiam.

XXXII.

Cibus copioſior ſolito poſt immoderatum coitum interimeret, niſi ſuccederet aliqua ciborum corruptela.

XXXIII.

Dum eſt coëundum, parum vel nihil comedendum: dum eſt comedendum, parum vel nihil coëundum.

XXXIV.

Si poſt coitus exceſſum nulla perſentitur laſſitudo, malum: id perinde ac in phreneticis fit ab incenſis ſpiritibus, qui exiccando breui ſpatio roborant neruos & tendines, ſed paulo poſt imminuitur ſpirituum generatio, & vires derepente cadunt.

Additi ab Auctore.

XXXV.

Coitus iuuat excitatus à natura: à mente, mentem, & memoriam lædit.

XXXVI.

In debili ob coitum augetur corporis pondus: quia minus perſpirat.

XXXVII.

Coitus importunus impedit perſpiratum, quia diminuit vires; vnde corpus fit maioris ponderis, niſi ſequatur alui fluor.

Ni-

XXXVIII.

Nimius coitus calefaciendo, & exiccando magnam iacturam facit: ſi verò inſenſibili perſpiratione remittatur caliditas, & alimento ſiccitas, nullam.

XXXIX.

Corporis agitatio in coëundo inſtar canum magis nocet, quam ſeminis emiſſio: hæc ſolum viſcera, illa omnes neruos & viſcera defatigat.

XL.

Vſus coitus à cibo, & ſtando, lædit à cibo, viſcerum officia diuertit; ſtando, muſculos, & eorum vtilem perſpiratum diminuit.

XLI.

Poſt motum, coitus inſalubris; poſt cibum, non ita; poſt ſomnum, ſaluberrimus.

XLII.

Coitus calefacit iecur, & refrigerat ſtomachum; à ſtomacho, crudus ſuccus; à iecore, bilis; vnde poracea, & oris morſus. Remedio eſt victus tenuis, & libera perſpiratio.

DE
ANIMI AFFECTIBVS.

Sectio Septima.

APHORISMVS I.

INter affectus animi, ira & pericharia corpora efficiunt leuiora: timor & mœſtitia grauiora: cæteri verò affectus vt his participantes operantur.

II.

Mærore, & timore perſpirat leuius: ponderoſius verò relinquitur; lætitia, & ira, vtrumque.

III.

Hinc timentes, & mœrentes facilè obſtructiones, partium duritiem, & affectus hypocondriacos oriuntur.

IV.

Qui ira, vel lætitia afficiuntur, nullam in itinere defatigationem perſentiunt: eorum enim corpora facilè craſſum perſpirabile exhalant: quod non accidit, dum mœrore, vel timore vexantur.

V.

Perſpirabile ponderoſum plus iuſto retentum ad mœſtitiam, & timorem: leue verò ad lætitiam, vel iram diſponit.

VI.

Nihil magis reddit liberam perſpirationem, quam animi conſolatio.

VII.

Mœſtitia, & timore facilè membra humore referta dureſcunt.

VIII.

Mœſtitia, & timor impedit perſpirationem craſſorum excrementorum perſpirabilium: & perſpiratio impedita à quacumque cauſa mœſtitiam, & timorem facit.

IX.

Mœſtitia, ſi diu duret, carnes frigidas facit: impedit enim ne perſpirabilium craſſa, & frigida portio exhalet.

X.

Hinc febris, quæ poſt longam mœſtitiam ſuboritur, ſudores frigidos, & vt plurimum lætales molitur.

XI.

Acrimonia perſpirabilis retenti ob mœſtitiam commodè aufertur à pericharia; funduntur enim humores ſuaues; & deinde à corpore pondus, & acrimonia tolluntur.

XII.

Ira & ſpes auferunt timorem, & lætitia mœſtitiam: paſſio enim animi non medicinis, ſed alia paſſione contraria ſuperatur; contraria enim ſub eodem genere.

XIII.

Non implicat, perſpirabile melancholico-

licorum retentum eſſe frigidum, & acre ſeu calidum; tale eſt iecur hydropicorum febricitantium; frigidum videlicet reſpectu caloris naturalis, calidum reſpectu aduentitij.

XIV.

Morbi à melancholia, & ab aëre cœnoſo in hoc conueniunt, quod immediatè oriantur à craſſitudine perſpirabilium retentorum: mœſtitia enim intrinſecus impedit ne exeat craſſum: aer cœnoſus, extrinſecus.

XV.

Qui eunt cubitum cum mœſtitia, noctu minus perſpirant; atque die ſequenti corpora eorum conſeruantur ſolito ponderoſiora.

XVI.

In mediationibus venereis cum mœſtitia, excrementorum perſpirabilium portio craſſa retinetur: quæ, euolante tenuiore, adhuc craſſior, & frigidior fit: hæc ſi colligatur ferè inuincibilem inducit frigiditatem in capite, palpitationem curatu difficilem in corde, vel alijs membris.

XVII.

Melancholia duplici via ſuperatur, vel libera perſpiratione, vel aliqua continua animi conſolatione.

XVIII.

Si poſt mœſtitiam corpora fiant leuiora, quam poſt lætitiam, id ex neceſſitate fit, vel ob minorem ciborum quantitatem, vel ob eorum qualitatem magis tranſpirabilem.

XIX.

Animi conſolatio, quacunque de cauſa fiat, aperit meatus, & largam perſpirationem facit.

XX.

Si poſt iram ſtatim ſequatur animi conſolatio, vel viceuerſa, corpora data paritate eorum quæ ingeruntur die ſequenti fiunt leuiora, quam ſi ſola ira, vel lætitia perſeueraret.

XXI.

Sicut magna aliqua voluptas auferttur per exiguam ſpermatis euacuationem; ſic omnes alij immoderati animi affectus per aliquam euacuationem perſpirabilium poſſunt diminui, & auferri.

XXII.

Timor, & mœſtitia, vt ex Staticis colligitur, per euacuationem excrementorum craſſiorum perſpirabilium: ira & pericharia per tenuium auferuntur.

XXIII.

Si quis ſine cauſa ſentiat ſe hilarem, id à magis aperta perſpiratione fit, & eius corpus die ſequenti minoris ponderis inuenitur.

XXIV.

Lætitia moderata inſenſibiliter euacuat ſolum ſuperfluum: immoderata ſuperfluum, & vtile.

XXV.

Moderata iuuat coctrices facultates: natura enim non grauata ſuperfluo longè melius ſuorum officiorum munera explet.

XXVI.

Improuiſum gaudium magis nocet, quam præuiſum: non enim ſolum mouet exhalationem excrementorum tertiæ coctionis, verum etiam ſpirituum vitalium; præuiſum verò excrementorum tantum.

XXVII.

Lætitia, & ira auferunt è corpore, quod ponderat, & leuitat; mœſtitia, & timor ſolum quod leuitat; quod ponderat verò, relinquitur.

XXVIII.

Lętitia perſeuerans per multos dies ſomnum impedit, & vires diſſoluit.

XXIX.

Si quis poſt moderatam lætitiam ſentiat ſe leuiorem, id non oritur principaliter à totius euacuatione, ſed à cordis & cerebri, vbi quod euacuatur eſt mole minimum & virtute maximum.

XXX.

Edulia, quæ aperiunt, gaudium, quæ verò impediunt perſpirationem, mœſtitiam mouent.

XXXI.

Selinum, & cætera aperientia, gaudium: legumina, carnes pingues, & cætera incraſſantia, & ſtatim replentia meatuum cauitates, mœſtitiam inducunt.

XXXII.

Si euacuentur cauitates meatuum, & deinde ſtatim repleantur, rectè dixit Hippocrates animi paſſiones fieri.

XXXIII.

Quibus prædominatur ira, exercitium immoderatum valdè nocet: certiſſimè

enim

enim illorum meatus fiunt caui, & magno impetu replentur; Vnde Hipp. in billioſis frictiones, & palæſtram vituperat.

XXXIV.

In otioſo corpore,& animo, meatus non redduntur caui, nec malæ animi paſſiones fiunt.

XXXV.

Corpus quieſcens magis perſpirat,& minoris ponderis fit, ſi animo vehementer agitentur, quam ſi celerrimè corpus moueatur, animo permanente otioſo.

XXXVI.

Mutatio corporis diutius alterat animum, quam ipſum corpus.

XXXVII.

Paſſiones animi verſantur circa internum ſubiectum, quod magis mouet quam mouetur; quippe mole minimum, & virtute maximum, ad inſtar ſeminis: quodque vario modo diſpoſitum perſpirationis, ſeu grauitatis, & leuitatis eſt origo.

XXXVIII.

Corpora, quæ perſpirant plus ſolito, non propter motum corporis,ſed propter vehementem aliquem motum animi, maiori cum difficultate ad ſolitam, & ſalubrem perſpirationem reducuntur.

XXXIX.

Magis nocet nimius animi affectus quam nimius corporis motus.

XL.

Corpus marceſceret, & otio periret ſine animi motu: ſed non vice verſa.

XLI.

Motus vehemens animi differt à motu vehementi corporis; hic quiete, & ſomno; ille nec quiete, nec ſomno ceſſat.

XLII.

Qui vehementer ludo lucrari cupiunt, non ludant; quia ſi ſemper vicerint, ob periculariam ducent noctes inſomnes, & tandem coctorum perſpirabilium exhalationem amittent.

LXIII.

Victoria moderata ſalubrior, quam glorioſa.

XLIV.

Studium in affectuum animi mutatione diutius toleratur, quam ſine affectu, vel ſine affectuum mutatione;perſpiratio enim fit moderatior, & ſalubrior.

XLV.

Studium abſque omni affectu vix horam perſeuerat; cum vnico affectu vix quatuor horas; cum affectuum mutatione, vt in ludo alearum accidit (in quo modò gaudium ob lucrum, modò mœſtitiam ob damnum experiuntur) die noctuque perſeuerare poteſt.

XLVI.

In omni ſtudio perennis triſtitia bonam cordis conſtitutionem euertit, & exceſſus lætitiæ ſomnum impedit; omne enim nimium naturæ inimicum.

XLVII.

Nunc hilares, nunc mœſti, nunc iracundi, nunc timidi, perſpirationem magis ſalutarem habent,quam qui vnico, licet bono, ſemper gaudeant affectu.

XLVIII.

Lætitia diaſtolem & Syſtolem efficit faciliores: mœror, & mœſtitia difficiliores.

AD STATICOMASTICEM,

Sectio Octaua.

APHORISMVS I.

Hic cum à cęli poſitu curationem morborum deſumat, paralogizat ex cauſa communiore quæſito.

II.

Fatuus primò negat, dein admittit Staticam, dicens,varium fieri pondus in Reo,& Innocente. Pari modo, primò negat porcorum ſpiritus eſſe leues: deinde vult illos ob ſpirituum leuitatem aſcendere.

III.

Staticus ſcit pondus fæcum, licet eas nec videat, nec perpendat.

Corpus ante perpendit, & iterum poſt omnem excretionem: quod deficit eſt earum pondus: Sic non eſt indignum perpendere fæces, vt ait trico.

IV.

Nemo ſtudioſorum præter fatuum ignorat facultatem vitalem in arterias, & anima-

malem in neruos mitti per radios, non per ſpiritus, vt ille.

V.

Fatuus putat leuitatem ad Stateram corporis viui à copia ſpirituum oriri: nec vnquam nouit corpora mortua eſſe leuiora viuis, & viua à coitu minus perpendere.

VI.

Mentitur in Auctorem, dicens, facultatem mouendi corpora ſurſum, eſſe ipſos ſpiritus: cum dicat Auctor, ſpiritus eſſe inanimatos, & magis aere grauitate.

VII.

Vacillat, dicens, noctu corpora eſſe frigidiora; ideo tunc parum, vel nihil perſpirare: Nec vidit pulſum, & inſpirationem nocturnam eſſe indicia corporis calidioris.

VIII.

Fatuus putat corpora viua mortuis eſſe leuiora. Nec vidit vnquam, lanios, cetarios & porcarios, dum vendunt viua, demere decem à libris centum.

IX.

Veſanus numquam diſtinguit, eſſe leuem ad Stateram, & ſe ſentire leuiorem: poteſt quis grauitatem corporis valde ſentire, tamen ad Stateram eſſe leuiorem.

X.

Corporis pondus menſura dignoſcimus, non imaginatione, vt Vecors, qui imaginatur pituitam eſſe ſanguine ponderoſiorem; nec vidit eam ſupernatare; & per pituitam corpus non eſſe, ſed ſe ſentire ponderoſius: cur? quia impedit perſpirationem.

XI.

Mentitur in Auctorem, non dicentem, inſenſibilem perſpirationem eſſe carnium diſſlationem. Hyeme vnica die 60. vnciæ circiter perſpirantur cum leuamine: ſi eſſent carnium, corpus deſtrueretur.

XII.

De Statica nil dixit Galenus: ergo irrita. Bis vacillat; primò quia non legit 6. de tuenda. Deinde non valet, nihil dixit: ergo vana: Nos plura inſtrumenta non ſpernenda ante nos incognita reperimus.

XIII.

Celebris auctor com. 12. primæ ſect. aph. ait, cibum proportionari difflationi: & com. 15. hyeme maiorem fieri difflationem: ergo tunc magis edendum: ergo requiritur ponderis cognitio; quæ omnia Trico negat.

XIV.

Fatuus nullam faciens experientiam negat ab alijs experta. Addit ſine vlla periclitatione. Si 36. vnciæ noctu perſpirentur. 32. eſſe carnium, & quattuor excrementorum.

XV.

Trico mentitur in omnes auctores, dicens, ſpiritus eſſe aëre tenuiores: nonne ex ſanguine & aëre fiunt? nonne aër tranat omne corpus; ſpiritus verò vaſis incluſi manent?

XVI.

Ait largam perſpirationem à corpore non demere vnciam ponderis. Nulla temeritas magis punienda eſt: quam nulla habita experientia reluctari experientiæ. Expertum eſt noctis ſpatio corpus minus tribus libris perpendere, & à coitu corpora Stateram eſſe leuiora: ergo fatuus arguendus mendacij.

XVII.

Ait poſt immodicam menſium purgationem corpora eſſe ponderoſiora, poſt immodicam retentionem leuiora. Erratum fatale Vecordi, qui non diſtinguit graue ad Stateram à ſe ſentire graue.

FINIS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE